קהלת צפרו

כרך ראשון

דברי ימי היהודים בק"ק צפרו יע"א
במערב הפנימי (מארוקו)

מקורות ותעודות

למצבם ומעמדם, הכלכלי, החברתי, המדיני והרוחני.
קורותיהם ומאורעותיהם, תקנותיהם ומנהגיהם,
מכתביהם, איגרותיהם ושרידי זכרונותיהם. פעולתם
הדתית, ההלכתית והתורתית.

נאספו, נערכו וסודרו עם הערות ומראי מקומות, ויצאו לאור
על ידי עבד ה' **דוד עובדיה** ס"ט

האחרון בשושלת הרבנים בקהלת צפרו, וכעת
משמש בקדש חבר לשכת הרבנות הראשית,
המועצה הדתית, עיה"ק ירושלים ת"ו

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

ירושלים תשל"ה

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

©
כל הזכויות שמורות למו"ל ולזרעו

הו"ל:
מכון לחקר תולדות קהלות יהודי מארוקו
[בנשיאות הרב דוד עובדיה שליט"א, המו"ל]

הזמנת ספרים: בית וגן 30 ירושלים

ירושלים תשל"ה
נדפס בדפוס "דף-חן" בע"מ, ירושלים
Copyright by the author and the publisher
Printed in Israel

תמונת העורך המסדר והמלבה"ד

הרב דוד עובדיה

בגיל הבינה

כרך זה יצא לאור בסיוע המוסדות:

קרן הזכרון לתרבות יהודית נ. י.
MEMORIAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE, New York, N. Y.

*

יד אבי הישוב, תל־אביב.
Yad Avi Aa'Yishuv

*

קרן גוסטב ורצווילר נ. י.
THE GUSTAV WURZWEILER FOUNDATION, INC. New York.

*

כמו כן הגישו עזרה:

מר חיים צבאן ורעיתו חנה, קאזבלנקא מרוקו; בעזרתו ובהשתדלותו של מר אלפונסו סבח, ירושלים; מר שמעון אפרתי (אפריאט) ורעיתו סיטי, נתניה; משרד החינוך והתרבות, המחלקה לתרבות תורנית, ירושלים; הישיבה הקדושה "אור יוסף", ומשפחת רבי משה יעקב שניאור, בהשתדלות הרב אליהו שניאור שליט"א, פריס; המחלקה לקהלות הספרדיות בהסתדרות הציונית העולמית; ועד העדה המערבית בירושלים; מר ד. רקנאטי, בנק דיסקונט בע"מ ת"א; בית הכנסת בית אהרן, וחברת הרב רבי רפאל משה אלבאז ז"ל, לוד.

*

האחים המבורכים משה ויהושע בן עזרא (וידאל)
לזכר נשמת אביהם המנוח אברהם ז"ל נלב"ע א' דר"ה תשל"ה
בהשתדלות דודם מר רחמים וידאל

כולם יעמדו על הברכה

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

התוכן

עמוד

הקדמה . . . . . יא

הערות וחתימות . . . . . יג—יז

תצלומים מהכ"י . . . . . יח—כא

המכתבים . . . . . 431—1

תצלום צוי המלך למושל העיר לטובת היהודים 359—352

רשימת ראשי תיבות וקיצורים . . . . . 348—431

ספרות ומטבעות . . . . . 441—439

מפתח שמות ומקומות . . . . . 459—442

רשימה כרונולוגית של התעודות . . . . . 465—460

מפתח העניינים . . . . . 469—466

לוח הטעויות והתיקונים . . . . . 473—470

שער העיר צפרו 474

מפת מרוקו 475

בס״ד

הקדמה

סבו ציון והקיפוה ספרו מגדליה. שיתו לבכם וגו׳ למען תספרו לדור אחרון. (תהלים מח, יג—יד)

התפוצה היהודית במרוקו, ארץ מאפליה, שה פזורה ישראל, הקהילה עתיקת היומין ששקעה בנבכי הים של מצוקת הגלות, השעיר לעזאזל, כשה לטבח הובל, בימי תמורות השלטונות, ובימי מרד, ברדיפות בלתי פוסקות. הרועים וחכמי חרשים, אנשי מדות וענקי הרוח. כשם שחלפו שנות חייהם תחת שואה ופחד, כך שכנה עלטת אופל על זכרם, קורותיהם ומעשיהם, וכל עמלם שעמלו תחת השמש עלה בתוהו. איגרותיהם, איגרות סופרים וכתבי יד קדשם המלאים חכמה ומוסר, הנהגות ומדות טובות עדו חלפו, וכמעט נשכח כל זכר למו, כי כל פרי עטם ועמלם היה לשפוני טמוני חול ולעפרות נשיה.

בשחר ילדותי, מיום עמדי על דעתי, נכספה גם כלתה נפשי לכתבי יד קדשם. טרדות הפרט והכלל, וטרדות הצבור שעלו על צווארי מימי בגרותי, לא מנעוני, ולא כבלו ידי; ותהלות לא־ל יתברך יצאו לאור על ידי כעשרה ספרים שו״ת וחד״ת, מתורתם של ראשונים כמלאכים נוחי נפש.

אחרי כן שמתי לבי גם לאיגרותיהם ולמכתביהם. ובמשך הימים נמצא תחת ידי אוסף גדול מפרי העט וקסת גבורים, קסת הסופרים, הרבנים וחכמי המדינה, תוכם רצוף אהבת התורה, אהבת ה׳ ואהבת ישראל וארץ ישראל, כולם משובצים בדברי תורה ומלאים מליצות תנ״כיות, חכמה ומוסר; כולם עדות לפעילות צבורית, השפעה רוחנית ומדינית, שרידי זכרון משלש קהלות האחיות פאס, מקנאס, וצפרו.

במכתבים הללו מתגלים לעינינו אופיים, תכונתם, מנהגיהם ודרכי חייהם, קורותיהם ומאורעותיהם, משטר הקהלות וניהול העדות, הוראותיהם לעם, דרכי השם, להציל עשוק מיד עושקו, ומלחמתם מלחמת ה׳ להעמיד משפטי הדת על תלם, וגם מנהגי ישראל סבא, דברי חכמים כדרבונות וכל דבריהם כגחלי אש, ובכל מכתב או איגרת אתה מאזין כביכול לדופק חיי נפשם הקדושה, והנך חש את הבל פיהם, ההבל שאין בו חטא.

ובכדי להוציא לאור את רעיונות הקודש הללו, אספתי אותם אחד אל אחד, ומאבני החומר הזה בניתי בית נאמן. התאבקתי בין ערמותיהם הישנות, ויש שקשה היה לפענחם, עד שאזרתי חיל והצלתי אותם מן האבק והטחב, מן העש והרקבון, וקראתי עליהם את הפסוק — אחרי בלותי היתה לי עדנה —, התלבטתי ודליתי מהם פנינים יקרות לחקירת אותה הארץ שבה גדלו ופעלו אבותינו ואבות אבותינו גדולי הרוח, והתאמצתי לחשוף ולאסוף דברים מן המקור, שלא נתגלו ולא נחקרו עד כה.

בגופם של המכתבים לא נגעתי, והייתי כשוליה הזה המחזיק את המפוח ונושב בו למען יוציא הצורף כלי למעשהו, ובשולי כל מכתב סדרתי הערות ומראי מקומות ממקור נאמן, מקורות חשובים שיש בהן תועלת להבין ולדעת מהותם ותוכנם. הקפדתי להעתיק מכתב ידם בזהירות ודייקנות. ובסדורם להדפסה לא בחרתי מי להקדים ומי לאחר כי לידתם

בקדושה, ומה לתבן את הבר ובאתרא די זקוקין דנורא יראתי פן אכוה בגחלתן, ומי יתן ואהיה בין עפרות זהב שתחת רגליהם. הסדר והמספרים שנתתי להם היה לפי מה שהגיעו לידי אחת ואחת ועוד אחת ושתים, אחת ושלש, ולא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד את עצמו (תענית כא:). ומלאנו את חובתנו כלפי הקורא הנכבד, במה שסדרנו בסוף הספר מפתחות העניינים, מפתחות המכתבים לפי סדר השנים והתאריכים, ומפתחות שמות האישים המשפחות והמקומות. ובזה יכול החפץ למלא את ידו על נקלה למצוא בבנין הכביר הזה אבני חן ודברי חפץ.

אם אסכם פעולתי זו, אוכל להגיד כי הפצנו אור בהיר על נקודות אפילות במשך כמה דורות, ופענחנו שמות של גדולים וגאונים מהקהלות הנז', שהיו כמוסים וחתומים עד היום, ודלינו מתהום הנשיה את כל מה שידנו יכלה להשיג.

תהי זאת נחמתנו על המאמץ והכוחות שהשקענו משך כמה שנים, כי הצלנו השרידים היקרים והרוחניים הללו ואקוה שתעמוד לי ולזרעי זכותם, וזכות הרבים שיהגו מחומר זה בתקופה זו הרת התהפוכות והתמורות, ובדור הזה הצמא לדבר השם המתלבט והמתנסה להיות אור לגויים המקוה לתשועה והמצפה לגואל צדק.

תודתי נתונה בזה למר חיים בנטוב שעזרני ביעוץ והדרכה, לידיד נפשי הרב יצחק בניזרי שליט"א רבו של מושב יד רמב"ם, וכמו כן לתלמידי המורה לברכה מר עמנואל בן שמחון, ולמר שאול זיו [אזייני], יחד כלם ישאו ברכה מאלקי המערכה.

ולבסוף עלי לבשר שהכרך הזה אשר אני נותן לפניכם היום יביא בכנפיו גם את הכרך השני (שהוא כבר תחת מכבש הדפוס) המשך המכתבים והשלמתם, עם דברי הימים והסטוריה שלימה משך ארבע מאות שנה של "קהלת צפרו", שהיא יכולה לשקף תמונה כללית לחיי שאר הקהלות במרוקו, וכמו"כ הספר "נהגו העם" נוסח התפלות והמנהגים לפי מקורות ההלכה. וה' יהיה בעזרנו, אמן.

א' אלול התשל"ה

דוד עובדיה

מלפנים רב ודיין בשלשת הקהלות צפרו, פאס, מראקש. נציג היהדות הדתית בפרלמנט המרוקאי; חבר ועד רפורמת החינוך המרוקאי; מפקח כללי על החינוך הדתי במרוקו. וכעת חבר לשכת הרבנות הראשית ירושלים.

הערות

● בהרבה מכתבים באה תיבת שלם, שהוא כינוי לשם ה', חסירה, בלי וא"ו, מכיון שחששו לזריקת האיגרת במקום לא נקי. ועיין שע"ת או"ח סי' פ"ד סק"ב ומשנה ברורה שם סק"ו וברכ"י סי' פ"ה שסיים — וכן אנו נוהגים שלא לכתוב שלום שלם — וע"ע יו"ד סוס"י רע"ו ופת"ש שם.

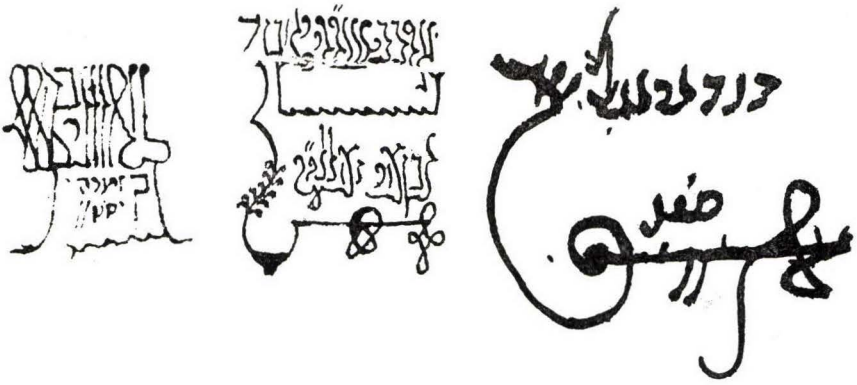
● לפעמים בתוך התארים, כינו הרבנים זה את זה, במכתביהם בתואר המיוחד למקום ברוך הוא. כגון "המלך הקדוש", "המלך המשפט", (ראה תעודות 19, 146, 483). ועיין בספר שאילת יעב"ץ שאלה ק"ע מה שהאריך "להסיר המכשלה מבני עמנו המקלים ראש בשבחי המקום וקלוסו".

● נזהרו לכתב שם השם "האלד'ים" "האלקי"ם" (ראה תעודות 31, 261, 276, 284, 326, 534, 537, 539, 547). ומכאן תשובה למה שראיתי בספרי השו"ת האחרונים שכתבו שיש בזה זלזול ח"ו בשם שמים.

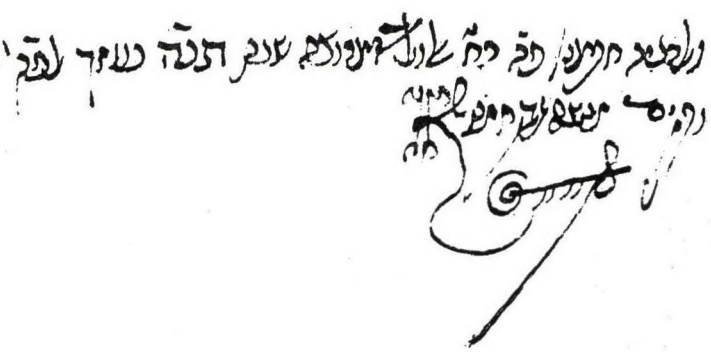
● בהרבה תעודות הזכירו שם פרטי בצירוף "דידיע", ועיין בתשובה לרב שרירא גאון על הגאון מר רב יוסף וז"ל: ובתריה מלך רב יוסף דהוה ידיע בבר כותנאי, וכן על רב יוסף אחר כתב בריה דרב יעקב גאון דידיע בבר סטיא מר קשישא, ואצל חז"ל הזכירו רב יהודה שנינא, ושמואל אריוך רבי זירא קטינא, ועיין בספר טעם לשד למהר"א אמוזיג (ליוורנו 1863) צד 66, 67.

● בכל המכתבים כשמזכירים שם בעל המכתב כותבים ברכה: הי"ו = ה' ישמרהו ויחייהו, ישצ"ו = ישמרהו צור ויחייהו, י"א = ישמרהו אל, נר"ו = נטריה רחמנא ופרקיה, נ"י = נרו יאיר, יזיי"א = יראה זרע יאריך ימים אמן, ס"ט = סופיה טב, ואם המכתב מופנה לשמות הרבה אתה ה' תשמרם ועוד, וזה ע"פ מ"ש בגמרא יומא לח: ועיין תורה תמימה פרשת וירא יח יז.

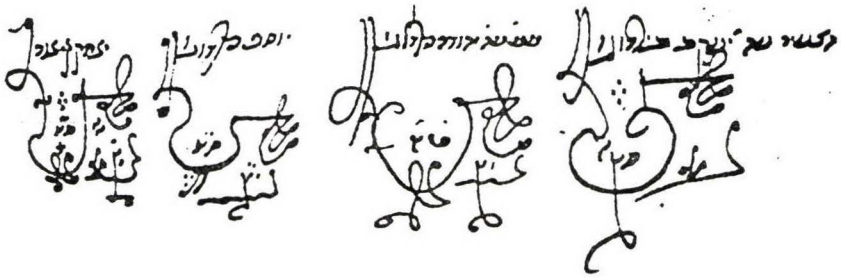
● בחתימותיהם של הרבנים כתבו את שמם ושם המשפחה, ולפעמים כתבו גם שם האב, ושלבו את הכל בציור באותיות בסלסול רב, ולפעמים יוצא כעין פרח מעשה ידי אומן, ועיין בגטין פ"ז ב"ב קס"א.

1 2 3

4

5 6 7 8

9 10 11 12 13

חתימות הרבנים

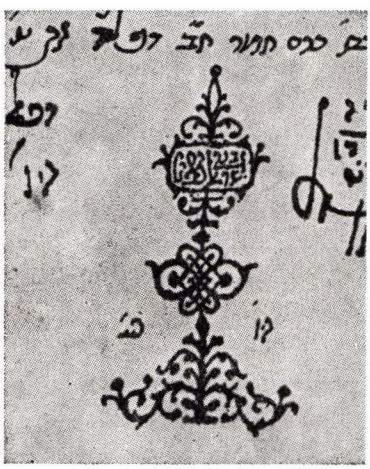
16

15

14

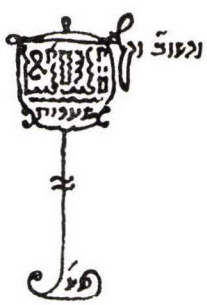
*16

17

21

20

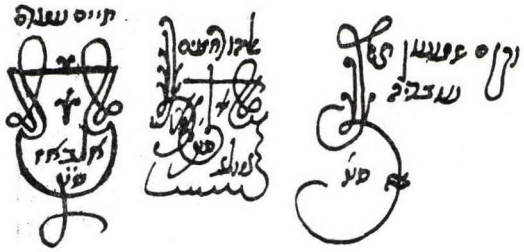

19

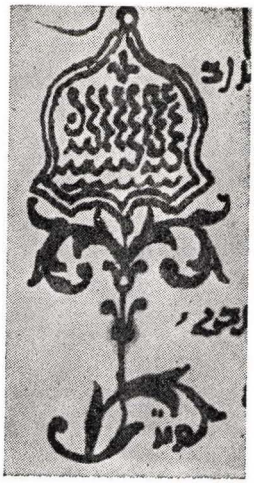

18

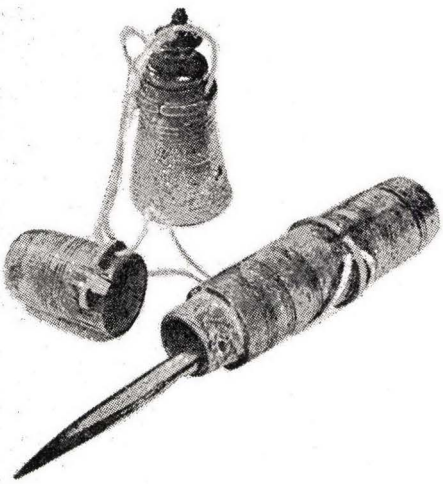
חתימות הרבנים

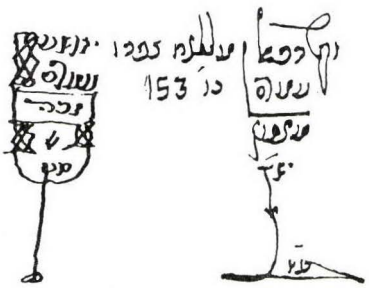
23 24 25

22

28

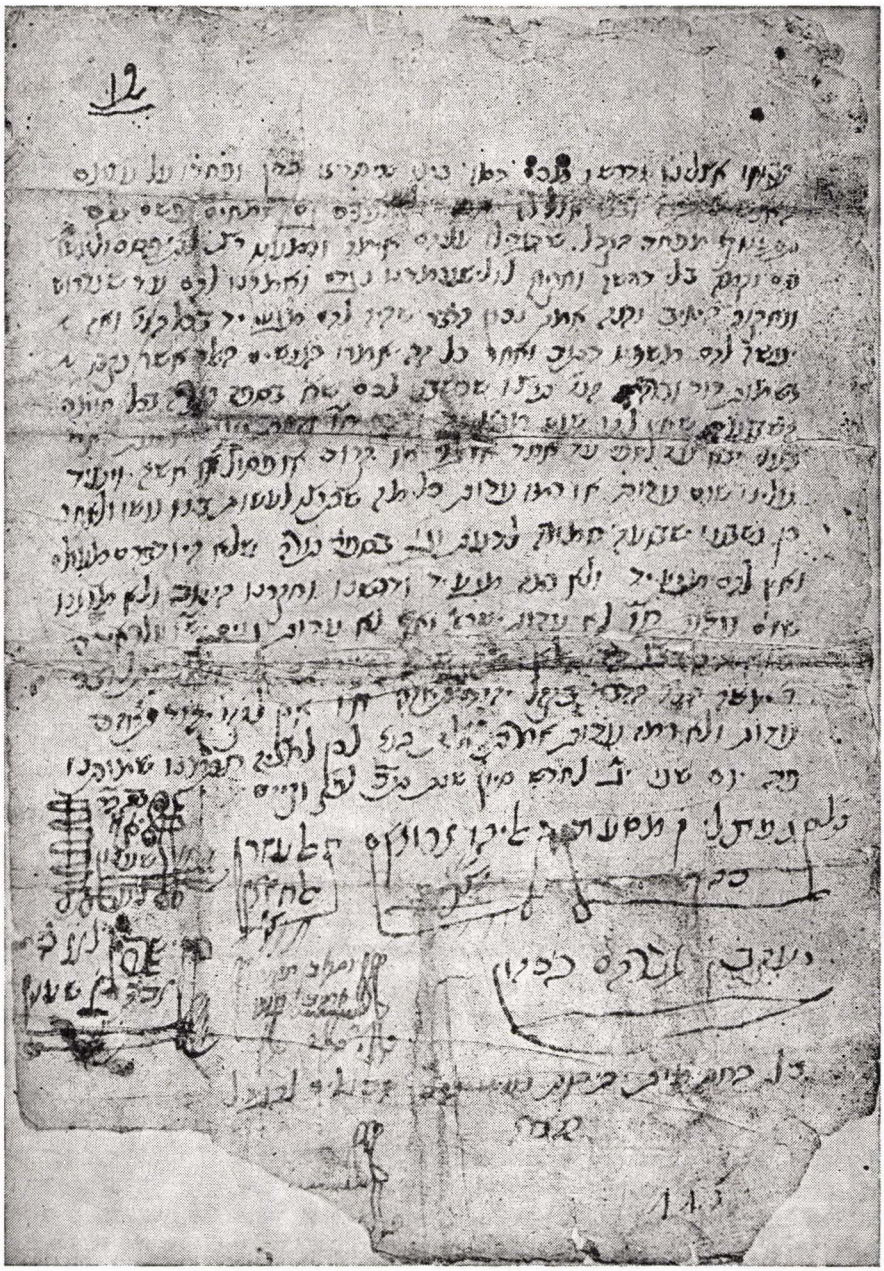

26 27

הרבנים הגדולים

1) דוד ארג׳יל; 2) יעקב אבן צור בכמוהר״ר ראובן אבן צור; 3) משה א״א אברהם בן זמרה; 4) משה אבן חמו; 5) יעקב בירדוגו; 6) יהודה בירדוגו; 7) יוסף בירדוגו; 8) יצחק אבן צור; 9) חיים טולידאנו; 10) שמואל שאול אבן דאנאן; 11) רפאל עובד אבן צור; 12) אליהו הצרפתי; 13) מתתיה סירירו; 14) יהודה אלבאז; 15) עמור אביטבול; 16) אבנר ישראל הצרפתי; 16*) אבנר ישראל הצרפתי; 17) רפאל אביטבול; 18) רחמים יוסף אג׳ייני; 19) רפאל משה אלבאז; 20) חיים אברהם אליהו בן שטרית; 21) אליהו חותא; 22) שלם אזולאי; 23) עט״ר שמעון חיים עובדיה; 24) אליהו רחמים אזולאי; 25) חיים עמרם אלבאז; 26) רפאל עמרם מאמאן; 27) יהושע עמרם זכרי; 28) קסת ונרתיק לקולמוס מחריטת עץ של אדוני זקיני הרב אליהו הרוש.

זצוקללה״ה וזיע״א

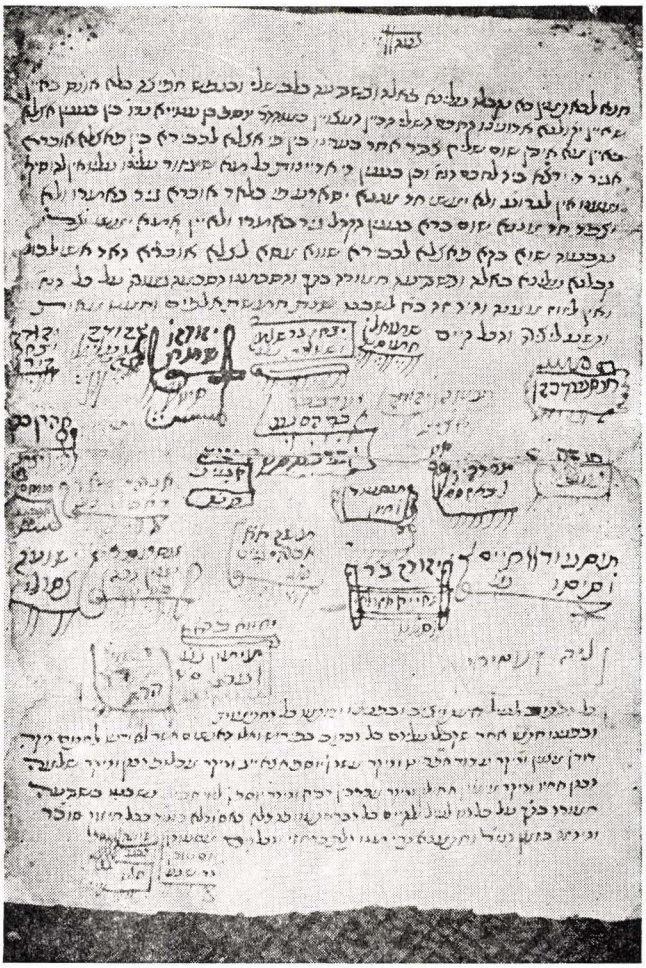
בירור על אשום רצח
להלן עמוד 19 תעודה 12

אגודת השוחטים והמורים ושביתתם

להלן עמוד 52 תעודה 45

תקנה: חלוקת העזבון. ירושת האשה. נישואי אשה שניה

להלן עמוד 59 תעודה 50

שטר תנאים בין הרב והקהל

להלן עמוד 201 תעודה 167

בס״ד

מקורות ותעודות

1

התק״ס

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא המו״ן כה״ר ישראל יעקב ה״ן חמו בתע״ג אן דאך אזמן די כאנו תפוסים הח׳ הש׳ הדו״מ כההו״ר שלמה אביטבול וכמוה״ר שאול אביט׳ ענד לקאייד לחאז עבד לכביר פסיון ש״ש ה ת ק נ א והעליל עליהם וקאלהום יעטיוו סך מייאת מתקאל לוואחד וכאנו תפוסים בגופם ענד לקאייד הנז׳ ורגיב כההו״ר שלמה הנז׳ לשורפא סי מוח׳ ן׳ עומאר ובוה די כאנו סחאב לקאייד הנז׳ ומערפתו ימשיוו מעאה ירגבו לקאייד הנז׳ אייאך יסמחלו וינקסלו שי מן סך מייאת מתקאל די קאל יעטיה כההו״ר שלמה הנז׳ ומשאוו מעאה ועבאוו פיידהום תמנייאת ועטאווהום לקאייד הנז׳ ורגבוה יסמחלו פלבאקי ולא חבשי יסמחלו ובריר בעדותו העד הנז׳ אן תמנייאת די עטאוו הומא מן לכמסין מתקאל לשתין מתקאל לפוק ומא חבשי יסמחלו פשי ובקא ענד לקייאד הנז׳ תפוס חתא כמיל ללקאייד כפי רצונו ועאד נטלק מן תפיסה הנז׳ עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתימנא הכא תמ״ת והיה זה בשבעה ימים לחדש שבט ש׳ ה ת ק ״ ס ליצי׳ וקיים מ׳ די עטאוו נכתבו ביני שיטי ודו״ק וק״ש

יהודה א״א מכלוף — **בנימין כהן**

עולייל ס״ט — **ס״ט**

תרגום

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא המשכיל ונבון כבוד הרב ישראל יעקב המכונה בן חמו בתורת עדות גמורה וברורה שבאותו זמן שהיו תפוסים החכם השלם הדיין ומצויין כבוד הרב רבי שלמה אביטבול וכבוד מורינו הרב רבי שאול אביטבול אצל השר לחאז עבד לקביר בח׳ סיון של שנת התקנ״א והעליל עליהם ואמר שיתנו סך מאה מתקאלים לכל אחד והיו תפוסים בגופם אצל השר הנז׳ והפציר כבוד הרב רבי שלמה הנז׳ לכהני הדת [מזרע המלוכה] סי׳ מוחמד בן עומאר ואביו שהיו חבירי השר הנזכר ומיודעיו שילכו עמו להפציר בשר, אולי ימחול ויוריד סך מה מהמאה מתקאלים שציוה על רבי שלמה הנזכר לתת לו. והלכו עמו ולקחו בידם הפצי־ערך למסרו ביד השר הנזכר והפציר בו למחול ביתרה ולא נתרצה להם. וברר בעדותו העד הנזכר שהחפצים שנתנו לשר הם בשיווי בין חמשים לששים מתקאל ויותר ולא רצה למחול באיזה סך, ונשאר רבי שלמה אצל השר הנזכר תפוס עד שהשלים לשר כפי רצונו ואחרי כן נשתחרר מהתפיסה הנזכרת עד כאן סתם עדותו וקבלנוה כדחזי וחתימנא הכא תרי מגו תלת והיה זה בשבעה ימים לחדש שבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות וששים ליצירה וקיים.

2

התקנ"ב

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא כהר' מכלוף ן' דוד ה"ן הרוש בתע"ג אן פזמן די כאן ר' שאול ישועה אביטבול ור' שלמה אביטבול פלחבס ענד לקאייד אלחאז עבד לקביר ע"א ומשא כ"ר מכלוף הנז' יראהום רג'בו ר' שלמה קאללו תמשי מעאיי תרג'ב אלקאייד באס יפאצל מעאיי ומשא מעאה לענד אקאייד קאללו מא יקבד גיר מייאת מתקאל ורגבו ר' שלמה הנז' באס יטייחלו וואחד תלאתא ועשרין מתקאל (כאנת באקייא מן אתמנייאת די די סעאד) ולא חבסי עכס"ע וקבלנוה כדחזי וחתי' הכא תרי מגו תלת והיה זה באחד ועשרים יום לחדש סיון המוכתר שנת ה' אלפים וה' מאות וחמשים ושתים ליצי' וקיים

ישראל יעקב עולייל

ס"ט

מתי' כאנת עד תי' סעאד הקפנו עליהם בשני חצאי ירח לאיין ברר בעדותו באיין מא כא יערפסי מנאש הייא לבתר דחתים חד מנן וק"ש

ישראל עולייל **שמואל מימון**

סי"ט **פירירו סל"ט**

תרגום

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא כבוד רבי מכלוף בן דוד המכונה בן הרוש בתורת עדות גמורה וברורה שבאותו זמן שהיה רבי שאול ישועה אביטבול ורבי שלמה אביטבול בבית הסוהר ע"י השר אלחאז עבד לקביר יקר בעיני השם והלך רבי מכלוף הנזכר לבקרם. והפציר בו רבי שלמה ואמר לו תלך אתי להפציר בשר שיתפשר עמי, והלך אתו. והשר אמר שלא יפחות ממאה מתקאלים והפציר בו ר' שלמה הנזכר שינכה מזה עשרים ושלש מתקאל (שנשארה מן חפצי־ערך של סעאד) ולא רצה עד כאן סתם עדותו וקבלנוה כדחזי וחתימנן הכא תרי מגו תלת והיה זה באחד ועשרים יום לחדש סיון המוכתר שנת חמשת אלפים וחמש מאות וחמשים ושתים ליצירה.

3

צפרו יע"א ה טבת ש' והיית ע ט ר ת [1] תפארת פ"ק

שלום טובה וברכה, מאלקי המערכה, לאור עינינו, ורוח אפינו [2], הרב המופלא, המוכתר ומעוטר בכתר תורה וכתר שם טוב עולה [3], הדו"מ ורב טוב לבית ישראל [4] המלאך **רפאל אנקאווא** הי"ו יהי אלקיו עמו, ולפני שמש ינון שמו [5], אכי"ר רו"ש לבניו היקרים ולכל אשר באהלו והסרים למשמעתו העי"א, בני קהלנו י"ץ ובפרט ארבעה מטיבי סע"ד [6] הי"ו דו"שו. סאלי יע"א.

1 ישעיה סב ג. 2 איכה ד כ 3 אבות פ"ד מי"ז.

4 ישעיה סג ז. 5 תלים עב יז.

6 משלי ל כט ושם שלשה מטיבי צעד בצד"י וכאן הכוונה על ארבעה מיחידי הקהל שהלכו לקבול לפני השלטונות על הקהלה להיות לה לסעד.

רב נכבד!

לששון ולשמחת לבבנו קבלנו בשבוע החולף מכתבו היקר אשר כלו אומר כבוד ותוכו רצוף אהבה [7] רבה לפי רוב הענוה [8], תשואות חן חן [9], עוד זה מדבר [10] והנה אחינו הנבחרים באים לשלם ופיהם מלא תהלותיו על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת [11] אשר פעל ועשה עמהם לטובת הכלל כלו, ישלם ה' פעולו, הנגנו בשמחת לבב, מגישים תודה ותהלה עם כל כחותינו הגשמיים והרוחניים לפני מע' כסא כבודו הרם על כל מפעליו ותגמוליו הטובים אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו, נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים [12] למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו אתו, וזכות הרבים וזכות אבותם תהיה בעדו מגן וסתרה, צנה וסוחרה וכסא כבודו הנעלה ירום ונשא על גפי מרומי האשר וההצלחה, ונסו יגון ואנחה [13]. אכי"ר.

זאת להודיע כי בבוא אחינו הנז' לעיר פאס יע"א נתעכבו שמה ימים אחדים אולי ישלח אחריהם הזיניראל אשר שם על אודות מבוקשם אשר שאלו בעיר רבאט יע"א ויוחילו עד בוש ואין קול ואין עונה [14], והן עוד היום לא לבד שעדיין לא נגה אף שביב אחד מכל ההבטחות הטובות אשר הבטיחו שרי המועצה בעיר רבאט יע"א, אבל גם זאת כי כל השרים והמושלים מלא לבם בהם לעשות רע וכל מחשבתם ומגמת פניהם להתעולל עלינו ולהתנפל עלינו [15], ואנו ליה עינינו יתקגנו בעצה טובה מלפניו ויפיר עצתם ויקלקל מחשבותם ולא תעשנה ידיהם תושיה [16] אכי"ר.

ולרו"מ כת"ר החיים והשלום כנפשך שובעך וכנפש אחיך דורשי שלומך בכל לב ובכל נפש.

שלום אזולאי	אבא אלבאז	רפאל עמרם מאמאן יש"ץ	ישועה שמ"ח עובדיה
סל"ט	סל"ט	ס"ט	ס"ט

4

תקצ"ח

אלופינו מסובלים [1] עמיתינו בתורה ובמצות אחינו אנשי גאולתינו נדיבי עמים [2] עם אלוקי אברהם קה"ק ונבחר אשר בצפרו יע"א ועטרותיהם בראשיהם, המה מלכיהם שריהם, החכמים השלמים הדיינים המצויינים גדולים ועצומים רבני אלפין [3] יושבי כסאות למשפט ועל צבא יקר רוח איש תבונה [4] עומד בפרץ נשיא אלהים הנגיד המעולה ענף עץ אבות [4*] רודף צדקה וחסד כה"ר יצחק אביטבול ישצ"ו, כולם כא' יעמדו על הברכה, המשולשת בתורה שמורה וערוכה, אתה ה' תשמרם, כצנה רצון תעטרם, ועיניהם תראנה ה"ן משיח לישראל צדקת ה' יעשה ומשפטיו, וישראל ישכון לבטח שוכן לשבטיו בבז"ק אכי"ר.

7 שיר השירים ג י.
8 פאה פ"א מ"ב, ופירש הרע"ב מלשון וענותך תרבני.
9 זכריה ד ו. 10 איוב א יח. 11 בהגדה של פסח.
12 איכה ג יד. 13 ישעיה לה י. 14 מלכים א' יח כו.
15 בראשית מג יח. 16 איוב ח יב.

1 תהלים קמד יד. 2 שם מז יוד.
3 במדבר לא מח. תרגום שרי אלפים רבני אלפין.
4 משלי יז כו. 4* ויקרא כג, מ. אבות במקום עבות והכוונה לבר אבהן.

מראש שורים [5] כפלינן שלמא למלכי על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון אתם שלום ובתיכם שלום, וכל אשר לכם שלום מאדון השלום, כי״ר.

קול האות להודיע ולהשמיע במרום קדשם מאשר הוגה ה׳ ביום חרון אפו לקהל ועדה מישראל אשר היו בתינמלין [6] כי ביום ה׳ יד׳ לטבת ארמלתא דהאי [6*] שתא ח נ ם נמכרתם [7] לפמ״ה שפך ה׳ חמתו כילה חרון אפו בהם ויגדל עונם מחטאת סדום ההפוכה כמו רגע [8] מעין חורבן ירושלים כי יותר ממאה נפשות שהיו בה נמסרו ביד אדונים קשים משנאי ה׳ ועבדיו אשר להרג להרג [9] ואשר לשבי לשבי אנשים ונשים בחורים ובתולות זקנים עם נערים עוללי טפוחים הלכו שבי לפני צר [10] ונדחפו בין מוכרים וקונים והנה באה ונהייתה [11] כת ראשונה מהם למחנה אלהים זה ע״י אלסרפא שלשם שקנאום מיד השבאים א׳ מעיר ושנים ממשפחה [12] שמנה עשר נפשות גדולים וקטנים אנשים ונשים וטף והביאום למחנינו זה ערומים יחפים רעבים גם צמאים [13] חשך משחור תארם לא נכרו בחוצות [14] ועמדו בני קהלנו ישצ״ו ישלם ה׳ פעלם ופדאום מידם והלבישום והאכילום וקבעו להם מזונות מדי יום ביומו איש וביתו כי שוטטנו בבתים ובחצירות בשוקים וברחובות וגבינו איש כמסת ידו מתוך הדוחק וחסרון השפע לא נעלם מכם.

עוד זה מדבר והנה באה כת אחרת כ״ד נפשות ועמדנו ודיברנו עוד על לב בני קהלינו ואזרו חיל עוד ופדאום והאכילום ככל אשר עשו לראשונים, אנחנו טרם נכלה גביית כסף הפדיום הב׳ והנה באה כת שלישית כד׳ נפשות אחרים ולא עצרו חיל בני קהלינו עוד ונתרשלו ידיהם אפי׳ להכניסם לעיר ונשארו כחצי יום לחורב ולקרח נטושים על פני השדה ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל עד אשר קמנו ונתעודד [15] ודיברנו על לב הקהל בדברי פיוסים וניחומים להכניסם לעיר לפחות ולקדמם בלחם ובמים ולכסות מערומיהם עד נראה איך יפול דבר בענין פדיונם כי ראינו כי כבד המשא עליהם ובפרט בזמן הזה שכלתה פרוטה מן הכיס וכל בעלי מלאכות ירדו לטמיון ממש ורבו המקבלים על הנותנים.

גם ידענו כי כבר הוציאו עליהם זה כשתי שנים עד הפדיון הב׳ הנז׳ ועד בכלל קרוב לשש מאות מתקאלים ואלה הצאן מה יעשו עוד וכבר נגזזו ונחלבו גיזה וחלב לא פעם ולא שתים בפדיון הקהלה הזאת מיד נושיהם ומיד שוביהם ומקנת כסף מאת בן נכר [16], ולכן דיברנו על לבם בפעם הזאת לאוספם הביתה לבד ואנחנו נחלץ חושים לשלוח לאחינו השכנים והקרובים אלינו אנשי פאס ואנשי צפרו ישצ״ו, להשתתף עמנו בצרה זו ובמצוה רבה כזו ולפדותם בפעם הזאת מיד קוניהם כי אנשים אחים אנחנו [17] ואח לצרה יולד [18] וכל ישראל חייבים לפדות שבוייהם [19] והקרוב קרוב קודם, כל זה דברנו אליהם וקבלו והכניסום ביום הגשם ונשיאים ורוח אשר עבר בשבוע שעבר וגמלום כל טוב כאמור, ומיד שהכניסום

5 במקום צורים במדבר כג ט. ובאה המליצה כאן שורים כלומר בראש השורות.

6 השם תינמלין לא מצאתי בגיאוגרפיה מרוקאית ויכול להיות שהכוונה על Ten-Mellel העיר הידועה של al-Mahdi ibn Tumart ר׳ דוד קורקוס לאופי יחסם של שליטי האלמוחדין ליהודים ציון 1967 עמ׳ 137—160.

6* עיין תענית ו׳: והכוונה שנה שלא ירדו בה גשמים.

7 ישעיה כב ג. 8 איכה ד ו. 9 ירמיה מג יא.

10 איכה א ה. 11 יחזקאל טל ח. 12 ירמיה ג יד.

13 תהלים קו ה. 14 איכה ד ח. 15 תהלים כ, ט.

16 בראשית יז כז. 17 שם יג ח. 18 משלי יז, יז.

19 ב״ב ח: שו״ע יו״ד סי׳ רנב א׳ יב.

באו אלסרפא המביאים אותם ותבעו לנגיד ולבדי״ץ ויחידי הקהל לפרוע להם דימי מקנתם שהוציאו עליהם כי טענו שמשהכניסום ושאלו למביאים בכמה קנאום והראו להם חשבונם הרי קבלו לפרוע, ונשארו הנגיד ויחידי הקהל מטפסים ועולים לפני השופט והשרים ולא עלתה בידם ולסוף נזקף עליהם בערכאותיהם סך ג׳ תקם — דמי מקנתם מיד השבאים ליד אלסרפא, ועוד לא יספיק הוצאות להאלסרפ׳א בשכר הבאתן ושאר הוצאות שיצאו בעליה וירידה עמהם סך תקם — ב״ה סך ד׳ וקבעו להם זמן הפירעון לשלשה ימים שהיום הזה שאנו עומדים בו ראשון לחשבון עונות[20] ולא ידענו מה נעשה ואנה נפנה לעזרה. לכן אמרנו נבוא העיר[21] אוזן אחינו בני בריתנו המה רום מעלתכם לצאת לישע לעזרת ה׳ בגבורים[22] ולסייע עמנו בדבר מצוה רבה כזו ולפרוע אתם וקהל פאס ישצ״ו דמי הפדיון הזה הג׳ כי כבר אנחנו עשינו מה שמוטל עלינו לא פעם ולא שתים, ואם תאמרו לסייע עמכם גם בפעם הזאת נעשה ונשמע, ובחסדיכם בטחנו שלא ליזקק לכך, וכבר היה עם לבב אלסרפא הנז׳ בראותם כמה הרפתקי דעדו עלן עמהם בפעם הזאת להוליך את השבויים השלישים הנז׳ למחנה קדשיכם ולא הסכימה דעתינו לזה לבל יהיו עליכם לטורח, וגם כי הילדים רכים והנשים עלות והרות וחיות ויולדות בתוך שלושים ללידתן ודפקום יום אחד ומתו[23], ואמרנו כי כתבינו זה יספיק כי ידענו גודל חסדכם, וחריצותכם, והתנדבותכם, לדבר מצוה בפרט מצוה רבה כזו שאין למעלה הימנה, והמבוקש מכם מצוה גדולה באה לידכם אל תחמיצוה כי הנוגשים אצים לא יתנונו השיב רוחינו ובאהבתכם ובחמלתכם מהר תקדמונו ברחמיכם כי דלונו מאד חזקו ידים רפות וברכים כושלו אמצו[24], ומינן ומנייכו יתקלס עילאה.

ואת אחרונים, כולם רבי פעלים תחכמונים, הגברים הרמים רודפי צדק מחזיקי כל בדק, קריאי העדה כה״ר ישועה אלבאז והר׳ רפאל ואהרן אחיו הן׳ אלבאז ישצ״ו והחה״ש כהה״ר חיים ן׳ מאמאן והר׳ אברהם בן אחיו ישצ״ו, אלף עולות יעלה שלומם, בחסדם בטחנו להקהל ולעמוד ולהשתדל בהונם ואונם בדבר מצוה רבה כזו ולמהר יחישה מעשיהם יפה שעה א׳ קודם אולי תהוי ארכא לשליותין[24]*, ובשכר זאת אלהים חיים ידרוש בנים מיד שוביהם, ופדוי ה׳ ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשיהם[25], ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם[26], הכ״ד עמוסי התלאות חותמי ברכות פה מכנאסא יע״א ביום לידת חלקת מחוקק ספון ויתא ראשי עם צדקת ה׳ עשה[27] בחדש אדר המהודר אשר נהפך לנו מיגון לשמחה אשר בו משמיעין על השקלים ומקדימין שקליהן לשלקי המן[28] לכפר על נפשותינו לפני ה׳ משנת ל׳ב׳ש׳ר׳ ענ׳ו׳י׳ם שלחני לחבוש לנשברי לב לקרוא לשבויים דרור ולאסורים פקח קוח[29] לפרט האלף הששי לבריאת עולם ורב השלום מאדון השלום.

הצעיר ע״ה יעקב בירדוגו	מ״מ ע״ה יהודה בירדוגו	יוסף בירדוגו
ס״ט	סי״ט	ס״ט
	יצחק אבן צור	חיים טולידאנו
	י״ץ ס״ט	ס״ט

20 תנחומא אמור כב. 21 כלומר לעורר תשומת לבכם
22 שופטים ה כג. 23 בראשית לג יג. 24 ישעיה לה ג.
24* תהיה רפואה לשואה זו, בבא כשואה פחדכם משלי א כז, תרגומו כד אתי כשליא דלוחיכון עי׳ בערוך השלם ערך שליא. 25 שם לה י׳, ונא יא.
26 אסתר ח יג. 27 דברים לג כא. 28 מגילה יג: 29 ישעיה סא א.

5

בה״ו

באנו להודיע ולהשמיע לכל חכמי ורבני המדינות יש״ץ מה שאירע להחכם שלנו החכם השלם והכולל הדו״מ כמוה״ר שלמה אביטבול י״ץ עם בני עירו וכמה טובות גמל עמהם ומה שהשיבוהו בני עירו הלא תדעו שהחכם הנז׳ שמנעוריו עד היום הזה לא נהנה משל צבור אפילו שוה פש״ן ואדרבא היה הוא מן הנותנים ולא המקבלים והיה נושא עול הצבור עליו להיותו גזבר העניים לגבות הנדבות והנדרים של בני עירו ולתת לכל העניים והת״ח כ״א מה שראוי לו, ועוד לגבות כל שבוע ושבוע נדבות הת״ח והעניים הבאים מארץ אחרת ולשלח כל אחד ואחד כפי רצונו שֶׂבע רצון ומלא ברכת ה׳ [1] עד שהיתה עיר צפרו יע״א משוש לכל הארצות ובפרט שהיתה ביתו פתוחה לרוחה לכל הת״ח ובפרט לרוב שלוחי ארץ ישראל [2] תוב״ב שצריכים הוצאה רבה וטורח גדול לקבץ נדבתם והיה פוטר לכל גדולי הדור שהם חייבים בזה כמו שאר המדינות והיה מקיל העול שמוטל עליהם ונותנו עליו והגדולים של בני העיר יושבים שקטים ושאננים כ״א במשא ומתן שלו וברוך ה׳ אלהי ישראל [3] שעזרו וסייעו לעשות כל אלה כמשז״ל הבא ליטהר מסייעים אותו [4] ואפי׳ אחר שנתמנה דיין על הצבור לא עזב עבודתו הראשונה אע״פי שהוכפל עליו הטורח לדון אותם ולשלח העניים כ״א כפי רצונו... ומלבד זה עשה להם כמה טובות לעשירים ולעניים שהיו בני עירו דחוקים עם הגויים לאפות פת בתנורים שלהם ובנות הגויים מכים וחובטים לכל בנות ישראל והיה הבצק שלהם נפסד מרוב הדוחק שלא היו בעיר כולה כ״א ב׳ תנורים ועמד החכם הנז׳ ונתקנא לכבוד שמים ועמד ועישה לב׳ בני אדם עמו ובנה להם תנור אחד בתוך האלמלאח וטרח בבניינו ותיקונו ובזה נשארו בני עירו שקטים ושאננים, ועוד שימים מקרוב היה בית הכסא שלנו שקורים לבוויתא״ת [5] הרוסים שנפלו הכותלים שהיו מפסיקים בין זל״ז כדי שלא יהיו רואים אלו את אלו והיה בזוי לת״ח ולמכובדים להיות כ״א רואה חבירו ונשארו כמו שנתיים ויותר הרוסים ועמד ונתקנא החכם הנז׳ לכבוד שמים שראה שאין אחד מן העשירים והגדולים משגיח בזה ובנה ותקן אותם ושכללם משלו וממונו ה׳ ישלם גמולו [6] בזה ובבא...

ועוד כשעמד עלינו המן הרשע אמהאווי״ש [7] יש״ו והטיל עלינו ממון הרבה וראה החכם העניים מצטערים הרבה ועמד והלוה לקהל סך־קקם־נם — ואמרו לו אחר שתעבור הצרה נשלם לך הסך הנז׳ ואח״ך נתקבצו הקהל וברורו להם ט׳ מיחידי הקהל והעריכו כ״א וא׳ מה שראוי ליתן כפי ממונו וכשראו הגבירים שלפי הפנקסים נשאר בידם ממון העניים והסך שהלוה להם עמדו וגנזו הפנקסים ההם עד היום הזה ולא רצו ליתן לו מאומה ואחר זמן רב קבץ את כל הקהל ז׳ טובי העיר ואמ״ל בבקשה מכם שאתם יודעים שאני רוצה בזמן הזה להשיא יתום ויתומה וצריך הוצאה מרובה ותפרעו הסך הנז׳ שהלויתי לכם ולא

1 דברים לג כג. 2 איכה ב טו.
3 תהלים קו מח. 4 שבת קד.
5 בית כסא צבורי שהיו בו תאים נפרדים ובלשון רבים נקראים לבוויתא״ת.
6 משלי יט יז.
7 משבט אייתיוסי מהשרים הגדולים. חברו של המלך שונא היהודים, אליאזיד. על אמהאווש ומשפחתו ראה Nasiri Slaoui Kitab al-Istiqsa. (tr. fr.) I, pp. 319, 370, 399, II, 27, 56 et Suiventes 369 — (information D. Corcos).

רצו והיו דוחים אותו יום יום עד היום הזה. ועוד גמל עמהם חסד וטובה הרבה ומסר גופו וממונו על הצבור בזמן הזה שעמד עלינו השר ברא'ברא ופעל ועשה בישראל כמה רעות שלא שמענו ולא ראינו ולא ספרו לנו אבותינו ונתייראו הגבירים לילך למלך יר"ה לקבול לפניו ומסר עצמו החכם הנז' עם בנו יחידו עם קצת מיחידי הקהל שנגעה יראת ה' בלבם וקבלו לפני המלך יר"ה וירא את ענים וקבל צעקתם ושלח לו ב' איגרות להוכיחו על מעשיו הרעים ובזה נחו ושקטו כל יש' מכל צרתם ככתוב כל זה באורך וברוחב.

וכשהגיעו הדברים הנז' לפני חכמי פאס יש"צ נצטערו הרבה על הדבר וכתבו אגרת לקהל להוכיחם על זה ועוד כתבו אגרת אחרת וזה לשונה מקצת ממנה אנן דחתמי לתתא הסכמנו עם החכם הנז' שלא לדון ולהזדקק לשום אחד מהם ואדרבא אם ידון לשום אחד מהם עבירה היא בידו ויש חלול ה' בדבר שמכאן והלאה יפרצו גדר לגבות המס מן הת"ח תופסי התורה וכבר עלה בדעת החכם לפנות דירתו משם ויקבע דירתו במ"ק וגם אנחנו היינו רוצים לעכבו כאן ושלא ילך עד שתעשו לו מה שהדין נותן וכו' ומזמן ההוא סלק עצמו שלא לדון ושלא ליזדקק להם כלל וכיון שראו הגבירים שסלק עצמו מן הדין עמדו ועשו דיין אחר ע"פ השר ברא'ברא ונתנו לו רביע מהנאת בה"ך הגדולה הי"ג [8] שהסירו הרביע מחלק הת"ח שהוא תם וישר וירא אלהים והוא ש"ץ בב"ה הנז' ואביו היה ש"ץ ג"כ שזכה כפה"ד מחמת שהוא נכדו מבתו של הרב הגדול כמוהר"ר משה חמו זלה"ה ויש בידו פס"ד ע"ז ונתנו החלק ההוא להר"מץ [9] שעשו אותו הם דיין ע"פ השר הנז', הדור אתם ראו כמה עול עשו האנשים האלה שהחכם שלהם שהוא ממונה מפי רבני פאס זלה"ה לא מלבד שלא נהנה מהם והיה עול הצבור מוטל עליו כנז' גזלו אותו ולא רצו לשלם לו מה שהלוה להם וזה הדיין העמדוהו הם ע"פ עצמם ויש כמה ת"ח שהם דיינים וראויים לזה מכמה סבות שהם גדולים ממנו בחכמה ובמנין והוא תלמיד שלהם והיה ג"כ טורח הצבור מוטל עליהם לדון אותם ומעולם לא עשו להם שום הנאה כלל והחכם שהעמידו הם תכף ומיד נתנו לו שכרו לדון אותם היש בעולם עול כמו זה ונתקיים בהם קרא השמן לב (העם) הזה וכו' [10].

ועוד ראינו שהחכם הנז' נשתנו עליו סדרי בראשית [11] שהדיינים הראשונים שהיו דנים אותם היו נותנים להם הנאות בתי כנסיות של הצבור ליהנות מהם ועדיין נהנים בניהם מהם עד היום הזה והחכם הנז' לא מלבד שלא נתנו לו שום חלק בהנאות בה"כ של צבור אלא אדרבא נוטלים השליש בב"ה שלו ומוציאים החלק ההוא לצרכי צבור לפרוע בו המס שמוטל עליהם ליתן מממונם ומוציאים הקדושה ונותנים אותה לסט"א ואין ראוי לעשות כן כי עבירה גדולה בידם שהמוציא מרשות היחיד של קדושה לרשות הרבים של סט"א חייב וכו' ולכן בבקשה מכת"ר יגלו דעתם מהו הדין במעות שהלוה להם החכם הנ"ב אם חייבים להחזיר אותם או חייב החכם ליתן עמהם מס כמו שנתנו הגבירים של העיר ותשובתכם ע"ג השאלה הזאת מהרה תצמח וקיים

יוסף בכמוה"ר יהושע בן זכרי סלט"א **אליהו בלא"א משה הכהן**

8 ה' ירחיב גבולה ונכון לומר ה' יציב גבולה לפי גירסת הרי"ף בגמ' ברכות נח: ועיי' להט"ז או"ח סי' רכד סק"ב.

9 להרב מאיר צבע. 10 ישעיה ו יו"ד. 11 שבת נג:

ועוד לקיתי בשבילם שתפסני השר ברא׳ברא יש״ו והשלכני לארץ והיו דמי שותתות מברכי שהיו נגררות בארץ והכנסני לבית הסוהר ותפס ממני קנס —סם— דהיינו סך —°)—ום— נתתי משלי והשאר נתנו הקהל באומרו למה אני דן את היהודים אמנע את עצמי מלדון אותם והוא ידון אותם כמ״ש באורך בנייר אחר ועוד כשהלכנו לקבול לפני המלך יר״ה ומניתי כה״ר אהרן הכהן נגיד והיה מוציא הוצאות לצורך השר הנז׳ ולצרכי העיר וצרכי בני המלך יר״ה משלו ולא נתנו לו כלום הקהל כי אם משלו היה מוציא והיה מתרעם עלי שאני מניתי אותו נגיד ובשביל כך הלויתי לו סך — קם דם — משלי סייעתי לו לפי שעה והקהל היו דוחים אותו יום יום כדי לפורעו ועדיין לא נתנו לו מאומה באופן שמרוב רחמנותי לויתי לצורך הקהל סך — קם גם — בימי אמהאווי״ש הרשע ובימי השר הנז׳ לויתי סך — קם כם — סך הכל — שם עם — אלו פרעו אותי הייתי מוסיף עליהם כהם ומשיא בהם יתומה אחת כמנהגי הטוב ולכן נראה לי רבותי שלא נשאר לי שום ישיבה עמהם ומה שיגזרו עלי רבותי אעשה.

ע״ה שלמה ס״ט

6

בעה״ו יו׳ א׳ בש׳ ב׳ לאדר א׳ שנת פ׳ק׳ד׳ת׳ [1] הארץ לפ״ק.

ידי״ן הנעלם יעקב חאיות מן עגדי אנא מאיר ן׳ חיים כאך נסע׳כמס׳.

ולדאבא נעלמך סבאב לחרוף באיין אנא ליום פפאס זית נפק מן הנא וסמעת ביך באיין נתינא סאכין פשפרו ושמעת ג״כ באיין נתינא עלא כיר בזאף וקאלולי באיין כא תעמל צדקה כן יר׳ וכן יפרו׳ וקאלולי באיין באקי פבאלך דת יהודית די מא הווא האד אסי לא די בוך ולא די זדך ופאיין יחלך מן ר׳ תכלי בוך מגולגל מא יזכאסי מא חדך האגדא ומא חד זרע מטונף ענדך די פאיין אמא כא נומו אפי׳ פלחלום כא נראה גאר חאכם לאביל בעדמא תחב תחן גאר מן בוך די הווא קדוש אלקי ובקא מא יזכאסי חתא ינקטע זרמ״ת סוסי״ם זרמת״ם [2] די פאס נתינא וחתא לאיין פהאד לעמייא פאס נתינא עלאס כא תעמל רוחך פזעבא כא תעארף אילא תבקא עאייס חתא תרזע בתשובה ומא כא יעארפסי לוואחיד לאייכון יטראלכסי וויבקא ענדך דאך זרם סוסים ועמרך מא תזכא לא נתינה ולא בוך ולא יהמכסי טמע אדנייא די פיידיך די עתאתך ס״א ראך כא תעיס גאר בלמצוה דמילה כא יכלצך פהאד לעולם באס תמסי שלים לשאול תחתית מכ״ש די קאלולי באיין בריהמו מסא א״ך מא בקא מא יטעלך וחובה ג״כ מנאיין מאתלך למרא תקום תזווז אוכרא באס יבקא זרע ר׳ יקטעו אכי״ר די כא יכון מוראדו פדת יהודית מא כא יכממסי פלמרא מא יבקא גאר מחזון חתא יפרז עליה ר׳ ודאבא אידא נזבר גאר נטלאקא ביך לוזה אלוזה נוץ נהאר דטריק הווא אזי לענדי ונורילך לעצה די תעמל ותרבח בעה״ו ראני נאזל פפנדק לעטארין ודאבא אידא תשמע לעצתי זמע צ׳ראהמך אוו שמח פיהום די מוראדו פדיך לעולם ומא האד לעולם כצל עובר הווא תזי לרבאט ומא תקטעסי לסלא ראה מא יעארפך חד ועמל כסווא פאסייא ונפק מן הנא מן פאס וחכם בית פפנדק ן׳ עיסא וביך סלעתך וקאל מסלם פאסי חב ירכב לבר נצ׳ארא ינפק ראהום כא יטלעו לגויים בזאף וכא יטכלו לגוים כרכמאז [2]* ומנאיין תדכל לגבאלטאר אוו ליזבואה דיך סאעא מנעת ראסך ומא

1 תהלים סה יר״ד. 2 יחזקאל כג, כ. 2* להקת בני אדם הנדחפים למקום אחד.

נתינא גאלס וכא תחב דת יהודית תזי תפתס עליך עארף אלא גרקתלנא ראשנא פבית הכבוד די מא נקדרוסי נרפדו ראס ביך ומכ״ש די עמי יוסף פא״י תוב״ב ליום כיר קבאלא כתר מן לחאזא בזאף ומנאיין תמסי לבר נצאר׳א רכב לאיין אמא עזבך אידא חבת תחן מאסי מנא די חנא מגרקין ראשנא באיין קדאמנא חן גאר מן לחכם די בוך ובקא חתא עאס בשיבה טובה ומנאיין עמלת האד אסי עמרו מא יזכא כלל ועיקר וכלל וראה הבא ליטהר מסייעין אותו[3] בדא נתינא קד עין דליברא ור׳ יחלהא קד באב למדינה ובאס אנא קומת נכתבלך האד זוז דלחרוף גאר די קאלולי באקי קאבד פתאיהודית פרח קלבי וקולת נכתבלך ב׳ דלחרוף ומא אנא מא נכתבלכסי ומא בוי ליום שאכן פצ׳אר לביצ׳א מא כא יערפך לא מיית ולא עאייס וואנא ליום שאכן פרבאט זוות תמא וענדי חאנות פלבזאזין קדאם פנדק ן׳ עיסא וטלע מעא באלך פהאד לכלאם ותעארף די ינפעך ודי מא ינפעכסי ונחבך תזי חתא נראך מא חדי הנא בינאתא נוץ נהאר דטריק ולבוד וש״ר.

ע״ה מאיר א״א חיים חאיות
ס״ט

תרגום

ידיד נפשי הנעלם יעקב חאיות ממני אני מאיר בן חיים אחיך דורש בשלומך חמש מאות דרישות שלום.

וכעת אודיעך סיבת המכתב שאני היום נמצא בעיר פאס באתי לקנות סחורה מפה ושמעתי עליך שאתה דר בעיר צפרו. ושמעתי גם כן שאתה בטוב מאד ואמרו לי שאתה עושה צדקה כן ירבה וכן יפרוץ. ואמרו לי שעודך מהרהר בדת היהדות, כי מה שהשתמדת המעשה הזה לא ירשת מאביך או מזקנך ואיך תשא פניך לפני הבורא שאביך יהיה מגולגל ולא יזכה (לעולם הבא) כל זמן שהנך ממשיך בדרכך ובעוד זרע מטונף נמצא ברשותך כל פעם שאני רואהו (לאביך) בחלום שהוא מתאבל ורק בשבילו תשוב ותרחם עליו שהוא קדוש אלקי, שהוא לא יזכה (לעולם הבא) עד שיכרת הזרע של זרמת סוסים זרמתם (זרע העכו״ם) שהנך שקוע בו. ועד מתי מגשש כעיור באפילה. ולמה אתה מכניס נשמתך בצנור צר, עליך לדעת האם תשאר חי עד שתחזור בתשובה? ומי יודע מה יקרה לך וישאר ברשותך אותו זרם של סוסים. ולעולם לא תזכה לא אתה ולא אביך (לעולם הבא). אל תהסס על הבל ממון העולם שהסטרא אחרא מסרה בידך, אתה חי רק בזכות ברית מילה. ומשלמים לך בעולם הזה וכשתלך תלך בשלימות לשאול תחתית, מכל שכן שאמרו לי כי בריהמו (אברהם) הלך(?) אם כן, לא נשאר מי שיעכב על ידך. ומי יחייב אותך שאחרי שמתה אשתך (הגויה) תקום ותשא אשה אחרת, שתוליד זרע שיכרתו ה׳ אמן כן יהיה רצון. מי שרוצה את דת היהדות לא חושב על אשה, ומוכרח שישאר אלמון עד שהם יאיר לו פנים, ולעת עתה אי אפשר למצוא דרך איך להפגש אתך פנים אל פנים, נסיעה של חצי יום ביני לבנך (מצפרו לפאס) בוא אצלי איעצך עצה שתעשה ותצליח בעזרת ה׳ ובישועתו אני שוכן בפונדק אלעטרין. ואם תשמע לעצתי אסוף כל רכושך או תפקיר אותו, וזו דרכו של מי שרוצה באותו עולם (עולם הבא), כי העולם הזה הוא צל עובר, ולכן תסע לעיר רבאט, ולא תלך ישר לעיר סאלי, כי אין מי שיכירך, התלבש בתלבושת ערבי עיר פאס, וקנה מה שצריך מעיר פאס, ושכור חדר בפונדק בן

3 **שבת קד.**

עיסא. וסחורתך אתך. והרואים יאמרו ערבי פאסי עומד לנסוע לערי אדום (אירופה) לקנות סחורה, כי הרבה גויים נוסעים והולכים קבוצות קבוצות וכאשר תגיע לאי ג׳בל־טאר (בספרד) או לעיר לישבואה (פורטוגל), הצלת את עצמך, ואי אפשר שתשב בחיבוק ידים והדת תרדוף אחריך, עליך לדעת שהמעשה זה שעשית (והשתמדת) השפלת והורדת ראשינו בתוך טנופת של בית הכבוד. ואין אנחנו יכולים להרים ראש. וכל שכן שדודי יוסף בארץ ישראל תבנה ותכונן במהרה בימינו מצבו ומצב פרנסתו טוב מאד. וכאשר תגיע לערי אדום. סע לאן שאתה רוצה, אם ברצונך לחון ולרחם לא עלינו שראשינו בין רגלינו, חון ורחם מן החכם אביך שנשאר חי מתוך שיבה טובה, וכאשר עשית מה שעשית אין לו זכות בעולם הבא כלל ועיקר, והבא ליטהר מסייעין אותו. תכנס בפתח צר כחודו של מחט וה׳ יפתח לך פתח כפתחו של אולם. כתבתי לך המלים הללו יען שאמרו לי שעודך מחזיק ביהדות שמח לבי ואמרתי לכתוב לך איזה מלים, ולולי זה לא הייתי כותב לך. בימים הללו אבי גר בעיר צ׳אר לביצ׳א, ואינו יודע עליך כלום אם חי או מת, ואני גר כעת בעיר רבאט התחתנתי שם ויש לי חנות בשוק מוכרי־בדים סמוך לפונדק בן עיסה. והעלה במוחך כל מה שאמרתי והסיק מסקנות מה יועיל ומה לא יועיל. אבקשך לבוא אלי לראותך כל עוד שאני כאן בינינו חצי יום דרך ושלום רב.

7

ה׳תקכ״ח

בהיות אמת כי האלטאבע של הכסף של העיר הזאת צפרו יע״א היה קנוי ביד סייגי העיר הלזו והיה פקיד עליו המשכיל ונבון וחשוב ה״ר מרדכי אלבאז י״א והיה מתנהג עם עושי המלאכה בחסד וברחמים ועל מבועי הרצון היה מנהלם כאשר הגידו הסייגים בפיהם ובשנה שעברה מפי השמועה למדנו שקנה האלטאבע הנז׳ היקר יצחק בטאן ועי״ז הפסיד הר״מ הנז׳ ושותפו הי׳ משה ן׳ נחמני והי׳ משה בהר״מ הנז׳ אלבאז והי׳ משה בכהה״ר יוסף אדהאן והי׳ משה אצאייג מה שהפסידו כידוע לבני עירינו זאת ה׳ ימלא חסרונם ונשאר האלטאבע הנז׳ ביד יצחק הנז׳ וכעת נתגלגל הדבר וזכה בו הר׳ מרדכי הנז׳ כי קנה קנהו מהשר עז״א, וכשמוע בני המלאכה כי חזר ליד הר׳ מרדכי הנז׳ נקבצו יחד נגשו לאיש הר׳ מרדכי הנז׳ ויענו ויאמרו אליו אחינו אתה [1] נשיא אלהים אתה בתוכנו [1] ולמה תבגוד בנו והיית לנו כאיש זר ולמה לקחת מקח זה לעצמך מבקשים אנחנו ממך להחזיר האלטאבע הנז׳ לזכות בני עירינו אשר בשם סייגים יקראו ואתה תהיה אב לכולנו על פיך נצא ועל פיך נבוא כמשפט הראשון ועל פיך ישק [3] כל אשר בשם סייג יכונה כי מעת צאת האלטאבע מידך ממתקה נסענו חנינו במרה [4], ויען ויאמר להם חלילה לי מעשות כדבר הזה כי הרבה

1 סוטה מא.
2 בראשית כג ו.
3 שם מא מ.
4 ע״ד הפסוק ויסעו ממתקה במדבר לג כט ויחנו במרה שם ח. והמליצה שנסעו מחיים מתוקים, לחיים מרים שהפסידו פרנסתם.
5 דברי הימים כב ח, וכאן הכוונה שהוציאו על זה כסף רב.
6 שמואל א כב ח.

דמים שפכתי[5] אני וחבירי בצאתו מידי ואין איש מכם חולה בעדי[6] ועוזר אין לי ומאן דתני עוזב אית לי לא משתבש ומכם יצא הבגד ראשונה ומן הראוי היה לכם לעוזרני ואעפ"י שיש לי שטר על קצת מהסייגים שכל הפסד הבא מחמת האלטאבע עלי דידהו ליהדר אני כבשתי פני ממנו והרי הוא קאי בהסתר פנים ולא באתי עמכם בדבר המשפט לעת כזאת ובראותי בחזותי בהביטי כי אין איש שם על לב טרחתי וקניתי האלטאבע הנז' אולי תהיה תרופה ותעלה ארוכה להפסד הנז' עד כאן היתה תשובה, ורבו כמו רבו בינותם דברים קשים כגידים ואמרים רבים זו וצריך לומר זו ואחרי כ"ז פייסוהו הם ואתם עמם קצת רודפי צדק מתווכי השלום ופייסוהו ואפייס עזה"ד שהעדנו ע"ע בקש"מ ובשח"ך למען תוסיף תת כחה הר' מרדכי הנז' ובכח הקוש"ח הודה הודאה גמורה שבעד סך מאה ועשרים אוקיות מכט"ק שנטל וקבל מכללות ברוכי ה' סייגי העיר הלזו גמר וסלק עצמו ושעבודו וזכותו מעל האלטאבע הנז' והרי הוא לכללות סייגי העיר הלזו הע"י ויד כולם שוה בו והוא גם הוא כאחד מהם יחשב: גם סלק עצמו מהתביעה הנז' שיש לו בשטר הנז' שכתוב על קצת מהסייגים כאשר בא זכרונו לעיל ומעתה ומעכשו סלק כל זכותו ושעבוד שיש לו על הסייגים ומחל להם אף אם יראה ויגלה שיש לו שום זכות שיזכה בדין לגבות ההפסד מהסייגים הנז' הרי ידו מסולקת מהם חוץ מהי' יצחק בטאן שעוד ידו נטויה עליו לידון עמו ומה שיגבה ממנו יהיה לו לעצמו כללא דמילתא מחל לסייגים הנז' חוץ מיצחק הנז' מחילה גמורה שרירא וקיימא כדת וכהלכה תקיפא ואלימא דלעלמין לא תתחבל מחילה דלא ליהדר מינה לעלמין ודלא להשנאה מינה לדרי דרין ולא נשאר לו עליהם שום תביעה וערעור ושטנה בעולם וכ"אל הוו סהדי עלי שמחלתי מחילה גמורה לכל אשר בשם סייג נקרא לבד מהי' יצחק הנז' דלא נכלל במחילה ועוד אני עומד לנגדו לראות איזה עת יכשר לעמוד עמו למשפט ולא מחלתי לו ולא אמחול גם האנשים הי' משה ן' נחמני והי' משה אצאייג והי' משה בכה"ר יוסף אדהאן נקש"מ בדל"ב ובש"ח למען תוסיף תת כחה שבעד מה שיתן להם הי' מרדכי הנז' גמרו ומחלו לכל הסייגים מחילה גמורה שרירת וקיימא כדת וכהלכה חתוכה וחלוטה דלא למיהדר מינה לעלמין ודלא להשנאה מינה לדרי דרין חוץ מיצחק הנז' שלא מחלו לו גם הם.

והעידונו ע"ע בקש"מ בדל"ב ובשח"ך למען תוסיף תת כחה היקרים ונכבדים הר' עמור בן יתאח והר מסעוד אחיו והר סלימאן אלקובי והר יוסף אחיו והי' אברהם ן' יהודה ן' סיסו והי' אברהם אצאייג והי' יוסף בן מכלוף ן' סאלם ן' חמו ובכח הקוש"ח הוהו"ג שאם חלילה ישמע הסך הנז' לשר עז"א ע"י שום אדם או ע"י שום מוסר שיעמדו כולם ויאמרו לשר שלא נתנו להרמ' הנז' או יאמרו לשר שום דבר אחר שיוסכמו עליו המה והר מרדכי הנז' ואם לא יעמדו ויאמרו לשר שלא נתנו או דבר אחר אשר יוסכמו עליו כנז' כל הפסד ודרא דממונא דימטי להרמ' הנז' בשביל שמיעת הסך הנז' עלי דידהו ליהדר והו' שט"ז מוחזק ומקויים כחשובדי"א וכתחז"ל דלא כאס' ודלא כטו"ד באחריות גמורה וכו' ונגמר הכל בקש"מ בדל"ב ובשח"ך למען תוסיף תת כחה והי"ז באייר חדש זו בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ועשרים ושנה ליצירה והכל שריר ובריר ונהיר וצהיר ויציב ונכון וקיים.

מסעוד בר מכלוף הן הרוש ס"ט **שלום ן' מאמאן**

8

המשכילים ונבונים וחשובים [1] נכבדי הארץ ה״ה כה״ר אברהם אלבאז וכה״ר שלמה בן מאמן וכה״ר דוד הכהן וכה״ר אהרן הכהן יש״ץ וכל כללות הקהל ה׳ ישמרם אכי״ר.

אחד״ש כמשפט תעלמו אין שאיין קולתו פבראתכום אן אנא חפרת לכום ג׳ובייא [2]. ח״ו אנא אדרבא חבת נכרג׳כום מנהא לאיין מאהושי טריק לקהל יאכלו מתאע וואחד ליחיד די פיה לגזל כא יקולו דרך משל ג׳מאעא תגני ראזיל וראזיל מא יגני ג׳מאעא שחאל הייא האד להנאה כולהא סך־נם־פטינפוראד׳א [3] תסידו ביהא וואחד לכלפא די לקהל תטלע־לכום לגבירים — אם — לוואחד ולשאר העם — בת — לוואחד עלא האדסי תקולו חפרת לכום ג׳ובייא אדרבא אופירתכום מן דיך — אם די פיהא גזל היחיד ואנתום ש״ל בני דעה תרפדו ק״ו ואעסאך אנתום די לא עמלתם פדאך לקרקע ולא בניתו פיה שי ולא טרחתם ולא יגעתם בו כלל ג׳אתכום דיך — אם — דלהנאה פטינפורא׳דא שעיבא אנא די טרחתי ויגעתי בו בעשר אצבעותי [4] עא״כו וכא תדיעלי סך — גם כולהא ובלחאק אנתום אין הצבור עני [5] והאדשי כולו מא יזיכום פסי אידא תחבו ראני קולת לכום נעטיכום באס תפכו דוך למוואדיע די מרהונין דלקהל ותקבדו כתר מן דאך סך די כא תקבדו פצלא בהיתר ולא באיסור.

ואל תשמעו לדברי המסיתים והמדיחים ותסמחו פוואחד כאכום ותחלפו פייא באש יעאוונכום הי״ת תכלפו כירי. הב״ה מא כא יעאווין גיר לדי יעמל למליחא ואנא נטלב להשי״ת מא תעמלו גיר למליחא ולמסיתים ולמדיחים מא יזיוו פשי בעדין נסמח פדיך צלא כולהא אוזהכום כיר מן מאל אדונייא כולהא ולעיב מא נתעאייב שי מעאכום ואידא סמחתו נתום פייא אנא מא סמחת שי פיכום וכא יקולו ד״מ די באע סאחבו עלא מייאת זילא וזילא [6] באעו רכיש בלחאק דיך לברא די סאפדתו ערפת מנהא שאיין פקלוב כום וחז״ל קאלו אל ימעט בעיניך שונא א׳ [7] וכ״ש וואחד לקהלה כולהא ולא יכפא האדוך די הנאך אלא תשנאוו חתא יג׳יוו למצאפרין באש תקתלו פרינגו [8] ובעדין די יכון מעאי בשלום תכונו מכריחין אותו לכך והא ראיה ת״ח די הומא דייאלי מנאיין ברחתו עלייא אן תהלכוני בלמכזין ופטורים. ואנא ברחת עליכום ג״כ בשאיין תהלכוני תעטיווה מן ענדכום. וליכום כתבו ולייא מא חבושי יכתבו קאלי הרמ״ץ בפירוש מא נכתבוליך שאי לאיין יכאפו מן לקהל י״ץ א״כ פאיין בקא לי נעמיר מעאכום הי״ת יהיניכום בבלאדכום ובצלאתכום עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו [9] בלחאק זאתני פרקתכום ופרקת לחבאב צעיבא ולאכין אנוס במעשי ובלאדאת רבי ואשעין ופאיין מא משית מעזוז מכרום מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך [10] כונית פעיר קטנה נסכר לקהל דאבא נסכיר

1 ישעיה כג, ח.
2 בור מים להשקאת בהמות וביחוד לגמלים.
3 ראה אבני שיש ב׳ סי׳ ז׳ שהזכיר זה. וכנראה שהיא תקופה מסויימת בלשון ספרד.
4 כתובות קד.
5 ירושלמי גטין סה״ז.
6 שם מטבע.
7 אורחות חיים להרא״ש ז״ל אות פ״ט.
8 מלה בספרדית לחיה טורפת.
9 איוב ב, ד.
10 עדויות ה ז.

לקהל פעיר גדולה כלילת יופי[11] רבתי עם ואדרבא הנא נעמיל כתר מן די כונת נעמיל תימא לשום שלם ולהשוות הדיעות ולשרת ולעבוד בקדש וכא תערפו באיין נעמל האדשי ונקדר עליה ועלא מא כתר מנו והנא ש״ל ת״ח ושאר העם כולם ריעי כולם אוהבי כולם מצירים בצרתי הב״ה יכלפלהום כירהום פעוה״ב וקאלו חז״ל הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים[12] ואידא האדא חד לעצרם מעאכום מקובל ומרוצה עלי בספ״י. ואעסאך דוד מלך ישראל ע״ה כאן נרדף מן שאול המלך ואנשיו מן האד לבלאד להאדי וקאל כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳[13] ואעסאך אנא יתוש נתוש עפר לדוש וש״ל האדון יהודנא די כא יסכנו הנא כולם מכובדים כלהום עלא כיר ש״ל ג״כ אנכי אהיה כאחד מהם[14] וכא נחב מן השי״ת ומנכום תעטיווני לאמאן וואחד ח׳ ייאם חתא נמשי נרא די נביע ונרא די נכילי ונתפאציל מעא נאס די נסאלהום ויסאלולי וצלא נדרו די יצילי פיהא אוו סדוהא די יצלאח ביכום עמלוה ואתם שלם ובלחאק נעלמכום ותערפו אן דור די קבל מנכום עטאוו יחידי הקהל דייאלהום להנאות די בתי כנסיות לת״ח יסנפעו מנהום עטאוו צלא די תאזי לכמוהרשי״א ועטאוו צלא דלחכם לכמוהרי״בז ועטאוו נץ פצלא לכבירא לכהר״י אזולאי ואני ע״ה וכההר״א אציני י״ץ קומנא פייאמכום כונתו תעטיוו לכההר״רא הנז׳ — הם — פזומעא מן להנאות די צלא לכבירא ואני ע״ה עמרי מא סנפעת מנכום אפי׳ בשוה פרוטה ואדרבא כא נרפיד לכלאיף דייאלכום ומא יזיכום שי האדשי עיב מן עוואט תעטיווני אנתום שעה תעביוו לי נץ די צלאתי האדשי עיב עליכום תעמלוה והאלוהים יבקש את נרדף[15] ושבח לאל ת״ח כלהום פרחו בייא לאיין שחאל די תיקונים נכון מתקן להם וכה״ר יוסף ן׳ עטייא י״ץ קאלי אידא זית מרפוד עלא רושנא פאוזהיד זיב ת״ח דייאליך מעאך נרפדוהום ונעטיווכום למסאכין פאס תסכנו הב״ה יכתר כירו ויכליף עליה למען שמו אכי״ר.

ע״ה שלמה י״ץ

תרגום

אחרי דרישת שלומכם כמשפט באתי להודיע לכם כי מה שכתבתם במכתבכם שאני חפרתי לכם שוחה, חס ושלום אני אדרבא רציתי להוציאכם ממנה, כי מה שאינו הוגן הוא שהקהל יאכלו רכוש פרטי שזה גזל כמו שאומרים במשל הדיוט הכלל יעשיר את הפרט. והפרט לא יעשיר את הכלל. כי כמה עולה ההנאה והכנסת (בית הכנסת) סך־כם — בכל תקופה, אם תרצו לסתום בה איזו הטלה שעל הקהל, זה יעלה (אם תחלק את זה) לכל עשיר אחד — אם ולשאר העם — בת לכל אחד, האם על זה תגידו שאני חפרתי לכם השוחה אדרבא הצלתי אתכם מן סכום של — אם — שיש בו גזל היחיד, ואתם שבח לא־ל בני דעת, תדונו קל וחומר, אם אתם שלא עמלתם בקרקע זה לא בניתם אותו ולא טרחתם ולא יגעתם בו כלל, מצטערים כל כך על אותו סכום של — אם — שרוצים ליהנות בו על אחת כמה וכמה אני שטרחתי ויגעתי בו בקרקע הזה בעשר אצבעותי, ואפסיד כל הסך — כם — כולו, והאמת הוא שאין הצבור עני, וכל זה כלום אם אתם היתם רוצים אני הבטחתי לכם שאמסור לכם סכום הגון לפדות בו כל הקרקעות של קהל הממושכנים. ועל ידי כך תוכלו להכניס בהיתר לקופת הקהל יותר מאותו הסך שרוצים לקבל באיסור

11 יחזקאל כז ג.
12 אבות ד יד.
13 שמואל א׳ כ, יט.
14 עובדיה יא.
15 קהלת ג טו.

מבית הכנסת שבניתי: ואל תשמעו לדברי המסיתים והמדיחים כי על ידי ההסתה שלהם אתם מוותרים על אח שלכם, והגעתם לישבע שבעזרת ה' תשיבו לי גמולי בראשי, הקדוש ברוך הוא אינו עוזר רק לעושה הטוב, וגם אני מתפלל אליו שיעזרכם לטוב ולמוטב והמסיתים יהיו לאין, יכולני לוותר על אותה בית הכנסת בכלל. בגלל אהבתכם שלא יערכנה כל ממון שבעולם, מצדי לא אסתכסך אתכם. ואם אתם מוותרים עלי אני לא אוותר על אהבתכם, אומרים במשל הדיוט מי שמכר את חבירו במאה זילא וזילא מכר אותו בזול, אולם מהמכתב ששלחתם ידעתי מה בלבכם עלי ורבותינו צוו עלינו אל ימעט בעיניך שונא אחד וכ"ש קהלה כולה, ולא די הצבור שנמצא כעת בעיר אלא אתם מחכים עד שיחזרו הסוחרים לעיר. כאלו רוצים להרוג פרינגו? וגם מי שהוא עמי בשלום אתם מכריחין אותו להתרחק ממני, וכאשר הזהרתם ומסרתם מודעה שתמסרוני למלכות ופטורים מן ההפסד ואני הודעתי ג"כ שכל מה שתפסדוני עליכם ליהדר גם התלמידי חכמים קבלו התראתכם וכתבו ומסרו לכם, והתראתי לא מסרו לי בכתב וכך הגיד לי רבי מאיר צבע בפירוש שהם לא יכתבו לי יען שהם מפחדים מן הקהל ישמרם צור, אם כן לא נשאר בידי כי אם לעזוב את העיר, השם יתברך יצלח בידכם ותהנו מטוב העיר ומבית הכנסת עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אם כי קשה עלי פרידתכם ופרידת החבירים והקרובים, הלא אנוס במעשי ולפני שערי ערי השם פתוחות, ובכל מקום שתדרוך כף רגלי אהוב אוהב את הבריות מעשיך יקרבוך מעשיך ירחקוך. הייתי כל ימי בעיר קטנה משרת בקדש לקהל, כעת אשרת קהל אחר בעיר גדולה כלילת יופי רבתי עם (עיר פאס) ואדרבא כאן אוכל לעסוק בהרבה דברים מה שלא יכולתי אצלכם לשום שלום להשוות את הדעות ולשרת ולעבוד בקדש, ועליכם לדעת שעשה אעשה את הכל ויכול אוכל, גם ליותר מזה, כאן (בעיר פאס) שבח לא־ל תלמידי חכמים והמון העם כולם ריעי כולם אהובי כולם מצירים בצרתי השם יתברך יגמלם בגמול טוב בעולם הבא. ואמרו חכמים זכרם לברכה הוי זנב לאריות ואל תהיה ראש לשועלים ואם הגיע זמן מלחיות אתכם מקובל ומרוצה עלי בסבר פנים יפות, ואם דוד מלך ישראל עליו השלום היה נרדף מן שאול המלך ואנשיו מעיר לעיר ואמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' כל שכן אני יתוש, נתוש עפר לדוש, ושבח לא־ל היהודים מקהל עירינו (צפרו) הגרים כאן (פאס) כולם מכובדים כולם מרויחים טוב שבח לא־ל. גם אני אהיה כאחד מהם, ומבקש מה' ומכם שתבטיחו לי החיים אם אכנס לעיר איזה שמנה ימים אראה את נכסי אמכור מה שצריך למכור ואניח לעצמי מה שאצטרך וגם אתפשר עם בעלי חובות שאני חייב להם ושהם חייבים לי. ומצד בית הכנסת (צלא דלפוקי) חפשו אחרי שליח צבור וקהל מתפללים או סגרוה עשו מה שיטב בעיניכם, ואתם שלום. ומוכרח אני להגיד לכם שדור שלפניכם יחידי הקהל נתנו הנאות בתי כנסיות לתלמידי חכמים שיתפרנסו מהם, מסרו בית הכנסת די תאזי להרב שאול ישועה אביטבול ישמרהו א־ל ונתנו בית הכנסת דלחכם להרב יהושע בן זכרי וחצי בית הכנסת לכבירא להרב ישועה אזולאי, ואני עבד השם והרב אברהם אציני ישמרהו צור נכנסנו לרבנות בימיכם, לרבי אברהם מסרתם מהנאות בית הכנסת אלכבירא סך — הם — בכל שבוע, ואני עבד השם מעולם לא נהניתי מכם אפילו בשוה פרוטה, ואדרבא אני ממלא חסרונכם בכל ההטלות שמוטלים עליכם, ואינכם מרגישים בכל מה שאתם עושים אתי. ובמקום שתתנו לי ותעזרו לי, רוצים לקחת מבית כנסת שלי, ורע המעשה הזה אשר אתם עושים עמדי והאלקים יבקש את נרדף, ושבח לא־ל תלמידי חכמים כאן שמחו לקראתי כי הרבה תיקונים אתקן להם והרב יוסף עטייא ישמרהו צור אמר לי במפורש, הלואי ותרצה

לגור אתנו במקומינו, ותהיה כתר ועטרה על ראשינו ולהפקת רצונך תוכל להביא אתך תלמידי חכמים משלך נטפל בהם ונתן להם דירות איפה ידורו השם יתברך יגמלהו כרוב חסדו ויתן לו כמתת ידו למען שמו אמן כן יהי רצון.

9

ה'תקמ"ר

הנכבדים וחשובים הנגיד הר' אהרן הכהן וה"ר אברהם ה"ן אלבאז וה"ר שלמה ה"ן מאמאן ישמרם השו"אל אכי"ר, ואחריהם יאיר נתיב כללות ק"ק קהל צפרו יש"צו.

אחדש"ו כמשפט, לדאבא כיף זרא פיכום נתום תעמלו דיך זלותא להחכם השלם הדו"מ כהה"ר שלמה אביטבול נר"ו די כיף עאוודולי מגידי אמת ותקוולולו חאייד מן טרקתנא מא זאבך פינא, לאייכון יחשאבלכום באיין נתום עמלתוה באש כא תקוולולו האדשי, אנא הווא די עמלתו דיין ורא סמיכה דייאלי ענדו מכתובא ובזו מנכום יעטיכום אסרע כקטון כגדול, ואלאכין מאהישי האדי אלווליא דייאלכום, וואש די כיף עמלתו ללחכם לכביר דייאלכום כא תחבו תעמלוה להאדא אנית, ואעסאך מא קאלכום אגיר אסרע די כונתו תעמלו זמאם להערכה תעמלוה ליום, והאדאך הווא דין תורה שת"ת ומא באש תכונו מכבידים עלא לעניים ותכספו עלא אוכרין האדא הווא עול כבר בחקו יתברך וראכום מא תרבחושי בהאדשי, בלחאק פלגזייא כונתו תחתאזו תכונו מרחמים עליהום, אגיר משום דינא דמלכותא דינא מא פיה שי, ואלאכין פלעודף די כא ילזמכום הנא והנא מא תזברושי תעמלו אגיר זמאם להערכה כיף כונתו תעמלו מקדמת דנא, והאדא הווא לכלאם דסרע די קאללכום, ולבינוני די כאן יעטי דרך משל מתקאל עלא חאל זמאם די כונתו תעמלו זמאן, כא יעטי ליום ארבעין אוקייא, והאדשי עון קביר וב"מ מא ירבחכום שי האדשי, ונתום צ'הרלכום לפי שעה באין האדא נפעכום, והווא כפי האמת חסרון, ואדרבא נפעכום קאלכום די ינפעכום פהאד לעולם ופהאדיך לעולם, ומא די יכון מחזיק פהאדשי רא חנא בעינינא רינא מא משאוו גיר חתא תכלסו פהאד לעולם, ועוד זה אין לו שיעור די כא ירפד הווא שאיין מוטל עליכום תעמלוה כא יזווז יתומות ויתומים משלו די נתום חייבים ביהום די כיף כא נחקו בהאדשי וחתא נתום, ועאוד די כא ינזלו ענדו לאורחים ותלמידי חכמים שאיין חייבים תעמלו נתום, לחכם די ארץ ישראל תובב"א כסר עליה סך גדול ורפד עליכם, ודי כתר מן האדשי טורח וליגיעה די כא יכון עמל חתא ילקט מן ענדכום בלפלוס ולמוזונא באש כא יצאפד לעניים ונצרכים די כא יזיוו, א"כ הווא גיר מן נפעכום שאעא נתום מא כא תחסמו שי, אנא כא נחב תכונו פחאל אדור די קבל מנכום די כאנו מסמעין ללחכמים דייאלהום וכאנו ראבחין וכאנת צפרו מסכורא עין למדון, שאעא נתום ליום בהפך לחכם די יג'רי פי נפעכום ויקולכום נפעכום תקוולו חייד מן טריקנא, אפילו תחבו נתום ויחב הווא יחייד, מא נחבשי אנא והי"ת ינבהכום באש תכונו תסמעו ללחכמים דייאלכום ותרבחו בע"ה, ושומע לנו ישכון בטח ושאנן [1], ובצל שדי יתלונן, אכי"ר נאם החו"פ פאס יע"א בש"ש טו"ב בסדר ושב ה' אלדיק את שבותך ורחמך [2] ובשנת ו'א'כ'ל'ת'ם' א'כ'ו'ל' ושבוע [3] לפר"ק ושלמכון יסגא, ואתם שלם ורב השלם.

אליהו הצרפתי
סי"ט

1 משלי א לג. 2 דברים ל ג. 3 יואל ב כו.

תרגום

אחר דרישת שלומכם כמשפט, כעת איך זה קרה לכם שחעשו כל הזלזול להחכם השלם הדיין המצויין כבוד הרב רבי שלמה אביטבול נטריה רחמנא וישזבניה כמו שספרו לי מגידי אמת, ואיך תגידו לו שיתרחק מדרככם ולא יהיה איכפת לו מכם, אולי אתם חושבים שסמכתם אותו לדיין על כן אתם אומרים מה שאמרתם, אני הוא שסמכתיו לדיין והסמיכה שלי תחת ידו, ועל כרחכם ידון אתכם כקטון כגדול, ואכן לא רק זו הראשונה שיצאה מתחת ידכם, האם מה שעשיתם עם הרב הגדול שלכם תעשו לזה ג"כ, בפרט כל מה שאמר לכם אמר כך לפי הדין. וכמו שהייתם עושים פנקס ההערכה תעשו גם היום וזהו דין תורה שתתעלה כי מה שרציתם להכביד על העניים ולהקל מעל אחרים עול גדול הוא בחקו יתברך, ולא תרויחו מזה. האמת הוא כי במס הגולגולת לא היתם מרחמים עליהם כי אם משום דנא דמלכותא דינא ואין בזה שום חשש. אך בהטלות העודפים שאתם צריכים להוצאות לפה ושם אין לכם מה לעשות אלא ע"פ פנקס ההערכה כמו שהייתם עושים לפני כן וזה מה שדן אתכם, והבנוני שהיה נותן דרך משל מתקאל על פי הפנקס שהיתם עושים מקודם הוא נותן היום ארבעים אוקייא וזה עון גדול וב"מ לא תהנו מזה. ולפי שעה חשבתם שמזה תגיע לכם הנאה, וכפי האמת אין זה אלא חסרון ואדרבא הדיין שלכם לא אמר אלא מה שהוא לתועלתכם התועלת שתגיע לכם בעולם הזה ובעולם הבא ומי שמחזיק בעול הזה כבר ראינו שסוף סוף באו על עונשם בעולם הזה, ועוד אתם הגדשתם את הסאה על הדיין הזה שהוא נושא בעול מה שמוטל עליכם. משיא יתומות ואלמנות משלו מה שהייתם חייבים כמו שנתאמתו מעשיו אצלינו ואצלכם, וגם מאריח הוא האורחים ותלמידי חכמים הבאים בשערי עירכם מה שהוא חובתכם החכם הכולל של ארץ ישראל תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן הוציא עליו סך גדול ונשא בעולו המוטל עליכם ויותר מזה כמה מהטורח והיגיעה מגיע לו עד שמקבץ מכם אגורה ופרוטה שמוסר לעניים והנצרכים שבאים אצלכם. אם כן הוא לתועלתכם, ואתם לא מתביישים, אני רוצה שתלכו באותה הדרך שהלכו בה הדור שלפניכם שהיו נשמעים לחכמים והיו מלאים כל טוב והעיר צפרו היה לה שם טוב מכל המדינות שמסביב אבל אתם בהפך. החכם שהוא דורש הנאתכם ואומר מה שיועיל לכם. כבר צועקים עליו שישב לו מנגד, אף אם תרצו אתם לדחותו וגם הוא יקבל אני אתנגד. והשם יתברך ידרך אתכם לשמוע אל דברי חכמיכם ותשיגו כל טוב בעזרת השם ושומע לנו ישכון בטח ושאנן. ובצל שדי יתלונן אמן כן יהי רצון נאם החותם פה פאס יכוננה עליון אמן. בשם שלום טובה וברכה בסדר ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ובשנת ר'א'כ'ל'ת'ם' א'כ'ו'ל' ושבוע לפרט קטן ושלמכון יסגא ואתם שלום ורב השלום.

10

התקמ"ד

אחינו בית ישראל ראשי עם הקדש יש"צו.

אחד"ש ידרשהו אלוה ממעל אש"וש ואל"ש אל בני כי לא טובה השמועה [1] הנז"בה להקל על עצמכם ולהכביד על העניים ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם [2], ומא יוואתיכום

1 שמואל ב כד. 2 ישעיה ג יד.

תעמלו האד לעול מן האד ארהט דדוקא בכסף גלגלתא כי מצות המלך היא לאמר תפרדוהא אקרקפתא דגברא דינא דמלכותא לעשות כן אבל בשאר הטלות כא תחדאג'ו תרפדוהום ע"פ ההערכה העשיר לפי עשרו והעני לפני עניו די כיף נתום נוהגים מקדמת דנא ע"פ התורה שת"ת פחאל לקהלות לכול יש"ץ עליהא נחבכום לתקן עותתכם להוציא גזלה מתחת ידכם ולא תהיה לכם זאת לפוקה ולמכשול בפרט בימים האדירים האלה להכריע לכף חובה, זאת מכלל דאיכא אחריתי שזלזלתם בכבוד החכם ישצ"ו ולא כפאכום שי כלאם סייאדנא ע"ה עלא לפסוק די קאל ויהיו מלעיבים במלאכי אלודים[3] וכו' כל המבזה ת"ח וכו'[4] ובפרט לוואחד די הווא דיין קבוע ותחבו תתחכמו עליה וידוע שאיין קאלו רבותינו ע"ה ע"פ וי הי בימי שפוט השופטים[5] וכו' וכא נכופו עליכום מן לעונש די יוצל כלפי סנאייכו רח"ל כי אנשים אחים אנחנו[6] הלא אב אחד בראנו[7] אל אחד לכלנו ואשוקא די כא תדררכום כא תוג'ענא חתא חנא ליין נמשלו ישראל לשה כיף קאל לפסוק שה פזורה ישראל[8] יקאלו חז"ל מה שה לוקה באחד מאבריו כל אבריו מרגישים[9] כך הם ישראל עליהא נחבוכום תרג'עו לטריק הי"ת לכבד הת"ח יש"צו והוו זהירין בגחלתם[10] ולא תבקאשי האד למכשלה תחת ידיכם ולשומעים יגעם ועליהם תב"ט ואני תפלה לנורא עלילה יכתבכם לחיים טובים ארוכים בספר מזונות ופרנסה טובה כי"ר נאם החו"פ פאס יע"א בחדש ושנה הנזב"ה ואתם שלם ושוא"ל שלם איש צעיר

שאול סיריו
סיל"ט

וזו קשה מן הראשונות די מנאיין הזמינו אתכם לעניים לד"ת שת"ת העברתם עליהם את הדרך ורמיתו עליהום הטלה אחרת כלסוהא בפני עצמם ונמצאו העשירים חטאו בכפלים והעניים לקו בכפלים חטאת הצבור והיחיד עליהא נחבוכום להשיב את הגזלה כי קרוב יום ה' ונורא מאד[11] ואפי' עבירות שבין אדם למקום אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו[12] בדברים שבינו לבינו ושומע לנו ישכון בטח ושלם שנית איש צעיר.

שאול

תרגום

אחינו בית ישראל ראשי עם הקדש ישמרם צורם וגואלם אחרי דרישת שלומם ידרשהו אלוה ממעל אתם שלום ושמכם שלום וכל אשר לכם שלום אל בני כי לא טובה השמועה הנזכרת בדף הסמוך להקל מעצמכם ולהכביד על העניים ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם, ולא מתאים לכם לעשות עול כזה. ורק בכסף גלגלתא (מס הגלגלת) כי מצות המלך היא להטילה אקרקפתא דגברי ודינא דמלכותא דינא. אבל בשאר הטלות אתם צריכים לחלקם ע"פ ההערכה העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו כמו שהייתם נוהגים מקדמת דנא על פי התורה שתתעלה וכמנהג שאר קהלות ישראל ישמרם צורם וגואלם, על כן אני מבקש לתקן את המעוות ולהוציא הגזילה מתחת ידכם ולא תהיה זאת לכם לפוקה ולמכשול. בפרט בימים האדירים הללו (בחודש התשובה) להכריע לכף חובה. זאת מכלל דאיכא

3 דה"י ב לו יו.
4 שבת קיט:
5 רות א א; כ"ב טו:
6 בראשית יג ט.
7 מלאכי ב י.
8 ירמיה נ יז.
9 ויק"ר ד ו.
10 אבות ב יו"ד.
11 יואל ב יא.
12 יומא פה:

אחריתי שזלזלתם בכבוד החכם ישמרהו צורו וגואלו (רבי שלמה אביטבול) ולא נעלם מכם דברי חכמינו עליהם השלום מה שאמרו על פסוק ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וכו' כל המבזה ת"ח וכו' ובפרט לתלמיד חכם שהוא דיין קבוע שברצונכם שיהיה כפוף תחת ידכם וידוע מה שאמרו רבותינו עליהם השלום ע"פ וי־הי בימי שפוט השופטים וכו', ואנחנו מפחדים פן ואולי יגיע העונש על זה לשונאיכם רחמנא ליצלן כי אנשים אחים אנחנו הלא אב אחד בראנו אל אחד לכלנו וקוץ הדוקר אתכם כואב לנו כי ישראל נמשלו לשה כמו שאמר הכתוב שה פזורה ישראל ואמרו חכמים זכרונם לברכה מה שה לוקה באחד מאבריה כל אבריה מרגישים כך הם ישראל לכן אנו מבקשים מכם שתחזרו בתשובה לדרכו של הקדוש ברוך הוא לכבד את התלמידי חכמים ישמרם ה' והוו זהירין בגחלתם, ולא תשאר המכשלה הזאת תחת ידכם ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב ואני תפלה לאל נורא עלילה יכתבכם לחיים טובים ארוכים בספר מזונות ופרנסה טובה כן יהי רצון נאם החותם פה פאס יכוננה עליון אמן בחודש ושנה הנזכרים בדף הסמוך ואתם שלום ושמכם שלום וכל אשר לכם שלום איש צעיר.

וזו קשה מן הראשונות כי כאשר הזמינו אתכם העניים לדין תורה שתתעלה העברתם עליהם את הדרך והטלתם עליהם הטלה אחרת ששלמו אותה בפני עצמם ונמצאו העשירים חטאו בכפלים והעניים לקו בכפלים חטאת הצבור והיחיד, לכן עליכם להשיב את הגזילה כי קרוב יום ה' ונורא מאד ואפילו עבירות שבין אדם למקום אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו בדברים שבינו לבינו ושומע לנו ישכון בטח ושלום שנית.

11

התנ"ב

ק"ק קהל צפרו יע"א

אחדש"ו כבר כתבנו לכם פעם ושתים על ענין וסדר הנהגת השתי בתי כנסיות שבמ"ק דהיינו שיתקבצו כל ההכנסות של השתי בתי כנסיות ביד הגזברים ויתחלקו על הסדר הכתוב ביד הח' הש' כהה"ר אהרן ן' זכרי ויורשי הח' ה"ש כהה"ר יוסף גבאי וכהה"ר יוסף ן' עטייא זלה"ה. וטעמא הוי משום שלא נמצא מי שימלא מקום אותה ב"ה. וזכו בעלי ב"ה הגדולה בכל הקהל, וכשפתחו אותה ב"ה שלא ברשות בד"א והלכו קצת מהקהל לאותה ב"ה כל ההכנסות הם לבעלי ב"ה הגדולה. ולא שמעתם ולא הטיתם אזניכם, ולא זו בלבד שפתחו אותה ב"ה שלא ברשות כאמור. אלא שלמדנו מפי השמועה שקצת מיחידי הקהל רוצים לפתוח ב"ה אחר להתפלל בו, וכל אחד בונה במה לעצמו[1]. ואלו היו בעיר רוב צבור ואין השתי בתי כנסיות מכילות אותם היה מן הדין לפתוח ב"ה אחר להתפלל בה משום יגדיל תורה ויאדיר[2], ואעפ"כ כל ההכנסות יזכו בהם בעלי ב"ה הגדולה, כיון שהחכמים ז"ל שהחזיקו בשאר הבתי כנסיות לא הניחו בנים ממלאים מקומם כראוי. אלא שידענו נאמנה שאין כוונת הפותחים לש"ש אלא להתגדר ולהתגדל ולעשות להם שם ולמנות להם ש"ץ אשר יבחרו כדי שתקרא ב"ה על שמם וכל כוונתם למעט הנאות השתי בתי כנסיות הנז', לכן אינו מן הדין לפתוח שום ב"ה אחר רק אם יראה בעיני בדי"א

1 חגיגה כב.

2 ישעיה מב כא.

ובהסכמתם, ואם לא תהיה ע״פ והסכמתם המתפלל בה הוא מתפלל בחזקה ואין עונין אחריו אמן [3], ואתם מותרים ועומדים, וג״כ אתם מותרים ועומדים על ההכנסות של הב״ה הקטן אם לא תתקבץ ביד הגזבר ותתחלק על הסדר שכתבנו לכם, כל הנוטל הכנסותיה כאלו מועל בהקדש וכל אוכליו יאשמו רעה תבוא אליהם [4] ח״ו ואי לא צייתי דינא השתא מחמת המחזיקים בידם ומחמת שהחמס קם למטה רשע [5] ותשלך אמת ארצה [6], יבוא זמן שסוף בעלי זרוע ליפול [7] ויקוב הדין את ההר [8] ומי שנטל שום דבר מהכנסותיה ממיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם [9] וכל נכסיו אחראין ומשועבדין לפירעון, ואף זו מן התוכחות ששמענו אומרים שנתייעצו רוב צבור ליטול לעצמם כל ההכנסות של השתי בתי כנסיות הנז׳ והמוחזקים הנז׳ יתנו להם קצבה לכל א׳ משל צבור, וזו לא שמענו ולא ראינו, וכי אומרים לו לאדם שיתן ממונו מתנה לאחרים ויתפרנס משל צבור דמאן דאכיל דלאו דיליה וכו׳ [10] ואם רואים הצבור שקצתם אינה מספקת להם הכנסת ב״ה ויוסיפו להם משל צבור תבוא עליהם ברכה, אמנם ליטול מה שהוא שלהם ושל אבותיהם ויפרנסו אותם משל צבור לא שמענו כלומר לא סבירא לן, שכבר הם מוחזקים מימות אבותיהם וחזקה זו ר״ל חזקת שררת בית הכנסת והנאותיה היא כירושה שאין לה הפסק לעולם ואפילו כל הרוחות שבעולם אין מזיזין אותה ממקומה.

עוד שמענו שכשידעו קהל בית הכנסת הקטן שהכנסותיה יטלו אותם בעלי ב״ה הגדול, ישבו להם ואינם מוכרים הרינטא״ש [11] כנהוג ואינם משתדלים לגבות נדרים ונדבות כנהוג וכמעט הפקירו הכל וכל הרוצה ליטול בחנם יבוא ויטול, וש״ץ שלהם נותנים לו דרך מתנה משלהם, וזו הערמה גדולה, ולכן אותו ש״ץ המתפלל שם צריך ליתן דין וחשבון לבעל ב״ה הגדול מכל מה שנכנס בידו מאותה ב״ה בין מרינטא״ש בין מנדרים ונדבות בין ממתנות, ובעלי ב״ה הגדול יתנו לו שכר טורחו כפי ראות עיני בדי״א, וג״כ הרשות ביד בעלי ב״ה הגדול להשביע לש״ץ הנז׳ שבועת הנאמנות מכל מה שנכנס בידו מההכנסות הנז׳ הוא וכל מי שנכנס בידו הכנסות ב״ה מיום שפתחו אותה ועד היום הזה כל אימת שירצו וכל איש אשר ימרה את פינו בזה דינו ככל מאן דלא צייית לדינא ועתיד ליתן את הדין נאם החותמים בחשון בשנת והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים [12] ליצירה פה מתא פאס יע״א

יעקב אבן צור	שאול בא״א יעקב נ״ע אבן דנאן סי״ט	אפרים מונסונייגו סיל״ט
רפאל עובד אבן צור	אליהו הצרפתי ס״ט	מתתיה פיריו ס״ט

12

התי״כ

בעה״ו

חכמינו ודייניגו ומנהיגינו ועטרת ראשינו כל החכמים השלמים רבותינו שאנו מתאבקים בעפר רגליהם חכמי מדינת פאס יע״א ויגן בעדם ויהיה בעזרם אוי״ר הלא המה כמהה״ר

3 ש״ע או״ח סי׳ נג סכ״ב.
4 ירמיה ב ג.
5 יחזקאל ז יא.
6 דניאל ח יב.
7 תקיפין וחומסין ירושלמי שביעית פ״י הל״א.
8 יבמות צב.
9 שמות כב ד.
10 ירושלמי ערלה א ג.
11 הכנסות בלשון ספרדית.
12 שמות ו ו.

שאול סירירו יצ״ו אוי״ר וכמהר״ר סעדיה בן לאדונינו וגבירנו עפרות מרגלותיו מר ואהלות על ראשינו הה״ר שמואל אבן דאנאן תנצב״ה, וגם כן חכמי ספרו יע״א ובראשם הה״ר דוד ראג׳ל ישצור״ו ויגן בעדו ויהיה בעזרו וכל החכמים והרבנים והדיינים והמנהיגים ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם ישמרם השומר אמת לעולם.

יודע למעכ״ת על המאורע שאירע בכאן במחוז ארצינו שנהרג העלוב ר׳ משה ן׳ שטרית דיידיע בשם לפיסי השם ינקום נקמתו ונקמת עם ישראל אוי״ר ולפי ששלחו בני ר׳ משה ן׳ סיסו נ״ע לחלות פנינו כדי להודיע למעכ״ת איך היה המאורע מתחלתו עד סופו לפי שנחשד אחיהם אחד ודוד שמו שח״ו הוא נגע ידו בהריגת ההרוג׳ הנז׳ והפסידו את בני הר׳ משה הנז׳ בקצת ממון ועלא עליהם ויצא קול במחנכם הקדוש שהוא היה בעדת ההורגים בידו או בממונו והסכים עמהם על הריגתו ולראיה אמרו בני ר׳ משה ההרוג׳ הנז׳ ה׳ ינקום נקמתו שכך העידו להם קהל תאזא, לכן בבקשה ממעכ״ת שתשמעו ותטו אוזניכם לדברינו מה ששמענו ומה שיש אצלינו מכמה עדות ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, אותו האיש ר׳ משה ההרוג׳ הנז׳ ה׳ ינקום נקמתו בא ונתארח אצלינו ימים כמשלש חדשים ולאחר כן הלך לו לכפר אחד הנקרא ג׳לדאמן ויום שהלך למחר באה שמועתו שנהרג׳ והרגו גוי אחד יש״ו ובבית אותו הגוי אמרו לנו פלוני ופלוני הם דרים אצל הגוי הנז׳ הלא הם דוד בן הר׳ הנז׳ וברהים בן משה ן׳ אדרעי ורננו בני אדם בשוק שמא הם ח״ו היו בעצת הריגתו וחרה לנו עד מות על מיתת העלוב ועל רינוזבני בית ולאחר שנקבר ההרוג׳ ועשו הקהל מה שחננם האל מן החסד עמו שלחו לעברים הנז׳ הקהל בכלל ואמרו להם אם ככה עשיתם ויש לכם... בהריגת פלוני אל תבואו אצלינו ואל נראה פניכם ואם באולי תבואו אצלינו נדרשו מכם דמו כמו שיחייב הדין ופחדו על עצמם האנשים הנז׳ ובאו אצלינו... רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף [1] מפחד הקהל שהגדילו עליהם אימה וכמעט רצו לתופשם ולעשות בהם נקמה בלי דרישה וחקירה לולי שעמדנו נגדם ואמרנו להם עד שנדרוש ונחקור הטיב והנה אמת נכון הדבר [2] שהיה להם מגע יד בכל הנז׳ ואז יעשה להם משפט כתוב ואחר כל זה אמרו האנשים האלה אשר נקבו בשמות דוד וברהים הנז׳ תרצו שנשבע לכם ש״ח בספר תורה בכל חומרי השבועה שאין לנו שום מגע יד בדבר ח״ו, וזאת ועוד אחרת אם באולי יבוא עד ואפי׳ עד אחד או גוי או קרוב או פסול או אשה ויעיד עלינו שום עדות או רמז עדות כל מה שתרצו לעשות בנו עשו ולאחר כן נשבעו שבועה חמורה לדעת וגו׳ בספר תורה שלא היו דברים מעולם ואין להם מגע יד ולא רמז מגע יד ודרשנו וחקרנו היטב ולא מצאנו שום עדות ח״ו לא עדות ישראל ואף לא עדות גויים יש״ו ולראיה שלא היה כל דבר אלא מה שיש בשורותים אלו ולמה יתלו בני ר׳ משה הנז׳ הדבר בקהל יהודי תאזא ח״ו אין לקהל יהוד תאזא עדות ולא רמז עדות אחרת זולת הנ״ל לכן לראיה חתמנו שמותיהם פה יום שני י״ג לחדש סיון שנת תי״ב לפ״ק וקיים

אברהם בר הר׳ יוסף שענון נ״ע **צ״ל נפתלי ן׳ מסעוד כהן** **אליהו ארואץ יצ״ו**
אלעזר אלחזאן **ישראל ן׳ לא״א אברהם ן׳ שענון** **יעקב ן׳ אברהם הכהן**
יוסף בן מימון אדהבי ס״ט

כל החתימות יתירות נעשו לרצון השואלים להגדיל...

1 תהלים קז ה.
2 דברים יג טו.

13

ב״ה

התצ״ח

בעבור תהיה לעדה כי בא לפני ה״ר מימון בר יצחק ן׳ בוטבול יש״ץ וידיע ן׳ אמלאל ולמד מפי סופרים וספרים הלכות שחיטה ובדיקת הריאה וגם הוא בקי ביד בין בבדיקת הסכין בין בשחיטת הסמנים כמו שנתנסה לפני מומחים ובקיאים... בכן הרשות בידו לשחוט באשר ימצא בהמה גסה ודקה וחיה ועוף ובלעדו לא ירים איש את ידו בענין הנז׳ זולת אם תהיה בידו קבלת בית דין ידוע אמנם אם לא יהיה בידו שטר קבלה כנז׳ וימצאנו אצל שחיטה הרשות ביד הר׳ מימון הנז׳ להענישו במכות וייסורין והפסד ממון ולראיה ביד הר׳ מימון חתמתי בסדר וזבחת מבקרך ומצאנך [1] ז״ך לאב רחמן שנת חמשת אלפים וארבע מאות ותשעים ושמנה ליצירה נאם דיין העירה פאס יע״א

שמואל אלבאז ס״ט

14

התקפ״ט

עטרת ראשי הרב הכולל מר אבי, כמוה״ר יהודה אלבאז ישמרהו צור משגבי, ואתו עמו אח עצמי ובשרי וליקר הדרי החכם השלם הדיין המצויין עצום ורב כמוה״ר עמור אביטבול ישצ״ר.

אחד״ש כראוי ונשי׳ ידי קדשכם ורב אחאי מר שמואל דור״ש, אלדאבא קאלכום רבי חיים אס האד למתעאמייא די תעאמיתו עליה די טחנתו סחפא ועגזתו עלא מוד כא תערפו אילא אזמעא תקאדאת ווידא ב״מ מא דפעלוסי לכמס מייא יום ששי ערפו ב״מ אילא מסאוו הווא ובנו לאיין בלחראם חלף קדאם לעדול ולקאדי מן סרזו ומא למרא יזיב אוכרא אידא מא כמלוסי למאל יום ששי יקתלהום בלעסא ור׳ חיים מסכין הווא ובנו מן לבארח די רא באיין מא כלטו פלוס והומא גיר יבכיוו הווא ובנו אשע״ך לכיר וג׳מיל די תעמלו הווא ווקפו מעאכום הר אברהם ן׳ עזוז מאמאן יצ״ו וירפדלכום אתמנייאת וה״ר אברהם בכה״ר דוד מאמאן ינזל אצלו וקבדוהום באס מא כאן בלמעאמלא אוו באיזה אופן שיהיה ועתקו האד זוז דנפשות לאיין מא בקא פיהא קלאם ותחדידהא הווא האדא ומא הגא יבשת ותחסב מא תיבסי מן ענד אלאה דבחו עלא עבדלא ועלא חמו ועבד לכאלק ועלא וולאד אזבלי ומא קוורסי כמה דמסיק תעלא ולדאבא ייא בוי האדיך לברא די סאפדלי וכא תקולי יגיע רץ ובידו אגרת פיהא דברים טובים לא ידענו מה טיבה כאן ברא דטלוק אוו דאס אידא די תחדיד למאל כבר אתחדד ולעיקר הווא אתמנייאת די באס תעתקונא ולא תקייסו חתא קייאס פהאד אסי ערפו באיין אידא ב״מ מא ווקפתוסי ראה סי מא כאן וידין׳ הר יצחק אביטבול קאלי באיין כבר בא הרץ מאתמול וסאפדו לקאייד עז״א ומסא ותוצלכום בריווא די ידין׳ רבי חיים להר׳ אברהם ן׳ עזוז מאמאן ולילכום כא ידמם פיהא עלא האדסי, ועלא דמת פר״ח סיבנאה פסדודיו די ידין׳ כמוה״ר עמור והווא מקפול מא חבסי ינחל ולמסאחף

1 **דברים יב כא.**

לעיקר הווא ידידינו מהרי"ך אשר אני דור"ש כלפו עליה יסלף חקהום מעלה מטה ודי כס יכמלו ר' חיים ויוצלך שטר די אליהו בן יתאה ואולאד תזאז נהאר לכמיס יוצלוך ונץ דלחם אידא טאחת סי אוזיעא ראני נסאפדו וקול לידין' הר אברהם מאמאן די כא יקול ימסי כיף יעמל ללמסיא וויכלי עמו ימות ב"מ יוקף חתא תגדולו עלא סאיין סאפדלכום ווידא חב ימסי בסלאמא וגדא ראני נוואזבו באורך ואתם שלום הצעיר

עמרם אלבאז ס"ט

תרגום

אחרי דרישת שלומו ונשיקת יד קדשכם, ורב אחי מר שמואל דורש שלומכם, כעת אומר רבי חיים [מאמאן] איך העלמתם עין ממני, כמו מי שטוחן סאה ומתעצל על קב, עליכם לדעת שהשבוע עובר ואם בר מינן לא ימסור [לשר] חמש מאות [מתקאל] יום ששי, אז כלתה הרעה על אב ובנו [רבי רפאל] כי [השר] נשבע אצל הערכאות והקאדי ואסר על עצמו לעלות על אוכף סוסו [אם לא יקח הסכום] כי אם [השר] היה נשבע ובשבועתו אסר אשתו עליו, היה יכול לקחת אשה אחרת [גם אם לא יקח הסכום][1]. ואם עד יום ששי לא יקח את הכסף, יכול להרוג אותם במכות. ורבי חיים המסכן ובנו כבר מאתמול כשראו שהכסף לא הגיע, בוכם ומבכים. אשר על כן, החסד שתגמלו אתו הוא שתעמדו על זה, ותצרפו אתכם הר' אברהם ן' עזוז מאמאן ישמרהו צור ויסתרהו ויקח בעיסקא חפצי־ערך, והר אברהם בן רבי דוד מאמאן ימשכן קרקעותיו ותקח גם כסף בעיסקא או בדרך אחרת ותצילו השני נפשות הללו, ולא נשאר מה לעשות כי אם לשלם את הקצבה שקצב [השר], וכאן כל השערים ננעלו יבשה הארץ, ומן השם תהיה הרוחה, כי כבר שחטו על עבדלא ועל חמו. ועבד לכאלך ועל משפחת אזבלי, ולא הועיל. כמה דמסיק תעלא[2]. ואותו המכתב ששלחתם והודעתם בו שיגיע רץ ובידו אגרת שיש בה בשורה טובה לא ידענו מה טיבם של דברים הללו, האם אגרת שחרור או דבר אחר, אם על קצבת הקנס כבר נקצב וכעת העיקר הוא, כסף־ההצלה, אין עצה ואין תבונה תדעו שאם בר מינן לא תעמדו על זה, לא יהיה שום דבר ויד נפשי ר' יצחק אביטבול [הנגיד] הגיד לי שהרץ כבר הגיע מאתמול. והשר ידיד ה' שלח אותו בחזרה. ומכתב מידיד נפשי רבי חיים אל אברהם ן' עזוז מאמאן ואליכם. יגיע לידכם, במכתבו מתחנן לכם על זה, ועל ענין [הספר] פר"ח מצאנוהו בספרית ידיד נפשי רבי עמור, סגור [סגורה] לא יכולים לפתוח[ה] והספרים[?] העיקר שידידי מהרי"ך אשר אני דורש שלומו הטילו עליו שילוה חלקם מעלה מטה ומה שיחסר ישלים רבי חיים ויגיע לידך שטר של אליהו ן" יתאח, והבצים יגיעו לידך ביום חמישי, כמו כן חצי הבשר אם אמצא מי שיהיה נמנה [על כבש או עז] אשלח ותגיד לידיד נפשי הר' אברהם מאמאן שחושב לנסוע, איך יעשה את זאת, ולהניח דודו [רבי חיים] שימות [תחת יד השר], עליו ליטפל עד שתשיגו את מה שבקש מכם, ואז יכול לנסוע לשלום, ומחר אכתוב לו באורך ואתם שלום הצעיר[3].

1 אצל הערבי היה נהוג שאם ישבע ב־"כרר אתאלאת" נאסרה עליו אשתו אם השבועה לא תתקיים ויכול לישא אשה אחרת, וכאן לא נשבע אלא שלא ירכב על אכף ולזה אין לו תקנה.

2 נדה סה. לא הוו מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא ופי' הערוך ערך כרב, כלומר כשם שהשועל אינו מוציא כלום מזון משדה חרושה שהוא אינו אוכל לא זרעים ולא עשבים [ואינו מוציא משם אלא אבק].

3 ראה הלאה התעודות: 15, 92, 99, 119, 243, 256, 293, 301, 470.

15

התקפ״ט

ידי״ן אחי ואור עיני רוחי ונשמתי עצמי ובשרי המו״ן ה״ר אברהם מאמאן נר״ו ישמרהו השוא״ל אכי״ר.

אחר נשיקת פניך הנעמים ישמרך מלא רחמים ויתנך לחן לחסד ולרחמים ובוי י״ץ יס״ע ורו״ש לידי״ן רחימא דנפשאי ה״ר אלישע אסודרי ור״ש לכל דורש ושואל בשלומינו, סבאב לסטור אוצלנא עז בראתיך ופהמנא סאיין פיהא ועלא דמת לפלוס אידא תרא אס כא יודי בינא האד לגוי עלא דמת לפלוס ולדאבא מא עדרו באיין מא זברנא חד ולדאבא עלא דמת כליפא אידא הדאה אלה רגבו יאר יעטיך דך סך —תתקם— נסיבו עאוד חתא באס נסדולו פמו בין אשעא וכתהא חתא יפרז אלאה ודוך לחוויזאת די סיפדנאלך יאך תחרס תביעהום וזלטיטא וזוז דלקמאייז די כתי מ... יאך תזביר למען תרהנהום ויוצלוך מעא ישועה בן ברוך ברנוץ דייאלי וקמזא די כא יסאל עליהום סך —קקם—נ— יאך תביע לקמזא מעא דוך אדקאדיק לוכרין... ולחווזאת די בקאוו ווידא מא כמלולוס... וואחד לחאזא מן דוך אזוז... לאיין תערף אילא מא בקא חתא באב גיר באב אלאה ומא עמלנא פתארא ויום ד׳ בע״ה ראהום יכלטו עליך הדוך בחרא יאך יכמלו לפלוס די כליפא אוו יקרבולהום... זאת ליום ומא חבסי יקבדהא וראה אוצלנא אטוואל ותבדיל ומסעוד גבאי קאלך כאן... עלא דמת למסייא די קולת קאליך בוי י״ץ ליום מא תרומליך מסייא ליום... עלא די פאס... וכליה די תמא כא נערפוה באיין ראך גאלס כתר... די כא ימסי יומאיין אוו תלאתא כא יקנט וואעסאך תלת סהור... באין מאווסי גיר בני סאדין ליכון סיבת תטיר מעא טיור אשמא... מליח והקב״ה יחסבו מן כפרת עון עליך ולילנא לאיין תעלם באיין... בראתך עלא בוי י״ץ כא יבכי עליהא קד מא פיהא מן כלמאת... כא יחתאז בנאדם יקבלו בלעקל וסבר כתר מן כולסי... אנתין מן יעבי חת לכבאר ווזיבו ומן יוקף ומן יזרי...מא כא תנסיד באב מן גיר באב אלאה ודייאליך תדור חתא האגדא והאגדא וואלאבוד אידא כאנסי לכתיר יכון לקליל ולא תקנטוסי דאבא יפאזי הקב״ה מא נסדת באב חתא נחלת די כא... אנוויווה אוו כא נכממה גיר הקב״ה כא יפתח עלא... די וואער גיר נכמלו האדשי דלקאייד וליכון כמלנא האדסי פאזאהא אלאה... מן די יקדם וואחד פינא לאענדיך וליכון זברנא באס נכמלו סך —דוו—...פלאה לכיר באיין סי מא נזידו ולא תקנטסי לא קנטא מן רחמת אלאה... גיר לתאמארא ודאבא יפאזי הקב״ה גאזו לבחור וואעסא אסוואקי...

תרגום

ידיד נפשי אחי ואור עיני רוחי ונשמתי עצמי ובשרי המשכיל ונבון הר׳ אברהם מאמאן נטריה רחמנא וישזיבניה ישמרהו השומר אמת לעולם אמן כן יהי רצון.

אחר נשיקת פניך הנעימים, ישמרך מלא רחמים, ויתנך לחן לחסד ולרחמים ואבי דורש בשלומך ורב שלום לידיד נפשי רחימא דנפשאי הר׳ אלישע אסודרי ור״ש לכל דורש ושואל בשלומינו, סיבת שורות הללו, שהגיע לידינו יקרת מכתבך והבננו מה שכתוב בה. ועל דבר הכסף, אם תראה הצרות שגורם לנו הגוי על הכסף, לא מצאנו שום אחד שידאג עבורנו, ומפאת כליפא אם ירצהו הא־ל הפצר בו שיתן אותו סך — תתקם — שיהיה בידינו במה להשתיק את פיו בין שעה לשעה אחרת עד שיאיר ה׳ פניו אלינו ואותם הבגדים ששלחנו

תשתדל למוכרם והצעיף ושתי החולצות של אחותי... תראה למצוא מי שימשכן אותם. ויגיע לידך עם ישועה בן ברוך מעיל שלי וחולצה שהם ממושכנים בידו על סך —ככם— נ —אם תמצא למי למכור את החולצה עם שאר פכים קטנים האחרים... ושאר הדברים שנשארו. ואם לא יספיקו לו אחת מן השנים... יען שתדע שלא מצאנו שום דלת לדפוק עליה זולת דלתו יתברך, והוא לא נתן לנו מנוחה. ויום ד' בעזרת ה' יגיעו לידך אותם הדברים. אולי ישיגו תשלום הכסף של כליפא. או יהיו קרובים אליהם... באה היום ולא רצה לקבלה. וכבר הגיע לידינו החבל והבגדים המכובסים, ומסעוד גבאי אמר ש... ועל דברת הנסיעה שאמרת, אבי אומר לך שכעת לא תתאים שום נסיעה... הגם שאנו יודעים שאתה יושב על גחלים. מי שהולך שם יומים או שלשה משתעמים, מה יהיה אם ישאר שם שלשה חדשים ...ולא רק אצל בני סאדן אם היה, איפשר תעוף עם עוף השמים מה טוב. והכל יהיה כפרת עון עליך ועלינו, והנני מודיע לך... שהקריתי מכתבך על אבי ישמרהו צור והיה בוכה על כל מלה ומלה... צריך לקבל את הכל מתוך ישוב הדעת, והסבלנות יותר מהכל... ולולי אתה מי יכול להוליך ולהביא את מה שמתרחש ומי יעמוד ומי יתרוצץ, ולא נסגרת דלת עד שנפתחה אחרת על יד השם ועל ידך שאתה מסתובב הנה והנה ואם לא תועיל לכל תועיל למקצת, ואל תתייאשו, כי רחמי שמים מרובים. ומאת ה' מתרחשים גם דברים שלא חשבנו עליהם, מה שקשה עלינו כעת הוא מה שחייבים למסור לשר, ואלו גמרנו אתו היתה לנו הרוחה. אם היה באפשרות שאחד ממנו היה בא אצלך ואם היה באפשרות להשלים הסך — דוו — יהיה טוב. ולא היינו צריכים להוסיף, ואל תייאש מרחמי שמים, ובן אדם לעמל יולד. וה' ירחם, עברנו ימים וכל שכן נחלים [עברו כבר הצרות הגדולות ועמדנו בהם ולפנינו נשארו רק הקטנות ובודאי נעמוד גם בהם].

16

התרכ"א

בע"ה

כאשר גברו רחמי שמים עלינו והוסר השר הצורר, ועמד על כנו סי' לקאייד אלחאו, חמאד ן' וואעזיז עז"א, ונתמנה לנגיד בעמו הנבון וחשוב ומעולה הר' יצחק בה"ר נסים משה ה"ן שקרון נר"ו, נועדו יחדיו יחידי קהלינו יש"ץ ה"ה ה"ר אברהם בה"ר ישועה ה"ן עולייל והר' אהרן בהר' מרדכי ה"ן אלבאז וה"ר רפאל בהר' ברוך ה"ן עמרם והר' ישועה אחיו והנגיד המעולה הר' יצחק בן שקרון הנז' והר' משה בהר' אהרן הן' אזולאי והר' שלם בהי' משה ה"ן שטרית וה"ר משה בהי' יששכר ה"ן אדהאן וה"ר רפאל בהר' דניאל ה"ן זכרי והר' משה בהר יעקב הכהן והי' יונה בהי' משה ה"ן גבאי והי' יהודה בהי' אברהם ה"ן סיסו ועלתה הסכמתם שמהיום הזה והלאה יהיו מתנהגים על דרך זה שכל ענין קטון וגדול של צורכי צבור ויחיד יהיה נחתך עפ"י האנשים הנז' יובן שכל הדבר הקשה יתיעץ הנגיד הנז' עם האנשים הנז' וכאשר יגזרו כן יקום ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע [1] וכל איש אשר ימרה את פיהם לבלתי שמוע אל גזירתם ועקימת שפתותיהם הרשות נתונה ביד הנגיד והאנשים הנז' לקונסו ולהענישו עונש הגוף ועונש ממון וכל הדבר הקטון יהיה נחתך על

1 דברים כא ה.

פי חמשה אנשים אשר בחרו להם מתוך האנשים הנז׳ ה״ה הר׳ אברהם הן׳ עולייל והר׳ ישועה הן׳ עמרם והר׳ שלום הן׳ שטרית והר׳ אהרן אלבאז וה״ר משה הכהן הנז׳ באופן שרוב צורכי צבור יהיו נחתכים עפ״י החמשה האנשים הנז׳ במעמד הנגיד הנז׳ וכל איש אשר ימרה את פיהם הרשות נתונה בידם להענישו כפי ראות עיניהם, זולת איזה דבר גדול שיהיה במעמד כל יחידי הקהל הנז׳ ובכן העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י יחידי קהלינו הנז׳ ובכח הקוש״ח הודו בהו״ג לקיים ולאשר ההסכמה הנז׳ בל תמוט עולם ועד, והואילו לבאר שכל דבר אשר יסכימו עליו יחידי הקהל הנז׳ ולימטי ליהו שום הפסד ודררא דממונא שלא יבוא ולא יהיה ב״מ הסכימו בכח הקו״שח שעל כללות הצבור ליהדר דלא לימטי ליהו כ״א ריוח והצמ״ר וג״ה בקוש״ח כ״א למש״י מיד יחידי קהלינו יש״ץ ומיד הנגיד הנז׳ י״א באו״ה ולראיה ע״ה ח״פ והיה זה בשנים ועשרים יום לחודש סיון המוכתר בכש״ת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ואחת ליצי׳ וקיים אצ״ל שנקוש״ח ה״ר חיים בהי׳ כליפא ה״ן הרוש והסכים על כל האמור לעיל וק״ש

רפאל משה אלבאז ס״ט **ישועה בלא״א משה אגייני** נר״ו י״ץ סי״ט

נקוש״ח כ״א למש״י כה״ר ישועה בה״ר אהרן ה״ן אלבאז והר׳ אליהו בהי׳ אהרן ה״ן שלוש ובכח הקוש״ח הוהו״ג והסכימו על כל האמור ומפו״ל הסכמה גמורה באו״ה, אצ״ל שאעפ״י שכתוב לעיל שכל דבר קטון יהיה נחתך עפ״י חמשה האנשים שהוזכרו כנז״ל עוד הוסיפו עליהם אליהו שלוש הנז׳ שגם הוא יהיה נמנה עמהם וב״ה בקוש״ח באו״ה ולראיה עה״כ ח״פ והיה זה בזמן הנז״ל מע״ל וקיים,

ישועה אגייני סי״ט **יוסף מרדכי אלבאז** סי״ט

עוד נקושה כ״א למשי׳ הר׳ אברהם בה״ר יצחק ה״ן אלבאז ובכח הקוש״ח הוהו״ג והסכים על כל האמור ומפו״ל הסכמה גמורה באו״ה וב״ה בקוש״ח מיד אברהם הנז׳ ולראיה עה״כ ח״פ והיה זה בזמן הנז׳ מע״ל ושו״ב ואמת ויציב ונכון וקיים.

ישועה אגייני סי״ט **יוסף מרדכי אלבאז** סי״ט

17 א

התרכ״ד

בע״ה

נועדו לב יחדיו יחידי קהלינו קהל קדוש קהל צפרו יע״א ה״ה ה״ר אברהם בה״ר יצחק ה״ן אלבאז וה״ר אליהו בהי׳ אהרן ה״ן שלוש והר׳ שלם בהי׳ משה ה״ן שטרית ידי׳ אלפי׳ וה״ר יוסף בה״ר אברהם הכהן וה״ר אהרן בה״ר מרדכי ה״ן אלבאז וה״ר אברהם בהי׳ ישועה ה״ן עולייל וה״ר ישועה בה״ר ברוך ה״ן עמרם וה״ר משה בה״ר אהרן ה״ן אזולאי והגזבר הנאמן הר׳ משה בהר׳ יעקב הכהן והר׳ משה בהר׳ יששכר ה״ן אדהאן ועלתה הסכמתם בעדם ובעד כללות בני עיר שמהיום הזה והלאה ועוד כל ימי הארץ[1] עד עת בא לציון גואל הם מקבלים עליהם בקבלה גמורה שאין לה ביטול

1 בראשית ח כב.

עולמית ודי לעלמין לא תתחבל שאין רשות ביד יחיד או רבים לפתוח פתח חנות מחדש הן במבוי מפולש הן במבוי שאינו מפולש כי אם דוקא כשיתן לעניי העיר השליש בגו"ח החנות שיפתח מחדש, וכל זה דוקא אם לא היה שום היזק לעניי העיר מחמת פתח החנות הנז', אבל אם היה איזה היזק דמינכר לבני העיר אין רשות ביד שום יחיד או צבור לפתוח פתח החנות הנז' כלל ועיקר, ולאשר ולחזק הסכמה זו בכל תוקף בל תמוט עולם ועד נקוש"ח כ"א למש"י יחידי קהילנו הנז' אשר נקבו בשמות ובכח הקוש"ח הוהו"ג על דעת המב"ה ועל דעת הנשבעים באמת ובלב שלם וקב"ע ועל זרעם אחריהם לקיים ככל הכתוב לעיל ולבלתי לנטות מההסכמה הנז' ימין ושמאל ואין רשות ביד שום בר ישראל קטון או גדול אשר ישנו פה ואת אשר אינגו פה [2] לפתוח איזה פתח של היתר בהסכמה הנז', ואדרבא כל המוסיף תוס' טובה בקיום ההסכמה הנז' עליו תבוא ברכת טוב [3], הואלנו לבאר שאם עמד באיזה זמן איזה אלם יחיד או רבים ופתח איזה פתח החנות בלי שיתן לעניי העיר השליש כנז' שעלי דידהו כולהו רמי לתובעו לד"ת עד שיקבל עליו את הדין אם מצאו לו איזה יכולת באיזה ענין שיהיה, ואם לא מצאו יכולת באותו זמן ימתינו עד עת אשר תפול זרועו של אנס זה ויעשו עמו מה ששוה"דן לבל תפול משערת ההסכמה הנז' כלל ארצה, וג"ה בקוש"ח כ"א למש"י מיד יחידי קהלינו הנז' באו"ה כפ"ה ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בתשעה עשר יום לחודש אייר הוא זו ש' צדק ומשפט מכון כסאך [4] לפ"ק היא ש' התרכ"ד ליצי' וקיים.

ראינו אח"מ שטוב וישר עשו יחידי קהלנו ויפה עלתה הסכמתם הנז"ב ולכן גם אנחנו מסכימים עמהם על כך ומוסיפים אנחנו לחזק הסכמה זו בכל מיני חזוקין שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בה אין מזיזין אותה ממקומה [5] יתד היא בל תמוט עולם ועד ולראיה ח"פ בכח ב"ד יפה וקיים.

17 ב

התרס"א

מודעת זאת כי לשעבר בש' התרכ"ד ליצי' תקנו יחידי קהלינו תקנה קבועה לדורות עולם לתועלת עניי העיר וז"ן תורף התקנה הנז' שאין רשות ביד יחיד או רבים לפתוח פתח חנות מחדש הן במבוי מפולש הן במבוי שאינו מפולש כי אם דוקא כשיתן לעניי העיר השליש בגו"ח החנות שיפתח מחדש וכל זה דוקא אם לא היה שום היזק לעניי העיר מחמת פתח החנות הנז' אבל אם היה איזה היזק דמינכר לבני העיר אין רשות ביד שום יחיד או צבור לפתוח פתח החנות הנז' כלל, ע"כ תורף התקנה הנז' ככתבה וכלשונה, ושם ראינו שנקוש"ח יחידי הקהל לאשר ולקיים התקנה הנז' בל תמוט עולם ועד, וגם ראינו שהסכימו על ידם חו"ר העיר אשר היו בימים ההם תמ"ך.

אלא שלא ארכו הימים עד שנהגו בה מנהג הפקר בפני המתקנים עצמם בעודם חיים, שהרבה מבני קהלינו פתחו חנויות מחדש ואיש לא עמד בפניהם למונעם מלפתוח עד שיתנו לעניים מנת חלקם בגוף החנות כפי מה שהתקנו, אלא שכל אחד היה פותח כרצונו ולאחר

2 דברים כט יד.
3 משלי כד כה.
4 תהלים פט טו.
5 אבות פג מכ"ה.

שסיים בכי טוב אז הולך ומקבץ שבעה אנשים מיחידי הקהל ומבקש מהם להודות לו שטר מכר מהשליש המגיע לעניי העיר בחנות שחדש כפה"ת, בעד סך מה שיתן לקופה של צדקה והם נעתרים לבקשתו ועושים רצונו כרצונו וכותבין לו שטר מכר בעד מעט הכסף שנותן אשר לא יעלה למחיר חלק מועט מהחנות אף בשער הגבוה ואין קצבה לדבר אלא הכל לפי מה שהוא אדם וזאת עשו להם לבל יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון [1] כמו שכל זה מפורסם אצלינו, ואולם לפי הנשמע שעוד חזרו ויסדוה ואסרו אסר על נפשם שלא לוותר עוד בהקדש ענינים ככל אשר עשו, והן היום ראינו שאי אפשר לרוב הצבור לעמוד בגזירה זו כי כבדה מאד, ואם נאזור חיל לעצור ביד העוברים ירבו מחלוקות בישראל, ובפרט במאי דקמן שהמתקנים עצמן כבר הפרו בקודמין כנז"ל, ואיך אנחנו נסתום הפתח בפני הכל ואם יבואו בריב בטענת למה נגרע אין לנו פה להשיב, אי לזאת נועדנו יחד בביה"כ הי"ג ונשאנו ונתננו בדבר זה ותהי עצתינו שלא לבטל התקנה הנז' מכל וכל, אך נחדש בה דבר כאשר יוכלון רוב הצבור שאת ויטב הדבר בעינינו לתת גאולה לחלק ההקדש כפה"ת הנז' במחיר הזול כאשר עשו בראשונה, אך בערך קצוב ושוה לכל נפש שלא להטיל קנאה ,ועלתה הסכמתינו לקצוב כסף גאולתו בשלשים צ'ורוס כ"ט, זה יתנו בפדיון חלק העניים בחנות א' וכן אם הם שתים או יותר לא יפדו כ"א לערך זה שלשים דורוס לכ"א ואחת, ודטבא ליהו לעניים עבדינן ליהו יען הרבה קרקעות מהמוקדשים לשמם הלא המה ממושכנים ביד הזולת ולא מטי ליהו מגייהו שום הנאה ואולי ע"י זה נוכל לפדותם מכסף הפדיום וה' אלוקים יעזור לנו, ובכן מהיום הזה והלאה עוד כל ימי הארץ לא יורשה שום ב"ב לפתוח מחדש שום חנות בכל שכונת היהודים בעיר זו עד שיתן לגזבר העניים אשר יהיה בימים ההם כסף פדיון חלק המגיע לעניים לפי ערך הנז' מושלם ואחר ילך אצל בדי"ץ והם יכתבו ויחתמו ויתנו בידו כתב ראיה שכבר פדה חלק ההקדש בערך הקצוב כפה"ת החדשה ואז יורשה לפתוח כרצונו, ומעתה אין רשות לשום אדם קטון וגדול לוותר כלום מהערך הנז' לשו"ן איך שיהיה וכל המסכים לוותר כלום מהערך הנז' ה"ז גוזל את העניים, וכל איש אשר יזיד לפתוח קודם שיגאל חלק הקדש כנז' ידע כי יש להקדש חלק בנכסיו כפה"ת הראשונה ועליו נאמר גזילת העני בבתיכם [2], ואלקינו מרחם ישפות שלום לנו ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו [3] לא נטה ימין ושמאל [4] אכי"ר ועד"א ח"פ צפרו יע"א בח' אדר הנהדר ש' כי שמרו אמרתך [5] לפר"ק היא ש" התרס"א ליצי' וקיים.

18

תקנה זו הוכרזה בבתי כנסיות פרשת בראשית כט תשרי התרצ"ו.

בהיותינו מקובצים אנחנו חכמי העיר והקה"ק עם אנשי הועד ישצ"ו ורינא די ליום בעוה"ר סחאל דנאס די ירדו מנכסיהם, ומעט מזער, די באקיין כא יעטיוו פנדבה דלעייאד, וכאיינין פיהום נאס די הומא מעזיין ומא כא יחבוס יעטיוו כלל, ולגזברים דאכול די ענדהום מא כא יסלאחלהום חתא לחאזא מן סבא די לעניים כתרו בזאף, ביהא וופקנא באיין מן

1 ירושלמי פסחים ד ט.
2 ישעיה ג יד.
3 שם ב ג.
4 במדבר כ יז.
5 דברים לג ט.

היום הזה והלאה זמיע ליהודי די ראוי באס יעטי נדבה ומא יחבסי באס יעטי מעא לקהל, רשות דלקדושין [1], ולחברה מא יתסגלו פיה לא פלעיס ולא פלמות ב״מ [1*], וזמיע לחוואייז דדין דייאלנא מזמועין, די יוואליווה ראחנא נחסרוהום עליה, ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה [2], אכי״ר ולראית האמו״ץ שכן הסכמנו אח״מ פה צפרו יע״א בח׳ תשרי התרצ״ו ליצירה תיבת דלעייאד נכתבה ב״ש וד״ק וקיים.

אבא אלבאז, ס״ט ע״ה **ישועה שמ״ח עובדיה** ס״ט **רפאל עמרם מאמאן** יש״ץ ס״ט

(—)

מקום החותמת של הדומ״ץ

עמרם אג׳יני הי״ו, ע״ה **יוסף רחמים שקרון** הי״ו, ע״ה **שלמה חיים חותא, אהרון אזולאי** הי״ו, **יעקב טבאלי**, ע״ה **אליהו אסודרי, יעקב זכרי, ישועה רובין לכמלאסי**, ע״ה **שלמה כלפון, עמרם עטייא, משה יעקב הרוש, מאיר אזולאי, יודא רובין, רחמים טבאלי.**

(—)

מקום החותמת של ועד הקהלה

תרגום

התרצ״ו

בהיותינו מקובצים אנחנו חכמי העיר והקהל הקדוש עם אנשי הועד ישמרם צור ויסתרם. וראינו שהיום בעונות הרבים כמה אנשים שירדו מנכסיהם, ורק מעט מזער שנשארו נותנים נדבת החגים, ויש בהם שמסרבים ולא רוצים לתת כלל. ההכנסה נתמעטה ואין ביכולת הגזברים לספק צרכי העניים הרבים, לכן הסכמנו שמהיום הזה והלאה, כל יהודי שיש ביכולתו לתת נדבה ויסרב להשתתף עם הצבור. נעכב עליו מלהשיא את בניו ובנותיו, סופרי בית דין, לא ישומו להם נדוניא, לא יכתבו להם כתובה והרב לא יתן רשות לקדושין וחברה קדישא לא תטפל בו בין בחיים בין במות בר מינן. ונעכב עליו כל ענייני הדת בכל הזדמנות ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה אמן כן יהי רצון ולראית האמת והצדק שכן הסכמנו אנחנו חותמי מטה פה צפרו יכוננה עליון בח׳ תשרי התרצ״ו ליצירה.

19

בה״ו

אבי אבי רכב ישראל [1] ממנו יתד [2] ממנו פנה, דיינא ונחית לעומקא דדינא [3], גלי עמיקתא ומסתרתא [4]. מתון ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא [5]. אבן הראשה [6], אב החכמה [7] ומקור

1 ראה בספר כרם חמר תקנה א ולד׳ שכל מי שירצה לקדש לא יקדש כ״א במנין יו״ד ובתוכם חכם מחכמי העיר הנפרעים מהקהל או דיין מדייני העיר.

1* ראה הרשד״ם חיו״ד סי׳ קכ״ח שהזכיר הסכמה כזו.

2 משלי א לג.

1 מ״ב ו כא. סנהדרין סח. 2 זכריה י ד. 3 ב״ק טל. גכ.

4 דניאל ב כב. 5 סנהדרין קו: 6 זכריה ד ו.

7 ויק״ר א טו.

היראה, ומעין הקדושה... הרב הגדול מורינו ורבינו הח' הש' הדו"מ והכולל כמוהר"ר משיח' נר"ו יאיר ויזהיר אכי"ר.

מחוינא קידה קמיה דמרן בפשוט ידים ורגלים [8] ועייפנא [9] ושדרנא [10] ניהליה אלומות שלומות וכל דסמיך אפתורא דמלכא משולחן גבוה [11] קא זכו יהא להון שלמא רבא... וחיי וצבא [12] וחולקא טבא אכי"ר, שתי אותותי אלה בלכתם ילכו [13] תסובינה תבואינה בהיכל מלך [14] לשאול קמיה דמרן בדין שמעון שהיה נושה בלוי סך מה ובא ליפרע מנכסיו שלא בפני לוי שהיה במקום אחר רחוק מכדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום ושטרו מקויים בידו וכתוב בו נאמנות עליו ועב"ד כשע"ך וכתב מרן בחומ"ש סי' קו' דכי האי גוונא גובה שלא בפניו בלא שבועה יעו"ש, ומצאתי כתוב בחדושים שכתב הח' הש' כמוהר"ר שמואל אבן דנאן ז"ל וז"ל נהגו רבותינו שבפאס יע"א במלוה הבא ליפרע שלא בפני לוה שמשביעין אותו בנק"ח אפי' יש נאמנות בשטרו כי הנאמנות אינה אלא לגבי פירעון דלא מצי למימר פרעתי אבל יוכל לומר מחלת לי השטר וכיון דמצי טעין מחלת לי אנן טענינן ליה כיון דליתיה קמן וכו' עכ"ל ושמעתי אומרים שמוהר"ר יעב"ץ זלה"ה היה אומר שאין לסמוך על כל החידושין שכתב מוהר"ר שמואל אבן דאנאן ז"ל כי לא נתפשטו המנהגים ההם כלל, יוריני מורה צדק וינחני באורח מישור הלכה למעשה, אם צריך המלוה שבועה על שטרו שלא מחל ולא נפרע אף שיש בו נאמנות בפרטיה, או אינו צריך שבועה כלל וכמו שפסק מרן בשלחנו הטהור".

ומפיל אני עבדך תחנתי ובקשתי לפני משי"ח שיקיים לי אדוני הדבר שהבטחתני לסמוך [15] את ידך על עבדך להתברך מפי המלך הקדוש' ולא יחסר לי כל טוב לעולם וכמו שסמך כת"ר ידו עלי ג"כ בענין הלכות שחיטה וטריפות שסדרתי ההלכות בכלל ופרט לפני משיח' וכתב לי משיח' הקבלה בכתב יד הקודש עלי אף שהייתי שוחט כבר כמו ג' שנים והנה היא כמוסה אצלי חתומה באוצרותי [16] ומאותה שעה לא חסר לי כל טוב ותהלות לאל יתברך שמעולם לא יצאת שום תקלה ע"י כי הנה בשמים עדי וסהדי במרומים [17] והכל גלוי וידוע לפני כת"ר, וכ"ש שבשעה שהעמיסו עלי הקהל יש"ץ לשרת בקדש אמרתי להם בתנאי וע"מ אם יסכים משיח' ע"י מה טוב ואם לאו אני פטור ומותר והנה צויתי לכהר"א אפרייאט שיזכיר משיח' ומעולם לא הביא זכרוני לפני משיח' לכן אל תשיבני ריקם מלפניך, ויגיע ליד כת"ר ב' תרנגולות ושלושים ביצים לשמחת פורים וחצי מדה של זרע קנבוס ואין להאריך כי אם בשלום כת"ר שירבה ויגדל מאת שוכן זבול... נאם עבדך

שלמה אביטבול

ב"ה

אחר שראיתי שהחכם השלם הדו"מ כהה"ר שאול ישועה אביטבול נר"ו סמך להחכם כהה"ר שלמה אביטבול נר"ו לדיין בהסכמת בני קהלם ישצ"ו, אף ידי תכון עמו לסומכו יורה יורה [18] ידין ידין ומהלכות דרך ארץ שקדמה לתורה, אני מזהירו שלא יהיה חולק על רבו ואם יהיה להם פס"ד יהיה נושא ונותן עמו ויחתום עמו בשיטה אחת, וגם לכהה"ר שאול הנז' אני מזהירו לקיים מלי דאבות', יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך [19] ורב השלום.

אליהו הצרפתי סי"ט

8 **ברכות לד:**
9 כפל כתובות סז:
10 **שלחנו חולין צה:**
11 **ב"ק יב:**
12 דניאל י א.
13 **יחזקאל א יז.**
14 **תהלים מה יו.**
15 ירושלמי סנהדרין יט.
16 **דברים לב לד.**
17 **איוב יז יט.**
18 סנהדרין ה.
19 אבות פ"ד מי"ב.

20

התקנ"ט
בע"ה

החכמים השלמים כהה"ר ישראל עולייל וכהה"ר יוסף ן' זכרי וכהה"ר רפאל אביטבול ישצ"ו.

אחדש"ו זאת אומרת על דברת החכם השלם הדו"מ כהה"ר שלמה אביטבול נר"ו ההוא אמר שזה כמה לא נטל חלקו בשכר שחיטת חולין כמקדם קדמתא, אלא שאתם נוטלים הכל, ואין זה מדרך ת"ח לגזול את אחיהם ת"ח דזונות מפרכסות זו או זו ת"ח [1] וכו', אשע"ך צריכים אתם לסדר עמו החשבון מיום שלא נטל עד עצם היום הזה ותתנו לו חלקו העולה לו ע"ס פ"א או תניחו לו ליטול מכאן והלאה עד שיפרע שיעור חלקו העולה לו מה שנטלתם אתם ועליכם תב"ט נאם החו"פ פאס יע"א בטבת משנת **נטעתיך** לפר"ק ורב השלם.
אליהו הצרפתי סי"ט

21

התקל"ז
ב"ה

כאשר ראינו אח"מ רבוי הצרות וחסרון מבפנים ומבחוץ והן מיעוט אחר מיעוט תמידין שלא כסדרן ושלא בעונתן, ומוספין שלא כהלכתן הנמשכות לנו מהני שביבי בישי [1] הולכין ומוסיפין וגוזרי גזירות וחקים אשר לא טובים [2], ומה יעשה טלה בין זאיבים [3] ילפי קיח"ה קיח"ה [4] ודייני דינא דגוד וגוד חטא"ת הצבור והיחיד [5] ועושין ומצליחין ומחדשים גזרותיהם יום יום והיוצא מפיהם נכתב ונחתם ונקבע בכיה לדורות [6] ואין איש ממנו אומר השב לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה [7] לדעת מה זה ועל מה זה [8], רק כאילים ראשו של זה בצד זנבו של זה [9] ולא לבד בפניהם אין מדבר אלא אפי' בקיבוץ היהודים כי נועדו יחדו לתקן המעוות אין מי שיכול לדבר נגד גזירתם להפר עצתם ולקלקל מחשבותם, מפני היראה כי יריאים שיש שומע ואזנים יש לקיר [10] ויגיעו דבריו אליהם לאמר כי פלוני דבר נגד עצתם והם טומנים לו פח ופחת ופורשים רשת לרגליו להתגגולל עליו ולהתעולל עלילות ברשע מנייהו סהדי מנייהו דייני מנייהו מלכי מנייהו אפרכי וחטאו ישא האיש ההוא [11] לבדו בשוחדות והפסדות וכורת ברית שלא ידבר עוד נגד גזירתם עד אשר כל איש דברים ובעל נפש ואשר קנאת ה' בלבו נעשה כאיש אשר לא שומע [12] וכאלם לא יפתח פיו ומחמת כן אין דורש ואין מבקש [13] ואין איש שם על לב [14] עד היום אשר ירדו עמנו עד לחיינו והטילו כמה הטלות בלתי נהוגות כל [על] כל מלאכה ומלאכה ועל כל מין משא ומתן באופן

1 שבת לד.

1 חתיכות עץ רעים כנוי לשרי הגויים הרשעים.
2 יחזקאל כ כה.
3 פסיקתא רבתי ט.
4 קדושין ב.
5 זבחים כב.
6 תענית כט.
7 שבת פט:
8 אסתר ד ה.
9 שבת קיט:
10 ויק"ר לב.
11 במדבר ט יג.
12 תהלים לח טו.
13 יחזקאל לד ו.
14 ישעיה נו א.

שפסקו מחיית כל בני העיר וכל העם מקצה נתיראו מלדבר נגד גזירתם פן יתפשו ברשתם ועברתם אשר שמרה נצח[15] וממתינין למדבר מחדש לחדש, ושנה אחר שנה עד שיפלוהו במכמרותיהם ולכן עלתה הסכמתנו לתקן המעוות ולהרים מכשול מדרך עמינו שמהיום הזה והלאה כל איש אשר נשאו לבו לעסוק בצרכי צבור את אשר ישנו פה עמנו היום חתום בהסכמה הזאת ואת אשר אנינו פה עמנו אשר יפול ברשת עלילותיהם שלא יתן משל עצמו כלום וכל מה שיפסיד בעלילותיהם הרי זה בכי יותן משל צבור והרי אנו מקבלים עלינו ועל זרעינו אחרינו ההסכמה הזאת בלי לנטות ממנה ימין ושמאל ולראיה חתמנו באלול המרוצה משנת ה' אלפים ה' מאות ושלשים ושבע ליצירה ושריר וקיים.

שמואל חמו ס"ט **יעקב** בלא"א **חיים בר סיסו** **משה** א"א **מרדכי אלבאז** ס"ט
דוד הכהן
מכלוף הרוש **צוה לחתום מסעוד אלקובי** **צוה לחתום יצחק אביטבול**
משה צבע ס"ט

ב"ה

ראה ראיתי אני חתום מטה תועלת ההסכמה הנז"ב כי רבה היא וכי טובה בעיני אלהים ואדם לכן גם אנכי חתום מטה מסכים הולך על כל פרטי ההסכמה הנז' לבלתי סור ממנה ימין ושמאל וה' ינחנו בדרך אמת הצעיר

מר ונאנח **שאול ישועה** בכה"ר **יצחק אביטבול** סיל"ט

התקס"א

הן היום חזרו עלינו הני שביבי בישי וחדשו גזירותיהם והפליל שבעיר שהוא ג"כ השר בעזרתם להעמיד עדותם וגזירותם ומטילין אימה על היחידים שאם ידברו נגד גזירתם יעלילו עליהם ויעידו עליו כרצונם וגם השר הגדול המשנה שבפאס יע"א שתפוהו עמהם בעצה להפיל דגל היהודים להתם ולכלה ואנו ליה עינינו לב המלך ביד ה'[16] אל כל אשר יחפוץ יטנו אין מנוס ומפלט מהם רק ללכת אל המלך ולהיות שחששו לחששא זו פן בשמעם שהפירו עצתם יעלילו על איזה יחיד ובכן מלבד ההסכמה הנז"ב חוזרים אנחנו ומחדישים אותה לבל יוזק שום יחיד מחמת עמידתו על הצבור ואפילו אחר עידן ועידנין כי עברתם שמרה נצח וברי הזיקם לכל העומדים על הצבור ובכן קבלנו הסכמה זו עלינו ועל זרעינו עד עולם ולראיה ח"פ היום כ"ט בניסן התקס"א ליצירה והכל שריר ובריר ונכון וקיים.

ע"ה **משה** א"א **מרדכי אלבאז** ס"ט **דוד הכהן** ס"ט **אברהם** א"א **משה אלבאז**
אהרן ן' **יעקב הכהן** ס"ט **שלמה** ן' **מאמאן** **משה אדהאן** ס"ט **יעקב אבטבול** ס"ט
צ"ל **משה** ן' **יעקב אתורג'מאן** **אברהם אסודרי** ס"ט **יחיא אסולין** ס"ט צ"ל **מכלוף עטייא**
דוד ן' **משה אזולאי** **שלמה אדהאן** ס"ט **יהודה סיסו** **אליהו** א"א **מסעוד** ן' **שלוש** ס"ט
מסעוד ן' **שרביט** צ"ל **מסעוד** ן' **יצחק הרוש** צ"ל **יהודה** ן' **עטייא**

גם אנחנו מסכימים עם היחידים הנז' וידינו תכון עמהם לאשר ולקיים הסכמה זו מיד ולדורות כי מבלעדי הסכמה זו מוט התמוטטה ארץ[17] ולא יכון אדם בארץ הלזו ולראיה חתמנו בזמן הנ"ל והכל שו"ב וקיים

שאול ישועה בכהר"ר **יצחק** זלה"ה **אביטבול** סיל"ט
שלמה בלא"א **מימון** נ"ע **אביטבול** סיל"ט

15 עמוס א יא. 16 משלי כא א. 17 ישעיה כד יח.

22

התרט״ץ

ב״ה

באלול אשתקד כאשר נתחדש על בני קהלינו קה״ק צפרו יע״א השר סי׳ אטאלב מוח׳ עז״א כי כן יצא דבר מלכות, וראו בני קהלנו בחוש הראות כי אי איפשר לשום אדם להיות נגיד ומצוה ומפקח בענייני היהודים הנוגעים אל השר כי אם להי׳ רפאל בן ברוך הן׳ עמרם, יען כי כן קרב אליו בימי פחזותו, בתחילת שרותו ומינויו על בני אומתו דוקא, ולא היה שום יהודי נכנס אצלו כי אם רפאל הנז׳ הוא היה נדרש לכל חפציו, ומהנהו מנכסיו, גם מה שהיה השר הנז׳ צריך ללוות היה רפאל הנז׳ לוה מאחרים וכותב על עצמו, באופן בעת אשר נתחזקה יד השר הנז׳ למשול בכל ממשלת השר הראשון שמכללם היהודים האומללים יושבי צפרו יע״א היה רפאל הנז׳ הוא המוציא הוא המביא, וכל ענייני השר נחתכים על פיו וכאשר יגזור כן יקום, ואף שבאותו זמן היה נגיד ומצוה על קה״ק צפרו יע״א הנבון וחשוב ומעולה הר׳ אברהם הן׳ מאמאן ישצ״ו לא יכול לסבול להיות רפאל הנז׳ עיקר והוא טפל, כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה [1], ועל דעת אחת לא יסמכו, זה בונה וזה סותר זה קושר וזה מתיר, ומה בצע בקריאת שם נגיד לכן הוצרך ה״ר אברהם הנז׳ להשחיד השר הנז׳ ברצי כסף עד שיצא בשלום, וכאשר ראו בני קהילנו שנשארו כצאן אשר אין להם רועה כי אין איש שיכול ליכנס בגבולו חזרו אצל רפאל הנז׳ למנותו עליהם לנגיד, ואף שאינו לא מאנשיה ולא מהראויים לה זו מצות עשה שהזמן גרמא [2], והלכו יחידי הקהל ופייסו לרפאל הנז׳ להיות נגיד ומפקח עליהם להרחיק הנזק ולקרב התועלת, ובכן נענע להם בראשו ונתרצה ונתפייס כי מעיקרא כך היתה כוונתו ותחילת המחשבה סוף המעשה, אמנם התנו עליו יחידי הקהל שלא יעשה שום דבר קטון או גדול הן בדבר הנוגע לרבים הן בתפיסת איזה יחיד ב״מ כי אם שיהיה הדבר בהסכמת חמשה אנשים אשר בחר לו ה״ה כה״ר ישועה ה״ן אלבאז והר׳ אברהם ה״ן מאמאן והר׳ אברהם ה״ן עוליל והר׳ אליהו ן׳ שלוש והחכם כהה״ר חיים אליהו ה״ן אביטבול ונכתב שטר מינויו בסופרי ישראל ותוכו רצוף התנאי הנז׳ גם נכתב שטר מנויו בערכאות ג״כ, ותכף למינויו הגדיל לעשות ולא היה חושש להסכמת שום אדם כי אם להסכמת עצמו, והחזיר חוקי השר הראשון ומנהגיו לאיתנם הראשון דהיינו האלתסרו׳ד כל מה שצריך להוצאת השר ממה שנותן לבני אומתו המסייעים אותו לעמוד על משמרתו, והאלסבון שנותנים בעלי מלאכת הבורית מדי חדש בחדשו, והאלעסא״ר שנותנים היהודים המתגוררים בכפרים בעת עשיית הזיתים בין עשו בין לא עשו, והאלסמ״ן שנותנים היהודים ההולכים לאהלי פלישתים אחר עבור חג הפסח באופן שהחזיר עטרה ליושנה, ובכל זאת היו בני קהלינו סובלים טורחו ומשאו, אך דא עקא שעמד אחיו אח לצרה זה שמו ישועה ן׳ ברוך ומשל ממשל רב בגאונו וגאותו וכל דבר קטון או גדול אשר נעשה בהאלמלא״ח מגיעו אל השר אין דבר נעלם וחוזר ומפשר עם השר בעד הנתפסים, באופן שהוחזק למסור ורודף אחר היחידים לקעקע ביצתם [2]* ולהומם ולאבדם כאשר נודע מפי מגידי אמת, וזה מלבד כמה ענייני כיעור שבאו כמה נשים והגידו לחכמים ולקהל שאמר להם שאם לא יהיו נשמעים אליו יפסידם הפסד גדול, וכאשר ראו יחידי קהלינו יש״ץ שכולם או רובם מעותדים לתפיסה ח״ו, עלו אל השר בכינופייא גדולה והוציאו לרפאל הנז׳ מהנגידות ותפס השר לישועה אחיו הנז׳, ובחרו להם הקהל איש אשר כלבבם ה״ה הח׳ הש׳ כהה״ר יעקב ה״ן אדהאן יש״ץ ויעזרהו על דבר כבוד שמו, ומינו אותו לנגיד

בהסכמת הקהל, והן עוד היום האחים רפאל וישועה הנז' ויוסף אחיהם מבצבצים ורודפים אחר השררה כדי להנקם מכל היחידים אשר סבבו מפלתו, ובכן נועדו לב יחדו יחידי קהלינו ה"ה ה"ר אברהם ב"ר דוד ה"ן מאמאן והר' אהרן בכהה"ר שלמה הן' אלבאז והר' אברהם בהר' ישועה הן' עולייל והר' יעקב בהר' משה הן' אטרזמאן והר' אליהו בהר' אהרן הן' שלוש והר' אברהם בהר' יצחק הן' אלבאז והר' אהרן בהר' מרדכי הן' אלבאז והר' שלום בהי' משה הן שטרית ידי' אלפילאלי והר' משה בהר' בנימין הן אביטבול והר' יוסף בהר' אברהם הכהן והר' שאול בהר' אברהם ס"ן(?) הן הרוש והי' יוסף בהי' משה הן' הרוש והי' יונה בהי' משה ן' גבאי והר' רפאל בהר' דניאל הן' זכרי והי' יצחק בהי' אהרן הכהן והי" מכלוף בהי' שלמה הן' אביטבול ידי' ן' תמאיושת, והעי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י האנשים האלה אשר נקבו בשמות ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחייבו עצמם חיוב גמור שכאשר יתאמת להם שרפאל ואחיו הנז' מרדפים לחזור לשררתם או שיהיו מתעסקים בהפסד רבים או יחידים שעל האנשים הנז' מוטל להפר עצתם ולקלקל מחשבותם ולרודפם עד החורמה ויפסידו מכיסם על זה בהוצאות ושוחדות עד כדי סך אלף מתקאלים כ"ט אדעתא שתבוא לכלל גובייגא מכללות הקהל ובתחילה יהיו קובלים עליהם לפני השר, ואם ראו שהשר עודנו מחזיק בהם ואינו חפץ ברעתם ילכו לקבול לפני המלך יר"ה ואפי' יפסידו עד כדי הסך הנז' דלא למטינהו כ"א ריוח והצמ"ר, ויובן שזה שאמרנו שחייבו עצמם האנשים הנז' להפסיד על האחים הנז' עד כדי הסך הנז' הוא בין אם הוצרכו האנשים כלם ללכת ולקבול בין אם לא הוצרכו כי אם ארבעה או חמשה מהם על כל פנים כללות הסך הנז' יתנו אותו האנשים הנז', ונקוש"ח כ"א למש"י האנשים הנז' וקבלו עליהם להר' אהרן בהה"ר שלמה הן' אלבאז הנז' להיות הולכים אחרי דברו ואחרי עצתו ובעת אשר יגזור עליהם ללכת ולקבול כולם או מקצתם אותו המעכב מללכת חייב עצמו בקוש"ח לתת לעניי העיר מעכשיו בתורת קנס סך מאה מתקאלים כ"ט, יובן שכל אחד מהאנשים הנז' חייב עצמו בכך עוד קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם [3] אחריהם האנשים הנב' ע"ס כל הדורות שמהיום הזה והלאה לא ימנו עליהם שום נגיד בעיר הזאת לא משלשת האחים הנז' לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם [4] ומזרעם אחריהם ע"ס כל הדורות ונה"ך בקוש"ח כ"א למש"י על כל מד"ול ולראיה ע"ה ח"פ והי"ז בשבעה ועשרים יום לחדש אייר הוא חדש זו ש"ש ראה כל גאה הכניעהו והדוך רשעים תחתם [5] ליצי' ושו"ב וקיים [6].

שלום אביטבול סי"ט **רפאל משה צרולייא** סל"ט

23

ידידינו אור נערב, מושיע ורב, גודר גדר ועומד בפרץ, למסתור ולמחסה, ה"ה החכם השלם והכולל, אור גולל הדיין ומצויין, עצו"ר כמוה"ר עמרם אלבאז ישצ"ו ואתו עמו החכמים ויחידי הקהל קטון וגדול ה' עליהם יחיו, דשנים ורעננים יהיו אכי"ר

מן השטים שניים הם המדברים החיים והשלום יהי שלום בחילכם, שלוה בארמנותיכם,

1 יבמות קיב: 2 ברכות ב: 2* ירושלמי ע"ז מד, א.
3 אסתר ט כז. 4 יחזקאל ז יא. 5 איוב מ יב.
6 ראה הלאה התעודות: 23, 24, 198.

והניח ה' לכם מכל אויביכם [1], ורעה לא תמצא ולא תאונה עליכם, ה" צבאות יגן עליכם [2], אל תראו תחזקנה ידיכם, ומציון ישלח עזריכם. אכי"ר

אות לטובה כי כן באה אלינו האשה אשת רפאל ברוך ואתה עמה קצת יחידים והיא מרת נפש בוכה ומבכה, ובקשה ממנו לכתוב למעלתכם ואם הוא עשה שלא כהוגן חסדיכם יגבר, וכבר מלתייהו אמורה לעולם יהיה אדם מכת הנעלבים ואנחנו זרע ישראל ציונו ה' לא תקום ולא תטור [3] והקב"ה אריך אפיה [4] ודברים כאלו לא נעלמו ממעלתכם וכבר קדמה לכם ידיעה כי זה הכוס עבר עלינו ועם כל זאת לא עשינו עמו שום רעה ולעת עת הוא שקט ובוטח וכבר אמרו שאין בידינו להעמיד משפטי הדת על תלם [5], ועוד אמרו היכלא בידינו היא [6] אבל מה נעשה שהרי גדולי הדור נטמעו בה, אם לזאת אחינו אתם אין דבר חוצץ ביניכם לבניכם נגילה ונשמחה בישועתכם העבירו על מדותיכם, ומי לנו גדול מיוסף צדיקא שומר הברית שזן את אחיו הם ונשיהם ובניהם לחם לפי הטף בזמן הרעבון ובבקשה מכם חסדיכם יגבר עליו וכבר קבל על עצמו שמהיום הזה לא יוסיף עוד ליכנס בענייני הקהל כלל ולא יבוא לפתחו שום שוטר ומושל ואם עבר על זה הנה ידיכם ת"ל ידיכם לא אסורות לשלם לו וכו' ובבקשה מכם שלא תנהגו עם בעלה כפעלו מידה כנגד מידה, שדבר זה יכתב עליו בערכאות ובעידי ישראל בקנס גדול כאות נפשיכם וכפי אשר יראה בעיניכם, כה דברי דורשי שלומכם וטובתכם בלב תמים, כל הימים החו"פ פאס יע"א וא"ש ורו"ש.

ראובן סיריו סי"ט **וידאל הצרפתי** סי"ט **ידידיה מונסוניגו** יס"ט

גם אנכי דורש בשלומכם וטובתכם ואחת שאלתי ממעלתכם אחינו אתם לא נעלם מכם משרז"ל הנעלבים וכו' [7] וכל המעביר על מדותיו [8] וכו'.

נאם רפאל יעקב בן סמחון סי"ט **מרדכי וואעקנין** יס"ט **הצעיר חיים מסעוד ז' עמרם** סי"ט

24

התרט"ע—תרט"ז

ב"ה

להיות שבשמנה עשר יום לחודש אייר הוא חדש זו הוא יום ל"ג לעומר של שנתינו זאת אל **תאחרו** אותי וה' הצליח דרכי [1] לפ"ק נקהלו היהודים יושבי מתא צפרו יע"א ועמוד על נפשם עד שהוציאו הנגיד שהיה ממונה עליהם נגיד חסר תבונות ור"ב מעשקות [2] ובחרו להם איש אשר כלבבם אחד המיוחד מתופשי התורה וחובשי בית המדרש החכם השלם כהה"ר יעקב אדהאן, י"א בה"ר שלמה נ"ע להיות נגיד ומצוה ומפקח עליהם בכל ענייניהם להרחיק הנזק ולקרב התועלת כפי יכולתו וכל עם הקהל כקטון כגדול ענו ואמרו זה יעצור

1 דברים יב י. 2 זכריה ט טו. 3 ויקרא יט יח.
4 ירושלמי תענית פ"ב ה"א.
5 הרמב"ם הל' סנהדרין פ"א הל"ה. ובשו"ע חו"מ סי' י"ז ס"ג.
6 קדושין ע"א. "שבועה בהיכלו של מקום" רש"י ז"ל.
7 שבת פח: יומא נג. גיטין לו: 8 יומא כג. מגילה כח.

1 בראשית כד כו. 2 משלי כח טז ור"ב ר"ת שם הנגיד רפאל ברוך.

בנו [3] וגם החכם הנז׳ בראותו צרת בני עמו וצערם כי ירדו לצערים עם ה׳ [4] נענע בראשו ונתרצה להם לדבר הזה אך בזאת בשיקבלו עליהם שכל הפסד ודרא דממונא דתמטי ליה מפאת מינויו ושירותו עם השר על כללות הקהל ליהדר ודבריו טובים ונכוחים כי מה בצע לו בשררה זו שהיא עבדות גמו׳ כידוע ובלי שום שכר ובלי שום הנאה ודיו שיעמוד בשלו ולכן גם יחידי הקהל קבלו ע״ע כן שהוא יהיה נדרש לכל חפציהם להרחיק נזקם ולקרב תועלתם כפי היכולת ואם ח״ו יגיע לו איזה נזק מפאת מנויו ושירותו על כללותם ליהדר ולפי שנטרפה השעה מאותו זמן עד היום ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם [5] לכתוב ולחתום ולתת בידו שטר המנוי לכן עתה נועצו לב יחדיו ובאו בהסכמה יחידי וטובי הקהל בעדם ובעד כללות הקהל ק״ק צפרו יע״א הלוא המה הר׳ אליהו בהר׳ אהרן בן שלוש והר׳ אהרן בכהה״ר שלמה הן׳ אלבאז והר׳ אברהם בהר׳ יצחק הן׳ אלבאז והר׳ אהרן בהר׳ מרדכי הן׳ אלבאז והר׳ יוסף בהר׳ אברהם הכהן והר׳ משה בהר׳ אהרן אזולאי והר׳ יעקב בהי׳ מכלוף הן׳ חמו ידי׳ אדבדובי והר׳ יהודה בהי׳ אברהם בן סיסו והר׳ רפאל בהר׳ דניאל בן זכרי והר׳ משה בהר׳ בנימין אביטבול והי׳ יוסף בהי׳ משה בן הרוש והי׳ יצחק בהר׳ אהרן הכהן והי׳ אהרן בהי׳ עמור בן שרביט והר׳ מימון בהר׳ אליהו הכהן והעי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י על דעת המקום ב״ה האנשים האלה אשר נקבו בשמות ובכח הקוש״ח הוהו״ג בר״ן והש״ד בלי זכר שום אונס וכפיה כלל וחיי״ע חיוב גמור בעדם ובעד כללות הקהל דכל הפסד ודרא דממונא דתמטי להחכם ר׳ יעקב הנז׳ מאת השר מפאת נגידותו עלי דידהו ליהדר לפורעו מכיסם וממונם משפר ארג נכסיהם וכן אם גזלו השר או כפר בו בהאלסאייר שר׳ יעקב הנז׳ נוטל בהקפה מבעלי החנויות לזכות השר ומוליכו לשר עד אשר יפרע אותם על יד על יד והשר הנז׳ כפר בו או גזלו ולא רצה לפורעו שאין על ר׳ יעקב הנז׳ לפרוע כלום אלא עליהם מוטל לפרוע לבעלי החנויות המקפים לר׳ יעקב הנז׳ האלסאיי״ר. כללא דמילתא שכל דרא דממונא דתמטי לר׳ יעקב הנז׳ מפאת הנגידות על יחידי הקהל הנז׳ ליהדר ונאמן ר׳ יעקב הנז׳ בדיבורו הקל לומר כי הוא זה מה שהפסיד וכי הוא זה האלסאיי״ר שנושה בשר ואם ח״ו נפל להם ליחידים הנז׳ איזה ספק בדבריו לא יזקיקוהו שום שבועה חמורה כ״א שיאמר על אמונת האל שכך הפסדתי או כו״ך סאייא״ר אני נושה בשר ואז עכ״פ יתחייבו לפורעו עספ״א והו׳ שטר מוח׳ וכו׳ ובאחריות גמו׳ עליהם ועי״א ועכ״ן מקו״ט שקו״ש כתחז״ל דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ונ״ה בקוש״ח. ולראיה ע״ה ח״פ והיה זה שנים ועשרים יום לתמוז יה״ל משנת חמשת אלפים ושש מאות וחמש עשרה ליצירה ושו״ב וקיים.

שמואל אג׳יני ס״ט **שלום אביטבול** סי״ט

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כא למש״י כההה״ר ישועה בה״ר אהרן נע׳ הן אלבאז והר׳ אברהם בהר׳ ישועה עולייל, ובכח הקוש״ח הודו הודאה גמו׳ וחייבו עצמם ככל הכתוב לעיל אחת לאחת והי״ז בזמן הנז״ל חדש ושנה הנזכרים לעיל והכל שריר ובריר וקיים.

שמואל אג׳יני ס״ט **שלום אביטבול** סי״ט

3 שמואל א טז יז.
4 המליצה לצערים במקום לשערים שופטים ה יא.
5 תהלים עו ו.

העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י ה"ר יעקב בה"ר משה הן אתורג'מאן והי' מכלוף בהי' שלמה הן' אביטבול וידי' בן תמאיוסת והי' יונה בן משה הן' גבאי ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחייבו עצמם ככל הכתוב לעיל אחת לאחת והי"ז בזמן הגז"ל חדש ושנה הנזכרים לעיל והכל שריר וברייר וקיים.

עמרם אלבאז ס"ט **שלום אביטבול** סי"ט

העי' ע"ע בקשמ' בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הנבון וחשוב הר' אברהם בהר' דוד בן מאמאן ובכח הקוש"ח הודה הו"ג וחיי"ע ככל הכתוב לעיל אחת לאחת והיה זה בשלשה ועשרים יום לחודש תמוז יה"ל חדש ושנה הנז"ל והשו"ב וקיים,

שמואל אג'ייני ס"ט **שלום אביטבול** סי"ט

נדרשנו מאת כהה"ר יעקב יש"ץ הנ"ל לחוות דעתינו אם יש פקפוק בחיוב שנתחייבו לו בני קהלו יש"ץ לפום דינא ונומינו לו דסמוך לבו לא יירא נכון לבו בטוח דלא לימטי ליה שום פסידא ודררא דממונא וחיובא רמייא על בני קהלו הנז' לפצותו והחיוב הנז' שריר וקיים ככל הכתוב בו כדת של תורה ולראיה בידו ח"פ **פאס** יע"א טבת דהאי שתא וזאת התורה[6] לפר"ק והכל שר"ב וקיים.

רפאל יעקב בן סמחון סי"ט **וידאל הצרפתי** סי"ט **ידידיה מונסונייגו** יסט"א
מתתיה סיריירו סי"ט **שלמה אליהו אבן צור** סליט"א

25

התע"ט

בהיות כי קהלינו נר"ו תקנו האלגאבילא על המשא ומתן, ומכרו הקהל נר"ו האלגאבי"לא הנז' לקצת מן הקהל, ויהי היום טוענים הקונים הנז' ואומרים שהרבה אנשים מהקהל אינם נותנים להם האלגאבי"לא כתקנה כשגובים מהם, ורוצים להשביע בס"ת לאנשים שחושדים אותם, והנתבעים טוענים שזה טענת ספק ואין בה דין שבועה אלא חרם סתם דווקא. לכן פסקנו בניהם שכל מי מהקהל שירצו הקונים הנז' להשביעו בס"ת שת"ת היסת ישביעוהו לפי שהגאביל"א היא מס ודין המס כל אחד נשבע על נכסיו כמה ראוי ליתן, גם זה הענין כל אחד נשבע כמה נשא ונתן כדי שיראה כמה נתחייב ליתן. ולראיה ח"פ בשמנה ועשרים לאלול המ' שנת חמשת אלפים וארבע מאות ותשעה ושבעים ליצי'.

וכן אם ירצו הקונים הנז' להשביע הנתבעים בכל חדש שבכל סוף כל חדש ישביעו הנתבעים על הימים שעברו וקיים.

ישועה בלא"א כמוהר"ר משה בן חמו זלה"ה

אחרי ראותי דברי החכם נר"ו נראה שהדין דין אמת וחתמתי
מאיר בכה"ר יוסף דאבילא זלה"ה

6 דברים ד מד.

26

הן אמת שלימים שעברו עמדו יחידי קהלינו ישצ״ו במעמד הבדי״א שקצת מהם סעו המה למנוחות וקצתם הם חיים עדנה יבלו ימיהם בטוב ותקנו תקנה הגונה וישרה בעיני אלוקים ואדם והוכרזה בב״ה הגדולה במעמד כל הקהל ישצ״ו גדולים וקטנים וקבלוה עליהם ועל זרעם והוא שמאותו זמן והלאה כשתהיה איזה מצות תפלין או שמחת חתן וכלה לא תצאנה הנשים אחרי החתן ואחרי בעל המצוה בתופים ובמחולות כלל כלל לא ולא ילכו עמהם כי אם האנשים לבד ואם יעברו מלבד שהם מובדלים מעדת ה׳ ועוברים על דברי חכמים עוד בה שהרשות נתונה ביד הנגיד אשר יהיה בימים ההם והקהל והבדי״א ליסירם כפי ראות עיניהם ונכתבה התקנה וכו׳ וחתמו בה כל הבדי״א ויחידי הקהל והן היום חזרו לסורם הרע ואדרבא הוסיפו על השמועה ותבאנה האנשים על הנשים בדין ערובא ותבקע הארץ לקולם [1] ונתקיים בהם מקרא שכתוב ויאמר ה׳ יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטיות גרון ומסקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהם תעכסנה [2] והגי שביבי בישי [3] דאיתנהו גבן עומדים צפופים ועיניהם רואות וכ׳לות על זאת ידוו הדווים וע״ז ראוי לכל אשר נגעה יראת ה׳ בלבו לחגור חימה נגד המתפרצים האלה ולהחזיר עטרה ליושנה ובכן בגזירת עירין עלאין אנו גוזרים שמהיום הזה והלאה ועוד כל ימי הארץ אני מקבלים עלינו ועל זרעינו שבכל זמן אשר תהיה איזה מצות תפילין או שמחת חתן וכלה לא תצא שום אשה אחריו כלל כי אם האנשים בלבד וכל העובר ע״ז גדול או קטן מלבד שהוא מובדל מעדת ה׳ ועובר על דת אנו מקבלין ע״ע ששום ת״ח לא יכנס לו בסעודת מצווה אם היא מצות תפילין ואם הוא חתן לא יברכו לו ברכת אירוסין וברכת נשואין ולא יכתבו לו כתובה, עוד אנו גוזרין שהכלה בליל טבילתה שהיא ליל מצא אשה לא ילך עמה שום איש וכ״ש שלא ישא אותה על ידיו וזהו התיקון לתקן להבא ומאי דאול אזל ה׳ הטוב יכפר בעד [4] ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה [5] ואשר לא שת לבו גם לזאת תמטייה ליטותא דרבנן בסילוא דלא מבע דמא [6] ונח״ש כרוך על עקבו לא יפסיק [7].

בכתב יד הרב יקותיאל אלבאז ז״ל

27

ב״ה

התקס״ח—תקס״ט

מכירת האלסיג׳א באייר התקס״ח עד ר״ח אייר התקס״ט הקונה יהודה צבע בסך־קם־כם־ום־דת־בקושח״ך מדי חדש בחדשו והמוכרים בקוש״ח הר״א אלבאז והר״ש ן׳ מאמאן והר׳ דוד הכהן והר׳ אברהם אסודרי והר׳ יעקב אביטבול והר׳ שלמה אדהאן והר׳ מכלוף בן עטייא והר׳ אהרן הכהן והר׳ יצחק ג׳יני ועפ״י התנאים הנוהגים והקצב אשר לא יפרע פרעון הגון רשאי בעל האלסי׳גה למנוע השוחטים שלא ישחטו לו עוד ושריר וברור וקיים.

שאול ישועה ס״ט **מאיר צבע** סליט״א

1 מלכים א א מ. 2 ישעיה ג טז. 3 עצים רעים. הגויים הרשעים.
4 דה״י ב ל יח. 5 משלי א לג. 6 כתובות צא. ב״ב קנא:
7 ברכות ל: בענין התפילה שלא יפסיק בגלל הנחש, וכאן לא יפסק ממנו עונש ג׳ידוי ח׳רם ש׳מתא ר״ת נח״ש.

28

ב"ה

התר"כ

זה כמה רבות בשנים קע"ע ק"ק קהל צפרו יע"א להחכמים השלמים הדיינים המצויינים רבים ועצומים כוללי תהלות כמוהר"ר יהודה אלבאז ישמרהו אל וכמוהר"ר עמור אביטבול י"א לדון בין איש ובין רעהו דינא רבא ודינא זוטא [1] ולהורות את בני ישראל [2] את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון [3] וכל עניני העיר על פיהם נחתכים ואחרי דבריהם לא ישנו ומקרוב עמדו יחידי הקהל ישצ"ו וצרפו עמם לסניף כמוהר"ר עמרם אלבאז י"א להקל מעליהם קצת מטורח הצבור ולהיות ב"ד שלם ב"ד של שלש ולעת עתה הוסכמו יחד יחידי הקהל וטובי העיר הלא המה המשכיל ונבון הנגיד המעולה כהה"ר יצחק י"א בכמוה"ר רפאל ז"ל ה"ן אביטבול והחו"ן כה"ר ישועה בה"ר אהרן ה"ן אלבאז וה"ר שלמה בהר' שמואל ה"ן חמו וה"ר אהרן בכה"ר שלמה ה"ן אלבאז והר' אברהם בהי' שלמה ה"ן סמחון וה"ר שלמה בהי' מרדכי ן' עמור ה'ן אסולין וה"ר עזוז בהר אברהם הכהן וה"ר אליהו בהי' אהרן ה"ן שלוש וה"ר אליהו בה"ר יעקב ה"ן אביטבול ידי' אסחראווי וקבלו עליהם לב"ד של שלוש הנז' לדון בין איש ובין רעהו אף שיהיו הבעלי דינין קרובים לאחד מן הדיינים הנז' או לשלושתם יחד עם כל זה דינם דין כי כן קיימו וקבלו עליהם ובכן הע' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י האנשים האלה אשר נקבו בשמות ובכח הקוש"ח הוהר"ג בעדם ובעד כללות הקהל והסכימו וקיימו וקבלו עליהם לב"ד של שלש הנז' לדון אף לקרובים להם קורבה הפוסלת ודינם דין אפי' ע"י כפייה כמו שיכולים לדון לרחוקים ונ"הך בקוש"ח באו"ה ככל שטרי הסכמות הנעשות בקרב ישראל ולראיה שכן הסכימו יחידי הקהל הנז' במעמד ובהסכמת שנים מב"ד שהיו נמצאים באותו מעמד ח"פ והיז' שנים עשר יום לתמוז יה"ל ש"ש חמשת אלפים ושש מאות ושתים ליצי' והשו"ב וקיים.

אליהו הרוש ס"ט **שלמה חותא** ס"ט

29

נתוועדנו אנחנו צעירי הצאן הבאים על החיתום במעמד טובי העיר לשאת ולתת לתור ולחפש בתיקוני בקיעי עירינו שכך חובתינו וכך יפה לנו להתבונן היטיב בתיקוני העיר וראינו בראיה שכלית שבעו"הר בזמנינו זה רבו עידי שקר שכל אחד שיש לו איזה אהוב והוצרך לאיזה עידות שקר מביא אהובו ומעיד לו ראה או לא ראה רח"ל כאשר כל זה ברור לנו היטיב, זאת ועוד אחרת שכל אחד שנושה בחבירו מגה ואין לו ממה לפרוע כי אפס כסף ועומד לסדר נכסיו ונכנסו מתווכי שלום ופשרו בניהם אודות הסך הנז' לסירוגין ואדביני ביני הולך המלוה ומג"ד לפוגי סוהר ועד אודות הפשר הנז' או אם מחל לו באיזד סך מסכי הריוח הולך ג"כ המלוה ומג"ד אודות המחילה גם השות' שנשתתפו בעת הפרדם והיו בניהם איזה הכחשות הולכים השות' ועושה כל אחד ג"ד על חביריו ואפילו

1 קדושין מג. 2 ויקרא י יא. 3 שמות יח כ.

אם יכנסו איזה מפשרים בניהם ויפשרו בניהם וילכו להם למחר באים לב״ד זה בא בקורתו וזה בא בחביתו וירבו מחלוקות וחילול ה׳ לאין קץ ונעשית תורתינו כשתי תורות ח״ו לכן עמדנו ותקנו תקנה הגונה וישירה בעיני אלוהים אדם שמהיום הזה והלאה עוד כל ימי הארץ עד ביאת משיחינו, לא תתקבל שום עדות גדולה או קטנה חוץ מבדי״א ואם נתקבלה חוץ לבדי״א אין לדון עליה כלל כלל לא, גם מהיום הזה והלאה ועוד כל ימי הארץ אין רשות לשום סופר לכתוב איזה מודעה לשום בר ישראל זולתי אם יהיה בה קצת אונס הניכר ובהסכמת כל הבד״יא דוקא וזולת זה הרי היא בטילה ומבוטלת כחרס הנשבר וכדבר שאב״מ גם בכח הפקר ב״ד הפקרנו והפקענו כל המודעות שנכתבו מקודם פה העירה צפרו יע״א ואין לדון עליהם כלל והרי הם כחרס הנשבר וכדבר שאב״מ זולתי אם יהיה ניכר לבד״יא איזה צד אונס בדבר דוקא.

בכתב יד הרב יקותיאל **אלבאז** ז״ל

30

ב״ה

התק״ך

החכם השלם הדו״מ כהה״ר אהרן בן זכרי נר״ו וכל ק״ק קהל צפרו ישמרם צורם כי״ר.

אחדש״ו תעלמו אן האדאך צורר היהודים יצחק בן בטאן העומד במ״ק נקבאד פיידו זיוף המטבע כמה פעמים ואוקפנא מעאה חתא סלך עלא כיר ורדנאה לטריק, וליום רינא די כיף נתאמת לנו עודנו מחזיק בט׳ומאתו שבהיותו בשדה כאן מסגול פלמלאכה הנז׳ וזייף ונתן שני צמדים ביד גוי אחד ובא הגוי הנז׳ והעליל על בני המלאכה העומדים בעיר הלזו וכמעט היו בכל רע ובפרט בימים האלה ובזמן הזה ועמדו והוציאו הוצאות להציל נפשותיהם מרדת שחת, לכן בוצול האדי אילכום תקבדוה ותקנסוהו להתם ולכלה ותצאפדו מנו עסרא דרייאל קימת הצמדים הנז׳ ושאיין הפסידו בסבתם, בלא עוטלא, ולא תכילווה יכרוג׳ ברא מן למדינה, ואידא יכרוג׳ ויגקבאד שי ממלאכתו ערפו אן אלוולי די ידהר הינא ממ״ק ינקבאד פיה, והווא מות יומת ברשות די נעטיוו לבני המלאכה שכל הפוגע קוברו תחילה לאיין הווא רודף לכללות ישראל ואידא מא יתצאפדוס רייאל הנז׳ ערפו אן ימסיוו לענדכום משרתי יר״ה ומא כפאכום חאל ולא ימטי לבני המלאכה שום פסידא ודררא דממונא כלל ושומע לנו ישכון בטח ושאנן[1] נאם החותמים בחדש תמוז בשנת התקך ליצי׳ בפאס יכוננה עליון אמן ושלום כתר נעלמוכום עלא דוך ס״ת, תרסלוהום די כיף כתבנאלכום ותזידו שכירות החמר מן ענדכום הרי טוב ואידא לא ראכום, תזידו עליהום קנס ותזיבוהום בידיכום וש״ש.

שאול בכא״א יעקב אבן דנאן **רפאל עובד** אבן צור **אליהו הצרפתי** סי״ט

מתתיה סיריו ס״ט

לעסרא דרייאל מנהום ו־פב־ דדמאלז ולכמאל הוצאות.

ב״ה

בעדן כתבנא ליכום עשרה דרייאל דאבא די צופנא הנא הר׳ יחייא צבע חסמנא וקבדנא מנו ח׳ די רייאל דהיינו ו׳ הומא די דמאלג׳ ולהוצאה די לזמת הייא ד׳ ברכנא עלא בעלי

1 משלי א לג:

המלאכה די נקבאטו יעטיוו ב׳ הומא וב׳ מעא ו׳ קבטנאהום מן ענד יחייא הגז׳עליהא הווא כא תחתאג׳ו תסבקוה תעטיוה ח׳ דרייאל ונטלבו הי׳ת יג׳על האדא חד אלבאס מא ילזם שי אכור ועתה אל תנקוהו לאיין האדי ב׳ פעמים וג׳ טאח פי ידינא וכסינו את דמו ושלומכם ירבה נאם שאול אבן דנאן ס״ט

הודה יחייא צבע הגז׳ כי קבל בטחונות מיצחק ביטאן על הסך הגז״ל.

תרגום

אחדש״ו עלינו להודיעכם שאותו צורר היהודים יצחק בן בטאן העומד במחנכם קדוש שנמצא מזייף המטבע, כמה פעמים עמדנו והצלנוהו. ויצא בדימוס. דברנו על לבו והורינו לו הדרך אשר ילך בה. והנה אנחנו רואים היום ונתאמתה לנו הידיעה שעודינו מחזיק בטומאתו ובזמן היותו בשדה והיה עסוק במלאכה הגז׳ וזייף ונתן שני צמדים ביד גוי אחד ובא הגוי הגז. והעליל על בני המלאכה העומדים בעיר הלזו וכמעט היו בכל רע ובפרט בימים האלה ובזמן הזה נעמדו והוציאו הוצאות להציל נפשותיהם מרדת שחת על כן כשיגע המכתב הזה לידכם תפסוהו וקנסוהו להתם ולכלה וקחו ממנו ושלחו לנו בלי איחור עשרה רייאל תמורת הצמדים הגז׳ עם מה שהפסידו בסבתם, גם לא תנחוהו לצאת מן העיר (צפרו), כי אם יצא ויתפס איזה חפץ ממלאכתו תדעו לכם שהראשון שיבוא הנה ממחנכם קדוש יתפס במקומו. והוא מות ימות על ידי שנרשה לבני המלאכה ״שכל הפוגע בו קוברו תחילה״ לפי שהוא רודף לכלל ישראל, ואם לא תשלחו את סכום הרייאל הגז׳ תדעו לכם שנשלח אצלכם משרתי המלך ירום הודו. ולא נעלם מכם, שהכל בכדי שלא יגיע שום הפסד וחסרון ממון כלל לבעלי המלאכה ושומע לנו ישכון בטח ושאנן נאם החותמים בחדש תמוז בשנת התק״ך ליצירה בפאס יכוננה עליון אמן ושלם כתר תורתכם. להודיע עוד לכם על אותם ספרי תורה תשלחו אותם כמו שכתבנו לכם ותוסיפו שכירות החמר משלכם הרי טוב ואם לא תהיו חייבים להוסיף עליהם קנס ותביאו אותם בעצמיכם ושלם שנית.

חשבון העשרה רייאל סך ו־פב־ של הצמדים והיתרה להוצאות.

הגם שכתבנו לכם על הסכום של עשרה רייאל הן היום ראינו כאן הר׳ יחייא צבע והתביישנו ולקחנו ממנו רק שמנה רייאל דהיינו ששה בשביל הצמדים וההוצאה הגיעה לסך ד׳ והטלנו שני רייאל על בעלי המלאכה שנתפסו, ושני רייאל עם ששה רייאל שולמו לנו מן הר׳ יחייא הנזכר, ומה שעליכם הוא צריכים להקדים ולשלם לו ח׳ רייאל והשם ישים קץ לצרה זו ולא נצטרך לשום דבר אחר ואל תנקוהו, (ליצחק אבטן) כי כבר שנים ושלשה פעמים נפל בידינו וכסינו את דמו ושלמכם ירבה.

הודה יחייא צבע הגז׳ שקבל בטחונות מיצחק ביטאן על הסך הנזכר לעיל.

31

ב״ה

התקכ״ז

באו אצלינו אח״מ ארבעת האנשים הלא המה המשכיל וחשוב הר׳ מרדכי אלבאז י״א והר׳ משה נחמני והר׳ משה אצאייג והר׳ משה אלבאז ואמרו לנו הלא תדעו הלא תשמעו

כי האל׳טאבע של הכסף היה קנוי ביד כל עושי מלאכת תאסכאכת שבעיר הלזו מאת מולאי עלי עז״א בן המלך ירום הודו ותנשא מלכותו בסך חמש עשרה אוקיות מכט״ק בכל חודש וכעת בא יצחק אבטן והביא בידו כתב מאת האלשריף סי׳ מולאי עלי עז״א וכתוב בו (איך) שיצחק הנז׳ קנה מאתו האל׳טבע הנז׳ בסך שני ריאליס גדולים לכל חודש וחודש ואיכא דאמרי בסך עשרים אוקיות מכט״ק לכל חדש וחדש ״והנה אנחנו רואים שהאיש הלזה השיג גבולינו ואם אמרנו נבוא עמו לד״ת שת״ת כעת ימשך לנו שום היזק כי אמור יאמר לנו האלשריף הנז׳ למה תעשו כה לאיש המוסיף כסף לגנזי המלך״ זאת ועוד כי בעיר הלזו אי איפשר לידון עמו מכמה אנפי כידוע לכל איש נלבב יודע שכל ולבוא עמו לפני רבותינו היושבים על כסא ההוראה בפאס יע״א כעת אי איפשר חדא דאסתתום דרכי ונתקיים בנו מקרא שכתוב גדר דרכי בגזית [1] והדרך שהיתה קרובה נעשית רחוקה, ועוד שמא אחר ששם הוא חונה בן המלך יר״ה הנז׳ שמא בנקל אחר שהוא קרוב מהר ירוץ חיש קל מהרה ויגיד הדברים לשררה״ כללא דמילתא ראינו שהדבר קשה מכמה אנפי לכן ובכן הוו סהדי שהשתיקה שנשתוק לאו מפני ששתיקה כהודאה חלילה לא עלה ולא יעלה דבר זה על לבנו ולא יורע ולא יופסד כחינו מפני השתיקה ותנא מסייע לן לא מצאתי לגו׳ף טוב אלא שתיקה [2] ולעת שיעלה ברעיונינו לבוא עמו עד האלד׳ים אנחנו נקרב ונבואה ואיש לא יצילנו מידינו ומי יאמין כזאת כי איש אשר נמצא בידו זיוף המטבע פעמים שלוש עד אשר הבאיש ריחו ונגלה קלונו וסרחונו לפני רבותינו היושבים על כסא ההוראה בפאס יע״א [3] אנחנו נגיח בידו המטבע ואיפשר שבטומאתו יחזיק לא ירפינה וחותם המלך יעלהו על כלי נחושת ואז כמעט חלילה ב״מ נהיו בכל רע ומי הוא זה ואיזה הוא אשר רואה חובה לעצמו ושותה ללוכדו ומסכים על ידו לכן הנה אנחנו מגלים דעתינו בפניכם בעדינו ובעד כל אחינו האלסכאכין שכל מה שנעשה עמו והשתיקה שנשתוק אינה אלא לפי שעה ולעת הכושר נשיבה ידינו למשפט עליו ולא מפני השתיקה יורע כוחינו ואפי׳ נסכים על ידו בפירוש שאפי׳ יהיה בקנין אינו אלא לפי שעה ועל ג״ד זה אנחנו סומכים סוף דבר רשות גמורה ויכולת מספיק נתנו לנו האנשים הנז׳ לכתוב ולחתום שטר גד״ז בכל מיני ואופני אשר מא׳ עד אלף עד יצא כנוגה צדקה [4] כאור שבעת הימים ואנחנו לאפס הפנאי לא הארכנו במגילת ספר ולעת הצורך אנחנו נחלץ חושים [5] לכתוב ג״ד רבה ותקיפא דליכא נגר ובר נגר דיפריקנה [6] מפי סופרים ומפי ספרים ולראיה על כל הכתוב ח״פ והיה זה תכף בבוא יצחק הנז׳ מעיר פאס יע״א בחדש אב יה״ל בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ועשרים ושבע ליצירה והכל שריר וקיים

מסעוד בר מכלוף הן הרוש ס״ט **נסים הרוש ס״ט**

32

הת״פז

בינ״ו

ראה ראינו כי עלתה דליקת המחלוקת במחנה העברים ב״מ וכמה קלקולים נמשכו ממנה לקצת מיחידי סגולה מהם הפסידו ממון הרבה ומהם פערו פיהם אומות העולם כנגדם לבולעם והיו רוצים למוסרם למלכות עד שהוציאו ופזרו כמה מעות לסתום פיות המשטנים

1 איכה ג ג: 2 אבות א יז: 3 ראה לעיל תעודה 30:
4 ישעיה סב א: 5 במדבר לב יז: 6 עז׳ נ, י.

המלשנים עליהם אשר על כן לא עלתה הסכמתינו לגדור הפרצה ולסלק המכשול מדרך בני עמינו וגזרנו אומר שכל איש מקהלינו קטן או גדול אשר יפתח פיו לדבר סרה להלשין ולמסור שום בר ישראל וירא לנו באומדנות המוכיחות שהוא רוצה למסור ולהזיק שום בר ישראל בין על ידו בין ע"י שליח בכל עקימת שפתים המזיקים לבר ישראל בין בענין קטן או גדול מעתה ומעכשיו הרי רשות נתונה לכל איש המכיר בו ויודעו שהוא מדבר סרה על שום בר ישראל עד האלקים זה בית דין [1] יבוא דברו וכן יגיד לקהל וידינו תהא בו להזיקו ולמוסרו ביד השררה לאבדו ולגדעו כאשרה בכל צדדי האפשר כי הוא הגורם רעה לעצמו עד כאן דברנו על הנגלה לנו ע"י עדים או ראיה הנראית לנו כפי אומדנא דמוכח לנו ולכל מי שעובר עבירה בסתר ומלשין ומשטין ומוסר לשום בר ישראל לאומות העולם בין בדבור בין ברמז בין בכל אופן שיהיה להרע לשום בר ישראל ולא נכנס בזה מאן דלא צייית דינא או שום ענין שנראה לנגיד להעניש שום אחד הצריך עונש ע"י האומות, הרי אנחנו החותמים מוסרים דינו לשמים שבעל מחשבות[2] בה"ל הוא יפרע ממנו ומבניו ומזרעו ומזרע זרעו וישכנו נח"ש אשר לא ישמע לקול מלחשים [3] ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר התורה והבדילו ה' לרעה [4] וכ"ו ואל יהיה לו מושך חסד ואל יהיה חונן ליתומיו יהיה אחריתו להכרית [5] וכו' וזהו מה שנראה לנו לתקן כי השעה צריכה לכך ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה [6] נאם חותמי ברכות בסדר לא תעשו לכם אלילים וכו' [7] שנת נפש"נו כצפור נמלטה [8] לפ"ק והשו"ב וקיים.

שמואל בן חותא ס"ט **ישועה** ס"ט בכמוהר"ר **משה בן חמו זלה"ה**

יחייא בכמוהר"ר **מימון באנון** ס"ט

יוסף בן אברהם ה"ן עטייא ס"ט **מסעוד בן יוסף בן רבוח** ס"ט **יוסף גבאי** ס"ט

יחידי הקהל:

הנגיד יהודה בן נסים בן הרוש **יום טוב בן הרוש** ס"ט **נחמום בר סלימאן אלקובי** ס"ט

דוד בר נסים בן הרוש ס"ט **יצחק בן יוסף בן הרוש** ס"ט **יעקב בן שמואל בן חמו** ס"ט

33

הת"פז

בהיות כי היינו מקובצים בישיבה שע"ג ב"ה הי"ג והיינו נושאים ונותנים במנהג שהיה נעשה בעיר זו בענין הנגידות שהיו הקהל נר"ו כותבין לנגיד שכל מה שיפסד והוא בנגידות יתנוהו, ויצא מזה כמה הפסדים לקהל נר"ו בין בהפסד ממון בין בענייניים אחרים בכן נתקבצו יחידי סגולה ראשי קהלינו יש"ץ והם אלו כה"ר יום טוב בן הרוש נר"ו זה [3], אם קבלה נקבל [4], ובעצם היום הזה הזמין יצחק הנז' לפנינו מיחידי הק"ק והרבה הרוש נר"ו וה' יהודה צבע נר"ו וה' יצחק בן חמו נר"ו ועמהם הרבה מהקהל נר"ו והסכימו כולם שמהיום ואילך כל אחד שיהיה נגיד בעירינו זו לא יכתבו לו הקהל נר"ו שמה שיפסד ח"ו הקהל נר"ו יפסדוהו, וגזרו על זה בגזירת נח"ש ושום יחיד מהקהל שירצה להסכים לכתוב לשום נגיד כנז' הוא בכלל ארור ורבצה בו כל ה אלה, וגם אנחנו החותמים הסכמנו

1 יומא פז. 2 סנהדרין יט: 3 תלים נח ו:
4 דברים כט יט: 5 תהלים קט יא. 6 משלי א לג.
7 ויקרא כו א. 8 תלים קכד ז.

על כל הנז׳ והיה זה ביום רביעי בחדש ניסן המעו׳ שנת חמשת אלפים וארבע מאות וששה ושמנים ליצי׳ ומעכשיו מחו בפנינו הקהל הנז׳ ושהיו כולם במעמד ששום אחד שיבוא ויכריח לקהל נר״ו עד שיכתבו לו פריעת שום הפסד מעכשיו הכל בטל ולראיה חתמנו פה שתי מלות בני שיטי ושריר וקיים.

שמואל בן חותא ס״ט **ישועה בן מו״ה משה בן חמו** ס״ט **יחייא בן מימון באנון** ס״ט

34

ב״ה

בהיות שהרבה והפציר כה״ר מרדכי אלבאז ובקש משר העיר להוציאו מהגגידות פעם אחר פעם ושאו׳ל באחת ועלתה לו[1] לתת את שאלתו ולעשות את בקשתו ויהי אך יצא יצא[2] דיבר השר ליהודים למנות אחר תחתיו אשר יצא לפניהם, כאשר ייטב בעיניהם, בדקו ולא מצאו מי נדרש לכל חפציהם, ובהיותם מקובצים אצל השר בחר לו השר להי׳ יצחק בן יוסף אביטבול ומנהו לנגיד בפני כולם וענו כל העם המקובצים שם ואמרו אמן מאיש זה[3], אם קבלה נקבל[4], ובעצם היום הזה הזמין יצחק הנז׳ לפנינו מיחידי הק״ק והרבה עמהם, ודבר אליהם אם קבלתם אותי הודו נא לי שטר מנוי בפני עדים בתנאים נאים המפורשים ונדרשים בשטר מנויו של מרדכי הנז׳ ויאותו לו לדבר הזה, ובכן העידונו על עצמם בקש״מ בדל״ב ונשח״ך הר׳ יצחק בן שטרית והר׳ מאיר צבע והר׳ יהודה ג׳יני והר׳ יעקב בן סיסו ובכוח הקוש״ח הודו וקבלוהו ליצחק הנז׳ לנגיד על הצבור לעמוד לרשת ולפקח בענייניהם, והוא עומד עליהם ובתנאי ועל מנת שיכלכל דבריו במשפט בהמלכת צעיר הצאן ישועה בכה״ר יצחק אביטבול נר״ו עפ״י יסע ועל פיו יחנה בכל ענייני הצבור ואפי׳ לא היה מנויו על פי השר ודל מנוי השר מהכא על פי זה הרי הם ממנים אותו ומקבלים אותו בספ״י ותפסו בו להיות נגיד על הצבור וחייבו עצמם חיוב ושעבוד גמור בכח הקוש״ח בעדם ובעד הצבור שכל הפסד או דררא דממונא דתמטי ליה מחמת הצבור כשיעשה הדבר ע״פ החכם הנז׳, על הצבור ליהדר וגם האמנוהו בכח הקוש״ח בעדם ובעד כללות הצבור במה שמכניס ומוציא משל צבור נאמנות גמורה כשע״ך אחר שירדו עמו לחשבון שנים מיחידי הקהל מדי חדש בחדשו אין אחר חשבונם כלום, ובאמ״ץ העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך הר׳ אברהם בן סיסו והי׳ שלם אלערבי והר׳ שלמה בן יששכר אדהאן והי׳ אהרן ן׳ גיגי והי׳ יצחק בטאן והי׳ יוסף ן׳ מכלוף ן׳ סאלם ן׳ חמו והי׳ יעקב אנצ׳אם והי׳ יהודה בן הרוש והי׳ חיים ן׳ סיסו יחד כלם הודו בקוש״ח כל אחד מהם בפני עצמו והסכימו על כל האמור לעיל הסכמה גמורה בלב שלם ונפש חפיצה.

כל זה נמצא כתוב בכתב ידו של הרב שאול ישועה אביטבול ואחרי כן בשולי הדף כתוב עוד.

כאשר נשארה עדתינו כצאן אשר אין להם רועה אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם לפקח בענייני הצבור ובהוצאותם ובהכנסתם.

ובענין ההטלות והשוחדות והתשורות אשר יצטרך לתת להשר או לשום אחד מאילי הארץ או לאיזה גדול העובר ושב הבלתי נהוגות יעשה ע״פ המלכת השניים המיוחדים בעדה פ׳ ופ׳ ולא יצטרך לקבץ כלם.

1 יומא כב. 2 בראשית כז ל. 3 סוטה יח.
4 בש״ס נמצא׳ אם הלכה נקבל יבמות עו.

35

ב״ה

התקנא

בתלת כחדא הוינא ואסהידו קדמנא החכם השלם כהה״ר שלמה אביטבול והי׳ יעקב ז׳ ימין ה״ן שרביט בתע״ג אן הומאן כאנו חאצ׳רין אשעה די פאס ג׳מע אלקאייד ע״א אלקהל באס יקרא עליהום אמר למלך יר״ה וקרא עליהום לאמר ומביין פלברא דלמלך יר״ה באיין יעטיוו כללות הצבור קנטאראיין דלמאל אוכרא דון שאיין עטאוו בלחאק קאל לקאייד ע״א מפי עצמו באיין מא יעטיווסי פיהא אצ׳ועאפא דליהוד מא יעטיוו גיר די הומא מנדרין וברר יעקב הנז׳ בעדותו באיין קאל אלקאייד ללקהל עטיווני נתום למאל ומשיוו ללמלאח פרטו עלא למלאח די כיף ידהרלכום עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתי׳ הכא תמ״ת והי״ז בשנים עשר יום לחדש אייר הוא חדש זו שנת ה אלפים וה׳ מאות וחמשים ואחת ליצי׳ והכל שו״ב וקיים.

ישראל יעקב א״א מרדכי נ״ע עולייל ס״ט **אברהם אדהאן** סלט״א

תרגום

כשהינו בשלשתינו העידו לפנינו החכם השלם רבי שלמה אביטבול והיקר יעקב בן ימין המכונה בן שרביט בתורת עדות גמורה איך שהם היו נוכחים בשעה שהשר אסף את הקהל והקרא עליהם את מאמר המלך ירום הודו ובמכתב מאמר המלך מבואר שכל הצבור יתנו ממון קנטאראיין אחרים חוץ ממה שנתנו כבר, אבל השר אמר מפי עצמו שההטלה הזאת לא יתנו בה האנשים העניים והדלים. יתנו רק האנשים הנראים והיכולים. למאל ומשיוו ללמלאח פרטו עלא למלאח די כיף ידהרלכום עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתי׳ וברר יעקב הנז׳ בעדותו שהשר אמר לקהל תנו לי סכום הממון הנז׳ ולכו למללאח וחלקו אותו לפי ראות עיניכם. עד כאן סיימו עדותם שקבלנוה כראוי וחתמנו פה שגים מתוך השלשה והי״ז בשנים עשר יום לחדש אייר שנת חמשת אלפים וחמש מאות וחמשים ואחת ליצירה.

36

בעה״ו

התע״כ

בהיות כי ראה ראינו כמה חורבות ומריבות וקטטות נפקי מהמודעות וקב״ע שכותבין אותם כל א׳ מהסופרים שאינם יודעים לבדוק דברי העדים ודברי המוסר מודעה אם דבריו נכונים אם לאו לכן אנחנו החותמים מכח ומסיבת כל הנז׳ ומכח כמה הכרחיות אחרות הסכמנו בהסכמה גמורה שמהיום הזה והלאה ששום מודעה ושום קב״ע שתמצא חתומה בכתב שום סופר אחד מבני ארצינו שתכתב בכאן ולא תהיה חתימת יד אחד מדייניינו שהם כה״ר שמואל בן חותא והר׳ ישועה בן חמו שהקבלת עדות ההיא והמודעה ההיא מעכשיו הם בטלים והרי הם כחרס שב״מ ולא ידון מהם הדין ולראית אמת חתמנו פה היום יום ששי לטבת שנת בעת״ה ליצי׳ וקיים פה צפרו יע״א וחזרנו לברר הדבר שכל

הכתוב קיים אבל צריך להיות המודעה יהקבלת עדות בפני הדיינים הנז' ובפני כה"ר מאיר דאבילא ובפני כה"ר מסעוד בן רבוח ושנים מהם שהוא אחד מהדיינים הנז' ואחד מהחכמים הנז' חתומים בהם וק"ש.

יחידי הקהל:

והנגיד: יהודה בן נסים בן הרוש, יחיא ז' מימון באנון, יום טוב ז' הרוש, יוסף אצראף יחיא בן דוד אזולאי, מרדכי בן מכלוף אצראף, מאיר בן יוסף ז' הרוש

37

התע"ד

בהיות כי אירע מעשה שנמצא חשש זיוף בשטרות בכתיבת זמן השטרות והורע שטר אחד בענין קדימה ולכן הסכמנו בהסכמתינו ובהסכמת הנגיד כה"ר יהודה בן הרוש שמהיום ולהבא למיגדר מילתא לקיום הדת דתינו האמת תורה שתת' ש' שמהיום ולהבא שכל סופר יכתוב השטר צריך שיכתוב בו הזמן מבואר דהיינו כגון שנה זאת שעלינו שהיא שנת תעד לפ"ק צריך שיכתוב ויוסף גם הכלל ויבאר וכך יכתוב חמשת אלפים וארבע מאות וארבעה ושבעים ליצירה וכן עזה"ד ולא יכתוב תעד או חשבון מלה שתהיה בפסוק אלא יכתוב הכלל והפרט ופרט מן הפרט הכל בחשבון מבואר ואם לא יכתוב כך השטר פסול ולראיה כי כן הסכמנו כתבנו פה וחתמנו היום דהיינו שנת חמשת אלפים וארבע מאות וארבעה ושבעים ליצירה וקיים גם בכלל הסכמה אם יכתוב שום שטר בחדש אייר צריך שיכתוב בחודש זו ואם לא יכתוב כך השטר פסול ולראיה חתמנו פה וקיים.

שמואל בן חותא ס"ט **מאיר בן יוסף דאבילא** ס"ט

ישועה בכמוהר"ר **משה בן חמו** ס"ט

מיחידי הקהל והנגיד: **יהודה בן נסים בן הרוש** ס"ט **יום טוב בן הרוש** ס"ט

יצחק בן משה חמו ס"ט **יחייא בן דוד אזולאי** ס"ט

38

התרמ"ט

נועדו יחדיו יחידי קהלינו קהל צפרו יש"ץ הלא המה ה"ר אברהם בהר' יצחק הן אלבאז וה"ר אהרן בה"ר מרדכי ה"ן אלבאז וה"ר משה בה"ר יעקב הכהן וה"ר שלמה בה"ר יעקב ה"ן חמו וידי' אדבדובי וה"ר ישראל בה"ר נסים ה"ן עולייל וה"ר שמואל בה"ר משה ה"ן חמו וידי' אדבדובי והר' שמעון בה"ר משה ה"ן אפרייאט והר' ימין בה"ר שאול ה"ן יתאח והר' משה בה"ר יוסף ה"ן עולייל וה"ר מאיר שמעון בבה"ר ישועה נ"ע ה"ן אלבאז וה"ר יעקב בה"ר אליהו ה"ן אביטבול וידי' אסחראווי וה"ר יעקב בה"ר יוסף ה"ן יעיס וה"ר מרדכי דמתקרי ע"ש אביו הר' מרדכי ה"ן אלבאז והר' שלם בה"ר שמואל ה"ן אגייני שמהיום הזה והלאה ועוד כל ימי הארץ אין רשות לשום יחידים מהם למנות דיינים או לתת שום שררה מהשררות הנהוגים בקרב ישראל כגון שררת שחיטות ובדיקות וכיוצא לשום אחד מחכמי העיר אף אם ראוי והגון לכך עד שיהיה בהסכמת כל היחידים הנז'

אשר נקבו בשמות, גם אין רשות לשום יחידים יחיד או רבים מהם בשום זמן לתת מקרקע עניי העיר לשום חכם מחכמי העיר הן חזקת קרקע או גו"ח או גוף לדירה עד שיהיה בהסכמת כלם, ובכן העי' ע"ע בקש"מ בד"לב ושח"ך כ"א למש"י האנשים הנז' ובכח הקוש"ח והחו"ג וקבלו עליהם התקנה הנז' בל תמוט עולם ועד, ואף אם הסכימו רובם או כלם בשום פרט מהפרטים הנזכרים ולא נשאר כ"א אחד מהם שלא הסכים צריכים כלם לקבל דעתו, ואם סרבו ועמדו בהסכמתם מעו"מ חיי"ע בכח הקוש"ח שחייב כל אחד מהמסכימים המסרבים לקבל דעתו לפרוע להקדש עניי העיר סך אלף צ'ורוס כ"ט בתורת קש"ך מעו"מ דלא כאס', גם הואילו לבאר שאם באיזה פרט מהפרטים הנז' הסכימו קצתם והשאר לא הסכימו ומתוך כך נפלה קטטה ביניהם והוצרכו להפסד סך מה רב או מעט ע"י השררה ההפסד ההוא עלי דידהו כולהו ליהדר והתקנה לא תזוז ממקומה וב"ה בקוש"ח מידם באו"ה על כל מדו"ל ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בר"ח אב הרחמן יה"ל ש"ש ובדבר הז"ה תאריכ"ו ימים [1] ליצירה והכל שריר וברי וקיים.

מסעוד עובדיה ס"ט **אהרן מאמאן** ס"ט

סהד ר' רחמים באיין כא יערף אשררה די צפרו כא יעטיווהא לקהל לדי ראוי פלווקת ומנור לפטירה דייאלו כא יעטיווהא ג"כ לדי ראוי פדאך לווקת אפי' יכון בלא שררה ומא הוואסי מן זרע די מול אשררה אפילו הכי כא יעטיווהאלו וכא יערף באיין צ'אר רבי שמעון אזולאי כאן ענדהום אנץ פשררה דצלא לכבירא ומנור לפטירה דייאלו זוולולו ארבע מן אשררה ועטאווהא לחד אכור די כאן ראוי בעדן בנו ג"כ כאן ראוי למלאת מקומו אפי"ה זוולולו ארבע ועטאווה לחד אכור.

מסעוד עובדיה ס"ט **אהרן מאמאן** ס"ט

תרגום

העיד רבי רחמים? שהוא יודע שהששררה הנהוגה בצפרו היו נותנים אותה הקהל [לרב] שהוא ראוי בזמנו ואחרי פטירתו חוזרים ונותנים אותה לאחר שראוי למלאת מקומו, וגם אם אין לו שררה או ירושת שררה מאבותיו היו נותנים לו והוא יודע שמשפחת רבי שמעון אזולאי היה להם שררה במחצית בית הכנסת "אלקבירא" [הגדולה] ואחרי פטירתו הורידו מן היורשים רביע השררה הנז' ונתנוהו לרב אחר שהיה ראוי לשמש בקדש הגם שבנו של הר"ש אזולאי היה ראוי למלאת מקום אביו אפילו הכי לקחו ממנו הרביע ונתנוהו לאחר.

39

התרנ"ג

חברה קדושה גומלי חסד של אמת ה' עליהם יחיו, אשר פה צפרו יע"א, נחלקים לארבע משמרות, ועל צבא כל משמרה, פקיד וממונה אחד, צופה ומביט על כל אנשי משמרתו לנחותם הדרך במעגלי צדק על פיו יצאו ועל פיו יבואו, ה"ה האנשים האלה שלימים יקרים

1 דברים לב מז.

ונכבדים, ה"ר אברהם נר"ו בה"ר משה ה"ן אסולין, וה"ר יהודה נר"ו בה"ר כליפא ה"ן הרוש, וכ"הר פינחס נר"ו בכהה"ר שאול יצ"ו ה"ן אלבאז, וה"ר חיים יצ"ו בה"ר יעקב ה"ן יתאח, ועתה נועצו לב יחדיו ארבעה הפקידים הנז' בהסכמת כל החברה והתקינו תקנות קבועות לדורות עולם, לחזק מסד החברה בל תמוט עולם ועד, ואלו הן, אתפקו באיין חתא רבאעא מן רבאייע הנז', מא תסיב תטללע מעאהא ללמערה סי מרא בין נשואה בין פנויה, תטייבלהום אוו תאכל מעאהום, ורבאעא די תטללע מעאהא סי מרא תטייבלהום אוו תאכל מעאהום וויסהדו עליהא זוז דלעדים, חייבת דיך ארבאעא תעטי ללכולל די ארבע ארצות קדושות יוב"ב סך כמסא ועשרין צ'ורו קנס שלא כדין מעומ"ע, וסי וואחד מן לחברה די חב יכרז מן רבאעתו, וורזע פרבאעא אוכרא, מא תסיב חתא רבאעא תקבלו עגדהא כלל, דהיינו מא תכלליה חתא רבאעא יחפר מעאהא וומא תערדלו חתא רבאעא לסי ערדא די הייא דלחברה, כגון סעודה דזוהר, אוו דלהלולא, אוו לקבוד די סי חק די הווא מן לענין דלחברה, מן גיר אידא כאן זאר פצ'אר מעא סי וואחד מן לחברה יקדר יערדלו, ווידא קבלתו סי רבאעא וטלע יחפר מעאהום, אוו ערדולו לסי סעודה דזוהר, אוו דלהלולא אוו לסי חק דלחברה, וסהדרו עליהא זוז דלעדים, חייבת דיך ארבאעא תעטי ללכולל די ארבע ארצות קדושות יוב"ב סך כמסתאס צ'ורו קנס שלא כדין מעומ"ע, ובעדן תעטי לקנס הנז' מא יסיבוסי יכללוויה מעאהום פרבאעא כלל, ומא יקדר יכדם פלחברה גיר מעא רבאעתו די פאס כאן דוקא, ובכן העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י ארבעה פקידים הנז' ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע לקיים עליהם ועל כל אנשי החברה הנז' את כל הדברים הנז' מראש ועד סוף לדורות עולם ונ"ה בקוש"ח מידם באו"ה כפי הדין ולראיה ע"ה ח"ף צפרו יע"א והיה זה בתשעה עשר יום לח' שבט ש' חמשת אלפים ושש מאות וחמשים ושלש ליצי' והש"וב וקיים.

חיים אליהו אברהם בן שטרית ס"ט **משה אליהו אסודרי** י"ץ ס"ט

במעמדינו נהיו הדברים הנז' וראינו והנה טוב מאד יישר כחם ולזה אף ידינו תכון עמם ולראיה ח"פ וקיים.

רפאל משה אלבאז ס"ט **שלום אזולאי** סיל"ט

תרגום

חברה קדושה גומלי חסד של אמת ה' עליהם יחיו אשר פה צפרו יכוננה עליון אמן, נחלקים לארבע משמרות, ועל צבא כל משמרה פקיד וממונה אחד, צופה ומביט על כל אנשי משמרתו לנחותם הדרך במעגלי צדק, על פיו יצאו ועל פיו יבואו הלא המה האנשים האלה שלימים, יקרים ונכבדים, הר' אברהם נטריה רחמנא ושזביה בן הר' משה ה"ן אסולין, והר' יהודה נטריה רחמנא ושזביה בן הר' כליפא הן הרוש, וכבוד הר' פנחס נטריה רחמנא ושזביה בן כבוד הרב רבי שאול ישמרהו צור המכונה בן אלבאז, והר' חיים ישמרהו צור ויחייהו בן הר' יעקב הנ' יתאח, ועתה נועצו לב יחדיו ארבעה הפקידים הנז', בהסכמת כל החברה, והתקינו תקנות קבועות לדורות עולם, לחזק מוסדות החברה בל תמוט עולם ועד ואלו הן, החליטו ששום משמרה מן הארבעה משמרות הנז', בעלייתה לבית החיים, לא תשתף עמה שום אשה נשואה או פנויה, לבשל או לאכול עמהם. [והמשמרה שתעבור על זה ויעידו על זה שני עדים חייבת אותה משמרה לתת מעתה ומעכשיו לכולל ארבע ארצות קדושות יבנו ויכוננו במהרה בימינו סך עשרים וחמשה צ'ורוס קנס שלא כדין.

ושום משמרה לא תקבל כחבר אצלה חבר ממשמרה אחרת שרצה לעזוב את משמרתו לא תרשה לו לחפור [בקבר] עמה ולא תזמין אותו לאיזו מסיבת המשמרה שהיא סעודת [סיום] הזוהר, מסיבת יום ההלולה [יום ל״ג לעומר], או כשהולכים לבית איזה חבר לקנוס אותו על שלא ציית להוראות המשמרה, זולת אם היה שכן בבית שמקיימים שם מסיבה ממסיבות הללו יכול השכן להזמין את שכנו הנז׳ שעזב את משמרתו ואם יעידו שני עדים על איזו משמרה שלא קיימה ההחלטה הזאת חייבת אותה משמרה מעתה ומעכשו לתת לכולל ארבע ארצות הנז׳ סך חמש עשרה צ׳ורוס, וגם לגרש מיד החבר שעמד לעבור אצלם, והוא לא יכול לעבוד עבודת הקדש בשום משמרה אחרת רק במשמרתו שקבלתו כחבר בראשונה. ובכן העדונו על עצמם בקנין שלם מעכשו כמנא דכשר למקניא ביה ושבועה חמורה כראוי כל אחד למה שיועל ארבעה הפקדים הגל׳ ובכח הקנין ושבועה חמורה, הודו הודאה גמורה וחייבו עצמם לקיים עליהם ועל כל אנשי החברה הנז׳ את כל הדברים הנז׳ מראש ועד סוף לדורות עולם ונגמר הכל בקנין ושבועה חמורה מידם באופן המועיל כפי הדין ולראיה על הכל חתמנו פה צפרו יכוננה עליון אמן והיה זה בתשעה עשר יום לח׳ שבט שנת התרנ״ג ליצירה והכל שריר וברור וקיים.

40

התרמ״ב

אנחנו יחידי סגולה ק״ק צפרו יע״א האיר וזרח אל עבר פנינו הרב הכולל כמוהר״ר משה דלאגיטש יצ״ו בשליחות כוללות רבני אשכנז יש״ץ השוכנים בשוקי טבריה תוב״ב ועם היות שכוללות האשכנזים לא היה להם חלק ונחלה בארצות המערב [1], מ״מ לעת כזאת בצוק העתים ומשום פקוח נפשות רבות וחסרונן כמו שהעידו רבני הספרדים מפיהם ומפי כתבם שביד השד״ר אמרנו עת לעשות לה׳ [2] להחיות לב נדכאים [3] ולסייע בדבר מצוה רבה כזו ונקריב את קרבן ה׳ [4] חמשים צ׳ורוס ואף שהשעה דחוקא לא חסנו על דוחקא דצבורא משום פקוח נפש, ובכן מודים אנחנו חו״מ בהתימת ידינו שהיא כמאה עדים שחייבים אנחנו לפרוע ליד הרב השד״ר הנז׳ הסך הנז׳ ופרעונו לר״ח אייר הרל״ל בלי איו״ע ולראיה ביד הרב הנז׳ ח״פ בחדש שבט משנת נדרו ושלמו [5] לה׳ אלוקיכם וקיים.

אליהו שאול יתאח סלי״ט **ברחם אלבאז** צ״ל סי״ט **משה הכהן** ס״ט **מאיר צבע**
יהודה שקרון ס״ט **ישראל עולייל** צ״ל סלי״ט **משה דבדובי** צ״ל סי״ט **יעקב ן׳ יעיש** סי״ט

מאחר שחתמו שבעה טובי העיר אשר כל ענייני העיר נחתכים על פיהם כאשר גזרו כן יקום וחייבים לפרוע לו במזומנים לזמן שקצבו בלי איו״ע ולראיה ביד הרב השד״ר ח״פ בזמן הנ״ל חדש ושנה הנ״ל וקיים.

רפאל משה אלבאז ס״ט **רפאל אביטבול** ס״ט

1 **ראה הודעה גלויה בס׳ אוצר גנזים צד׳ 180 ... וקדמונינו הצדיקים זיע״א הציבו גבולות עמים ... קהלות הק׳ אחינו הספרדים הי״ו וקהלות הק׳ אשכנזים הי״ו והנה חק קבוע עלינו ... כי אין אנחנו רשאים לשלוח שליח הכולל למדינות הספרדים ...**

2 תלים קיט קכו. 3 ישעיה כז טו. 4 במדבר לא כ.
5 תלים עו יב.

41

ב"ה

התרי"א

כאשר נשארה עדתינו כצאן אשר אין להם רועה [1] ואיש כל הישר בעיניו יעשה [2] ויש אשר נודרים לעניי תורה ואינם מקיימין ויש אשר מסרבים להכניס אורחים הבאים ממקום אחר ונשארו עניי ת"ח הבאים מחוץ מרשלכים בבתי כנסיות ואין מאסף הביתה [3] וח"ו [4] כמעט כסדום [5] היו וכשראו הגזברים צרתם צרה הולכים ושבים על בעלי בתים לפרוע נדרי נדבותם ולקבל אורחים ואין שומע סילקו עצמן מלשרת בקדש ונשארה העיר כעיר פרוצה אין חומה [6] אי לזאת אנשי חסד נאספו [7] לתקן בקיעי העיר ונועצו לב יחדיו לתקן המעוות והעמידו גזברים חדשים הלא המה החכם השלם כהה"ר מתתיה בן זכרי והחכם הותיק כהה"ר יעקב אדהאן והטילו גורלות על הכנסת אורחים וכל איש אשר עלה עליו הגורל והגיע גורלו להכניס האורח וסירב להכניסו בביתו או איש אשר נדר והתנדב לעניים ולא רצה לפרוע אזי הגזברים יגידו להנגיד המעולה הנכבד וחשוב כה"ר אברהם עולייל והוא יקנוס אותו בסך חמשים אוקיות ובכן העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ובשח"ך כ"א למש"י שבעה טובי העיר הלא המה המשכיל ונבון הגביר המרומם כה"ר ישועה אלבאז והנכבד וחשוב ומעולה כה"ר אברהם בן מאמאן והחשוב ומעולה כה"ר אליהו בן שלוש והחשו' ומעולה כה"ר אברהם אלבאז והחשוב ומעולה כה"ר שלם בן שטרית וה"ר יוסף בה"ר ברוך בן עמרם. ובכח הקוש"ח הודו הו"ג ונתנו רשות והורמנא [8] גמו' להנגיד הנז' שכל איש אשר ידור לעניים ויתבעו אותו הגזברים הנז' פעמים שלוש לפרוע נדבתו או איש אשר יגע גורלו להכניס האורח כמו שמפונקס סדר הגורלות ביד הגזברים הנז' ולא רצה לקבל האורח הרשות נתונה ביד הנגיד הנז' לקונסו בסך חמשים אוקיות כאמור ולראיה ביד הנגיד הנז' שכן עלתה הסכמת זט"ה למיגדר מילתא ולהחזיר המסרבים למוטב חת"פ והיה זה בשבעה (ימים) עשר יום לאלול המרוצה משנת חמשת אלפים ושש מאות ואחת עשרה ליצירה והשו"ב וקיים במקום סגולתא צ"ל וה"ר משה בה"ר בנימין אביטבול וק"ש מי' ימים עבר עליה הקולמוס שהיא ט"ס ונכתב ב"ש עשר והוא האמת וקיים.

עמור אביטבול סי"ט

42

בעזה"י

התשי"ג

נתוועדו אצלי בבית דין ראשי משמרות החברה קדישא חברת גומלי חסדים בעיר צפרו יעא' ביום ז אב יה"ל ש"ש התשי"ג על סדר היום של ועידה זו היה הנושא "ארבעה קברות

1 במדבר כז יז. 2 שופטים יז ו. 3 שם יט יח.
4 דבר חולין ונמאס ראה ערוך השלם ערך הס.
5 ישעיה א יט. 6 משלי כה כח. 7 ישעיה כז א.
8 אישור.

שיהיו מוכנים לשעת הדחק בערבי שבתות וימים טובים, שנים לנשים ושנים לגברים, לשעת הדחק דוקא.

ראשי המשמרות החליטו להכין ארבעה קברות הנז' בארבעתן, לשעת הדחק כמדובר וכל חברה מארבעה המשמרות הנ"ל שתשמש ב"מ באיזה קבר מהמוכנים הנז' בשעת הדחק כנז' חייבת לחזור ולהכין אחר תמורתו, בעת שתהיה אותה המשמרה עוסקת בקבורת איזה נפטר ב"מ, ואם יעבור ראש המשמרה ולא יכין אחר כנז' בזמן הנז', מחויב שיפרע לכיס החברה איזה סכום שיסכימו עליו שאר ראשי המשמרות ולראיה חתמנו פה בזמן הנז' וקיים.

דוד עובדיה ס"ט ע"ה משה אג'יני מאיר בן סמול יחייא ן' כלפון
ע"ה ישועה רובין

(—)

חותמת בית דין

43

בע"ה

התרכ"ה

נועדו יחדיו יחידי קהלינו ישצ"ו קהל צפרו יע"א הלא המה החכם ונבון גם שב גם ישיש כהה"ר ישועה אלבאז י"ץ והחשוב ומעולה הר' אברהם בהר' יצחק ה"ן אלבאז והנבון הר' ישועה בהר' ברוך ה"ן עמרם והחשוב הר' אהרן בה"ר מרדכי ה"ן אלבאז והגזבר הר' משה בהר' יעקב הכהן והנבון הר' משה בהר' אהרן ה"ן אזולאי והר' משה בהר' מכלוף ה"ן חמו ידי' אדבדובי והר' משה בהי' יששכר ה"ן אדהאן ועלתה הסכמתם בעדם ובעד כללות בני העיר שמהיום הזה והלאה הם מקבלים עליהם בקבלה גמורה שאין לה ביטול עולמית ודי לעלמין לא תתחבל שכל ת"ח הבא לכאן ממזרח וממערב מצפון ומים יהיה מה שיהיה ופושט ידו ליטול לא יטול כי אם השליש ממה שלקח במתא פאס יע"א וכשיבוא לכאן צריך להביא בידו כתב ידם של גזברי מתא פאס יע"א כמה לקח מהם ואם לא הביא כתב ידם בעמוד והחזיר קאי עד שיביא ראיה ולאשר ולחזק ההסכמה הזאת בכל תוקף כדי שתהיה חזקה כראי מוצק נקוש"ח יחידי קהלינו הנז"ל על המב"ה ועל דעת הנשבעים בשמו הגדול באמת ובתמים לקיים כל הכתוב ולבלתי נטות מההסכמה הזאת ימין ושמאל ואין רשות לשום אדם קטון או גדול לפתוח איזה פתח אפילו כחודה של מחט בההסכמה הזאת ואדרבא כל אשר יוסף תוס' טובה בקיום הסכמה זאת עליו תבוא ברכת טוב ונ"ה בקוש"ח כ"א למש"י מיד יחידי קהלינו הנז"ל באו"ה ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בחדש סיון המוכתר בכת"ש שנת תורי זהב[2] ליצי' ושו"ב וקיים.

1 תהלים קז ג.
2 שיר השירים א יא.

בע״ה

התקצ״ג

להיות שבחדש תמוז יה״ל משנת ו ל ב ק ר ר נ ה [1] לפ״ק אור זרח עלינו נהירו דעיינין ידידנו החכם השלם והכולל סוב׳ר הרז״ם [2] יהודה יעלה מעלה על גבי מעלה לשם תפארת ותהלה כמוה״ר יהודה אלמאליח [3] נגטיריה רחמנא אכי״ר, והחכם עיניו בראשו [4] עין ל״ו ראתה בחסרון הלב׳נה [5] ודוחק השעה ועיניו פקח בפרט בצרת הת״ח השוחטים ובודקים לצבור, שטורחם רב ושכרם מועט ואין הקומץ משביע את האריה [6] ובלא״ה הצבור מוטל עליהם להחזיק בידם, למען יחזיקו בתורת ה׳, ולא זו שאינם מחזיקים בידם כראוי אף זו ששכר טורחם לא עלתה בידם כנהוג בכל עיר ומדינה, ובהיות יחידי קהלינו מקובצים לפני החכם גר״ו פיו פתח בחכמה ובתוכחת מגולה מאהבה לאמר אליהם לא טוב הדבר אשר אתם עושים, ובצרת תלמידי חכמים אין אתם מרגישים, ואין חוקר ודורש במה הם מתפרנסים, ערב ובקר וצהרים לבקרים חדשים, ומרוב הדוחק והצער אשר שרויים בו בחייהם קצים, ומערומיהם במה הם מכסים, ובעוה״ר בני אל חי למקרה הזמן משולחים ונטושים, ואין חולה עליהם ורואה בצרתם ואזן לא שמעה נעשו הכל כחרשים, הלוא תדעו הלוא תשמעו שאלולי הת״ח ותורתם אין לכם קיום והעמדה גופות ונפשים, וכהנה רבות מתוכחות מכאיבות הלבבות ועלימו תטוף מלתו חן הוצק בשפתו וידמו למו עדתו, ויהי כשומעם ויענו יחדיו כל העם, ויאמרו כל אשר יאמר מעכ״ת אלינו כן נעשה בלב שלם ובנפש חפצה, ולא נטה ימין ושמאל משבילך ותגזר אומר ויקום לך [7] ויאמר החכם גר״ו אליהם שאלתי ובקשתי מלפני כבודכם אם נא מצאתי חן בעיניכם [8] זאת עשו מהיום הזה והלאה תתנו אוקייא אחת כ״ט לשור ומחצית אוקייא לשה כבשים ושה עזים (פרוטה אחת לתרנגולת) וכשומעם דברי פי חכם חן קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם [9] לדורות עולם והסכימו מהסכמה גמורה בכל תוקף דלא להשנאה מינה לדרי דרין ודלעלמין לא תתחבל [10] לקיים כל הנמצא כתוב בספר [11] בשמחה ובטוב לבב אין נקי עשיר ורש ובינוני נתון יתן הקצבה האמורה ולא יעבור כתיב [12] ואיש אשר יתן כתף סוררת לבלתי שמוע אל דברי ההסכמה הזאת על יחידי הצבור והנגיד בראשם ישצ״ו מוטל לשתקו בנזיפה ובמהומה ובמגערת עד אשר יטה שכמו לסבול עול ההסכמה הזאת בל תמוט עולם ועד וחפץ ה׳ בידם יצלח והאל יתברך ירצה פעולם כקטורת ממולח אכי״ר ולראיה על קיום זאת ההסכמה חתמנו שמותינו ושו״ב וקיים.

ישועה אלבאז סי״ט **יצחק** בכמוה״ר **רפאל אביטבול** סי״ט **יוסף אלקובי** סלי״ט
שלמה בן חמו ס״ט **אברהם מאמאן** סי״ט **שלמה אדהאן** ס״ט **אברהם הכהן** סי״ט
צ״ל כליפא ן׳ **הרוש** ס״ט **צוה לחתום יחייא עטייא** ס״ט **שלום** ן׳ **יתאח** ס״ט
שלמה צרולייא סי״ט **אברהם סמחון** ס״ט **צוה לחתום יוסף לכפלאסי**

1 תהלים ל ו. 2 מקובל לומד בעיון תורת הסוד.
3 מרבני טיטואן ראה מלכי רבנן דף נב עב. 4 קהלת כ יד.
5 הכסף. לבן, שם למטבע של כסף המקובל במדינה, בספרי השו״ת.
6 ברכות ג: 7 איוב כב כח. 8 בראשית נ ד.
9 אסתר ט כו. 10 דניאל ב מד. 11 שם יב א.
12 במדבר נ ה נזיר מ.

גם אנחנו החו"מ מסכימים בהסכמה גמורה שלא יכנס בכלל חילוק שכר השחיטה שום אדם זולת החכמים ישצ"ו הנ"ז לקמן בשמותם עליהם אין להוסיף והמוסיף גורע וקאי בבל תוסיף זולת אם יהיה בהסכמת כל החכמים הנז"ל ובהסכמת זט"ה ומקבלין אנו עלינו שהחילוק יהיה נוהג בינינו עזה"ד דהיינו בכל עשרה אוקיות יטול מהם ידידינו אור ישראל החכם השלם והכולל הדו"מ כמוה"ר יהושע יש"י עולייל נר"ו סך שלשה אוקיות ומחצית אוקייא, וידידינו נהירו דעיינין החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר עמור אביטבול נר"ו סך שתי אוקיות וידידינו החכם השלם והכולל כההה"ר שמואל אלבאז נר"ו סך שתי אוקיות וידידינו החכם השלם והכולל כההה"ר עמרם אלבאז נר"ו סך אוקייא ומחצית אוקייא וידידינו החכם השלם וכ'ללא הוא כההה"ר יהושע ן' זכרי סך אוקייא וכגון דא אצ"ל שאיזה חכם מהנזכרים אשר יזבח לשום אדם ונתרשל ולא קבל ממנו השכר הקצוב או מחל לבעל הבהמה אותו שכר יתנכה מחלקו העולה לו ואיהו דאפסיד אנפשיה ומודים דרבנן שהסכמה הזאת מוחזקת ומקוימת עלינו ואפי' כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בה אין מזיזין אותה ממקומה [13] ולראהי ח"פ בזמן הנ"ב וקיים.

יהושע יש"י סי"ט **עמור אביטבול** סי"ט **שמואל אלבאז** סי"ט **עמרם אלבאז** ס"ט

יהושע אבן זכרי סי"ט

45

בע"ה

התקמ"ג

בראותינו אנחנו החתומים כבוד התורה שאזלא ונדלדלה ושרו חכמייא למהוי כעמא דארעא [1], לכן גזרנו אומר והסכמנו הסכמה גמורה דלא למהדר בה לעלמין שמהיום הזה והלאה מא נשנפעוסי מן צבור כלל וכלל משוה פרוטה ומעלה שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה [2] ומא נקריוולהום אדראי דייאלהום גיר אידא יכון בשרט די כיף כא יקבדו פלמדינה די הווא דבר המספיק ויכון בתשביק דהיינו חתא ישבקו אלמלמדים קימת כל צהר בצהרו ודיך אשעה יקריוולהום אדראי דייאלהום, ובאיין אלמלמדים יכונו כלהום בשותפות אחת בלימוד הנערים, ועוד ע"ע השחיטה מא נדבחולהום סי כלל ואידא הכריחונו באש נדבחולהום מא נדבחולהום גיר אידא יכון בהאד תנאי דהיינו יעטיוו עלא אתור "אם" ועלא לכבש "דת" די כיף כא יעטיוו פלמדון ופתשור, וג'דאד יעטיוו עליהום ששה פש"ן אלוואחדא ומא נדבחו גיר אידא שבקולנא ליזארא ודיך אשעא נדבחו די כיף מביין פתקנת קדמונינו נ"ע [3] וכל החוזר בו וכו' כדלקמן, וכן ע"ע השטרות בין שטרי חובות בין שטרי שכירות אדם ובהמה ובתים בין שטרי קרקעות מא יקבדוהום בש"ח גיר חתא ישבקו ליזארא די כיף כא יעטיוו פלמדון דהינו "אם" לכל שטר ושטר ושטרי קרקעות פחות שבערכים "אם" וידא כאן אסך מרובה יעטיוו עלא שום שמנה פש"ן אלמתקאל לפחות, ושטר דשכירות דליתומים ולאלמנות יקבד אסופר "ת" אלמתקאל וידא ווקף סי ת"ח יחאשב סי שותפים וכיוצא אוו יזממלהום סי זמאם מא יחאשב אוו יזמם גיר חתא יקבד שט"ו

13 אבות כ יז יומא כא.

1 סוטה מט. 2 ירושלמי ברכות ד. 3 ראה כרם חמר תקנה קסג.

וצריך לאודועי באיין אידא תק׳ארא סי יתום מעא סי חד ודהרלנא אנקסולו מן סך־דת־ די יעטי פחקו נקדרו אנקסולו אוו נסמחולו כפי ראות עינינו, ושכר הספרות כלו כנז׳ הוא בשותפות בינינו, חלק כחלק יתחלק בינינו וכל החוזר בו מאיזה פרט מהפרטים הנז׳ פתו פת גויים וייגו יין נסך [4] והרי הוא מובדל מעדת ישראל ורבצה בו כל האלה [5] וכו׳ ולראיה שכך הסכמנו חת״פ בשבעה ימים לחדש תשרי ש׳נת אם שכיר ה ו א ב א ב ש כ ר ו [6] לפ״ק וקיים.

שלמה א״א מימון נ״ע **אביטבול** יעקב א״א כהה״ר יוסף זלה״ה **אדהאן** ס״ט
אהרן אפרייאט סיל״ט **ישועה** א״א יהודה נ״ע **אזולאי** ס״ט **מבעוד** א״א עמור ן׳ יתאח סי״ט
ישראל יעקב א״א מרדכי **עולייל** ס״ט

בה״ו

יפה עשו ויפה תקנו בני תורה סייג לתורה והצנועים מושכים את ידיהם [7] ומה נעים גורלם לקוה רחמי שמים ליהנות מיגיע כפם, ולא ישמעו עוד חרפת אינוש וגידופיהם אשר מתנתם מעוטה ובשעת חרפתם מחריפין במתנה מרובה, ואם הם לא חשו לבזיון התורה ולא ידעו תועי רוח בינה שאין תרופה למכתם ונזרקה בהם אפיקורוסות בזלזול התורה ולומדיה כי זה הוא אפיקורוס שאין לו חלק לעולם הבא, עמדו בני תורה ומחלו להם מנתם, אולי בהמנע מתנתם, תמנע חרפתם, וכראותי טוב כוונתם, אף ידי תכון אתם, והולך ומסכים על הסכמתם, והאיש אשר יעשה בזדון [8] לגרוע כחם, משכר טרחם, מלבד דקאי בארור אשר לא יקים את דברי התורה [9] ותורה חוגרת שק לנקום נקמתם, עוד קאי באיסור מוסיף דלא תעשוק שכיר עני ואביון [10], והתורה תתבע עלבונה וממרחק תביא לחמה לתת לבניה לחם לאכול ובגד ללבוש [11] ולראיה בידם חתמתי וסלקתי גם אנכי עצמי מליטפל בצרכי צבור כאחד מהם.

שאול ישועה ס״ט

תרגום

בראותינו אנחנו החתומים מטה כבוד התורה שאזלא ונדלדלה ושרו חכימייא למהוי כעמא דארעא, לכן גזרנו אומר והסכמנו הסכמה גמורה דלא למהדר בה לעלמין שמהיום הזה והלאה לא נהנה מן הצבור כלל וכלל משוה פרוטה ומעלה. שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה. ולא נלמד את ילדיהם רק בתנאי שהשכר לימוד יהיה דבר המספיק כפי מה שמקבלים המלמדים בשאר ערי המדינה וישתלם לאלתר במוקדם כל חודש בחדשו. ואחרי שיתקיימו התנאים הללו אז נלמד את הילדים שלהם ושכל המלמדים יהיו לאגודה אחת בלימוד הנערים. ועל ענין השחיטה לא נשחוט כלל ואם יכריחונו שנשחט לא נשחוט רק על פי התנאים הללו שישלמו על שחיטת שור ־אם־ ועל כבש ־דת־ כמו שמשלמים בשאר ערי וכפרי המדינה ושאר פרוטות של נחושת על כל עוף והשוחט לא ישחט כ״א עד שיקבל שכרו במוקדם כמו שמבואר בתקנות קדמונינו נוחי עדן. וכל החוזר בו וכו׳ כדלקמן, וכן ע״ע השטרות בין שטרי חובות בין שטרי שכירות אדם ובהמה ובתים בין שטרי קרקעות שום סופר לא ימסור סודרו בקנין ושבועה חמורה רק עד שישלמו במוקדם את שכר סופר כפי מה

4 חולין יג.
5 דברים כט יט.
6 שמות כב יד.
7 יומא טל.
8 דברים יז יב.
9 שם כז כו.
10 שם כד יד.

שמשלמים בשאר המדינות דהיינו "אם" לכל שטר ושטר ושטרי קרקעות אם יהיה בסכום גדול ישלמו עליו לפחות שמנה פרוטות של נחושת לכל מתקאל ובסכום מועט ישלמו עליו ככלל לפחות סך קצוב — אם — ושטר שכירות השייך ליתומים יקח הסופר בשכרו — ת — לכל מתקאל, ואם איזה תלמיד חכם יהיה כמתווך בין שותפים ויפנקס, או יסדר להם חשבונות. לא יעשה שום עבודה מהעבודות הנ"ל רק עד שיקבל שכרו שכר הטורח והעמל. וצריך להודיע שאם איזה יתום נשכר כפועל אצל מי שהוא ובאו אצל הסופר לכתוב שטר שכירות ונראה לסופר להוריד מן סך — דת — שעל היתום הנשכר לתת בחלקו. אי לוותר לו, הרשות בידו לעשות כפי ראות עיניו, וכל שכר הספרות יהיה בשותפות בין כולנו חלק כחלק וכל החוזר בו מאיזה פרט מהפרטים הנזכרים פתו פת גויים ויינו יין נסך והרי הוא מובדל מעדת ישראל ורבצה בו כל האלה וכו' ולראיה שכך הסכמנו חתמנו פה בשבעה ימים לחדש תשרי שנת התקמ"ג וקיים.

46

התקצ"ר

ב"ה

ראינו אנחנו הח"מ שנשתרבב בין בני קהלינו ישצ"ו מנהגים אשר לא טובים בעיני אלקים ואדם, האהת שנואה מה שנהגו שבליל שני של פסח הולך אבי המשודך וכל קרוביו אל בית אבי המשודכת לקרות שם ההגדה ולסעוד שם ומניחים נשותיהם ובניהם יחידים ביתה ומבטלים אותם ממצות ארבע כוסות ומצות טיבולים ומצות סיפור יציאת מצרים ומצות אכילת מצה ומרור וחרוסת ואפיקומן ובמקום שחייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בן חורין ויכין מושבו בביתו כבן הדרורים, הלוך הלכו האישים להשתעבד לאחרים, והדבר נוגע לדת ודין של תורתינו הקדושה שהרי פסק מרן ז"ל בשולחנו הטהור א"ח סי' תע"ב סי"ד וז"ל גם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל מצות הנהוגות באותו הלילה עכ"ל, ובלכת האיש למקום אחר נמצאו אשתו ובניו הקטנים בטלי בהם ממצות הללו מלבד שגורם עצבון בבית בליל שמחת יו"ט ולא נכון לעשות כן, ועוד זה אין לו שיעור מה שנהגו בימים טובים לפקוד איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו[1] ונראה בעיניהם שזהו שמחת יו"ט ובאמת הגמור אין זה אפס מתלאה ולא זאת המנוחה והמרגעה להיות נעים ונדים מבית לבית ומחצר לחצר אלה מפה ואלה מפה, לא מצאו מנוח לכף רגלם, מאז הבקר עד ותעבור המנחה ויהי כבואם אל ביתם עייפים ויגיעים כמי שעקר דלתות עזה ואיזה איפה מקום מנוחת קדושת הרגל, אשר חכמים הגידו שלא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה[2] ועושה אלה מלבד ביטולה של תורה, עוד יוסיפו סרה, בפקוד איש את רעהו להרבות בשיחה בטילה ומי יתן והיה שלא יהיה דבורם בשחוק וקלות ראש המרגילים את האדם לערוה[3], ורובן בלה"ר רח"ל, ומבטלים סעודת י"ט וברכותיה ומאבדים טובה הרבה, לכן מהיום הזה והלאה מקבלים אנחנו על עצמינו

11 בראשית כח כ.

1 שמות לב כו. 2 ירושלמי שבת טו. 3 אבות ג יג.

ועל זרעינו אחרינו לדורות עולם בקבלה גמורה להיות כל איש שורר בביתו בליל שני של פסח בקריאת ההגדה עם בניו ובני ביתו ולא יצא מדלתי ביתו החוצה ושמח את אשתו [4], וגם בכל ימים טובים אחר צאתו מן הקודש מתפלת שחרית ילך אל ביתו שמח וטוב לב ואל יצא איש ממקומו כמו שהאריך בזה הרב ח"י ז"ל שכתב שמצוה על כל איש ישראל שלא לצאת מביתו ברגל וליטוש לאשתו ובני ביתו בדד בבית שעיקר המצוה להיות שש ושמח הוא ואשתו ובני ביתו וכל הגלוים אליו כמש"ה ושמחת אתה וביתך [5] ואין חיוב על אישי ישראל בפקודת כל האדם שלא אמרו רז"ל והטילו עלינו החיוב זולת להקביל פני רבו [6] דוקא ואם ירצה להרבות בשמחת י"ט להזמין איש את רעהו ואיש את קרובו בביתו ובחומותיו להיות שניהם אוכלים על שולחן אחד בקדושה ובטהרה כדת של תורה הנה מה טוב ומה נעים ושומע לנו ישכון בטח ויהיה ביתו כגן רטוב, ועליו תבוא ברכת טוב [7], כ"יר והיה זה בשנת תקצ"ד לפ"ק.

47

ביג"ו

... החכמים השלמים הדיינים המצויינים כמה"ר ישראל ... תשמרם.

אחדש"ו אות לטובה, על אודות כי לא טובה השמועה [1] ששמענו על דברת כה"ר יחייא צבע ששמענו באומרים שהפליא לעשות לדבר תועה נגד הרבים והיחיד ובפרט נגד הנגיד כה"ר יצחק אביטבול נ"י שהוא מדבר עליו לה"ר ומסירות דברים שלא נתנו ליאמר, והנה בעתה בא לפנינו כהר"יץ נ"י ודינא קא תבע באומרו שאם יש לו דין או תביעה נגדו הוא כופף ראשו כאגמון לד"ת שת"ת מגופו ומממונו, ולא ידבר עליו שום לה"ר או מסירות, ואם הקשה ערפו, ולא רצה לקבל עליו את הדין, עודינו מחזיק ברשעו, הנה הוא מותרה ועומד שיש רשות ביד הנגיד לרדוף אותו עד חרמה, וגם אנחנו נחלץ חושים ול' נדע מה נעשה, יען שהרי"ץ הנז' הוא קרי בחיל שאם ימצא בו איזה מרמה ועולה או עושה איזה דבר שלא כהוגן עליו רמי לקבל עליו כל מה שיגזרו עליו החכמים והקהל, בעונש ממון ועונש הגוף אך אם הוא נקי כפים חלילה לכם לשמוע חרפתו ובזיונו, וכ"ש דברי מסירות ולה"ר ח"ו, ואתם בני עליה התאזרו והיו לבני חיל לשבר מתלעות עול ולא תעשנה ידיהם תושיה דמה זו שתיקה והסתר פנים בנדון זה, ותשובתכם מהרה תצמח עם ה"ר יפה שעה א' קודם שצריכים אנו לבעלי תשובה ואין להאריך כ"א בש"ש ור"ש.

יהונתן סירירו סי"ט רפאל אהרן מונסונייגו סלי"ט יעקב סירירו סי"ט

אצילי בני ישראל [2], ראשי גולת אריאל [3], החכמים השלמים הדיינים המצויינים כוללי תהלות כמוה"ר יהונתן סירירו וכמוה"ר רפאל אהרן מונסונייגו וכמוה"ר יעקב סירירו אתה ה' תשמרם וכצנה רצון תעטרם אכי"ר.

4 דברים כד ה. 5 שם יד כו. 6 ר"ה טז.
7 משלי כד כה.

1 שמואל א ב כד. 2 שמות כד יא.

אחדש״ו כת״ר כראוי לירא׳ השם ולחושבי שמו זאת אומרת על דברת ריב ומדון שיש לידידינו הנבון כה״ר יצחק אביטבול עם כהרי״ח צבע, אנחנו צעירי הצאן לא ראינו בו שום דופי הן מענין המסירות הן דבר אחר ח״ו, ואדרבא מיום שנתמנה לנגיד הקים דגל התורה וכל אשר היה עושה היה ע״פ הדין, ובבקשה מכם רודפי שלום לשפות שלום למו כי לא מצא הקב״ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום [4] ולהוכיחם בשבט לשונכם להיות לאחדים כי הפירוד רע ומר ובפרט לעת כזאת, ולכת״ר החיים והשלום מאדון השלום.

יהושע ישׂ״א סי״ט יהודה אלבאז ס״ט עמור אביטבול סי״ט

48

ב״ה

שמעו אלי רודפי צדק [1] מבקשי ה׳ קריאי עדה אנשי שם יחידי סגולה המחזיקים בתורת ה׳ אלמלא עלייא לא אתקיימו אתכלייא [2] וקרינן בהו כי בצל החכמה בצל הכסף [3] ה״ה האנשים אשר נקבו כאן בשמות ראשון שבראשון [4] שבקודש עושה ומעשה טובייא דחכימי [5] מתהלך בחומו צדיק [6] ענותן ושפל ברך [7] חכימא ברמיזא [8] שלם הוא ושלימא משנתו [9] קב ונקי [10] והוא קורא כותיקין כהה״ר שלמה אבי׳טבו׳ל לקדש נר״ו לעד לא יכבה, ואחריו יאיר נתיב [11] ראשון שבקדש הגביר המרומם אהוב למעלה [12] נחמד למטה ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום [13] ונבון תחבולות יקנה [14] קנה חכמה קנה בינה [15] ה״ה כה״ר משה בחיר ה׳ הו׳ד והד׳ר לבושו נר״ו יאיר ויזהיר כזוהר הרקיע [16] וככוכבים לעולם אכי״ר ושותפו החשוב הנכבד כה״ר משה אזולאי יש״ץ, שני לו שבקדש הגביר ונעלה ולו ב׳ כתרים כתר כהונה וכתר שם טוב קנה הוא לעצמו וזה שמו אשר יקרא לו ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [17] משכיל על דבר ימצא טוב [18] והוא כהן לאל עליון [19] נר״ו יאיר ויזהיר אכי״ר הוא ושותפו ג״כ היקר הנכבד וחשוב ומעולה כ״ר שמואל אבן חמו יש״ץ, שלישי שבקדש אח׳י הו׳ד בן שלומ׳י שרוח הבריות ורוח המקום נוחה המינו נחמד האי״ש להשכיל ה״ה גומל חסדים טובים מזרע אברהם ביישנים רחמנים גומלי חסדים [20] אחד היה אברהם [21] נר״ו יאיר אכי״ר.

אחד״ש מאדון השלם ב״ה באתי באותיות שתים להודיע לכם צערי כמאמרם ז״ל צריך אדם להודיע צערו לרבים [22] ורבים מבקשים עליו רחמים עם היות שאני אי״ש בוש׳ת כידוע לשער עמי מ״מ כי ראיתי אחרי ראי שגדל כים שברי השוד והשבר והרעב כבד בארץ ובעונותי הרבים והרעים עוללים שאלו לחם פורש אין להם [23] ולבנותי מה

3 סוכה לא.
4 סוף עוקצין.

1 ישעיה נא א.
2 חולין צב.
3 קהלת ז יב.
4 מנחות פו.
5 גיטין כו.
6 משלי כ ז.
7 סנהדרין פח:
8 מדרש משלי כב טו.
9 ברכות טל.
10 גיטין סז.
11 איוב מא. כד.
12 ברכות יז.
13 ישעיה לב ה.
14 משלי א ה.
15 שם ד ה.
16 דניאל יב ג.
17 שמואל א יח יד.
18 משלי מו כד.
19 בראשי יד יח.
20 יבמות עט.
21 יחזקאל לא כה.
22 שבת סז.
23 איכה ד ד.

אעשה לאלה היום[24] שכמעט... פרחה נשמתה וקרובה למות מהחיים וחרב עד צואר הגיעה ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו[25] ולכן אמרתי עת לחשות ועת לדבר[26]... לחכמים לעת הזאת לכן קמתי בקהל עם... שבע נפשות ביתי ולהפיל תחנתי לפניכם למה נמות לעיניכם וחרפה היא לכם בדבר זה ואעפ"כ בושתי ונכלמתי להרים פני אליכם לדבר עמכם פה אל פה כי אין זה מרדכי ולא מדרך אבותי לשאול חלקי בפי אפי' חרב חדה וכו'[27] לפי שהיינו מכת הנותנים ולא מכת המקבלים לכן באר הואלתי אליכם הענין רשום וכתוב בספר כי ידיע להוי ליכו שעל צד הממעיט אם ואולי יספיק לי לפרנסת אנשי ביתי סך שני סאים שעורים בשבוע ובתחילת ביאתי למחנכם קדוש היה השער שבשוק שוה לערך עשרה מעין לסאה ועבדיכם אין בו לא דעת ולא תבונה ולא אוכל לצאת ולבוא ולישא וליתן בענייני העולם כי אני איש תם יושב אהלים[28] ובביתי אין לחם ושמלה[29] ריקם ריקם לג"ש[30] ואין לי שום הכנסה אחרת ואין דורש ואין מבקש[31] ואין לי על מי להשען אלא על אלהי' שבשמים[32] וזולת מה שחנני ה' מברכתכם יבורך עבדיכם ומיום בואי למ"ק עד היום הזה ואני מקמץ מעסתי ומצמצם על עצמי ומצער עצמי אני ואשתי בתענית בכל יום אולי ישיבו את נפשם הילדים רכים שעלות עלי ואני מקצר ועולה במקום שאמרו להאריך שלא סיפרתי אליכם טפה מן הים ממה שאני מצטער ואין די לכתוב קצת מצרותי והאדם יראה לעיניים[33] שאין אני צריך, והיום הזה שהוכפלו הצרות ועלה השער שבשוק למעלה עקרבים והנה עיניכם רואות נלאיתי נשוא ועם היות ששלחו לי יחידי סגולה ממחנינו קדוש גם הם להתפרנס על ידם כמו שעליתי הענין לאחד מכם מ"מ אני ראיתי שגם זה הבל מטעם שאין זה מספיק ומה אתן זה לפני מאה איש דכולם שיעורן שוה לכולכם. אשר ע"כ למען אחי ורעי ואח לצרה יולד כתיב[34] וגר ותושב אנכי עמכם[35] ואין לי מנוס ומפלט מכם ושמך נקרא עלינו לכך אל תשיבוני ריקם מלפניכם והביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי[36] וכמה צער אני סובל בעצמי על כל מה שאני מדבר עמכם לכך השגיחו בעין חמלתכם עלי ועל אנשי בני ביתי ותראו באיזה אופן פרנסה ויבושו ויכלמו מבקשי רעתי ולמען אספרה כל תהלתכם באזני בניכם ולדורות הבאים ויצא לכם שם בזה ובבא שאין שיעור למצוה זו כידוע מתורתינו הקדושה ומדברי רז"ל בכל מקום והנה אנכי נתן לפניכם היום ג' דרכים ובחרו לכם את אשר תעשו עמי ואיזה דרך ישכון אור[37] ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל[38] כי השעה צריכה לכך ואם לא עכשיו אמתי[39].

הדרך הא' הוא אם תרצו ה ת מ י ד שאתם קובעים לי בכל שבוע כי אתם ידעתם שאם נעריך החק הקצוב הזה לשער שבשוק שהיה שוה בתחילה ודאי שיעור זה יספיק לי לפרנסתי והיום הזה לא יספיק אפי' לשליש או לרביע לפי העת והזמן לכך אם תרצו תפרישו מממונכם שיעור הספקתי משעורים ולא מעות כערך שבתחילה ואם כבד בעיניכם הדבר ורוצים להחזיק בידי ולברך יחידים אחרים שיהיו נמנים עמכם לדבר מצוה להקל מעליכם המ"ט כי הנה רואה שיש יחידים רוצים לזכות במצוה עמכם.

24 בראשית לא מג.
25 שם מה א.
26 קהלת ג ז.
27 ברכות י.
28 בראשית כה כז.
29 ישעיה ג ז.
30 קדושין יז.
31 יחזקאל לד ו.
32 סוטה מט.
33 שמואל א טז ז.
34 משלי יז יז.
35 בראשית כג ד.
36 איכה א יב.
37 איוב לח יט.
38 בראשית כד מט.
39 אבות א יד.

הדרך הב׳ הוא אם תרצו להחזיריני למקומי אני וביתי ולא תבטלו התמיד הזה הקבוע עד יעבור זעם של שנת רעבון ושכר הוא לכם בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך [40] שמכם ומהם תסתייע מילתא המ״ט.

והדרך הג׳ אם תרצו להחזרוני למקומי ותלוו עלי סך מאה אוקיות לזמן ואני פורע ואתן לכם ג״כ ביטחון על זה דהיינו יש לי משכונה אחת מסך חמשים אוקיות אכתוב לכם מסירה על גבי השטר וחמשים אוקיות האחרים אתן לכם מספרי הקודש שלי לבטחון לזמן ועתה בחרו לכם ולי אי זה דרך ישכון אור ובשכר זאת תזכו להיות מבני עליה שכר שאין שולט בו עין כל בריה שנא׳ בו עין לא ראתה וכו׳ [41] ותשובתכם הרמתה מהרה תצמח כי עוני . . . ואליכם כי השעה דחוקה ביותר . . .

49

התרכ״ז

אחינו בני בריתינו, אנשי גאולתינו, חומה הם עלינו, רבני אלפין [1] אחידי סייפין [2], החכמים השלמים כוללי תהלות הדיינים המצויינים חו״ר מתא פאס יע״א ועל צבא חכם לבב, ית׳ר חו׳בב, הן גביר החכם הותיק שר וגדול כה״ר מרדכי אפלאלו אתה ה׳ תשמרם, וכצנה רצון תעטרם, ועיניהם תראנה ה׳ן משיח לישראל צדקת ה׳ יעשה ומשפטיו, וישראל ישכון לבטח שוכן לשבטיו.

מראש שורי׳ם [3] כפלינן שלמא למלכא על ישראל ועל רבנן אתם שלום ובתיכם שלום, וכל אשר לכם שלום, מאדון השלום, קול האות להודיע והשמיע במרום קדשם כי הגיע אלינו כתבם הטהור יום ה׳ ושם ראינו שכת״ר מצירים ומצטערים עמנו בצרת הת״ח אשר בעוה״ר בימים האלה ובזמן הזה לא מצאו כל אנשי חיל ידידהם [4] וירדו לצע׳רים עם ה׳ [5] כי הק׳רה ה׳ [6] יוקר השערים כי עלה השער מאשר לפנים עשר ידות ואחרון הכביד צרות תכופות ו ברכים כושלות ויעל הארבה ויאכל את כל עשב הארץ [7] וחכמי ישראל מאנין תבירין די קב״ה [8] רעבים גם צמאים [9] יושבים בצע׳ר הגבוה ולמפורסמות אין צריך ראיה הכרת פניהם ענתה בם [10], וביום ש״ק שלחנו אחרי יחידי קהלנו אחד באחד יגשו [11] וקרינו עליהם את כל דברי האגרת מלה במלה והיתה תשובתם שהיה להם לקרוא להם לשלום ולהגיד להם צערם ודוחקם וכשלא יעשו . . . סוף דבר ישראל רחמנים בני רחמנים בישנים בני בישנים [12] התעוררו והסכימו שני גזברים כדי לתקן המעוות ומכאן

41 ישעיה סד ד. 40 שמות כ כא.

1 תרגום שרי אלפים.
2 תואר לרבנים הלוחמים מלחמת מצוה, תרגום יב״ע בנבואת ישעיה י לב על גוג ״ודבר עמיה מאתן אלפין אחדי סייפין ורומחין״ אוחזי חרבות.
3 במדבר כב ט ושם צורים וכאן בשין. והמליצה בראש השורות של המכתב.
4 תהלים עו ו.
5 שופטים ה יא וכאן המליצה הירידה של העם לצער היוקר ועלית השער.
6 בראשית כו כ והמליצה כאן כי ה׳ גזר על יוקר הפרנסה.
7 שמות י יד. 8 כלים שבורים של הקב״ה. 9 תהלים קז ה.
10 ישעיה ג ט. 11 איוב מא ח. 12 יבמות עט.

ולהבא חושבנא טבא ובעזר משדי והיה מידי חדש בחדשו ומדש״ב [13] ישגיחו עליהם בעין החמלה והחנינה די מחסורם אשר יחסר להם איה״ב ואל אלהים הוא יודע ובוחן לבבות הוא יבין כי היה רצוננו ללכת אצל כת״ר, ולדבר על לב הת״ח דברי פיוסים ולהחזירם לבתיהם לשלום אבל לסיבה ידועה אצלינו מנענו את עצמינו, ולכן כת״ר ידברו על לבם דברים המתיישבין על הלב ולשלחם למקומם ובעזר משדי אנחנו נחלץ חושים עד אשר יעשו להם יחידי קהלנו רצונם איש את נפשם וכנפש נאמני אהבתכם החו״פ בסדר ושמרו דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט [14] משנת ברוגז רחם ת ז כ ר [15].

50

התרס״ד

ידוע הדבר ומפורסם הענין שתקנות הנשואין וירושת הבעל לאשתו והאשה לבעלה שאנו נוהגים פה צפרו יע״א, אינם מעיקר הדין, רק על פי תקנות שתקנו רבותינו המגורשיס חל״ב זיע״א, הנם כתובים על ספר הישר ספר התקנות [1], וכך היו נוהגים בעיר פאס יע״א ובעיר מקנאס יע״א, ואח״כ עמד הרב הגדול כמוהר״ר רפאל בירדוגו זצ״ל זיע״א מרי דאתרא עיר מקנאס יע׳׳א וביטל תקנות המגורשים לענין תקנות הנשואין וירושת הבעל ואשתו הנז׳, וראה והתקין תקנה חדשה [2], ועד היום מתנהגים על פיה כידוע ובשנת אור ל י ש ר י ם [3] לפ״ק תקנו עוד חו״ר מקנאס יע״א זלה״ה וז״ל ביען שהמנהג הפשוט ביניני ע״פ תקנת קדמוננו נ״ן [4] שאין אדם יכול לישא א״א על אשתו בין בזיווג א׳ ובין בזיווג ב׳ אלא א״כ שלמו לה יוד׳ שנים מיום הנשואין ולא הי״ל ממנה זרע זכר, וראינו אנו ב״ד ח״מ שאף אם אין בדבר היזק כ״כ בזיווג א׳ שהם בחור ובתולה ועל הרוב עדיין

13 ישעיה סו כג. 14 בראשית יח יט. 15 חבקוק ג א.

1 ראה בראש ספר כרם חמר ח״ב להרב א. אנקאווא ליוורנו תרל״א, ובספר תורות אמת להרב ו׳. בירדוגו מקנאס התרצ״ט ״קיצור התקנות״ דף פ׳, ובספרו משפטים ישרים ח״א סי׳ רסט, וח״ב סי׳ כב, ושופריה דיעקב להרב י. בירדוגו ירושלים תר״ע, הא״ה סי׳ כו, ישמח לבב למו״ר אבי ז״ל ג׳׳ירבא תשיב דק״א ע״ב, ובספר יד רמא להרב רמ״א כ״י אצלי.

2 תורות אמת הנ״ל דף פד וראה הלכה למשה חו״מ סי׳ יד כתב וז״ל הנה החכמים ישצ״ו ביטלו תקנת הנישואין שנתקנה מרבני קאשטילייא זיע״א וחידשו תקנה אחרת וכו׳ וענין תקנה זו היא כתקנת קהל מולינא שנזכרה בתשובת הרא״ש כלל ה״ן סי׳ ח. ואין בניהם אלא וכו׳, והנה יסוד בניינם וטעמם ונימוקם לבטל התקנה הראשונה הוא משני טעמים: הא׳ שתכף למיתת הבעל הרבה נשים נישאו ע״י ממון שהניח להם סמוך למיתתו קפצו עלה זביני וכו׳.
ועוד כתבו טעם אחר וכו׳, והוא שהבנים באים בעזות מצח ותובעים לאביהם לחלוק עמהם במה שלא עמלו בו ונוסף גם הוא להשביעו שבועת אלמון וכו׳, והוסיף הרב הלכה למשה וכתב ״ואחר המחילה שני הטעמים הם חלושים ואינם כדאי לבטל על ידם תקנת הראשונים. שהרבנים מתקני התקנה לא תיקנו כי אם לרוב העולם. ואם אשה או נשים שעלה להם חלק מרובה במחצית הנכסים ומתוך כך עמדו ונישאו דקפצי עלייהו זביני בטלי במעוטייהו ועוד דאדרבא זוהי תקנתם ולא ישארו שכולות וגלמודות וכו׳ וכן הבנים שתובעים לאביהם לחלוק עמהם ולהשביעו הם בני דלא מעלו ובטלי במיעוטייהו וכו׳ ואין לתקן תקנה בשביל היחידים כי אם בשביל הרוב וכן כתב הרא״ש בתשובתו להחכם ר׳ ישראל ז״ל וכו׳ ואיפשר שהחכמים הנז׳ ישצ״ו המה ראו שבעירם פשה הנגע בעניינים אלו שהזכירו ולכן עמדו ותיקנו . . .״.

הבעל רך בשנים אפי' בסוף היוד' שנים משנשאה, מ"מ בזיווג ב' ראינו שנמשך מזה היזק גדול ורעה חולה שעל הרוב בזיווג ב' הבעל בחצי ימיו או קרוב להם וכשהוא חשוך בנים ואנו גוזרים עליו שלא ישא א"א ע"ס יוד' שנים ויארע הדבר שלא יבנה גם מהשניה נמצא שיוצאין רוב שנותיו והוא חשוך בנים וכו', לכן ראינו אנו ב"ד לתקן המעוות ולקיים המנהג ההוא בזיווג א' דוקא אבל בזיווג ב' דהיינו שנתאלמן הבעל או גרש או ששהה עם הא' יוד' שנים ולא נבנה ממנה בזרע זכר ורוצה לישא אשה אחרת עליה בכל אלו לא יזכר ולא יפקד מנהג זה כלל וכו', ומנהג זה אנו קובעים ומתקנים אותו בין בעתידין בין בחולפין כבר בכל זיווג ב' שהיה ע"י מיתת אשה א' או גרשה או שנשא עליה לפי שלא נבנה ממנה בזרע זש"ק והתנו בכתובה הב' ג"כ שלא ישא א"א עליה וכו' כמו שהיה המנהג מקודם שבכל אלו התנאי ההוא בטל ויכול הוא לישא א"א עה"ד שנתבאר, והגם שבחולפין כבר קע"ע הבעל בש"ח בשי"ת להתנהג ע"פ המנהג הקדום מעתה אנו מתירין אותה השבועה התרה גמורה וגם החיוב שנתחייב שאם ישא שלא כ"פה שיפרע לה וכו' אנו מפקיעין ומבטלין אותו בטול גמור בכח הפקר ב"ד בשכבר עשו כיוצא בזה קדמונינו נ"ן בתקנה החדשה האח' ש"ש אורה ושמחה[5] לפ"ק לענין מה שחדשו בה שאפי' תהיה לו בת יכול לישא א"א בשביל הזכר שלא כפ"ה החדשה שלא התירו לו כ"א בשאין לו אפי' בת וסיימו וז"ל ואפי' מי שקע"ע התנאי הנז' בשבועה אנו פוטרין אותו מהשבועה ומתירין לו היתר גמור שמעכשיו אנו מפקיעין שעבוד הכתובה לגבי התנאי הנז' מטעם הפקר ב"ד הואל והוא לדבר מצוה ע"כ וכו' עי"ש בתקנה כ"י וחתום ע"ז הרבנים הדו"מ כמוהר"ר שלמה טולידאנו זלה"ה וכמוהר"ר מרדכי בירדוגו זלה"ה וכמוהר"ר יעקב בירדוגו זלה"ה ועמהם החכמים השלימים שהיו באותו הדור זלה"ה. ובשנת הדר הוא לכל חסידיו[6] לפמ"ה תקנו חו"ר פאס יע"א זלה"ה וזל"ה ומעתה אנו מסכימים על נישואין השניים הן על הנשואין כבר הן על מה שינשאו עד עולם שאם עברו חמש שנים מזמן שישא נישואין השניים ולא נבנה בזרע זכר הגם שזכה לבנות נקבות רשאי הוא לישא אחרת וכו' וחתומים עליה חו"ר פאס יע"א שהיו בדור ההוא זלה"ה, הלא היא כתובה בספר הרב אשר לשלמה נר"ו ד' קמה' ע"ג עי"ש, וחו"ר צפרו זלה"ה שהיו בדור ההוא כתבו ע"ז ראינו מה שכתבו החכמים עליונים למעלה שהסכימה דעתם לתקן תקנה זו בטוב טעם ודעת ולכן גם אנחנו מסכימים עמהם והולכים בעקבותיהם דבכל התקנות בתר תקנות מתא פאס יע"א אנן גרירי ואין לזוז מדבריהם ימין ושמאל ולראיה ח"פ בסדר וגם הקימותי את בריתי אתם[7] בטבת משנת שופטים ושוטרים תתן לך ב כל שעריך[8] לפ"ק והשו"ב וקיים וחתומים הרבנים הדו"מ כמוהר"ר יהושע ישראל יעקב עולייל נר"ו וכמוהר"ר יהודה אלבאז וכמוהר"ר עמור אביטבול וכמוהר"ר עמרם אלבאז זלה"ה.

ובשנת ובחרת בחיים[9] לפ"ק תקנו עוד חו"ר פאס יע"א תקנה חדשה ע"ע החלוקה הלא היא כתובה בספר הרב אשר לשלמה נר"ו ד' קמו' ע"א עי"ש וכתבו וז"ל ותקנה זו קבלנו עלינו לדורות עולם ואפילו לכתובות שעברו וכבר נשאו ע"פ תקנת רבותינו זלה"ה שמהיום הזה והלאה יתנהגו ע"פ התקנה הזאת יתד בל תמוט עולם ועד ואנו מפקיעין בכח ב"ד יצ"ו הזכות שהיתה להם בכתובה הראשונה לענין הירושה והחלוקה הנז' וחתום

3 תהלים קיב ד.
4 ראה כרם חמר הנ"ל תקנה לו לז טל.
5 אסתר ח טז.
6 תהלים קמט ט.
7 שמות ו ד.
8 דברים טז יח.
9 שם ל ט.

ע״ז חו״ר פאס יע״א ויחידי הקהל, עי״ש וחו״ר צפרו יע״א שהיו בדור שלפנינו עלתה הסכמתם להתנהג בעירינו זאת לענין החלוקה כפי התקנה החדשה הזאת השנית ונכתבה בספר אלא שלא אסתייעא מילתא לבוא לידי גמר, וכעת נועצו לב יחדיו חו״ר עיר צפרו יע״א עם יחידי ק״ק ללכת בעקבות חו״ר פאס יע״א כמו שאנו נוהגים בתקנותיהם בכלל ובפרט, וידענו נאמנה שאין לנו פה לדבר ולא מצח להרים ראש[10] נגד רבותינו המגורשים חל״ב זיע״א, ואין אנו כדאים לשבור הדלת אשר סגרו הם ח״ו, אמנם כיון שראינו שחו״ר פאס יע״א וחו״ר מקנאס יע״א הרימו יד לבטל התקנות הנז׳ עבר והוה ועתיד לפי ראות עיניהם בדורם מהטעמים המבוארים בדבריהם, וגם חו״ר צפרו יע״א זלה״ה דור שלפני פנינו ענו אחריהם אמן בכל כחם לענין התקנה החדשה ש״ש ח ס י ד י ו לפמ״ה הנז׳, לכן גם אנחנו אחריהם נרוצה בתקנה החדשה ע״ע החלוקה הנז׳.

ו ב כ ן עלתה הסכמתינו שאם ב״מ נפטר הבעל בחיי אשתו אם היו הנכסים מרובים, הבחירה ביד יורשיו שאם יראה בעיניהם שתטול המחצית מוטב, ואם לאו הרשות בידם יתנו לה סכי כתובתה בניכוי שליש ושתות, (ביני שיטי כתוב ״ונכסי מילוג״ ואין עליהם קיום לפני החתימות, ונכון לציין שהתיבות הללו כתובים ע״י הסופר שכתב כל נוסח התקנה, וזה היה כתב ידו של הרב שלום אזולאי זלה״ה) יובן שהבחירה הנז׳ שאמרנו שהיא ביד יורשיו היינו זרעו אבל יורשיו שמבית אביו יתנהגו כפי התקנה הראשונה של רבותינו בעלי התקנות הנז׳, וכן אם מתה האשה בחיי הבעל הבחירה תהיה ביד הבעל אם ירצה יתן כתובת אשתו ליורשיה ואם ירצה יחלוק עמהם כפי תקנת רבותינו המגורשים זלה״ה, ולענין אם מתה האשה או הבעל בתוך שנה ראשונה לנישואיו מהיום הזה והלאה לא יכנסו לכלל חלוקה אלא כל אחד יעמוד בשלו[11] ותקנה זו קבלנו עלינו לדורות עולם ואפילו לכתובות שעברו וכבר נישאו ע״פ תקנת רבותינו זלה״ה שמהיום הזה יתנהגו ע״פ התקנה הזאת יתד בל תמוט עולם ועד ואנו מפקיעין בכח בדי״ץ הזכות שהיתה להם בכתובה הראשונה לענין הירושה והחלוקה הנז׳, ועל דבר אמת ח״פ צפרו יע״א בחדש שבט ש׳ ה׳ אלפים ושש מאות וששים וארבע ליצי׳ והשו״ב וקיים.

רפאל אביטבול ס״ט	אבנר אגייני סלי״ט	שלום אזולאי סיל״ט
רחמים אלישע אפרייאט ס״ט	רפאל עמרם מאמאן י״ץ	שמעון חיים עובדיה ס״ט
חיים מאמאן ס״ט	רחמים יוסף מאמאן סלי״ט	יהושע עמרם זכרי ס״ט
שמעון אגייני ס״ט	ראובן אגייני יש״ץ	רפאל רחמים פנחס עובדיה סי״ט

גם אנחנו חותמי מטה מסכימים לענין התקנה החדשה בחלוקת הנכסים בין הבעל ליורשי אשתו ובין האשה ליורשי בעלה ויטב הדבר בעינינו להתנהג בה מעתה ועד עולם עבר והוה ועתיד הכל ככל הכתוב מעבר לדף ולראיה ח״פ צפרו יע״א וקים צוה

לחתום הגזבר הר׳ משה הכהן ס״ט	צ״ל מרדכי שקרון ס״ט	ע״ה שלמה בן חמו ס״ט
חיים מסעוד הרוש ס״ט	דוד אזולאי ס״ט	ע״ה פינחס שקרון ס״ט
ע״ה רפאל יעקב ן׳ סמחון הי״ו סי״ט	ע״ה רחמים מרדכי צבע	מאיר שמעון אלבאז סל״ט
מאיר אליהו הכהן	יוסף שטרית	פינחס אלבאז סי״ט
ע״ה שלמה ן׳ כלפון סלי״ט	ע״ה ברהם עטייא	יחיא עטיה
אלעזר אלבאז		
יהודה אלבאז	ע״ה יהודה אלבאז ן׳ ר׳ שאול ס״ט	ע״ה אליהו אסודרי
יוסף סודרי		

10 בסליחות של תפילת תענית אחרי תפלתו של דניאל איש חמודות.

11 ראה תקנת ר״ת שהביא הרמ״א בהגה אה״ע סי׳ כג.

51

התרי״ט

מצוקי ארץ [1] ראשי אלפי ישראל [2] תחכמונים, ורבי פעלים מלכי רבנן [3], יושבי על מדין ת״ח המחדידין [4] הא והא איתנהו [5] סיני ועוקר הרים [6] וטוחנן הן הנה הרבנים המובהקים מליאים זו ומפיקים, מזקנים אתבונן [7] היושבים על כסא ההוראה ראשונים כמלאכים [8] חכמי ורבני עיר תהלה קוסאטאנטינא יע״א ה׳ עליהם יחיו ויזכו לראות בביאת משיחנו ובקבוץ כל עדת ישראל לתוכה.

אות לטובה נכנס בשלום שבח׳ שלמי׳ם [9] לרבנן ותלמדיהון טעונין ברכה עוד ינובון בשיבה וזרעם נכון לפניהם גם עשו׳ר [10] נלוה עמם כולו שלאנן [11] ואנו תפלה למען תחיו רבות בשנים מרוב הונים ותפארת בנים. אות זה מדבר אודות האי צורבא מרבנן [12] הח׳ השלם כהה״ר רחמים יוסף אג׳יני אשר הוא עתה במח״ק, ידיע להוי ליכו רבנן, שהלך בשליחות אשה אחת שנלבע׳ אביה בעיר המהוללה תוניס יע״א, והניח ברכה להביא לה הירושה שהניח אביה ונתפשרו עמו ברביע והאשה ובעלה שלשה חלקים, ומעיקרא רצו לשלוח אגרת של רבני עיר זו צפרו יע״א, לחכמים היושבים על כסאות למשפט שבעיר תוניס יע״א שהם יהיו מטפלים לשלוח הירושה הנז׳ בלא עמל וטורח ודחק ונכנס החכם הנז׳, ופייס לאשה ובעלה הנז׳ שיתנו לו הרביע בירושה הנז׳ והוא יטפל לכתת רגליו ויוציא הוצאות הדרך מכיסו וממונו כמשו״ח בידם בארוכה וכשהלך לעיר תוניס יע״א, קיים מ״ש חז״ל [13] שכחתי מה היתה משמשת וישב להעתיק הספרים כמו ששמענו מפי העוברים ושבים. ומה גם שהניח אשתו עזובה ועצורת רוח, ולא נעלם מ״ש חז״ל [14], זאת ועוד שהניח שני בנים נבוני לח״ש ובכל יום מצירים ומצטערים צעור״ים דרבנן נטורי קרתא [15] דעסקי באורייתא במח״ק דדחיקא ליהו שעתא וירדו לצער״ים מיוקר השערים ומהדרי אפתחי מדחי אל דחי צר׳ח חכמייא ירדו לארץ מתחת, ותורה מונחת, ולא נעלם מ״ש חז״ל [16] כל המגדל יתום בתוך ביתו כאלו ילדו וכ״ש וק״ו בניו של אדם ועליהם אמר הכתוב עושה צדקה בכל עת זה הזן בניו ובנותיו [17] וכ״ש ת״ח, וזה כמו תשעה שנים משהלך בשליחות האשה הנז׳ ובעלה ולא שלח להם מאומה ושערי תשובה ננעלו, לכן בנא לשון בקשה חלותינ׳ו במדב׳ר אליכם המצוה הזאת לדבר על לבו דברי מוסר והשכל אם רצונו לחזור למקומו מה טוב ומה נעים ואם רצונו להתעכב שם ללמד התנוקות כמו ששמענו שלוח ישלח הירושה המגעת לאשה הנז׳ ע״י ליטרא׳ במקום נאמן, גם יוכיחוהו מעכ״ת תוכחת מגולה ע״ע בניו הנז׳ שקיים בהם מקרא מלא ואת

1 שמואל א ב ח.
2 במדבר א טז.
3 גיטין סב.
4 ברכות מז: תענית ז.
5 פסחים קיג.
6 הוריות יד.
7 תהלים קיט ק.
8 שבת קיב.
9 שבח ושלום במקום זבחי שלמים קורבנות.
10 תהלים פג ושמאשור, וכלומר גם ברכת העושר תתלוה עם הברכות הראשונות.
11 איוב כא כג.
12 תענית ד.
13 יומא יט.
14 סנהדרין כב: ע״פ ובין אשת נעורך אשר אתה בגדת בה. מלאכי ב׳ יד וע״ע כתובות סב: עובדא דרב רחומאי.
15 ירושלמי חגיגה א ז.
16 מגילה יג. סנהדרין יט.
17 כתובות נ.
18 דברים לג ט.

בניו לא ידע[18], גם לרבות אשתו הנז' שהניחה גלמודה גמולא דא מבעלה[19], ואם לא יטה אוזן דינו מסור לשמים ובפרט לאדם שכמותו שהוא יודע את רבו ושגגת תלמוד עולה זדון. ובשכר זאת ה' צבאות יגן עליכם ונגע לא יקרב באהליכם כי"ר החו"פ צפרו יע"א בסדר ושפטו העדה וגו'[20] על המשפטים האלה ובשנת מה א ח ר י ת אלה[21] לפ"ק ואתם שלם מאדון השלם.

52

בע"ה

התקנ"א

בא לפנינו אח"מ הנגיד הר' יוסף בן מכלוף הן' חמו ואמר לנא מהודעני לכון שהר' מרדכי הן אלבאז ובניו הלא המה הר' משה והר' אהרן והר' אברהם ושמעון אחיהם הכרת פניהם ענתה בם שלא רצו ליתן במושלם מה שמוטל וקצוב עליהם מהממון שהטיל המלך יר"ה על קהל צפרו י"א, ומה גם שמרבים תקרובות ומנחות לשר העיר בתוספת מרובה פיוסין בתחנות ובקשות להשר הנז' אולי יפותה ויוותר להם מקצת מהקצבה שמוטלת עליהם וחששתי פן יכריחני השר הנז' לוותר ולהתפשר עמהם במקצת ממה שמוטל עליהם או יפצירו בי גם אני להתפשר עמהם ולנכות להם ממה שמוטל עליהם ומה גם מפני המחלוקת לכן אני מגלה דעתי בפניכם שכל וויתור ופשרה ומחילה שאעשה עמהם ואף אם תהיה הפשרה והמחילה בקוש"ח בביטול מו' דמו' ופיסול עדיהן וכו' אין פי ולבי שוים והכל כמאן דליתנהו דמי ולא ידון הדין עליהם כלל וכלל כי על מודעה זו אני סומך ועליה תמכו אשורי ואחר שאגבה מהם היום מה שאגבה עוד ידי נטויה עליהם ואגבה מהם הנשאר ואף שאודה להם בש"ח שלא מסרתי שום מודעה נגדם ושדברי האחרונים פוסלים את הראשונים אדרבא ונהפוך הוא שהראשונים עיקר ותפו"ק[1] לשון אחרון ונשח"ך הנגיד הנז' שלא יבטל מודעה זו לעולם וידענו אח"מ ידיעה נאמנה שזה היה קודם שיתפשר עמהם הנגיד הנז' והיה זה במאמר בדי"א בארבעה ימים לתשרי שנת ה' אלפים וה' מאות וחמשים ואחת ליצירה והכל שריר ובריר ואמת ונכון וקיים.

מסעוד א"א עמור ן' יתאח סי"ט **אברהם אדהאן** סלט"א

התק"ץ

ג"ד בפנינו אה"ח הר' יוסף הנז"ב ואמ"ל ידיע להוי ליכו שעמדתי לדין עם הר' מרדכי אלבאז ומשה ושמעון בניו על אודות מה שנשאר אצלם מפנקסי ההערכה מההטלות שהטיל עלינו המלך יר"ה מהפנקס הראשון שנעשה בבית השר שהיו יחידי הקהל תפוסים אצלו ומה שנשאר ג"כ מהפנקס השני שהעריכו בו כל בני העיר ונעשה בהסכמת כולם ובכללם הר"מ הנז' ובניו ונתחייבו בדין לפרוע כל מה שנשאר בידם מהב' פנקסים ככתוב בידי בארוכה וכיון שראו שנתחייב בדין מרבין מנחות לשר העיר אולי יפותה לוותר להם מהקצבה הנז' שמוטלת עליהם דהיינו מה שנשאר ביד האב ובניו מפנקס הראשון הוא

19 רה' כו. סוטה מב. 20 במדבר לה כד. 21 דניאל יב ח.

1 ותפוס, ב"מ ק"ב: ושם והעיקר כלשון אחרון, וכאן העיקר לשון ראשון ותפוצץ לשון אחרון.

מאתים מתקאלים נכי חמשה מתקאלים ומה שנשאר מהפנקס השני הוא זה ביד האב הנז׳ — תשם — וביד הר״מ הנז׳ — תקם — וביד אברהם — תתקם — כם — וביד שמעון — קקם — וביד אהרן — קקם — וחששתי פן יכריחיני השר להתפשר עמהם ולנכות להם מהסך הנז׳ שמוטל עליהם או יפצירו בי ג״כ וירבו עלי דודים ורעים, לכן אני מג״ד לפניכם שכל ויתור ומחילה ופשרה שאעשה עם האב הנז׳ בד״ה ובניו הגם שתהיה המחילה או הפשרה בקוש״ח ובביטול מודעי ומו׳ דמו׳ וכו׳ ובפיסול עדיהן וכו׳ אין פי ולבי שוין והכל כמאן דליתנהו דמי וכחרס הנשבר שב״מ כי על ג״ד זה אני סומך ועליה תמכו אשורי ומה שאגבה מהם היום מן הסך הנז׳ בד״ה ואמחול להם בשאר עוד ידי נטויה לגבות מהם הנשאר עספ״א כל זמן שארצה לזכות הקהל יש״ץ ונשח״ך הר׳ יוסף הנז׳ שלא לבטל מו׳ זו לעולם וידענו נאמנה שהיה זה קודם שום פשרה ומחילה וויתור ולראיה ח״פ במאמר בדי״א והיה זה באלול שנת ה׳ אלפים וה׳ מאות וחמשים ליצי׳ וקיים.

שלמה א״א מימון אביטבול ישראל יעקב עולייל סי״ט

עוד ג״ד לפנינו הנגיד הנז׳ בד״ה אודות הי׳ שלם ן׳ אברהם לקובי שנשאר בידו מהפנקסים של ההערכה מההטלות שהטיל עלינו המלך יר״ה סך — תשם — ועוד ג״ד לפנינו אודות הי׳ מכלוף ן׳ ליהוא ה״ן עטייא שנשאר בידו מהפנקסים הנז׳ סך — קעם — הם — ואמ״ל הנגיד הי׳ יוסף ן׳ חמו הנז׳ בד״ה שכל וויתור ומחילה ופשרה שאעשה עם הי׳ שלם ומכלוף הנז׳ אין פי ולבי שוין והכל מן השפה ולחוץ ועל ג״ד זה אני סומך ואשיבה ידי עליהם לגבות מהם כל מה שישאר אצלם מן הסך הנז׳ עספ״א והיה זה קודם עשות עמהם שום מחילה ופשרה והכל שריר וקיים.

שלמה א״א מימון אביטבול אמלאל

מ׳ הנגיד הנז׳ בד״ה ומלת לקובי נכ׳ ב״ש וד״ק והכל שריר ובריר וק״ש.

53

התק״ט

ידיד ה׳ החכם השלם הדיין המצויין כהה״ר יוסף בן עטייא נר״ו.

אחד״ש כת״ר כדקא יאות ליראי ה׳ ולחושבי שמו, שתי שומי אותותי אלה אודות החכם השלם כהה״ר שלמה אלגז שזה כמה שנשתלחה אגרת מהכא ליד כת״ר להשתדל בכל עוז ותעצומות בגביית נדבת החכם הנז׳ ולשולחה אליו מהתם להכא ע״י ליטרא לפי שנתיירא ללכת הוא בעצמו משום היזק ראיה בשנוי מלבושיו כמבואר באגרת הראשונה באר היטב, ואיחלה לתשובתה ואין קול ואין עונה, ולכן המבוקש מכת״ר אם עדיין לא באה הנדבה לידי גובינא שתשתדל בכל מאמצי כחך עד שיפרשו מממונם נדבה להחכם הנז׳ ואם גבויה ועומדת היא ואינה מחוסרת אלא נתינה תשתדל לשולחה באופן בטוח מסכנת דרכים ושכר כת״ר כומ״ה נאם החותם בסדר ונתנו איש כופר נפשו וכו׳ בשנת ה ת ק ט ליצירה בפאס יע״א ושלם.

שמואל אלבאז

54

ב"הו

התקס"א

העמודים והמכונות [1] יכין ובוע"ז אשר הבית בית ישראל נשען עליהם, שרפי קדש ואראלי טוהר [2] טהורי לב יראה להם וגובה להם [3], עטרו"ת ויעז"ר [4] עירין קדישין [5] מן שמייא יהבו לן קדושים אשר בארץ המה [6] חכמה ומדע [7] נובעות כליותיהם [8], מאורי אור [9] המאירים לארץ [10] ולדרים מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע [11] וכשמש דמות פניהם, ה"ה בי דינא רבה [12] ב"ד הצדק מחזיקי כל בדק [13] רבני פאס ישצ"ו ובראשם המאור הגדול [14] מופלא שבסנהדרין [15] חר"ש ומסג"ר [16] מופת דורינו [17] ועטרת ראשינו כמוהר"ר שאול סירירו נר"ו וכמה"ר רפאל אבן צור יזיי"א אכי"ר.

אחד"ש מכת"ר ידרשהו אלוה ממעל [18] אותותינו אלה יביעו ידברו [19] לפני מכת"ר כי הנה חרדתם אלינו [20] את כל החרדה הזאת בשני כתובי"ם הבאים כאחד [21] שהביא בידו כהרשי"א [22] א' אומרת שינהג בו כבוד כמהר"שא [23] ויהיה סר למשמעתו, וא' אומרת שהסכמתם על כההר"י [24] אלבאז חתנו לדון ולהורות וראינו אחרי רואינו שאין זו תקנה אלא קלקלה ואדרבא נפקא מינה חורבא שאתם יודעים את האיש ואת שיחו שכל מגמתו היא לקלקל את השורה ולעות את המקראות לשום את העקום למישור [25] ואת הפשוט כפוף כדי להתגאות ולומר דידן נצח ולרדות אותנו בתוך ביתינו [26] והן בעודנו יחידי בלתי בן זוג רק רע כל היום [27] מחייב את הזכאי ומזכה את החייב עד שכמעט נעשית התורה פלסתר [28] וכשתי תורות ולא ישוב מפני כל שאין חכמי ישראל לפניו כקליפת השום [29] ולולא ה' הותר לנו שריד [30] ה"ה החכם השלם הדו"מ כמה"ר שלמה אביטבול נר"ו שנצב כנגדו להציל עשוק מיד עושקו ולהעמיד דת המעוז לבל תהיה האמת נעדרת [31] כמעט כסדום היינו [32] וכ' הגם שאין לו הנאה מהנאות העיר וכי יהיה לו דבר קשה יביאיהו לפני מכת"ר וכל אשר תאמרו כי הוא זה מקובל ומרוצה בספ"י לאפוקי כההרשי"א כי יבוא אליו דבר מכת"ר שיניו יחרוק ונמס [33] ופיו ידבר גדולות לאמר אני ואפסי עוד [34]

1 מלכים א ז מב מג.
2 כתובות קד.
3 יחזקאל א יח.
4 במדבר לב ג שמות ערים והכותב הביאם במליצה לעטרה ועזרה.
5 שיר היחיד ליום ד כנוי לתלמיד חכם פסחים לג.
6 תהלים טז ג.
7 דה"י ב א יד יא.
8 ב"ר פ' צ"ה.
9 יחזקאל לב ח.
10 ברכת יוצר אור.
11 דניאל יב ג.
12 סוטה כב ב.
13 מלכים ב יב ח.
14 בראשית א טז.
15 סנהדרין פז ב.
16 מלכים ב כד יד ופירש"י שם, חגיגה יד א גיטין פח א.
17 חולין קג ב.
18 איוב ג ד.
19 תהלים צד ד.
20 מלכים ב ד יג.
21 פסחים כו א מליצה על שני מכתבים שהגיעו אליהם.
22 כבוד הרב שאול ישועה אביטבול.
23 כבוד מורינו הרב שלמה אביטבול.
24 כבוד הרב הגדול רבי יהודה.
25 העקום במקום העקוב למישור ישעיה מ ד.
26 ירושלמי ביצה פ"ה הל"ב.
27 בראשית ו ה.
28 ברכות לא.
29 בכורות נח.
30 ישעיה א ט.
31 ישעיה נט טו.
32 שם ושם.
33 תהלים קיב.
34 ישעיה מז ח.

מחרף ומגדף במערכות אלהי׳ם [35] כידוע לפני מכת״ר וכ״ש וק״ו לעת כזאת שימצא מין את מינו וניעור [36] איש את רעהו יעזורו [37] לאכול עניים מארץ וכו׳ [38] ויתרבו המחלוקות בישראל [39] ויתעקלו הדינים ויוסב אחור משפט [40], לכן ובכן לכם תלויות עינינו שתתקנונו בעצה טובה מלפניכם לדעת מה יעשה ישראל ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול [41] שתשאר עדת ה׳ כצאן אשר אין להם רועה [42] ואיש לאהליו ישראל [43] ואליכם המצוה הזאת [44] להפיר עצתו ולקלקל מחשבתו אשר חשב על היהודים להומם ולאבדם [45] ואם החריש תחרישו בעת הזאת ריוח והצלה יעמוד ליהודים [46] וכו׳ כי יבחר אלהי׳ם חדשים אז לח׳ם שערים מג׳ן אם יראה׳ה ורומח [47] דנקטי גירא בידייהו [48] לקפח שוקייהו [49] דמעוות הדין בעלי תריסין [50] על ח׳ד תר׳י או על חד תל׳ת [51] ושפטו את העם בכל עת [52] ונראה מה יהיו חלומותי׳ו [53], גם בעינינו יפלא על מכת״ר שהבטחתם להנגיד המעולה ה״ר אהרן הכהן שתקרעו אותה האגרת ליב׳ קרעים והן עתה הביאה בידו כהרשי״א ומחזרה על הגרנות אלופיו ומיודעיו ואחוזת מריעיו שש ומתפאר בגוונין שלו [54] לאמר הביטו וראו כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי [55] וכזאת וכזאת עשיתי ולמכת״ר החיים והשלם מאדון השלם ומחותמים פה לכבוד שמים ולכבוד תורתו הקדושה בס׳ על מי עשה ה׳ ככה לארץ הזאת וכו׳ [56] באלול המרוצה שנת ת ק ס א לפ״ק.

יוסף א״א יהושע אבן זכרי סלט״א **אליהו משה הכהן מאיר א״א יחייא נ״ע צבע** סי״ט

הן עוד שמעתי ממגידי אמת כי מכת״ר שמעי׳ מהמסכסך שאני ח״ו הטחתי דברים כנגדו, והאמינו לדברו חלילה לי מעשות זאת כי איך אעשה את הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים [57], ואדרבא אני הוא שקנאתי לכבודכם כשחרף וגדף בכם איש נבזה צעיר קומה באדר תקס״א בידיעת כהרר״י אשריקי שהיה מצוי באותו מעמד למען התורה הקדושה שתשאלוהו ויאמר האמת ואדרבא בעלת דברים דידי היא שהטיחה דברים נגד מכת״ר קרובתו של כהרשי״א ואני הטחתי נגד כהרשי״א עוזרה המחזיק בידה וא״ל דבריו מהבל ימעטו אדרכם ארמסם בחמתי [58], ותו לא מידי והאלהים יבקש את נרדף [59].

35 שמואל א׳ יז כז.
36 עירובין ט.
37 ישעיה מא ו.
38 משלי ל יד.
39 מגילה ג א.
40 ישעיה נט יד.
41 שמואל א׳ כה לא.
42 במדבר כז יז.
43 שמואל ב׳ כ א.
44 מלאכי ב א.
45 אסתר ט כד.
46 שם ד יד.
47 שופטים ה ח. וראה המליצה על הדיין שנק׳ בשם אלקים, לח׳ם שילחם, מג׳ן שיגן עליהם ויראה תהלוכותיהם.
48 סוכה לח.
49 סוטה מד.
50 ברכות כז.
51 ברכות עז. והמליצה אחד נגד שניים או נגד שלשה.
52 שמות יח כב.
53 בראשית ל״ז כ.
54 שבת כח.
55 איוב לא כה.
56 דברים כט כג.
57 בראשית ט״ל יוד.
58 ישעיה סג ג.
59 קהלת ג טו.

ב"ה

אחי ומרחמי, טובייאנא דחכמי[1], מרגניתא דלית לה טימי[2], החכם השלם והכולל הדו"מ כמוהר"ר יאודה אלבאז יש"ץ אכי"ר.

אח"ן פ"ה ראשית הג"ש הנה שפתי לא אכלה, בתחנה ובתפלה, יתן ה' את אויבך הקמים עליך[3] לאלה, והיית רק למעלה[4], אכי"ר זאת אומרת קשה עלי פרידתך כפרידת טופרא מבשרא, הייתי כאיש נדהם[5] וכגבר עברו יין[6] בלתי מזוג, יחיד בלתי בן זוג, אחלי יכונו לפני אל רחום וחנון יקבץ נדחינו בעגלא ובזמן קריב אכי"ר, מן המודיעית ולפנים[7] איך יום ה' בשבת באו לכאן פאס יעא' ידי"ן כה"ר יצחק אביטבול יש"ץ וסי' עבדלא בראברא וגמרו הענין עם הר' יוסף אפלאלו ככתוב בשטר המשכונה ותכף לביאתם הרבה להפליג סי' עבדלא הנז' בהבטחות ונאמנות גדולה כדרכו ודחיתי אותו בקש, והן היום יום א' בשבת ישבתי עם כה"ר יצחק והיה מצדד על ההליכה ומבטיח קצת שאין לנו שום פחד ונומיתי לו הנה אתה עצמך מדבריך ניכר שאתה מסופק קצת בזה ואיך נלך ועתה תברר דבריך אם תבטיח בהחלט שאין לנו שום ריח פחד הנני מזומן לשלוח לכמה"רי אלבאז ונחזור עמך למקומנו ואם ב"מ היה איזה דבר אין לנו תלונה כי אם עליך ואם לאו יניח לנו במקומנו ואחר הרבות אמרים נגמר הענין ביניינו עזה"ד שילך הוא יום ב' לצפרו יע"א ויעלה הוא ויחידי הקהל לשר וידברו אליו על אודותינו אותם הדברים שהיה אומר ידידינו כהה"ר רפאל הצרפתי בהיותך בפאס יע"א וישחטו עליו להפיס דעתו ויבואו לכאן ליקח אותנו בכבוד אחר נטילת הבטחה גדולה, גם אודיעך כי הר' אברהם בן מאמאן חתנך באה אליו אגרת לחזור למקומו ממר דודו ויום ה' לעת ערב הגיע אליו רץ אחר ובידו כתב מידי"ן הח' הש' כהה"ר עמרם שלא יבוא וחזר בו והיום גמר בדעתו לילך יום ב' עם כהרי"ץ אביטבול, והר' יצחק אלבאז כמדומה שעלתה בידו מצד סי' אלערבי ז' אלעלאם להביא את אשתו לפאס שכן הבטיח לכהה"ר רפאל הצרפתי ומ"מ לעת כזאת עדיין לא יצא הדבר לפועל, ולמה לא הודעתני איזה מקום תחנותך, ועד אחרן אני בא, כפילנא שלמא רבה, למר ניהו רבא, המאור הגדול לממשלת, נפשי קשורה בנפשו כשלהבת קשורה בגחלת, כמהר"י בירדוגו יש"ץ ואמור לו איך ולמה תכף ומיד שכח אהבתינו והעלים עיניו מלשאול בשלומינו אפי' באותות שתים ואח לצרה יולד כתיב[8] אך אמנה אם המונח בטל לנגד עיניו אין חלות לתלונה לפניו, וכעת אין להאריך כי אם בש"ש טו"ב כנפשך שובעך וכנפש נאמן אהבתך הצעיר.

עמור אביטבול סי"ט *

ע"ג הכתב:

הרי זו עולה אל מול פני מחמד עינינו אחי וראש' החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר יהודה אלבאז יש"ץ למתא מקנאסא יע"א אשו"ש ואל"ש קרוב"ץ רבשו"ש ושבש"ש ופגי"ן

1 גיטין כו: 2 ירושלמי ברכות רפ הרואה. 3 דברים כח ז.
4 שם ושם יג. 5 ירמיה יד. 6 שם כג, ט.
7 פסחים צד. שם עיר וכאן מלשון הודעה פנימית.
8 משלי יז יז.
* ראה תעודה 109. 221. 262. 302.

בעה״ו

התקל״ד

עמדו לפני לדין הגגיד הר׳ מרדכי אלבאז ואחד מיחידי הקהל כת אחת והגבון וחשוב אח׳ כהר׳ שמואל ן׳ חמו כת אחת ותבע הרש׳ הגז׳ מה ששורת הדין נותנת על מה שרוצים לחייב להר׳ יעקב בנו שיתן עמהם מס והעריכוהו בפנקס המס׳ והוא עדיין סמוך על שולחן אביו והם השיבו כי סוף סוף הוא עושה מלאכה עם אביו וכדין שותף הוא אצל אביו ויש לו ממה ליתן שעדיין האלפניוז שעשה לו אביו קיים ועדיין הגדונייא שהכניסה לו אשתו קיימת והוא לובש כסות נקיה וכיוצא ונומיתי להם אני חתום מטה שהדין עם כהר״ש ולא יתן כלום בעד בנו הגז׳ בחמס המס, שהרי הוא סמוך על שולחן אביו ומודעת זאת בכל הארץ [1], שאין לו שום משא ומתן מיוחד לעצמו. אלא שעומד ומשמש עם אביו הגז׳ לסייעו במלאכתו בחצר הבורית להקל מעליו הטורח כפי רצונו שפעמים שאינו רוצה לסייעו כבן המתגעגע על אביו וכל עיקר העמדתו שמעמדו אצלו כדי ללמוד אומנות והלכות דרך ארץ ומשא ומתן עם הגויים, וכשנכנסים מעות אביו לידו עושה בהם כרצונו לקנות מהם בגד ללבוש כחפצו ומבזבז מהן בשה״י פה״י ואין אביו הגז׳ מדקדק אחריו בכל זה אף שהפסידו מרובה על שכרו ואדרבא מרחף עליו והוא זן ומפרנס ומכסה אותו ואת בני ביתו, סמוכים על שולחנו ומי הוא זה שיאמר שבן כזה יהיה לו דין שותף אצל אביו ולהעמיס עליו לפרוע בעדו גם המס המס, ומה גם שאביו הגז׳ פורע במס בשער הגבוה, ומהלכות דרך ארץ ליפות כח הבן מכח האב שנותן חלק בראש, ובר מן דין אני אומר שאפי׳ אם היה לו משא ומתן מיוחד לעצמו ראוי להסביר לו פנים ופורקין מעליו עול המס וכיוצא יען שאביו הגז׳ הוא לבדו נושא עול כל העוברים ושבים והוא עמוד העיר הזאת בכל מילי וגדולה הכנסת אורחים אשר תמיד... לרוחה ומקבל כל האדם בספ״י גדול וקטון שם הוא... ומנורה וכמה מוספין כהלכתן מלבד התמידין כסדרן דתלו ביה כמה מעניי העיר מקרוביו נוסף על טפולו הכבד לפרנס ולזון השלשה בתים ביתו ובית השני בניו ובפרט שהאחד ת״ח הר׳ משה בנו יושב מסתופף בבית ה׳ מספיק לו כל די מחסורו בכבוד ובריוח בלבוש נאה ודירה נאה וכיוצא, ואיש כזה שקיבל עילו עול תורה וזכה לרעיבו ושביעו של יעקב [2] בדין הוא שפורקין מעליו ומקילין עליו מעול מלכות ועול שביעו של עשו וכל המדקדק אחריו וכ״ש אחר בנו המוטל עליו בענייני המס כאמור ולראות את הנכנסות ולא את היוצאות גילה ע״ע שאינו לא במקרא ולא במשנה [3] ולא בדרך ארץ וככופר בטובתו של מקום [4] כיון שכופר בטובתו של חבירו ולראית האמת חתמתי פה צפרו יע״א בתמוז משנת ו ה ת ע נ ג על ה׳ לפרט האלף הששי.

ע״ה ישועה בכה״ר יצחק

כך הוא הדין שה״ר יעקב הגז׳ פטור מהמס לפי שהוא עדיין סמוך על שולחן אביו וצ׳אר אסאבון שהיה עושה אביו קודם שנולד יעקב בנו הגז׳ הוא שעדיין עושה על יד בנו ואינו אלא כשכיר לגבי אביו ואלו נוספה צ׳אר סאבון אחרת והיה אביו עומד בראשונה... בדברי הקהל קצת חלות לדבריהם לומר שותפי נינהו ואין סמיכות שולחן זו אלא הערמה והרי מרויח עם אביו כמו שותף בעלמא ונוטל חלקו בריוח ואדרבא עכשו שאוכל משל אביו

1 ישעיה יב ה.
2 ויקר׳ לד יג.
3 קדושין מא.
4 פסיקתא רבתי לא.

ונוטל חלק בריוח הוא שיפרע המס. אבל עתה מוכחא מילתא דאין לו ממון וריוח מאותה פרגמטייא ואינו אלא תחתיו מבניו ואדרבא צריכים להקל מעל אביו עול מסים לרוב טפול ואם יתערך בעשרה מעות לפי ממונו לא יפרע כ״א חמשה מעות משום הוצאתו מרובה משום דתלו ביה טפלי [5] ומה גם דתלי ביה בנו ת״ח כה״ר משה בנו ואלמלא צרת צבור היינו פוטרים הר״ש מהמס מכל וכל משום הכנסת אורחים דידיה דאין לה שיעור והקהל כולם פטורים מאותה מצוה וכי היכי שהר״ש הנז׳ נושא עול מצוה זו בגופו וממונו שנטל חלקו וחלק חביריו גם הקהל ישאו חלקו במס וכך חובתינו כדי שימצא הרוחה לעשות חפצי שמים כחפצו ורצונו, אבל משום להשתתף בצרת צבור לא רצינו לפוטרו אבל צריכים להקל מעל הר״ש הנז׳ עד חציו משום טיפולו ואלו יעקב בנו פטור מכל מיני מסים כאמור ולראיה ח״פ פאס יע״א בחדש אב משנה הנ״ב וקיים.

אליהו הצרפתי ס״ט **מתתיה סיריו** יס״ט **משה בכה״ר אברהם בן זמרה** יס״ט
שמואל אבן צור סי״ט

ראינו את כל הרשום בכתב אמת [6] את הכל עשו יפה בעטו [7] ודינא הוא להקל מעל הרש׳ הנז׳ מהערכתו שלא יפרע כפי הערכתו כשאר אינשי רק בפחות כפי טיפולו דתלו ביה גדולים וקטנים, ועוד זה אין לו שיעור שביתו פתוח לרוחה גדול וקטון שם הוא שכיון שמקבל עליו עול תורה כזה מעברין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ [8] רק משום ואל תפרוש מן הצבור [9] ראוי לו לפרוע עמהם במס אבל לא כפי הערכתו לגמרי ועל זה יגדל התימה דלא די לו צערו וטיפולו אלא עוד זאת בקשו לגבות מיעקב בנו המס והכל יודעים שכל עסקיו אינם להרויח רק להקל מעל אביו טורח משא כובד העבודה ואין לו שכר מיוחד אפי׳ כפועל בטל ומאין ולאין הסכימה דעתם לגבות ממנו מס אם לא שסמכו על אביו לפרוע בעדו ונוספה נ׳חלתו עליו דמאחר שאין הבן מתעסק להרויח אין לו ממה ליתן דמה שיש לו בגדים ותכשיטין אם יפרע המס עליהם חדש נכנס וחדש יוצא והם כלים [10] ואינם מספיקים לכובד משא המס ההוא באופן קם דינא... לפרוע כמי יכולתו... משפט לפ״ק פה מכנאסא יע״א.

שלמה טולידאנו סיל״ט **יקותיאל בירדוגו** סי״ט

...דברים במשפטים ישרים שראוי להקל בעול המס על כהר״ש הנז׳ כיון שנטה שכמו לסבול עול מצוה רבה כהכנסת אורחים וכבר מילתייהו אמורה בגמ׳ בפרק מפנין גדולה הכנסת אורחים כהסכמת בית המדרש [11] ואיכא מ״ד יותר א״כ הו״ל כיושב בבה״מ, ובפרט בשנים אלו שההוצאה יתירה בתשלומי ד׳ וה׳ וע״כז מתהלך בתומו צדיק ולא זז מחביבה בפנים צהובות ה׳ן יוצא וה׳ן בא [12] ויום אחרון כיום ראשון ביודעו ומכירו קאמינא שביתו פתוחה לרוחה לעשות כרצון איש ואיש בעין טובה ולראיה ולזכות בידו ח״פ מכנאסא בשנת ועשית ה י ש ר ו ה ט ו ב [13] ליצירה ע״ה ב״ה.

5 חולין יח.
6 דניאל י כא.
7 קהלת ג יא ושם בעתו מל׳ עת וזמן, וכאן בעטו עט הכותב.
8 אבות ג ו.
9 שם ב ד.
10 קדושין ע.
11 שבת קכז.
12 יהושע ו א ושם אין יוצא ואין בא וכאן לפי המליצה שכן יוצאים אורחים ונכנסים.
13 דברים ו יח.

57

השפ״ב

נשאלתי בעישור אחרון לאייר שנת ב ש פ ה ליצירה מהר״ר דוד אראג׳יל נר״ו על דבר התקנה החדשה האחרונה שנתקנה בימי רז״ל בענין חשוכי בנים שרוצים לקחת אשה להבנות ממנה בחיי אשתו הראשונה הנשואה לו עפ״י תנאי שלא ישא וכו׳.

ו ז א ת היתה תשובתי לו בגב כתבו אהובינו החכם השלם כה״ר דוד ס״ט אחר ההתפקדות בשלם כ״ת היתה זאת להשיב אמרים לשאלתך בענין התקנה האחרונה שנתקנה בימי רז״ל לנשואי חשוכי בנים שכתב כת׳ שהיתה לחמש שנים, ושוב נתקנה לשלש שנים שכך שמעת מפי המגיד, יודע לכ״ת שהמגיד טעה בשני הזמנים שזכר לפני כ״ת כי לא נתחדש בתקנה האחרונה זמן קצוב לחשוכי בנים כי אם לפי ראות ב״ד אשר יהיו בימים ההם שאעפ״י שבתקנה הראשונה [1] לא היו רשאים חשוכי בנים זכרים לקחת אשה אחרת בחיי אשתו הנשואה לו בתנאי שלא ישא וכו׳ עד שיעברו עשר שנים מעת נשואיו עמה שוב חדשו קולא אחרת בתקנה האחרונה [2] לחשוכי בנים זכרים שאם יהיה באשה שום חולי מחודש המונע לידתה לפי ראות ב״ד ישצ״ו רשאי לקחת לו אשה אחרת עליה בחייה אפי׳ בתוך העשר שנים על פי מאמר ב״ד אשר יהיו בימים ההם להרשות למי שאין לו בן זכר מאשתו לקחת לו אשה אחרת אפי׳ בתוך העשר שנים בהיות ניכר לב״ד שהחולי שיש לאשה ההיא אוסרה על בעלה מתשמיש חמ״ה שכך נתקן מלפני רז״ל נ״נ בתקנה האחרונה הנז׳ ג״כ ואעפ״י שהיה התנאי שקבל עליו שלא ישא וכו׳ בכח שבועה בין בנישואין קודם התקנה בין בנישואין אחריה אין לחוש לשבועה ההיא שכבר הפקיעו רז״ל [3] כח התנאי ההוא אעפ״י שהיה בשבועה הפקעה גמורה בין בחולפים בין בהווים בין בעתידין לינשא אחר התקנה והתירו שבועתם משעת התקנה האחרונה ההיא נאם נאמן אהבתך החותם בלו׳ לספירה משנת ב ש פ ה ליצירה הצעיר **יעקב אבן דנאן**.

עכ״ל והכרנו כתיבתו ולראיה חתמנו.

יעקב אבן צור **יעקב בן עטר**

ספר התקנות כ״י דף צה׳ והובאה בקיצור בספר משפט וצדקה ביעקב ח״א סימן כב׳.

58

בעיר אסכנדרייא ההרוסה היתה שם בית אחת כמו בנין בית המקדש ונקראה בית חוניו שבנה אותה חוניו מזרע חשמונאי והיה חותנו סנבלט החורני ונתנו למלך קוסטאנטין גפן של זהב מנחה כדי לתת לו רשות לבנותה כדמות בה״מ והיה הוא משמש בכהונה תמורת בה״מ, והנה עודנו בנוי עד היום הזה וכבשו אותו הגויים ועשאוהו בית התפלה. ויש לה כמו יב׳ פתחים, וקרוב לפתח א׳ מהם הוא הפתח הנקרא היום באב אלכדרא בו קבורים כל זרע בית חשמונאי, ואין שום יהודי יכול לעבור שם כי אומרים שהוא קבור אשורפ׳א, ועדיין יש בה מזבח והיכל כבנין בה״מ, ויש בה אלף עמודים של שיש, כך שמעתי מפי רבי אברהם הכהן שראהו בעיניו.

1 ראה כרם חמר תקנה לו לז לח. 2 שם תק׳ טל. 3 שם.

עוד שמעתי שבאכסנדרייא החדשה יש אבן אחת של שיש גדולה על פי גוב אחד של מים וכתוב באבן כפרתי וכפרת ביתי, זהו המשקוף של אולם ההיכל, וכתוב בה ג"כ אין זה כ"א בית אלהים וזה שער השמים בכתיבה אשורית והוא ראה אותה האבן ושתה מהמים שבבאר.

גם שמעתי מפי מגידי אמת שיש באסכנדרייא הגז' ביה"כ של אליהו ז"ל עמוק עמוק יורדים לתוכו בעשרים וחמש מדרגות ורצפתה כולה מאבני שיש וכסה אליהו ז"ל בנוי בתוכה וספרי תורה בתוך ההיכל ועששיות דולקים תמיד לפני ההיכל וביום השבת הולכים יחידי סגולה מאסכנדרייא החדשה להתפלל שם להיות שאינה רחוקה מהעיר, ומכלל העמודים של שיש יש בה שנים פתולים כמו קרן הצבי ויש בה תיבה חשובה עד מאד עין לא ראתה כזה וזמן בנינה כתוב בה שנבנית קמ' שנה קודם חורבן בית שני ויש בה אור גדול דרך הארובות עשויים מזכוכית להאיר לב"ה הגז', גם יש בב"ה הגז' שסה' מגדלים כמנין ימות החמה סביבות החומה והיה מוקפת חומה וחיל, ואמר הר' אברהם שהתפלל הוא בבית הכנסת הגז' ג' שבתות.

מ"כ בכ"י כמוהר"ר דוד אראג'יל זלה"ה

כל זה העתקתי מספר זכירה של הר' יעקב ן' דנאן ן' הר' מסעוד ן' דנאן ז"ל כולם.

בין כתביו של הרב רפאל משה אלבאז זצ"ל.

59

"...ונוסח אגרת יר"ה כך הוא שנקראת לפנינו בפני שני סופרי גויים זה שלא בפני זה, אדילינא ביהי לחמיליהי כאדימונא עבד ארג'א אליסלאמי וואסחאבו כאדימונא ואלדו ג,רנטו אין יקבדו מן אדאמי יהודה בן נסים וואכוונו איהוד מן מלאחי צפרו אלף מתקאל בעאמאלתיה מן גירי מוגזיעין יונאזיעוהום ולא מועארדין יועארידוהום וואדלי יכון מן מאכאנא בידאהום מן מתאעי בלכיר עבד אדאר וואבאקייא ביאדיהום אילא לאנ ואין לאם ינאזיוו בדפאעהום יכאפונא עלא ריקאבהום וסלאם וואפי אתאסייע מן ארביע תאני עאם תלאתא ותלאתין וואמייא וואלף ע"כ נוסח הכתב...

משפט וצדקה ביעקב רבי יעקב אבן צור חלק א סימן רטז.

תרגום

אני מצהיר בזה לנושאו משרתנו עבד ארג'א המוסלאמי וחברו משרתנו ואלדו גרנטו שיקחו מן בן החסות יהודה בן נסים ואחיו יהודים מן מללאח צפרו אלף מתקאל במטבע. מבלי שעוררין יערערו עליהם ולא מתנגדים יתנגדו להם והצהרתי זו יהיה ממה שהיה בידיהם מנכסי בלכר עבד־החצר ונשארה בידיהם אלינו. ואם לא ישלמו פרעונם ייראו על נפשם ושלום התשיעי מן ארביע־שני שנת שלשה ושלשים ומאה ואלף.

60

התס"ד

ביען כי ראו ראינו אנחנו החתומים כי גבר עול המס ומיעוט הפרנסה עד שמכח זה הרבה בעלי בתים ירדו מנכסיהם וירדו נכסיהם לטמיון ירחם המרחם נוסף על זאת

שיש אנשים שנתלים בקרובי המלכות שלא לתת במס עם הקהל נר״ו כפי הקצבה המוטלת עליהם ויש שרוצים שלא לתת כלום ונמצא שהעול המוטל עליהם מטילים אותו על הקהל נר״ו נוסף על עולם וחכמים ז״ל אמרו כל מי שאינו מצטער בצרת הצבור אינו רואה בנחמתם [1] לכן הסכמנו בהסכמה גמורה שכל אחד מקהלנו שיתלה בהורמנא ולא ירצה לתת במסים וארנוניות עם הקהל נר״ו כפי הקצבה שישיתו עליו שמלבד שאנחנו מחרימין ומנדין אותו בכל אלות הכתובות בספר תורת משה רבינו ע״ה עכ״ז ידוע ידע שאנחנו גוזרים שלא ימנה בכלל עשרה מישראל וייגו אסור ושלא ימולו בניו בכנופייא בעשרה ולא עוד אלא שבמיתתו לא יתעסקו בקבורתו ולא בהקפתו ולא בפקדותיו ולא ישאוהו גושאי המטה עד שיפרעו יורשיו כל מה שעלה עליו במסים וארנוניות מיום שנתלה בהורמנא עד יום מותו הגם שכל זה כבר נזכר במהרי״ק בטור י״ד בהלכות קבורה [2] וכבר תקנו כל זה קדמונינו חכמי ורבני פאס יע״ה [3] עם כל זה חדשנו התקנה היום פה צפרו יע״ה בשמיני לסיון המ׳ שנת וגנתי על העיר הזאת להושיעה למעני וכו׳ [4] ועל כלל הקהל יחולו ברכות ישועות ונחמות ולראיה ח״פ בזמן הנז׳ וקיים.

יהודה ן׳ נסים ן׳ הרוש	מרדכי ן׳ מכלוף אצראף	משה ן׳ יצחק אג׳ייני
יוסף אצראף	ישראל שרביט	יום טוב ן׳ הרוש
		יצחק בן משה חמו

מאיר דאבילא

61

תקי״ב—תקט״ו

(1) טופס ששלחנו לארץ הקדושה תוב״ב כי כן בקש ממנו החכם הנז׳ לקמן נר״ו, כתיב בספר תילים כי רצו עבדיך את אבניה וכ״ש בוניה וארכו הימים ושנים רבות ולא באו לכאן מתא צפרו יע״ה ישליח מארץ הקדושה אי״ע ב״ב, ועתה בא החכם השלם כהה״ר יצחק הכהן נר״ו מארעא קדישא לעמא קדישא ואגרת בידו מאת שלומי אמוני ישראל גזעי האיתנים נטעי נעמנים הלא המה הרבנים החכמים השלמים חסידים ואנשי מעשה מחברון תוב״ב ושם ספרו לנו את כל הקורות אותם וכאשר שמענו אזרנו חיל והחלש אמר גבור אני ואיש את רעהו עזר ולאחיו אמר חזק ונתחזק בעד המצוה הזאת לערי אלהינו ונתנו לו מגה אחת אפים וחזרנו ונתנו כמו שכתבו בידו, ומבקשים אנחנו מהשם ב״ה יעזרינו על דבר כבוד שמו ויגבו הגזברים הלא המה הנכבד כה״ר דוד ה״ן אפרייאט יצ״ו והנכבד כה״ר יהודה ה״ן אג׳ייני יצ״ו והנכבד כה״ר מנחם בן דוד הנז׳ יצ״ו כלם או אחד מהם או שלוחם פעם אחת בחדש לשם ארץ ישראל כדי לזכור אותה מאת כל איש אשר ידבנו לבו הן רב הן מעט אפי׳ פרוטה ש״ן יקבלו מידו ומי שלא רצה ליתן לא יתן ולא יריבו אותו ומה שיגבו יהיה מונח ביד אחד מהגזברים או ביד מי שירצו ויתחלק לשלשה חלקים חלק אחד לירושלים תוב״ב וחלק אחד לחברון תוב״ב וחלק אחד לצפת תוב״ב ובני העיר נאמנים נאמנות גמורה ומפורשת כשע״ך בלי לחייבם שום

1 תענית יא.
2 בבי׳ סי׳ שמה ובשו״ע שם בסוף סה.
3 כרם חמר ספר התקנות תקנה פח.
4 ישעיה לז לה.

שבועה ק״ו ולא חרם ולא וכו׳ כי כוונתם רצויה ולא יגיע אליהם שום נזק כי אם ריוח והצלה וכל טוב: וכל הנז׳ בלא קבלה ובלא נדר ולא נדבה ולא קונם ולא מנהג כי כן פרשו בפירוש וכל הנז׳ כל זמן שהקהל כולם רוצים דוקא והגזברים הנז׳ דוקא כל זמן שהקהל רוצים וחתמנו פה בסי׳ ויקחו לי תרומה בשנת כי א ת ן א ת פ ם לשם ולתהלה וכו׳ בשובי את שבותכם וכו׳ וקיים.

יצחק בר שלמה ס״ט **שמואל** ז׳ **יעקב** ז׳ **חמו** ס״ט **יהודה בן דוד אגיניי** ס״ט **בר שטרית** נ״ע

בפני היה הדבר הזה לקבוע עליהם מצוה זו ב״ה ולאזור חיל בכל עז ותעצומות לזכור את ארץ ישראל כפי רצוני אני החותם שליח הברון תוובבב״א **יצחק הכהן**

(2) בחדש תשרי של שנת התקט״ו וסי׳ מן התורה לפרט קטן ועשית ה י ש ר והטוב בא החכם השלם הרב הכולל כמהר״ר משה ה״ן שפירא נר״ו ואמר שבח טבריה וחכמיה ותלמידיה נר״ו והיו מצויים ת״ח וראשי ויחיד הקהל ויצא הדבר ויצא הדבר מביניו שכל מה שגבינו מיום שנכתבה ההנהגה הנז״ל עד היום הזה יתחלק לשלשה חלקים כנז״ל ומהיום הזה והלאה יתחלק לארבעה חלקים ויתחלק חלק כחלק.

62

התע״ה

ביען כי היינו כולנו בכלל הקהל נר״ו גדולים וקטנים מקובצים בבית החיים העליונה שהיינו מתפללים על הגשמים והיינו מעיינים במלי דמתא וראינו ששלשה ענינים גדולים פשה נגעם הרבה בעיר הזאת.

אחת האנשים המגלחים הפדחת שלהם בתער, ועוד שמגלחים סמוך לאוזן ועושים להלן מעט פאה זכר בעלמא כחוט העכביש, **וזה ודאי אסור דאורייתא.**

ועוד שהנשים מתגודדים ומשרטים בשרם על המת ולא יעשה כזאת בישראל שזה חק האמורים וחייבים על כל שריטה ושריטה מדאורייתא.

ועוד שהנשים עושים השוק עם הגויים בין החוצות וקונים משם הקדרות והעצים וכל מידי, והגויים מסתכלים בהם ומדברים להם דברי תפלות.

ולכן גזרנו אומר בהסכמת כל הקהל נר״ו לסתום בקיעי העיר, שכל מי שיגלח פדחתו בתער שהמגלח והמתגלח יתנו קנס לעניים עשרה אוקיות לאחד ויהיה בנדוי מובדל מהעם כמו שעה אחת, וכן המגלח לקטן כנז׳ בכלל העונש הנז׳ אלא יניח הפאה סמוך לאוזן

1 ראה יערי צד 854 שכתב ״בשעה שסיבב הרב חיד״א בשליחותו הראשונה מטעם חברון באיטליה סיבב במרוקו שליח חברון אחר, רבי יצחק הכהן בחדש חשון תקי״ד (1753) היה בפאס ור׳ יעקב בן צור מחכמי פאס רשם בפנקס השליח על דרכיו גגה אור... ועם היותינו בצער גדול מצרות רבות... עם כל זה שמנו אל לבנו כי זה כמה שנים ויותר מכ״ד שנה כי לא באו שלוחי א״י לא מחברון ולא מצפת ולא מירושלים...״.

2 הפייטן הנודע ממכנאסא הרב דוד ן חסין חיבר שיר תהלה לכבוד השליח ר׳ משה שפירא ראה תהלה לדוד כאזאבלנכא תרצא דף מו ע״ב וראה יערי צד 440.

ולא יעביר התער על זקנו מן הצדדין סמוך ללחייו ועל פניו אלא יקיל במספרים שלא כעין תער כל שטח פדחתו להלן מן הפאה.

וכל אשה שתעשה שום שריטה בבשרה על מת אם היא אשת איש יתן בעלה קנס עשרה אוקיות ויתנכה מכתובתה [1] מחצה בכל פעם ולא יחזיר לה כתובתה בעלה ואין שום סופר יכול לכתוב זה ע"ג כתובתה, ואם פנויה תתן קנס עשרה אוקיות.

וכן דין קנס שום אשה שתקנה דבר בחוצות אלא או ישלחו שליח לקנות להם מהשוק או הגויים יוליכו להם לקנות בחצירות, וכן הנשים לא יעלו במטה (לא ילוו את המת במטתו) עם האנשים ולא ילכו לבית החיים כי אם ביום שני לחדש ושום אשה שתלך עם המטה או ביום אחר מלבד שני לחדש תתן קנס חמשה אוקיות, ומי שיבוא ויפייס בשום ענין מכל הנז' לא יתקבלו דבריו וידחה בנזיפה, והי"ת יתקננו בעצה טובה מלפניו יתברך ולראיה חתמנו פה שלהי ניסן שנת חמשת אלפים וארבע מאות וחמשה ושבעים ליצי'.

חזרנו לתקן בענין הקנס שלא להכביד יותר מדאי והיא שקנס הגדידה וקנס הפאה חמשה אוקיות והקנסות האחרים הנז' שתי אוקיות וחצי אוקייא לכל אחת מהם ולראיה חתמנו פה בזמן הנז' והכל שריר וברור וקיים.

הנגיד: **יהודה בן נסים ן' הרוש** **מרדכי ן' מכלוף ן' אצראף** ס"ט **מאיר דאבילא** ס"ט
יוסף אצראף ס"ט **יום טוב בן הרוש** ס"ט **עיוש אציאג'** ס"ט
צוה לחתום **ימין בן עטייא**

כל הכתוב בתקנה הנז' היה בהסכמתנו ולראיה חתמנו פה בזמן הנז' מעבר לדף וקיים.
ישועה בכמוהר"ר משה בן חמו זלה"ה ורווחא שבק לדקשיש מניה.

63

התפ"ז

בהיות כי היתה תקנת קדמונינו נ"ע חכמי ודייני פאס יע"א [1] בענין החזקות שלא יוכל שום בן ברית לשכור או למשכן או לקנות שום חצר או בית דירה מהגוי בעל הקרקע בלי רשות בעל החזקה שהוא בכלל ארור ובסלוא דלא מבע דמא [2] ושאר הקהל תבוא עליהם ברכת טוב כמו שראינו הכל כתוב וחתום בחתימת הרבנים נ"ע ויהי היום ראינו שהרבה אנשים פרצו גדר ואינם שמים לב על בעלי החזקה ובכן גם אנחנו הולכים בעקבותיהם ועושים שלחותם ומחדשים התקנה ואנחנו גוזרים בכח הקדמונים נ"ע בארור ובשמתא כל מי שישכור או ימשכן או יקנה שום מקום בלי רשות והסכמת בעלי החזקה וכן מי שיגלה הסוד לגוים ויאמר שבעל החזקה מעכב עליו גם הוא בכלל ארור ומי שיעבור וישכור מהגוים בלי רשות בעלי החזקה מלבד שיובדל מהקהל יש"ץ ויוקנס ויוחרם יצא

1 הרב אבני שיש חב' סי' צד' דף סז עג סמך על התק' הנז' ונכו מכתובת אשה ששלחה ידה בגדוד. מקור לזה ירושלמי קידושין פ"א סוף הלכה ז' רב המנונא מפקיד לחברייא פקדין לנשיכון כד הויין קיימין על מתייא דלא ליהוון מתלשין בשעריהון שלא יבואו לידי קרחה.

1 כרם חמר בספר התקנות תקנה עד עה עו.
2 חרם ושמתא כתובות צא. ב"ב קנא.

מהמקום ויתן השכירות לגוים מכיסו וכן מי שיעבור על שום דבר מכל דברנו זה הוא בארור ויוחרם ויוקנס ועל כלל הקהל יחולו הברכות והטובות ולראיה חתמנו פה צפרו יע״א ביום שלשה עשר באב יה״ל שנת חמשת אלפים וארבע מאות ושבעה ושמנים ליצירה והשו״ב וקיים [3].

שמואל בן חותא ס״ט ישועה בכמוהר״ר משה בן חמו ס״ט יחיא בן מימון באנון ס״ט
יוסף בן אברהם בן עטייא ס״ט יוסף גבאי ס״ט

יחידי הקהל

יהודה בן נסים ן׳ הרוש מסעוד בן שמואל ן׳ חותא יום טוב בן הרוש
דוד בן נסים בן הרוש נחמום בן סלימאן ן׳ לקובי יהודה בן מאיר צבע
יעקב בן שמואל בן חמו מסעוד ס״ט בן דוד בן אזולאי נ״ע

64

ב״ה

חזות קשה הוגד לנו, ומאנה הנחם נפשנו, ושברון מתנים משנה שברנו, ורפיון ידים אל שמועה שמענו, ונמס כל לב וימאן להתנחם כי הצער והיגון גבר עליו ויגדל ממנו, אבל אשמים אנחנו, על צרת ידידינו ואהובינו שר שלם אחינו בשרנו, אשר ראינו צרת נפשו צרה כפולה ומכופלת אחת דבר אלהים על אודות בנו, ויהי דוד נחפז ללכת הלוך ונסוע עודנו באבו ל״ו יקטף ויעבור והנה אינינו, שתים זו שמענו, היא האשה אשה יראת ה׳ אשת חיל עטרת בעלה ותלקח אסתר כצפור נודדת מקינה עזבה אלוף נעורים ותטוש משכן של׳ו ואהל אפדנו, על דא ודאי קא בכינא על האי שופרא דבלי בעפרא, ולספוד לשר״ה בת מלכים ונסיכים רבנן קשישי דתנו ומתנו, עוד מצטערים אנחנו בצרתו של יוסף על אמו ועל אחיו אשר כרתו ברית יחדיו נדדו הלכו ובצרת הבת ג״כ אשר היא בוכה ומבכה צרה כמבכרה אכן נודע הדבר דברי רבותינו ז״ל [1] לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה ואנו אין לנו אלא להצדיק דינו, ואין לנו להרהר אחר מדותיו ית׳ וראיה מאהרן קדוש ה׳ גדול אדונינו, דכתיב ביה וידום אהרן וקבל שכר על שתיקתו [2] ואנחנו לא נדע איזה יכשר וברוך היודע אשר עמקו מחשבותיו ממחשבותינו, ואתה שלם עליך מוטל לנחם אותם ולדבר על לבם וביותר על ידי״ן משכיל על דבר ה׳ן נבון וחכם ה״ר אברהם אוחנא היו׳ המלך ברחמיו ינחם אתכם כאיש אשר אמו תנחמנו [3], ואל שדי שאמר לעולמי די [4] יאמר לצרותיכם ולצרות עמו ישראל די, בפרט ק״ק מק׳נאס יע״א אנא ה׳ מלטה, והיה המחנה הנשאר לפליטה [5], ויסלק אפו מעליהם יהי שלם בחילם שלוה בארמנותיהם, ולא עת להאריך כי לע״ע איני בקו הבריאות ולא יכולתי להתאפק מלכתוב שורות אלה בסדר והותירך ה׳ לטובה [6] ואתם שלם כ״ד איש צעיר נבזה וחדל, מעפר דל.

ע״ה אליהו ן׳ הרוש ס״ט

3 ראה בספר מוצבי׳ א סי׳ ריז.

1 ברכות ס׳. 2 זבחים קטו: 3 ישעיה סו יג.
4 ב״ר פצ״ב. 5 בראשית לב, ט. 6 דברים כח יא.

התקט״ו

ק״ק קהל צפרו ובראשם החכם השלם ודיין כהה״ר אהרן בן זכרי נר״ו.

א ח ד ש ״ ו כראוי סבאב לסטור תעלמו אן וואחד לישראלי כאן שבוי[1] בידי אדום שהיה הולך עמהם בספינה ממקום למקום נשבה בכלל אנשי הספינה ונפל ביד המלך יר״ה וזה כמו ששה חדשים והווא יכדם[2] עבודה קשה בחומר ובלבנים פטרקאן ומחמת הדוחק והצער גדול די פאש כאנו[3] שרויים בני קהלינו בשנתינו זאת לא מצאו שעת הכושר לפדותו ודאבא מנאיין[4] שמנו אל לבנו לפדותו וטלבנא מן למלך אייאך יכלישי מן אשיעור די באש כא ינפכו אדום לא רצה וגזר אומר באיין מא יכלישי מן שיעור די באס כא ינפכו אדום דהיינו כמס מייאת מתקאל באיין פדייא והדייא וסכארי אפילו פרוטה ולא נעלם ממעלתכם שאיין גאז על בני קהלינו פלקבטא די האד למאל די נקבאטו בשנתינו זאת די תחווצו וגרקו רובם ככלם פיד למדאיין באש פכו רוסהום ודאבא[5] בעונות הגיע זמן פריעת החובות והנוגשים אצים ולוחצים ודוחקים אותם לפרוע זה רודה וזה מרדה, ועתה אחינו בית ישראל כלנו כאחד חברים מחוייבים לפדותו ואלמלא הצרה הנז׳ שעברה על הצבור שלא מצאו כל אנשי חיל ידיהם לא היינו נזקקים לשלוח למקומות אחרים עליהא[6] התאזרו והיו לבני חיל והחלש יאמר גבור אני[7] ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק[8] להפריש ממונכם נדבה לה׳ כל אחד יותר מן הראוי לו ותעמלו מא ינסמאע עליכום ותכאברו כתר מן די כא תכאברו מעא שלוחי ארץ ישראל לאיין האדי מצוה רבה עד מאד והאד למצוה מא היא שי רגילה בכל שעה עליה לא תודרוהא שי[9] חביבה מצוה בשעתה ואל תאחרו אותה שהשהיה פוסלת במקום כזה כמ״ש הרמבם ז״ל בפרק ח מהלכות מ״ע והביאו מרן בש״ע בטור יורה דעה סימן רנב סעיף ב׳ וז״ל המעלים עיניו מפדיון שבויים עובר על לא תאמץ את לבבך ועל לא תקפוץ את ידך ועל לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך ובטל מצות פתוח תפתח את ידך לו ומצות וחי אחיך עמך ואהבת לרעך כמוך והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו עכ״ל ולולא חג הפסח די קרב וזחאם די נזחמנא יכון משא וואחד מננא לענדכום גאייר מחמת כן כא נרסלולכום לברא עליהא כאברו ורסלו מתנה הראויה וחסבו כן נהוא וואחד מננא מש׳א

1 כתבנו לכם שורות אלו להודיע על ישראלי אחד שהיה שבוי.
2 והוא עובד, עבודה קשה בחומר ובלבנים בכבישים.
3 שבו היו.
4 ועכשו אחרי ש־.
5 ובקשנו מאת המלך אולי יוריד מן קצבת דמי הפדיון שבה נפדים הנוצרים השבויים, ולא רצה וגזר אומר שלא יוריד כלום מאותה הקצבה שבה נפדים השבויים הנוצרים דהיינו חמש מאות מתקאל כולל פדיון מנחה (למלך) ושרותים. ולא נעלם ממעלתכם מה שעבר על בני קהלינו ומה שנתפסו על הטלת ההון שבו נתפסו בשנתינו זו שהם נגזלו וטבעו בידי בעלי חובות שהלוו להם ובהלואה הצילו נפשם וכעת.
6 לכן.
7 יואל ד יוד.
8 ישעיה מא ו.
9 ותעשו מה שישמע עליכם ותתאמצו יותר מהמאמץ שאתם עושים עם שלוחי ארץ ישראל. יען שזו מצוה רבה עד מאד והיא מצוה לא מצויה ורגילה בכל עת, לכן אל תחמיצוה.

לעגדכום, ומא אידא תכון שי מתנה מעוטה[10] שב ואל תעשה עדיף[11] ובשכר זאת מוציא אסירים, יקרא לשבויים דרור ולאסירים פקח קוח[12], בימינו ובימיכם בקרוב תושע יהודה וישראל ישכון לבטח על ארצינו ועל נחלת אבותינו, נאם החותמים פה בניסן המכובד בסדר צו את א ה ר ן[13] שנת ה ת ק ט "ו ליצירה ושלם.

שאול בכא"א יעקב נ"ע אבן דנאן ס"ט

(מקום פנוי) **אליהו הצרפתי** סי"ט **מתתיה סיריירו** ס"ט

66

תצ"ג תצ"ד תצ"ו תצ"ז

בעונות הרבים היום יום א' כה' לירח לשנת ה ת צ ג ליצי' באה שמועה רעה מארץ מרחקים על צפת תוב"ב וסביבותיה נשתלחה בהם מכת הדבר עד אין קץ עד שכמעט לא נשאר אחד, בפרט ללקחת מחמדי עינינו כמו שמונה רבני וגאוני ארץ הקדושה נודעים בשערים, ובכן היום הזה עשינו הספד גדול פה צפרו יע"א בב"ה הי"ג הנק' אצלא אלכבירא יה"ר שיגדור הפרצה הזאת מעל עמו ויחשבו למזבח כפרה כי"ר.

בעוה"ר והרעים נעצר המטר בשנת התצ"ד ליצי' חשון טבת שבט ונכפלו השערים של תבואה עזה"ד שהיה החטים — ים — לסחפא, וחזר — כם — לסחפא, וכן התבואות כלם והתענו הקהל י"ץ ב' וה' וב' שלהי טבת וכן בראש שבט ועלו לבית החיים להר הידוע פה צפרו ובקשו רחמים כל היום ולא נענו עד שבת בשלח יב בשבט הנז וירד המטר יום שב"ק ויום מחר ולילו, הבקר אור והנה השלג ועשו אותו יו"ט משתה ושמחה ובמנחה עשינו הודאה בפיוטים בקיבוץ הקהל כשם שענה אותנו כן יענינו תמיד אכי"ר.

ואח"ך נעצרו הגשמים עד ניסן והתענו הקהל י"ץ בה"ב בניסן ועלו להר הידוע והתפללו סליחות והרבו קינות ברחובה של עיר ולא היתה צעקה כאותה של אותו היום לתפ"ץ ובעו"הר לא נענו, ונהפך ניסן לאב מרוב עונינו והגיע שער החטים בפאס יע"א שמונים אוקיות לסחפא, והשעורים — מם — דהיינו ששה מדרגות ולבשו שקים חכמי העיר ולא נענו, ה ג י ע שער התבואה שלהי ה ת צ ד חטים — קם — נם — לסחפא, והשעורים — צם — לסחפא השם יסלק חרון אפו מעלינו.

עוד בזמן הנז' הגיע החטים — קקם — לכור ושעורים — קם־כם — לכור, ושמן זית — קם־כם — לקנטאר, ובעוה"ר נמשך הנזק ג"כ בשנת ה ת צ ה והושוו השערים כלם, עוד הגיע שער החטים — דם — למדה, ושעורים — בם־דת־למדה, ושמן זית — קם־סם־לככר, כל זה בכסלו תצ"ה, עוד הגיע שמן — קקם — כם — לככר וחטים — הם — למדה, ושעורים — גם — למדה, בטבת ש"ש הנז' וחמאה — קם — פם — לככר, וסאבון — קם — לככר, ואח"ך מניסן שנה הנז' הולך ופוחת עד עבור שבועות ונמכר השעורים — דת למדה, וחטים — אם — דת — למדה, ומתשרי חזר עוד השעורים — אם — למדה ועוד ידו נטויה,

10 ולולי חג הפסח שקרב ובא ושעת הדחק היה אחד ממנו נוסע אליכם. אך מחמת כן אנחנו מסתפקים ושולחים המכתב הזה. לכן עליכם להגדיל את השתתפותכם ושלחו מתנה ראויה וראו כאילו אחד ממנו נסע אצלכם ואם תהיה מתנה מעוטה.

11 ערובין ק. 12 ישעיה סא א. 13 ויקרא ו ב.

חזר עוד — אם — ות — למדה וחטים — כם — דת — ואפונים — גם־דת — ופולים — כם — בחורף תצו לפ״ק, ואח״ך מתקופת טבת ואילך חזר — אם — למדה של שעורים, וחטים — אם־ות — ושמן זית — סם — לקנטאר.

עוד בעוה״ר נעצר הגשם שנת תצז לפ״ק והתענו הקהל יב בשבט, והגיע השעורים — בת—בת — למדה, וחטים — גם — בת — למדה וכיוצא השם יענינו בגשמי רצון כי״ר.

לעושה נפלאות גדולות לבדו אזכור חסדי ה׳ עמנו, בימי חנוכה ש״ש תצו לפ״ק ער״ח טבת באו על עיר צפרו חילות הרבה פלשתים הנק׳ איגרוואן יש״ו והקיפו יחד לאכול העיר ולשרוף אילנות ויצאו אליהם בני העיר מן הגויים אשר עמנו כמו מאתים שולף חרב ורובה קשת והכום ואעפ״י שנפלו לפניהם בני עירינו, ואח״ך עזרם הקב״ה, והרגו מהם יח׳ ותפסו מהם ה׳, כן יאבדו כל אויבי ה׳ כי״ר.

כך נמ״ך בכ״י כהה״ר יעקב גבאי ז״ל:

[נמצא כתוב בכתביו של רבי רפאל משה אלבאז]

67

התצ״ה

בהיותינו מקובצים בישיבה שעל בית הכנסת הגדולה הי״ג נשאנו ונתננו בענין בקיעי העיר וראינו במה נגעלו שערי ההשפעה ויוקר השער ורוב מסים וארנוניות ה׳ ירחם על כלל עמו ישראל לכן אנו מסכימים הסכמה גמורה שהמנהג שהיו נוהגים מקדמת דנא לעשות אנשי המשודכת להמשודך האטכלא[1] ונמשך מזה כמה הפסד ועל הרוב שמפסדים בהמשך זמן השדוכין עד הכניסה לחופה יותר ממה שמוציאים בצרכי החופה ויש שאין ידם להוציא הוצאות ולוקחים מעות בהקפה לעשות הוצאות שלא לצורך ומלבד זה נמשך מזה קלקול גדול שהם קשים? זה בזה מרוב ההתחברות על האכילה והשתיה בבית המשודכת וכמה קלקולים אחרים אשר על כן מהיום הזה והלאה לא יעשה שום אדם האטכלא למשודך עד סמוך לחופה באופן שלא יכנס המשודך לבית המשודכת עד שיתחילו החופה דהיינו בשבת הנק׳ שבת אראי[2] וגם לא ישלחו אנשי המשודכת למשודך שום דבר של אכילה ושתיה ומיני מגדים וכן המשודך לא ישלח למשודכת מיני מגדים וכל מידי דמיכל: וגם מה שהיו נוהגים לעשות לתנוקות בני חמש שנים סמוך לחג השבועות שמחות וגיל[3], וגם האתחפיף (התספורת) דהיינו שיבואו בני אדם לשתות מים שרופים ונותנים לקטן מעות, מהיום ואילך לא יעשו שום דבר מהענין הנז׳ וכן לא יעשו שום סעודה לקטנים בני חמש שנים בזמן הנז׳: וכן ראה ראינו שכמה בני אדם מערימים ערמה ותחבולה ונותנים מתנות לבניהם קרקעות ומטלטלין וגם מתחייבין לבניהם חובות גדולות וכשמעריכים אותם במס כמה יתנו הם עושים פנקס ונשבעים שאין להם זולת מה שכתוב בפנקס ולא יביא בפנקס ההערכה אפילו החצי ממה שיש לו ובזה הם גוזלים את הרבים לכן גזרנו אומר שלא תעשנה ידיהם תושיה שכל איש ואיש יוערך כפי מה

1 מסיבת קבלת פנים כל פעם שהחתן נכנס לבית משודכתו.

2 שבת התייעצות. הוא השבת שלפני שבת החופה.

3 ״אלכתאייב״, נישואים לקטן ולקטנה, ומסיבה לפני חג השבועות. סמל לנישואי כנסת ישראל לאביה שבשמים. ראה כרם חמר תקנה מ״ה וספר אבני שיש א׳ סי׳ נט: מים שרופים = י״ש.

שיש לו וגם מה שנתן לבניו יתן המס עליו זולת אם נתן נדונייא לבתו המשודכת דוקא או נתן שום כלים לבנו המשודך ושלח הכלים ההוא סבלונות למשודכת או אם נתן לו תכשיטין לצורך החופה וכן אם נתן לבנו סמוך לחופה שום בית דירה לא יוערך באלו במס אמנם מתנות אחרות חוץ מאלו הנז׳ וגם שום חיוב שנתחייב לבניו יוערך עליהם במס: ומה שהסכמנו בענין הטכלא ההסכמה נוהגת גם על אותם שעשו כבר האטכלא ולא יכנס המשודך מהיום ואילך לבית המשודכת וכן הדברים שאמרנו בענין המשודך ומשודכת כולם יהיו נוהגים גם באותם שעשו האטכלא כבר וכל הפורץ גדר מכל מה שכתבנו בין בענין המשודך ומשודכת בין בענין מה שעושים לקטנים בני חמש שנים בחג השבועות בין בענין העורמות שעושים במס כנז׳ מעבר לדף ישכנו נ ח ש׳ ויובדל מתוך העדה וכל מה שתקננו בעניינים הנז׳ יהי נוהג מהיום ואילך עוד כל ימי הארץ [4] עד עמוד כהן באורים ותומים [5] בביאת משיח צדקנו בב״א ולראיה חתמנו פה היום ארבעה ושלשים למט׳ מונים [6] בסדר גאולה ת ת נ ו לארץ [7] שנת חמשת אלפים וארבע מאות ותשעים וחמש לפ״ק.

יום טוב הרוש ס״ט **משה** ז׳ **א״א יחייא באנון** ס״ט **יוסף** ז׳ **יתאח**
יהודה ז׳ **יוסף** ז׳ **עולייל** ס״ט **שלמה** ז׳ **שטרית** **אברהם** ז׳ **יעקב אנ׳ייני** ס״ט
ימין ז׳ **עטייא** **יעקב** ז׳ **אברהם** נ״ע ז׳ **שרביט** ס״ט **מסעוד אזולאי** ס״ט

ואנחנו מסכמים על כל הכתוב לעיל ומעבר לדף וקיים.

ישועה בן כמוה״ר משה ז׳ **חמו זלה״ה** ס״ט **יוסף** ז׳ **אברהם ה״ן עטייא** ס״ט

68

התצ״ד

ביען כי ראו ראינו כמה בנות עניים וכמה יתומות עניות שעבר עליהם עידן ועידנין ובגרות אחר בגרות והם עגונות עד שקרוב שילבין ראשם מחמת החסרון שמלבד צרכי הנדונייא הם צריכים הוצאה מרובה בשה״י פה״י כגון שבת אראי וכדומה ומחמת זה נשארו עגונות בלי נשואין מחמת שאחרים עושים ההוצאות היתירות והם אינם מוצאים לאל ידם וכן הרבה בחורים מתעכבים לינשא מחמת רוב ההוצאה בכדי וזה בעו״ה גורם כמה עונות רח״ל השחתת הזרע לבטלה והמחשבות רעות וביטול פריה ורביה ועכוב הגאולה לכן גזרנו אומר ואנחנו מתקנים מהיום הזה ואילך בארצינו זו ששום בת שישאוה אביה או אמה או קרוביה או תשיא את עצמה שלא יעשו את האשבת ראי (״שבת ההתיעצות״) אלא ביום שבת אחר אכילת שחרית יבואו הבתולות כנהוג ויביאוה האלגדאווי (התבשילין) כנהוג ויאכלו אותם מלבד אם ירצו קרובי הכלה יזמינו לביתם החתן בליל אותו שבת וביומו לסעוד אצלם עם שנים או ארבעה שושבנין ויביא החתן לבדו האשבת לבית הכלה כנהוג וכן החתן לא יעשה האלחולוויא (ממתק) ביום האתחפיף (יום התספורת) כנהוג כי אם שאר מיני מגדים דווקא וכן לא יעשו לכלה האלכמר (?) כי אם שאר מיני קשוט כל אחד כפי כוחו ומי שיעבור על שום דבר מגזירותינו אלה הוא עובר וממרה גזירת הצבור, הב״ה ימהר יחישה בביאת אדונינו משיחנו ויחזיר העטרה ליושנה ויקים

4 בראשית ח כב. 5 נחמיה ז סה.
6 ל״ד בימי העומר, למנין ארבעים ותשעה ימים.
7 ויקרא כה כד.

שכינתא מעפרא בקרוב כי״ר ולראיה ילאות אמת חתמנו פה ביום שמנה עשר לאדר שנת חמשת אלפים וארבע מאות וארבעה ושבעים ליצירה וקיים.

שמואל ן׳ חותא ס״ט מאיר ן׳ יוסף דאבילא ס״ט ישועה בכמוהר״ר משה בן חמו ס״ט
מסעוד ן׳ יוסף ן׳ רבוח ס״ט יחיא ן׳ מימון ן׳ באנון ס״ט
יהודה ן׳ נסים ן׳ הרוש (הנגיד) ס״ט יום טוב ן׳ הרוש ס״ט משה ן׳ יצחק בן אציג ס״ט
מאיר דאבילא ס״ט ישראל ן׳ ס״ט

69

בעה״ו

התקנ״ח

בראותם בחזותם יחידי קהל קדוש קהל צפרו יע״א שהחכם השלם הדיין המצויין כמהה״ר שלמה ס״ט בכה״ר מימון נ״ע הוא נושא במשאם של צבור והכנסת אורחים וצרכי צבור מוטלים עליו ואין לו שום הנאה מן הצבור כלל לא רב ולא מעט לכן ובכן נועצו לב יחדיו [1] לעמוד לימין החכם הנז׳ ונתנו לו השליש בהנאת בית הכנסת הגדולה הי״ג אשר פה צפרו יע״א דהיינו השליש בהאלרינטא׳ס [2] ונדרים ונדבות וכיוצא בהם וכל הנאה שנוהגים ליהנות בה השלוחי צבור שמקודם לזה ולעמוד לשרת בקדש [3] להיותו שליח צבור בין בחול בין בשבת בין בימים טובים לפי שראו שכל תנאי שליח צבור כלולים בו [4] חכמה וענוה ויראת חטא ובעל מעשה ומרוצה לקהל וריקם מעבירות וקולו נעים ונאה דורש [5] ומקיים ומזכה את הרבים בדרשותיו ומוסריו ותוכחותיו שהם נכנסים בלב כל שומעיהם כמסמרות נטועים [6] ודבריו נשמעים לבריות ורוח הבריות נוחה הימנו [7] וראוי להיות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים, ואלה שמות האנשים אשר נקבו בשמות ונקש״מ בדלב׳ ושח״ך כל א׳ למש״י ובכח הקוש״ח הודו והסכימו על החכם הנז׳ ככל האמור וזה שמותם הר׳ אברהם ן׳ הר׳ מרדכי ה״ן אלבאז ס״ט והר׳ דוד ן׳ שלמה הכהן והר׳ שלמה בכהה״ר שלם ה״ן מאמן והר׳ אהרן ן׳ הר׳ יעקב הכהן והר׳ יוסף ן׳ הר׳ משה אצאייג והר׳ יוסף ן׳ מכלוף ה״ן חמו והר׳ אהרן ן׳ מרדכי ה״ן אלבאז והר׳ מכלוף ן׳ הר דוד ה״ן הרוש והר׳ משה ן׳ כהה״ר יוסף ה״ן אדהאן נ״ע והר׳ דוד ן׳ הר׳ משה ה״ן אזולאי והר׳ יוסף ן׳ אברהם ה״ן הרוש והר׳ יעקב ן׳ אברהם ה״ן אביטבול והר׳ מימון ן׳ אברהם ה״ן אסודרי והר׳ שלמה ן׳ עזראן והר׳ אהרן ן׳ הר׳ מסעוד ה״ן שלוש והר׳ אברהם ן׳ שלם ה״ן אלקובי והר׳ עמור ן׳ מרדכי ה״ן אסולין והר׳ דוד ן׳ ה״ר מוסא ן׳ יתאח והר׳ מוסא ן׳ הר׳ עמור ן׳ יתאח והר׳ יוסף ן׳ הר׳ יעקב ן׳ שרביט וידיע ן׳ ישראל והר׳ מוסא ן׳ הר מסעוד ן׳ יתאח והר׳ סאלם ן׳ מכלוף ן׳ חמו והר׳ מימון אחיו והגזבר הנאמן ירא את ה׳ מרבים כה״ר יהודה אזיני ס״ט והר׳ סמחון ן׳ הר׳ יהודה ה״ן הרוש והר׳ שמעון ן׳ משה ה״ן אצאייג והר׳ יהודה ן׳ אברהם סיסו והר׳ יהודה ן׳ משה עולייל והר׳ מכלוף ן׳ אהרן הכהן והנגיד של חברת קוברי מתים הר׳ מאיר ן׳ שמואל ה״ן חותא והר׳ יהודה ן׳ מכלוף ה״ן הרוש והר׳ מימון ן׳ יעקב ה״ן חמו שכלם נקוש״ח על כל האמור מלבד שאר הק״ק שמתפללין בב״ה הנז׳

1 תהלים פג ו. 2 בהכנסה ממכירת העליות לס״ת. 3 ישעיה מה כו.
4 עיי׳ שוע אוח׳ סי׳ נג סד. 5 חגיגה יד. 6 קהלת יב יא.
7 אבות ג י.

שכלם כאחד הסכימו למנויו של החכם הנז' ולראיה וזכות ביד החכם הנז' וביד יחידי הקהל וחת"פ בד' לאייר חדש זו ש"ש ב ת צ י ו ן לפ"ק.

והואלו לבאר שאם יחידי הקהל הנז' הסכימו ועלתה הסכמתם לסלק לכל הש"ץ שכל בתי כנסיות שבעיר הלזו צפרו יע"א גם החכם כההר"ש הנז' כאחד מהן ולראיה חת"פ עה"ך והשו"ב וקיים.

אברהם א"א יעקב אציני סי"ט **חיים יוסף הכהן** ס"ט

וצריך לאודועי שאם הסכימו הרבנים ושלוחי צבור של הכא צפרו יע"א ויחידי ק"ק צפרו הנז' על בנין בית הכנסת שרצה לחדש החכם השלם הדו"מ כההר"ר שלמה הנז' והסכימו ע"י לבנותה ולזכות בה אין במתנה ההיא ממש ויחזור השליש הנז' לזכות הקהל כבראשונה וקיים.

אברהם א"א יעקב אציני סי"ט

אחר שהסכימו יחידי קהלנו הנז"ב בקושח"ך והצבור שמתפללין בב"ה הגדולה הנז' שנתרצו להיות החכם הנזכר ש"ץ בב"ה אף ידינו תכון עמו גם זרועינו תאמצנו בכח ההסכמה שהסכימו להיותו ש"ץ ולזכות בהנאת השליש של ב"ה הנז' ולעמוד ולשרת[8] בה כי ידענו נאמנה שהוא דורש ומקיים ולראיה חת"פ ארבעה ימים לאייר חדש זו ש"ש והבית א ש ר ב נ ה שלמה[9] לפ"ק וקיים.

אברהם א"א יעקב ן' אציני **יעקב א"א א"א** כההר"ר **יוסף זלה"ה אדהאן** ס"ט
מסעוד בן עמור ן' יתאח סי"ט **יהודה סיירירו יש"ץ** סליט"א

יפה הסכימו הקהל יש"ץ והחכמים לבל תהיה האמת נעדרת[10] ולהרים דגל התורה גם זרועינו תאמצנו[11] ולראיה ח"פ. **הצעיר אהרן אפרייאט**

גם אנחנו מהנמנים לדבר מצוה מסכימים ע"י הקהל שהסכימו לדבר הזה והכל שו"ב ואמת ונכון וקיים.

שלמה א"א יהושע בן חותא סי"ט **חיים יוסף הכהן** סי"ט **מסעוד א"א חיים יוסף הכהן** סי"ט
שלמה א"א אהרן אלבאז סי"ט

גם אנחנו מסכימים על כל האמור לעיל **משה א"א מימון נ"ע הכהן** סיל"ט
נעשו מזה שני טופסים וזה ניתן ביד כההר"ש הנז'.

70

...תקנה בצפרו כ"וח בב"ד ויחיד סגולה וזה נוסחה, לפי שקצת בני אדם נותנים קרקעות לבניהם או קרוביהם בצנעה וחוזרין ולוין מהזולת או מוכרין קרקעותיהם והמלוה או הלוקח חושב הקרקע עדיין לזכותם ומלוין עליו או סומכין עליו לענין אחריות ואח"ך נמצא שסמכו על הבל ואתו לאימנועי בני אדם מלהלות לאדם בשעת דוחקו או לקנות

8 דברים יח ה. 9 מלכים א ו ב. 10 ישעיה נט טו.
11 תהלים פט כא.

ממנו קרקע בעת דוחקו לכן תקננו וגזרנו שמהיום ואילך כל מי שיתן קרקע או יקנה גוף לפירותיו במתנת בריא כל מעשיו בטלים זולת אם יכריזו בצבור שפלוני נתן לפלוני קרקע פלונית או פירותיה וזה דוקא אם יהיו על הנותן חובות בין קדומים למתנה בין מאוחרים אבל אם לא יהיו עליו חובות ויש לו נכסים אחרים ממה לפרוע אז מתנתו קיימת בלא הכרזה עכ"ל...

משפט וצדקה ביעקב ח"א סימן שמז

71

התקנ"ב

[1] אילנא רבה ותקיפא [2], וחזותיה לסוף כל ארעא, גברא דנהירין ליה שבילי תלמודא כשבילי נהרדעא [3], הוא ניהו החה"ש הדו"מ העניו כמוה"ר מרדכי אביטבול יש"צ ולהטור השני נופך ספיר ויהלום [4] אבן יקרה, מהודו וזיוו כל הארץ מאירה, בוצינא דנהורא [5], מגיה יתזן כל בשרא [6], החה"ש הדו"מ כמוה"ר יצחק בנו והטור השלישי [7] טורא דמתברי טינרי ושלהובין נפקין מיניה לכל סטרא, לאקמא שכינתא מעפרא, החה"ש הדו"מ וכמה"ר שלום אביטבול יש"צ וכן להטור הרביעי לשם שבו ואחלמה [8], החה"ש כהר"ר יחייא אביטבול נר"ו בעיר דאדש.

אחרי דרישת שלומכם, מה נכבד יום בשורה, ליהודים היתה אורה [9], זו תורה וזו שכרה [10], שבא לפנינו מבשר טוב משמיע ישועה [11] וגבורה, הוא ניהו מוביל כתבא דנא האי גברא, ריחו נודף כאפרסמונא דכיא, החשוב ומעולה הר' יעקב בן עטיאה אשר רבים השיב

1 מכתב זה הודפס ע"י הרב י"מ טולידאנו באוסף שלו שריד ופליט א' עמוד 30 אגרת י"א ובכותרת כתב וז"ל:
"אגרת מרבי שלמה אבוטבול מעיר צפרו ליהודי דאדש במדבר סחרה על גבורתם ומלחמותם. כ"י תקנ"ב.
אגרת זו שנכתבה מיד אחרי תום הרדיפות של מולאי אילזיד מלך מרוקו נגד היהודים שם (ראה נר המערב צד 168—176) היא כתב ידו של רבי שלמה אביטבול מרבני העיר צפרו (Sefrou) שחי בין תק"י—תק"ע. הוא היה תלמיד רבי אליהו הצרפתי מפאס (עי' שה"ג מהחיד"א ונר המערב צד 185 אודותיו), וחיבר שאלות ותשובות ופירוש על הגדה של פסח, הנמצאים עוד כ"י בספריתו של ר"ש אביטבול שישנה עוד בעיר צפרו הנז', באגרתו זו מתראה לעינינו כאוהב־עמו נלהב וגומל חסד שהרבה לעזור ליהודי פאס בבורחם מתגרת יד אליזיד לעיר צפרו. ראה נה"מ צד 174, ונקל איפוא להבין עד כמה גדלה שמחתו והתרגשותו בשומעו על חפשיותם ועצמאותם של יהודי דאדש וביחוד שביניהם נמצאו גם מבני משפחתו אביטבול שלפי דבריו מתייחסת עד לשבט יהודה... על עצמאותם של יהודי דאדש דובר כבר שם בס' נה"מ צד 70, וראה גם בהספר Hebreos de Marruecos להחכם אורטיגה, ובספרו הצרפתי של סלושץ על יהודי אפריקה, פאריז, ובהריב"ש סי' עט, ושו"ת יכין ובועז ח"ב סי' י בהגהה, בסיפורו של דוד הראובני, על יהודי המדבר במארוקו".

2 דניאל ד ח.

3 ברכות נח: ירושלמי ברכות ט ב.

4 שמות כח יח.

5 כתובות יז.

6 דניאל ד ט.

7 שמות כח יט.

8 שם, שם.

9 מגילה טז.

10 ברכות סא.

מעון להחזירם לדת הקדושה צדקתו עומדת לעד ולעלמי עלמייא, ויבא יעקב ויספר לנו איך עדיין גבורים בישראל משיבי מלחמות בגבורה שלוחמים עם אויביהם בחרב וחנית מסע ושריה[12] ויושע ה' את ישראל מיד מצרים[13] המצירים אותנו ונופלים אויבינו לפניהם בחרב חללים חללים ערום ועריה, וברוך ה' אשר לא השבית לנו גואל לנקום נקמת בני ישראל מכל צרינו, אשר אנחנו בעו"הר שרוים בניהם דלים ושפלים עניים ומרודים כל ימינו, וכל עת רתת וחלחלה אחזתנו בזוכרנו גדולתנו ומעלתנו בבית קדשנו ותפארתנו, ונהפוך הוא שהיו תחת ממשלתנו כל הימים שהיינו עובדים לאל חי בלב שלם והיה עושה עמנו נסים ונפלאות ומופתים, ומעת רם לבבנו ושכחנו שם אלהינו, ורבו משובותינו וסרה האחדות ממנו, ועברנו על לא תשנא את אחיך[14] וגברה שנאת חנם בינינו, והיא שהחריבה את בית קדשנו, ונפלה עטרת ראשנו, ונוטל הכבוד ממנו, ולארצות אויבינו גלינו, לא שקטנו ולא נחנו, ושוללים וגוזלים ממונינו, ובכל זאת לא שבנו מדרכנו ושנאת חנם לא סרה מאתנו, ולכן לא שב אפו יתברך מעלינו ונטשנו ושכחנו והגה יד ה' הויה בנו, ויקם ה' שטן[15] לישראל זד יהיר לץ[16] עשה שפטים בנו וטרף והרג כל מחמדינו וחמס ושלל את ממונינו ויגיענו ועם כל זה לא שכחנו שם אלהינו ועמדנו על מעמדנו, לרחם על אביונינו ועניינו, והיא שעמדה לנו בעת צרותינו, ובעת ההיא אזרתי כגבר חלצי אני הח"מ להחזיק בידי לומדי התורה עושה ומעשה לאחרים לדפוק על שער בת רבים ולמשוך אותם בדרשות המושכים לבו של אדם ודברי נחומים... עד שהיה נשבר לבם בקרבם ונפתח לבם כאולם ופתחו ידיהם בצדקה כראוי, לכל עמלי תורה שגלו ממתא פאס יע"א לארצנו צפרו יע"א, גם לרבות החכמים השלימים הדו"מ המובהקים גלו לארצנו והייתי מחזיק מגה להם בכל שבוע מדי שבת בשבתו, ועזרנו ה' שמאותה שעה לא חסר לנו כל טוב וריחם ה' עלינו, ושב ה' גמול הבליעל על ראשו ואבד זכרו מן העולם, כן יאבדו כל אויבך ה'[17], ויקם מלך חדש אחיו מלך ח סיד ורחמן על ישראל מולאי סלימאן ירום הודו.

וששתי כעל כל הון על הבשורה הטובה שעדיין יש בזמננו גואל ומושיע בישראל לעמוד נגד אויבינו בלי יראה ופחד כאבותינו הקדושים, ותמהתי מאין זכיתם לכל הכבוד הזה לעמוד בזמן הזה נגד אויבינו להלחם בם בחרב ובחנית, מזוינים גם רוכבי סוסים ונפלו אויביכם לפניכם בחרב[18], ורדפו מכם חמשה מאה וכו', וחפשתי וראיתי בספר פרח לבנון בהקדמה וז"ל ובני פרץ רובם יצאו סך רב מעבר לאוקיינוס בחלק אפריקה וישבו הלאה במלכות מלך מרויקוס ויקנו מידו עיר הנקראת דאדש ויעמידו שערים, וישבו לבטח ובתוכם לא עברו זרים, שלא מבית אבותם בשם מתוארים, ואינם נושאים אשה ממשפחה אחרת אף אם יפילו אותם פגרים, כ"א ממשפחתם ובתוכם רבנים גדולים וגאונים מופלגים, ועושר רב הוציאו מספרד וכל המלאכה נמבזה ונמס אותה החרימו[19], וספר יחושיהם שהוציאו מירושלים מגלה עפה כתובה פנים ואחור הביאו עמם לידע שורש אחיהם הנותרים וכו' ע"כ לשונה, הנה מבואר שיושבי עיר דאדש הם משבט יהודה מבני

11 ישעיה נב ז. 12 איוב מא יח שמות כלי זיין. 13 שמות יד ל.
14 ויקרא יט יז. 15 מלכים יא יד.
16 משלי כא כד. והכוונה כאן על המלך אליזיד שונא היהודים.
17 שופטים ה לא. 18 ויקרא כו ח. 19 שמואל טו ח.

פרץ מזרע המלוכה דכתיב ביהו לא יסור שבט מיהודה[20] וכו' עד כי יבא שילה והיינו דאהני ליהו שעדיין שבטם ומוראם על או"הע לעולם, ועוד טעמים אחרים שסיפר לי ה"ר יעקב בן עטיאה הנזכר שיש ביניכם אהבה ואחוה שלום ורעות ואחדות ולא יש ביניכם שנאת חנם כלל ולא תשאו חרב וחנית איש על חבירו והנושא חרב על חבירו יתן קנס גדול ויצא מן העיר, ועוד שמרחמים על העניים והאביונים ולא תונו את הגר, ועוד שמקנאים על הזנות, ותלמוד תורה כנגד כולם[21], אם כן אף אם אין בכם כי אם מצות אלו די שבשכרם יושיע אותכם מכל צריכם האל המושיע, וידוע לכבוד תורתם שקבלנו מאבותינו שאנחנו משפחת א ב י ט ב ו ל משבט יהודה ולא ידעתי אם מפרץ קאתינא או מזרח ושלה אתינא, עכשיו שמעתי שיש בעיר דאדש משפחה זו כמה מהם חכמים מחוכמים מהם גבירים ושועים וחורים ובזה נתפשט אצלי הספק שמפרץ קאתינא כמ"ש בספר פרח לבנון הנזכר שיש להם ספר יוחסין שהם מבני פרץ.

ואני לדודי ועלי תשוקתו[22] לכפול אלף אלפי שלומות מאדון השלום לכהר"ר יצחק אביטבול אשר נפשי נקשרה בנפשך אף כי לשמע אוזן שמעתיך[23] ועיני לא ראתך, שיכתוב כת"ר אלי עניני ומנהגי העיר בכלל ובפרט, ואם יש לכם ספר יוחסין מאבותיכם הקדושים? וכיצד הם הנהגות ותקנות המדינה וסדר מלחמותיכם? הכל בכתב יד כת"ר אלי תשלח כי חשקה נפשי לידע מנהגיכם וחוקותיכם שאתם משכילים בכל דרכיכם וה' עמכם כן יהיה עמנו אכי"ר, ומבקש אני עבדכם שתבקשו רחמים עלינו מעשים טובים יש בידיכם בקשו מאלהיכם רחמים אלינו שיטע ה' אהבה ואחוה ביניכם ויעשה למען שמו המחולל בגויים ולמען שכינתו.

עבד ה' שלמה אביטבול

72

ב"ה

ידידנו החכם השלם הדו"מ כהה"ר אהרן נ' זכרי נר"ו.

אחד"ש כ"ת כבר רמזנו לכ"ת באגרת שביד הולכי על דרך מה שפעל ועשה אותו טמא שפתים באגרת המסכסכת בין יש' לאביהם שבשמים למנוע רבים מעשות מצוה שכן דרכו כסל לו לפתות ולהטעות פתאים המאמנים בהבליו ומה שאנו מבקשים מכ"ת הוא שבהגיע לידו אותו הכתב שאל ישהא טומאה במחנהו קדוש ותכף תנתן ביד שליח נאמן או ביד אחד מהחברים ההולכים קדמת' אשו'ר להוציאו בהמיינו[1] ולהגיעו לידינו להעביר גלולים מן הארץ בקנאת ה' צבאות תעשה זאת נאם חותם לכבוד התורה והמצוה הצעיר.

שאול אבן דנאן ס"ט

20 בראשית מט י.
21 פאה א א.
22 שיר השירים ז יא.
23 איוב מב ה.

1 עירובין קד: שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו באבניטו.

73

ידידינו שד״ר הרב הכולל מזה בן מזה, כמוה״ר אליהו מאיר אשכנזי, ישמרהו ויחייהו ה׳ עזי, אכי״ר.

אחדש״ו כדחזי ושלמא דכן רב לזרע רב בר מיניה דמר בן ישמח אב יגדל שלומו ועל של עתה באנו להודיע לכת״ר כי עינינו הרואות בשנה מקולקלת הזאת אירעו לנו כמה דברים קשים אשר אין די באר הי״ת יאמר לצרות עמו ישראל ולצרותינו די למ״ש ומפני חמת המציק בעוה״ר נפתזרו בני קהלנו ועזבו ארצם ונחלתם וינוסו לנפשם ורובא דרובא נדדו הלכו לאהלי פלשתים למצוא טרף לנפשם ועזבו את ביתם ריקם ריקם לג״ש [1] והנשארים הנה יושבים ובטלים אף בעלי אומניות אין דורש ואין מבקש ובמה שיוצאים בו נכנסים ובאמת הגמור כי תם הכסף וכלתה פרוטה מן הכיס וראינו שביאת כת״ר לכאן טרחא יתירה על לא דבר וחשנו על כבודו ועל כבוד התורה ועמדנו על עמדינו ואזרנו כגבר חלצינו ועשינו נדבה ואחר עמל וטורח זה כמו ט״ו ימים ואנחנו ערב ובקר וצהרים מסבבים בשוקים וברחובות ועל החגויות ומה ראינו על ככה עד שנתקבץ סך — צם — וראינו שאין סך זה כדאי להקביל פו פניך וחזרנו ולקחנו בהלואה סך — לם — דהוי ב״ה סך — קם — כם — ועתה תגיע להת״ר עם מכ״ד ולא נצרכה אלא לקבלינהו בשמחה ומועט מחזיק את המרובה כי הזמן גרמא אשר חציו ירה לנגדנו בקום עלינו אדם ולא מלך [2] ויאכל גם אכול את כספינו [3] ולא נשאר כי אם גויתנו ואדמתנו [4] ויה״ר מלפני אבינו שבשמים שירצה לפניו כקרבן אשה לכפר על כל חטאתנו וישע יקרב, ממזרח, וממערב בעו״ק כי״ר כ״ד התתומים פה צפרו יע״א.

כתב ידו של הרב יהודה אלבאז ז״ל

74

בעה״ו

התקנ״ז

מודה אני ח״מ שליחא דרחמנא מרבנן תקיפי ארעא ירושלים דדא׳בה איך אמת ויציב מידי עברי פה העירה צפרו יע״א התחננתי ודברתי לפני הק״ק קהל צפרו הנז׳ שיעשו זכרון לירושלים תוב״ב לבתי תשכח מהם כמאמר המשורר אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני [1], וישמעו לקולי כי מצאתי חן בעיניהם והסכימו הסכמה גמורה לגבות טאסא [2] בויברך דוד שתתחלק לארבע ארצות ירושלים תוב״ב חברון וצפת וטבריה הי״ג המחצית תטול ירושלים והמחצית יתחלק לשלשה ארצות בשוה, וגם קבלו לגבות טאסא באחד באדר זכר למחצית השקל וכן ביום פורים וכן כשיגיע איש לפרק הכונס ביום חתונתו יום החופה עצמה וביום שמחת לבו כשיולד לו בן זכר ביום המילה עצמה וכן ביום חנוך

1 קדושין יז. 2 מגילה יא. 3 בראשית לא טו.
4 שם מז׳ יח.

1 תהלים קלז ה.
2 קערה קטנה מנחשת לשלשל לתוכה הצדקה.

בנו למצות תפלין יפרוש מממונו נדבה ככל אשר ידבנו לבו המעט הוא אם רב לזכות ירושלים תוב״ב דוקא כאשר כתוב הכל באורך בהסכמת הקהל יש״ץ, הן עתה מניתי בכח המסור בידי מרבנן תקיפי ארעא ירושלים בבית הכנסת הגדולה מניתי את המו״ן הר׳ אברהם אלבאז נר״ו, ובבית הכנסת הנק׳ צלא דלחכם מניתי את החכם השלם הדו״מ כהה״ר שלמה אביטבול נר״ו, ובבית הכנסת הקנ׳ ע״ש אתאג׳י מניתי לישראל יעקב עולייל ובעד האלטאסא של אחד באדר ופורים והחופה והמילה וחנוך תפלין וכיוצא מניתי בב״ה הגדולה לה״ר אהרן הכהן נרו׳ ובב״ה דלחכם מניתי את החכם השלם כהה״ר יהודה אלבאז נרו׳ ובב״ה דתאג׳י מניתי החכם השלם כהה״ר מאיר צבע נרו׳, האנשים האלה בכללותם הם יעמדו על הפקודים לגבות האלטאסאת כאמור ורשות נתתי להם בכח המסור בידי לקבץ הכל ולתתם בעסקאות במשכונות כפי הנראה להם כפי העת והזמן והכל יהיה מונח בידם לתועלת כללות ירושלים תוב״ב והאמנתי להגזברים הנז׳ ולב״ך עלי ועב״ך ועל כללות ירושלים נאמנות גמורה ומפו׳ כשע״ך בלי לחייבם שו״ש ק״ו וג״ש וח״ס לעולם והכל יהיה נדון כפי ראות עיני דייני צפרו יע״א וגם נתתי רשות לכהר״י אלבאז הנז׳ שאם יראה איזה גזבר מבני חבורתו שאינו עומד עמידה שיש בה הידור שיעמיד אחר תחתיו כפי ראות עיני הדיינים ולראית האמת והצדק ח״פ צפרו יע״א בחדש תמוז שנת וכל אשר הוא עושה ה׳ מצליח[3] לפ״ק כ״ד צעי״ר המשתל״ח חוץ למקומו הוא נח.

בנימין משה מיוחס ס״ט

מכתב זה מסרתי ממנו העתק להגרי״מ טולידאנו ז״ל בזמנו והדפסו באוצר גנזים ירושלים תש״ך מכתב כ״ו.
ובכותרת כתב וז״ל . . . ״חידוש בדבר מוצאים כאן ששד״ר ירושלים השתדל גם בעד שלוש ערי הקדש האחרים. הסכמה זו מוכיחה, עד כמה יהודי מארוקו זכרו את ירושלים ושלוש הערים חברון צפת טבריה, בכל מקרה של שמחה. ואם החתן שכח לפעמים מלתרום לטובת ארץ ישראל, מיד הקהל מחה נגדו: אהז ארבע ארצות להזכיר לו את חובתו״. . .

וזה מה שכתב רב העיר הרב שאול ישועה אביטבול ז״ל.

שמרו אהובים ושימו לבבכם יתר שאת ויתר עז הצרות אשר בתוככי ירושלים טרופים באלפס[1] ונתונים למרמס, אנשי חמס, מכי רמו צ׳ערי[2] בצ׳ערי בת ציון[3] כל כהאי רתחא דמצערי חיי ומחטטי שכבי[4] והם לד׳מים יארובו[5], לרצותם ברצי כסף ואת מתכונת הלבי׳נים[6] בצירוף אחר צירוף מצטרפי לחשבון גדול כאשר שמענו כן ראינו באגרות שום בעל ב׳כי[7] מקדישי עליונים רבני וגאוני עיר עז לנו ירושלים תוב״בא אשר

3 בראשית טל ג.

1 מעורבבים בקדירת הצרות.
2 כתובות ח. ושם שערי בשין ששורין השעורים להטיל שכר לצורך חופה כפרש״י שם. וכאן באה המליצה על הצער שגורמין האויבים.
3 תהלים ט טו וכאן במקום שערי בשין צערי בצדי׳.
4 יבמות סג: מוציאין הנקברין מקבריהם.
5 מיכה ז ב. דמים תרתי משמע דם וממון.
6 שמות ב ח. והפירוש כאן על חשבון המטבעות הנקראים לביונים בספרי הפוס׳.
7 מעשרות ה ח שום הריף שהאוכלו עיניו זולגות דמעות.

הופיע והזריח במחנינו זה האי רעייא מהימנא [8] שליחא קדישא מבני היכלא דמלכא צי״ר חדש [9] ומקדש מוקף חומת הזקת בתי אבות וראשי סנהדראות רבנן סבוראי תקיפי ארעא גזע היחס החכם השלם והכולל סוה״ר [10] כמוהרר׳ בנימין משה נרו׳ בן לאותו צדיק הרב הגדול רב נהו׳ראי [11] בבתי גוו׳אי ובבתי בר׳אי [12] כמוהרר אברהם מיוחס זלהה׳ מחבר ספר שדה הארץ זכינו לקדשו ע״פ הראייה ולא זזנו מחבבו חיבת הקדש [13] וחיבת ביאה [14] ביאת שמשו וביאת אורו ומאי וטהר טהר גברא [15] וכל עלמא מרגני אבתריה ועונין אחריו מקודש מקודש [16] כי זכינו לראות השלוחים יוצאים וחלים בכרמים כרם ה׳ צבאות אשר באורם נראה אור כי מיום בושש רכבם לבוא למערב ולא נגה עלינו אור שכינתם כמעט היינו בכל רע משב׳רירי ברי׳רי [17] צ׳רי אלפים [18] ובעלי אגרופין עושים בעברת זדון אשתפוך חממי המים הזדו׳נים אכלהו בני מערבא ופרץ ה׳ פרץ בעוזם ופריץ חית [19] של׳ח בם מהם אפעה ושרף מעופף [20] עד שהציץ עלינו בעל הבירה וירא את עניינו [21] את עמלינו ואת לחצינו הן הראנו ה׳ אלהינו את כבודו ואת גודלו [22] וימן ה׳ האי שליחא דרחמנא שליחא מהימנא נ׳ח לאמר זה ינחמנו מעצוננו [23], ועם היות שאנן בדידן בעיר הזאת בסובלי חולאים מתנינן אתייא תוך תוך היכא דשפיך נהר דנור [24] גלותא וצ׳רה דעניותא, עכ״ז קמנו ונתעודד וחס׳רון הוליד את ע׳מי נ׳דב [25] לכבוד ארצינו ונחלת אבותינו ולכבוד האי שליחא מהימנא אשר בדברו מערי׳ב ער׳בים [26] וממתק שפתיו ותחנונותיו מוציא הזהובים, ותרב משאת בנימין [27] משאת ארוחתו ממשאת השלוחים אשר קדמוהו יותר מפי שנים גברא דמריה סייעיה ויתן חנו חן חן לו בהתנדב עם ברחימו וחביבותא ונקריב את קרבן ה׳ [28] סך אלף ושש מאות אוקיות כ״ט כלם נתנו לרועה אחד הוא שליח מצוה האמור לעיל בתורת נדבה וצידה לדרכו ועוד נוסף סך מאתים אוקיות בהלואה נתנו מגבייה של מצוה על דעת ליפרע מגביית ירושלים תוב״ב, אשר עלתה הסכמתינו לזכור את ירושלים מהיום הזה והלאה בהתאסף ראשי עם קדש ובמעמד כולנו להעמיד מכאן ואילך גזבר אחד בכל בתי כנסיות בויברך דוד ולגבות טאסא (קופה) לתועלת כללות ד׳ ארצות עז״הד דהיינו המחצית לירושלים תוב״ב והמחצית יתחלק לשלשה ארצות צפת חברון וטבריה בשוה וביחודא שלים הסכמנו עוד לכבוד בית קדשנו

8 משה רועה נאמן זה״ק וירא קו.
9 ציר שליח מלאך במקום שיר חדש.
10 סיני ועוקר הרים.
11 עירובין יג: ״למה נקרא שמו נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה״.
12 חגיגה ה. 13 פסחים כ. 14 כתובות נו.
15 ברכות ב: 16 ירושלים רה ג א.
17 פסחים קיב. שד עורון לילה עי׳ ערוך בשלם ערך ברירי.
18 בצדי שהם שרים צוררים.
19 ישעיה לה ט ״חזיר מיער אין לך פריץ כחיות כחזיר הבר״ רש״י שם.
20 שם ל ו, אפעה מין נחש רע ואין בעולם כי אם שנים זכר ונקבה. ואף שרף מעופף מין נחש הוא . . . קופץ ומדלג . . . וזורק להב מפיו. ר״שי שם.
22 דברים כו ז. 23 שם ה כא 24 דניאל ז י נחל של אש.
25 מליצה ע״פ הפסוק רות ד יט וחצרון הוליד את רם ורם הוליד את עמינדב וכוונתו כאן שאף שהם חסירים כל טוב בכל זאת מחסרון יצא העם לנדב לצדקה.
26 נוסח ברכות ק״ש דמעריב וכאן הפירוש שדבריו היו עריבים על לב השומעים.
27 בראשית מג לד.
28 במדבר לא כ.

ירושלים שכל איש ואיש מבני העיר הזאת יזכור את ירושלים ביום חתונתו וביום שמחת לבו[29] ביום חתונתו ביום החופה עצמה כפי נדבת לבו וביום שמחת לבו כשנולד לו בן זכר ביום המילה יתן כפי נדבת לבו וכן ביום חנוך בנו למצות תפילין, וכן בר״ח אדר יעמוד אחד מהגבאים לגבות מאת כל איש אשר ידבנו לבו[30] זכר למחצית השקל וביום פורים ג״כ יעמוד אחד מהגזברים לגבות טאסא מאת כל נדיב לב, ובכל זמן שיראה לגזברים לחזר על הגבא׳ות כגון באיזה עת צרה שלא תבוא או איזה תענית צבור או באיזה זמן הראוי כגון בעשרת ימי תשובה ובלבד שיהיה הזמן פנוי מגביית בית הכנסת ומגביית עניי העיר, ועם היות שכך היא חובתינו שלא לשכוח את ירושלים ולזכרה ביום שמחתינו מ״מ פן יכשלו רבים בחומר עון נדרים הסכמנו בפירוש שכל אלו הדברים הם בלא נדר ובלא קבלה כלל ואף שיהיה נוהג שנה אחר שנה לא יחול עליו שום נדר והנהגה של מצוה כלל ולראית האמת חתמנו פה בחודש תמוז שנת וכל אשר הוא עושה ה׳ מצליח[31] לפ״ק וקיים.

שאול ישועה אביטבול סיל״ט **שלמה אביטבול** סיל״ט בלא״א מימון זל״ה
אברהם יעקב אציני בלא״א יצחק זלהה׳ סי״ט **משה מרדכי אלבאז** **דוד הכהן** ס״ט
אברהם מרדכי אלבאז **יוסף משה אצאייג** ס״ט

75

התרנ״ח

כה״ר פנחס בה״ר יהודה נ״ע ה״ן שקרון זה ימים לא כבירים נכספה גם כלתה נפשו לקבוע איזה ת״ח אשר ילמדו לזכותו איזה זמן קבוע בכל יום תמיד, וגם הוא יחזיק בידם כפי אשר תשיג ידו[1], ובהיות שמחשבה טובה הקב״ה מצרפה למעשה[2], עזרו העוזר האמתי כהיום הזה להוציא מחשבתו זאת לפועל וחפץ ה׳ בידו הצליח, ובכן הסכימה דעתו עלינו אנחנו חתו״מ ללמוד בכל יום איזה זמן קבוע כאשר יתבאר, וגם הוא הרים תרומת כסף ונדר לנו כלנו כאחד שני צ׳ורוס כ״ט לכ״א בכ״ח, ואופן הלימוד כך הוא שנלמוד שעה אחת ושליש בכנופייא אחת גפ״ת[3] ופוסקים בכל יום ויום חוץ מערבי שבתות וימים טובים וחוש״מ וכל אשר יבטל מלמודו ולא ילמוד הזמן הנל׳ בכנופייא אחת כנ״ל אז יתנכה לו מחלקו כל יום אשר יבטל כפי מה שיעלה לכל יום ויום, זולתי אם היה לו איזה אונס גמור כגון שהיה לו ב״מ איזה מיחוש אשר לא יבוא ולא יהיה וכיוצא, האמנם אם ילמוד שעה אחת בכנופייא אחת יש לו רשות ללמוד השליש שעה לבדו באותו יום או ליום הבא אחריו דוקא, ואולם שעה אחת צריך ללמוד עכ״פ בכנופייא אחת, ולהפקת רצון הר״פ הנז׳ ח״פ בחדש כסלו ש״ש ואברכך ואגדלה שמך[4] לפ״ק כה דברי עבדי ה׳ ב״ה צעירי הצאן.

רחמים אלישע אפרייאט ס״ט **רפאל עמרם ן׳ מאמאן** י״ץ **שמעון חיים עובדיה** ס״ט

29 שיר השירים ג יא. 30 שמות כה ב. 31 בראשית טל ג.

1 ויקרא ה יא. 2 קדושין מ.
3 גמרא פירוש (רש״י) תוספות. 4 בראשית יב ב.

76

...איך יחידי קהלינו יש״צו תקנו הג׳אבילא שכל מי שיקנה סחורה חייב ליתן רביע אוקייא לכל קניית עשרה אוקיות ומי שיקנה שמן זית חייב ליתן אי — דת — לככר ומי שיעשה שכר צמוקים לביתו חייב ליתן — הם — לככר.

מוצב״י א׳ סי׳ רי״ג

77

...איך יחידי עם סגולה קהלינו ישצ״ו עשו בהסמה גמורה האלסיג׳א על כל דבר הנקנה והנמכר בין על קהלינו בין על כל מי שיבוא ממקום אחר ע״כ מה שנמכר ונקנה במדינה...

מוצב״י א סי׳ רט׳

78

5 אדר

שלם טובה וברכה, מאלקי המערכה, למע׳ הרבנים המופלאים, ראשי אלפי ישראל בעיקו״ת ט ב ר י ה תובב״א המה מלכיהם שריהם[1], ה׳ צבאות יגן עליהם[2], שלוה בארמנותיהם, ששון ושמחה ישיגו ויתענגו על רוב שלום כי״ר.

רבנים יקרים!

מה מאד שמח לבנו לקראת אור[3] יקרות מכתבם היקר אשר הופיע והאיר אל עבר פנינו כצאת השמש בגבורתו[4], אחר היותו תחת משאון העלטה וערפל חתולתו[5], יען כי זה כמה ואנחנו מחשים וחכינו לדעת את שלם אחינו גאולי ה׳ עם שרידי חרב[6] אשר נמלטו מבין שני אריות ותהי נפשם להם לשלל לתפ״ץ, קוה נקוה כי יחכה ה׳ לחננכם[7] למלאת חסרונכם ולשום לכם שארית בארץ לא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם תרב גדולתכם אכי״ר.

אודות ההקדשות שנדרשו מאת מעלת רבני ירושלים תובב״א לדעת אופן חלוקתם וכו׳ ולא ידעו מה הוא ההקדש אם הוא ההקדש שהיה תחת פקודת משמרת עט״ר הרב מוא״ב זלה״ה או לא, יודע לרו״מ מעכ״ת כי שאלת מעלת הרבנים הנז׳ לא היתה רק על הקרקעות המוקדשים לפירותיהם לשם ד׳ ארצות הקדש תוב״ב אשר מקדמת דנא היו כהפקר אין סדרים למו וכל שד״ר אשר יבוא למחז״ק ייתי ויכול לפום חורפיה ולפי השתדלותו עם הפקידים ותהי האמת נעדרת[8], כי אנחנו לא ידענו לנכון משפט חלוקתם כפה״ד,

1 ירמיה ב כה. 2 זכריה ט טו. 3 שם יד ז.
4 שופטים ה לא. 5 איוב לח ט. 6 ירמיה לא ב.
7 ישעיה ל יח. 8 שם נט טו.

והשלוחי כולל זה אומר בכה וזה אומר בכה ועל דעת אחת לא יסמכו, ובימים האלה אשר הופקדו פקידים מטעם השררה (שכל מטרתם לפקוח עין על ההק' שבכל עיר ועיר) המה ראו כי תמהו על היות ההק' הנז' כמופקרים, צלמות ולא סדרים[9], הנה כי כן שואלים הלכו בו למע' רבני ירושת"ו בהסכמת חו"ר ארצות הקדש למען דעת משפט חלוקת שכירות הקרקעות הנז' כפי מה שנוהגים בחלוקת הקדשו' חו"ל, וכאשר יגזרו כן יקום, והמה ידקדקו חשבון הנכ' והיוצאות מעת התיסדות ההק' הנז' עד עצם היום הזה, (שהוא כמו עשרים שנה מ"מ) ובזה יתוקן המעוות גם על העבר כמובן, אך ההקדש יהיה ביד הרב מ"א זלה"ה הוא כסף הקדשים אשר הקדש כמהרי"ע אדהאן ז"ל לפני מותו לשם התנא האלקי המאי"ר לארץ יע"א, והכסף הנז' היה מופקד ביד הרב מ"א זלה"ה לתתו בהכשר על ידו, וכל שד"ר הבא ממח"ק יטול מהריוח כפי העת והזמן ואין קצבה לדבר, הנה זאת תורת ההק' הנז' היותו אז ביד הרב מ"אב זלה"ה, וכן נהגתי אחריו אנא חלא בר חמרא עם כל שד"ר אשר בא יבוא ממח"ק, והיום הזה קרנו[10] תרום בכבוד לסך מאתים צ"ורוס הרי הם בכי יותן לריוח היום ואם ירצו מעכ"ת לשלוח להם מההק' הנז' יודיעוני אופן המשלוח, ואם יש באנק במקומם, ואני מוכן לשלוח מה שיזדמן ע"י מאנד פוסט.

ע"ה ישועה שמ"ח עובדיה ס"ט

79

תרכ"ט

...ובעירינו זאת נמצאות איזה נשים פרוצות ועומדות על הכביסה במבואות ובנות אנשי העיר יוצאות לשאוב מים[1] בנהר יעברו ברגל לעיני כל עובר ושב ולא יתבוששו, ויושבות בפתחי החצירות לרוח היום, וכל אשה חכמת לב בידיה טוו[2] והביאו מטוה בגלוי השוק ובגלוי הראש מה למעלה מה למטה מוזרות בלבנה[3] ישיחו בו יושבי שער ואין להם בושה ואדרבא הם שמזיקות את האנשים בהיזק ראיה רח"ל והם רואים ואינם ניזוקים וכאשר יהיה האופן ויצא חתן מחדרו וכלה מחופתה[4] בת שתין ובת שיתא לקל טיבלא רהטא[5] ויבואו האנשים על הנשים[6] רחובות קריה בקבוץ בניה לתוכה וכאשר תהיה מריבה בין אשה לרעותה יצאניות גינהו הם ובניהם וטפם מוקפים אותם כעטרה לחרחר רב ולשמוע שריקות לישנא בישא ודברי נבלה שבו מחרפים זו את זו ויוצאים בגלוי ראש ובפנים נזעמים רח"ל ויתקננו בעצה טובה מלפניו ...ובלא"ה מצויים אצלם ב"ב ושאב"ב כי כן דרכם ללכת לנוע על העצים ועל הפחמים ולקנות שאר ירקות ולקנות חטים ולהוליכם לרחים למקום שרובו נכרים ואין להם הרגשה ועניני הרואות כי בדור הזה חוצפא ישגא רח"ל... בשנת יבואו ויגדו צדקתו[7] פ"ק.

הרב רפאל משה אלבאז

10 תהלים קיב ט.
9 איוב י כב.
1 בראשית כד יג.
2 שמות לה כב.
3 גטין פט.
4 יואל ב יו.
5 מ"ק ט.
6 שמות לה כב.
7 תהלים כב לב.

80

בה״ו

התקע״ב

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הנגיד הר׳ משה בן שלמה ה״ן צרולייא בתע״ג בזה״ל ששם נמצא ושם היה אוקית די פאס נתפסו כהה״ר אליהו בה״ר מימון הכהן וכהה״ר שלמה בה״ר אהרן ה״ן אלבאז עלא סבת אותו הגוי שנמצא שכור דהיינו צאפיד שר העיר אלמכאונייא וקבדו לגוי הנז׳ ודכלוה ללחבש ואח״ך קאל שר העיר הוא ולכתאיב דלמלך יר״ה ששם נמצא כעת וקאלולו תסקיר אס כון די עטאך מאחייא וואזבהום הגוי הנתפס וקאלהום בזה״ל אלחזאן שלמה ולחזאן אליהו ותכף סאפד שר העיר למכאונייא ווזבו קדאמו כהה״ר שלמה הנז׳ וכהה״ר אליהו הנז׳ ורזע שר העיר הנז׳ הוא ולכתאב הנז׳ וקאלו לגוי הנז׳ הנתפס וואס האדון הומא די עטאוויך מאחייא אוו גירהום וואזבהום וקאלהום האדון הומא בגירי סיך ובקאוו יועדו אלגוי הנז׳ ויסקרו פיה וקאלהום כזה״ל מא כאן גיר אלאה מא עטאוני מאחייא דון האדו ולא גידהום עכס״ע וקבלנו הכדחזי וחתי׳ הכא תמ״ת והיה זה בר״ח אייר שהוא חדש זו ש״ש ה ת ק ע ״ ב ליצי׳ וקיים.

יעקב ן׳ חיים ס״ט **מסעוד בן יתאח** סי״ט

תרגום

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הנגיד הר׳ משה בן שלמה המכונה בן צרולייא בתורת עדות גמורה וברורה בזה הלשון: ששם נמצא ושם היה בזמן שנתפסו רבי אליהו בן מימון הכהן ורבי שלמה בן אהרן המכונה בן אלבאז אודות אותו הגוי שנמצא שכור ושר העיר שלח משרתיו־שוטריו ותפסוהו והכנסוהו לבית הסוהר ואח״ך אמרו לו שר העיר ומזכיר המלך ירום הודו שנמצא כעת בעיר תודה מי נתן לך הי״ש, והגוי הנתפס השיב ואמר בזה הלשון החזן שלמה והחזן אליהו. ותכף השר שלח משרתיו־שוטריו והביאו לפניו רבי שלמה ורבי אליהו. וחזר שר העיר הוא והמזכיר הנזכר ושאלוהו לגוי הנתפס. בנוכחותם אם הללו שנתנו לך הי״ש או אחרים בלעדם והוא השיב ואמר כי רק הם בלי ספק והוכיחוהו לגוי הנז׳ וחקרוהו ועמד בדבריו בזה״ל אין כה׳ ולא נתנו לי הי״ש רק האנשים הללו ולא אחרים בלעדם. עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כדחזי וחתימנא הכא תרי מגו תלת והיה זה בראש חדש אייר שהוא חדש זו של שנת התקע״ב ליצירה וקיים.

81

...כהה״ר יעקב סירירו וכהה״ר יעקב אבן צור וכהה״ר רחמים בן זמרא וכהה״ר וידאל הצרפתי יחדיו יהיו תמים שלמא עלייכו מלכי[1] שלמא דכן רב וישע יקרב, ממזרח וממערב[2].

אות לטובה להגיד כי ישר... המשכיל ונבון כה״ר יצחק אביטבול יצ״ו להשיב לכת״ר

1 גיטין סב. 2 תהלים קז ג.

כי הוא מרוב טרדתו משא מלך המוטל עליו לא... קושטא קאי שאם הנגיד הנז' היה משיב רעה לכל איש כפעולו וכמעלליו ישיב לו ודאי דנפקא מיניה חורבא... מקצה אנשים ונשים פרצו גדר והפריזו על המדה וכמעט נשתגעו עד שחיפו עליו דברים אשר לא כן ויש מהם... דברים שלא נתנו ליאמר וגרם להם מה שהענין היה סמוך לחג הפסח ועת שכרות הוא להם והרבה יין עושה[3]... כי מה יעשו באחריתה כי אין בדור הזה מי שמקבל תוכחת[4] ועם כל זה הנגיד הנז' בכניסתו לעיר הלך אצל האסורים... ובקש מהם מחילה וסליחה ובני אדם שהלכו להקביל פניו בבואו לכאן אמרו כי בהגיע סמוך להר הגדול אשר שם קברי צדיקים זי"ע פירש שחותיו לפניהם והעיד לצדיקים על עצמו שאם ח"ו חזרתו היתה להתנקם ולנטור איבה יהיה לו כו"ך ואם בא לשפות שלום... במישור לא יאונה לו כל און וכל העם הולכים אצלו דבר יום ביומו גם בלילה לא שכב ומחלים פניו למחול... ומשיב להם מחול לכם בנפש חפיצה... הוצאות הממון וחסרון כיס חולי קשה ודמים בדמים נגעו[5]... מיד בני אדם מרצונם הטוב כי אם על ידי יסורים ובית כלא ועכ"ז הוא מתנהג עמהם ברכות ומוותיר להם מן הקצבה שקצב... ואף לאותם שהיו אסורים בבית הסוהר היה מקבל מהם משכונות או ערבים עד שהיו יוצאים ומזמנים מעות וה' ית' יעזרהו עדכ"ש ויתן בלבו להיות גבור הכובש את יצרו[6] ולהדמות הענף לשורש להיות כאבותיו קדושים אשר בארץ המה שהיו נעלבים מן הקהל עם כל טורחם ומשאם, ואתם הרי ישראל המבוקש מכת"ר שלא לקבל דברי הפתיים המחפים דברים אשר לא כן כי סיבה זאת היתה להגדיל האיבה והשנאה ומי שידבר לפניכם איזה דברים על ענין זה תשתקו אותו ותניחו את דעתו לפי שהשר תקע עצמו בהקפדה גדולה שחושב שהיהודים מתנגדים עמו ולכת"ר החיים והשלם כנה"ר גם חסידא וכנפש עמוס התלאות.

יהודה **אלבאז** ס"ט　　עמור **אביטבול** ס"ט　　**עמרם אלבאז** ס"ט

82

פי צפרו ענדהום וואחד לקאייד האכם פלבלאד ייסמו לקאייד מוחמד לעמורי סרראדי, האד לקאייד הווא קביח בזואף מעא ליהוד ולמסלמין כא יקבדהום פלחבס ווידערהום דון חק וכא יעטי לעסא ללייהוד די הייא מקטועא בלמכזן בעדן פהאד לייאמאת די לפראנסיס פלבלאד לאיין לחאכם דלפראנסיס די תממא מא יקדר יתלאקא ביה חד, והאד לקאייד כא ידכל לאענדו כא יעממרו בלגדוב וכא יקבל גיר כלאמו ביהא כא יעמל די צ'הרלו פלבלאד, וחין כא יהדרו מעאה עלא האד צ'לם די כא יעמללהום כא יעמל עליהום עלילה די ראהום כא יכבעו ענדהום מתאע לבראבר, וכול נהאר כא יסרדר עלא ליהוד בלפרראדי וכא יקבד מגנהום צ'ראהם באס מא יקבדוסי פלחבס, ודי מא כא יחבסי יעטילו צ'ראהם די כא יטלב כא יחבסו חתא כא יעטי דעירא קבירא עאד כא יטלקו, ועסרא דלכבאר דליהוד די מא חבבוסי יעטיוולו צ'ראהם די טלב מגנהום עמל עליהום עלילה די מתאע לבראבר ענדהום וקבדהום פלחבס 24 יום וקבד מגנהום דעירא קבירא עאד טלקהום, והאד עסר סהור והווא חאסר עלא ליהוד מא יכרזוסי יתסווקו פלסוואק די עלא בררא והומא

3 סוטה ז.　4 ערכין טז.　5 הושע ד ב.
6 אבות ד א.

למעיסא דייאלהום הייא עלא בררא וחין מא סאבו מא יאכלו מסאוו רגבוה ועטאוולו צ׳ראהם עאדאד כתיר וסררחהום, וחין חבבו יכרזו רזע רדהום וסי מנהום עבבאלהום לבהאיים וסלעא די באס כאנו כארזין ולתאריך דאבא באקין מחסורין כא יביעו גיר רחיל די פביותהום ויאכלו, אננית עבבא לליהוד פוק מן אלף חמל דלכסב סי מנהום כללסהום בתאמאן קליל כיף חב ודי מא חבסי יקבד מננו דאך תאמאן עבבאהולו בלא פלוס, ועבבאלהום ג״כ סעיר די סאב פביותהום סי מנהום כללסהום בתאמאן די חב, ודי מא קנעסי בדאך תאמאן סי מא עטאלו, וקאטע עלא ליהוד מא ירכבוסי פוסט לבלאד ולא פלמוואדע די כאנו ירכבו פיהום קבל האד שעה חתא כא יבעעדו עלא באב לבלאד בזאף עאד כא ירכבו וחתא למסלמין כא ידלמהום בזאף כתר מן ליהוד כא ידערהום וכא יקבדהום פלחבס וויעבבי נסא דייאלהום לצ׳ארו וסי מנהום מא טלקהום מן לחבס חתא טללקו נסא דייאלהום בדרע, ומא כא יסיבו ליהוד רחמא ולכיר גיר פוואחד לקאייד קאסם די הווא קאייד דלבהאליל די דראווס דליהוד כא יעיסו תממא פלבהאליל וכא יעמל מעאהום לכיר בזאף וזמיע ליהודי די כא תזיבו לוזבא לאענדו כא יעמל מעאה כיר כתיר ופהאד לאייאם זאוו לקבאר די יהוד צפרו לפאס כא יסק׳יוו עלא מסיו ליוטי ריזידאן זיניראל דו פראנס פי מארוק וראהום מתכלין באיין יקבדלהום חקהום וויסיפדהום עלא כאטרהום פחאל מא כא יעמל מעא נאס כלהום.

בין כתבי ובכתב ידו של הרב מר אבי שמעון חיים עובדיה ז״ל

תרגום

בעיר צפרו שולט שר ששמו מוחמד לעמורי סרראדי. השר הזה הוא רע מעללים עם היהודים והמוסלמים תופס את מי שרוצה בבית האסורים וקונסם בקנסות בלתי צודקות ומלקה את היהודים שלא לפי החק הגם שבימים הללו יש שליטה לצרפתים בעיר, זה ללא הועיל כי המושל הצרפתי, לא מרשה פגישה לשום אחד, והשר הזה נכנס ויוצא אצלו ומשקר עליו והוא מקבל דבריו. לכן הוא עושה בעיר מה שהוא רוצה, וכשמדברים אתו על העול שעושה, מעליל עליהם שהיהודים לוקחים אצלם נכסי הברבארים, וכל יום שולח אחרי כל יהודי ויהודי בפרטות ולוקח כסף באיום לתפיסה בבית הסוהר. כי מי שלא רוצה לתת מה שמבקש ממנו תופסו בבית הכלא עד שנותן קנס גדול ואז משחררו. עשרה יהודים פני הקהל שלא רצו לתת מה שבקש העליל עליהם שאצלם נמצא נכסיהם של הגויים הברברים, ותפסם בבית הסוהר עשרים וארבעה ימים ולקח מהם קנס בסכום גדול ואז שחררם. וזה כעשרה חדשים שעכב על הרוכלים שלא לצאת לכפרי הסביבה לשווקים, ופרנסתם תלויה ברוכלות זו, וכשאזלא ידם הלכו התחננו לפניו ושחדוהו בהרבה כסף ובזה הרשה להם. וכאשר עמדו לצאת חזר בו והחזירם לעיר ולאחדים מהם לקח בהמותיהם והסחורה שלקחו אתם ונשארו בטלים עד היום שהם מעוכבים, ומוכרים רהיטי הבית לפרנסתם. עוד לקח מהיהודים הסוחרים מוטות עצי בנין יותר מאלף, לאחדים שלם במחיר לפי רצונו, ולאלו שלא רצו לקבל ממנו המחיר הזול שקבע, לקח בלי כסף ושלח לחפש אצלם בבית וכשמצא אוצר שעורים לקח את הכל, והתשלום מי שרצה לקבל מחיר זול שלם לו ומי שלא רצה לקבל לקח חנם בלי שום תמורה. ואסר על היהודים לרכוב על בהמות בתוך העיר או מחוצה לה רק במרחק מוגבל מהעיר וגם למוסלמים מעליל עליהם יותר מהיהודים קונס אותם ואוסרם בבית האסורים ולוקח נשותיהם לביתו ולאחדים לא שחרר רק עד שגרשו נשותיהן בעל כרחן ולקחן לעצמו.

היהודים לא מוצאים רחמים וחסד רק אצל שר אחר "קאסם" שהוא שר בכפר אל בהאליל שכל היהודים העניים מתפרנסין מהרוכלות אצלו בכפר שלו. והוא מתחסד עמהם. וכל יהודי שמזדמן לידו גומל לו חסד ובאלו הימים באו פני העדה יהודי צפרו לעיר פאס לקבול לפני הנציב העליון של מלכות צרפת במרוקו מר גינירל ליוטי והם בטוחים שיקח את תלונתם לתשומת לב בצדק ובמשפט וימלא רצונם כדרכו עם כל הנגשים אליו.

83

בעה"ו

התקכ"ב

טופס והעתקת שטר נדרשנו להעתיקו מהעומדים על הפקודים לזכות העניים שרצו לשולחו לעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אשר שם יתנו צדקות ה' [1] שופטים ושוטרים [2] העי' כי"ר כי פשה הנגע בעיר וגברה החנופה ואין דורש ואין מבקש איש הישר בעיניו יעשה, וז"ן.

העדנו ע"ע בקש"מ בדל"ב ובש"ח כראוי כל אחד מהם למש"י היקר הר' יצחק בר שלמה ן' שטרית והודה הו"ג ברצון נפשו והשלמת דעתו בלי אונס וכפיה כלל בכח הש"ח הנז' ע"ד המקום וע"ד הנשבעים באמת בלי מרמה ועלילה ותחבולה וע"ד הרב הגדול ראש הישיבה שבירושלים תוב"ב שאין לו יציאה מירושלים לחוץ לארץ וקע"ע יצחק הנז' שמהיום הזה והלאה עוד כל ימי חייו שלא לשתות ממים שרופים ביום ובלילה זולת שלשה כוסות בכוס קטן של חרס שבו רוב העולם... דהיינו ביום כוס אחד בבקר וכוס אחד בערב וכוס שלישי בלילה מהכוס הנז' ואם לא יזדמנו לו מ"ש בבקר לא ישתה בערב כי אם כוס אחד ואם עבר זמן הערב לא ישתה בלילה כי אם כוס אחד שכך קע"ע בהדיא ואם עבר שום זמן מהזמנים הנז' ולא שתה בו הכוס הנז' אין לו תשלומין כלל אבל אם לא יזדמנו לו מ"ש ונזדמן לו יין לא ישתה בזמנים הנז' רק שלשה כוסות עה"ד הנז' ותו לא חוץ מליל שבת ישתה כוס אחד של קידוש ובקידושא רבא כוס אחד ובהבדלה כוס אחד וכוס אחד בלילי יו"ט של קידוש ובשני לילי פסח ד' כוסות ולא יותר גם בכח הש"ח הנז' קבל ע"ע לחזור בתשובה שלימה ויתנהג עם הבריות ועם בני ביתו בדרך ארץ ובכשרות כדרך גוברין שהולכים בדרכי ה' ופלחין בקושטא ושלא להונות אחת מנשיו וקובע להם זמן לכל אחת זמנה ולא יעבור דהיינו ט"ו ימים לכל אחת מהם וכן עזה"ד כל ימי חייו, גם בכח הש"ח שלא יאמר לאשתו הראשונה שתלך לה לבית אחר ותניח לו הבית שהיא דרה בו היום הזה ולא תדור בבית הנז' לעולם אשתו השנית כל עוד וכ"ז שהוא חי, ואם ח"ו עבר על איזה פרט מהפרטים הנז' ונכתבים בכתב אמת קע"ע בכח הש"ח הנז' וחייב עצמו חו"ג שיפרע תכף ומיד לממונה העומד על הצבור לזכות העניים מאה אוקיות מכט"ק ממסר"א אות יום ולא יעבור ואם חזר עוד פעם אחרת ועבר וכו' ואפי' על הפרט עצמו שפרע עליו הסך הנז' או פרט אחר מהנז' חייב עצמו חו"ג שיפרע על כל פעם ופעם מאה אוקיות וכן עזה"ד כל ימי חייו כאמור שכך הודה בפיו וקע"ע בפירוש עוד התרה בפנינו על הממונים העומדים על צרכו צבור והעניים שאם יתרשלו בשעה שהוא עובר על איזה פרט מהנז' ולא יגבו ממנו על כל פעם ופעם המאה אוקיות הנז'

1 שופטים ה יא. 2 ס' דברים טז יח.

לא ימחול להם מחילה עולמית ועון העניים ישאו שלא גבו ממנו הסך הנז׳ והודה יצחק הנז׳ ששט״ז מוחזק ומקויים בכח סבדי״א דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ונגמר כ״ז בקש״מ בדל״ב ושח״ך כאמור ברביעי בשבת עשרה ימים בשבט שנת ב כ ל ע ת לפ״ק והכל שריר ובריר ונהיר פה צפרו יע״א וקיים וחתומים עליו המ׳ כה״ר אברהם הלוי וכה״ר יהודה אג׳ייני ונתקיימו לנו התימתם כדחזי וחתי׳ הכא תמ״ת בשני בשבת חמשה לשבט שנת ה ת ק כ ד ליצי׳ והכל שריר ובריר וקיים.

ישועה בכהה״ר יצחק אביטבול סלי״ט **יעקב א״א כה״ר יוסף אדהאן ס״ט**

84

בעה״ו

התק״ן

נטעי נעמנים [1], מלאים מצות כרמונים [2], שפתותיהם שושנים, יושבי בשבת תחכמונים, ממלכת כהנים [3], החכמים השלמים הדיינים המצויינים, הראשון אדם ידידינו הרב כמוה״ר נתן טובייאנא נר״ו ושני בקדש הרב כמה״ר כליפא זגביב נר״ו ושלישי בקדש הרב כמוה״ר רפאל ג׳יג נר״ו הלא המה היושבים ראשונה במלכות [4] בעיר תהלה קריה נאמנה [5] מתא קצנטינא יע״א אתה ה׳ תשמרם [6] וכצנה רצון תעטרם [7] יחדיו יהיו תמים דשנים ורעננים כיר״א.

אחר עתרת החיים והשלום מאדון השלום יצמיד ויתמיד ויעמד חדות מעוזכם ותאריכו ימים על כסא ממלכתכם אתם ובניכם ובני בניכם בקרב ישראל כ״יר באנו באותיות שתים לחלות פניכם, אודות ובשביל שעלתה לפנינו צעקת נאקת אשה עזובה העלובה, שרוייה בלא טובה שוכבת למעצבה, ביתו זו אשתו [8] של ידידינו החכם השלם כהה״ר רפאל נר״ו בן לאותו צדיק וישר ירא אלקים וסר מרע החכם השלם הדיין המצויין כמה״ר מסעוד זלה״ה הן׳ יתאה אשר זה כמה שעזב ארצו ונחלתו וביתו זו אשתו ובתו יחידתו והוא מסבב מעיר לעיר ומכרך לכרך והיו מקום ומצפים לביאתו מיום ליום ומחדש לחדש ויהי וי היה [9] כי ארכו הימים וקמה עין מייחיל לממני יומי ולממני שבועי [10] וספירת חדשים ושנים ולא נודע מקומו אי׳ו כי עוברי דרכים זה אומר בכה וזה אומר בכה עד שלעת עתה שמענו שמעו שהוא במח״ק ואנן בדידן אנחנו תמיהים איך גברה עליו השכחה ולא זכר אשת נעורים דאית בה תרתי לטיבותא אשתו ובת אחיו הגדול נ״ע ובתו היחידה הצועקת אבי גם עליה עבר כוס השכחה ולא עמד בפניו לא גדר האישות ולא גדר הקורבה ולא גדר אהבת הבת ופרץ שלשתן ולא נשא לבו לזאת העניה המנהמת תמיד כיונה ומי יוכל להעריך דמי בושתה משכנתה ומגרת ביתה שהכל שמחים והיא עזובה ועצובת רוח [11] ושבת משוש לבה חגה חדשה ושבתה [12], גם לרבות ימי החול כלם שוים לרעה רעה חולה וצערא דגופא לא נתן למחילה [13] והיא נפלאת בעינינו שאפילו קל שבקלים לא יעשה כן במקומנו וק״ו אלף פעמים לגבר בגוברין מוכתר בכתר תורה

1 ישעיה יז י.
2 ברכות נז.
3 שמות יט ו.
4 אסתר א יד.
5 ישעיה א כא.
6 תהלים יב ח.
7 שם ה יג.
8 גיטין נב.
9 מגילה יוד:
10 מנחות סו.
11 ישעיה נד ו.
12 הושע ב יא.
13 ב״ק צב.

כי לא נאה לו לעשות כן וחילול ה' יש בדבר וההי"ב אשע"ך המבוקש מכתר' לקרבו ולדבר על לבו דברים טובים שעל ידם יצא נקי ידי שמים וידי הבריות ולאו מלתא זוטרתי היא זאת כי רבה היא כנודע ומה שאמר ע"י שילוחו שעבר עלינו וגם במכתב לאמר שאם לא תבוא אשתו אצלו שישא אשה אחרת עליה לאו דינא הכי אלא צריך הוא תחילה לפרוע לה כל סכי כ תובתה ויפטור אותה בגטכשר ושוב יעשה מה שלבו חפץ שמספר כתובתה נלמד שכתב לה שאם יוציאנה ממתא זו למתא אחרת שיפרע לה כל מה שהחזיק לה ע"ע ויפטור אותה בכ"ל, וקושטא קאי שאף שיעשה ככל האמור ולא יפיל דבר ארצה אכתי כמה וכמה מחילות צריך לבקש ממנה אולי תתרצה למחול לו על כל מה שעבר אשר אין די באר ובפרט בשני הרעב לתפ"ק שסברה וקבלה עליה וחגרה בעז מתניה והיתה זנה את עצמה ובתה עמה ושמרה בטהרה וחק לא הפירה ופליאה נשגבה וכי זו תורה וזו שכרה [14] קנצי למלים בהגיע כתב זה תכף ומיד תשתדלו עמו בכל מאמצי כחכם להשלים מה שחסר לה מסכי כתובתה וישלח לה גיטה ע"י ציר אמונים דלית דין [15] צריך בשש ואם יטה אזן וישמע לעצתינו ויקיים בעצמו ושומע לעצה חכם הוא בהגיע הכתב סמוך ונראה ישים לדרך פעמיו [16] ויעלה ויבוא יגיע יראה וירצה אשתו ובתו וישמח כל קרוביו וכל משפחתו ותע"ב שבזולת זה לא יצא ידי חובתו עמה אפי' ישלח לה כל אילי נביות כאשר גם לבבו ידע כל זאת ועכ"פ אין לו לאחר יותר מלעשות חדא מתרתי דאמרן והבוחר יבחר נאם ד"וש וטובתכם כיש את נפשכם ונפש החותמים פה צפרו יע"א (בס' זה האשה אשר תקריבו לה') יום ד' בש' ט"ז לתמוז יה"ל משנת ופקדת נוך ולא תחטא [17] ור"ש.

יהושע ישראל יעקב עולייל סליט"א יהודה אלבאז ס"ט עמור אביטבול סי"ט

85

ב"ה

התקל"ד

מפורסם הדבר שהחכם השלם הותיק כהה"ר ישועה אביטבול יש"ץ מתושבי צפרו יע"א מורה צדק ודיין לכל בני עירו ומוחה בידם כדת וכהלכה ומתנהג עמהם לאיטו ובימים ההם ובזמן הזה איש הישר בעיניו יעשה [1] ותהי האמת נעדרת [2] וחוצפא שגיא וחזנא כעמא דארעא וכו' [3] ואין איש שם על לב וכו' [4] באופן שכל דבריהם ומעשיהם גלוי' מפיהם לכל העמים שכניהם ועוד מתפארים במעשיהם בשוקים ובחצירותי' ולשונם חרב חדה [5] וכל אחד ואחד לדרכו פנה, ויש מהם שלא אבו לשמוע בקול מוסר עד שמרוב השנאה והקנאה ששנאו להחכם הנז' הלשינו עליו לגויים לולי ה' שהיה לו ששם לדרך פעמיו ומלט את נפשו היו רודפים אותו וכו' וצוה על בני ביתו ליסע מסעתו ולא הניחם מושל העיר מפני שנאתו עד שעמד על עמדו לפני השררה והוצרך להוציא הוצאות ומנחה ושוחדות ושכירות למשרת שהלך להביא והביאם בני ביתו בהורמנת אדונינו בן אדונינו המלך יר"ה וקבע דירתו בכאן בשלוה ובבטחה ושאנן ואין מחריד [6] ובאורך

14 ברכות סא: 15 ברכות מ. 16 תהלים פה יד.
17 איוב ה כג.

1 שופטים יז ו. 2 ישעיה נט טו. 3 סוטה מט:
4 ישעיה נז א. 5 תהלים נז ה. 6 ירמיה מו כז.

הימים ששכן בכאן נתגלה קלון בני עירו באין רואה ועל כל דבר ודבר יצטרכו לבוא מהתם להכא אנשים ונשים וכו' ונשארו כצאן אשר אין להם רועה וכו' [7] וכשהקיצו משנתם ונתגלה קלונם כאמור עמדו על עמדם יחידי בני קהלם ושמו לדרך פעמם וקבלו על עצמם לבוא לכאן להשיב על כנו את החכם הגז' וגם הסכימו בהסכמתם לחנותם בבית מאור הגולה הרב משי"ח נר"ו וכן עשו שבאו ונתאכסנו אצל הרב הגז' נר"ו ונשתטחו לפניו שיהיה בעזרם בכמה פיוסין ונשיקת ידיו ורגליו אודות החכם הגז' ונשא פניהם הרב נר"ו לדבר הזה ופייס עמהם להחכם הגז' לחזור לאיתנו וללכת עמהם ולא הטה אוזן לשמוע לדבר הזה, ופעמים רבות ורגעים ושעות העמיסו על הרב נר"ו והרב נר"ו העמיס ג"כ על החכם הגז' וכשראה אותם הרב נר"ו שחזקו בו בעשר ידות הפציר להחכם הגז' במאמרות טהורות ובתוכחות שגדול כח (כבוד) הבריות [8] וכדומה עד שנתרצה מפני כבוד הרב נר"ו ובכן החזיר פניו אליהם הרב נר"ו ודבר עמהם שיקבלו עליהם להחכם הגז' בכל מילי וע"מ ובתנאי הוא הולך עמהם כמו שיתבאר בשטר החיוב שנתחייבו לו באופן המועיל ויענו ויאמרו לו נעשה ונשמע [9] ואיש על מקומו יבוא בשלום [10] ולראיה ולזכות ביד החכם ח"פ העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ובש"ח כראוי כ"א בפ"ע למ"ש שלא בפני החכם הנ"ל הנגיד מרדכי נ' אלבאז והמשכיל ונבון הר שמואל בן חמו בכהה"ר יעקב ז"ל והי' מאיר צבע והי' משה אלבאז בר מרדכי הגז' והי' מסעוד אלקובי וידיע בן דאדא והיקר יוסף צאיג בר משה והי' אהרן נ' גיגי והי' מכלוף הן הרוס בר דוד והי' יצחק בוטבול וידיע סחראוי והי' יעקב הן נצ'אם והודו הו"ג ברצון נפשם והשלמת דעתם בעדם ובעד כל בני קהלם את אש(ר) ישנו פה ואת אשר אנינו (איננו) פה [11] שקבלו עליהם להחכם הש' הד"ו כהה"ר ישועה אביטבול בכה"ר יצחק הנ"ל לדון את כל דיני בני עירם ולהיות נגיד ומצוה [12] בכל מילי דשמייא ולא יסורו ימין ושמאל מן כל דבריו שידבר בדבורו הקל ועל פיו יצאו ועל פיו יבואו [13] ואפילו על ימין שמאל והשמאל ימין [14] הכל כאשר לכל יהיה נחתך על פיו כפי ראות עיניו מהיום הזה והלאה וכל ימי חייו גם בכח הקוש"ח הנז' הודו האנשים הנז' בעדם ובעד כללות בני עירם על כל הזיקא ושחיתא והפסיד ודרא דממונא שלא יבוא ולא יהיה הנוגעת להחכם הגז' מאיזה סיבה או מאיזה צד שיהיה בעולם עליהם ועל כללות בני עירם ליהדר בלי שט"ן, וג"כ קע"ע לעמוד עם החכם הגז' בכל מאמצי כחם על כל דברי דת ודין ושיעשו משפט חרוץ עם כל קשי עורף שימרה את פה החכם הגז' ובתנאי גמור שאם לא יעמדו לימין החכם הגז' בכל דבר ודבר ויעלמו עיניהם או בהסתרת פנים הרשות נתונה מעכשיו ביד החכם הגז' לעקור דירתו מבניהם וכל הפסיד והוצאה שיצטרך בשביל נסיעתו הוא ובני ביתו עליהם ועל כללות הצבור ליהדר עפ"א שכך התנו בפירוש ועמ"כ נסע החכם הגז' מהכא והלך עמהם ושט"ז מו' בכח סבדי"א בתפי' ובמאסר ובנאמנות גמו' ובאחריות גמו' עליהם ועל כללות בני עירם ועי"א וכו' כתחז"ל דלא כאס' ודלא כט"ד ונ"ה בקש"מ בדל"ב ובשח"ך באנפי נפשה למ"ש לקיים כל מה שכתוב לעיל והי"ז ברביעי בשבת שלשה ימים לחדש חשון בסדר ובשנת יבאו אליך להחיות [15] ליצירה והכל ש"וב וקיים.

אליהו הצרפתי סי"ט **אברהם הלוי** ס"ט

7 במדבר כז יז.
8 שבת פא:
9 שמות יט ח.
10 שמיח כג.
11 דברים כט יד.
12 ישעיה נה ד.
13 במדבר כז כא.
14 ספרי שופטים קנד.
15 בראשית ו כ.

יושבי כסאות למשפט [1] החכמים השלימים הדיינים המצויינים רבני עיר תלמסאן יע"א ה' עליהם יחו [2] דשנים ורעננים יהיו אכי"ר.

אחדש"ו כראוי אותיותינו אלה בלכתם ילכו [3] יביעו אומר לפני מעלת רו"מ כת"ר אודות ובשביל שעלתה לפנינו צעקת אנקת העלובה ועצובת רוח [4] היא אסתר בת כבוד השם הטוב החכם השלם כהה"ר מאיר ז"ל בן לאותו צדיק החכם השלם בנגלה ובנסתר הדיין המצויין כמוהר"ר יוסף גבאי זלה"ה היא אשתו של הי' נסים ה"ן אלקובי שממחנכם קדוש וזה כמה שהרחיק עליה נדוד והניחה נעה גם נדה היא ובנה יהודה בוכה ומבכה אחרים עמה ולא זכרה הבוגד וישכחה היינו עזובה היינו שכוחה [5] שמיום שהלך למח"ק לא שלח לה אפי' פש"ן והניחה ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל [6] ונודדת היא ללחם איה שאין כל מאומה בידה שכל מה שהיה בידה באו הנושים בבעל ולקחו את הכל ותשאר האשה בוקה ומבוקה ומבולקה [7] ולית דעביד הושענא לינוקא [8] ובן קדמת דנא עושה ואוכלת אגב דוחקא ברם השתא דא עקא צרה ומצוקה ויהי רעב בארץ [9] ושערי דמע"ה [10] ננעלו לית מאן דעביד עסקא והשע"ר עלה וכל השער"ים כולם שוין לרעה רעה כפולה ואפילו גברי דאית חילא בידייהו למעבד הללו בעלי אומניות ובעלי משא ומתן בטלנין אינון בטלנין ואפילו יומא דשוקא, ולא מצי למיקם בספוקייהו לית ליהו חזקה, ועמא דארעא אזלא ומדלדלא [11] וכ"ש נשים שאננות ובנות בוטחות [12] מה יעשו היכא דשכיח הזיקא [13] מחסרון המחיה והכלכלה כי רבה היא וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן [14] להיות צל על ראשן למחסה ולמסתור משען ומשענה [15] ומגן וצנה מראשית השנה ועד אחרית השנה [16], בר' בחסד"א ור"ב הונ"א [17] ברם האי גברא עסקיה ביש, דלא חלי ולא מרגיש [18], שהלך לרעות את עצמו ולא שת לבו לזאת העניה העגונה המנהמת כיונה במבוכה גדולה צועקת במר ומגינה, אי לזאת נדרשנו לשועתה ולנאקתה הקורעת הלבבות לי"ב קרעים ושואלים ומבקשים אנחנו ממעלתכם שתשלחו אחריו ותוכיחוהו תוכחת מגולה על מעשיו הרעים ותכו אותו בשבט פיכם ותכריחוהו בע"כ שלא בטובתו לשום לדרך פעמיו לבוא אצלה להיות עמה וכל המחזיק ביד האשה הקוש"ית להיות בעזרתה ולהוציא משפטה לאורה ישא ברכה מאת ה' ויהי עליו סתרה, ולא נעלם כי עגונא דאתתא חיישי לה רבנן בכוליה תלמודא ומשנה שלימה שנינו בסוף מס' יבמות [19] משיאין את האשה עד מפי עד מפי עבד מפי אשה מפי שפחה והכי איפסקא הלכתא כמ"ש מרן בא"ה סי' טו"ב ועיקרא דמלתא משום תקנת עגונה... וכ"כ הרב בעל הלבושים ז"ל מאד מאד חשו חז"ל שלא יהיו בנות ישראל יושבות עגונות לפיכך צרפו הרבה טעמים כדי להקל בעדות אשה עכ"ל, ועל כן אליכם המצוה הזאת ובבעו ובמטו אל תעלימו עין השגחתכם ממנה וביני ביני אם לא אזדמנא לו שיירה שיבוא עמה עכ"פ תכריחוהו (לשלוח) לה מנה אחת אפים במה תזון ותתפרנס היא ובנה "כהלכת

1 תהלים קכב ה.
2 ישעיה לח טז.
3 יחזקאל א כא.
4 ישעיה נד, כאשה עזובה ועצובת רוח.
5 ברכות לב.
6 דברים כח מח.
7 נחום ב יא, ריקה וכרותה.
8 ואין מי שיושע לילד.
9 רות א א.
10 מעות.
11 סוטה מט.
12 ישעיה לב ט.
13 פסחים ח:
14 אסתר א כ.
15 ישעיה ג א.
16 דברים יא יב.
17 כרב חסד ורב הון.
18 יומא כב.
19 יבמות קכב.

גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקושטא״ [20] כי העניה הזאת הנשמה ושכורת ולא מיין [21] לא מצאה למי תשא עין ובשכר זאת שלום טובה וברכה יחולו על ראשכם ויהיו תואמים, ותבלו ימיכם בטוב ושנותיכם בנעימים כיש את נפשכם ונפש דורשי שלומכם וטובתכם בלב תמים כל הימים נאם החותמים בסדר זה הדבר אשר צוה ה׳ תעשו וירא אליכם כבוד ה׳ [22] משנת.

בכ״י של הרב יהודה אלבאז ז״ל.

87

ב״ה

ראשי אלפי ישראל העומדים על חברת גומלי חסדים איש על דגלו לפקח על עסקי קבורה ותכריכין כפי ראות עיניהם:

הטור הראשון	והטור השלישי
הר משה אלבאז	הר׳ דוד הכהן יצ״ו
ואלו חביריו	יצחק אסחראווי
משה אזולאי	אהרן כהן
ימין נצ׳אם	יעקב ן׳ ביהי
מימון אמלאל	אברהם הרוש
יוסף דבדובי	יהודה ן׳ ברהם סחראווי
מס׳ לערבי	שמעון אלבאז
יוסף ן׳ ברהם	יהודה לערבי
מימון ן׳ ראובן	בא יעקב
משה אסולין	יצחק הרוש
יהודה לכסלאסי	משה אספאר
יצחק ן׳ שמעון	
והטור השני	והטור הרביעי
הר׳ ישראל בן חמו	הר׳ שלמה בן מאמן
משה אדהאן	הר׳ שלמה ג׳ייני
יששכר ן׳ גזלאן	הר׳ אברהם אלבאז
משה אמלאל	יהודה אסולין
משה נחמני	דינר בן ראובן
אברהם גייני	עמור אסולין
יעקב צבע	שלם אלקובי
יוסף ן׳ רבי נסים	יוסף ן׳ אמלאל
עכאכו	יוסף ן׳ נפתלי
שלמה אפרייאט	ישועה צאייג
משה ן׳ ר״מ	יסו חיון

ליקבה״ו נמנו וגמרו יחידי הקהל וברורו ארבעה ראשים הנז׳ וכל אחד מושל בעשרה להעמידם לחפור הקברות ולשאת המטה ולכל צרכי קבורה ואשר ימרה את פה הממונה ענוש יענש כפי ראות הממונה ואם הממונה נתעצל יתן קנס חמשים אוקיות וכל ממונה שולט על האלמסאפרין שיזדמנו בשבוע שלו עפ״י יצאו ועפ״י יבואו.

בכתב יד הרב שאול ישועה אביטבול ז״ל.

20 מנוסח הכתובה. 21 ישעיה נא כא. 22 ויקרא ט ו.

ב״ה

התקנ״ח

בהיות מיום שנתמנה הפליל על גביית האלגזייא פעל ועשה גזירות מחודשות עד גדר היותה כפולה ומכופלת בכפלי כפלי כפלים ממה שהיינו נותנים מסך שלש מאות מתקאלים שהיינו נותנים בכל שנה העמידה על חמשה עשר מאות מתקאלים מלבד כמה שוחדות והוצאות וסתם לנו כל השערים לבוא אל שער המלך להתחנן לו ואף שעלתה צעקתינו לפני המלך בשנה ראשונה לא הקיל עלינו בשנה שניה שעם היות שלא השלים שנתו ויאנחו בני ישראל מקוצר רוח ומעבודה קשה עם כל זה חציו עדיין לא כלו ושלח יר״ה לשר העיר לגבות כגביה הראשונה ונלאו הרופאים ולא עלתה ארוכה עד שפרענו הגביה כבראשונה ואז יעץ אותנו השר בראותו צרת נפשינו ואמר הרי אני רואה שהסך שקצב המלך בכל מדינות מלכותו שהגדול יתן — קם — והבנוני — מם — ואשר למטה ממנו — ים — ואתם נותנים בכפל כפלים שעמד על החשבון וראה שהגדול נותן — תם — שהן ארבע גביות וכן הקטון ולכן אני שולח עמכם שנים מהערכאות ותשבעו לפניהם שבועה בס״ת שנתתם ד׳ גביות בגביה אחת, וכן היה שנשבעו יחידי הקהל ונכתבה שבועתם בערכאות וכאשר עמדו לפני המלך יר״ה לפרוע הגביה אמר השר לפני המלך הנה כתב השבועה שנשבעו שבגביה אחת נותנים שיעור ארבע גביות ואז אמר המלך למה והשיבו שרובם ככולם עניים וקבל דבריו המלך וכתב בכתב בשם המלך ונחתום בטבע המלך שהעשיר יתן — קם — והבנוני חמשים אוקיות בשנה זו שבאה עלינו לשלום, ונועדו יחדיו יחידי סגולה וראו כי עדיין לא עלתה ארוכה למכתן יען אם ישלח המלך גבאי אם יש ארבעה וחמשה גבירים יעשה חמשים ומהעניים יעשה בנוניים ותעלה הגביה כמו הראשונות ולכן נועצו לב יחדיו לשלוח שנים מהם לפני השר קודם שיגיע זמן הגביה אולי יחנן ה׳ ויעשה קצבה ויתן הגדול לפי גודלו סך — קם — ומשם ואילך פוחתין והולכים עד ערך עשרה אוקיות אלא שחששו שהם חששו לתועלת הצבור וכשיתרצה המלך ויעשה קצבה יאמרו הצבור לעשות הגביה עפ״י הממון ומשכחת לה שיתוסף עליהם יותר ממה שקצב להם המלך ונמצא שעושים היזק לעצמן ותועלת לאחרים וראינו אנחנו ח״מ שדבריהם נכונים ודטבא ליהו לכללות הצבור הוא דעבדי ובאשר דבר מלך שלטון [1] ודינא דמלכותא דינא [2] אמינא ודאי שלא יוסיפו הגבירים לתת יותר מקצבת המלך לעשירים דהיינו מאה אוקיות והם יעריכו הבנוניים איש לפי ערכו לתת כפי יכלתו ממאה אוקיות ועד עשרה אוקיות עד מלאת קצבת המלך וראינו בזה תועלת הבנוניים לבל יבוא גבאי שיגבה מהבנוני כעשיר ומן העני כבנוני ובזה איש על מקומו יבוא בשלם ועל סמך דבר זה נתרצו ושלחו שנים מהם הר׳ אברהם אלבאז והר׳ שלמה ן׳ מאמאן שלוחי הכללות בדלא למימר ליהו לתקוני שדרנו אתכם ולא לעוותי כי קיימו וקבלו עליהם שליחותם לקיים עליהם מה שימשך משליחותם לטוב או להפכו דלא למטייהו כי אם ריוח והצלה והצלחה מרובה שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת [3] לעד החותמים פה צפרו בי״ג בסיון המוכתר בכתר תורה משנת רגלי עמדה ב מ י ש ו ר [4] לפ״ק וקיים.

שאול ישועה בכה״ר יצחק זלה״ה אביטבול סיל״ט **שלמה א״א מימון נ״ע אביטבול** סיל״ט

אברהם א״א יעקב אציני סי״ט

1 קהלת ח ד. 2 גיטין יוד: 3 אבות ב ב. 4 תהלים כו יב.

89

ב״ה

התק״ר

ידיד נפש הישר והטוב החכם השלם הדיין המצויין כהה״ר יוסף ן׳ עטייא נר״ו.

אחד״ש כ״ת וטובתו ושלותו כתב קדש כ״ת הגיעני וראיתי ונתבשרתי מרפואת כ״ת ה׳ יגמור חסדו לעולם ישמור״ך ויגמל״ך לעד כל טוב סלה כי״ר, וגם ראיתי את הלח״ץ זה הדחק שדחק כ״ת את עצמו ושלח לי לשמי ג׳ קרא [1] ואומר כה לחי בשמחה ובטוב לבב מרוב כל על התורה ועל העבודה כ״יר... בעצם היום הזה קבלתי מארוגו לזכות כ״ת סך —לם—בם—ות— רתכייא[?] והרי הם צרורים ומונחים אצלי עד עת בוא דברי כ״ת, חיים ושלום יוסיפו לכ״ת כיש את נפשי חו״פ כג לטבת התק״ד נאה דורש טוב ודובר שלם הוא הקטן **שמואל אלבאז**

ור״ש בנייך... ובראשם כהה״ר אהרן ן׳ זכרי נר״ו והרבה מידי״ן כת׳ לזרזו בדבר שאין בו חסרון כיס וקיש קיש קרייא וש״ש.

1 שלש דלעות.

90

ב״ה

התקס״ט או התקע״ד

בהיותינו מקובצים יחד עם יחידי קהלינו קהל צפרו יע״א אתה ה׳ תשמרם [1] כ״יר ראו ראינו צר״ה דעניותא [2] עניות תורה ומצות, ומדות טובות חדלו בישראל חדלו [3] בעו״ה ומוחלפת היא השיטה שלפנים הארץ הלזו היתה כלילת יופי בכל מידי דמיטב, אשר כל שומע שומעה שש ומתפאר בסיפור מעלותיה ומדותיה הטובות, ולעת כזאת נהפכה הקערה על פיה ותהי להיפך ובחמלת ה׳ עלינו צור פוקח עורים פקח עינינו, ואנחנו קמנו ונתעודד בעזר משדי לתקן המעוות, מעוות ל׳ו יוכל לתקון [4] והיה העקוב למישור [5] כי״ר ולכן הסכמנו בהסכמה גמורה דא תהי למיקם עלינו ועל זרעינו אחרינו זה יצא ראשונה שמהיום הזה והלאה בל יוסף עוד שום בר ישראל לתבוע חבירו לפני ערכאות הגוים שאין עבירה גדולה מזו שמחלל את השם [6] ומיקיר שם האלילים והתורה אמרה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם [7], ומפי השמועה [8] למדו לפניהם ולא לפני גויים, וידוע שחלול ה׳ אינו מתכפר לא בתשובה ולא ביסורין עד יום המיתה רח״ל לזה צריכים אנחנו להזדרז ברוב עוז ותעצומות על הדבר הזה בל יזכר ובל יפקד ובל יעלה על לב לעולם כי זה הוא עיקר קיום הדת, ואם ח״ו יעבור שום אחד מישראל מהיום הזה והלאה ולא יקבל עליו הסכמתנו זאת וימרה את פינו ויתבע את חבירו לפני הערכאות הרי

1 תהלים יב ח.
2 חולין קה: שם מלשון שר העניות, וכאן הפי׳ צרת העוני.
3 שופטים ה ז.
4 קהלת א טו. ושם לא באלף וכאן בוא״ו והכוונה שהמעוות שלנו יהיה לו תיקון.
5 ישעיה מ ד. 6 חוה״מש סי כו סא. 7 שמות כא א.
8 גטין פח.

הוא מותרה מעכשיו וחיובא רמי עליה לתת קנס סך חמשים אוקיות ולא יעבור כי כן גמרנו אומר ואם יתן כתף סוררת ולא יקבל עליו את הדין בספ"י אנחנו נחלץ חוש"ים [9] לעשות בו משפט כתוב בעונשים קשים ככתוב על ספר חוקה לרבותינו בעלי התקנות [10] חל"ב ולשומע ינעם, ודבר שהיה בכלל התקנה שמעו ותחי נפשיכם [11] שמהיום הזה תקבלו ע"י להתגבר כארי לעבודת אלקיכם כי היא היתה לראש פנה ראשונה שבראשונות ותקיימו בעצמכם קרא כדכתי' צדק לפניו יהלך [12] דהיינו התפלה שתהי מוקדמת לכל צורכי ועסקי האדם ואח"ך וישים לדרך פעמיו שכל אחד יפנה לעבודתו ולעסקיו ובזה תמצאו חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם ונגע לא יקרב אליכם ותצלחו בכל מעשה ידיכם ולא כראשונה ח"ו שכאשר יעור איש משנתו אך יצוא יצא מפתח ביתו אין מתישבת עליו דעתו עדי הלוך ילך לרחובה של עיר להתקבץ שם הללו בעלי אסופות עלי שי"ח שיחה בטילה עזבו את ה' וימירו את כבודם [13] בדבר שפתים אך למחסור [14] על זאת האיש החי סגור לבו יקרע עלי אומרים לרע טוב ולטוב רע [15] ולא יעלה על לבו ליכנס לב"ה עד ימלא רצון יצרו הרע ואחר שימלא תאותו וחפצו ויטמא עצמו בנבלות הפה וליצנות וכהנה רבות מאבות הטומאות כשיפנה יבוא אל בית אלקים טעון על כתפו משאות שוא ומדוחים במה יתרצה זה אל אדוניו [16] ובמה יקדם פניו האם בעולות ומרמות ותוך אשר לא ימיש מרחובה ומעריבין קודש בחול ואין מבדילין בין קודש לחול חלילה לנו עם ה' מעשות זאת והחי יתן אל לבו [17] דברינו אלה ולא יטה מהם ימין ושמאל כי מהם תוצאות חיים בזה ובבא ואשר יכביד אזנו משמוע הדברים האלה ענוש יענש בסך חמשה אוקיות בכל יום שיעבור וכולי האי ואולי יחנן ה' צבאות עליו ויקל ממנו מעט מזער מאשמתו וימצא ארוכה למחלתו, אך אמנה מי שהוא נחוץ לדרכו או אנוס במעשיו ומפני דוחקו מוכרח הוא במעשיו לעמוד ברחובה של עיר פטור הוא מחיוב הקנס שהאנוס רחמנא פטריה, ועוד תקננו שמהיום הזה והלאה כי יעשה איש מישראל שמחה לבניו כגון מצות תפלין או חופה או שדוכין שלא תצאנה הנשים אחריהם בתופים ובמחולות ובקול מצהלות עד שנבקעת הארץ לקולם כי זו רעה חולה להכשיל את האנשים במראית העין והרהור הלב שהעין רואה והלב חומד [18] והרהורי עבירה קשים מעבירה [19] ועובר ע"ז ויצא יתן קנס סך שתי אוקיות וחצי לכל אחת מהיוצאים, ועוד שלא יקיפו הבחורים את ראשם בשמחת החופה ואם (לא) ישמעו ויעבורו המקיף והניקף יתנו קנס שתי אוקיות וחצי אוקייא לכל אחד, ועוד זה אין לו שיעור כי יפול מחלוקת ומריבה בין אשה לחבירתה ונשים באות לשמוע חירופין וגדופין אסופות אסופות אין מספר וכל הדרך מליאה אין מקום פנוי לעבור והאנשים העוברים בין הבתרים רואים את הלחץ זה הדחק ודוחקים ונכנסים ביניהם גם הוא עון פלילי אשע"ך מהיום הזה אנו גוזרים ומתקנים שלא יוסף עוד שום איש ואשה לעמוד במחלוקת אחרים, ואם יעברו גם עליהם יעבור כוס הקנס כאשר יראה בעיני הקהל ישצ"ו, ובשבתות ובמועדים שלא נתנו לישראל אלא לעסוק בתורה [20] ולהודות ולהלל לשי"ת כי על כל אשר גמלנו והם לא כן עושים ומי יתן והיה שילכו איש לביתו ויתגרו בשינה החרשתי יבחר הרע במיעוטו

9 במדבר לב יז.
10 כרם חמר, תקנה עז.
11 ישעיה נה ג.
12 תהלים פה, יד.
13 שם קו כ.
14 משלי יד כג.
15 ישעיה ה כ.
16 שמואל א' כט ד.
17 קהלת ז ד.
18 במד"ר י ו.
19 יומא כט.
20 ירושלמי שבת טו ג.

וימנעו מחטוא אלא מלבד שאין עושים כן בזה להם לעגה להם[21] שגומלים לנפשם רעה ויושבים שורות שורות במבואות אלה מזה ואלה מזה לשו"ח בשדה על המחיה ועל הקלקל"ה אשר שם ספורי"ם יקננו לא די זה ונוסף גם הוא שנכשלים בנשים העוברים והשבים לפניהם ויהיו לישראל בתוך וכן להפך הנשים היוצאות ויושבים שורות שורות במבואות ומכשילים האנשים העוברים ביניתיים וגורמים רעה לעצמן ולאחרים חוטאים ומחטיאים ומקרא מלא אמרו רוח אפינו משיח אלהי ישראל דוד המלך הע"ה כל כבודה בת מלך פנימה[22] שזה הודה והדרה בהיותה יושבת בירכיתי ביתה לא פעם בחוץ פעם ברחובות[23], והרי אנחנו מסכימים על זה שמהיום הזה והלאה לא תעשה כזאת בישראל והעובר יענש כאשר יראה בעיני הקהל ישצ"ו, גם אנו מסכימים שלא יכנסו הנשים בב"ה[24] של האנשים שדבר זה רע ומר ויוצא חוץ מדרך ארץ ומחק המוסר ונוסרו כל הנשים ולא תעשנה עוד כתועבות האלה ומעתה הרי הרשות נתונה בהסכמתינו ביד הנגיד המעולה הר"ש אדהאן יצ"ו בראותו למראה עיניו או בשומעו למשמע אזניו מפי מגידי אמת על איש ואשה כי יעברו על איזה פרט מהפרטים הנז' בהסכמתנו זאת שיענשו בעונש המפורש בהסכמה בלי שום המלכה ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה[25] ובשכר זאת לה' הישועה יחישה גאולתינו ואת פדות נפשינו בחיינו ובחיי כל קהל בית ישראל בעו"ק כי"ר החותמים בס' ובשנת מי זאת השקפה כ מ ו ש ח ר יפה[26].

91

התקם"ז—ח'

ב"ה

רב חביבא והוא רחו"ם החכם השלם הדיין המצויין כהה"ר יהודה ה"ן אלבאז נ"י.

אחדש"ו ורו"ש לאור עיני חכם לבב כהה"ר שמואל נ"י, וביתו זו אשתו. והאחים שלא יתפרדו סביב לשולחנך זרע רב כי"ר, ואנכי אדרוש שלום הבית אם הבנים צהלה ושמחה כי"ר.

עתה באתי להודיע לכת"ר, שזה כמה היתה ידי יד כהה, ולא נראתה הקש"ת[1] ולא נראה זבוב בהכלי מלך. ופעמים בכל יום הייתי דורש ומבקש בע"פ בשלום האדון וביתו, ולא היה הפנאי מסכים לכתוב בספר, יען כי ידי כבדה על אנחתי מחמת טרדות הזמן. ונוסף גם הוא על שמועות רעות מתחדשות ובאות כל היום עלי לבי דוי, כי יצא דבר מלכות[2] על רוב המדינות רבאט וסאלי וטטוואן ולקסר וואדזאן וטאנזאר וצווירא לצאת מן העיר[3]. וכבר איזה מדינות יצאו מן העיר והמה נטושים על פני השדה לחורב ביום וכו'. ה' יאמר

21 מלכים א' יט כא. 22 תהלים מה יד. 23 משלי ז יב.
24 בבתי הכבוד. 25 משלי א יג. 26 שיר השירים ו י.

1 עיין כתובות עז: וב"ר לה ב: ולא נראה זבוב, אבות פ"ה מ"ה. והמליצה כאן שלא כתבתי מכתב מן הקסת. ומכתב מזבוב כמוני לא הגיע אליך, ולא נראה בהיכל המלך.
2 המלך מולאי סלימאן שגזר להיות שכונה מיוחדת ליהודים — ולא יגורו עם הערבים.
3 ראה בספר תקפו של יוסף ח"ב סי' צה. וראה "יהודי מרוקו ושכונותיהם" דוד קורקוס ירושלים תשל"ב, עמוד 70.

לצרותינו די. גם בפעם הזאת כאשר בא המלך יר״ה למקנאס, הלכו בני קהלינו להקביל פניו, ולא זכו לאורו כלל, וקרובי המלך כלם פה אחד עונים ואומרים שהמלך ברע עם היהודים, ותמיד כל היום שמם מנואץ בפי השרים וקרובי המלך. ה׳ יתן בלבו ובלב יועציו רחמנות להיטב אלינו. וכעת אין עלינו אלא להצדיק דינו, ואתם בני עליה העתירו אל ה׳, אולי יראה בעני שארית הנמצאה. ואתה שלם, וכבר הגיע לידי ספר הזכרון. נאם המשתוקק ראות פני מלך רב אחאי.

העבד **רפאל אהרן מונסונייגו** ס״ט

92

התק״ץ

עמד לפנינו כהה״ר חיים ן׳ מאמאן מתו׳ צפרו והגיד לנו את כל התלאה אשר מצאתהו בניסן אשתקד, והוא כי הוא היה נגיד על בני עירו הנז׳ ובני העיר הנז׳ בראותם כי שר העיר המושל עליהם הכביד עולו עליהם בגזילות וחבלות נתנו עיניהם לקבול עליו לפני המלך יר״ה אולי יעביר אותו ובאו יחידים מהם למח״ז בהיות יר״ה בכאן לקבול ע״ז ולא הועילו ושמע השר ונטר להם איבה וביחוד לנגיד שלהם הוא כהר״ח הנז׳ יען אמר שלא יעשו דבר שלא ברשותו וביקש לו עילה אודות ריב ומשפט שהיה להר״ח הנז׳ עם גוי אחד על גן אחד שמכר הגוי להר״ח הנז׳ ושלח השר אחר הגוי ואחר הערכאות ואמר להם שיכתבו עליו שסירב ולא רצה לילך עם הגוי לשופט שלהם והערכאות לא רצו לכתוב שקר וכתבו שאמר להם הגוי התובע שלא רצה כהר״ח לילך עמו לדין ושלח השר הכתב ליר״ה עם אגרת מלשינות שהר״ח הנז׳ זחה דעתו עליו ברוב עושרו ואינו מקבל מרות השררה ולא משפט השופט והרי ראיה שטען הגוי עליו שסירב מלילך עמו לדיניהם, ונכנסו הדברים באזני יר״ה ושלח תשובה לשר וכה אמר האדאך ליהודי אזאייג ומעוז על סריעא קבדו ויעטי עסר אלף מתקאל [1] ע״ך, ותכף תפס השר לכהר״ח ועינה אותו ביסורין קשים ומרים ומכות מות וניקש כל אשר לו מחוט ועד שרוך נעל [2] לא נשאר בלתי אם גויתו כי גם אדמתו וקרקעותיו את הכל לקח ולא עוד אלא שהכריחו ללות מבני עירו עד שהשלים לו סך ששת אלפים ומאתים מתקאלים הי״ן, ולכן עתה רוצה כהר״ח הנז׳ לתבוע לבני עירו הנז׳ לפרוע לו ההפסד הנז׳ יען שטוען שבגללם ובעבורם נטר לו השר איבה ותפסו כנז׳ שאע״פ שבאגרת מלשינות השר וכן באגרת יר״ה נזכר שסיבת התפיסה היא בעבור שסירב מלילך עם הגוי לדיניהם, אמר כהר״ח שהדבר ידוע שאין זה כ״א סיבה ועילה שהעליל השר כדי לתופסו ועיקר איבתו עמו שעליה ביקש לו העילה הנז׳ הוא בשביל ביאת בני עירו לקבול עליו לפני יר״ה שכן עשה לכל יחידי הקהל הנז׳ שכולן היה מבקש להם עלילה לתופסם ולעונשן במכות ועונשין וממון לנקום נקמתו מהם על מה שבאו לקבול עליו ומלבד שאומר כהר״ח שזה ידוע ומפורסם לכל בני העיר, עוד המציא לפנינו קב״ע מבע״ך רואי פני השר הנז׳ שהעידו עדות גמורה שקודם הפסח שבו נתפס כהר״ח הנז׳ אמר להם השר הנז׳ בפירוש ראני כא נזרי באס נקבד לחזאן ן׳ מאמאן פזרא דליהוד די מסאוו יסכיוו בייא

1 אותו היהודי היהיר והמסרב למשפט תפוס וקנוס אותו בעשר אלף מתקאל.
2 בראשית יד כג.

לצולטאן והווא מופק מעאהום [3] וגם אחר התפיסה אמר להם בפי' מא קבדתו גיר פוררא דליהוד די סכאוו בייא ומא זררא דזנאן גיר עמלתהאלו סבא [4], ועוד העידו העדים הנז' שגם הגוי אחי השר ומשנהו שכל מוצאי השר ומובאיו על ידו וכל דברי השר ומחשבותיו בפיו ובלבבו וכשהלכו העדים הנז' לפייסו לדבר טוב על כהר"ח אמר להם בפי' בזה"ל באיין מא קבדנאה גיר פוררא דליהוד די מסאוו יסכיוו ביגא ומא מסאוו גיר בופקו ומא זררא די כסראן דעווא עלא דממת זנאן עמלנאהאלו גיר סבא [5] ע"ך ועוד המציא לפנינו כהר"ח הנז' קב"ע מעד אחד שהיה מצוי לפני השר אחר שהותר כהר"ח מהתפיסה ובא לפני השר לחשב הממון שנתן אמר השר לכהר"ח בזה"ל איווא פאס נפעוך דאבא ליהוד ושלום לקובי ואברהם לעלייל מוואלין תיפליווין יג'יוו דאבא יפכוך ע"ך [6], באופן שטוען כה"ר שסיבת תפיסתו והפסידותיו הוא בסיבת בני העיר שבאו לקבול על השר ולא כיהה בהם כי על כן נטר לו השר איבה ולכן תובע לבני העיר הנז' לפרוע לו הפסדותיו עספ"א, כי המציא לפנינו עוד טופס שטר כו"ח ומקו' כראוי שכתב על יחידי הקהל הנז' בזמן שקבלוהו עליהם לנגיד ושם נאמר שלא קבל להיות נגיד עליהם כ"א ע"פ התנאים שהתנה עליהם וז"ן סעיף אחד מהתנאים הנז', גם בכהקוש"ח הוהו"ג האנשים הנז' בעדם ובעד כללות בני עירם הנז' שכל גזק והפסד ודרא דממונא שלא יבוא ולא יהיה הנוגעות להחכם הנז' על כללות הצבור ליהדר ולשלם במיטבא עספ"א ונאמן הוא בדבורו הקל אשר יאמר כי הוא זה ההפסד ודרא דממונא שנמשך לו מפאת עסקיו עם הקהל דל"ל כ"א רו"ה והרשות נתונה בידו ליפרע מאיזה מהם שירצה והמה לישתעו דינא בהדי הצבור ע"ך, והגם שתורף השטר אינו ביד כהר"ח והוא כע"ת ביד קצת יחידים מהקהל הנז' שנתנו להם כהר"ח הנז', טוען כהר"ח שעדיין זכותו קיימת ע"י הטופס כי מה שנתן התורף לקצת יחידים הנז' היה לסיבת שאנסו השר לשלוח וללוות מהם ואחר שנתרצו להלוות לו חזרו ועיכבו מלתת שחששו פן יטעון עליהם כהר"ח הנז' אח"ך ליטול הממון שהלווהו מפאת חיוב ההפסד שחייבין לפרוע לו ע"י השטר הנז' שכתוב בו שיפרע מאיזה מהם שירצה ושלחו לו שלא יתנו הממון עד שיתן להם שטר החיוב הנז' ומחמת אונסו ודוחק השר שהיה דוחקו לגבות הממון מהם עשה רצונם ושלח להם השטר הנז' וקדם והטפיסו בעדים להיות זכותו קיימת בידו וכמו שהמציא לפנינו קב"ע מעד אחד שהעיד שסבת נתינת השטר מיד כהר"ח ליחידים הנז' היה בשביל שעכבו מלתת הממון שנתרצו להלוות לו כי אמרו שלא יתנו כלום עד שיתן להם שטר החיוב הנז' ומפני כן נתן להם השטר ואז נתנו לו מה שאמרו להלוותו, ועוד המציא לפנינו כהר"ח הנז' שטר ג"ד כוח"ך שבו גילה דעתו כהר"ח ע"י בנו בפני עדים בשעה שהטפיס השטר הנז' שכל מחילה והודאה שיודה לבני העיר הנז' לבטל החיוב הנז' כי לא מלבו ואינו אלא מפני דוחק ואונסו דזוזי אנסוה להלוות מהם להציל לו מרעתו ומחמת המציק הוא השר המכה ורודה אותו להלוות מהם וגם העידו עידי הג"ד שידעו שהג"ד הנז' קדם לכל מה שעשה כהר"ח עם היחידים ע"ע השטר הנז' כמשו"ח בידו באורך. אלה טענת כהר"ח הנז' וביקש ממנו לכתוב לו מה שיתן הדין יען אמר שחכמי עירו לא רצו ליזקק לדינו כי הם קרובים לו וגם שחוששין לאיבת בני קהלם ורוצים שיפתח

3 אני רץ לתפוס החזן ן' מאמאן בסיבת היהודים שהלכו לקבול עלי למלך והסכים על ידם.

4 לא תפסתי אותו רק בסיבת היהודים שהתלוננו עלי ועסק הגן היה רק לסיבת העלילה.

5 לא נתפס רק בסיבת היהודים שהלכו לקבול עלינו ולא הלכו אלא כהסכמתו, ועסק סירוב הדין על עסק הגן היה רק סיבת העלילה.

6 אם כן במה הועילו לך היהודים ושלום לקובי ואברהם לעלייל הלייצנים, יבואו כעת ויצילוך.

הדבר ברחוקים שבעיר אחרת והם יבואו אחריהם, והגם שאינו מן הראוי לכתוב לבע"ד אחד שלא בפני בע"ד חבירו ראינו שאין כאן דבר התלוי בטענות בעלי דינין, ועוד שנשמעו לנו דברי כהר"ח שאמר שא"א לו לתבוע כל בני העיר או קצתם לעיר אחרת כי יעמדו כולן לנגדו ומה יעשה טלה בין זאבים ולכן בקש ממנו לפתוח יד בתשובה לפי טענותיו להלכה ולא למעשה עד יראה שעת הכושר ויעמדו יחדיו למשפט.

ולכן אנו אומרים שהגלע"ד שחייבים הם בני העיר הנז' לפרוע לכהר"ח כל הפסדותיו הנז' עספ"א הן מצד הגאמגות שהאמינוהו בשטר קבלת הגגידות הנ"ב שכתבו בזה"ל ונאמן הוא בדבורו הקל אשר יאמר כי הוא זה ההפסד ודררא דממונא שנמשך לו מפאת עסקיו עם הקהל ע"ך. שלשון זה מפורש להדייא שהאמינוהו לומר שההפסד נמשך לו מפאת עסקיו עם הקהל ולא מצד עצמו, שאין לפרש שאין כוונתם להאמינו אלא על סך ההפסד כמה הוא ולא על עצמות ההפסד אם נמשך לו מפאת עסקי הקהל או מצד עצמו דא"ך כך הי"ל ונאמן הוא וכו' על כל אשר יאמר כי הוא זה ההפסד שהפסיד, שאז היה מתפרש שהגאמגות על הסך כמה הוא אבל ממה שהשמיטו תיבות על כל וגם סיימו כי הוא זה ההפסד ודררא שנמשך וכו' שזה היה להם לכתוב בעיקר החיוב ולא בגאמגות כל זה מורה להדייא שהגאמגות היא על עצמות ההפסד והלשון מורדף עד סופו שיהיה נאמן בדיבורו שיאמר שמפאת עסקי הקהל נמשך לו ההפסד והדררא שיהיה ולא מפאת עסקי עצמו, והן מצד עדות העדים הנ"ל שהעידו מפי השר ומפי אחיו משנהו קודם התפיסה ואחריה שלא תפסו כ"א בעבור הקובלנא שהלכו יחידי הקהל לקבול על השר לפני יר"ה ולא כיהה בהם וטענת הסירוב לא היתה כ"א עילה לתופסו, ואף בלא אמירת השר ולא המשנה אחר שידוע ומפורסם שהשר נטר איבה לכל יחידי העיר בשביל הקובלנא הנז' ובכל יום היה מבקש עילה לכל אחד מהם ותופסו מי לא יאמין שגם תפיסת כהר"ח הנז' לא היתה כ"א בשביל כן כי למי ינטור איבה יותר ממנו שהוא נגידם ומנהיגם ועל פיו יצאו ועל פיו יבואו, והגם שבאגרת המלשינות וכן באגרת יר"ה תלו בטענה דסירוב דעת לנבון נקל שאין זה כ"א עילה וסבה שכן דרך המעללים שכדי להפיק זממו ואיבתו על מה שעשה לו אויבו מבקש לו עילה אחרת שיוכל לתופסו עליה ולנקום נקמתו ואיבתו הכבושה בלבו כענין דניאל עם ב' השרים לפני דריוש[7] שמשנאתם אותו על עניניהם ביקשו עליו עילה בדת אלד'יה שבזה מצאו סבה לתופסו ולהנקם ממנו נקמתם ושנאתם הכבושה, ובפרט שטענת הסירוב לא היו עליה עדים כי גם הערכאות לא כתבו אלא שהגוי א"ל כן ובודאי אלמלא שאר המלשינות שהלשין השר שהוא מזחוחי הדעת ומורא לא יעלה על ראשו לא היה יר"ה שולח לתופסו בשביל טענת הסירוב לבד אלא שאחר כל דברי המלשינות שנכנסו באזני יר"ה עשה טענת הסירוב סניף, באופן שמצד עדות העדים הנז' וגם מצד הגאמגות שאר המלשינות שהלשין השר שהוא מזחוחי הדעת ומורא לא יעלה על ראשון לא היה יר"ה של כהר"ח כ"א בשביל הצבור וחייבים הם לשלם לו מה שהפסיד בעבורם כנז' עספ"א כמו שקע"ע.

ואף בלא קבלתם הנז' נר' שחייבים לשלם לו הפסידו דאע"ג דכתב מר"ן[8] ס"ס קפ"ח דמי שהעלילו עליו מחמת שליחות שולחו והפסידוהו ממון אין המשליח חייב לשלם לו נזקו ע"ש, נראה דדוקא היכא דלא הוה ברי היזיקא כששלחו אבל אם הוא ברי היזיקא כי הכא

7 דניאל ו ה.

8 כחושן משפט.

שהעמידוהו לנגיד ולשליח בעדם לצאת ולבוא לפני השר ולפקח בעניניהם וסתם גוים מעלילים ומזיקים ובפרט השררה אשר לא ינקה כל הנוגע בה ואדם אחד מאלף נכנס בשלום ויוצא בשלום, נר' פשוט שחייבים המשלחים בכל הפסיד המגיעו ודמי למעמיד את חבירו ערב בעדו לגוי דכתב מרן ומורם[9] סי' קל"א ס"ז דאפילו העליל הגוי על הערב מכח הערבות חייב הלוה לסלקו והוא מתשו' הרא"ש שהביא הטור בסי' הנז' וסיים בתשובה הנז' וז"ל כי הדבר ידוע שידם תקיפה עליהם וצריך ליתן לו כל מה שתובעו וזה ידע ראובן ששם אותו ערב לגוי וקבל עליו שעבוד זה לפצותו ולסלקו מכל היזק שיבא לו מהגוי אעפ"י שלא פי' כך בפי' ע"ך, וכתב מהריק"ש בתשובה סי' י"ז ומהריב"ל סי' ס"ו שאעפ"י שהרא"ש שם בתשו' הביא ראיה לדבריו מההיא דזבן לגוי אמיצרא דחבריה דמשמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דמתיילד ודעת כל הפוסקים דאם לא קבל פטור מלשלם האונס כשיולד, מ"מ דעת הרא"ש דאין ללמוד ג"כ לערב דלא מיחייב הלוה עד דמקבל ואם לא קבל פטור דליתא דבערב אעפ"י שלא קבל חייב משום דברי היזיקא כיון שהעמידו והכניסו בערבות לגוי ולהכי חייב אפילו לא קבל משא"כ בזבן לגוי שלא הביא שום אונס על חבירו דבשלו הוא עושה ולא ברי היזיקא משו"ה קיבל אין לא קיבל לא ע"ש, ונד"ז נר' דדמי ממש לערב שהעמידו את כהר"ח לנגיד לעמוד לפני השר ולהכנס בקשרי מלחמותיהם עמו וברי היזיקא דסתמם מעלילים ומתעיבים וכיון שהעמידוהו ה"ה כאלו קיבלו עליהם כל אונס שיבוא לו מחמת העמדתם אותו ואפילו לא קיבלו כקיבלו דמי וזה ברור.

ועל אודות מה שנתן השטר הנז' ליחידים הנז' נר' שאין נתינת השטר מפסידתו חדא שהרי לא מחל בפי' אלא דמשלחו לו שאין אנו מלוים עד שתתן לנו השטר נתן להם השטר ושתק וכיון שלא מחל בפירוש וקדם והטפיס השטר הרי מעשיו מוכיחין דלא בשביל שמחל נתן להם השטר אלא לשכך את אזנם וסמך על הטופס, ואפי' את"ל דמשנתן להם השטר ה"ז כמוחל בפי' מ"מ אימור דלא מחל אלא למלוים שלא ינכה להם מה שהלווהו מפאת החיוב שכתב עליהם ליפרע מאיזה מהן שירצה שעתה ע"י חזרת השטר שהחזיר מחל להם שלא יתבע מהן עצמן לבד אבל יתבע לאחרים שנתחייבו לו ג"כ או לכללות הצבור והם יחלקו ביניהם ויתבעו גם מהמלוים לכהר"ח.

ועוד נראה דאפי' אם החזיר השטר ומחל בפי' לכל כללות הצבור כיון שידוע הדבר בעדים שלא החזיר השטר ומחל אלא בשביל שאמרו המלוים שלא יתנו לו כלום עד שיחזיר השטר וימחול להם וקודם המחילה קדם והטפיס השטר הרי גלוי דעת יש שלא מחל מרצונו דאי מחל מרצונו למה הטפיס השטר, ועוד דמסתמא כיון שלא החזיר השטר כ"א בשביל שלא רצו להלוות לו מסתמא שלא מרצונו מחל והחזיר השטר וידוע דמחילה בג"ד והוכחה כל דהו דלא ניחא ליה סגי לבטלה, דאין לומר דהכא כעין מכר הוה דבההיא הנאה שהלוו לו גמר ומחיל וצריך מו' ואונס, דליתא שהרי מה שהלוו לו בדין היו חייבים ליתן לו בחנם מכח החיוב והרי זה כמוחל לחבירו מנה בשביל שנתן לו מנה אחר שחייב לו דפשיטא דמחילה היא ובג"ד לחוד סגי לבטולה.

ועוד נראה שלפי מה שביארנו שאפילו לא קיבלו עליהם בפי' בשטר חייבים הם לפרוע לו כל מה שהפסיד בעבורם מצד הדין א"כ אין השטר מעלה ומוריד ואין החזרתו להם מפסידתו שאף אם מחל בחיוב שמצד השטר נשאר החיוב שמצד הדין.

ובר מן דין הרי שלח את בנו וג"ד בעדו על כל מחילה שימחול להם ושלוחו של אדם

9 שם.

כמותו ואפי' אם אין עדים שעשאו שליח כיון שבנו הנז' הוא היה המפקח בעניניו בזמן ההוא מסתמא ניחא ליה וזכין לאדם שלא בפניו, ובפרט שהוא בנו וסמוך על שולחנו דמסתמא דבריו הם דברי אביו מעין אומרם שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמיה[10], וכיוצא בזה כתב מהריק"ש בתשו' סי' כ"ד לגבי פרוזבול דאם מסר שמעון שטרותיו של ראובן לב"ד מהני כיון שהוא הרשהו לפקח בעסקיו, ול"מ אם אמר לו ראובן למסור פרוזבול בעדו דמהני, אלא אפילו לא אמר לו למסור כיון שהרשהו לפקח בעסקיו וזכות היא לו שלא יאבד חובו ע"ד. ואם אמרה אפי' באדם דעלמא המפקח על עסקי בעל הבית ובמסירת פרוזבול דליכא הוכחה כלל דמדעת הבעלים עשה כ"ש בבנו וסמוך על שולחנו ומפקח בעסקיו ומביא השטר לעדים להטפיסו משם אביו ומגלה דעתו בעד אביו דהוכחה גדולה יש ממה שהביא להם להטפיס השטר שמדעת אביו הוא עושה.

באופן שהדין ד"א שחייבין הם בני העיר לפרוע לכהר"ח הנז' כל הפסדותיו עספ"א ויבקשו ממנו מחילה וסליחה על צערא דגופא שלקה בשבילם ותוכחת מגולה לראשי הק"ק שהזקיקו לכהר"ח לעמוד בדינא ודיינא והיה להם לפשר עמו בטוב אפי' לא היו חייבין בדין אחר שראו כל מה שלקה ושילם בעבורם ולפי ידיעתינו בהם רחמנים ג"ח וכ"ש שהם חייבין בדין כאמור וה' ברחמיו, יפן ברחמיו לנו ולהם ויקל עול הגלות מעלינו ומעליהם ושכבו ואין מחריד הכ"ד החו"פ מכנאסא יע"א בשלהי אלול שנת זרח בחשך אור **לישרים**[11] לפ"ק והשו"ב וקיים.

שלמה טולידאנו סי"ט **מרדכי בירדוגו** סי"ט **יעקב בירדוגו** ס"ט

93

התקפ"ש

כשנתפס הנגיד המעולה הח' הש' כהה"ר חיים אהרן ה"ן מאמאן ע"י המלך יר"ה נשארו בני קהל עדתינו כצאן אשר אין לה רועה[1] מאין איש אשר יצא לפניהם ואשר יוציאים ואשר יביאים ושמו עיניהם למנות עליהם לראש הנכבד וחשוב הר' ישועה ן' ראובן אלכסלאסי ולהיות עליהם לקצין ולנגיד ולא אבה עד אשר הלכו אל ביתו יחידי הקהל עם החכמים יש"ץ והפצירו בו עד בוש ויאות להם לדבר הזה להיות עליהם לנגיד בתנאי ועל מנת שינקוטו לו יחידי הקהל בקוש"ח שכל הפסד ודררא דממונא דתמטייה מצד השר עלי דידהו ליהדר ועל כל כללות העיר לשלם במיטבא וגם הם התנו עליו שיכלכל דבריו במשפט שלא יעשה כי אם ע"פ דין תורה ע"פ המורים הן' בענין אלגזייא ה"ן בענין ההוצאות לא יהיה הכל כי אם כפי הדין וסבר וקבל והם ג"כ סברו וקבלו ובכן העדונו ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הר' שלמה בן שמואל ה"ן חמו והר' יחייא צבע והר' שלמה בכה"ר משה אדהאן והר' יחייא הן' עטייא והר' משה ה"ן שקרון והר' יוסף ה"ן אלכסלאסי והר' משה בן נסים ה"ן הרוש והר' שלמה בן יהודה ה"ן צירולייא והר' ימין ה"ן אלערבי והר' מוסא בן סוסאן והר' יעקב ן' ישראל ה"ן שרביט והר' יעקב בן שלמה ה"ן אלקובי וידידי' בן נחמוס והר' ישכר אדהאן והר' יצחק בן עכו ה"ן הרוש האנשים האלה אשר נקבו בשמות כלם כאחד קבלו עליהם התנאי הנז' שהתנה עליהם הר' ישועה הנז' כמפורש לעיל וגם הר' ישועה הנז' קבל עליו התנאי שהתנו עליו הקהל יש"ץ כנ"ל והודו

10 סוף סוכה. מה שהתינוק מדבר. 11 תלים קיב ד.

שטר וכו' וג"ה בקוש"ח באו"ה והיה זה בעישור אחרון לחדש ניסן המעוטר שנת חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים ותשע ליצירה והכל שריר וברירי וקיים.

יהושע ישראל יעקב דוד אצאייג

אצטריכנא לאודועי שלא קבל עליו הר' ישועה הנז' להיות נגיד עליהם כי אם עד תשלום ששה חדשים ומשם ואילך אם ירצה לצאת יצא ושו"ב וקיים.

יהושע ישראל

נקוש"ח כ"א למש"י כהה"ר ישועה אלבאז י"א והסכים גם הוא על מינוי הנגיד הנז' כפי התנאים הנ"ל וככל מ"ד ומפורש לעיל והיה זה בזמן הנ"ל וק"ש.

דוד אצאייג

94

התק"ן

להיות שבניסן תקפ"ט נשארו בני קהלנו כצאן אשר אין להם רועה ונתנו עיניהם בה"ר ישועה בה"ר ראובן ה"ן לכסלאסי והלכו כולם אל תוך ביתו ופייסוהו להיות נגיד ומצוה עליהם לפקח בענייניהם וכתבו לו כתב המנוי וקבלו עליהם שכל מין דרא דממונא דתמטייה בעודו נגיד עליהם עלי דידהו ליהדר ככתוב וחתום בידו ובסוף חדש תשרי תק"ץ נועדו יחדיו קהלנו ונתנו עיניהם למנות עליהם לנגיד את ידידינו זר"ק הנו"ח כה"ר יצחק אביטבול י"ץ כי איש חכם הוא ויודע טכסיסי המלך והשרים ויודע לצאת ולבוא והלכו אל ביתו בכנופייא גדולים וקטנים ופייסוהו על כך ונתפייס ונעשה עליהם נגיד שר בהסכמתם ובהסכמת השר עז"א וליום המחרת שלח השר אל הר' ישועה הנז' וצוה עליו להביא לו ב' כדים של שמן זית שהיה מופקד אצלו מאת השר וכשמדד השני כדים והוליכם אל השר נתן עיניו השר לחזור ולמדוד אותם מאיזה סיבה שנראית אליו ומאיזה טעם לא ידענו מה הוא וגרם העון שנמצא חסר מהכדים כמו שמינית הכד וחצי ומיד תפסו השר והלקהו ונתנו בבית הסוהר ואח"ך שלח אחרינו וכה היו דבריו אלינו האם הגניבה מותרת לכם ואמרנו פה אחד ח"ו אסור גמור ועבירה גדולה היא וגניבת הגוי יותר ויתר איסורא אית בה משום חלול ה' ואמר לנו דעו לכם שנלאתי להעביר לאיש הזה פעמים שלוש והוא עודנו מחזיק בדרך הזה ועתה לא יצא מבית הסוהר עד שיתן קנס גדול ואחר כמה כרכורי דברים וכמה פיוסים לשר נתן סך פ' מתקאלים עם מה שהיה הר' ישועה נושה בהשר מהאלתסרי"ד שהוא מ"מ סך — תשם — ובאותו היום שרצה השר להתיר מאסרו שלח אלינו ואמר לנו דעו לכם שקנס הראוי ליתן הוא סך — ב וו — ועתה אני נושא את פניכם ומוותיר לו סך — תקם — ולא יתן כי אם סך — תתם — שנתנו לי מב' עם סך — תשם — שהיה נושה בי מהאלתסריד ואחר שיצא הר' ישועה הנז' מבית האסורים שלחו אליו בני קהלינו ואמרו לו שיתן להם כתב המינוי וטען עליהם שלא יתן הכתב עד שיתנו לו כל מה שהפסיד בתפיסתו כמו שקבלו עליהם, והם השיבוהו לאמר לא קבלנו עלינו כי אם כאשר תתנהג באמת וישר לא כאשר תקלקל מעשיך ותעשה מעשים אשר לא יעשו אף לאחד מן הפחותים אף כי לשר המלך ומלבד שהביאו הקהל כמה עדים שלא קיים מה שהתנו עליו גם הם

1 במדבר כז יז.

להיות מתנהג על פי המורים וכפי דת התורה ובשאט בנפש היה גורם להם לחלל שבת וכיוצא ומי שעמד נגדו ועל זה גורם לו תפיסה ומכות חדרי בטן כמשו"ח בידם עוד בה הביאו כמה כתי עדים שמעידים ואומרים שזה דרכו מיום שנכנס להיות נגיד שכל מה שהיה קונה לבית השר מנהגו להוסיף ולא לגרוע ומאחר שהוא גרמא בנזקין איהו ניהו דאפסיד אנפשיה והוא עשה והוא יסבול ולא עליהם תלונתו כי אם על עצמו ועוד הביאו לפנינו עד אחד שהיה מצוי אצל הר' ישועה הנז' בעת שהיה מודד השמן זית בתוך ביתו והעיד שהיה מודד המדה חסירה, נמצא שהוא גרם לעצמו וכפ"ז אין לו על הקהל שום תרעומת החו"ף צפרו יע"א בח' מרחשון מש' מאיש חמס **תצילני** לפ"ק.

יהושע ישראל ס"ט　　**יהודה אלבאז** ס"ט
עמור אביטבול ס"ט　　**עמרם אלבאז** ס"ט

95

התקנ"ז

באשר דבר מלך שלטון והוא גזר על היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות ובאהלי קדר ובאהלי פלשתים שיבואו לעיר תחנותם ולא יוסיפו ללכת להסתחר עוד באותן המקומות ובכן עלתה **לפני** אנקת נאקת השוכרים עם שכיריהם שהושכרים טוענים לבטל השכירות מכאן ואילך בטענה שלא השכירו אותם אלא על דעת שיעשו מלאכתם חוצה ועכשו שנגזר עליהם שלא לצאת והם יושבים ובטלים גם הם גם שכיריהם תתבטל השכירות מכאן ואילך, והשכירים השיבו אנו מזומנים לעבוד עבודתכם ואם נמנעה עבודתכם מזלכם גרם...

שנת נקבה שכרך **עלי ואתנה** ליצירה.

רבי **שאול אביטבול** ז"ל (אבני שיש ח"א סימן נא)

96

התק"פ—תקפ"ד—תקפ"ה

בתלת כחדא חוינא ואסהידו קדמנא החכם השלם כהה"ר חיים אהרן בה"ר שלמה הן מאמאן והי' שלמה ן' שמואל ה"ן חמו ידי' אדבדובי בתוע"ג בזה"ל איך יודעים ידיעה נאמנה אן מגור אמא כלו לודאייא למללאח די פאס פעם ראשונה מנאיין ווצל לכבאר להנא לצפרו רחלו ליהוד לדייאר לגויים ודכלו וואחד נהאר לדאר סי חמד אלחסאר וזברו תממא פוחאד לגרפא שהיא לצד ימין העולה להאלפוקי שבח' הנז' יצחק בן ישועה אפרייאט ובני ביתו סאכן פהאד לגרפא ולקס דייאלו מעאה פהאד לגרפא הנז' וברר בעדותו שלמה הנז' אן זבר לפראסקירא די יצחק הנז' פלבית די תחת לגרפא הנז' מעא קס אכור תמא וזבר פלגריפא סגירא הסמוכה לגרפא הנז' אזית די ענד יצחק הנז' מכזון תמא עכס"ע וקבלנות כדחזי וחתי' הכא תמ"ת והי"ז שלשה ועשרים יום לח' אדר הראשון ש' ה"א וחמש מאות ושמנים וארבע ליצי'.

מסעוד יתאח ס"ט　　**שמעון אזולאי**

1 תהלים יח מט.

1 בראשית ל כח.

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הי׳ דוד בה״ר אברהם ה״ן סקרון בתוע״ג אין פלעאם די פאס תכל פאס למררא לוולא כאן דוד הנז׳ מתעללם די הר׳ יצחק אפרייאט ודי הר׳ ימין אלערבי לאיין כאנו מסרוכין ומנאיין תפעפעו ליהוד וכאנו ירחלו קסהום לדייאר לגויים מסא דוד הנז׳ יעאוון ליצחק הנז׳ וכאן ירחל מעאה לקס לדאר סי חמד אלחסאר די ליום חללהא באבהא הר׳ יוסף בן שרביט ידי ן׳ ביהי למללאח ובירר בעדותו באיין כאן ירחל מעאה לקס לגרפא ולבית די פדאר הנז׳ וקאלו יצחק הנז׳ לדוד הנז׳ כון עד באיין האד אסכרא די כא נסכר והאד לקס די כא ננזל פהאד אדאר נכון זוכה בחזקת ישוב דדאר כלהא עכס״ע ולראיה ע״ה ח״פ תמ״ת והי״ז שלשה ימים למרחשון ש הא וה׳ מאות ושמנים וחמש ליצירה והשו״ב וקיים.

עמרם אלבאז אליהו אזולאי

עוד בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הי׳ משה ן׳ יחייא ה״ן אלבאז בתוע״ג וברורה אן פזמן די אתכל פאס לתפ״ץ למררא לווליי״א כאן משה הנז׳ זאר מעא יצחק הנז׳ פדאר ומנחית רחל יצחק הנז׳ לדאר סי חמד אלחסאר די הללהא באבהא יוסף ן׳ שרביט ידי׳ ביהי למללאח רחל מעאה משה הנז׳ לדאר הנז׳ ובירר בעדותו באיין נזל קסו יצחק הנז׳ פלגרפא ולבית די פדאר הנז׳ וקאלו יצחק הנז׳ למשה הנז׳ כון עד באיין ראני כא נעמל לחזקה פהאד דאר כללהא עכס״ע יקבלנוה כדחזי ולראיה ע״ה חתמנו הכא תמ״ת ארבעה עשר יום לח׳ מרחשון ש״ש ה״א וח׳ מאות ושמנים ליצי׳ ושו״ב וקיים.

...ומפי המגידים אמרו שקרוב לשנה ויותר היו דרים שם ואח״ך חזרו להאלמללאח...

[חיי עמרם סי׳ טו]

עמרם אלבאז אליהו אזולאי

תרגום

בתלת כחדא הוינא ואסהידו קדמנא החכם השלם כבוד הרב חיים אהרן בן רבי שלמה המכונה בן מאמאן והיקר שלמה בן שמואל המכונה בן חמו ידיע אדבדובי בתורת עדות גמורה בזה הלשון איך יודעים ידיעה נאמנה שאחרי ששללו לודאייא שכונת היהודים בפאס פעם ראשונה כשהגיעה השמועה לכאן עיר צפרו עברו היהודים לגור בחצירות של הגויים ונכנסו יום אחד לחצר סי חמד אלחסאר ומצאו שם בעליה אחת שהיא לצד ימין העולה להאלפוקי שבחצר הנזכרת את יצחק בן ישועה אפרייאט ובני ביתו דרים בעליה הנזכרת ורהיטי ביתו מונחים בעליה הנז׳ וברר בעדותו שלמה הנז׳ שמצא שם ארגזיו של יצחק הנזכר בבית שתחת העליה הנזכרת עם כלי בית אחרים ומצא בחדר הקטן הסמוך לעליה הנזכרת אוצר של שמן זית של יצחק הנזכר עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כדחזי וחתימנא הכא תרי מגו תלת והיה זה שלשה ועשרים יום לחדש אדר הראשון ש״ש התקפ״ד ליצירה.

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא היקר דוד בן הר׳ אברהם המכונה בן שקרון בתורת עדות גמורה שבשנה שפאס נשלל בפעם הראשונה היה דוד הנז׳ שכירו של היקר יצחק אפרייאט ושל היקר ימין אלערבי שהיו שותפים וכשהתחלחלו היהודים מהמהומה והתחילו להעביר רהיטי ביתם לחצירי הגויים הלך דוד הנזכר לעזור ליצחק הנזכר והיה מסיע עמו כלי ביתו לחצר סי חמד לחסאר שהיום פתח פתחה היקר יוסף בן שרביט ידיע בן ביהי לשכונת היהודים ובירר בעדותו שכשהיה מסיע עמו כלי הבית לעליה ולבית שבחצר הנזכרת אמר לו יצחק הנזכר לדוד הנזכר היה עד שבתשמיש שאני משתמש וכלי ביתי

שאני מניח בחצר זו אהיה זוכה בחזקת ישוב של כל החצר עד כאן סיימו עדותם ולראיה על הכל חתמנו פה תרי מגו תלת והי״ז שלשה ימים למרחשון ש׳ חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים וחמש ליצירה.

עוד בתלת כחדא ואסהד קדמגא היקר משה ן׳ יחייא המכונה בן אלבאז בתורת עדות גמורה וברורה שבזמן שנשלל פאס פעם הראשונה לא תקום פעמים צרה היה משה הנזכר שכן עם יצחק הנזכר בחצר אחת וכשהעביר מטלטליו יצחק הנזכר לחצר סי חמד לחסאר שפתח דלתותיה לשכונת היהודים יוסף בן שרביט ידיע ביהי עזרו בהעברת הריהוט לחצר הנזכרת ובירר בעדותו שכשהגיח מטלטליו יצחק הנזכר בעליה ובבית שבחצר הנזכר אמר לו יצחק הנזכר למשה הנזכר היה עד שאני מחזיק בחצר כולה עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כדחזי ולראיה על הכל חתמנו הכא תרי מגו תלת ארבעה עשר יום לחדש מרחשוז של שנת חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים ליצירה.

97

התר״ה

אור ליום שישי בשבת שבעה ימים לחדש אדר הראשון שנת חמשת אלפים ושש מאות וחמש לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן במתא צפרו יע״א איך ה״ה הנכבד וחשוב ר׳ שאול דנא החתן ס״ט ברכ״ה הטוב איש תם וישר משכים ומעריב לבית אלקים ר׳ אברהם נ״ע ברכ״ה הטוב היקר ונכבד ר׳ יעקב נ״ע המכונה ן׳ הרוש אמ״ל לנעימה זהרא דא כלתא מתרכתא בת כה״ה החכם השלם והכולל הדו״מ דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא יפרח כשושנה כמוה״ר עמרם ס״ט ברכ״ה הטוב החכם השלם והכולל הדו״מ סבא דמשפטים סוה״ר עצו״ר טוב לבית ישראל כמוהר״ר יהודה ס״ט ברכ״ה הטוב הגביר המרומם המשכיל ונבון ר׳ משה נ״ע ברכ״ה הטוב הגביר המרומם זקן ונשוא פנים המשכיל ונבון ר׳ מרדכי נ״ע ברכ״ה הטוב הישיש הכשר ר׳ אהרן נ״ע ה״ן אלבאז הוי לי לאנתו . . .

עמור אביטבול ס״ט יעקב אדהאן ס״ט

להיות שהיקר שאול בהר״ אברהם ה״ן הרוש היה נשוי עם האשה מסעודא בת היקר יהושע בן דינאר ה״ן זכרי וכמה פעמים הגיעו לפרק המגרש ועשו שלם בניהם ועד אחרן תבע שאול הנז׳ לאשתו הנז׳ לדין שהיא משמשתו נדה חומ״ה וכאשר ראתה האשה הנז׳ שעדים ממשמשים ובאים להעיד ע״ז תכף ומיד הודית ולא בושה ואמרה האשה אמן. אלא שאינה שפויה בדעתה ומפני כך נכשלה בדבר זה ומ״מ מוחלת לו בכל סכי כתובתה ויפטרנה בג״כ וכן היה שמחלה לו בכתובה וגרשה בג״כ ואחר כך לקח לו לאשה שאול הנז׳ להכ׳ זהרא בתו של החכם השלם והכולל הדו״מ כמוה״ר עמרם אלבאז י״א ובימים האלה נכנסה רוח שטות בשאול הנז׳ ורצה לחזור לקלקולו להכניס רשעה בתוך ביתו ובכן דבר עם קצת יחידים ואמ״ל שאם יתפשרו עמי קרובי האשה הזאת השנית בכתובתה כפי רצוני הרי טוב ואם לאו יצא לחוץ ידבר להמיר טוב ברע או ללכת לארץ מרחק ולהניחה שכולה וגלמודה וכאשר שמע אביה את הדברים האלה הזמינו לדין לפני אני החתם כאן ראשון ותבע ממנו או ליתן לו ערבים על מה שאמר או לגרש את בתו יתן מה שבידו והשאר יתחייב לה לכשיהיה בידו והביא אביה הנז׳ עדים כשרים שהעידו ככל האמור שכך אמר

להם שאול הנז' ותכף ומיד נשתדלנו עם שאול הנז' עד שכתב לאשתו הנז' דבר הכורת בינו לבינה בגופן שלהם מחשש המרה ותבעו אביה ליתן ערב אמוד שלא יברח או יגרשנה, וביני ביני חזר שאול הנז' ונפקחו עיניו והביא אנשים של צורה לאבי האשה לפייסו להתחזיר לו את בתו ולעשות שלום בניהם ולא רצה אבי האשה להחזירה לו כ"א ע"פ התנאים האלה והוא שידור הנאה הבעל הנז' מאשתו הראשונה שגירש ועוד יקבל עליו בקוש"ח שאם איזה זמן ידבר מעניני גרושתו עם אשתו הנז' או עם שום אדם בין בפניה שלא בפניה ויעיד ע"ז אפי' עד אחד שחייב לגרש אשתו הנז' ולתת לה כל סכי כתובתה ועוד התנה עליו שתתחייב אמו פריחא אל' הר"א הנז' שהיא משעבדת לכתובת זהרא הנז' כל חלק וכל זכות שיש לה בהאלפוקי הידוע לבעלה שאם עמדו על פרק המגרש תגבה כתובתה מהאלפוקי הנז'...

הן עוד היום חזר לקלקולו שאול הנז' והלך וקנה אדון לעצמו ושחט את הכבש על האלסריף מו' רציד עז"א כדי לעמוד עמו על גרושי אשתו הנז' ולתת בכתובתה כאשר יכשר בעיניו ולפי שהאשה הנז' היא חולנית מוטלת על ערש דוי בבית אביה החכם הנז' לכן עמד לפנינו אביה החכם הנז' ומסר מודעה בעד בתו הנז' שכל פשרה ומחילה או ויתור שיעשה עם שאול הנז' בכתובת אשתו הנז' הכל הוא מן השפה ולחוץ כי הוא מפני האונס מצד האלסריף הנז' ובפרט שכל היום עוסק במסכת תמורה להמיר טוב ברע רח"ל ולעת הכושר ישיב ידו עליו לעשות עמו משפט כתוב להוציא בולעו מפיו ואפי' ישתוק עידן ועידנין לא תהיה שתיקתו לפוקה ולמכשול כי על מו' זו הוא סומך וצריך לאודועי שלפני אני החותם כאן ראשון ובמעמד האלסריף הנז' נתפשרו החכם הנז' עם שאול הנז' בכתובת זהרא הנז' בסך ארבעים מתקאלים לתתה לסרוגין ובלאותיה הקיימים כפי מה שרצה וזה היה אחר עמל וטורח ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בשלהי אלול המרוצה ש"ש חמשת אלפים ושש מאות ושבע ליצירה ושו"ב וקיים.

עמור אביטבול **רפאל חותא**

98

ב"ה

התקפ"ש

בהסכמה אחת עלו ובאו יחידי קהלינו ישצ"ו והם כהה"ר ישועה בה"ר אהרן ה"ן אלבאז וכהה"ר יוסף בה"ר אברהם ה"ן אלקובי והר' ישועה בה"ר ראובן ה"ן אלכסלאסי והר' יוסף בן ראובן הנז' והר' רפאל בכהה"ר שלמה ה"ן אלבאז והר' מרדכי בהר' מרדכי ה"ן אלבאז והר' אברהם בה"ר שלמה ה"ן סמחון והר' שלמה בכה"ר משה ה"ן אדהאן והר' יעקב בה"ר משה ה"ן אתורג'מאן והסכימו הסכמה גמורה בקוש"ח כ"א למש"י שגביית בית הכנסת הגדולה ה' יציב גבולה תהיה מתחלקת מכאן ואילך על זה האופן והוא שהחכם השלם הדו"מ כמוה"ר יהושע יש"י ה"ן עולייל יצ"ו יטול הרביע בגבייה וכהה"ר אליהו בכהה"ר שמעון רפאל דוד ה"ן אזולאי יטול הרביע כבתחלה והמחצית האחר יטולו אותו הקהל יש"ץ לצרכיהם לעשות בו מה שלבם חפץ לצורך הקהל וקבלו עליהם בקוש"ח הנז' שלא יתנו ממחציתם לשום נברא בעולם אלא ישאר לזכות הקהל לעשות בו צרכיהם, גם ג"ד בפנינו שאף פן ואולי יפציר בהם או באחד מהם שום אדם לתת לו ממחציתם מעט או

הרבה מתנתם אינה מתנה ויכולים לחזור בהם ולסלקו כ״ז שירצו ונה״ך בקוש״ח מיד האנשים הנ״ל אשר נקבו בשמות בא״ה על כל מאי דכתי׳ ומפו״ל ולראיה שכן ג״ד בפנינו ח״פ והי״ז בחמשה עשר יום לאייר הוא חדש זו ש״ש חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים ותשע ליצי׳ ושו״ב וקיים וצ״ל שבררו בדבריהם הקהל הנז׳ והוא שהמתנה שנתנו הרביע בהגבייה הנז׳ לכמוה״ר יהושע ישי׳ הנז׳ הוא אדעתא שאם רצו לחזור בהם ולסלקו כ״ז שירצו הרשות בידם ולראיה עה״ך ח״פ וק״ש.

יצחק א״א מרדכי בן יתאח סי״ט **אליהו אזולאי** סי״ט

וצ״ל עוד שהסכמה הנז׳ היתה בהסכמת אחד מחכמי העיר ויחידי הקהל אשר נקבו בשמות הסכימו בעדם ובעד כללות הקהל וקבלו אחריותם את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה וק״ש.

יצחק ן׳ יתאח ס״ט **אליהו אזולאי** ס״ט

עוד נקוש״ח כ״א למש״י כה״ר יצחק בכמוה״ר רפאל זלה״ה ה״ן אביטבול והר׳ שלם בה״ר שמואל ה״ן יתאח והסכימו עם הקהל הנ״ל הסכמה גמורה על כל מאי דכתיב ומפו״ל בלי תו״מ והיה זה בזמן הנ״ל שנה הנז׳ לעיל והשו״ב ונהיר ונכון וקיים.

אליהו אזולאי ס״ט **רפאל ן׳ חותא** סי״ט

עוד נקוש״ח כ״א למש״י הר׳ שלמה בה״ר יהודה ה״ן צרולייא והסכים גם הוא עם הקהל הנ״ל הסכמה גמורה על כל מאי דכתי׳ ומפו״ל בלי תו״מ ונה״ך בקוש״ח ולראיה עה״ך ח״פ והיה זה בזמן הנ״ל שנה הנ״ל ושו״ב וקיים.

יצחק ן׳ יתאח **רפאל חותא**

99

התקצ״א

לפנים בישראל אירע מעשה פה צפרו יע״א שהנגיד שהיה ממונה על הקהל בימים ההם בלכתו לפקח על קצה ת״ח שהיו אסורים בבית הסוהר והיה משתדל להתיר מאסרם פגעה בו מד״ה ועמדו הגויים כנגדו והעלילו עליו לאמר שקלל בדתם והוצרך הנגיד להוציא כמה הוצאות ושוחדות כדי להציל את עצמו מן הפח אשר טמנו לו ומן השמים סייעוהו וניצול מידם ואח״ך עמד הנגיד עם הקהל לד״ת שת״ת וטען עליהם לשלם לו כל מה שהפסיד... ואחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת זכינו לדין דבנדון זה לא לבד מסברה חייבים הקהל בהפסיד הנגיד אלא אף מן הדין הגמור חייבים הם בהפסידו דמאחר שהנגיד היה בורח מן השררה ועל האונס והפיוס מינוהו והעמידוהו עליהם לצאת ולבוא לפניהם לכל צרכיהם ולעמוד לפני המלך והשרים אתרא דשכיח היזיקא ומי שמש לפניהם ונקה נהי שנתרצה להם ושמע לקולם להרביץ עליו הארי מ״מ פשוט הדבר דלא נתרצה לסלקו משלו וכיון שמעצמות הנגידות גופה הוזק ונקש השר לכל אשר לו כמו שעדיין בחתימתו זכין לו בק״ע שבידו שמעדים ואומרים שלא נתפס כי אם בשביל שהלכו לקבול לפני יר״ה כדי לסלק השר מעליהם ולא עלתה בידם וע״ז נטר להם השר איבה ובקש לנגיד עילה וסיבה שבה תפסו ומקודם התפיסה ואחריה עם מי שהיה השר ממתק סודו היה אומר להם שעיקר

התפיסה אינה אלא בשביל שהלכו לקבול עליו לפני המלך... ועוד כיון שהנגיד היה עוסק עם הצבור לש"ש ולא היה נוטל מהם שום שכר כדרך הנגידים שנוטלים שכר על עמידתם על הצבור ואפילו בכסף גולגלתא ושאר תשורות שנותנים למלך ולשרים חלקו העולה לו כפי ההערכה הוא היה נותן תחילה קודם לכל אדם ולא היו מוותרים חלקו תחת שירותו באופן שלא היה משרת אותם ועוסק עמהם כי אם חנם אין כסף... ועל הקהל רמי עלייהו בחיובא להשגיח על החכם הנגיד בעין החמלה שמודעת זאת בכל הארץ שבשבילם לקה מלקות כפולה, ודי לו מה שעבר על נפשו מצערא דגופא ביסורין קשין בזעם ועברה יה"ר שירצו למזבח כפרה כי"ר וצור ישראל יצילינו משגיאות ויראינו מתורתו נפלאות החו"מ צפרו יע"א בח' כסלו משנת יסור יסרני יה ולמות לא נתנני [1] לפרט קטן ובסדר לולא אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי [2] ושו"ב וקיים.

יהושע ישראל יעקב עולייל ס"ט יהודה אלבאז ס"ט
עמור אביטבול ס"ט עמרם אלבאז ס"ט

אלו היינו זוכים ואכשור דרי היה כל אחד מישראל נושא בעול עם חבירו ממשא מלך ושרים כי יפול לא יוטל ולא היו בעלי בתים יורדים מנכסיהם ובאים לתכלית העניות רח"ל וזה מנהג טוב וישר... ולרוב חבתו של מנהג זה אחזו אותו רבותינו הראשונים וכתבו אותו על ספר חוקה והעלו אותו על ספר הישר בש' הת"ץ וז"ל הסכמנו הסכמה גמורה בסלווא דרבנן דלא מבע דמא שמהיום הזה והלאה אם ח"ו יוטל איזה הטלה וקנס על איזה יחיד מפורעי המס יד כל הקהל שוה בו בין ללכת לקבול לפני המלך בין לפרוע ההטלה ההיא כל הקהל כאחד ולא יפרע בה אותו יחיד או יחידים שהוטלה עליהם כ"א כפי מה שעולה להם לפי הכרעתם בפנקס המס ולא יותר עכ"ל וחתומים עליה הרבנים כמוהריב"ע ומהריב"ץ ומהר"ש אדרעי זלה"ה ...כ"ש בנגיד הממונה על הקהל שהוא נכוה בגחלתם... דשכיח היזקא שהולך במקום סכנה במקום אש להבת כמו שעינינו הרואות כל הנגידים העומדים על הצבור שאין שום אחד מהם נכנס בשלם ויצא בשלום וקרוב הוא לחיוב יותר מהפטור... וכד דייקינן שפיר נראה שנ"ד הוי כנתפס בעד הקהל והוא שהקהל הלכו לקבול לפני המלך על השר באומרם שהוא גזלם וששלם היה בלב השר משטמה עליהם וכלם היו חייבים לו שדברו עליו סרה לפני המלך והיה בלבו עיהם וכאשר לא מצא עליהם עלילה שפך חמתו על הנגיד שאמר בלבו שיטול הרב שהם שיש בו לפרועי כמה חובות והוא יכפר בעד כולם... כללא דמלתא חייבים הקהל לפרוע לו מה שהפסיד והוא דיו צערו שלקה בגופו ימים מספר יחשב לו מזבח כפרה ולראיה ח"פ וקיים.

יהונתן סיריו ס"ט רפאל מונסוניגו יעקב סיריו סי"ט

הועתק מספר חיי עמרם סימן יד.

100

בעה"ו

התקצ"ש

בג' כחדא הוינא ואסהידו קדמנא הר' יצחק בכמוה"ר מאיר ז"ל ה"ן צבע והר' יעקב בה"ר משה ה"ן צרולייא בתע"ג אין כא יערפו בידיעה נאמנה באיין אצאבון די כא ינזלו

1 תהלים קיח יח. 2 בראשית לא מב.

אלבקאלין ענד משה בן מימון ה״ן חמו נכדו של הי׳ ראובן לכסלאסי כא ינזלוה בזמנהום מחמת די משה הנז׳ עבא חד להדייא לטאלב סעיד ודבח עליה באס יכון מכריח ללבקאלין הנז׳ ינזלו אצאבון די משה הנז׳ כליה הווא גרוע בשומא סלא יסווא עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתמנו פה תמ״ג והיה זה בעישור אחרון לחשון ש׳ התקצ״ט ליצי׳ והכל שו״ב וקיים.
עמרם אלבאז ס״ט

עוד בג׳ כחדא הוינא והעידו לפנינו בתע״ג הר׳ יצחק צבע הנז״ל והי׳ יצחק בהי׳ נסים ה״ן יתאח ידי׳ לגול והי׳ שלמה ה״ן אתורג׳מאן אין הומא ראוו אצאבון הנז״ל די כאנו ינזלו לבקאלין למשה הנז׳ וקאמולו לפי העת והזמן על צד המרבה מאה אוקיות ללקנטאר עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתי׳ פה תמ״ג זמן הנז״ל ושו״ב וקיים.
עמרם אלבאז ס״ט

באו לפנינו הר׳ משה בכמוה״ר אהרן ז״ל ה״ן אפרייאט והר׳ שלמה בה״ר מרדכי ה״ן אסולין וגלו דעתם בפנינו בעדם ובעד חבריהם על אודות האלצאבון הנז׳ שהם מניחים אותו בחנויותיהם וקונים אותו ממשה הנז׳ יותר מכדי שוויו על צד ההכרח כמו שהעידו העדים לעיל וכן אמרו לנו אתם עדים הרי אנחנו מגלים דעתינו בפניכם בעדינו ובעד חבירינו על אודות האלצאבון הנז׳ שלא ניתן למחילה המותר בשומת האלצאבון הנז׳ שאנו נותנים למשה הנז׳ יותר ע״מ שהעידו העדים כנזכר ולא תהיה שתיקתינו מחילה כי לעת הכושר נעשה עמו מה שהדין נותן להוציא בולעו מפיו ולראיה שכן גילו דעתם בפנינו חת״מ פה וה״ז זמן הנז׳ שנה הנז׳ וקיים.
עמרם אלבאז ס״ט

תרגום

בתלת כחדא הוינא ואסהידו קדמנא הר׳ יצחק בכמוה״ר מאיר ז״ל ה״ן צבע והר׳ יעקב בה״ר משה ה״ן צרולייא בתורת עדות גמורה שהם יודעים בידיעה נאמנה שהבורית שמנחים בעלי המכולות של משה בן מימון ה״ן חמו נכדו של היקר אהרן לכסלאסי מנחים אותו אצלם בהכרח מחמת שמשה הנזכר נתן תשורה לטאלב סעיד ושחט עליו (לאות שהוא אדונו) שיהיה מכריח לבעלי מכולות שיקחו ויניחו אצלם הבורית שהוא גרוע במחיר שלא שוה עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כדחזי וחתמנו פה תרי מגו תלת והיה זה בעישור אחרון לחשון ש׳ התקצ״ט ליצי׳.

עוד בתלת כחדא הוינא והעידו לפנינו בתורת עדות גמורה הר׳ יצחק צבע הנזכר לעיל והיקר יצחק בהיקר נסים ה״ן יתאח ידיע לגול והיקר שלמה ה״ן אתורג׳מאן שהם ראו את הבורית הנזכר לעיל שהיו מנחים בעלי המכולות אצלם של משה הנזכר ושמו אותו לפי העת והזמן על צד המרבה מאה אוקיות ללקנטאר עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כדחזי וחתימנא פה תרי מגו תלת זמן הנזכר לעיל.

101

תקל״ד בערך

ב״ה

טופס אגרת * וז״ן בלי תו״מ.

אליכם אישים אקרא [1] עיני העדה [2] כה״ר יהודה ג׳ייני והר׳ יצחק ן׳ ש... מרדוך אלבאז והר׳ משה נחמני והר׳ יעקב ן׳ סיסו והר׳ משה אצאייג והר׳... העדה כלם קדושים [3].

אלדאבא ווה עלא לבלאד די מא ירפדוסי לחיהום ביידיהום ויג׳ וואחד אל... וואחד זקן אשמאי [4] ויטיל מום בקדשי שמים ועמו בחברתו אנשים ריקים ופוחזים [5]... המיוחד לטומאה מחשיך׳ עיניהם ולב׳ם של ישראל והמחובר לטמא נצי׳ם לקראתו שניהם נתלו על עץ יבש ההוא סבא צותרא [6], מביא אפילה ומעביר אורה, די לא יכפא שאיין קאל קדאמכום ונתום כא תשמעו גיר לכסב ולא חד מנכום נתקנא קנאת ה׳ צבאות לכבוד אבותינו הקדושים אלא שהוסיף על פשעו אלו המרדים ויוקף נהאר שבת יסכטב ביכום ותעמלולו לקבוץ ויקול אזלזול פסיאדו לקדושים אשר בארץ המה [7] ופסיאדו אשר הם בחיים עדנה, ויכון מטעה אתכם ויעמל אנדוי לדי מא יזיסי ישמעלו לכטבא דייאלו ותתחיירו עלא אנדוי די וואחד זקן אשמאי וואחד לגולם בלא צורה, ולא כאן חתא חיד די פיה אנפש די יקרדו מן תמא וידחיה לארץ ציה די תדרבו הווא והאדוך די נתחברו עמו ויקולכום דאך לכלאם האגדאך ברבים ולא יכפא די דלא מחיתים אלא דוך דנתקנאו קנאת ה׳ צבאות רג׳עתו פיהום אש תוואג׳בו לבה״ל [8] תקולולו ואחד לכסבא ג׳א וזלזל בכבוד הקדושים עמודי שמים ומצוקי ארץ ונשינו לו פנים וכופנא מנו, ומנך יא האל ית׳ מא כופנאשי ולא נשא פניך ולא יכפא אלא כא נשמע אין כא תקולו תעטיווה אנדבה תכונו זורקים אבנים למרקוליס [9] אלדאבא גוזרני עליכם בגזירת נח״ש וסלוא דרבנן דלא מבע דמא [10] לדי יעטיה פש״ן ואידא קבדהא הקבדוהא מנו בכח הגוי ולא לבד די מא תעטיווהשי אלא מצוה לבזותו ולרחקו ותתחזמו כולכום אגודה אחת עלא האדשי עליה ועלא די הומאן בעוזריו ועל זה נאמר בתורתינו הקדושה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת [11], ולא יכפא אלא ינג׳מעו האד לעוכרים הנז׳ בתלתא ויגלשו יתכלמו פסיאדהום די כליתלכום שוחטים ובודקים ויכונו מטילים מום בקדשים הח׳ השלמים כהה״ר יוסף אדהאן נר״ו וכהה״ר שלמה אביטבול וענדהום לפום באש יתכלמו פשחיטה ולבדיקה דייאלהום באש יכונו מחזיקים ביד אותו פסול אשר מלא כריסן של ישראל נבילות וטריפות וכא יכרג׳ עאד ראשו ויתכלם פסייאדו

* נשלחה מעיר פאס כנראה בשנת תקל״ד שהרב שיש״א ז״ל עזב את צפרו והיה בפאס ראה לעיל **תעודה 85.**

1 **משלי ח ד.** 2 ע״ד הכתוב במדבר כ כז. 3 **שם טז ג.**

4 **קדושין לב:** ופירש רש״י אשם רשע ועם הארץ.

5 **שופטים ט ד.**

6 יבש ונשבר מהזקנה ראה ערוך השלם ערך צייתור שהביא שבנוסחאות גרסינן ״הדין סבא **צורתא״.**

7 **תהלים טז ג.** 8 ר״ת לברוך הוא לעד. 9 **חולין קלג.**

9 **סנהדרין ס:** עבודה זרה שעבודתה בזריקת אבנים ומזה בטוי למעשה שהעושהו חושב לדבר טוב ובאמת הוא מעשה רע.

10 כתובות צא. ב״ב קנא: ופירש״י קוץ שמכאיב ואין יציאת דם ניכר בו דהיינו נדוי.

11 דברים כ כ ע״פ אומרם כי האדם עץ השדה פרר״א פרק כא.

ולאכין מנאיין כא תעליולו אראש... ויזי יעמילכום עיניכום באעוואריט ויזיב בעוזריו דאך לפסל די האדאך זקן אשמאי ויגלטכום לאכין אשעא די סכתתו עלא לקדושים מכ״ש עלא האדון אלדאבא בה סלקינן אידא נתום כא תערפו האל ית׳ וחרידים לדברו תעמלו די הוא ד״ת לדאך אנבזה די האדאך זקן ממרא [12] ויכבד וישב בביתו ומעאה מחשיך עיניהם ולבם של ישראל חתא הוא בר נדוי הוא והאדשי כתבתו בהמלכת מורי ורבותי העי׳ כי״ר נאם המר ונאנח

ישועה אביטבול

בהמלכתנו כתב כל הבא כתוב כדין שלא תוסיף אש המחלוקת להדלק.
נאם שמואל שאול ס״ט

ואולי יחזור בו המסית המחזיק ובא להדליק שכך אומרים לו כבה ולא יוסף על חטאתו פצ״ע [13], המסית האמור הוא מאיר גבאי והוא המעמיד ומדליק אש המחלוקת ובכן יכבד וישב בביתו.

אליהו ס״ט

בכח המסור בידי מרבני עה״ק טבריה תוב״ב כל הנותן פרוטה להר׳ יוסף ן׳ מלכא הרי הוא בנדוי נאם ע״ה החו״פ פאס יע״א.

שלום בר דוד עמאר [14]

תרגום

מעתה אוי על העיר שאנשיה לא נושאים זקן שלהם בעצמם, (הכוונה שאינם עצמאיים) ויבוא אחד אל... אחד זקן אשמאי, ויטיל מום בקדשי שמים, ועמו בחברתו אנשים ריקים ופוחזים... המיוחד לטומאה מחשיך עיניהם ולבם של ישראל. והמחובר לטמא נצים לקראתו שניהם נתלו על עץ יבש ההוא צותרא, מביא אפילה ומעביר אורה, שלא די מה שאמר בנוכחותכם ואתם לפניו כחתיכת עץ, ולא היה שום אחד מכם שיתקנא קנאת ה׳ צבאות, לכבוד אבותינו הקדושים. אלא שהוסיף על פשעו אלו המרדים, ויעמוד ביום שבת ינאם לפניכם והתאספתם לפניו, והוא יזלזל ברבותיו לקדושים אשר בארץ המה, ובמוריו אשר הם בחיים עדנה. ויטעה אתכם וינדה למי שלא יבוא לדרשתו. ותתייחסו לנדוי של זקן אשמאי גולם בלי צורה. ולא היה שום אחד שנפשו חיה שיורד אותו משם לזורקו לארץ ציה שתכהו הוא וחביריו שעמו, על שיגיד אותם הדברים ברבים ולא די שלא מחיתים בו, אלא גם אותם שנתקנאו קנאת ה׳ צבאות התנגדתם אליהם. מה תגידו לברוך הוא לעד. תגידו שחתיכת עץ בא וזלזל בכבוד הקדושים עמודי שמים ומצוקי ארץ, ואנחנו נשאנו לו פנים ופחדנו ממנו, וממך השם יתברך לא יריאים ולא נושאים פניך. ולא די מכל זה אלא אני שומע מה שאתם אומרים ומסכימים לתת לו נדבה, כמו שזורק אבן למרקוליס (לעבודה

12 סנהדרין פד: מורד, פושע.

13 פסוק באיוב לד לז כתוב פשע כלומר זדון או מרד וכאן המליצה פצע מכה.

14 ראה יערי שלוחי א״י דף 518 ומלכי רבנן דף קיב שהשד״ר הזה מרבני מקנאס ואחרי שנת תקכ״ט היה בשליחות במרוקו והפייטן המפורסם ר׳ דוד חסין חיבר לכבודו שיר. תהלה לדוד קאזאבלנקא תרצ״א דף מז:

זרה). ועכשיו אני גוזר עליכם בגזירת נדוי חרם שמתא, וסלוא דרבנן דלא מבע דמא, למי שיתן לו פרוטה של נחושת. ואם כבר נמסר לו תתבעו אותו בכח הגוי (השר או הערכאות) ולא מספיק שלא תתנו לו כלום, אלא מצוה לבזותו ולרחקו. ותחלצו כולכם באגודה אחת על זה, עליו ועל הללו שעוזרים בידו, ועל זה אמרה התורה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת. ולא עוד אלא שמתאספים אלו העוכרים בשלשתם, ויושבים לדבר על הרבנים אדוניהם, שהנחתי לכם שוחטים ובודקים, ויהיו מטילים מום בקדשי שמים, הלה המה הרב יוסף אדהאן והרב שלמה אביטבול. ויש להם פה לערער על השחיטה והבדיקה שלהם, ויהיו מחזיקים ביד הפסול ההוא אשר מלא כרסן של ישראל נבילות וטריפות. מי שמחשב את עצמו לדבר בגדולים, ועל כן ממה שאתם מחשיבים אותו ומרימים את ראשו... ויבוא ויסמא את עיניכם בהפצרות, ויביא בעוזריו אותו הפסל, הזקן אשמאי, ויתעה אתכם, לכן בזמן ששתקתם על עלבון הקדושים, מכ״ש על אלו (ר״י אדהאן ור״ש אביטבול). וכעת הסכום הוא, אם אתם יודעים את האל יתברך וחרידים אתם אל דברו, תעשו מה שדין תורה נותן לאותו הנבזה זקן ממרא ויכבד וישב בביתו, ואתו עמו אותו שמחשיך עיניהם ולבם של ישראל, שהוא ג״כ מנודה. וכל זה כתבתי בהמלכת מורי ורבותי (בעיר פאס). ה׳ עליהם יחיו, כן יהיה רצון.

102

בגזירת עירין פתגמא [1] ובכח התנא הקדוש רמב״ה זיע״א ובכח רבני עה״ק טבריה תוב״ב מהיום הזה והלאה די יכון נודר שמן זית לשם התנא זלה״ה בפירוש יעביה לב״כ ודי יכון נודר מעות לשמו אסור גמור אידא יסריהום זית ומא יכרזשי ידי חובה די נדר די נדר גיר אידא יזיבהום לייד לפקיד די ממונה על מעות רמב״ה ובכלל אין שלוחי צבור של בתי כנסיות מא יקבדושי למעות די רמב״ה ויסריהום שמן זית גיר די נדר שמן [1].
בכ״י הרב יהודה אלבאז ז״ל

103

ב״ה
עטרת ראשי החכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל, כאן הל״ל [1] מר דודי רב עמרם ישצ״ו שומר נפשות חסידיו כי״ר.

1 דניאל ד יד בגזירת המלאכים מלאכי הדין אדבר ועיי׳ פסחים לג.
2 מהיום הזה והלאה מי שידור שמן זית לשם התנא זכרו לחיי העולם הבא בפירוש, יולכנו לבית הכנסת ומי שידור מעות לשמו ואיסור גמור אם יקנה בהם שמן זית להדלקה ואינו יוצא ידי חובת נדרו שנדר, רק אם ימסור המעות לייד הפקיד שממונה על קופת רבי מאיר בעל הנס ובכלל אין שלוחי צבור של בתי כנסיות יכולים לקחת המעות של רבי מאיר בעל הנס לקנות בהם שמן זית, רק מי שנדר שמן יקחו מהנודר השמן. ותו לא.

1 ע״פ הפתגם של הלל אם אני כאן הכל כאן סוכה נג.
2 ערלה פ״ג מ״א.

אחרי צאתי לקראת נש״ק ידיו גלילי זהב כאשר עם לבבי עולה באחד ומאתים [2], וקיד״ה [3] חמש מאות בפישוט ידים, ואנכי אפרו״ס סוכת שלום [4] שלמ״י חובה [5] מנה אחת אפים, ובא האות בקצ״ר אמיץ [6] לידע מטיב שלומו שירבה ויגדיל יושבי בשמים, כי״ר ורו״ש לידידינו החכם השלם והכולל הדו״מ כמה״ר ידידיה מונסונייגו כי כן יבורך בכל חותמי ברכות [7], כסא וסמוכות ורו״ש הבנים בניו זקב״י [8], ורו״ש לכל בני קהלינו קטון וגדול שם הוא [9] הנני נוטה אליהם כנהר שלום [10], ואל שדי יתן לכם רחמים [11] ה׳ ילחם לכם [12], חזק ונתחזק בעד עמנו [13] תחזקנה ידיכם [14], ושבו בנים לגבולם [15] בשים שלום טובה וברכה [16], שמחים וטובי לב [17] בקרב ימים כי״ר שזכות אבותם מסייעתם [18], ונראה בשמחתכם [19], ועל כל פנים כל ענין די יכון עלמונא ביה יתהדן כטרנא לאיין הנא לכבאראת בזאף זה אומר בכה וזה אומר בכה [20], על דעת אחת לא יסמכו, וכעת אין להאריך כי אם בששט״ו נאום עבדך המשתוקק לחזות בנועם פנ״ק יתר הבז [21] איש צעיר.

רפאל משה אלבאז סי״ט

על גבי המכתב:

או נערב, מושע ורב, עט״ר החכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל מר דודי כמוה״ר עמרם אלבאז ישצ״ו השוא״ל כי״ר, פגי״ן פאס יע״א.

קרוב״ץ אשו״ש.

104

ב״ה

ברוכים תהיו שמעו ותחי נפשכם [1] הא חנא כא נעמלו פיכום התראה באיין תסדו הזואנתכום ותרפדו יידיכום מן לביע ואסרא באס תקבלו אשבת בכרי פחאל די קאלו סייאדנא באיין יחדאז יזיד בנאדם מחול על הקודש (די יג״יד מחול על הקדש מוסיפים לו נשמה יתירה ודי יכון גרוע כא תטרא פיה לאיין גורעין לו נשמה יתירה וגדולי יש׳ כאנו

3 שמות ל כד אחד מסממני הקטרת ואכן באה המליצה להשתחוות חמש מאות פעם.
4 מלשון הפורס סוכת שלום בברכה האחרונה של ק״ש במעריב ליל שב״ק.
5 חיוב דרישת שלום במקום השלמים.
6 שמואל ב טו יב ושם קשר בשי״ן וכאן בצדי מלשון קיצור.
7 ברכות נד. 8 ר״ת זרע קדש ברוכים יהיו. 9 איוב ג יט.
10 ישעיה סו יב. 11 בראשית מג יד. 12 שמות יד, יד.
13 שמואל ב יב. 14 זכריה ח ט. 15 ירמיה לא יז.
16 הברכה האחרונה מתפילת י״ח.
17 מלכים א׳ ח סז. 18 אבות ב ב. 19 ישעיה סו ה.
20 על כל פנים כל דבר שיקרה הודיעו לנו להניח דעתנו יען שיש כאן חדשות הרבה זה אומר בכה וזה אומר בכה.
21 במדבר לא לב.

1 ישעיה נה ג.

יטלבו ויקולו יהי חלקי עם מכנסי שבת בטבריה לאיין הייא יושבת בעמק) ודרשה גמורה נהייא פלגמרא [2] ופסקה מרן ז"ל בסי' רס"א שצריך שיוסף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקדש ומהיום הזה והלאה מא יגלשוסי חבורות פשע שפוף שפוף פרחיבא מקום הטינופת פיום השבת הקדש אנהאר כלו והאגדאך אנשא מא יגלשושי בזנקא ולא פביבאן אצ'ייארהום לאיין מא תוואתיהום לגלסא גיר פמסאכנהום פחאל די קאל דוד המלך ע"ה כל כבודה בת מלך פנימה [3], ופימות החול מא יעמל בנאדם חתא אסגל ולא יחל חאנות וכ"ש יביע ויסרי גיר חתא יסבק גראד השי"ת יבכר לבית הכנסת ויצלי ובעדהו יעמל סגלו פחאל די פסק מרן ע"ה פסי' פ"ט אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח ודרשוהו חז"ל [4] מן לפסוק די קאל צדק לפניו יהלך [5] דהייא אתפלה ואח"ך וישים לדרך פעמיו והל כול אצלא יחדאזו ירדו באלהום מעא די מא זאסי בכרי לתפלה וכ"ש לדי בטל לגמרי ומא צלאש יחדאזו יכאברו ביה אלחכמים ולשי"ך נר"ו ודי יתגאווז עלא שי פרט מן שאיין מוקול יעטי קנס לקופה של צדקה סך — הם — ודי מא חבשי יעטיהא ברצון הרשות נתונה ביד הנגיד המעולה יכון מוסרו ביד השררה ויעטי הפסיד כביר ושומע לנו ישכון בטח [6] ושאנן מפחד רעה.

תרגום

ברוכים תהיו שמעו ותחי נפשכם, הרי אנו מתרים בכם, שצריכים לסגור החנויות שלכם, ותפסיקו מן המסחר בערב שבת מוקדם, בשביל שתקבלו את השבת קודם כניסתו, כמו שאמרו חכמינו שצריך כל אחד להוסיף מחול על הקדש, ומי שמוסיף מוסיפים לו נשמה יתירה, ומי שגורע יארע לו מקרה רע ב"מ, יען שגורעין ממנו הנשמה היתירה, וגדולי ישראל היו מתפללים ואומרים יהי חלקי עם מכנסי שבת בטבריה יען שהיא שוכנת בעמק, ודרשה גמורה היא בגמרא, ופסקה מרן זכרונו לברכה באורח חיים סי' רס"א, שצריך שיוסף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקדש, ומהיום הזה והלאה, לא ישבו ויתאספו ביום שבת קדש חבורות פשע שורות שורות ברחובה של השכונה מקום הטנופת (שם בסביבה נמצאים בתי הכבוד הצבוריים), וכמו כן הנשים לא ישבו ברחובות ולא בפתחי החצירות, והדרך המתאימה והנכונה להן, היא לשבת בפנים בבתיהם כמו שאמר דוד המלך כל כבודה בת מלך פנימה. ובימי החול כל אדם לא יעשה שום עסק ולא יפתח חנותו וכ"ש מסחר רק אחרי שיקדים רצון השי"ת ישכים לבית הכנסת ויתפלל ואחר כך יתעסק בצרכיו כמו שפסק מרן עליו השלום בסי' פ"ט אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח ודרשוהו חז"ל מן הפסוק שאמר צדק לפניו יהלך דהיינו תפלה ואחר כך וישים לדרך פעמיו, וכל קהל בית הכנסת מבתי הכנסיות צריכים לשים לב למי שלא בא להתפלל בהשכמה בתחילת התפלה וכ"ש למי שבטל התפלה לגמרי, להודיע עליו לחכמים ולנגיד נ'טריה ר'חמנא ו'פרקיה, ומי שעבר על איזה פרט מהנזכר לעיל יתן קנס לקופה של צדקה סך — הם — ומי שיתעקש לתת הקנס מרצונו הרשות נתונה ביד הנגיד המעולה שימסרנו ביד השררה ויפסיד יותר ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה.

2 יומא פא י.
3 תהלים מה יד.
4 ברכות יד.
5 תהלים פה יד.
6 משלי א לג.

ה'תקנ"ג

ב"ה

ראה ראינו אח"מ דוחק הפרנסה וחסרון הלבנ"ה [1] הולך וחסור ובני אדם הולכים ומוסיפין במנהגים אשר לא טובים שיש בהם הפסד על חנם ומה גם לעניים שמפני הבושה דוחקים עצמן גם הם והוא שהמנהג היה בתגלחת [2] חתן או בר מצוה או אבי הבן או בן חמש שנים וכיוצא בהם לא היו נותנים כלום על תגלחת המתגלחים עם בעל השמחה אלא לבעל השמחה דוקא ולא יותר וחדשים מקרוב באו [3] לתת על ראש כל המתגלחים וזה גומל לזה וזה גומל לזה ואיכא פסידא רבתי להבאים לכבוד בעל השמחה בלתי שום הנאה לבעל השמחה ואדרבא מטי ליה הפסד שיתן על ראש כל הבאים לכבודו ואז יתנו הם על ראש בעל המצוה ונמצא הוא שקול כנגד כלם מלבד דצריך להוסיף בכפל כפלים בשתית מים שרופים, ובכן ראינו לתקן מהיום הזה והלאה שלא יתנו כלום על ראש המתגלחים לכבוד בעל השמחה אפי' אביו ואחיו ובניו וכיוצא בהם זולת על ראש בעל השמחה כשמתגליח הוא עצמו אז יתנו כל א' לפי רצונו והעובר על תקנה זו מלבד שנקרא עבריין יתן קנס סך חמשה ועשרים אוקיות מכט"ק [4] באין אומר ואין דברים ולראיה ח"פ באחד בשבט משנת ר ח ם א ר ח מ נ ו נאם ה' [5] לפרט האלף הששי וקיים.

משה א"א מרדכי אלבאז ס"ט דוד הכהן ס"ט אברהם א"א מרדכי אלבאז ס"ט
יצחק אג'יני ס"ט ימין ן' דוד אנצ'אם ס"ט אהרן ן' יעקב הכהן ס"ט
שמחון ן' הרוש אברהם אסודרי

צוה לחתום: מכלוף עטייא צוה לחתום: מימון אסודרי צוה לחתום: יעקב אביטבול
שלמה א"א יהודה ג'יני ס"ט משה אזולאי אהרן א"א משה ן' שלוש

בראותינו אח"מ התקנה הנב' טובה וישרה בעיני אלהים ואדם שלא יתנו להספר כלום זולת על ראש בעל השמחה כשמתגליח ויש בכלל דבריהם גם ענין ההקזה שהוסיפו ג"כ לתת על יד כל מי שיקיז שמהיום הזה והלאה לא יתנו כלום אלא על יד החתן והכלה בדוקא ולראיה שהסכמנו עמהם על תקנה זו חתמנו פה בזמן הנ"ב וקיים.

שאול ישועה בכה"ר יצחק זלה"ה אביטבול סל"ט שלמה בכה"ר מימון אביטבול סיל"ט
אברהם א"א יעקב נ"ע אציני ס"ט

1 שם למעות בספרי הפוסקים הספרדיים.
2 שכשמתגלח בעל המצוה חתן וכו' המוזמנים היו מכבדים אותו ונותנים כסף על ראשו והספר לוקחם לעצמו ועל כל נתינה שותים י"ש (מא־לחייא) ולפעמים גם המוזמנים מתגלחים שם קצת לכבוד בעל המצוה ובעל המצוה מכבדם ג"כ בנתינה לספר, על כל ראש וראש, וכמו כן היו נותנים לאומן כשבא להקיז דם, כל אחד מהמוזמנים נותנים כסף לאומן על ידי מי שמקיזים לו.
3 דברים לב יז.
4 ר"ת מכסף טוב קדמון.
5 ירמיה לא יט

ה'תקע"ד

ב"ה

בראותם בחזותם יחידי קהלינו יש"ץ ה"ה החשוב ומעולה הנבון כה"ר משה אלבאז יצ"ו והחשוב ומעולה הר' שלמה ה"ן מאמאן והחשוב ומעולה הר' אברהם אלבאז והחשוב ומעולה הר' מכלוף ה"ן עטייא והנגיד החשוב ומעולה הר' שלמה אדהאן והחשוב ומעולה הר' אהרן הכהן והחשוב ומעולה הנבון הר' דוד ה"ן מאמאן והחשוב הר' יוסף ה"ן חמו דידי' אדבדובי והר' יעקב ה"ן אביטבול והחשוב הר' משה ה"ן צרולייא שהן היום כלנו כצאן תעינו [1] אין מנהל [2] אותנו ואין מנהיג ונשאר כצאן אשר (אין) להם רועה [3] לית דין ולית דיין כי כל איש הישר בעיניו יעשה [4] ונהיה חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו [5] מיד עמדו על עמדם וקמו קימה שיש בה הידור [6] ונתכוונו לש"ש ונמנו וגמרו למנות דיינים ומנהיגים מחדש ויגמור אלוה בעדם ונתקיימה עצתם ומחשבותם לטובה ובחרו להם שני ת"ח מבחר המין טובים השנים [7], ויהיו לנו לעינים [8], ה"ה החכם השלם והכולל הדו"מ כהה"ר יהודה בכה"ר משה אלבאז והח' הש' והכולל הדו"מ כהה"ר מאיר בכה"ר יחייא נ"ע ה"ן צבע ומנו אותם וקבלו אותם עליהם ועל זרעם [9] אחריהם מהיום הזה והלאה לדין ולהורות ולשפוט בין איש ובין רעהו כאשר עיניהם תחזינה מישרים [10], ולית מאן דימחא בידייהו ויימר להון מה עבידתו וכל מה שיעשו מהיום הזה והלאה עשוי ומקובל ומרוצה עליהם בספ"י כאשר כתוב וחתום ביד החכמים הנז' באורך ולהיות כי ראו והתבוננו יחידי קהלינו הנז' שכה"הר מאיר צבע הנז' מיצרך צריך וצריך סעד לתמכו ולהחזיק בידו באשר ימצא פנאי לעסוק בדינים ובצרכי הרבים וכיוצא לכן נדבה רוחם אותם ונכמרו רחמיהם אליו ונתנו לו הרביע בבה"כ הגדולה הי"ג שבמתא צפרו יע"א ליהנות ממנה מפירותיה מהיום הזה והלאה ובכן אמרו לנו אח"מ יחידי קהלינו הנ"ב בזה"ל כתבו והתמו ותנו ביד כהה"ר מאיר הנב' שנתננו לו הרביע בבה"כ הנ"ז ליהנות מפירותיה בשט"ו שיטרח ויעסוק בצרכינו ובשכר בטלתו שמתבטל מעסקיו ועוסק בצרכי הרבים כאמור בפנים וכ"ז דוקא כ"ז שהוא מרוצה לנו ובעת שיעלה על דעתינו לסלקו מהנאה זו הרשות בידינו ולית מאן דימחא בידן דאדעתא דהכי נתננו לו מתנה זו מעכשו ועדיין צריכין אנו לבאר באיר הטיב שמתנה זו שנתננו לו אינה מתנה החלטית אלא ליהנות ממנה כ"ז שאנו רוצים וחפצים בו בדלא למימר כבר הנהיג שררה בפנינו והחזיק בה ובלי שום ט"ו אלא שיהנה ממנה עה"ד האמור ורצה וקע"ע החכם הנז' בספ"י ויובן שהרביע של בה"כ הנז' שנתננו לו הוא מהמחצית שהיה ביד כהה"ר שמעון אזולאי דהיינו שיתחלק המחצית הנז' לשני חלקים הרביע יהנה ממנו כהה"ר שמעון אזולאי והרביע יהנה ממנו כהה"ר מאיר הנז' והמחצית ישאר לזכות הקהל יש"ץ לעשות ממנו מה שלבם חפץ כקדם וכבתחילה

1 ישעיה נג ו.
2 שם נא יח.
3 במדבר כז יז.
4 שופטים יז ו.
5 תהלים מד יד.
6 קדושין לג א.
7 קהלת ד ט.
8 במדבר י לא.
9 אסתר ט כז.
10 תהלים יז ב.

ע"כ הואילו לבאר יחידי קהלינו הנז' ולראיה ביד כהה"ר מאיר הנז' שכן הודו לפנינו הקהל הנז' וצוו לנו לכתוב ולחתום וליתן בידו ח"פ והי"ז בשלהי אב יה"ל ש"ש ה ת ק ע ד ליצי' וקיים.

שלמה א"א יהושע בן חותא ס"ט **יעקב ז' חיים** ס"ט

נעשה מזה ב' גופות זה ניתן ביד הקהל הנ"ב וכיוצא בו ניתן ביד החכם הנז'.

107

ה'תקע"ה

ב"ה

הדור אתם ראו [1] הנהיה כדבר הרע הזה או הנשמע כמוהו למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ [2] שגביית בה"ך הי"ג שבנאוה הראשונים חלקם בחיים והקדשוה ליהנות ממנה ת"ח עניי תורה כמו ששמענו מפי מגידי אמת וכמו שכתוב אצלינו בקב"ע מאצילי ארץ ומשועיה שהיו באותו הדור שהיה גזבר העיר מקבץ גבייתה ומחלק אותה לרבני העיר ולעניי תורה ועתה באו בה פרצים וחללוה ומוציאים גבייתה שהיא הקדש לחולין שלא כרצונו וכרצון יריאיו [3] דהיינו שפורעים בה חוב המוטל עליהם ותשורת השרים כדי למצוא חן בעיניהם, ושוחדות לכל הקמים עליהם לסתום פיפיות מקטריגיהם ומשטיניהם וכיוצא כדי להשתרר עלינו גם השתרר [4] וכל מאי דעבדי לגרמייהו הוא דעבדי [5] באופן שאין לת"ח ולעניי העיר שום הנאה מזה כלל וכמעט פסקו חיותם ולא מלבד ששלחו ידם בכל הקדשות העיר שהקדישו אותם בעליהן לעניי תורה ולעניי העיר למנוחת נפשם והם מכרו מהם לחלוטין והשאר משכינו אותם בכדי דמיהן, אלא עוד זאת מרעה אל רעה יצאו [6] וישלחו ידם גם בהכנסת בה"ך הגדולה הי"ג אשר פה צפרו יע"א ובעו"ה משגברו בעלי זרוע ועשו את הדבר הרע הזה אז ירדו עם ה' לצערי"ם צרות רבות סבבונו וקם עלינו הצר הצורר ובקש לקעקע בצתן של ישראל [7] לולא ה' שהיה לנו [8] ה' יאמר לצרותינו די ועל ענין זה וכיוצא בו חרבה ירושלים וזהו שאמרו חז"ל לא חרבה ירושלים אלא על שביזו בה ת"ח [9] דהיינו לשון ביזה כמו ובבזה לא שלחו וכו' [10] ולשון בזוי המכוון הוא ע"י שבזזו מהם מה שראוי להם ליטול זהו בזיונם וע"כ נחרבה ומי ראה כזאת ומי שמע כאלה [11] ולא יקרע את לבבו לי"ב קרעים כי אפי' פרעה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו [12] נאמר בו רק אדמת הכהנים לבדם לא היתה לפרעה כי חק וכו' [13] וכ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו הקדש גבוה ח"ו שיוציאוהו להולין, לכן קמנו ונתעודד ואנחנו נחלץ חושים [14] החלש יאמר גבור אני [15] לצאת בצבאות מצוה לפתח חרצובות רשע ולהתיר אגודות מוטה [16] שמהיום הזה והלאה כל גביית

1 ירמיה כ ל.
2 דברים ד לב.
3 לקוח מנוסח השי"ץ בשחרית ט"ב קודם הוצאת ס"ת.
4 במדבר טז יג.
5 איכ"ר א לב.
6 ירמיה ט ג.
7 ירושלמי ע"ז מד א.
8 תהלים קכד א.
9 שבת קיט:
10 אסתר ט טו.
11 ישעיה סו ח.
12 שמות ה ב
13 בראשית מז כו.
14 במדבר לז יב.
15 יואל ד יו"ד.
16 ישעיה נח ו.

בית הכנסת הי״ג הנז׳ תהיה ביד פקיד נאמן לעשות בה וממנה מצות הצדקה מצוה לעושיה להשלים בה התמיד ולפרנס בה ת״ח עניים כאשר יסכימו יחידי הקהל אשר נגעה יראת ה׳ בלבם עם חכם העיר וזהו התיקון לתקן להבא ומה שכבר עבר עבר ומאן דאזיל אזל ה׳ יכפר בעד [17] ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה [18] גם בשכר זאת אב הרחמים הוא יסלק חרון אפו מעלינו ומעל כל כללות ישראל בכל מקום שהם ומלך ביופיו תחזינה עינינו גבור ליש [19] משיח צדקינו יראו עינינו וישמח לבנו [20] ואישר לא שת לבו גם לזאת [21] תמטייה ליטותא דרבנן בסלוא דלא מבע דמא [22] ונח״ש כרוך על עקיבו ל״ו יפסיק [23] אכי״ר נאם החותמים פה צפרו יע״א בס׳ ויקהל משה את [24] וכו׳ שנת זה ה ש ע ר לה׳ צדקים יבואו בו [25] לפ״ק וקיים.

שלמה א״א מימון נ״ע אביטבול ס״ט — **מסעוד א״א עמור ן׳ יתאח** סי״ט
יהו׳ ישראל יעקב עולייל סי״ט — **יוסף בכה״ר יהושע בן זכרי** סלט״א
שלמה א״א יהושע בן חותא סי״ט

התורה חוגרת שק על בניה ילדי שעשועיה שהושמו למרמס כטיט חוצות אין מנהל לה ואין מחזיק בידה מכל בנים ילדה [26] וכמעט נתקיימו בבני הדור ב׳ מקראות הללו ירמיה סי׳ ב [27] ההמיר גוי אלהים וכו׳ וסמיך ליה כי שתים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים וכו׳ אתי כתיב חסיר הכוונה היא שלא מלבד שעזבו ת״ח דאיתקש כבודם לכבוד שמים מאת ה׳ אלהיך תירא כמו שדרש רבי עקיבא [28] ואינם מחזיקים בידם אלא עוד זאת מה שראוי ליתן להם הם נותנים אותו לאומות העולם שהם בורות נשברים והיא כוונת הפסוק שאמר לחצוב להם בארות [29] פי׳ כוונתם היא לחצוב להם בארות מליאה דהיינו למצוא חן בעיניהם ולא היא אדרבא מגרעות נותנים שאין להם אלא בארת חסר אשר לא יכילו המים פי׳ שבעת צרתם כשיפלו ביד אומ״ה לא תגן עליהם זכות בעלי תורה שהם המים כמו שדרשו רז״ל אין מים אלא תורה [30] דהיינו לא תוכל להגן עליהם זכות התורה והטעם הוא מחמת שחטאו במכפר ה׳ יכפר בעד.

נאם הקטן אליהו משה בר מימון הכהן

גם בעינינו יפלא על הדבר הרע הזה שיסכימו קהל קדוש מישראל למעול בקדשים מה שלא עשו שום קהל מיש׳ אשר שמענו שמעם שבה״כ של קהל יטלו הנאותיה סנטרי העיר [31] ויצילו הקהל ממונם בממון שמים והרי הם ממש כגוזל ההקדש ומועלין בקדשים שהנאות הב״ך מתחילה נתקנו לעניים ולעמילי תורה למען יחזיקו בתורת ה׳ וכל הפושט ידו ליטול ולהוציאן לחולין הוא גוזל את הרבים ממש, והדבר הכשר הוא זה שתעשו מכאן

17 **דהי״ב ל יח.** 18 **משלי א,, לג.** 19 **ע״ד משלי ל ל.**
20 נוסח פתיחה לברכה במעריב אחרי ברכות ק״ש ברמב״ם ז״ל סדר תפלות כל השנה ובשו״ע או״ח סי׳ קל״ו ס״ב. 21 **שמות ז כה.** 22 **כתובות צא.**
23 **ברכות ל:** שם בענין הנחש עם העומד ומתפלל תפילת י״ח שלא יפסיק, וכאן באה המליצה ונח״ש ר״ת נדוי חרם שמתא, לו׳ בוא״ו כלומר שהנדוי וכו׳ אחריו ויפסיקו חייו.
24 **שמות לה א.** 25 **תהלים קיח ב.** 26 **ישעיה נא יח.**
27 **ירמיה כב יא.** 28 **פסחים כב:** 29 ראה לעיל הערה 26.
30 **ב״ק יז.**
31 גטין פ: ופירש״י זקן הממונה להיות בקי בנחלת גבול שדה כל איש ואיש.

ולהלאה שכל הכנסות הבתי כנסיות ינטל ממנו שכר השליח דבר קצוב מתקאל בכל חדש או יותר לפי זריזות הש״ץ בקריאת התורה וטעמיה ונקודיה כראוי והשאר יתן ביד נאמן ויתחלק ללומדי תורה כל אחד לפי מה שהוא ראוי לעיני הדיינים ויחידי הקהל וקודם ינטל מההכנסה לבדק הבית ולכל אשר ימצא שם בדק לפאר בית אלהינו [32] הנק׳ מקדש מעט ותהיה מפוארת בכל האיפשר והשאר ללומדי תורה מידי שבת בשבתו, ואם יראה לקהל להעדיף הדיינים שנושאים עול הצבור לתת להם דבר חשוב אך עכ״פ בקצבה לא שיטול אחד מהסתם שליש או רביע זו שלא כרצונו וכרצון יריאיו רק כל אחד דבר קצוב בכל חדש לגדול לפי גודלו ולקטן לפי קוטנו וכל אשר לא ישמע לדברי חכמים וליתן כתף סוררת הוא עבריין ולשומעים ינעם ועתב״ט.

גם שמענו שהחכם שלכם שנושא עול הצבור זה כמה וכמה שנים כשנדחקתם פעם אחת בעול משא מלך ושרים המו מעיו והלוה לכם סך מה וכשיצאו הקהל מהדוחק הגדול הפריצים שיש בכם העלימו עין מלפורעו חלילה חלילה אלף פעמים לקרות שונאיהם לוה רשע ולא ישלם [33] אך יקיימו בעצמם וצדיק חונן ונותן לא מלבד החוב שעליהם פורעים אותו אך גם תתנו לו משלכם, ולכן אתם הקהל ישמרם צורם ויהיה בעזרם קנו שם טוב קנו לעצמיכם ולא תוציאו דבה רעה ח״ו על כללות קהלכם שיש לכם שם טוב ש״ל בכל המערב כי קהל צפרו אנשי חסד ושומעי משפט ושומעים לדברי חכמים ולשומעים ינעם ועליהם תב״ט [34] וע״ד אמת וענוה צדקה [35] ח״פ בחדש אדר המהודר הסמוך לניסן ש׳ ואת הקרשים ת צ פ ה זהב [36] לפ״ק ושו״ב וקיים ע״ה דורש טוב ודובר שלם [37] ליריאיו ית׳ וחישבי שמו.

הקטן רפאל בירדוגו

אמת כי יפה הטיחו ויפה נתרעמו דייני וחכמי צפרו יע״א על קצת מבני קהלם אשר פרצו גדרה של תורה במה שהעבירו עליהם את הדרך לפטם עגלים מקדשי שמים ות״ח תופסי התורה נפשם יבשה אסורים במגע ובמשא חלילה חולין הוא [38] לקהלא קדושה להפך הר המשחה להר המשחית ובמקום אשר היה להם להחזיק בדת המעוז לתת מנת לבעלי תורה למען יחזקו בתורת ה׳ הפרו ברית אשר לא כדת וע״ז ראוי לכל אשר נגעה יראתו ית׳ בלבו לחגור חימה נגד המתפרצים האלו להחזיר העטרה ליושנה ויש להם לחוש לעצמם פן יכוו ב״מ בגחלת התורה וזאת העצה היעוצה להם למנות ש״ץ הגון בשכר קצוב לו כפי ראות בכוונה רצויה לשמים ואם זרע כהה״ר ישועה הגון לכך הוא קודם לכל אדם והשאר יתחלק ללומדי התורה ע״פ הסכמת ב״ד ויחידי הקהל ישצ״ו אחר כל ההוצאות אשר יצא על הבית לחזקה [39] כפי המצטרך וההכרח דוקא פוק חזי מאי דאיתא בירושלמי דשקלים [40] ר׳ חמא בר חנינא ור׳ הושעיא רבא הוו מטיילין באלין כנישתא דלוד א״ל ר׳ חמא לר׳ הושעיה כמה ממון שקעו אבותי כאן א״ל כמה נפשות שקעו אבותיך כאן מי לא הוו בני אינשי דילעון באורייתא וע״ז נאמר וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות [41] ע״ש מזה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו [42] אם לפאר בית אלהינו מקדש מעט אמרו שהוא הורג נפשות כ״ש במחללים אותו באמרם שלחן ה׳ נבזה הוא [43] ולחונן דלים

32 עזרא ז כו.
33 תהלים לז כא.
34 ע״ד הכתוב משלי כד כה.
35 תהלים מה ה.
36 שמות כו כט.
37 אסתר יוד ג.
38 רש״י וירא יח כה; בר׳ מט יד.
39 מלכים ב׳ יב יג.
40 פ״ה ה״ד.
41 הושע ח יד.
42 איכה ג טל.
43 מלאכי א יב.

יקבצנו [44] וכאמרם לשבור מלכא [45] דמחונן ביה ענייים גוים ועל דברת החכם דיין העיר ישצ״ו אשר עשה בתום לבבו לבוא לעזרת ה׳ ושוב בעטו בו רח״ל מזה ומכיוצא בו להיותם כפויי טובה כ״ך מלבד שהפילו דגל התורה עד עפר מעשים אשר לא נעשו ולא יעשו בשום קהלה עשו עמו וע״ז ודאי צריכים כפרה בבקשה בנא ובמטו מהחכם הגז׳ עד שיתפייס על צערא דגופא ולהשיב את הגזלה ושב ורפא להם וה׳ הטוב יכפר בעדם [46] וישוב ירחמם בכלל קהלות קדושות תפוצות הגולה ישצ״ו ויגן בעדם כי״ר הכ״ד איש צעיר.

פתחיה מרדכי בירדוגו סי״ט

לא יאומן כי יסופר על ק״ק של צפרו יע״א המהוללה שיסכימו על הדבר הרע הזה שהדבר שהקדישו הא׳ נ״ן [47] ללומדי תורה שיגזלו ת״ח ועניים ויפרעו בו החוב המוטל עליהם לשררה ישתקע הדבר ולא יאמר וכל מי שיש בידו יכולת ונגעה יראת ה׳ בלבו לא יסכים על דבר זה כלל ואם כבר הסכים על זה ישוב אל אלהים וירחמהו [48] ולא יהיה עון זה להם לפוקה ולמכשול [49] אלא גביית הב״ך ושכר המצות יתחלק ללומדי תורה ולעניי העיר ע״פ דייני העיר ויחידי הקהל אחר שיחזקו את בדק הבית ולא יעשו דבר שאין בו צורך כ״כ ולא אמרו מצות בה״כ עדיפא ממצות הצדקה [50] אלא לבנין בה״ך אבל שאר צרכים מצות הצדקה עדיפא וכ״ש ללומדי תורה וכמ״ש מרן ביו״ד ס״ס ר״ן ובזה יהיה נישוב לנותנים כאלו לומדים הם בעצמם כמ״ש הטור ומרן ריש סי׳ רמ״ו ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה [51] ועל ענין ההלואה שהלוה להם החכם ב״ד של עירם ולא רצו לשלם לו רח״ל זו קשה מן הא׳ שיהיו עוברים על לאו שבתורה לא תעשוק את רעך [52] ופי׳ רז״ל [53] איזהו עושק זה שבא לידו ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון ולא החזירו כגון שהיה ביד חברו הלואה ואינו יכול להוציא ממנו עיין מרן בחומ״ש סי׳ שנ״ט ס״ח לכן העצה היעוצה היא שיחזרו את העושק אשר עשקו ויבקשו מחילה מהחכם הגז׳ וה׳ יכפר בעדם וקיים.

ברוך טולידאנו ס״ט

האי שמעתתא בעייא צלות״א [54] תצלנה כל אוזן שומעת איך קהל ועדה נאצו את קדוש ישראל [55] חללו קדשי שמים ויעברו מעבר״ה מאמר התנא כל המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות אע״פ שיש בידו וכו׳ [56] ופי׳ בזוהר הקדוש [57] שכל המבזה ת״ח כאלו מבזה את המועדות ונמצא דבר זה רח״ל לשונאיהם עברו על דברי התנא כי שתים רעות בענין זה שיש חלול קדשי שמים וביזוי ת״ח שבזזו את ממונם שגביית ב״ה הגז׳ זכו בה משולחן גבוה כי להם משפט הירושה, ואיך עתה הנה בעת״ה [58] במקום אשרי העם איכה יועם [59] אנו לְיַהּ עינינו יתן בלבם לשמוע דברי חכמים ויחזרו עטרה ליושנה שיהיו נהנים מהנאת ב״ה הגז׳ ת״ח כי הם קדש וראוים ליהנות מן ההקדש ובטוחים אנו בהם שישמעו דברי

44 משלי כח ח.
45 ב״מ ע:
46 ע״ד הכתוב בדה״י ב ל יח.
47 ר״ת נוחי נפש.
48 ישעיה נה ז.
49 עד״ה שמואל א,, כה לא.
50 ש״ע יו״ד סי׳ רמט סט״ו.
51 עי׳ לעיל הערה 18.
52 ויקרא יט יג.
53 ב״מ קיא.
54 מגילה כח:
55 ישעיה א ד.
56 אבות ג יא.
57 צו כט ברע״מ.
58 ירמיה ד יט.
59 ראה לעיל הערה 3.

הכמים ויתנו לב לשוב וחלילה להם להיות קשי עורף ואוזנם תשמע תוכחות חיים [60] להחזיר גזילת מלכם בראשם כההר"ש הנז' שכל הפוגע בו כנוגע בבת עינו כי הוא איש חיל וירא את ה' מרבים [61] ולשומעים ינעם.

נאם יהודה ן' עטר יס"ט חיים דוד סיריו סליט"א שאול אברהם בן זמרא

108

ה'תקנ"ח

ב"ה

נועדו נקבצו יחדיו בהסכמה והומונייא [1] אחת שבעה טובי העיר ה"ה הנבון וחשוב ומעולה הר' משה אלבאז י"א והחשוב ומעולה הר' אברהם אחיו והח' ומעולה כה"ר שלמה בכהה"ר שלם ה"ן מאמאן והר' אהרן הכהן והר' משה אדהאן וכה"ר דוד אזולאי בר משה והחשוב ומעולה הר' דוד הכהן ונקוש"ח כ"א למש"י האנשים האלה אשר נקבו בשמות שמהיום הזה והלאה לא יתנו לשום נברא בעולם שום שררה בחצי בית הכנסת הגדולה הי"ג אשר פה צפרו יע"א אלא תהא הכנסת חצי בית הכנסת הנז' תחת ידם ויעשו ממנה מה שלבם חפץ ולא איתי אינש דימחא בידייהו ויימר ליהו מאי עבידתו וג"ה מידם בקוש"ח על כל מאי דכתיב ומפורש לעיל ולראיה שכן היה לפנינו ח"פ והיה זה בששה ימים לחדש אייר הוא חדש זו שנת חמשת אלפים וה' מאות וחמשים ושמנה ליצי' והכל שו"ב וקיים.

ישראל יעקב עוליל ס"ט אברהם אדהאן סלט"א

109

ב"ה

רבה דעמיה ומדברנא דאומתיה [1], עסיק תדירא באורייתיה [2], החכם השלם והכולל הדו"מ כמוה"ר יהודה אלבאז יש"ץ.

אחנפ"ה ורו"ש לכל דש"ו ידיע להוי לך מלכא כי היום יום ד' בשבת באה אלי אגרת מידי"ן כה"ר יצחק אביטבול וג"כ אגרת מידו לידי"ן כההר"ר רפאל הצרפתי ושם נאמר כי עלו יחידי קהלינו ודברו עם השר ונתן להם דברים טובים על אודותינו ולאהבת הקצור יגיעו לידך שני האגרות בחון בהם וחקור בהם והעיקר הוא למהר כת"ר יחישה מעשהו לבוא לכאן יום ששי בשבת ולא יעבור כי יחידי הקהל יבואו לכאן פאס יע"א יום ה' או יום ששי על אודותינו אי לזאת כת"ר יתגבר כארי ובוא יבוא ברנה יום ו' ולא יעבור אולי יניח ה' לנו מרוגזנו ויקבץ נדחינו בקרוב ואין מזהירין לנזהר [3] ואתה שלם נאם המשתוקק לראות פניך הנעימים והוא הצעיר.

עמור אביטבול סי"ט

60 עד"ה משלי טו לא.

61 עד"ה נחמיה ז ג.

1 פירש הערוך הסכמה של רבים.

1 סנהדרין יד. כתובות יז.

2 ע"ד מ"ש סנהדרין פח:

3 כעין אין מזרזין אלא למזורז מכות כג.

110

אחינו קהל עדת ישראל ברוכים תהיו תערפו באיין למדון כלהום ענדהום לישיבות קבועים יקראוו פבלאדהום ומחזיקים בידם וסחאל מן בלאד ענדהום לישיבה פבלאדהום ופבלאד אוכרא וחתא ספאס ופצפרו מקרוב עמלו לישיבה מחדש והנא פהאד לבלאד בעדמן די כא יחב יקרא מא כא יזבר מסחאף פאס יקרא וכמעט בעה"ר נשתכחה תורה מישראל וליום תלי"ת רינא באיין נתפעלו ונתעוררו יחידי הקהל ישמרם צורם וסחאל די בני אדם אשר נגע יראת אלהים בלבם יעמלו לישיבה פהאד לבלאד וסחאל די כא יחבו יגלסו יקראוו הי"ת יעאוונהום על דבר כבוד שמו, אשע"ך כא נחבו מן לחאל ומנכום תעמלו וואחד אנדבה מליחא כיר מן אנדבה דלכולל באס ינסראוו אתלמודים ולמסאחף לעקריים פאס, יקראוו פלישיבה ותערפו באיין האדי מצוה רבה שקולה קד תרי"ג מצות לאיין האדא הווא תלמוד תורה דרבים די חתא מצוה מא תכון נדחית מפניו [1] וחתא יאנא עבדכם חותם מטה נכון מתגדב מעאכום לאיין נחב חתא יאנא נכון זוכה מעאכום פהאד למצוה רבה ותהלות לאל ישראל עליהם השלום כלם אהובים כלם ברורים כלם קדושים ובוואחד להתעוררות מועט כא יכונו מתפעלים, וקאלו חכמים באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא והבא ליטהר מן השמים מסייעין אותו ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה וכא נחבו נגרסו אתורה פהאד לבלאד אידא קאלהא הי"ת יה"ר לא ימושו מפיכם ומפי זרעם וכו' אשע"ך נחבו מן לחאל ומנכום חזקו ואמצו ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק והי"ת יעאוונכום וויכמל בלכיר ותערפו באיין למצוה דתלמוד הייא כתר מן ספר תורה עליהא לויאחד די נדבו לבו יסרי אתלמוד אוו יסרכו הווא וסאחבו אשריו בעה"ז ובעה"ב ואשרי בניו אחריו לאיין הווא בכלל מזכה את הרבים ונחבוכום תעמלוהא בשמחה ובטוב לבב לאיין האדי פחאל נדבת המשכן תרומה לה' לבנות את בית ה' ומובטח אני בשמו הגדול באיין די עטא סי פהאד למצוה יכלפהולו הי"ת בקרוב בכפלי כפלים והאד למצוה יכולה היא שתגן עליכם ועל בניכם מכל צרה וצוקה ובזכות די תוקפו דגל התורה יוקף הי"ת אדגל דייאלכום ויביא לנו משיחנו שיגלה במהרה בימינו אכי"ר.

כתב ידו של הרב א"ז אליהו הרוש ז"ל

תרגום

[1] אחינו עדת ישראל ברוכים תהיו, באתי להודיע לכם שכל הערים שבמדינה יש להם ישיבות ואבריכים ומחזקים בידם לשבת וללמוד וכמה מן הערים שיש להם ישיבות במקומם ובעיר אחרת. ובעיר פאס ועיר צפרו מקרוב ייסדו ישיבה מחדש, וכאן בעיר זו גם מי שרצונו ללמוד לא מוציא ספרים. וכמעט בעונות הרבים נשתכחה תורה מישראל. וכעת תהלות לאל יתברך התעוררו בהתפעלות יחידי הקהל ישמרם צורם, וכמה אנשים אשר נגעה יראת אלקים בלבם רוצים לייסד ישיבה בעיר זו, וכמה מהם שקבלו עליהם לקבוע עתים לתורה השם יתברך יעזרם על דבר כבוד שמו. לכן אנחנו רוצים שתתנדבו סכום הגון יותר טוב מהנדבה שעושים לשלוחי כולל. ובסכום הזה נוכל לקנות ספרי תלמוד והספרים העקריים שיהיו בישיבה ללמוד בהם, ותדעו לכם שהמצוה הזאת היא מצוה רבה שקולה כנגד תרי"ג

1 מכתב־חוזר זה כנראה יצא מתחת יד זקיני רבי אליהו הרוש כשנסע לעיר ארג'ילא וקבל שם הרבנות, עיין בתולדותיו בהגדת כוס אליהו ג'ירבא תרצ"ח.

2 כמ"ש בריש פאה ות"ת כנגד כלם.

מצות [2] יען שזה מצות תלמוד תורה דרבים ששום מצוה לא נדחית מפניו (נראה שצ"ל שאינה נדחית מפני שום מצוה [3]). וגם אני עבדכם חותם מטה אשתתף עמכם ואזכה עמכם במצוה רבה כזו, ותהלות לאל יתברך, ישראל עליהם השלום כלם אהובים כלם ברורים כלם קדושים, ורק בהתעוררות מועטת הם מתפעלים. ואמרו חכמים באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא [4]. והבא ליטהר מסייעין אותו [5], ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה [6]. כי אנחנו רוצים לשתול את עץ החיים התורה הק' בעיר הזאת אם יגזור ה', ויה"ר שלא ימושו מפיכם ומפי זרעכם וכו' [7]. אשר על כן אנחנו מבקשים מכם חזקו ואמצו ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק [8], והשם יתברך יעזרכם ויגמור לטובה. ותדעו שמצות קניית התלמוד היא גדולה מס"ת [9], וכל מי שנדבו לבו שיקנה או ישתתף בקנייתו אשריו בעה"ז ובעה"ב ואשרי בניו אחריו שהוא בכלל מזכה את הרבים, והנכם מתבקשים לתרום למצוה זו בשמחה ובטוב לבב כנדבת בית המשכן תרומה לה' ולבנות בית ה'. ומובטח אני בשמו הגדול שכל מי שיתרום למצוה ימלא ה' מחסורו בכפלי כפליים. ויכולה מצוה זו שתגן עליכם ועל בניכם מכל צרה וצוקה. ובזכות מה שאתם מעמידים דגל התורה כן יעמיד ה' דגל של ישראל ויביא לנו משיחנו שיגלה במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

111

ב"ה

אצילי בני ישראל [1] שלמים והן רבים [2], החכמים השלמים הדיינים המצויינים כמה"ר ישראל עולייל וכמה"ר יהודה אלבאז וכמה"ר מאיר צבע וכמה"ר עמור אביטבול אתה ה' תשמרם [3], וכצנה רצון תעטרם כי"ר.

אחדש"ו ור"ש לכל יחידי הקהל י"ץ איש איש על ידו כל אחד כפי כבודו, מוד"ע לבינה [4] מה נדבר ומה נצטדק [5] ה"ן עוניגו ענו בנו [6] כי נלכדנו בפח המוקש אסירים בק'ושרות [7] ומה נורא המקום [8] הנה אנחנו מאלמי"ם אלומים [9] עוסקים בפרשת היראה בכל יום ואין הפה יכולה לספר מעט צ"רי [10] כי אין לחם ואין מים [11] ויותר ממה שכתוב בוע"ז עלה הצע"ר [12] אין די באר, ולעת עתה נשארנו מוטלים ברעב שקצת יחידים שהיו מרחמים עלינו לפרקים סכנו בעצמם והלכו להם השתא מיהת באו מים עד נפש [13], ולכן שמעו אלינו

3 ראה מ"ק דף ט: ומגן אברהם או"ח סי' תרפ"ז סק"ג.
4 זוה"ק פ' אמור דק"ה. 5 שבת קד. יומא לח: 6 מכלתא בא יב.
7 עד"ה ישעיה נט כא. 8 שם מא ו.
9 הטור והרא"ש אביו ביורה דעה ריש סי' ע"ר.

1 שמות כד יא. 2 עד"ה נחום א יב. 3 תהלים יב ט.
4 משלי ז ד, להודיע למבין. 5 בראשית מז טז. 6 ירמיה יד ז.
7 תהלים סח ז וראה רד"ק שם.
8 בראשית כח יז.
9 שם לז ז, והמליצה שמפחדים ושותקים מפני האלם המלך אליזיד יש"ו.
10 שם מג יא, וכאן הכוונה מעט מן הצרות.
11 במדבר כא ה.
12 רות ד א שהצער עז ועולה מיום ליום.
13 תהלים סט ב.

וישמע אליכם אלהים רחומים רחמו דרך הלוואה או בתורת צדקה, קמי שמייא גלי כי שפתינו טע״ו במדב״ר [14] ופנינו הולכים בקרב מן האדום האדום ללבו״ן הלבינ״ם שידענו שגם אתם שרוים בצער אבל מה נעשה לדבר הזה יסלח״ו הצדיקים כי אין אדם נתפס על צערו [15] וננעלו דלתות העזר״ה [16] ולא מצאנו עוזר ולא תומך ונירא מאד פן נכשל בעון אבוד נפשינו ובני ביתינו שהם מוטלים ברעב לכן אמרנו להודיע צערינו לרבים [17] וכו׳ ר׳ שלטון יהי בשרויה ובסופא יתרבה [18] אחינו ושרינו מקור חיי״ם ויוס״ף [19] גם הוא נא גבור עמוד כגבר להוציא לאור משפט להציל נפשותינו ממות כי עשה תעשה וגם יכול תוכל [20] ותשובתכם מהרה תצמח ע״י ציר אמונים מרפא [21] בהצנע לכת ותן לחכם וכו׳ [22] נאם העלובים אלו הן הגולי״ן ה׳ ירחם ור״ש.

חיים דוד סי״ט **שמואל אברהם בן זמרא ס״ט** **רפאל אהרן מונסונייגו סי״ט**

112

ה׳תקפ״ט

ב״ה

להיות שבני קהלינו ק״ק צפרו יע״א לשעבר הוצרכו לאיזה מעות לצורך כללות הקהל והלכו וגבו אותם מאת הגויים ברבית ובימים האלה ובזמן הזה אלצום דחקום בעלי המעות לפרוע פרעות ולא מצאו לאל ידם כי אזלת יד וכלתה פרוטה ובשביל כן עמדו הגויים בעלי המעות ועקלו שכירות החנויות אשר הם לזכות העניים על השוכרים וכאשר ראו הגזבר וטובי העיר כי אם כה יעשו להם ישארו העניים ברעב ובחוסר כל כי עיניהם ולבם נשואות לשכירות החנויות ליהנות מהם מידי שבת בשבתו נועדו יחדיו ליטול עצה כדת מה לעשות והקרה ה׳ לפניהם את הנכבד וחשוב ומעולה הר׳ יוסף בה״ר משה ה״ן אפלאלו דמתו׳ פאס יע״א ופייסוהו ונתפייס ונענע להם בראשו להלוות להם סך אלפים אוקיות מכ״ט והם ימשכנו בידו שתי חנויות ולא יהנה מפרותיהם כי אם בסך חמשים אוקיות בכל חדש, ובכן העי׳ ע״י בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י יחידי קהלינו הלוא המה הנכבד וחשוב ומעולה הר׳ שלמה בכהה״ר משה ז״ל ה״ן אדהאן והחכם ונבון כהה״ר ישועה בכה״ר אהרן ה״ן אלבאז והמשכיל ונבון חשוב ומעולה כה״ר יצחק בכמה״ר רפאל ז״ל ה״ן אביטבול והנגיד הר׳ ישועה בן ראובן ה״ן אלכסלאסי והר׳ אברהם ן׳ שלמה ה״ן סמחון והר׳ מסעוד בכ״ר מרדכי ה״ן אשראף והר׳ אברהם בן יצחק ה״ן אביטבול ידי׳ ן׳ תמאיושת וכ״ר שלמה בכ״ר יהודה ה״ן צירולייא והר׳ שלם ן׳ שמואל ה״ן יתאח והר׳ מרדכי שנקרא ע״ש אביו הר׳ מרדכי ה״ן אלבאז והר׳ דוד בכ״ר יצחק הכהן ובכח הקוש״ח הוהו״ג לאחר שקבלו אחריות בני קהלם את אשר ישנו פה ואת אשר אינינו פה שבעד סך אלפים אוקיות

14 אנחנו טועים בדבור ופנינו מתאדמים מהבושה לבקש הלבנים בלשון הפוסקים הכסף והמעות.
15 ב״ב טז:
16 פסחים סד, מקורות העזרה ננעלו.
17 שבת סג.
18 תרגום אונקלוס ע״פ גור אריה יהודה בראשית מט ט ורומז כאן על רבי יהודה אלבאז ז״ל.
19 פונים גם למתנדבים בעם חיים ויוסף.
20 שמואל א׳ כו כד. 21 משלי יג יז. 22 שם ט ט.

מכ״ט שנטלו וקבלו מאת הר׳ יוסף בכה״ר משה ה״ן אפלאלו הנז״ל גמרו ומשכנו בידו שתי חנויות שבשורה הרואה פני מזרח ואחוריה כלפי החצר הנק׳ ע״ש סי עמר חמאמוש הם החנויות הראשונה והשניה לשמאל היורד לפתח שער האלמללאח גו״ח משכונה גמורה שו״ק כדו״ך מהיום ועד מלאת לו שנה תמימה בניכוי מחצית אוקייא לשנה בתוך הזמן לא יפדו ואחר עבור הזמן יפדו אם ירצו וכ״ז שלא פדו תמשך המשכונה הנז׳ בנכוי הנז׳ כמשכנתא דסורא שהדין בה במישלם שנייא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף למרה ומעתה רשאי בה״מ לעשות במש׳ הנז׳ כל חו״ר להשכיר ולדור ולתת ולמסור ולהחליף ואין דובר אליו דבר אלא שלא יהנה מפירות החנויות הנז׳ כי אם בסך — נם — בכל חדש דוקא ועל יחידי הקהל הממשכנים לסלק ולהפיץ ולהדיח כל עורר וטוען ותובע ומשטין ומקטרג ומלגלג מעל החנויות הנז׳ ומעל מקצתן עד שישארו החנויות הנז׳ מנוקים ומשופים מכל ערעור וקטרוג ושטנה שבעולם עד שיפדו והודו שטר משכונה מוחזק ומקו׳ וכו׳ ובנאמ׳ גמו׳ ומפו׳ כשע״ך שהאמינו הממשכנים הנז׳ לבה״מ הנז׳ ולב״ך עליהם ועב״ך בכ״ע שט״ז בלי לחיי׳ שו״ש ק״ו וג״ש ואחס״ל ובאחריות גמו׳ עליהם ועי״א וע״כן מקו״ט שקו״ש כתחז״ל דלא כאס׳ ודלא כטו״ד וג״ה בקוש״ח ככל שטרי משכונות העשויים באו״ה כפה״ה ולראיה ע״ח ח״פ והיה זה עשרים יום לחדש סיון המוכתר בכש״ת שת״ת ש״ש חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים ותשע ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

אליהו משה הכהן **רפאל חותא** סי״ט

נקוש״ח כ״א למש״י הגזבר הנאמן החכם הותיק כהה״ר יוסף בכ״ר אברהם ה״ן אלקובי והסכים על המשכונה הנז״ל ובנאמנות וכו׳ ובאחריות וכו׳ ככל חוזק ותוקף האמור לעיל.

יוסף א״א אהרן הכהן סי״ט **אהרן א״א מכלוף הכהן** ס״ט

נקוש״ח כ״א למש״י הר׳ שלמה בה״ר שמואל ה״ן חמו על המשכונה הנז״ל ובנאמנות כשע״ך וכו׳ ובאחריות וכו׳ ככל חוזק ותוקף האמור לעיל והשו״ב וקיים.

יצחק ז׳ יתאח סי״ט **רפאל חותא** סי״ט

גם אני הח״מ מסכים על המשכונה הנ״ב כי ראיתי דטבא ליהו לעניים הוא דעבדי להו פן ישארו ברעב ובחוסר כל ולראיה ח״פ זמן הנז״ל וקיים.

יהושע יש״י ס״ט

גם אנחנו צעירי הצאן החו״מ מסכימים על המשכונה הנז׳ כי ראינו שהשעה צריכה לכך ולראיה ע״ה ח״פ וקיים.

יהודה א״א משה אלבאז ס״ט **עמור אביטבול** סי״ט

113

ה׳תקנ״א

ב״ה

לפנינו אנח״מ עמד החכם השלם הדיין המצויין כהה״ר שאול ישועה אביטבול נר״ו וג״ד וכן אמר הלא שמעתם את אשר עשו לי ק״ק צפרו יע״א שההטלה שהטיל יר״ה עליהם

בכלל כל הקהלות הלשינו עלי לשר עד שגזר אומר שאני לבדי אפרע ההטלה שעליהם וכבר נעשית מחשבתם ונתפסתי אני לבדי לפרוע סך ההטלה, והיום בראותם שעמדתי לבקש על נפשי [1] לפני השר הם שולחים אלי אגרת חתומים בה כמו עשרה מיחידי הקהל מ״מ ושם נאמר שעוד יש לאל ידם [2] להלשין עלי ככל אשר תמצא ידם לעשות כמ״ש האגרת כוח״ך, וכאשר ראיתי שמלא רדפתי מהם (?) ומוכרח אני להתפשר עמהם בביטול רצוני מפני רצונם לכן הריני מגלה דעתי לפניכם על כל אופן שאעשה עמהם הגם שיהיה האופן ההוא חזק כראי מוצק אליבא דהלכתא דלית מלכו דתזעזיניה [3] דעו נא כי לא מלבי ומעתה הרי אתם שלוחי שכל אימת שיגלה ויראה שום דבר המעמיד לג״ד בין מפי סופרים או מפי ספרים עוד תוסיפו לכתוב ולחתום ולא תגמר שלחותכם עד אשר תצא מחשבתי לפועל להוציא בלעם מפיהם [4], כלל הדברים כל דבר הגורם לביטול ג״ד או שום פרט מפרטיו בין שגלויים כעת ובין מה שיתחדש אח״ך הרי הוא בטל ומבוטל ודבריו אלו עיקר והאחרונים יהיו שביתין ושביקין לא שרירין ולא קיימין [5] והעי׳ ע״ע בקושח״ך שלא לבטל ג״ד ושליחותינו בעת שיתפשר עמהם אלא יאמר בפיו ומבטל בלבו [6] עד אשר ידבנו לבו [7] ברצון טוב ויקרענה וישלכנה לאיבוד ולראיה וזכות ביד החכם הנז׳ שכך ג״ד וקע״ע בקושח״ך לפנינו ח״פ והיה זה בתמוז שנת קנאת ה׳ צבאות תעשה זאת לפרט קטן מהאלף הששי ליצירה בפאס יע״א והשו״ב וקיים.

ידידיה משה נר״ו בכה״ר **בכור מנחם** נ״ע מונסונייגו סילט״א
יעקב בכמוה״ר **אליהו הצרפתי** סלט״א

114

ה׳תר״ך

בהיות אמו״ץ כי לעת כזאת כאשר חלפו הלכו להם רוב בעלי דיעה חכמים ומנהיגים סעו המה למנוחות ונשארו קהל עדתינו כאוני בלי חובל ואין מי שישגיח ויפקח על עסקי צבור ובכל עת שיהיה איזה מעמד לדרוש ולתור באיזה עסק מצרכי הקהל פרטי או כללי אין איש שם על לב [1] וכל אחד לדרכו פנה ובהתאסף ראשי עם הם הבדי״ץ והנגיד המעולה הח׳ הש׳ כהה״ר יעקב אדהאן י״ץ ושולח שלוחיו לקרוא עשירי עם אפי׳ עד מאה שלוחים כל אחד ואחד מבקש למצוא עילה להפטר מלבוא אל הקדש כי כן דרכם וכן בכל ענין הן של השררה הן של צרכים אחרים אין דורש ואין מבקש [2] וכמעט נשארנו כצאן אשר אין להם רועה [3], והן היום העיר ה׳ את רוח הנגיד הנז׳ ואסף איש טהור [4] את כל יחידי קהלינו עם כל הבדי״א לבה״כ הי״ג ויקרא באוזניהם את כל הדברים האלה לפרוץ גדר (?) מהיום הזה

1 אסתר ז ז. 2 בראשית לא כט.
3 תרגום וכלביא מי יקמינו בברכת יעקב ליהודה בראשית מט ט.
4 עד״ה ירמיה נא מד.
5 מן נוסח כל נדרי מובא בספר כף אחת להחיד״א ז״ל אות טז.
6 ע״פ מ״ש במס׳ כלה פ״ב.
7 שמות כה ב.

1 ירמיה יב יא. 2 יחזקאל לד ו. 3 במדבר כז יז.
4 שם יד ט.

והלאה ולתקן בקיעי עירינו כי כן חובה מוטלת על מי שיש ספק בידו לעשות ככל יכולתו ולא תוכל להתעלם כתיב [5] ואחר הרבות אמרים לראות אופן המועיל לתועלת כללות ופרטות הק״ק י״א עלתה הסכמתם שיבחרו להם מיחידי הקהל שלשה עשר אנשים להיות כל ענייני העיר וצורכי צבור נחתכים על ידם ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע [6] הלוא המה פ׳ ופ׳ יובן שכל פרט מפרטי צורכי צבור ישלח אחריהם הנגיד י״ץ וישאו ויתנו בדבר במועצות ודעת עד יגמר הדבר בכי טוב ולהיות שקשה הדבר לשמוע שבכל זמן ובכל ענין יצטרך הנגיד לאסוף את כל הי״ג אנשים הנז׳ לכן בחרו להם מהי״ג הנז׳ חמשה אנשים הלוא המה פ׳ ופ׳ יובן שכל הדבר הקשה שהוא לצורך כללות הקהל יהיה במושב זקינים ובהתאסף כל הי״ג אנשים הנז׳ וכל הדבר הקטון שהוא לצורך איזה פרטי מהקהל הן לאיזה תפיסה ב״מ הן לאיזה ענין אחר ישלח הנגיד אחר החמשה אנשים הנז׳ אשר נקבו בשמות וכאשר תעלה הסכמתם כן יקום וכן אם יהיה איזה דבר שצריכים לשתף בו הדיבור עם השר עז״א חיובא רמייא על החמשה אנשים ללכת עם הנגיד י״ץ באשר ילך ובכן הסכימו רוב הקהל י״ץ במעמד הבדי״ץ לאשר ולקיים ההסכמה הנז׳ בל תמוט עולם ועד וקבלו עליהם להיות הי״ג אנשים הנז׳ מפקחים על כל ענייניהם וצורכיהם דבר קטון וגדול ואחרי דבריהם לא ישנו וכל איש אשר ימרה את פיהם לבלתי שמוע אל ההסכמה הנז׳ ויקום לערער על איזה פרט מהפרטים אשר יסכימו עליו הי״ג אנשים הנז׳ או החמשה אנשים הנ״ז מעתה ומעכשיו הרשות נתונה ביד הנגיד הנז׳ והאנשים הנז׳ ליסרו ולהענישו יסורי הגוף ועונש ממון כפי ראות עיניהם גם הואילו לבאר שאם ב״מ אירע לאנשים הנז׳ איזה הפסד ודררא דממונא מחמת עסקם בצורכי צבור על כללות הצבור ליהדר דלא לימטינהו כי אם ריוח והצמ״ר, וכל הפורץ גדר ההסכמה הנז׳ מלבד כי ענוש יענש כאשר ישיתו עליו הבדי״ץ והנגיד ויחידי הקהל י״ץ ונוסף גם הוא כי הוא בכלל ופורץ גדר ישכנו נח״ש [7] ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה [8] ונגע לא יקרב באהלו [9] כי״ר ולראיה שכן עלתה הסכמתם י״ץ ח״פ בסדר וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל [10] ובשנת י ש י ש עליך אלהיך [11] לפ״ק וקיים.

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כא׳ למש״י פ׳ ופ׳ ובכח הקוש״ח הוהו״ג וחייבו עצמם חיוב גמור מעתה ומעכשיו שבכל עת שישלח אחריהם הנגיד הנז׳ על איזה פרט מצורכי צבור קטון וגדול חייבים לבוא אצלו למעמד ההוא וכל איש אשר לא יבוא מהם למעמד בלכת אליו השליח מעו״מ חיי״ע לפרוע ליד הנגיד הנז׳ לזכות השר עז״א סך עשרה מתקאלים כ״ט בתורת קנס שלא כדין זולת אם יהיה לשום אחד מהם איזה אונס הניכר אזי פטור הוא מהקנס הנז׳ ונ״ה בקוש״ח מיד האנשים הנז׳ ולראיה ע״ה ח״פ בזמן הנ״ל והשו״ב וקיים.

כן נמצא כתוב בכתב ידו של הרב **רפאל משה אלבאז** ז״ל

5 דברים כב ג.
6 שם כא ה.
7 קהלת יוד ח, ונח״ש ר״ת נדוי חרם שמתא.
8 משלי א לג.
9 עד״ה תהלים צא יו״ד.
10 במדבר ל ב.
11 ישעיה סב ה.

115

התקי"ב

ב"ה

ק"ק קהל צפרו יע"א.

אחד"ש אותיותינו אלה יביעו ידברו על אודות שבאו לפנינו החכם השלם הדו"מ כהה"ר יוסף ן' עטייא מאריה דאתרייכו והחכם השלם כהה"ר אהרן ן' זכרי חתנו וספרו לנו שזה ימים נמנו וגמרו בני קהלם יש"ץ ותקנו להם אופן חלוקתם בהכנסות ב"ה הי"ג בינם ובין כה"ר מאיר גבאי הנז' עזה"ד כה"ר מאיר הנז' יטול חלק אחד וכהה"ר אהרן הנז' חלק אחד והחכם כהר"י הנז' חלק וחצי חלק וראינו שחלוקה זו אינה אמתית ואינה על קו היושר, איך איפשר שה"ר מאיר הנז' יטול חלק אחד וכהה"ר אהרן יטול חלק אחד כל אפייא שוין[1], וכ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו לגבי החכם כהה"ר יוסף הנז' שחלוקה זו יש בה אונאה גדולה כי החכם הנז' עליו מוטל כל צרכי ב"ה הי"ג לעבור לפני התיבה ולדרוש ברבים בשבתות ובמועדים הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג ועוד כי הוא זקן ובעל יסורין וטיפולו מרובה ואינו מן הדין שהר' מאיר הנז' יטול חלק א' והחכם הנז' שמוטל עליו כל צרכי ב"ה יטול חלק וחצי חלק, לכן ראינו אחרי רואינו ועלתה הסכמתינו שתהיה חלוקתם בהכנסות בית הכנסת כפי העת והזמן עזה"ד והוא שהכנסת ב"ה תתקבץ ביד הגזבר אשר ימנה החכם הנז' כפי ראות עיניו אשר ייטב בעיניו עם הכנסת ב"ה הקטן אשר פתחו מקרוב ויתקבץ הכנסות כל השתי בתי כנסיות הנז' ביד הגזברים אשר ימנה החכם הנז' נדרים ונדבות חנוכה ופורים ורינטא"ש[2] ונדבות ג' רגלים הכל כאשר לכל ויתחלק ביניהם עזה"ד הר' מאיר הנז' יטול רביע ההכנסות הנז' והחכם כהה"ר יוסף הנז' עם כהה"ר אהרן חתנו יטלו בין שניהם ג' רבעים ויתחלקו ביניהם כמו שהיו מתנהגים מקדמת דנא ובזה איש על מקומו יבוא בשלום[3], וצ"ל שב"ה הקטן אשר פתחו מקרוב גם הוא יהיה על פי החכם הנז' וימנה ע"י איזה ת"ח שיהיה ראוי והגון לעבור לפני התיבה בשכר או בחנם הן יהיה השכר משל צבור הן מהכנסות ב"ה, ואם ירצה כה"ר מאיר הנז' לעבור לפני התיבה ולהיות ש"ץ קבוע בב"ה הקטן הוא קודם לכל אדם ואין שום אדם יכול לעכב ואותו ש"ץ שנתמנה כבר יכבד וישב בביתו[4] ולא שייך ביה כיון שעלה שוב לא ירד שהרי לא נתמנה ע"פ חבר עיר ואדרבא ירידה היתה לו, וגם מינוי הגזברים יהיו ע"פ החכם הנז' הכל לפי ראות עיניו באין פוצה פיו ומצפצף ואותו שאומר שיש לו חלק בגוף קרקע ב"ה הקטן אשר פתחו מקרוב אם יברר בראיה ברורה שיש לו חלק בגוף קרקע ב"ה הנז' יטול שכי' קרקע דוקא וישומו אותה כאלו היא בית או חצר ויתנו לו חלקו העולה לו, ואם לא יברר בראיה ברורה לא יטול כלום, ובין כך ובין כך לא ינהוג שום שררה על הצבור בשביל שיש לו חלק בגוף הקרקע ולא יעשה עצמו גזבר בב"ה אלא הוא כאחד מבני ישראל המתפללים שם בב"ה הי"ג הנז'.

כללא דמילתא הכל לפי ראות עיני החכם הנז' על פיו יצאו ועל פיו יבואו בין במנוי ש"ץ העובר לפני התיבה בב"ה הקטן בין במינוי הגזברים ואין לשום בר ישראל קטון וגדול לערער על שום פרט מהפרטים הנז' ואם יערער שום אדם על שום פרט מהפרטים הנז' מלבד שעונשו גדול וגדול עונו מנשוא שמרבה מחלוקת בישראל, עוד יש לאל

1 ירושלמי סנהדרין י ב.
2 ראה למעלה מכתב 11 הערה 11.
3 עד"ה שמות יח כג.
4 עד"ה מלכים ב יד, מו"ק יז.

ידינו לרדוף אותו עד חרמה ומחינא ליה בסילוא דלא מבע דמא [5], ויוספים אנחנו לזרז אתכם שעכ"פ צריכין אתם לקבוע לחכמים הנז' בין לחכם כהה"ר יוסף בין להחכם כהה"ר אהרן חתנו בין להר' מאיר גבאי פרנסתם משל צבור כי מה תועיל ומה תציל להם הכנסת ב"ה ואפי' לא' מהם אינה מספקת וכ"ש לג' בעלי בתים ויש להם טיפול ואיפשר שלא תספיק להם למלח ותבלין, ובפרט בימים האלה ובזמן הזה שנתמעטו הכנסות ב"ה שנודרים ואינם משלמין בין נדרים ונדבות בין רינטא"ש ומתהללים במתת שקר [6] שודאי לא תספיק להם אפי' לכסא דהרסנא [7], אשר על כן צריכין אתם לקבוע להם פרנסתם משל צבור שכל ישראל חייבין לפרנס חכמיהם ודייניהם ואדרבא זהו כבודם של צבור כשיהיו חכמיהם מתפרנסים בכבוד ובנחת ולא בצער ובריוח ולא בצמצום, והגם שכפי הנשמע שהחכם כהה"ר יוסף הנז' הוא נוטל משל צבור סך חמש עשרה אוקיות בכ"ח עכ"ז אינה מספקת לו אפי' להוצאות שבוע אחד כי הוא זקן ובעל יסורין ואינו לפי כבודו שיתפרנס בצער ובצמצום ובדוחק גדול, ולכן צריך לעודדו ולסומכו ולסעדו דכתיב והכהן הגדול מאחיו [8] גדלהו משל אחיו [8*] וחכמה יש כאן זקנה יש כאן [9], ועיין בח"ה סי' ט' ס"ג גאם החותמים בכסלו שנת לא י ת י צ ב איש בפניכם [10] לפרט האלף הששי בפאס יע"א ושלמכון יסגא.

יעקב אבן צור	שאול בכא"א יעקב אבן דנאן	אפרים מונסוניניגו סלי"ט
רפאל עובד אבן צור	אליהו הצרפתי	מתתיה סירירו ס"ט

כשנתבקש בישיבה של מעלה החכם השלם הדיין המצויין כהה"ר יוסף ן' עטייא זלה"ה ראינו ועלתה הסכמתינו שתהיה החלוקה עה"ד שנזכור להלן והוא שיתקבץ כל הכנסות השתי בתי כנסיות כנז"ל ביד הגזבר ותהיה החלוקה עזה"ד כפי העת והזמן שיורשי הח' הש' ד"ו כהה"ר יוסף גבאי זלה"ה יטולו חלק אחד בכל ההכנסות הנז' ויורשי הח' הש' ד"ו כהה"ר יוסף ן' עטייא יטולו ג"כ חלק אחד וכהה"ר אהרן ן' זכרי הנ"ל שעליו מוטל רוב טורח צבור יטול חלק ומחצית חלק ובזה איש על מקומו יבוא בשלם והכל ככל תוקף וחוזק הכתוב לעיל נאם החותמים בחדש שבט בשנת לא י ת י צ ב איש בפניכם לפרט האלף הששי פה מתא פאס יע"א וקיים.

יעקב אבן צור	שאול בכא"א יעקב אבן דנאן	אפרים מונסוניניגו
רפאל עובד אבן צור	אליהו הצרפתי	מתתיה סירירו ס"ט

116

התקס"ט

ב"ה

בהיות שהחנויות שבהאלרחיבא שחזקותיהם של הקהל לזכות העניים ומשכירים החזקות שלהם והשוכר יפרע לגויים בעלי גוף הקרקע הן רב הן מעט ובאו בעקיפין על הגזבר זה

5 ב"ב קנא: ופירש"י קוץ שמכאיב ואין יציאת דם ניכר בו דהיינו נדוי.
6 עד"ה משלי כה יד.
7 שבת קיח: ופירש"י דגים קטנים.
8 ויקרא כא י.
8* יומא ח.
9 ולהיפך אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן ברכות טל.
10 דברים יא כה.

אומר בכה וזה אומר בכה ועל זה נועדו יחדיו יחידי הקהל על זה ושלחו אחרי בעלי החנויות ונדונו לפנינו שחייבים לפרוע ליד הגזבר מה שנתחייבו בעד החזקה ויעשו עם בעלי הגוף כרצונם למעט או לרבות ואחר שנתחייבו בדין התרו בהם לפנינו יחידי הקהל שכל א' מהם אם יגלה לגויים מה שנותן בשכירות החזקה הותר להם לרודפו עד חרמה בין בממונו בין בגופו ובכן נתננו רשות אח"מ להיחידים הנז' דדינא קא תבעו ורשאים לרדוף אחר מי שיגיד לגויים דבר זה או יאמר איזה לה"ר ומסירות מלבד שישלם כל ההפסד מכיסו יש בידם יכולת לבער ולשרש אחר(יו) להשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת[1] ואין עליהם שום עונש לא בידי אדם ולא בידי שמים כי כך היא חובתינו וכך מוטל עלינו לכלות קוצים מן הכרם[2] להומם ולאבדם[3] והותר דמם והותר ממונם ולראיה ביד יחידי הקהל ח"פ בשלהי אדר ה ת ק ס " ט ליצירה וקיים.

שאול ישועה ס"ט שלמה אביטבול

117

התקכ"ג

בעזה"י

ביום שני שמונה ימים לחדש מרחשון בשנת חמשת אלפים וחמש מאות ועשרים ושלש ליצירה גלו דעתם בפנינו כה"ר מאיר בכמוהר"ר יוסף גבאי זלה"ה וכה"ר יחייא בכמוהר"ר יוסף ן' עטייא זלה"ה ויהושע בכמוהר"ר אהרן ן' זכרי זלה"ה וא"ל אתם ידעתם כי אנחנו מוחזקים בשררת ב"ה הגדולה הי"ג ובהנאותיה ובהנאות שני שלישי ב"ה דתאג'י הי"ג ודאתי מחמתייהו מכח אבותינו חלקם בחיים ז"ל ויהי היום שמוע שמענו שהקהל יש"ץ רוצים להכניס עמנו כה"ר ישועה אביטבול בשררה הנז' וגורלו יפול בתוכנו ויקח גם הוא חלקו עמנו או בתורת פיוס או בתורת וכו' לכן קדמנו לבוא אצלכם לג"ד בפניכם לבל יורע כחינו והרי אנחנו מג"ד בפניכם ואומרים אתם עדינו שכל מה שנעשו עמו אנחנו כולנו או אחד ממנו הכל בטל ומבוטל כח"ה שב"מ[1] ואפי' יהיה הדבר ההוא בקנין וש"ח בת"כ ובהי"ת[2] כראוי ע"ד הב"ה וע"ד בד"ץ וע"ד[3] יחיד או רבים מפורשים ונקובים בשמותם ובכל מיני אופני השבועה ואיסורים וחרמות וקונמות ונדויים ואפילו גזירות שמשון ושמואל[4] בביטול כל מוד' ומוד' דמו' ומו' דנפקי מגו מוד'[5] ובפיסול עדיהן ועדי עדיהן מראשן לסופן ומסופן לראשן עסכ"ה[6] ובאיסור הנאתן ע"ע כזבח וכדבר הנדור וכקרבן ובה"ד לי"ה כע"ז וכשבי'[7] ובנתינת רשות גמורה לקרוע כל מו' שנוציא בקב"ד[8]

1 עמוס ב ט. 2 ב"מ פג: 3 אסתר ט כד.

1 ר"ת כחרס הנשבר, שאין בו ממש.
2 ר"ת ושבועה חמורה, בתקיעת כף, ובהזכרת ה' יתברך.
3 הקדוש ברוך הוא, ועל דעת בית דין צדק. ועל דעת.
4 גזירות שמשון נזיר ד. גזירות שמואל שם סו.
5 כל מודעה ומודעה דמודעה ומודעה דנפקי מגו מודעה.
6 ר"ת עד סוף כל הדורות.
7 ובהשלכת דמיהן. לים המלח, כעבודה זרה, וכשביעית.
8 ר"ת בקריעת בית דין.

ולהומה ולאבדה ולהשליכה לאיבוד תכף ומיד בצאתה או לכתוב ביטולה ע״ג [9] ביטול מספיק בכל אופן המועיל כפי הדין ולכתוב ע״ג בכח ב״ד יפה שאין לשום דיין להזדקק לדון ממנה והרי היא כח׳ הנשב״מ [10] וכשטרא ריעא דלא מייתינן ראיה מיניה כלל וגם נוסיף למנות שלוחים לכל הגבראים במצב זה שליחות גמורה אשר לא תתבטל עד יצא כנוגה משפט הביטול ונתן להם רשות גמורה לימלך עם כל יודעי ספר כדי למצוא אופן המועיל בכתיבה וחתימה כראוי ולכתוב מלין ע״ג מלין כדי לבטל רוב בנין ורוב מנין [11] כל מו׳ וג״ד שיש לנו וכל עוד שחוזר ונעור שום כח לקיומה אגלאי מלתא דאכתי לא נגמרה שליחותן וכו׳ וגם נקע״ע [12] דעת כל הפוסקים המסייעים בסברתם לבטל המו׳ בב״ד הגדול שבירושלים ובסנהדרין גדולה ומשה על גביהן וכו׳ וגם נמסרו להם כל זכיותינו וכו׳ וכיוצא מזה ועניינים דאסקינן אדעתין ודלא אסקינא אדעתין על הכל אנו אומרים דרך כלל שהוא בטל ומבוטל וע״ד הר״ן [13] אנחנו סומכין דס״ל דאין למו׳ [14] ביטול כלל כל שנתחכם בה וכו׳ כללו של דבר שכל מה שנעשה בענין האמור הן היום הן אח״ך הן אם נלכו אנחנו כולנו או מקצתינו לעיר אחרת או לבה״כ אחרת וכו׳ הן יהיה דרך מחילה או מתנה וכו׳ הן דרך חיוב וכו׳ הכל כאשר לכל אנחנו מבטלים את הכל מעכשו ביטול גמור ואפי׳ נשתוק עידן ועידנין לא יורע כחנו כלנו או כח שום אחד ממנו, ואפי׳ יחזיק במה שיחזיק אפ״ה לא יהיה לו שום חזקה הכל אנחנו מבטלים ועל אלה הדברים אנחנו סומכים ואתם שלוחינו אשר לא תגמר שלוחתכם עד עולם עד שתצא מוד׳ וג״ד [15] תקיפא כראי מוצק [16] אשר אינה בטילה עולמית והרשות בידכם למנות שלוחים אחרים עמכם מעכשו ולאפס הפנאי לא גמרנו כל הצורך ולעת הצורך עלינו לגמור וכו׳ ולכתוב כל המצטרך לענין ולרבות ולא למעט יוספים אנחנו לבאר גד״ז [17] ואין לה ביטול וכו׳ ולא משבוש לשון או חסיר וכו׳ עד דמשתמע לתרי אנפי אלא הכל יהיה נדרש לזכות המג״ד [18] ולראיה על כל הכתוב פנים ואחור ח״פ דלא כאס׳ ודלא כטו״ד כתחז״ל וכחסובד״ץ [19] והיה זמן הנז׳ לעיל והכל שריר ובריר וקיים.

נסים הרוש ס״ט **אלעזר מרעלי** ס״ט

118

ידין המון׳ רוחי הרשב״ח נרו׳.

אתה שלם וביתך שלם וכל אשר לך שלם מאדון השלם ומאוהבי שלם ומרודפי שלם ובפרט להאם אמי מב״ת וכלתה מב״ת ובתה מב״ת ולנכדיה יש״ה זכרים ונקבות ה׳ באברתו יסך עליהם וקודם כ״ד שלמא רבה להחכמים ותלמידיהם ובפרט להחכמים הותיקין כה״ר

9 ר״ת על גבה. 10 כחרס הנשבר שאין בו ממש. 11 נזיר נב:
12 נקטו על עצמם.
13 בריש פ״ד דגטין בסוף ד״ה גרסינן בערכין, שהביא הרי״ף על המשנה ״בראשונה היו עושין ב״ד במקום אחר ומבטלו . . .״.
14 דסבירא ליה דאין למודעה.
15 מודעה וגלוי דעת. 16 קשה וחזק. 17 ר״ת גלוי דעת זה.
18 ר״ת המגלים דעתם.
19 התמנו פה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי כתקנת חכמים זכרונם לברכה. וכחוזק סופרי בית דין צדק.

ישועה התתן סיל״ט וכה״ר יהושע נרו׳ ואנשי ביתם העי״א ולהיקרים ישועה ושלמה יצ״ו ואנשי ביתם העי׳ ושלמא רבא להיקרים ק״ק קהלכם ישצ״ו ובראשם יחידי סגולה העומדים בפרץ לש״ש ובכלל הר׳ יהודה אגייני נרו׳ והר׳ יצחק נרו׳ והר׳ מרדכי נרו׳ והר׳ מאיר נרו׳ והר׳ משה חמאני נרו׳ והר׳ משה צאייג נרו׳ והר׳ יעקב ן׳ סיסו נרו׳ וכל העדה כולם קדושים ה׳ עליהם יחיו הם ואנשי ביתם וטפם וכל אשר להם הקטן יהיה לא׳ וכו׳.

א ח ד ״ ש כראוי נעלם כאי שמואל יצ״ו באיין כא נעייא נתכלים מעאה פחאל נאס לכלאם די כא יזוג׳דלי פסאעא פעם על פעם וכא יכלליה וויעמל הווא די צ׳הרלו וב״מ ב״מ כא יוקף על קצת ממנו לולייא בקצרה והיא א׳ מס׳ רבוא על האד תעבייא די עבא נשמה דייאלנא יזוורהא למ״ק פכאטר ופכאטר וכו׳ וכלא לגוף בלא נשמה היאמן כי יסופר אין ערך ותכלית ואין די לכתוב קצת צרותינו המרחם הוא ירחם ועילה מנהון הווא רוחי ונפשי ואור עינינו הרמ״ה נר״ו די כלאנא עומיין בלא גוואד ועבאה׳ ממקום למקום כמו שתאמר לסעודות הרשות ב״מ די קודם סעודת מצוה וכלאני אני הצעיר ואמו מב״ת. סא[טים] ושוטים במדבר ולא הר[אנו] לא ראשית דבר ולא אחריתו וכו׳ ומבקש ומתפלל מה׳ ירמ״י שיחזורהו לביתו שמח וטוב לב כתאותו וכתאות אמו וקרוביו ואביו הכותב בדמע בלב נשבר ונדכה ויכון האדא סוף וקץ לצרות עמו ישראל בפרט וחונא בכלל ואח״ך שואלים ודורשים בשלם הצעיר וזעיר הבן יקיר לי הנבון הרמ״ה נר״ו אני הצעיר הכותב ואמו מב״ת ואחיו נר״ו ואחיותיו מבת׳ ודודתו מבת׳ והי׳ יעקב אדהאן והי׳ יעקב מימראן ישצ״ו והילדים אשר חנן ה׳ את עבדיו יעקב יש״ה ויצחק מימראן ואחותו יש״ה ונושקים כפות רגליו וידיו ממרחק ה׳ יחפי עליהם באברתו אכי״ר, ולדאבא יא כבדי גאזי כיר פכיר לעקרת הבית אשת חיל מרים מב״ת מן ענדי וקולהא כירהא נודע בשערים לכל באי ביתה וכ״ש מעאך ומעאנא... מסהור ומערוף ועמל מוצ׳עו פקלב לקלוב לפנים ולפני וכו׳ ה׳ יתמלא רחמים על נאמן אהבתה ואהבתינו הוא ניהו בעלה ישצ״ו ה׳ לא יזוול ללעין מא ראת והכי נמי תגאזי כיראן להר׳ יצחק ולהצנועה הרושה מב״ת ולג׳מיע... [מא תמא מעאך׳] מאהבה וכ״ש מי שגמלך במצות שהניח לנו וירשנו מאבינו סבא ע״ה ובפרט לידי״ן הכשר במעשיו יהודה אגייני ישצ״ו ומעא כולשי יאכבדי אידא ווזד ציר נאמן די יעבי לולאד אג׳י פחאלך בשלם נזוולו אוחשיך וקודם כל דבר תקבט בכאטר בעלת הבית מב״ת מרים ה׳ יזכי הבנים יעקב ומשה יש״ה למ״ן זכות א״א... לתורה ולמצוות לשמור ולעשות ולקיים ולחופה בבנים ובבני בנים בחיי אביהם ואמם וקרוביהם אנס״ו מו״ע ודון כאטרהא לא תעמלשי לאיין כבר קבלנו אשת חבר כחבר ומרוב אהבתה לש״ש נג׳יוו מעא כאטרהא כליה דעת נשים וכו׳ האדי די מנאיין תקרא עליהא האד לחרוף הייא תערף כולשי ובעד תגאזיהום כיראן נטלבו מן שי״ת יכתר כירכום כתאותם וכחפצם הטוב וכתאותינו לטוב מו״ע אנס״ו נרג׳ע נתני בסלאמי להנכבדים וחשובים ממלכת כהנים וכו׳ ק״ק קהלכם ובפרט להנז״ל תעלמו יאכותי באיין פסאעא די כלטו ת״ח דייאלנא מן ענדכום יום ב׳ שעבר וקאללי מו׳ יוסף ראג׳ע כתבתלכום בקצרה שאיין עאודולי ישו ן׳ עיוש ושמואל ן׳ עיוש לשאיין נוגע לנו ולשאיין נוגע אילכום די קאל השר ודי ב״ב הנוגע לכם תכף ומיד כתבתלכום יום ב׳ הנז׳ בשאיין עאודולי אנא פלמוצ׳ע דסיום בש״ש ובראוואתכום כלטו די כתבתולי קריתהום וואג׳בתכום ועטית לברא למו׳ יוסף הנז׳ פדיך סאעא כאן כלט לקאייד ודי סאט מן לקהל כריג׳ סלים עליה ולוכרין משאוו למדינה טלעו להדייא חזאם בסך־קם־ ושמאע ויבזאר ותזאז וזאווני לקהל לצ׳אר העמיסו עלי משית מעאהום וסבקנא ליהודייאת עורטו ביה וכלטנא בלהדייא ועורטנא ביה ופריח בייא וקאל יעמל מעאנא לכ״ר ורג׳ענא פסאעא די כא תנסיד לבאב בדכולנא כלט

הה״ר שמואל סונבאל נר״ו והר״י צבע נר״ו מן צור ודור סלמית עליהום וגוזית ביתית מעא הר׳ שמואל הנז׳ ליל ליל והווא יזבדלי פיכום ואנא נזבדלו פסגול אכ׳ור בעדהא קאללי אש ענדיך מא כא תוואג׳בנישי עלא יהוד צפרו הווא יקדים לענדכום מעא ווחד ח׳ דלכ׳יל וואג׳בתו וקולתלו לפלשתים וכדומה ולעניות וכדומה ומא תמא מא ירא חאד בקיצור קולתלו אידא ג׳רדיך פיהום נציפדליך מן אוראהום גדא ויג׳יו פליל ויצבחו הנא קאללי עשה והצלח ובקיצור כא נכתבלכום צבאח בכרי ואיין לברא נקראהא די כתבת לצפרו ואיין ליהודי די יעביהא קולתלו ליהודי מא הנא חד מן צפרו וראני ציפדת ואחד די יג׳יבלי גוי רקאס באופן גוזת נהאר מא פרקתו לאיין וליל זבדלי פהאד סי יכון ח׳ מראת ואנא כא נמדיג ונבלע חתא רקדו נאס ותחריך פלפלראס ג׳ברני גאלס ענד ראשו קאללי אש ענדיך מאזאל מא רקדית קולתלו כא נכמים פשאיין יחל בינא ולא ג׳ברתלו טריק וואג׳בני קאללי יכון כ״יר קולתלו בעה״ו ועילה מנהון תעטיני כבאר יהוד צפרו פכלמא ווחדא מא פיהא קושיות ולא תשובה מאחר די נתין עיאן ועגדיך נעאס קאללי הראשונה נתסאוור מעאהום ויעטיווני למייאזין ותאנייא ידכלו מעאכום וילזמהום מא ילזמכום פמאל יר״ה די ן׳ ישו, ותאלתא יבייגו למנבאר די ענדהום קודאם יר״ה יעטיוו ב׳ מנהום בכלוטהום להנא ימשיוו ב׳ יעאודו למנבאר דייאלהום בפמהום ליר״ה זית נוואזבו קאלי חתא וג׳אב מא יכון חתא לענד צבאח והאדשי מא קולתו אכיר איליך וחד אכור מא ישמעו מני קול הווא רקיד ואנא טאר לי נעאס לענד צבאח קריב יפזיר קאללי מאזאל פאייק קולתלו מאזאל קאלי וואג׳ב אופן המועיל פשאיין תכלמנא קולתלו אופן המועיל מן השמים יעמלוה קאללי קול ושאיין תקול גאזיך עארו קולתלו מא יגוז עארו אגיר מלפני אדון הכל קאללי אידא תעריף פייא שי דין ומדהב צחיח קולו בקיצור וה׳ יעאוני עליה ותעריף באיין לחיי פבנאדם כאיין קולתלו ירמי רוחו ליקוב״ה על סאסייא יזוולהא מן ליהודי ועלא ת״ח מא יודכאדושי בשום אופן פלגראמא ויחייד יהוד צפרו קאללי ארא ידיך עטיתו ידי וקאללי יהוד צפרו כותך וסחאביך ובכללם כולהום גוזתהום ות״ח די יכלמהום אנא נכלס וסאסייא נשייב רקבתי ונקול בהפך לשר ונתין שרח בכטריך והאדא תכלית התשובה, חבקתי ידיו רגליו ופניו ועיניו ורגליו וזבדנא ארהט אכור ובקיצור כא נכתבלכום ובתוך המזון אור ליום ה׳ קאללי וואחד לחנבל תנאס לדרע מזייאן ווידיד וזוז תלאלס כמאל לקיטאר וואחד שמאט אש ילזמני פיהום נעטיהולך ציפדו ליהוד צפרו יסריהומלי ויכונו ענדי יום ו׳ או יום ז׳ או יום א׳ קולתלו אפי׳ שוה פש״ן אנא נסירהום מן ענדי מן זאנב טריק די מקטועא ולא נקבד מנהום אפי׳ פש״ן קאל ייה קאל לא, נשבעתי וגזרתי שלא יוסף לדבר אח״ך קאללי יפה עשית מתחילה בנדון דידן יפה עשית בכל וב״מ ב״מ אלו היה דבר של קושי ושל רמאים יכון פסדו כאמל ב״מ ע״י השר וע״י ועכשיו תניח לי לנשק פיך ועיניך וכן היה, בבקרו של יום ה׳ ציפדת אורא דוד ן׳ שעאבא וקולתלו תמשי לפאס לבאלי תסרילי תלאלס זוז וחנביל ראש דריש ושמאט מן שבראיין טול ושבראיין תאסיע ויגוז ענד סי עבד סלאם ניניו יכלס ומשא ופליל קאללי יא מעלים אב׳ תלאליס מן האד רהט, די הווא לחנביל ציפדלו לצפרו ותללאס הא... ג׳יבתהום, די מנאיין חצ׳רהום קדאמו קאללו מן האד סי כא נחב ודאבא יאכאי אב׳ אגיר כתב לצפרו וראהום מא יכליוך שי תכ׳סר פלוסהום מן עינדיך קולתלו גיר אידא יכון חתא תרג׳ע מן תטאוין ומא ליום לייאלי וטריק מקטוע קאלי לדי יסלאח ביך עמלו ועלא סבא משה חמאני מא ג׳יתישי מן ג׳יתתו אגיר לקאייד למכ׳תאר קאלי נוד קול לשלם ן׳ אדהאן יכרי ימשי למראקש יכדים טיחת עליה וקולתלו חבית מן אלאה ומניך תעמל פיה כ״יר חתא תג׳י מן תטאוין קאללי אש כא יג׳יך קולתלו מא יג׳יניש קאלי ולייאה כא תרגב

פיה קולתלו יהודי ן' עמי ומעלים ובלא מא נקתלוה ביידינא פהאד תלג' דלייאלי קאללי עלא וג'היך חתא נג'י מן תטאוין וממילא חתא משה חמאני האדא באס נעלמו ומן הנא לתם איה"ב והי"ת תמא וכולשי לש"ש, ונרג'עו לנדון דידן גאז עלינא אידא נג'י נכתב מא יקדני לא כאגט ולא חבאר ונעאוודלכום קצת יום ד' קבדנא ותפאצלנא מעאה בכמסתאש אר מ'ייא וכמסא ועשרין תשלום הממון חתא יג'י מן תטאוין כללאנא חתא תפאצלנא וקבדנא קאלנא ט"ו יהודים יכלסו בקית אנא וליהוד מקבודין ונעטיו דברים ופכרנאה פאעורט חתא יכמל זמאם בתרקיב בקא חתא עייא וטלקנא יום ה' מא כמלשי זמאם תרקיב באתו עליה ולא תקאדא חתא ליום ו' פצ'הור פדיך סאעא בדאוו יקבדו קבדנא פהאדיך לעשייא מ"מ מייאתיין רייאל ויום א' צבאח קבדנא ונג'מיע רוב פצלא די כה"ר יעב"ץ זלה"ה וגלס עלינא מסככרין פביבאן ב"ה ודי טאח מאקאם סוף דבר יום א' וליל ב' ויום ב' חתא לעאשר נקבאד סך אלף ומייאתיין ונוץ בלמות ולקתיל ל"א ונפצ'חית נאס ובתוך זה יום ה' ויום ו' נשבעו שבועת הגאונים עבו ן' מימון ומשה ן' שמול ושי אוכרין ועכ"ז לא הועילו כלום ופלעאשר דיום ב' צאפד מן אורא בדי"ץ וקאללהום תעטיווני סך־בוו־ וקבדו רהן וחב יפצ'חהום ווקף הצעיר הכותב עטא ג"ו רייאל כאנית ענדו פקדון ורצד עלא טאבא תכריג' שום־כם־וגזר על הזולת עטאוו תשלום־בוו־הנז' ויצאו לאור תכף ומיד פסאעתהום ת"ל וכריג' פחאלו וצבאח קבדנא פסוכרא פסך חמש מאות ומאזלין מקבודין פיהא ופכסראן למאל ירג'ע רייאל והוצאות וכדומה וטלבו עלינא רחמים והצעיר הכותב יאסר מא תמרתית ליל ונהאר האדי עשרה ימים מא דכלית לצ'אר דון יום ש"ק ליל ונהאר בלא טעאם בלא מא וסייעתא דשמייא מוזודא ת"ל ה' יחשוב הכל כ"ע וינבהנא לטריקו ויכון האדא סוף וקץ לצרות עמו יש' ואנחנו בכלל ונתום בדאוו תסהלו פשאיין עאוונתו כותכום ה' יכלף עליכם לאיין לעיקר דלסקא דייאלי פהאדשי לכתרא מחמתכם ולעיקר דלחיבוק ונישוק כפות רגלים באש לא יקול לכותי ילזמכום שאיין ילזמנא חינא לאיין קאללי פסאעא די כתב ליהוד תטאוין עלא מג'יה בראת יר"ה קאללו יכתבלהום לסביבות דייאלהום ילזמהום מא ילזים יהוד תטאוין וה"נ קאללו יכתב ליהוד פאס יע"א ופלברא די ג'אב פיידו הווא ללקאייד פאס ולבאסא עז"א מא מכתוב פיהא אגיר די יקולכום פלוני תיקו ביה ותו לא והיינו טעמא חתא שייבית רוחי עליכום ועטאני לכלמא סו"ד מא ישמעוהא כותי והאדא מא ריית מא נכתבלכום אליום די יום ה' ס' וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ויקוצו מפני בני ישראל וכא נעטי האד לחרוף פצ'הור יום ה' לסי עבד סלאם ניניו יעטיהום בפאס לבאלי לחד מערפא יבלגהומלכום והומאן ג'והד צ'הור כרג'ו לתטאוין וכ'לאוולנא למאל יבלג מקנאס יום ב'... איה"ב וכא יכסנא פיה טרף כסאראנאת ורהון ומכארג'את ואתם שלום מאדון השלם ומהצעיר המדוכה וזעיר אב"ה ס"ט.

יוספים אני ואמך להעמיס א"א שלומות להר"מ נר"ו גרידי נקוליך פאש מן עבודה כ"ת חתא מא וואג'בתניש עלא האדאך לעלוב די קולתליך תכון מדבר על לבו דברי נחמה המישיבין את הלב ונפקא מינה בפיך ובלבבך לעשותו עושה ומעשה וכו' וכ'דאליך זמאם דלאום די מנאס עטיתו נסכא ללקהל באש קבדו ג' דזמאיים לוליין קאלהום ר' דייאליך ראה ענדיך וידא מאעך ציפדו עה"ר ע"י שמואל נר"ו אפי' יכלט יום ש"ק וידא פצ'אר כתב פאש מן מוצ'ע הווא לאיין סנידקא די כ"ת חלנאהא ולא ג'ברנא שי פיהא עלא ווג'ה ולא בדקנו לפנים ולפני ואתה שלם מאדון השלם ור"ש.

על המכתב כתוב: המשכיל ונבון הר' שמואל בן חמו נר"ו בצפרו יע"א אמגר... קרוב"ץ.

תרגום והערות
מאת מר חיים בנטוב

יד"ין המו"ן רוחי הרשב"ח [1] נר"ו.

אתה שלם וביתך שלם, וכל אשר לך שלם, מאדון השלם ומאוהבי שלם ומרודפי שלם ובפרט להאם אמי מב"ת, וכלתה מב"ת, ולנכדיה יש"ה [2] זכרים ונקבות ה"י, באברתו יסך עליהם. וקודם כ"ד [3] שלמא רבה להחכמים ותלמידיהם ובפרט להחכמים הותיקין כה"ר ישועה [4] החתן סיל"ט וכהה"ר יהושע [5] נר"ו ואנשי ביתם הע"י ולהיקרים ישועה ושלמה [6] יצ"ו ואנשי ביתם הע"י. ושלמא רבא להיקרים ק"ק קהלכם ישצ"ו ובראשם יחידי סגולה העומדים בפרץ לש"ש ובכלל ה"ר יהודה אגייני [7] נר"ו והר' יצחק [8] נר"ו והר' מרדכי [9] נר"ו והר' מאיר [10] נר"ו והר' משה חמאני [11] נר"ו והר' משה צאייג [12] נר"ו והר' יעקב ן' סיסו [13] נר"ו וכל העדה כולם קדושים. ה' עליהם יחיו הם ואנשי ביתם וטפם וכל אשר להם הקטן יהיה לא' וכו'.

אחד"ש כראוי אני מודיע לאחי שמואל [14] יצ"ו שאני גלאיתי לדבר אתו כמו עם בני אדם [של צורה], מה שמזדמן לי בשעתו פעם אחר פעם והוא מגיחו [דברי] ועושה מה שנראה לו. וב"מ ב"מ הוא עומד על קצת ממנו. ראשונה בקצרה והיא א' מס' רבוא, על זאת הלקיחה שלקח נשמה שלנו [15] שתבקר במ"ק בגלל ובגלל וכו'. והשאיר הגוף בלא נשמה היאומן כי

1 הר' שמואל בן חמו וכן מפורש על גבי האיגרת.

2 ישמרם ה'. 3 כל דבר.

4 אין ספק שכוונתו לר' שאול ישועה אביטבול, אשר עד שנות הארבעים היה שמו ישועה ורק לאחר מחלה כנראה הוסיפו לו את השם שאול. ומשמע כאן שהיה עוד צעיר, סמוך לגישואיו. לפי דבריו, נתמנה לרבנות בן י"ח שנה.

5 ר' יהושע זכרי בנו של החכם ר' אהרן ן' זכרי. ומשמע שזה היה לאחר פטירת ר' אהרן בשנת תקכ"א.

6 נ"ל לזהות את שניהם: ישועה הוא ישועה עולייל שהיה כנר' תלמיד ותיק ואשתו נזקקה ליבום בשנת תקל"ח. ראה אבני שיש, ב, סי' נח. ושלמה הוא כנר' ר' שלמה אביטבול שמצאנו אותו נשוי כבר בשנת תקכ"ט. ובאיגרתנו נראה שעדיין שני אלה לא הוסמכו לרבנות אלא שהם תלמידים ותיקין.

7 משבעה טובי העיר בצפרו. בשנת תקכ"א היה נגיד מוזכר בצוואת ר' אהרן זכרי בשעת חוליו בשנת תקכ"א [תעודה אצל ר"ד עובדיה] ובתעודות אחרות. וראה תעודה 147.

8 נראה שהוא יצחק בר שלמה ן' שטרית. מראשי הקהל ועשיר. מוזכר אף הוא בצוואה הנ"ל; ויש בידי ר"ד עובדיה התחייבות ממנו שנתחייב בפני יהודה אגייני ואברהם הלוי כותב האגרת הזאת שלא לשתות יין ושכר. (ראה תעודה מס' 83, 148).

9 מרדכי אלבאז. אחד מהצורפים בצפרו, עשיר. היה נגיד בשנת תקל"ב בחג הסוכות. מוזכר בתעודות רבות. ראה תעו' 7.

10 מאיר צבע מראשי הקהל בצפרו. ראה שו"ת אבני שיש, ח"ב, סי' ח.

11 משה חמאני אף הוא מהצורפים, מקוני זכות הטבעת כסף. ע"פ תעודה שבידי ר"ד עובדיה. וראה בסוף האגרת שם מדברים אודותיו.

12 אף הוא מהצורפים ומוזכר בתעודה הנ"ל. חתום בתעודה מש' תק"ט.

13 יעקב בן חיים סיסו. מראשי הקהל. חתום על תקנה משנת תקל"ז, שבידי ר"ד עובדיה.

14 נראה לי שכוונתו כאן לאחיו ממש אשר שמו שמואל, והוא הוא אשר לקח את האם ואת הרמ"ה לצפרו, ונגדו הוא מתלונן בדבריו עם רשב"ח.

15 היא אמו.

יסופר. אין ערך ואין תכלית ואין די לכתוב קצת צרותינו המרחם הוא ירחם. ועילא מנהון הוא רוחי ונפשי ואור עינינו הרמ"ה [16] נר"ו שעזבנו סומים ללא מדריך ולקח אותו ממקום למקום כמו שתאמר לסעודת הרשות ב"מ שקודם סעודת מצוה. ועזבני אני הצעיר ואמו מב"ת סא[טים] ושוטים במדבר ולא הר[אנו] לא ראשית דבר ולא אחריתו וכו' ומבקש ומתפלל ירמ"י שיחזרהו לביתו שמח וטוב לב כתאותו וכתאות אמו וקרוביו ואביו הכותב בדמע בלב נשבר ונדכה. ויהיה זה סוף וקץ לצרות עמו יש' בפרט ואנחנו בכלל.

ואח"כ שואלים ודורשים בשלם הצעיר וזעיר הבן יקיר לי הנבון הרמ"ה נר"ו אני הצעיר הכותב ואמו מב"ת ואחיו נר"ו ואחיותיו מב"ת ודודתו מב"ת והי' יעקב אדהאן והי' יעקב מימראן ישצ"ו והילדים אשר חנן ה' את עבדיו יעקב יש"ה ויצחק מימראן ואחותו [17] יש"ה ונושקים כפות רגליו וידיו ממרחק ה' יחפי עליהם באברתו אכי"ר.

ועתה מחמל נפשי, מסור טובה כפולה לעקרת הבית אשת חיל מרים [18] מב"ת ממני ואמור לה טובה נודע בשערים לכל באי ביתה וכ"ש אתך ואתנו [ ] גלוי וידוע. ועשה מקומו בתוך הלבבות לפנים ולפני וכו' ה' יתמלא רחמים על נאמן אהבתה ואהבתינו הוא ניהו בעלה ישצ"ו ה' לא יסיר מהעין מה שראתה. והכי נמי תעביר את תודתנו להר' יצחק [19] ולהצנועה הרושה מב"ת. ולכל מי [ששם] עמך . . . מאהבה. וכ"ש מי שגמלך במצות [גמילות חסד] שהניח לנו וירשנו מאבינו סבא [20] ע"ה. ובפרט לידי"ן הכשר במעשיו יהודה אגייני ישצ"ו.

ועם הכל מחמל נפשי, אם יזדמן ציר נאמן אשר [יבא לכאן] בוא מהר בשלם להשקיט [21] געגועינו. וקודם כ"ד תקח הסכמת בעלת הבית מב"ת מרים הי"ו [ ] הבנים יעקב ומשה [22] יש"ה . . . [ויזכו] לתורה ולמצות לשמור ולעשות ולקיים, ולחופה בבנים ובבני בנים בחיי אביהם ואמם וקרובם אנס"ו מו"ע, ונגד רצונה אל תעשה דבר. שהרי קיבלנו אשת חבר כחבר ומרוב אהבתה לש"ש נסכים לרצונה אף על פי שדעת נשים וכו' זאת שכאשר תקרא לפניה אלה האותיות היא תדע הכל. אחר שתמסור להם תודתנו נבקש מן שי"ת ירבה טובתם כתאותם וכחפצם הטוב וכתאותינו לטוב מו"ע אנס"ו.

16 נראה שהוא רבי מרדכי הלוי בן אברהם הלוי, החתום בשנת תקכ"א על עדות יהודה אגייני ויצחק שטרית שהיו נוכחים בעת צוואת ר' אהרן זכרי [תעודה בידי ר"ד עובדיה]. מהאיגרת משתמע שר' מרדכי זה הוא רווק שהרי לא דובר על אשתו. וכנראה משמש כסופר. אביו פונה אליו בסוף האיגרת בתואר כ"ת, ומבקש ממנו שידבר על לב "העלוב דברים המטיבין את הלב". והוא רבי מרדכי הלוי שב"מלכי רבנן" דף פו, בערך מרדכי הלוי בן חסדאי בן אברהם, תלמידו של ר' אליהו צרפתי, ונפטר צעיר בש' תקכ"ז, והשאיר בן אחד אחריו — ר' יהודה.

17 משפחת מימראן היתה גם פאס מפורסמת ובימי ר' יעב"ץ ידוע ר' יעקב מימראן אשר היה משלם ראשון את המס. ומשפחת הכותב קשורים אתם כנראה בקשרי חיתון.

18 נראה שהיא אשתו של שמואל בן חמו.

19 יצחק שיטרית הנ"ל. והרושה כנראה שם משפחת אשתו שאולי היתה ממשפחת ן' הרוש, ובנקבה אמרו "הרושה".

20 לא ירדתי לסוף דעתו אם כוונתו לסבו ממש וא"כ היו קשרי משפחה בין הכותב לבין רשב"ח ויתכן שאמו היתה אם רשב"ח מנשואין אחרים ואביה הוא אפוא סבא של שניהם. קצת נר' כך כי לעיל מוסר ד"ש להאם אמי ולכלתה שהיא — כנראה — אשת רשב"ח.

21 נראה שכל דבריו אלו מופנים לבן — הרמ"ה.

22 יעקב ומשה הם בניו של שמואל בן חמו. במקורות שבידי ר"ד עובדיה, נזכרו ישראל יעקב בן חמו בנו של שמואל הנז', וכן משה ן' חמו.

אחזור ואשנה בשלומי להנכבדים וחשובים ממלכת כהנים וכו' ק"ק קהלכם ובפרט להנז"ל. תדעו אחי שבשעה שהגיעו תלמידי חכמים שלנו מאצלכם יום ב' שעבר ואמר לי מו' יוסף [23] שהוא חוזר כתבתי לכם בקצרה מה שסיפרו לי ישו ן' עיוש ושמואל ן' עיוש למה שנוגע לנו ולמה שנוגע אליכם את שאמר השר ואשר [אמרו] ב"ב [24] הנוגע לכם תכף ומיד כתבתי לכם יום ב' הנז' מה שסיפרו לי. אני במשפט הסיום בש"ש [25] ואיגרותיכם הגיעו שכתבתם לי קראתים והשבתי לכם ונתתי האיגרת למו' יוסף הנז'. באותה שעה כבר הגיע הקאיד [26]. ומי שנוכח מהקהל יצא לברכו לשלום והאחרים הלכו ל"מדינה" העלו לו המנחה: חגורה בסך ק"ם [27] ושעוה ותבלין ותרנגולים. ובאו אלי הקהל לבית העמיסו עלי הלכתי אתם והקדמנו לפנינו את הנשים וקיבלו את פניו [28] והגענו אנחנו עם המנחה וקבלנו פניו ושמח בי ואמר שיעשה אתנו טובה. וחזרנו בשעת סגירת השער [29]. עם כניסתנו הגיעו ההר' שמואל סונבאל נר"ו והר"י צבע [30] נר"ו מן החומה. נתתי להם שלום והלכתי לישון עם הר' שמואל הנז'. כל הלילה והוא רוצה לדבר עליכם ואני משיאו לדבר אחר, אחר כך אמר לי מה יש לך שאינך עונה לי על יהודי צפרו? הוא ישכים אצלכם עם איזה שמונה סוסים. עניתיו ואמרתי לו: הפלשתים [31], וכדומה והעניות וכדומה, ואין שם לאיש מה לראות. בקיצור אמרתי לו אם רצונך בהם אשלח בשמך להודיעם מחר, ויבואו בלילה ובבקר יהיו כאן. אמר לי: עשה והצלח. ובקיצור, ביושבי לכתוב לכם בבקר השכם [שאלני]: "איפה האיגרת אקראנה שכתבת לצפרו, ואיפה היהודי שיוליכנה אליהם"? אמרתי לו: היהודי?! אין פה איש מצפרו והנה שלחתי אחד שיביא לי גוי דוור. באופן בילינו כל היום יחד לא נפרדתי ממנו. בלילה שוב דיבר אתי בענין זה איזה ח' פעמים. ואני "לועס ובולע" [32] עד שהכל ישנו. והיה מתנועע על המטה. מצאני יושב למראשותיו. אמר לי מה יש לך עדיין לא ישנת? אמרתי לו אני חושב על הפורענות שבאה לנו ולא מצאתי לה מוצא. ענני ואמר לי: יהיה טוב. אמרתי לו בעה"ו. ועילא מנהון תתן לי ידיעות על יהודי צפרו במשפט אחד אין בו לא קושייא ולא תשובה מאחר שאתה עייף ורוצה לישון. אמר לי הראשונה, אתייעץ אתם ויתנו לי המאזנים [33], ושנית, יכניסו עצמם אתכם

23 מולאי יוסף והוא הערבי הדוור והמלווה של היהודים בין פאס לצפרו.

24 אפשר לקרות "בני ביתו" היינו משרתיו של השר, או "בן בריתנו" ואז כוונתו לשמואל סונבאל שעוד לפני בוא דבריו הועברו ע"י בני עיוש. ואפשרות א' נראית לי יותר.

25 בשים שלום. ביטוי רגיל למשפט הסיום באיגרת, המיועד לפריסת שלום.

26 נראה שהוא הוא קאייד למכתאר שמדובר עליו בסוף האגרת וגם הוא כסונבאל, היה משרת את המלך ונוסע ממקום למקום.

27 ק' אוקיות.

28 "אעורט" ערט' ב... פירושו לרצות פני מישהו. והוא כנראה טקס מסויים. בספר נופת צופים, אהע"ז, סי' כו כותב: "ורפד סאסיתו ועמללו אעורט" ושם ענין של בקשה ותחינה שמבקש גוי מיהודי לסלוח לו.

29 שער האלמלאח שהיו נוהגים לסגרו ערב ערב.

30 נראה שהוא יוסף צבע שקנה את הסאקא של טאבא בכל מארוקו מאת המלך, ראה שו"ת אבני שיש, ח"א, סי' כג.

31 הברברים. ורוצה להניאו מלנסוע לשם בטענה שבדרך יש פלשתים המלסטסים את הבריות.

32 ביטוי שמובנו אני מתעסק בדבר אחר שלא אצטרך לענות.

33 אולי ספרי חשבונות. פורעי המס יציגו בפניו מאזני רווחיהם ויקבע את המס בהתאם לכך, או שמא ר"ל שתוך התייעצות אתם ישקול את הדבר ויגבש עמדתו.

ויתחייבו אף הם במה שנתחייבתם אתם בנכסי יר״ה של ן׳ ישו[34], ושלישית ישטחו את טענותיהם[35] בפיהם לפני יר״ה. יתנו שנים מהם עם הגיעם לכאן ילכו ב׳ יאמרו טענות שלהם בפיהם ליר״ה. רציתי לענות לו אמר לי שום תשובה לא תהיה עד לאור הבקר. וכל זה לא אמרתי אותו רק לך ואדם אחר לא ישמע ממני את זה. כשהוא ישן, פרחה אני שנתי. קרוב לעמוד השחר אמר לי עדיין אתה ער? אמרתי לו כן. אמר לי ענה אופן המועיל בענין שדיברנו עליו. אמרתי לו: אופן המועיל מן השמים יעשוהו. אמר לי: אמור ומה שתאמר הבטחתיך ביצועו. אמרתי לו לא יתבצע [דבר] אלא מלפני אדון הכל. אמר לי אם אתה יודע לי איזה שביל ודרך של ממש אמור אותו בקיצור ואלקים יעזרני עליו. ותדע שיש כבוד לאדם. אמרתי לו, ישליך עצמו מנגד ליקוב״ה על ״סאסייא״[36] יסירנה מהיהודים, ובאשר לת״ח לא יוזכרו בשום אופן במס, ויפטור יהודי צפרו. אמר לי תן ידיך. נתתי לו ידי. ואמר לי יהודי צפרו אחיך וחבריך ובכללם כולם העברתי אותם. ות״ח מי שידבר אתם אני אשלם ו״סאסייא״ אשליך עצמי ואומר בהיפך לשר ואתה שמח עצמך. וזו תכלית התשובה. חיבקתי ידיו ורגליו ופניו ועיניו ורגליו ודיברנו בנושא אחר. ובקיצור אני יושב וכותב לכם, ובתוך המזון אור ליום ה׳ אמר לי שטיח אחד של שנים עשר אמה טוב וחדש, ושני ״תלאלש[37] כמאל לקיטאר״[38] וחגורה[39] אחת. הסכום שאני חייב תמורתם אתננו לך, שלחו ליהודי צפרו יקנו אותם לי ויהיו אצלי יום ו׳ או יום ז׳ או יום א׳. אמרתי לו אפילו שוה פש״ן[40]. אני אקנה אותם משלי מפאת הדרך הסגורה ולא אקח מהם אפי׳ פש״ן. זה אמר כן וזה אמר לא[41], נשבעתי וגזרתי שלא יוסיף לדבר. אח״כ אמר לי יפה עשית מתחילה בנדון דידן יפה עשית בכל. וב״מ ב״מ אלו היה דבר של קושי[42] ושל רמאים יהיה על אחריותו כולו ב״מ, ע״י השר וע״י. ועכשיו תניח לי לנשק פיך ועיניך וכן היה. בבקרו של יום ה׳ שלחתי אחרי דוד ן׳ שעאבא ואמרתי לו לך ״לפאס לבאלי״ תקנה לי תלאלס ב׳, ושטיח ״ראס דריש״[43] וחגורה של זרתיים אורך וזרתיים רוחב ויעבור אצל סי עבד סלאם

34 כנראה זהו ר״מ ן׳ יסו שעליו אנו קוראים בס׳ נר מערבי, סי׳ קי, דף קכה, א: ״הקהלות כשנתחייבו לפרוע פרעות לאדוננו המלך יר״ה בעד הר״מ בן יסו ובניו כל קהל מהקהלות״ ודרך המלכים לחייב הקהלות בחוב של יחיד שאינו יכול לשלם.

35 מנבר בערבית היא דוכן ההטפה שבמסגד וכל הטפת דברים נקראת מנבאר בהשאלה. ולכך תרגמתי טענותיהם.

36 ״סאסייא״ בדיאלקט מרוקאי פירושה כובע וראה בהערה 28. ולא ידעתי מהי כוונתו ואולי ש״סאסייא״ זהו סוג מס, אשר הכותב מבקש מסונבאל שלא יטילנו על היהודים. [ייתכן שהכוונה ל׳שישה׳, מס עקיפין על מזוזות. העורך].

37 ״תליש״ הוא משא שעל הסוסים או החמורים והוא כעין שני שקים פתוחים ומחוברים באמצע, ששמים אותם על הבהמה ומכניסים לתוכם את הסחורה.

38 כמאל לקיטאר, נראה לי שקיטאר כמו קידאר. ובערבית מרוקאית קוראים לבהמת הרכבה קידאר. ובמבטא צפרוי קיטאר. וכמאל פירוש, להשלמת ציוד בהמת הרכיבה, צריך התליש וכן השטיח וגם השמאט.

39 השמאט — חגורה היא הקושרת בין שני צדי התליש באמצע שלא ישמט התליש מעל הבהמה.

40 שוה פרוטה של נחשת. כלומר לא אקבל ממך כלום, אפילו פרוטה.

41 הביטוי ״קאל ייה קאל לא״ ר״ל שהתווכחו אחד אומר כן ואחד אומר לא.

42 נר׳ שהבנת משפט זה היא ״שאם יהיה ח״ו איזה קושי ואיזה ערעור של רמאים — שהדבר יהיה על הגנתו ואחריותו הוא והשר. פסדו — פי סדו כלומר בהגנתו הוא.

43 ודאי סוג שטיחים.

ניניו [44] ישלם. והלך, ובלילה אמר לי: "יא מעללם [45] אברהם, התלאלס — ממין זה; באשר לשטיח שלח אחריו לצפרו. והתלאלס — הנה הם הבאתי אותם. כאשר הציגם בפניו אמר לי מן סוג זה אני רוצה. ועתה אחי־אברהם רק כתוב לצפרו וודאי לא יתנוך לשלם מחירם משלך. אמרתי לו רק אם יהיה עד שובך מן תטאוין, אבל עכשיו "לייאלי" [46] והדרך סגורה. אמר לי עשה מה שנראה לך.

ועל ענין משה חמאני לא השתדלתי עבורו, רק לקאייד למכתאר אמר לי קום אמור לשלם ן' אדהאן [47] ישכור ויסע למראכש יעבוד [שם]. נפלתי עליו ואמרתי לו אני רוצה מאלקים וממך תעשה לו טובה עד שתשוב מתטאוין. אמר לי מהי קורבתו אליך? אמרתי לו אינו קרוב שלי. אמר לי למה אתה משתדל למענו? אמרתי לו: יהודי בן דודי [48] והוא (מומחה) אומן, שלא נהרוג אותו בידינו בזה השלג של ה"לייאלי" [49]. אמר לי נשאתי את פניך, עד שאשוב מתטאוין. וממילא גם משה חמאני. וזה מה שיש לי להודיעו. ומכאן לשם — איה"ב [אם יגזור השם בחיים] והי"ת שם. והכל לש"ש.

ונחזור לנדון דידן: מה שער עלינו — אם אבוא לכתוב לא יספיק לי לא נייר ולא דיו. ואספר לכם קצת. יום ד' תפס אותנו [50] ונתפשרנו אתו באלף חמש מאות ועשרים וחמש. תשלום הממון עד שישוב מן תטאוין. הניח לנו עד שהגענו לעמק השוה ותפס אותנו אמר לנו חמש עשרה יהודים ישלמו. נשארתי אני והיהודים [האחרים] תפוסים, ושידלנוהו בדברים והזכרנוהו בבקשה [51] עד שיגמרו להרכיב את הפנקס [52] נשאר עד שנלאה ושחרר אותנו. יום ה' לא נגמרה הרכבת הפנקס. נשארו ערים על זה כל הלילה ולא סיימוה עד ליום ו' בצהרים. באותה שעה התחילו לגבות. גבינו באותו בין ערביים מעלה מטה מאתיים רייאל ויום א' בבקר גבינו ונאסף הרוב בביהכ"ן של כהה"ר יעב"ץ זלה"ה וישב לצדנו סגורים בין דלתות ביהכ"ן ומה שנפל לא קם [53]. סוף דבר יום א' וליל ב', ויום ב' עד פלג המנחה נאסף סך אלף ומאתיים וחמשים בדוחק ובצער ל"א [54]. ונתבזו אנשים. ובתוך זה יום ה' ויום ו' נשבעו שבועת הגאונים [55] עכו ן' מימון ומשה ן' שמול ואחרים ועכ"ז לא הועילו

44 נראה שגוי זה היה מתעסק בכספי הכותב, ולכן ממהרו אצלו.

45 מכאן משמע קצת שהכותב היה בעל מלאכה ואומן במקצוע שהוא.

46 לילות החורף הקרים נקראים בערבית לייאלי = הלילות.

47 נראה שמשה חמאני מצפרו ושלם ן' אדהאן מפאס היו אומנים צורפים העובדים עבור המלך. וכאשר הקאייד רצה שן' דהאן יצא, זה חל גם על שותפו משה חמאני.

48 יהודי בן דודי לאו דוקא. אלא כנוי רגיל הוא שכל יהודי מכנה יהודי חברו בשם בן־עמי = בן דודי.

49 כל הענין הזה — בחורף, סדר וכאשר יענו אותו כאמור להלן, הוא פרשת שמות והיא בערך בחודש טבת. ויש שלג בצפרו בחורף.

50 כלומר לקאייד למכתאר שהוא עמד לנסוע לתטאוין. ואין להעלות על הדעת שכוונתו לסונבאל.

51 כך לדעתי ניתן לתרגם ופכרנאה פאעורט מלשון בקשה וראה לעיל והערה 28 ובנר מערבי סי' קיג, דף קל, א "ובקית נערדלהום", שפירושו "הרבה ביקשתים".

52 רשימת פורעי המס — ההטלה.

53 ר"ל שמה שהיו גובים היה הקאייד מיד לוקח.

54 לא אליכם. בזיון "פצ'יחה" זו איני יודע מה טיבה. וכנראה שמתכוין להלקאה והפשטת בגדים.

55 זוהי שבועה שנשבע המצהיר על רכושו שלא יצטרכו לשלם לפי מה שהעריכום. עקו ן' מימון הוא כנראה יעקב לוי בן מימון חותנו של ר' שאול סירירו, שנזכר בספר משפטים ישרים, ב, סי' קסג. משה ן' שמול לא מצאתי לעת עתה זכרו במקום אחר. וכנראה שהיו ידועים כאמידים. ולכן לא הועילו כלום בשבועתם.

כלים ובעלות המנחה של יום ב׳ שלח אחרי בית דין צדק ואמר להם תתנו לי סך [56] ב־ווו. ולקחו פקדונות [57] ורצה לבזותם [58] עמד הצעיר הכותב נתן נ״ו ריאל היתה אצלו פקדון. ושלח ל״טאבא״ [59] שתוציא סכום כ־ם וגזר על הזולת ונתנו תשלום ב־ווו הנז׳, ויצאו לאור תכף ומיד בה בשעה ת״ל. ויצא לו [60]. ובבקר תפסנו בעבור ה״סוכרא״ [61] בסך חמש מאות ועדיין תפוסים בגללה, ובפחת שיש ברכוש כדי להמירו ברייאל, והוצאות וכדומה. ובַּקשו [62] עלינו רחמים. [ואני] הצעיר הכותב הרבה עמלתי לילה ויום זה עשרה ימים לא נכנסתי לביתי רק ביום ש״ק. לילה ויום בלי אוכל ושתייה. וסייעתא דשמייא מצוייה ה׳ יחשוב הכל כ״ע [63]. ויורנו מדרכיו ויהיה זה סוף וקץ לצרות עמו יש׳ ואנחנו בכלל. ואתם התחילו לשלם במה שעזרתם [בו] אחיכם [64]. ה׳ ימלא את חסרונכם. שהרי העיקר של העמל שלי בענין זה על פי רוב מחמתכם. והעיקר של החבוק ונשוק כפות רגלים, כדי שלא יאמר לאחי חייבים אתם לתת כמה שנתחייבנו אנחנו. מפני שאמר לי [65] בשעה שכתב ליהודי תטאוין על בוא אגרת יר״ה אמר לו [66] שיכתוב להם לסביבותיהם שגם הם יתחייבו מה שנתחייבו יהודי תטאוין וה״ן אמר לו לכתוב ליהודי פאס יע״א. ובאיגרת שהביא הוא אתו אל קאיד פאס ולבאסא עז״א לא כתוב בה אלא ״מה שיאמר לכם פלוני האמינו לו ״ותו לא״ [67]. והיינו טעמא עד שהשלכתי נפשי מנגד עליכם [68] ונתן לי דיבורו, סוף דבר מה שישמעו אחי. וזה מה שראיתי לכתוב לכם היום יום ה׳ ס׳ וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ויקוצו מפני בני ישראל [69] ואני מוסר אותיות אלה בצהרי יום ה׳ ל סי עבד סלאם ניניו ימסור אותם בפאס לבאלי אל מכר אחד יביאם אליכם. והם [70] בערך בצהרים יצאו לתטאוין והשאירו לנו ההון, יגיע למכנאס יום ב׳... איה״ב. וחסר לנו בו חלק הפסדים ופקדונות [71] ו״מכארזאת״ [72] ואתם שלם מאדון השלום ומהצעיר המדוכה וזעיר [73] אב״ה.

56 הם 200 מתקאל. 57 כלומר לקחו מאנשים פקדונות שהיו ברשותם כדי לתתם לשלטון.
58 ראה הע׳ 54. 59 שמא לקונה ה״סאקא״ של טאבא. 60 השר אל־מוכתאר.
61 סוג מס ״שרות״ עבור המלך. 62 פנייה ליהודי צפרו שיבקשו רחמים עליהם.
63 הוא רואה בשתדלנותו עם שמואל סונבאל ״השלכת נפשו מנגד״. ומכאן המרחק הרב.
64 נראה שזו היתה מטרת נסיעת חכמי העיר פאס לצפרו שעליה דובר בתחילת האיגרת והם הבטיחו לעזור במה שחייבים יהודי פאס. ומכאן שהשתדלותו לפטור את ק״ק צפרו מן ההטלה יש בה כדי לשרת גם האינטרסים של ק״ק פאס, כי כך ק״ק צפרו ישאו בחלק מהמס שהוטל על פאס.
65 הכוונה לשמואל בן סונבאל. 66 המלך.
67 סונבאל מדבר על שתי איגרות מהמלך. איגרת אחת שכתב במאמר המלך ליהודי תיטאוין ובה ההוראה להטיל מס גם על סביבות תטאוין. וכך אמר לו לכתוב לפאס שסביבותיה ישלמו כפי מה שהוטל על הערים. ושנייה שיציג אותה בפני הקאייד והבאשא ובה צו להאמין למה שיאמר להם סונבאל.
68 הוא רואה בשתדלנותו עם שמואל סונבאל ״השלכת נפשו מנגד״. ומכאן המרחק הרב שהיה בין יהודי הקהל לסונבאל. ואם ממונה הקל כך פשוטי העם על אחת כמה וכמה.
69 משמע חדש טבת. והרי בכל האיגרת מדובר על ״לייאלי״ ועל שלג.
70 שמואל סונבאל והשר אל מוכתאר.
71 נראה שאלה הם פקדונות שיש שנותנים כלים בתור מס והם מקבלים אותם במקום המס, וצריכים למוכרם ולהפסיד.
72 שותף שנותן חלקו בסחורה וצריכים לעשות דין גוד או אגוד עם השותף השני והם כמובן מציעים את חלקם במחיר זול שהשותף ישתכנע לקנות הכל בכסף ויזכו הם בכסף בעין בעד חלקם.
73 אברהם הלוי, הממונה על קהל פאס. והוא אברהם בן מרדכי הלוי ן׳ חסדאי. ראה דברי מרדכי לר׳ מרדכי בירדוגו, סי׳ יב.

יוספים אני ואמך להעמיס א״א [74] שלומות להר״מ [75] נר״ו רצוני לומר לך באיזו עבודה [שקוע] כ״ת עד אשר לא עניתני על אותו עלוב שאמרתי לך תהיה מדבר על לבו דברי נחמה [המטיבין] ומישבין את הלב ונפקא מינה בפיך ובלבבך לעשותו עושה ומעשה וכו׳. וכמו כן פנקס ההטלות [76] שממנו נתתם העתק לקהל וכך קיבלו שלושת הפנקסים הראשונים אמר להם הרבי שלך [77] שהוא אצלך. ואם הוא אתך שלח אותו עה״ר ע״י שמואל [78] נר״ו יגיע יום ש״ק. ואם הוא בבית כתוב לנו באיזה מקום הוא מפני שהקופסה של כ״ת פתחנוה ולא מצאנו בה דבר למעלה. ולא בדקנו לפנים ולפני ואתה שלם מאדון השלום ור״ש.

על גבי המכתב: המשכיל ונבון הר׳ שמואל בן חמו נר״ו בצפרו יע״א אמגר... קרובץ.

119

.....
.....
.....

וזוהרא תס״ע ויעקב יבוס בידיך ולונא דרינא תבוס בידיך ודראר׳ ג׳אמעין יס״ע ונסאבנא יס״ע וס״ע החכם הותיק כהה״ר רפאל בנך ויעקב יס״ע רפאל ונבוסו שלמה ק׳ דלבוסאת וס״ע מראת רפאל מב״ת וואנא זוהרא נתנני בס״ע עלא ר׳ חיים ורא אלאה יערף אש דהאני עליך גיר למרד ותוואזיע הומא די דהאווני עליך ומא חנא כוננא עוואלין נמסווי נראווך בכבאר בסגאר, ודאבא האדי שאעא למבארכא אס יכללס וואחד נהאר די תשארא פשוק ותרא נאס ווירוויך ג׳מיל לחאל ודי רזלו פרכאב באקי ירכב ונתי כא תוציע לנאס כאטרהום שאעא נתי באקי מגבן דאבא יכלף לאה נהאר די שמענא באיין נטלקית חסיב עמלנא נזאהא לאיין מא כאנתסי דקא די האגדא והאגדא ודאבא האדי שאעא מבארכאָ וחנאָ כול וואחיד די כא יזי מן ענדכום לא יהוד ולא גויים כא נשקשווי עליך למאל פדאך ליליך ולקרקע פדא רפאל ודאבא יכלף אלה׳ ומא תעטי לעדו היבא ורא רבי ראגיב עלינא כול לילא ונהאר כא נמסווי למערה וכא נטלבו עלא קברות הצדקים ז״ל וחנא נטלבו וכול לילת שבת וער״ח נמסי נסעיל צלאוואת ונטלב פלמערה ורא רבי סאהיד עלינא אידא חסו האדוך דייאליך ארביע ותמין די חסנא חנא ודאבא ש״ל עלא עמריך ודאבא יכליף הקב״ה וראה מא זאשי למעוודא סהיר מן אייאם וחנא צאיימין מא כא נאכלו מא כא נשרבו גיר נסקסווי יהוד ומסלמין עליך ומנאיין זאוו לגויים וקאלולנא נטלקית טלקנאהא בזגארת ודאבא מא תרפיד הים דאבא יכלף אלאה, ודאבא רא לחאל עאלם עלינא גיר כא יתכטיר מן ענדכום שווא עדו שווא צדיק כא יעבי מא יעאוויד סחאל דתורה די כא תקרא תקדיך חסין

74 אלף אלפי. 75 להר׳ מרדכי.

76 תרגמתי ״פנקס לאום״ פנקס ההטלות, והוא כנראה פנקס שבכל הטלה שהיה המלך מטיל היו מעריכים את הקהל וכך בס׳ באר מים חיים לר״א די אבילה (דף ע, ב) ״די כל לאומה דלקהל די די כאנת תכרז כוננא מעריכין אותו״.

77 כנראה הוא ר׳ אליהו צרפתי שהיה רבו של ר׳ מרדכי. ראה מלכי רבנן, דף פו, ב, ערך מרדכי הלוי.

78 עם הבא ראשון על ידי שמואל. מכאן אני אומר שאחיו שמואל אינו שמואל חמו אלא חיו ממש, שהיה צריך לחזור לפאס. אך יתכן שהו מצוהו שישלח את הפנקס ע״י שמואל כלומר ששמואל יטפל בשליחותו אפי׳ יגיע הפנקס יום ש״ק.

לא מן מאל ולא מן קרקע וואמן צאב תרייס עלא ראסיך ותעטיהום דאמן אמא רפאל אוו אברהם ותזי וואחד סהיר לענדנאד תפאייז עלא מא ריתו וזמיל לחאל עלא רקאבכום די סלככום לחאל ודאבא עלמנא בזוז דלחרוף כיף נתי אידא מא ענדיך באס וס״ע אחרון אחרון חביב אברהם ז׳ מאמאן יצ״ו וס״ע נות ביתו מב״ת ודאבא יא רבי חיים אידא תרא ויאחד למאורע זרא לר׳ סעדיה בירדוגו ליסיר די כאן ענדו האד זמעא גלב״ע רא נתי תערפו ודאבא מא תקנטסי דאבא יפרז אלה׳ וש״ל עלא רפיק דאבא יכלף אלאה ישתבח שמו לעד רחמן מלא רחמים יכול על כל אחרי צרה רוחה וש״ר.

ע״ה משה אסולין סי״ט

תרגום[1]

וג׳והרא תדרוש בשלומך ויעקב ינשק ידיך והבת לונא של רינא תנשק ידיך וכל הילדים דורשים בשלומך והמחותנים שלנו דורשים שלומך. ודרוש בשלום החכם הותיק כבוד הרב רבי רפאל בנך ויעקב דורש בשלום רפאל ואנשק שלמה מאה נשיקות. ודרישת שלום לאשתו של רפאל מנשים באהל תבורך [2], ואני ג׳והרא כופלת בדרישת שלום לרבי חיים והשם יודע מי עצר בעדי רק המחלה והכאבים הם עצרוני ובלא זה היינו מוכנים לנסוע וללכת לראותך בנעריינו ובזקנינו, וכעת ברוכה השעה המבורכת שיכול אתה ללכת לבטח ברחובות ובשוקים תראה אנשים ויראוך הגמול לזמן, הפתגם אומר מי שרגלו באוכף הסוס עתיד לרכוב, ואתה רגיל להסיר דאגות מלב אחרים, ואיך הנך עוד עצוב, עתיד ה׳ למלא מחסורך. אותו יום ששמענו שעזבת בית הסהר, כאלו עשינו מסיבת שמחה כי המצב היה רע מאד והעלילה לא היתה קלה, וברוך מחליף את הזמנים. מצדינו כל אחד שהיה בא מאצלכם אם יהודי או גוי היינו שואלים עליך, הממון היה פדיונך וכפרתך והקרקע פדה את רפאל, וה׳ יברכך, והפתגם אומר אל תתן לאויב שיבין ויראה את דאגותיך. וה׳ יודע ומשקיף עלינו שכל לילה ויום היינו הולכים לבית החיים להתפלל עליך לפני קברות הצדיקים זכרונם לברכה וכל ליל שבת וראש חדש הייתי מדליקה נירות בבתי כנסיות ועל הקברות בבית החיים וה׳ יודע על מה שדאגנו לך והשתתפנו בצערך יותר מהקרובים שלך שלא דאגו לך לרביע ולשמינית ממה שדאגנו לך אנחנו. ושבח לאל על החיים וה׳ יגמולך כל טוב, ולא יכולים לספר לך כי יותר מחדש ואנחנו צמים בלי אוכל ומשקה רק שואלים ודורשים עליך יהודים וגויים, ואחרי שבאו הגויים ובשרונו על שחרורך צפצפנו בפה מרוב שמחה ואין לך מה לדאוג ה׳ ימלא מחסורך וכל מי שבא שונא או אהוב לוקח מה שיספר והתורה שאתה לומד טובה לך יותר מהממון והקרקעות שאבדו ממך. והלואי שתתייעץ עם עצמך ותתן הערב בעדך רפאל או אברהם ותבוא אצלינו איזה חדש תטייל ותסיר דאגותיך. (וש״ל) על שנשארתם בחיים והצלכם ה׳, ועליך להודיע לנו במכתב קטן איך מצבך אם מרגיש טוב ודרישת שלום לאחרון אחרון חביב אברהם ז׳ מאמאן ישמרהו צור ויצילהו וד״ש לנות ביתו מנשים באהל תבורך [2], והנני להודיעך רבי חיים על המאורע שאירע לרבי סעדיה בירדוגו שבנו יחידו נפטר לבית עולמו אתה מכיר אותו, ואל תקניט את עצמך כי ה׳ יאיר פניו אליך וש״ל על החיים והחסרון יתמלא מאת ה׳ ישתבח שמו לעד רחמן מלא רחמים יכול על כל ואחר כל צרה רווחא [3] ושלם רב עבד השם משה אסולין.

1 מכתב זה נשלח מעיר מקנאס לרבי חיים מאמאן אחרי שיצא מבית האסורים על העלילה שהעליל עליו השר ראה לעיל בתעודה 92 93 ועוד.

2 שופטים ה כד.

3 ילקוט שמעוני, ירמיה שי״א, מתוך צרה רוחה.

120

איש [1] חיל [1*] שר הצבא [2], הוא רישא די דהבא [3], בקי בהויות דאביי ורבא [4], החכם השלם והכולל הדו״מ כמוה״ר אבנר ישראל הצרפתי ישצ״ו כי״ר.

אחד״ש כדחי לידעי בינה ונפ״ה על העליונה, ורוש׳ לדביתיה דמר תגיל ותפרח בבנים ובני בנים כגפן וכשושנה, ורו״ש ורו״ש ואותיות אשר תבאנה [5], אודות ידידינו כמוה״ר רפאל מאמאן ישצ״ו כי שמענו שרצונו להסיע דירתו ממח״ק למתא מקנאס יע״א ובאתי לחלות פני אדוני להיות מטפל במצוה כזאת ולצרף עמו ת״ח ואנשים של צורה לפייסו ולרצותו על הדבר הזה שלא לצאת מארצו ומולדתו מכמה טעמי חדא והיא שקולה ומכרעת מחמת הישיבה שחידש וריבה פעלים לתורה [6] ה׳ ת״ח ונלוים עמהם ת״ח אחרים עד עשרה והוא היולדה ומחזיקה ומעמידה במתק מליו וזולתו אין לה קיום והעמדה אפי׳ שעה אחת, ומצוה רבה כזאת שהיא ת״ת דרבים אין שום סיבה בעולם מספקת לבטלה, ולדעתי אסור אפילו לעלות לארץ ישראל וליבטל הימנה וכ״ש לחו״ל, ועוד שהוא מפקח על כל הת״ח והעניים ומצטער בצערם ודבריו מתקבלים לעם יותר משאר ת״ח וכמה עניים יורדים מנכסיהם ובושים לקבל ולשאול חלקם בפיהם [7] והוא משגיח עליהם בעין חמלתו, ונותן תפיסתם דרך כבוד כפי יכולתו והן אלה קצות דרכיו מלבד כמה מעלות נסתרות ונגלות מגיד שיציאתו מן המקום עושה רושם [8] ובלעדו נמשלנו לעדר תועה, וכצאן אשר אין להם רועה [9], אשע״ך נא גבור עליך המצוה הזאת אזור נא כגבר חלציך [10] ואת ריעיך עמך להכריח ולהעמיס עליו עד יצא הדבר לאור ועל מקומו יבוא בשלום ושכמ״ה מנה אחת אפים וכן אמרו ז״ל עולם כמנהגו נוהג [11] וכו׳ והיה בדעתי לצאת בעקבי הצאן [12] ההולכים להשיב שבות [13] כמוהר״ף הנז׳ אולי ישא פני ודין גרמא דעצירה [14] שאני עלול לנזילות ועינים רכות לבל יכם שרב ושמש [15] ואין להאריך כ״א בשלום אדוני וטובתו ולמען יאריך ימים על ממלכתו כ״ד איש צעיר.

אליהו הרוש

121

התמ״ה

בס״ד

חנא אלכאתמין לספאל סאחלנא כמוהר״ר משה אבן חמו נר״ו וקאלנא אנא קא נחאב בעזרת האל נעמאל אלפראח לבני נר״ו ונמלכו מעא האד ליתומה חורגתי וקבטאת ארשות מיד החכמים השלימים דייני פאס יע״ה ולבנת לאסקא פי דארי די כיף ריתו וחקיתו מפתי

1 ראה הלאה תעודה 125.
1* שמואל ב׳ כג כ.
2 מלכים א׳ א יט.
3 דניאל ב לב.
4 סוכה כח א.
5 ישעיה מד ז.
6 ברכות יח ב.
7 שבת נו א.
8 ב״ר פס״ח.
9 במדבר כז יז.
10 איוב לח ג.
11 ע״ז נד: ומסיימת שם הגמ׳ ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין.
12 שיר השירים א ח.
13 ירמיה מט ו.
14 ברכות ה ב וכאן בהשאלה הסיבה שעצרתי מללכת היא מחלת עינים.
15 ישעיה מט י.

תאכל ומכוסי תשתה ובביתי תשכב עם אמה והאדום שלשה אנשים די הום משה ן׳ זאהא ושמעיה ן׳ סיסו ומרדכי אצראף ראכום כא תראוו אש כא יעמלו וקא יחבו יעביוו מתאע ליתומה באמה ובזרוע וראכום כא תראוו אש קא יעמל ן׳ זאהא ואש קא יעייט ואש קא יכראג׳ עלא פומו: נדנא ח״ו מחזיק במחלוקת נפיק מינה חורבא, נדעיה אללמכזן ונכסרו כתאר וכתאר, נזאבל מעאה בשווקים וברחובות נג׳יוו חס ושלם לחילול השם ובני אדם מרננים ומדברים תועה ומתלוצצים ואדם חס על כבודו יותר מממונו: עליהא קא נעמאל ענדכום אלעלם וקא נעמאל מודעה באיין כליה נסלחו ונעטי סי מתנה לוואחד מן תלאתא אוו לג׳אווג׳ אוו לכולהום בגיר קלבי ואנא אנוס ומוכרח במעשי, נטאריב מא קדראת, נדעיהום מא קדראת: יקומו לקהל יצ״ו יהדוהום ויתכלמו עלייא ראכום קא תראוו אגיר קא יתפרג׳ו ואין פוצה פה ואין מצפצף עליהא כול מא נעמאל הווא בטל הלא תדעו הלא תשמעו ומוסר אני מודעה בפניכם מתנתי אינה מתנה ומחילתי אינה מחילה ופשרתי אינה פשרה ושבועתי אינה שבועה, גם כי אשבע לקיים המתנה אין פי ולבי שוים וכל אשר אני עושה ונותן ומוחל ומפשר ומקבל על עצמי אחריות היתומה הכל בטל כי אנוס ומוכרח במעשי כמו שיודעים כל באי שער העיר הזאת וכמו שראו בעיניהם עד כאן סתם דבריו כמוהה״ר משה נר״ו וראינו דבריו נכוחים ואמתיים ונבונים וידענו והכרנו באונסו שהוא אנוס אונס גמור ויותר ממה שנזכר שמענו וראינו וידענו ידיעה תמה עלא רקאבנא אלא כולשי חאק באיין הווא אנוס ומוכרח במעשיו ושלשת האנשים הנז׳ עושים מה שאין הפה יכולה לדבר והעולה על כלם משה ן׳ זאהא לכן לראיה ולזכות ביד כמוהה״ר משה נר״ו כתבנו וחתמנו פה ארבעה עשר לניסן המו׳ שנת א ד מ ת קדש לפ״ק והכל שריר ובריר וקיים.

סלימאן מימון ן׳ חותא **סאלם ן׳ נסים ן׳ עטייא** נ״ע ס״ט

תרגום

אנחנו החותמים מטה שלח אחרינו כבוד מורינו ורבינו הרב רבי משה אבן חמו נטריה רחמנא ופרקיה ואמר לנו שאני רוצה בעזרת ה׳ לחתן את בני נר״ו ולשדך אותו עם היתומה החורגת והרבנים דייני פאס יעזרם האל הרשוני על זה. והבת החורגת רדופה לביתי כמו שאתם רואים באמת מפתי תאכל ומכוסי תשתה [1] ובביתי תשכב עם אמה ואותם שלשת האנשים שהם משה בן זאהא ושמעיה בן סיסו ומרדכי אצראף הנכם רואים מה הם עושים שרוצים לקחת נכסי היתומה באמה ובזרוע. והנכם יודעים מה שעושה בן זאהא מה שצועק ומה שמוציא מפיו, אם אעשה כמוהו אהיה מחזיק במחלוקת ח״ו [2] ונפיק מיניה חורבא. אתבעינו לשררה ואפסידנו, יותר ויותר שיצא עלי לעז, אחרף אותו בשוקים וברחובות נבוא חס ושלום לידי חילול ה׳ ובני אדם מרננים ומדברים תועה ומתלוצצים ואדם חס על כבודו יותר מממונו [3], על כן הריני מגלה דעתי ומודיע לכם שאם אשלים עמהם ואתן איזו מתנה לאחד או לשנים או לשלשתם אני נותן שלא ברצוני כי אני אנוס ומוכרח במעשי למריבה לא יכול, לקבול לפני השררה לא יכול. אנשי הקהל ישמרם צור ויחיים שיוכיחו אותם וידברו עמהם עלי, הנכם רואים שהם עומדים מרחוק ומסתכלים ואין מהם פוצה פה ומצפצף [4]. על כן כל פשרה וכל מה שאעשה עם שלשת האנשים הללו

1 עה״ד שמואל ב׳ יב ג.
2 מס׳ ד״א זוטא ט.
3 ירושלמי כתובות סוף פ״ד.
4 ישעיה י יג.

הוא בטל, הלא תדעו הלא תשמעו [5] ומוסר אני מודעה בפניכם מתנתי אינה מתנה ומחילתי אינה מחילה ופשרתי אינה פשרה ושבועתי אינה שבועה, גם כי אשבע לקיים המתנה אין פי ולבי שוים, וכל אשר אני עושה ונותן ומוחל ומפשר ומקבל על עצמי אחריות היתומה הכל בטל כי אנוס ומוכרח במעשי כמו שיודעים כל באי שער העיר הזאת [6] וכמו שראו בעיניהם עד כאן סתם דבריו כבוד מורינו הרב הגדול רבי משה נר״ו וראינו דבריו נכוחים ואמתיים ונכונים וידענו והכרנו באונסו שהוא אנוס אונס גמור ויותר ממה שנזכר שמענו וראינו וידענו ידיעה תמה על שכמנו (אחריותנו) ושהכל אמת שהוא אנוס ומוכרח במעשיו ושלשת האנשים הנזכרים עושים מה שאין הפה יכולה לדבר והעולה על כלם משה בן זאהא, לכן לראיה ולזכות ביד מורינו הרב רבי משה נר״ו כתבנו וחתמנו פה ארבעה עשר לניסן שנת א ד מ ת קדש לפרט קטן והכל שריר ובריר וקיים.

122

התקנ״ד

ב״ה

במותב תלתא כחדא הוינא ואסהידו קדמנא כר׳ יהודה עובדיה בר משה וכ״ר מסעוד הכהן בר׳ כ״ר מכלוף בתע״ג שהם יודעים ידיעה נאמנה שהר׳ יוסף ן׳ חמו דמ׳ יסו אדבדובי ן׳ קמיח מתושבי צפרו יע״א הוא איש בליעל ורע מעללים ומוסר ישראל בגופם ובממונם ואין פחד אלד״ים לנגד עיניו [1] עכ״ס עדותם ולראיה כתבנו וח״פ תמ״ת במאמר א׳ מבדי״א בחמישי בשבת ז״ך לתשרי שנת תקנ״ד לפ״ק בפאס יע״א והשו״ב וקיים.

יהודה דוד א״א משה ן׳ יוסף ס״ט **אליהו מאנסאנו** יס״ט

עמדו לפנינו בהסכמה יחידי הקהל בקושח״ך הר׳ משה אלבאז והר׳ דוד הכהן והר׳ אברהם אלבאז והר׳ שלמה ן׳ מאמאן וה״ר משה אדהאן והר׳ אהרן הכהן והר׳ יצחק אג׳ייני והר׳ מכלוף ן׳ עטייא ובכח הקוש״ח הודו וקבלו אנפשייהו שכל מה שיעשה איזה יחיד מהם בענין הריב שיש להם עם יוסף ן׳ חמו הן עשה כפי הדין או שלא כדין או עשה איזה ענין דנפיק מניה הפסד לצבור או נפיק מניה ריוח לצבור הכל מקובל עליהם ועל כללות הצבור בדלא ימטי לאותו היחיד שום פסידא כלל ועל כללות הצבור מוטל הכל כי כן ראו וידעו דלא סגי בלאו הכי להציל הצבור מרודף מלא ולראיה עה״ך חת״פ בכ״ה בתשרי משנת התקנ״ד ליצירה ושריר וקיים.

שאול ישועה ס״ט **שלמה**

גם הר׳ יוסף אצאייג הסכים בקושח״ך על כל האמור וק״ש.

שאול ישועה **ישששכר גוזלאן**

5 שם מ כא.

6 ע״פ בראשית כג יו״ד.

1 תהלים לו ב.

123

התקס"ה

בהיות שכאשר בנה כהה"ר שלמה אביטבול הב"ה החדשה ופתח המעבר בהאלפוקי שלמעלה מבית הכנסת הגדולה והוא של הקהל ולא הניחוהו לפתחו רק כששתפם עמו בהב"ה והיום שעמד לערער לבטל המכר שמכר להם התרו בו על המעבר ההוא שאם יוסף עוד לעבור מהמעבר הנז' יתן להם עשרה אוקיות בכל חודש ולראיה ח"פ בי"ב בכסלו התקס"ה ליצירה וקיים.

אליהו משה הכהן **מאיר צבע** סליט"א

בפנינו אח"מ תבעו יחידי הקהל לה' השלם הדו"מ כהה"ר שלמה אביטבול לירד עמהם לדין לפני חביר עיר ולהושיב עמו ב' ת"ח והוא השיבם שלא יעשה עמהם דין בהעיר הזאת כלל כי אם במקום אחר והתרו בו התראה בפנינו שאם לא ירד עמהם לדין רשאים לתבעו ע"י השררה ופטורים מכל אשר יפסדוהו ושמע ההתראה והלך לו ולראיה ח"פ היום יב בכסלו התקס"ה ליצירה וקיים.

אליהו משה הכהן **מאיר צבע** סליט"א

124

התע"ז

ב"ה

טופס והעתקת שטר נדרשנו להעתיקו וז"ן בהיות כי הנהר שעובר בקצת חצירות בזה האלמללאה ידוע ומפורסם שהנשים תמיד עושים בו טבילת מצוה מימי אבותינו ג"ע ובימינו, ואין מעכב עליהם שום אחד מבעלי החצירות הנז' בין שעברו בין שהם היום ונמצא לפי זה שהחזיקו הצבור בזה ואין שום אדם יכול לעכב עליהם בזה ובר מן דין שהעידו עדים כשרים וברורו בעדותם ונתקבלה כראוי בפנינו ובפני הקהל גר"ו והעידו ואמרו שקודם שבנו קצת מהחצירות הנז' והכניסו הנהר הנז' לרשותם זה כמו חמשה וארבעים שנים ופחות כפי זכירתם וכפי ידיעתם שהיה על שפת הנהר מחיצה של קוצים והיו הנשים מאהלים בהאלחווייא"ך (=סדינים) וטובלים בהם ונמצא שהיה לצבור בזה חזקה קודם שיכניסו הנהר לרשותם ולכן אין שום אחד מבעלי החצירות הנז' יכול לעכב שלא לטבול הנשים בנהר הנז' טבילת מצוה ולא יכול לעשות שום ענין בנהר לעכב הטבילת מצוה כלל ולראיה ח"פ ברביעי לאב יה"ל שנת חמשת אלפים וארבע מאות ושבעה ושבעים ליצירה ושריר וקיים וחתומים ע"ז החכם השלם הדיין המצויין כמוהר"ר שמואל ן' חותא זלה"ה והה"ש הדיין המצויין כמוהה"ר ישועה בן הה"ש הדיין המצויין עצום ורב כמוהר"ר משה אבן חמו זלה"ה ונתקיימו לגא חתימותם כדחזי וחתי' הכא תמ"ת וקיים.

שלמה א"א מימון אביטבול סיל"ט **אברהם א"א יעקב אציני** סי"ט

125

כשרצה[1] ידידינו פ' להסיע דירתו ממחז"ק מתא צפרו יע"א ולעלות לא"י תובב"א והתחיל למכור נכסיו קו"ט נתקבצו יחידי קהלנו שיבוא זל"ק ועשו מעמד על ענין זה לדעת איך יפול דבר יען שהחכם הגז' עיניו פקח על הת"ח והעניים וממנו יתד ממנו פנה בכל דבר שבקדושה וכמעט כל צרכי צבור נחתכים על פיו ויט שכמו לסבול טרחם ומשאם וריבם ואין לו מהם הנאה של כלום וע"כ אין שוה להם להניחו ללכת ונועצו לב יחדיו להמציא לו שום הנאה ליהנות ממנה ואח"ך ילכו לפציר בו על ענין ההליכה אולי תהיה זאת מעיר לעזור[2] לשוב לשבת בארץ ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה[3] ואחר הרבות אמרים זה אומר בכה וזה אומר בכה עלתה הסכמתם לתת לו האלפוקי שבחצר הנק' ליהנות מפרותיו כמו שיתבאר וכן עשו וקיימו הדבר בקוש"ח ואחרי כן דברו אחיו אתו, ובכן העי' ע"ע וכו' יחידי הקהל הלא המה הר' אברהם בה"ר יצחק ה"ן אלבאז והר' רפאל בה"ר ברוך ה"ן עמרם והר' ישועה אחיו והר' שלם ה"ן שטרית וידי' אלפי' והר' משה בה"ר אהרן ה"ן אזולאי וה"ר משה בה"ר יששכר ה"ן אדהאן וה"ר משה בה"ר יעקב הכהן ובכח הקוש"ח הוהו"ג בר"ן והשלמת דעתם בעדם ובעד כללות הקהל ונתנו להחכם הגז' שלש עליות שבהאלפוקי הנ"ז המוקדשים לזכות העניים יובן שנתנו לו גוף העליות לפירותיהם מתנה גמורה דהיינו להיות נהנה מפירותיהם מהיום כל ימי חייו בעודו דר בארץ הזאת דוקא, ולהיות העליה עמוסה על הבית הראשון לימין הנכנס לחצר הגז' היא ממושכנת ביד הזו' בסך מאתים מתקאלים נתנו רשות גמור להגזבר ה"ה כמה"ר חיים אליהו הן' אביטבול לפדותה ולשחררה לו ממעות העניים להיות נהנה מפירותיה ונתנו לנו רשות גמור לכתוב כל חוזק ותוקף וכל לשון של זכות ויפוי כח לקיים המתנה הגז' דלא כאס' וטו"ד ונ"ה בקוש"ח באו"ה ולראיה ביד החכם הגז' ח"פ והיה זה בי"ט לשבט.

יהודה הרוש

וגם אנחנו חו"מ שם נמצאנו ושם היינו עם שבעה טובי העיר הנ"ז במעמד ההוא ושאלו את פינו אם אנחנו מסכימים עמהם במתנה ההיא ונומינו להם כן הדברים, יען ראינו שעמידתו בכאן טובה היא לעניים יותר מפירות העליות הנ"ז ביתר שאת ודטבא ליהו לעניים הוא דעבדי ולראיה שכך היתה הסכמתינו עמהם בכח ב"ד יפה ח"פ.
בכתב ידו של א"ז הרב **אליהו בן הרוש** ז"ל

126

התק"י
ב"ה
ג"ד בפנינו אעח"מ החכם השלם ד"ו כמוהר"ר יוסף בן עטייא וכ"ר אהרן בן זכרי וא"ל הלא תדעו שזה ימים ושנים יותר משני חזקה ואנחנו מחזיקים בבה"כ הגדולה הי"ג

1 ראה למעלה תעודה 120. 2 שמואל ב' יח ד. 3 במדבר כז יז.

ובהנאותיה ודאתי מחמתה ובפרטי העיר הזאת ובהנאותיה ומה גם כשחזרנו מן הגלות כשנחרבה העיר חזרנו והחזקנו חזקה גמורה והחזרה היתה ע"י חכמי פאס יצ"ו יען כי היינו דרים שם, וכעת רצו קצת לערער עלינו ומשסים בנו אחרים שמרגלים קטטה בינינו ובין הקהל יצ"ו ודלקה אש המחלוקת ורוצים לקחת בחזקה ממנו מה שמוחזק בידינו אשר ע"כ אנחנו מגלים דעתינו ועוד רוצים לקחת מן הקהל בחזקה ובפתוי להתפלל בבה"כ הסתומה השוממה אשר ע"כ על הכל אנחנו אומרים כל מה שנעשה עמהם או אחד ממנו הכל בטל הרי אנחנו מבטלים אותו מעכשיו והגם אם איפשר שיכריחונו לעשות שום דבר או מרבים עלינו ריעים וכו' לשתוק או ליתן או להודות וכו' בכתב או בע"פ ובקש"מ בדל"ב ובש"ח על דעת ה' ועל אחרים בכל מיני חומר השבועה כ"א למש' על מעשיהם שהכל ברשותינו ובהסכמתינו אין לדון ע"פ אותה ההודאה והחיוב והש"ח והקנין כי הרי אמג"ד על הכל מעכשיו שמוכרחים אנחנו במעשינו להודות לדבריהם מחמת אנסינו הנכרים אליכם כי גדלה הצעקה אי לזאת אנחנו רואים ושותקים לא מפני שתיקותינו יורע כחנו ויופקע זכותינו וכו' כללו של דבר כל מה שנעשה הן הלכנו למתא אחרת הן לבה"כ אחרת הן נתננו להם רשות הן יהיה הדבר דרך הפשרה או מתנה או מחילה או חיוב הן מאי דנסיק אדעתין הן דלא נסיק אדעתין על הכל אנחנו אומרים בטל מעיקרו אפי' יהיה בכל מיני איסורים ושבועי וחרמי וכו' הכל אנחנו מבטלים אותו מעכשיו ב"ג ומה גם ס"ת שת"ת אשר הם לוקחים לא יהיה להם שום חזקה לא בא' ולא בשנים וכ"ש יותר ולא בכלים ולא בתכשיטים וכו' הכל כאשר לכל לא יהיה להם שום חזקה בשום דבר ולא בשום ענין בשום אופן בעולם וכו' והגם אם נבטל כל מיני מוד' ומוד"מ ודנפקי מגו מוד' עד עולם לדעת כל הפוסקים יחיד וכו' וכאיסור הנאתן ע"ע כזבח וכמנחה וכו' ובפסול עדיהן ועדי עדיהן עסכ"ה הכל ישא רוח ובטל מעכשיו כי אנחנו אנוסים וכו' כי לא יבצר מהם מה שיזמו לעשות ואפילו נשתוק כמה ימים רבים לא יורע כחנו ולא יופקע זכותינו ואפי' נסייעו אותם ויהיה נראה מתוך מעשינו ודבורינו כי חפצים אנחנו הכל בטל מעכשיו ואפי' יהיה הענין בפני ב"ד יצ"ו ובהסכמתם אפ"ה לא נעשה שום ענין ולא נוותר מאומה כי אם מה ששורת הדין ואפי' יחזיקו כמה וכו' לא יהיה להם שום חזקה בכל מה שמוחזק בידינו ואפילו נייפה כחם בכל מיני יפוי ובכח הפקר ב"ד וכו' הכל מבטלים אותו מעכשיו ואתם עדינו ואתם שלוחינו אשר לא תגמר שלחותכם עד עולם עד שתצא מוד' תקי' וחזקה כראי מוצק אשר אינה בטילה עולמית והרי אנחנו נותנים לכם רשות בידכם למנות שלוחים אחרים עד וכו' ולאפס הפנאי אנחנו ממנים שלוחים אחרים מעכשיו לכתוב ולחזק כל המצטרך לענין הנז' אם יראה וימצא דבר הגורם בטול ג"ד וכו' ולעת הצורך וכו' ולרבות ולא למעט יוספים אנחנו לבאר כי גד"ז אין לה ביטול לעולם ולא וכו' משבוש וכו' עד וכו' לתרי אנפי הכל יהיה נדרש לזכות ולתועלת החכם הנז' ולחד דעמיה ולבכ"א והכרנו האונסים ולראיה ולזכות בידם אנחנו חותמים ככתוב פנים ואחור מעבר לדף דלא כאס' ודלא כטו"ד כתי' חז"ל וככל הסוב"ד שמונה ועשרים לחדש אדר שני שנת חמשת אלפים וחמש מאות ועשר ליצי' וקיים.

שם טוב ביבאס **נסים ן' הרוש**

127

התקל"ש

ב"ה

בהיות כי ה"ר יחייא בכמוהר"ר יוסף ה"ן עטייא זלה"ה הוא ממונה שליח צבור בב"ה הגדולה הי"ג עם כה"ר מאיר בכמוהר"ר יוסף גבאי זלה"ה שהוא ממונה גם הוא אתו עמו והנה היום הרי"ח הגז' רבו עליו הנוגשים הנושים בו ואין הבור מתמלא מחוליתו [1] שלא הספיק לו חלקו המגיעו בהכנסת ב"ה הגז' למחית אנשי ביתו ופרנסתם ולשלם את נשיו ולא הגיע לחצי שיעור ומפני כך יעצוהו כליותיו לכתת רגליו מעיר לעיר על שער בת רבים [2] אולי ימצא מזור לחוליו ורפואה למכתו והוצרך להעמיד בחריקיה על אודות ב"ה הגז' לכה"ר ישועה ן' הר' יהודה אזולאי להיותו משרת וממונה על הצבור במקומו עד זמן אשר ישוב למקומו לשלום הרי"ח הגז' לכן העי' ע"ע בקש"מ בדלב' ובשח"ך כ"א למש"י הרי"ח הגז' ובכח הקוש"ח הודה הו"ג ונתן דא"ק לכה"ר ישועה הנ"ז ואגבן מינהו והרשהו למיקם בחריקיה לשרת בקדש בב"ה הגז' מדי שבת בשבתו ערב ובקר וצהרים ובשבתות ובחדשים ובחגים ובמועדים באופן שלא יפיל דבר מכל אשר היה עושה הרי"ח הגז' יעשהו ה"ר ישועה הגז' ולגבות מהתמידין ומוספין ונדרים ונדבות והרינטא"ס [3] וחתונה והעולים לס"ת המתנדבים בעם מדי שבת בשבתו בחתן דמים למולות [4] וכיוצא מה שראוי לעלות בחלקו של הרי"ח הנ"ז כפי סדר חלוקתם עם הרמ"ג הגז' הכל כאשר לכל שם המרשה הגז' יד המורשה הגז' כידו ופיו כפיו וגבייתו כגבייתו וכל אשר הוא עושה הרי"ח הגז' יד הר' ישועה הגז' נטויה לעשותו בלי למימר ליה לתקוני שדרתיך וכו' ובאמ"ץ נקש"מ בדל"ב הרי"ש הגז' וקבל עליו להיותו פקיד נאמן בכל צרכי ב"ה הגז' ובכל ענייניה ולעמוד על משמרתו מיום הראשון עד יום השביעי לשרת במקום הרי"ח הגז' בשבוע שלו בכל פרטיו והנהגותיו בב"ה הגז' ועד זמן אשר ישוב הרי"ח הגז' אל ביתו לשלום והוא מתנהג כאשר נזכר לעיל והודו עה"כ שטר מו' ומקו' בכחו"ק סובדי"א וכו' והאמין הרי"ח הגז' לכהרי"ש הגז' ולב"כ עליו ועב"כ בכל מה שיבוא לידו מהנאות ב"ה הנ"ז נאמנות גמו' ומפו' כשע"ך בלי לחיי' שו"ש ק"ו וג"ש קודם ואחר וכו' הכל דלא כאס' ודלא כטו"ד ונגמר הכל בקוש"ח מיד המורשה ובק"ש מיד המורשה ולראיה ח"פ בי"ב לאב רחמן שנת בחרתיך ולא מ א ס ת י ך [5] לפ"ק והכל שריר ובריר וקיים.

יעקב א"א כה"ר יוסף אדהאן **יעקב אסודרי**

128

מכתב זה מופנה אל רבי רחמים יוסף אג'ייני שהרחיק נדוד ונסע לתוניס, ראה תעודה 51

גם אנכי לא אחשוך פי מלדבר שלם לך ושלום לעזרך [1] כי מלאתי מלין ותחס עיני על אשה כשרה זו כמה והיא מצפה וממתנת אולי יהמו רחמיך עליה והן בעון ענייה זו לשוא

1 ברכות ג: נט.
2 שה"ש ז ה.
3 ראה לעיל תעו' 11, הערה 11.
4 כלומר בשבת אבי הבן עד"ה שמות ד כה.
5 ישעיה מא ט.

1 דהי"א יב יט.

שמרה [2], ודבר זה מבהיל הרעיון והדמיון ולא כך דרכה של תורה, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך צא בגין שני בניה [3] כי תהלות לאל שניהם ת״ח וקבעו עצמם ללמוד תורה וידי״ן כהה״ר שלמה יש״ץ ישב כתיב [4] זה כמה ללמוד תורה בישיבתנו שחידש כמוהר״פ זלה״ה וידי״ן כהה״ר אבנר יש״ץ מרבה ישיבה ללמד תלמידים תורה שבע״פ מן הבקר עד הערב ותהלות לאל וראו סימן יפה במשנתם והצליחו בלמודם כן ירבו וכן יפרוצו [5] אשרי מי שחמאן [6] ואיש אשר אלה לו תמיה אני איך יוכל להעלים עיניו מהם ואיך יכול יוסף להתאפק [7] מלראותם ולא נכמרו רחמיו עליהם ועל אשה עזובה ועצובת רוח [8] בת קדושים יושבת ושוממה וקולה לא ישמע רק קול דממה והוא עון חמור כמאמרם ז״ל בכל מקום חיישינן לעיגונא [9] ומשנה שלימה שנינו התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום [10] ומאן שם לך להתעכב כולי האי יום לשנה לכן עתה מלכי ישפר עלך [11] איעצך ויהי אלהים עמך [12] ימהר יחישה מעשהו ובא יבא ברנה [13] ועל מקומו יבוא בשלום [14] אי מפני היראה יראת העונש אי מפני הכבוד של מר אביך נר״ו אשר היום לעת זקנה תשש כחו וכלוא בבית יושב יושב ומצפה אימת אתי מר [15] יבוא העת נגילה ונשמחה הן בעודנו חי ולא תורד שיבתו ברעה [16] ב״מ ולא תחוס עינך על ממונך ובה אידע כי מצאתי חן בעיניך אם תעיר את האהבה אהבת התורה אשר בינותינו ביניך שזה כמה היינו שכוחה היינו עזובה וידעתי שיש לך לטעון עלי מי שם לכל בר מוכיח ואיני חושש לזה כי כוונתי לשמים וג״כ להפקת רצון ידי״ן כהה״ר אבנר י״ץ שהוא חביב אצלי עד לאחת ואין להאריך.

בכתב ידו של הרב אליהו הרוש

129

התקנ״ש

אחר שעמדנו אח״מ על סידור נכסי שסדר אהרן בן מסעוד בן שרביט בפנקס שהובא לידינו וראינו שאין כאן מה שיטלו הבעלי חובות דהלואי יספיק למזון שלשים יום וכסות י״ב חודש, והגם שלא נשבע על הפנקס הנ״ז מחמת שראו הב״ח דלא מטייא ליהו הנאה פטרוהו מהשבועה ומחמת שירד פלאים ואין תומך ואין מחזיק בידו באיזה סחורות והלואה או עיסקא וכיוצא מחשש הב״ח פן יבוזו יגיעו ועמד וחלה פני החכם השלם הדו״מ

2 כתובות סב: וסיים שם ״זו שכרה״ ?
3 רש״י ז״ל יתרו יח, שמ״ר כז ב.
4 בראשית יח א והוא יושב פתח האהל פירש״י ישב כתיב והוא מב״ר פמ״ח ז, ותוס׳ פסחים ג: ד״ה רכבת.
5 עד״ה שמות א יא.
6 קדושין לא: כתיב אשרי מי שלא חמאן לאביו ולאמו כי קשה לקיים מצוות כבודם.
7 בראשית מה א.
8 ישעיה נד ו.
9 ב״מ יט, יבמות פח.
10 כתובות סב:
11 דניאל ד כד פירש״י עצתי תיטב בעינך.
12 שמות יח יט.
13 תהלים קכו י.
14 עד״ה שמות יח כג.
15 סנהדרין צט:
16 מלכים א׳ ב ו.

כמוהר"ר שלמה אביטבול נר"ו להחזיק בידו למכור לו סחורה בהקפה להחיות את נפשו ונפש ביתו וגם הוא חשש לחששא הלזו ולא נתרצה להקיף לו זולת בהסכמת ב"ד לסלק יד בעלי החובות ואחרי שהסכמתי על ידו אני החותם ראשון עמד ונתן בידו סחורה מה ששוה — עם — באופן דלא מהנייא שום תפיסה מאיזה ב"ח כ"א ביותר על הסך הנ"ז ובכן העידנו ע"ע בקושט"ך הר' אהרן הנז' ונתחייב לפרוע להחכם הנז' סך שבעים אותיות חו"ג ופרעונם לערב חג הסוכות הר"ל ולא יעבור בשום טענה ודחיה כלל והודה שטר מוח' וכו' ובאח' וכו' שקו"ש וכו' ובנאמנות גמורה וכו' עוב"ך להחכם הנ"ז ולב"ך וכו' כחזו' בדי"א וכו' בששה באב משנת ה"א וה' מאות וחמשים ותשע ליצי' וקיים.

שאול ישועה ס"ט **אהרן בן נאיים**

130

התקע"ש

ב"ה

הן היום בראותינו בחזותינו אח"מ שכלתה פרוטה מן הכיס ונתמעט הפרס שנוטלים הת"ח ואין דורש ואין מבקש[1] ולא השיגה יד הת"ח אפילו למזונות בני ביתם וכ"ש לקנות ספרי הקדש ללמוד בהם, וראינו כמה קרקעות של הקדש אבודים ואוכלים אותם בעלי זרוע שאינם צריכים ליטול שהיה מר אביהם אוכל אותם בחייו לפי שכל ההקדשות היו על ידו ולא היה נותן מהם לעניי העיר כלום וכן אחר מותו צוה ליחידי הקהל שיניחום ביד יורשיו כמו שהיו בחייו ומן הראוי היה לצוות להחזיר האבידה לבעליה ועמדו יורשיו אחריו וחלקו הקרקעות וספרי הקדש של ההקדש שהיו מופקדים בידו ואין אומר השב ועשו דין חלוקה בניהם כאדם העושה בשלו ועל זה קמנו ונתעודד לדון עמהם לפני כל רב ודיין להוציא בולעם מפיהם ומנינו שני ת"ח לדון עמהם על כל ההקדשות קרקע וספרי הקדש וכל ענייני הקדש שיתברר שהוא לזכות עניי העיר להחזיר האבידה לבעליה ובזה תהיה נחת רוח בעה"ב למר אביהם זלה"ה, ולכן מנינו אח"מ אחר שקנו מידינו ונתנו דא"ק להחכם השלם כהה"ר אליהו משה הכהן ולהחכם השלם כהה"ר שלמה אלבאז ואגבן מנינו אותם מורשים גמורים בעדינו לעמוד לדין עם יורשי כמוהרשי"א[2] וזלה"ה לפני כל רב ודיין ושמנו ידם כידינו ופיהם כפינו ותביעתם כתביעתנו וכל אשר הם עושים עמהם כפי הדין רצוי ומקובל עלינו בספ"י בדלא למימר ליהו לתקוני שדרנום ולא לעוותי וכן אמרנו להם זילו ודונו וסבו וזכו לנפשייכו והנפיקו לגרמייכו וכל מאי דמתעניתו מן דינא עלינו ליהדר ונ"ה בקש"מ בדל"ב מידינו באו"ה ככל דיני הרשאות העשויים באופן המועיל והי"ז בשמנה עשר יום לח' שבט של שנת ה' אלפים וחמש מאות ושבעים ואחת ליצי' ושו"ב וקיים.

ישועה בכהה"ר **יהודה אזולאי** ס"ט **מפעוד בן יתאח** ס"ט **ישראל יעקב עולייל** ס"ט
שלמה אביטבול ס"ט **יוסף בן זכרי** ס"ט **שלמה בן חותא** ס"ט

1 יחזקאל לד ו.
2 ר"ת כבוד מורינו ורבינו הרב שאול ישועה אביטבול.

131

בע״ה יום שנכפל בו כי טוב ז׳ לאדר.

ידי״ן אחי טוב [1] ואחי הוד בן שלומי [2] החכם השלם הותיק כהה״ר עאמור אביטבול נר״ו.

אחדש״ו ושלם הבית עדיף [3] וש״ר לכל הנלוים ולכל הקריב הע״י סיבת כותבי על מה שכתבתי לכת״ר לשעבר וכעת בא אלי בע״ח אחד מעי׳ טיטואן יע״א שהיה נושא בי סך — תם — וצריך להשלימם סך — קם — ומרוב הדוחק שנוגש אותי יותר מדאי קבעתי לו זמן לערב שבת הר״ל לכך הוצרכתי לשלוח לידי״ן חסדאי בני למח״ק אשע״ך עליך המצוה אחי לעמוד לימיני ל״ש ית׳ ולמען מר זקיני זצ״ל ולמהר לשולחו ביום ה׳ בע״ה בלי שום איחור כלל ואף שידעתי שאין הזמן מוכשר עכ״ז החלש יאמר גבור אני [4] ולא נעלם גדול המעשה [5], למען ה׳ אל תאחרו אותו יותר מזה שאם לא אשלים דבורי עמו חוששני ב״מ מאיזה ביזוי ובעל הגמול ישלם גמולכם במיטבא ובשכר זאת הי״ת יריק עליכם מברכותיו ויגן עליכם מכל צער ונזק כי״ר נא״ה דור״ש ולאפס הפנאי הכתב נחוץ הרבה ורב השלם וכבר כתבתי מזה לידי״ן כמה״ר יהודה אלבאז וכהה״ר שלמה יצ״ו וגם להנגיד יצ״ו.

ע״ה הקטן **שמואל בן אלבאז**

מחמת רבוי הגשם נתאחר הליכתו עד היום והכרחנו על הגוי שימתין ליום ב׳ אחר עמל וטורח אשע״ך למען ה׳ תעשה מאמצי כחך ולא תאחרו אותו יותר מיום אחד ושכמ״ה וש״ש.

132

בגדון חכם אחד שהיה ראוי והגון ורצה לחדש בה״כ כתבו מרורות כדי למנוע אותו מבנין בה״כ ואם באנו להעתיק דבריהם תקצר היריעה מהכיל וזה תורף דבריהם בקיצור ״... כי ראינו חמס וריב בעיר [1] צפרו יע״א אשר קמו אנשים המולכים מעצמם שלא כרצון המקום ושלא כרצון יריאיו לעשות להם שם כשם הגדולים לבנות להם במה לעצמם בשעת איסור הבמות [2] להשתרר על הצבור ולהסיג גבול אשר גבלו הראשונים [3] רבותינו ואבותינו נ״ן שאין שום יחיד רשאי לחדש שום בה״כ ולקפח פרנסת המוחזקים בשררה מימי אבותיהם ואבות אבותיהם בהשענם על משענת קנה הרצוץ [4] הם אמרו שהכל תלוי ברצון והסכמת הקהל ולמאן די יצבו יתנוה [5] ומעלין ומורידין בקדש [6] שלא כמשפט תורתינו שתת׳.

1 מבני אלעזר דה״י א׳ ו לז, וכאן על האחוה הטובה השוררת ביניהם.
2 נשיא מטה בני אשר שהנחיל את הארץ, במדבר לד כז. והמליצה מובנת.
3 שבת כג: 4 יואל ד יו״ד. 5 ב״ב ט.

1 תהלים כה יו״ד.
2 ברכות יד.
3 דברים יט יד. 4 מלכים ב׳ יח כא. 5 דניאל ד יד.
6 ברכות כח. ״מעלין בקדש ולא מורידין״ וכאן מעלין ומורידין בקדש.

מוהר"א הצרפתי ומוהרש"ס ומהר"י בן עטר ומוהרר' ידידיה משה מונסונייגו ומוהר"ר דוד בן עטר ומוהר"ר נחמיה הכהן זלה"ה ועמהם רבני מקנאס מוהר"ר יקותיאל בירדוגו ומוהר"ר רפאל אחיו זלה"ה.

הלכה למשה יורה דעה סימן א'

133

התק"ס

ב"ה

ראה ראינו שטר הסכמה כוח"ך שהסכימו ז' טובי עיר צפרו יע"א גם מהמון בני קהלם ע"י החכם השלם דו"מ כהה"ר שלמה אביטבול נר"ו לבנות ב"ה חדשה לו לשמו להתפרנס ממנה מכמה טעמים לשבח שנתנו בהסכמתם הנז' ומצאת כי תדרשנו [1] וכשעמד כהר"ש הנז' לבנות ב"ה הנז' קמו עמדו איזה מערערים שהם שלוחי צבור שבבתי כנסיות שבעיר הנז' ועכבו על ידי כהר"ש הנז' מלבנות ב"ה הנז' ושלחו והגידו לנו הדבר הזה ועכבנו גם אנחנו ע"י כהר"ש מלבנות ב"ה מחמת התקנה שיש לנו בעיר הזאת מתא פאס יע"א שאין שום רשות לשום יחיד לבנות ב"ה לעצמו כלל זולתי שיהיה הדבר מסור ביד בדי"א ותקנה זו נתייסדה בשנת יתהלל ה מ ת ה ל ל לפ"ק ואח"ך נתפשר עמו הקהל ישצ"ו לבנות ב"ה עזה"ד דהיינו שלא יזכה כהר"ש זולת במחצית ב"ה והנאותיה והמחצית האחר יהיה לזכות הקהל הנז' ע"י מכר שמכר להם כהר"ש הנז' מחצית בית הכנסת הנז' ושלחו אלינו והסכמנו על ידיהם ועמד כהר"ש ובנה ב"ה הנז' והן היום המציא לפנינו כהר"ש הנ"ז שטר מודעה כוח"ך נגד המכר שמכר כהר"ש הנז' מחצית בית הכנסת הנז' והעידו עידי המודעה שהיה אנוס במעשיו כהר"ש הנז' והכירו באונסו כמפורש בשטר המודעה וראינו אחרי רואינו דיפה עשה כהר"ש הנז' שמסר מודעה על המכר הנז' דהא כל המכר שמכר להם המחצית הנז' הוא מחמת שקראו עליו ערער [2] ועכבו על ידו מלבנות הבה"ך ולפי הדין והאמת אין בדברי המערערים שום ממש ודבריהם מהבל ימעטו ואינם יכולים לעכב על ידו בשום אופן שבעולם דכיון שעינינו הרואות בכהר"ש שהוא ראוי והגון לעמוד לשרת בקדש בחכמה וביראת חטא וכל תנאי ש"ץ נקבצו באו בו כידוע למה יגרע כחו משאר ת"ח מלבנות ב"ה לעצמו וכמו שיש בידינו פסקי דינין מכמוהר"ר יעב"ץ זלה"ה דת"ח שהוא ראוי והגון ויש יש בידו רשות לבנות ב"ה לעצמו להתפרנס ממנה בדרך כבוד ואין שום אדם יכול לעכב עליו וגם אנחנו כשהיינו בב"ד של ד' הלכנו בעקבותיו וכתבנו להלכה דאם הוא ת"ח ראוי והגון רשאי לבנות ב"ה לעצמו והמעכב על ידו ענוש יענש וא"כ מהיכא תיתי שיעכבו על יד כהר"ש הנז' מלבנות הבה"כ הנז' אשר מחמת זה הוכרח במעשיו למכור להם המחצית הנז' ואפי' לפי התקנה הנז' אין ביד שום נברא כח לעכב על כהר"ש הנז' דהמעיין בתקנה הנז' לבבו יבין דלא תקנו התקנה הנז' אלא לגבי מי שאינו ראוי ורוצה לעשות במה לעצמו ולהשתרר על הצבור שלא לש"ש אז יכולים לעכב עליו אבל מי שהוא ראוי והגון כנד"ז לא עליו תעבור קו"ץ התקנה ולא על כיוצא בו ואין שום נברא בעולם יכול לעכב עליו כמבואר בתקנה יע"ש, והן אמת דבה שעתא ששלחנו ועכבנו על ידו לא השגחנו

1 דברים ד כט. 2 ירושלמי בכורים סא, ד. 3 ב"ב לב:

לדרוש ולתור בלשון התקנה לדעת ולבוא עד תכונתה וסברנו שגם בצפרו יע״א יש להם תקנה זאת ולכך עכבנו על ידו אבל השתא שחקרנו וירדנו לתכלית התקנה אז נודע לנו דלא דברו אלא במי שאינו ראוי והגון דיכולים לעכב עליו אבל במי שהוא ראוי והגון לא אמרו וא״כ בנד״ז דכהר״ש הנז׳ ברור הוא דיכול לבנות בה״כ ואין דובר אליו דבר הן לפי הדין הן לפי התקנה כמ״ש מחמת שהוא ראוי והגון והמעכב על ידו ענוש יענש ועתיד ליתן את הדין ומה גם שבעירו לא נהגו תקנה זו בודאי הגמור שאינם יכולים לעכב ע״י וא״כ ערעוריהם בטלים לא שרירין ולא קיימין ומה שמכר להם המחצית הנז׳ מחמת שעכבו עליו השתא שג״ד שמפני אונסו מכר להם ככתוב במודעה דינא הוא דהמכר ההוא בטל והדרא ארעא והדרי פירי ואין לדון על המכר הנז׳ ולא להזקק לו דחספא בעלמא [3] הוא ואינו ראוי כי אם לצור עפ״י צלוחיתם [4], ומה גם דלפי הנשמע שלא נתנו לו דמי המכר במושלם אלא שנתנו לו מקצת הדמים והשאר הם מחשבים עמו הכנסת הנאות ב״ה ומנכין לו המחצית מדמי המכר נמצא דאין כאן מכר כלל והמכר ההוא בטל ומבוטל והב״ה היא של כהר״ש הנז׳ לבדו ואין לזרים אתו מיום הוסדה ועד כי יבוא שילה [5] לו ולזרעו אחריו הראויים ואנו אומרים עלנד״ז שהוא ראוי והגון לכל דבר שבקדושה שכל המוחה בו ומעכב ע״י ראוי לנזיפה כמ״ש הריב״ש סי׳ רנ״ג יע״ש וא״כ כיון דאינם יכולים לעכב ע״י כהר״ש כמ״ש דון מינה ואוקי באתרין דהמכר שמכר להם המחצית מחמת העיכוב הנז׳ כיון שג״ד כהר״ש הנז׳ המכר ההוא בטל ומבוטל והדרא ארעא והדרי פרי למרה כהר״ש הנז׳ ולראית האמת חתמנו פה פאס יע״א בחדש אייר משנת כי י ש ר י ם [6] לפ״ק וקיים.

134

אחדש״ו כראוי וכדחזי ליודעי בינה, ונפ״ה על העליונה ורו״ש לדוב״ש עתה באתי באותיות שתים למרס בדם אהבתו, ולהודיעו את צערי כי רב הוא ומה מאד קשה עלי פרידתו, שכמעט שהסתרת פניך הייתי נבהל ואשתומם על המראה למה זה נטשת מעט הצאן [1] והוא הצעיר בזמן מועט ותלך מאתו ויהי דודי נחפז ללכת כי ירט הדרך חרד [2] ומיהר ולא אחרו פעמי מרכבותיו [3] עוד מעט מזער, הן אמת כי כבר כלית מלאכתך מלאכת ההבאה ויכלא העם מהביא [4] לנדבת מלאכת המשכן כי זהו המכוון ונשלם, והעכבה מכאן ולהבא היא ללא צורך, אך אמנה גלית אדעתך ואכן נודע הדבר שהעכבה היתה להשיג מבוקשך וכאשר הגעת לתכלית המבוקש אז בשבילנו לא יכולת להתאפק ולהתעכב אפי׳ שעה אחת, ותימה על עצמי ג״כ למה לא בקשתי ממך לומר אל נא תעזוב אותנו [5] ונעצרה נא אותך [6] ימים או עשור ולפחות כמשלש חדשים ואחר תלך לדרכך לח״ט ולשלום, אבל האמת יורה דרכו כי מה׳ יצא הדבר [7] וממנו מצעדי גבר כוננו [8], ואין דבר זה מסור בידינו כי לא לאדם דרכו [9] וה׳ יכין צעדו [10], והן האדם אין כל מאומה בידו,

4 ב״ק מט:
5 בראשית מט י.
6 הושע יד יו״ד.

1 שמואל א׳ יז כט.
2 במדבר כב לב.
3 שופטים ה, כח.
4 שמות לו, ו.
5 במדבר י לא.
6 שופטים יג טו.
7 בראשית כד ג.
8 תהלים לז כג.
9 ירמיה י, כג.
10 משלי טז ט.

ויהיו דברי אלה ע״ד צחות בלבד ולעורר את האהבה, ואף גם זאת כי לפכח צערי אני בא, כי דאגה בלב איש ישחנה וכו׳ וחכם באחור ישבחנה [11] ולא יוסף עוד לדאבה [12], ועתה הנני מודיעך הודעתי ה״ן כתיב כאן שדעתי לעשות ככל אשר צוותני לברך אותך בעת הוצאת ספר תורה, אם יסכים על ידי שרו של שכחה הנק׳ פורה [13], והגם שאין ברכתי שוה כלום אחת שאלתי יהי נא פי שנים ברוחך אלי [14] מעיר לעזור בכח המסור בידך בעיר עז לנו מרבנן מארי דאתרא ואל תהי ברכת הדיוט קלה [15] בעיניו ית׳ דפליג ליהו יקרה, ולעומת זה ג״כ לך נאה לברך אותי ואת בני הי״ו במקום הקדש והלא הוא כמוס עמך כתוב וחתום בפנקסך בכתב ידי במקום המתברכם קחנו משם והיה לך לאות [16] ולזכרון כי אם זכרתני אתך [17] הגם ששר המשקים לא זכר אילו היתה לו מזכרת כנד״ז כי מדכרא ליה מידכר [18], ואגב חדא תרתי אני רוצה שתלך בעצמך אל הסופר כותב המזוזות ותראה היאך מלאכתו נעשית הטובה היא וכו׳ ואם ראית לו שום דבר הפוסל וכיוצא הודיעהו והזהירהו על ככה, ותזרז ג״כ לידי״ן כהרי״ע לעמוד על המשמר עד יגמר הדבר בטוב. ואחלה פני עליון כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך [19] במדבר בערבה בים וביבשה אז תלך לבטח דרכך בלכתך לא יצר צעדך ולהביאך אל המקום אשר יבחר ה׳ [20] שש ושמח שקט ובוטח ומלא ברכת ה׳ כנפשך וכנפש נאמן אהבתך.

הצעיר ע״ה אליהו הרוש

135

את זה שלחתי לידי״ן הרב המובהק כמוהר״ר מרדכי בן ג׳ו י״ץ אודות אגרת הבאה אליו מאת גדולי החברה חברת כל ישראל חברים אשר בפאריס להודיעם מענין עם בני ישראל הנפוצים בערי המערב מה מלאכתם שבתם וקמתם:

האיש אשר נתן האל חכמה בלבו, ויאפד לו בו [1],
תקעו הזמן במקום נאמן, ויקראו בני ישראל את שמו מן [2],
משכיות חמדתו, ושמן ענוותו
שיורד על פי מדותיו [3], מלאה הארץ גילית ורנן,
כל העולם ניזונין [4], רוח בינתו קצבה
דעות שונות נוגה ברק שכלו ואור חצי תבונתו
חדר בכל חדרי התורה ודרך תבונות הלא זה הוד
הרב המובהק כמוהר״ר מרדכי ן׳ ג׳ו י״ז וארכא
בחיין יהבית ליה עד כי יבוא מצמיח ישועה,
ומלאה הארץ דעה [5] כי״ר.

11 משלי יב כה.
12 ירמיה לא יא.
13 אוצר ישראל ערך זכרון.
14 מלכים ב ט.
15 מגילה טו.
16 עד״ה שמות יג ט.
17 בראשית מ יד.
18 פסחים קכ:
19 תהלים צא יא.
20 שמות כג כ.

1 ויקרא ח ז.
2 שמות טז לא.
3 תהלים קלג ב.
4 תענית י.
5 ישעיה יא ט.

אנכי שלומי אמוני[6] נכנס בשלום[7] שר האלף מעוצם התשוקה כי רבה היא והדר מצלינא לחיי מלכא ובנוהי ודישרן סמוכי עלוהי[8] ואבוא בזאת להשיב מפני הכבוד למאי דשאילנא מקמיה דמר לעשות רצון אחינו אנשי גאולתנו ועד שם טוב והם חברת כל ישראל חברים אשר בעיר הבירה פאריס יע"א יען חשקה נפשם למען דעת מענייני עם בני ישראל הנפוצים בערי המערב שבכל עיר ועיר מדינה ומדינה מניינם ועניינם והנהגתם ומהותם, ומה מלאכתם משאם ומתנם עבודתם ומחייתם, ועם היות שאין ראוי להכניסם בסוג המנין ומקרא מלא כתיב אשר לא ימד ולא יספר[9] מ"מ על צד הקירוב לא על צד המספר אין חשש, ובפרט הטובה הנמשכת מזה, לעם דל ורזה כי ידענו נאמנה כי מיום זרח אור החברה הקדושה הזו אור נגה עליהם בכל מקומות מושבותיהם ועלתה ארוכה לנכשלים ונשברים ויחלו מעט ממשא מלך ושרים[10] לכן דבר שבחובה הוא לעשות רצונם בכל אשר שאלו רעיוניהם ה' צבאות יגן עליהם[11].

ואומר כי המדינה הזאת צפרו יע"א הלא מצעיר היא[12] לגבי כרכים הסמוכים לה ואנשים בה מעט ורובם יראי ה' וחושבי שמו, והיא משובשת מחמת המציקים שרים סוררים סרני פלשתים[13] אשר בתוכה, וכמו ק"ן איש אשר מחייתם ועבודתם משא ומתנם להסתחר באהלי פלשתים הסובבים אותה וכמעט אין בכל שנה ושנה שאין חומסים והורגים שנים שלשה נפשות מישראל הי"ן, וכמו חמשים איש סוחרים שמבאים סחורות מעיר פאס יע"א ומוכרים בחנויות לב"ב ושאב"ב ונותנים מעות ברבית לנכרים ומריוח הסחורה והרבית הם נזונים ומתפרנסים והם בעלי צדקות ומרחמים על דלים ואביונים וקצת מהם עובדי אדמה דהיינו שעושים שותפות עם הגויים לחרוש ולזרוע חטים ושעורים ומיני קטניות לבד משאם ומתנם כנ"ל, גם מרבים לאסוף צונה ואלפים[14] סוסים ופרדים וזהו רוב עשרם מבניהם בנאיהם[15] וולדי וולדות והם כמו עשרים איש, גם נותנים מעות לכל הצריך, ובזמן הקציר רובם יוצאים לאהלי פלשתים להביא כל זרע זרוע, גם הולכים בימי האביב לגזוז צאנם ולהביא צמר וחמאה, וכמו ארבעים איש הם בעלי מלאכה רצענים ורובם עניים וקצתם בינוניים, ויש שלשה חייטים לתפור מלבושי האנשים וקצת מתכשיטי הנשים, אבל רוב תכשיטי הנשים ובגדי פשתים של האנשים והנשים יש נשים הבקיאות התופרות ומתקנות אותם, וכמו ששה אנשים חרשי עצים והם אומנים לעשות כל דבר הצריך לתיקון הבתים והעליות, ויש כמו שלשים חכמים, שלשה מהם הנמנים לדין בין איש ובין רעהו על כל דבר פשע ועשרה מהם חכמים רשומים לשאת ולתת בהלכה והשאר יש מהם ת"ח להבין מה שלומדים ויש מהם סופרים ומלמדי תנוקות ורובם עניים, ומחייתם מהפרס המתחלק להם מדי שבת בשבתו משכירות הקרקעות המוקדשים לעניי העיר ומגיע לכל אחד דבר מועט שאינו מספיק אפי' לציקי קדרה[16], והבנונים שבעיר מהנים אותם לפעמים בהיות להם איזה חופה או שבוע הבן ואין הקומץ משביע[17] ה' ימלא חסרונם, ויש ארבעה אנשים חרשי ברזל וניזונים בדוחק, וכמו מאה וחמשים איש ענים ואביונים והם מסבבים

6 שמואל ב', כ יט.
7 חגיגה יד:
8 תרגום והחונים עליו; במדבר ב יב.
9 הושע א יו"ד. 10 שם ח יו"ד. 11 זכריה ט טו.
12 בראשית יט כא. 13 יהושע יג ג. 14 תהלים ח ח.
15 מדרש אגדה ב"ר פס"ז מביאו רש"י ע"פ בראשית לב טז.
16 פסחים נו. 17 ברכות ג:

בכפרים הסמוכים אצל נשים נכריות ומוכרים להם מיני בשמים ומיני פירות והם נותנים להם חטים ושעורים ומתפרנסים בדוחק גדול, ויש כמו עשרים איש מוכרים ירקות ופירות ומביאים ממתא פאס יע"א פירות שאינם מצויים בעיר ומוכרים אותם ומהם כל מחייתם וכמעט כולם עניים, וכמו עשרה אנשים קצבים מוכרי הבשר ורוב העיר קונים כבשים ועזים מן הגויים ונמנים על כל שה ארבעה או ששה אנשים ושוחטים ומחלקים אותו בניהם ויש כמו עשרה בני אדם בעלי מלאכת כלי כסף העשויים לתכשיטי הגויים וקצת מתכשיטי נשי ישראל ומתפרנסים בריוח, ויש כמו עשרה אנשים בעלי מלאכת הבדיל אומנים אומרים לדבק טוב הוא [18] ומתפרנסים בצמצום, ויש כמו עשרה בני אדם עוסקים לעשות כלי נחושת יצוקים ביצוקתם [19], וכמו עשרה אנשים הנשכרים עמהם לתקן אותם ע"י מורג חרוץ וכולם עניים והשאר כמו מאתים וחמשים איש עניים בדלי דלות יש מהם בטלנים ויש מהם מחזרים על הפתחים ויש מהם משרתים אצל העשירים ובאשר ימצאו מחייתם וכמו שמנה אנשים עוסקים במלאכת בישול הבורית והם מתפרנסים בריוח וכמו י"ב אנשים הנשכרים עמהם לעשות מלאכתם ומתפרנסים משכירותם, באופן שרוב העיר עניים ומיעוטם בנוניים וכמו ארבעים איש עשירי עם אבל לא יקרא עושרם עושר ואפילו בנוני לגבי העשירים שבמתא פאס יע"א ובכללות העיר יש כמו שבע מאות איש לבד מנשים וטף ה' יוסף עליהם כהם אלף פעמים ויברך אותם [20] וירפא שברונם כי"ר.

כ"ד החותם בסדר כי תשא את ראש בני ישראל ולא יהיה בהם נגף בפקד אותם [21] הפורש סוכת שלום [22] לאדון יקר עטרת תפארת כנפשו הרמה וכנפש החפץ שלומו ושלום החברה הקדושה ה' יתמיד שלותה ותרב גדולתה נא"ה דור"ש [23] וטובתה והוא

הצעיר **רמ"א** [24] ס"ט

136

התק"ף

ב"ה

טופס והעתקת שטר מכר חזקת רחבה א' בהאלערס"א [1] דלמלאח שקנו אותה הנגיד החשוב ומעולה המו"ן הר' דוד ה"ן מאמאן והר' אברהם בן יצחק ה"ן אביטבול שניהם יחד מאת קהלינו ק"ק צפרו יע"א נדרשנו להעתיק ולתת הטופס הזה ביד אברהם הנז' והתורף ישאר ביד ה"ר דוד הנז' כדי שיהיה כא' מהקונים הנז' שטר זכותו בידו וז"ן בלי תו"מ להיות שגדחקו בני קהלנו יש"ץ בפרעון כסף גולגולתא של שנתינו זאת ולא מצאו לאל ידם במה להשלים פרעון האלגזייא והוצאותיה שאע"פ שגבו הכסף הנז' מפני שהוסיף עליהם בנו של מלך יר"ה סך מה לא מצאו במה להשלים ונתייראו לגבות עוד פן יעמדו בני פריצי עמנו ויאמרו עליהם דברי דלטורין [2] שגבו הכסף שני פעמים ויש סכנה בדבר לכן ובכן

18 ישעיה מא ז. 19 מלכים א' ז כד. 20 דברים א יא.
21 שמות ל יב.
22 נוסח ברכת השכיבנו מעריב ליל שבת.
23 חגיגה יד: ור"ת נאמן אהבתה דורש שלומה.
24 ר"ת רפאל משה אלבאז.

1 בגינה. 2 רכילות ומלשינות סנהדרין מג:

נועדו יחדיו יחידי הקהל יש"ץ עם הנגיד י"א לפקח על ענין זה ולהתיעץ מאיזה מקום ישלימו החסרון וישימו פניהם לחזקת יישוב של האלערס"א דלמלאח הידועה לגויים אילי הארץ [3] אולאד בן זרו [4] שהחזיקו בה אבותיהם מכח שכירות שהיו שוכרים אותה מהגויים הנז' וזורעים אותה ונהגים מפרותיה גם היה להם חלק בהאלערס"א הנז' בגוף הקרקע והיו משתמשים בכלה מכח החלק ההוא באופן שזכו בחזקת יישוב האלערס"א הנז' והן היום שכרתו אילנותיה הגויים הנז' והקפוה מחיצות בכותלים מארבע רוחותיה ועשאוה פונדק לא נשאר ליהודים שום הנאה ממנה עד היום אשר העיר ה' את רוח הנגיד המעולה הר' דוד בה"ר שלמה ה"ן מאמאן יצ"ו ויען ויאמר לקהל יש"ץ שאם ימכרו לו חזקת יישוב רחבה א' בהאלערס"א הנז' הוא ישתדל עם הגויים בעלי הקרקע הנז' ויעשה ברחבה הנז' חצר הבורית ויאותו לו הקהל לדבר הזה וימכרו לו רחבה אחת בהאלערס"א הנז' שיעור שיבנה בה חצר הבורית והיינו מכותל הסמוך להאלרחיב"א ועד שיעור חצר הבורית והבית הבנוי בהאלערס"א הנז' שהיו עושים שם הגויים חוטים וחבלים מהקנבוס הוא בכלל המכר ועליו ישלים שיעור חצר הבורית ובכן העידונו ע"ע בקש"מ בדל"ב וש"ך כ"א למש"י שבעה טובי העיר הלא המה הנבון וחשוב הר' משה אלבאז והחשוב ומעולה הר' שלמה ה"ן מאמאן והר' אהרן בה"ר יעקב הכהן והר' שלמה אדהאן והר' יוסף ה"ן חמו והר' אברהם אסודרי והר' מכלוף ה"ן עטייא ובכח הקוש"ח הוהו"ג שבעד סך מאתים אוקיות כ"ט שקבלו מאת הנגיד ומעולה הר' דוד בה"ר שלמה ה"ן מאמאן הנז' לזכות ולתועלת הקהל יש"ץ במה להשלים האלגזיי"א הנז' גמרו ומכרו לו חזקת יישוב הרחבה הנז' שיעור שיבנה שם חצר הבורית כמפורש לעיל והוא ישתדל עם הגויים עד שיבנה מכירה גמר' שו"ק כדת וכהלכה במוצאיה וכל הנאותיה ותשמי' הכל כאשר לכל מכרו המוכרים הנז' בעדם ובעד כל כללות הקהל בלי שיור שום זכות כלל לעצמם ולב"ך ולכללות הקהל ולב"ך שכבר סלקו עצמם ורשותם וזכותם וכחם ושעבודם ועצם וראיות וזכות וכח ושעבוד כל ב"ך וכל כללות הקהל וב"ך ורקנו וזיכו והקנו הכל לחלוטין ולצמיתות ביד הקונה הנז' לדורותיו ומעתה יזכה ויחזיק הקונה הנז' במקחו הנז' זכות גמור וחזקה גמור לבנות ולסתור ולתת ולמכור ולהשכיר ולדור ולעשות בהרחבה הנז' ככל אשר תאוה נפשו ואין דובר אליו דבר ועל המוכרים הנז' ועל כל כללות הקהל לסלק להפיץ ולהדיח כל עורר וטוען ותובע ומקטרג ומשטין ומלגלג מעל חזקת הרחבה הנז' כלה או מקצתה באופן שתשאר מנוקה ומשופה מכל ערעור ושטנה ביד הקונה הנז' לעולם וכך אמרו המוכרים הנז' לקונה הנז' זיל חזק וקני ואנן וכל הקהל ניקו אבתרך ונשפי ונמריק [5] זביני אלין אינון ועמליהון ושבחיהון דממילא ודהוצאה וצבי הקונה הנז' וקבל עלוהי והחזי' במקחו הנז' ככל אדם המחזיק בדבר הקנוי לו מד"ת שת"ת והודו שטר מר' וכו' ובאחריות גמו' עליהם ועל כל כללות הקהל ועי"א ועכ"ן מקו"מ שקו"ש כתחז"ל דלא כאס' ודלא כטו"ד ונ"ה בקוש"ח באו"ה מיד ז' טובי העיר אשר נקבו בשמות לעיל ככל שטרי העשויים באופן הנאות והמועיל כפי הדין הברור והיה זה בששה עשר יום לחדש שבט מש' ה' אלפים וה' מאות ושמנים ליצי' ושו"ב וקיים ע"כ נמ"ך וחתומים עליו כמוה"ר יהושע ישראל יעקב עולייל וכהה"ר יוסף ן' זכרי ונתקיימו לנא חתי' כדחז.

וס"ל נמ"ך וז"ן הודה לפנינו בהו"ג הנגיד ומעולה הר' דוד ה"ן מאמאן הנ"ב שחזקת הרחבה הנ"ב שקנה מאת הקהל יש"ץ כדי לבנות חצר הבורית קנאה בשיתוף הר' אברהם ן'

3 מ"ב כד טו.
4 בני משפחת בן זרו.
5 נעמוד אחריך ונשקיט ונגמור.

יצחק אביטבול ומ' ן' תמאיושת אלא שבשעת המכר לא רצה להזכירו והקניין קנהו לזכותו ולזכות הר' אברהם הנז' ממעות שניהם מחצה להר"ד הנז' ומחצה לאברהם הנז' בשוה אלא שהתנה הר"ד הנז' על אברהם הנז' שהוא יעמוד וישתדל בבנין חצר הבורית הנז' והר"ד יתן חלקו בהוצאות ולראיה שכן הודה בפנינו הר"ד הנז' בחתמו ותנו ביד אברהם הנז' כתו"ח פה והיה זה בי"ח לחדש שבט הנז' שנה הנ"ב וקיים ע"כ נמ"ך וחתו' עליו כמוה"ר יהושע הנ"ל וכהה"ר יוסף הנ"ל ונתקיימו לנא חתי' כדחזי וחתי' הכא תמ"ת והכל שריר ובריר ונהיר וקיים.

אליהו משה הכהן **שלמה א"א יהושע בן חותא**

137

בראותינו בחזותינו אנחנו החתומים ראשי ומנהיגי ק"ק צפרו יע"א הנהגת חכמי המדינות יש"ץ וגם אבותינו ספרו לנו איך היו מתנהגים חכמי עירם עמהם בשלום ובמישור [1] וענוה ויושר נאים דורשים ונאים מקיימים [2] ועוברים לפני העם ומתנהגים עמהם בכבוד הבכור כבכורתו והצעיר וכו' [3] בלי שום שררה ורבנות ואנחנו שאירית הצאן לא מצאנו מנוח עם חכם עירינו שאינו חושש בכבוד שום אדם בעולם קטון וגדול [4] יחדיו יהיו תמי"ם [5] בבזיונות וקללות וחירופין וגידופין גם לרבות הת"ח כולם יחד שמקללם ומחרפם ומגדף ומכה אותם ועינינו רואות וכלות [6] ושנינו קהות [7] ושרו חזנייא כעמא דארעא [8] ועל הכל הוא אומר כדין אני עושה הוא הדיין [9] הוא בעל דברים [10] הוא העד והוא באחד ומי ישיבנו [11] הן אלה קצות דרכו [12] וכיוצא מאלו הדברים וכבוד אלהים הסתר דבר [13] ולא יכולנו לסבול להיות דיין א' בעיר די הוה צבי הוה קטיל באמרי פיו ודי הוה צבי הוה מחא [14] ואין דן יחידי אלא אחד [15], לכן הסכמנו אנחנו החתומים למנות חכם אחר [16] ממתא פאס יע"א עפ"י רצון החכמים יש"ץ לרעות ולהנהיג עדת ה' ולהדריכם בדרכי יושר להורות אותם את הדרך וכו' נאה דורש ונאה מקיים וריחו נודף כאפרסמון [17] ורוח הבריות נוחה הימנו [18] ומרוצה לקהל וכבוד חכם עירינו במקומו מונח [19] לכן אנחנו החתומים מניינו והרשינו לפ' ואנו נותנים לו רשות גמורה ויכולת מספיק לחפש אחר מנהיג אשר יישר בעיניו ובעיני החכמים יש"ץ ולהביאו הוא ואנשי ביתו לכאן מתא צפרו יע"א ומעתה שמנו פינו כפיו[?] וידיו כידינו וחיובו כחיובנו ותנאיו שיתנה כתנאינו והכל מקובל ומרוצה עלינו בספ"י בלי למימר וכו' וכל החוזר בו ממנו אנחנו החתו' פתו פת כותם ויינו יין נסך לא ימנה בעשרה ולא יזדמן בג' ומובדל מעדת ישראל ונגמר הכל בהסכמה.

בכתב ידו של הרב **שלמה אביטבול**

1 מלאכי ב ו. 2 חגיגה יד: 3 בראשית מג לג.
4 איוב ג יט. 5 שמות לו כט. 6 עד"ה איוב יז ה.
7 עד"ה ירמיה לא כח. 8 סוטה מט. 9 אבות ד.
10 שמות כד יד. 11 איוב כג יג. 12 שם כו יד.
13 משלי כה א. 14 דניאל ה יט. 15 אבות ד.
16 הוא רבי שאול סיררו שהיה דיין בצפרו בשנת תקנ"ב ראה אבני שיש ח"ב סי' פב.
17 ע"פ ברי' טל ב. 18 אבות ג משנה יו"ד. 19 ע"פ בכורות ל:

138

אחדש״ו כראוי וכשורה הנכונה, ונפ״ה על העליונה, ונות בית תחלק שלל [1] הי״ת ירפאנה ויחלימנה ורו״ש להבן יקיר שי׳ יפרח כשושנה, עתה באתי לדרוש שלום אהובי וטובתו, ולמרס בדם אהבתו, כי נכסוף נכספתי לראותו, ומודע לביגה כי מעת אשר הלך דודי ממח״ק ואני יושב ומצפה אימתי אתי מר [2] וכעת ששמעתי אשר נטה שם אהלו והנה הרחיק נדוד מארצו ומולדתו, הייתי נבהל נפעמתי ולא אדבר [3] כי קשה עלי פרידתו, ואשתומם על המראה איך שכח דוד בית מלונו ארץ מגורי אביו ובני גילו וחברתו, וסיעת מרחמוהי [4] היינו שכוחה היינו עזובה [5] והלך למקום שאין מכירין אותו, הגם דלגבי דידיה ש״ל יש לו מכירין קרינן ביה מ״מ אינו דומה הדר בארץ לדר בחוצה לארץ [6] כי כמו זר נחשב וכגר שבא מארץ אחרת ומארצו יצא והסיע דירתו, גם מפני הכבוד של מר אביו נר״ו שנמצא כבודו מחול כי א״א להתעסק בכבודו זולתי בהיותו אתו עמו במחיצתו, ואם מפני היראה כן אמר החכם אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח [7] כי מרפא היא התורה מגינה עליו ומצילתו [8], אשע״ך אם על האהוב טוב בוא יבוא ברנה איש וביתו אל מקומו שואף זורח כי אין יציאתו הנאה לו כביאתו וישם לדרך פעמיו לשוב לשבת בארץ קמא [9] כי שם ביתו ושב אל ארץ אחוזתו [10], וצור ישראל יורנו מדרכיו דרכי ציון ויקבצנו מן הגויים לעלות ולראות בחצרותיו ובטירתו, ויזכנו לראות בנין ביתו ומקום מנוחתו, ואין להאריך כ״א בשלום אהובו וטובתו וא״ש.

139

התר״ד

ב״ה

שני [1] צנתרות, והיו למאורות [2], מאירים את העינים, טובים השנים [3], בעדי עדיים [4] הלכה וה״ן מורין [5], מהדרין מן המהדרין, אהובי עליון מבטן ומהריון, רח״ם רחמתי״ם [6], הנאהבים והנעימים [7], רבים ועצומים, החכמים השלימים, הדיינים המצויינים, כוללי תהלות ישראל

1 תהלים ס יג. 2 סנהדרין צח. 3 תהלים עו ח.
4 תרגום ואחוזת מרעהו בראשית כו כו קבוצת חביריו וכאן הכוונה על אשתו ועזרתו שמסייעת לו.
5 **ברכות לב:**
6 ע״ד מ״ש בכתובות קי: וכוונתו כאן לארץ, היא עיר מולדתו.
7 קהלת י ד. 8 סוטה כא.
9 לשון הטור בחלק אורח חיים סי׳ ריא בענין הקדימה לברכה על הפירות בפסוק ארץ חטה ושעורה וכו׳ ארץ זית שמן ודבש וכאן בהשאלה לארצו הראשונה צפרו עיר מולדתו. וכנראה שגם מכתב זה מופנה אל רבי רחמים יוסף אגייני שנסע לתוניס ועזב את ביתו ובית אביו. עיי׳ תעודה 51, 128.
10 **ויקרא כה כו.**

1 זכריה ד יב, רד״ק פירש כלים כמין צפחת.
2 בראשית א טו. 3 קהלת ד ט. 4 יחזקאל טו ו.
5 **שבת יב: וכאן שהם מורים בהלכה.** 6 שופטים ה ל, ובהשאלה לרחמנות.
7 שמואל ב׳ א כג.

כמוה"ר יוסף בירדוגו וכמוה"ר חיים טולידאנו אתה ה' תשמרם, וכצנה רצון תעטרם, הם ובניהם ברבות הטובה, גם עד זקנה ושיבה, כי"ר.

ק'דמה לפני יעבור שלום, ספיר ויהלום, כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק[8], ובא האו"ת להודיע למעכ"ת שבא לכאן למחז"ק הבחור מכלוף בה"ר מימון ה"ן יתאח ידי' לגול אשר הוא לעת עתה מתגורר במח"ק וכאשר בא מבוא סיפר לנו שבא יהודי אחד ממתא מראקיש למח"ק זה שמו אשר יקראו לו דוד חלאוה והראה למכלוף הנז' גט אחד עם אגרות ששולח מאת אברהם ן' יעקב ן' שרביט לאשתו זהרא בת כהה"ר עמרם אלבאז שזה כמה משהלך בעלה הנז' לארץ מרחקים ומכלוף הנז' אמר שדוד הנז' הוליכו אתו עמו לבית הקברות[9] שמחוץ לעיר ומשם חפר והוציא הגט עם האגרות בכריכה אחת אלא שנתלחלח הגט קצת מליחות הארץ אי לזאת אליכם המצוה הזאת[10] כהגי ה' חזקו ואמצו דכגון דא מצוה רבה ויקרה לא נעלם מעיני חכמתם ותשקיפו בעיני השגחתכם על הגט ועל הכתבים שביד דוד הנז' ואם יראה למעכ"ת שהם כשירים מצד הדין תתפשרו עם דוד הנז' בטוב כאשר יראה בעיני כת"ר וכאשר תגזרו כן יקום ועלינו מוטל לשלם במיטבא ואם דוד הנז' לא ירצה לבוא למחז"ק יתן הגט ביד מכ"ד ויבוא שכמ"ה מנה אחת אפים כנפשכם הרמה גם חסיד"ה וכנפש נאמני אהבתכם החו"פ צפרו יע"א בניסן המעוטר בשנת בשרו מיום לפ"ק ולכת"ר החיים והשלום.

ע"ה יהודה אלבאז סל"ט עמור אביטבול סי"ט

אתייא במה הצד אדברה נא שלום[11] רב ואומר חלותי היא[12] ישתדלו כת"ר בכל עז להוציא לאור משפט צרת הבת[13] ולהשגיח בעין החמלה לפי הזמן ולפי דוחק השעה ויבוא שכמ"ה ולכת"ר החיים והשלום מא"ה ומנא"ה דור"ש[14].

עמרם אלבאז[15] ס"ט

140

ב"ה

ק"ק ונבחר קהל ספרו ובראשם החכם השלם הדיין המצויין פ[ל]פלא חריפא[1] ממרא[2] תקיפא, החסיד העניו סיני ועוקר הרים כמוה"ר שלמה אביטבול אחריו יאיר נתיב הגביר המרומם איש אשר מזרע אהרן הוא המשכיל ונבון כה"ר יוסף הכהן אחריו יאיר נתיב הגביר המרומם כה"ר משה אלבאז נר"ו וכל ראשי קהלם ישצ"ו מאתי אני החותם מתפקד בשלום כת"ר שירבה ויגדל ולעד לא ידל אכי"ר.

8 אבות ב ח.

9 דעת נשים זקנות היתה נפוצה דלאו מסמינא מילתא להכנס גט לביתו, לכן השליח קבר את הגט בבית החיים מחוץ לעיר.

10 מלאכי ב א. 11 תהלים, קכב ח. 12 שם עז יא.

13 יבמות ב.

14 ר"ת מאת הצעיר: ומנאמן אהבתכם: דורש שלומכם.

15 תשובה למכתב זה ראה הלאה 144.

1 מגילה ג. 2 ?

אחדש"ו סיבת שורותי אלו לכת"ר אמרו חז"ל צריך להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים [3] ידיע להוי לכת"ר שמיום שנכנסה בלשת לעיר אני כלוא בבית לא אליכם בני ובנותי נודדים ללחם ואין, בלתי אל ה' צבאות לבדו, ובכל זאת לא עזבו את ה' אלהינו לקיים מה שנאמר והגית בו יומם ולילה [4] רכות מעומד וקשות מיושב [5] יושב ושונה עומד ולומד לכן ובכן כא נחיב מן הי"ת ומנכום [6] איש את רעהו יעזורו וכו' [7] ותעניקוני כי יד [כיד] ה' הטובה עליכם כמנהגכם הטוב והישר עם כל עמילי תורה וידעתי נאמנה שאתם תופסים מדתו של אברהם אבינו ע"ה רחמנים ביישנים גומלי חסדים [8] שנא' ויטע אשל בבאר שבע [9] זו מדת המלכות שנקראת בת שבע [10] שקשטה עצמה בכל מני צדקות לכן ובכן, אחי ורעי רחומים רחמו על דל ואין מזהירין לנזהר כי הוא זהיר בכל החוכמות ובכל המצוות וש"ר.

ע"ה חיים ארוואין סי"ט

141

לקבל נברשתא [1], טבא הדא מרגליתא [2], דרופתקא דאורייתא [3], ראש ב"ד מקודש ה' הש' והכולל עצו"ר הדיין המצויין כמוה"ר עמרם אלבאז נר"ו יאיר שאו"ר לו' ימצא [4] כי"ר.

כאן לפני הדבור קדמא קריאה [5] לפני תפילה מצי"ל עני [6] כי אתה תברך צדיק ה' [7] תחדהו בשמחה את פניך [8], וזרעו לברכה [9] ישבו ישרים את פניך [10], לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך [11] כי"ר.

בא האות בקצר אמיץ כד קאי אחד כרעא [12] עם דמדומי חמה [13] להגיד כי ישר [14] לאחי טו"ב [15] כי באו אלי הר' יעקב אטרזמאן וקרוביו והפצירו בי עד בוש לחלות פני הידיד לפי רוב האהבה לקרב ולא לרחק [16] הרי"ע הנז' ויסביר לו פנים כאשר היה בתחילה בפנים צהובות ההוא אמר שמר אביו זלה"ה היה מחבבו ביותר על כל באי שער עירו והידיד כעת מתרחק ממנו אנא דאמרי יאחז צדיק דרכו להחזיק במנהגו הטוב והוא רחום יכפר [17]

3 שבת סז. 4 יהושע א ה.
5 מגילה כא. ופירש"י דברים רכים ונוחים שאדם מהיר לשומען.
6 = אני מבקש מן ה' יתברך ומכם.
7 עד"ה ישעיה מא ו. 8 יבמות עט. 9 בראשית כא לג.
10 הספירה השביעית ביו"ד ספירות ובת היינו מדה עד"ה ובת צדק יהיה לכם יחזקאל מה יו"ד.

1 דניאל ה ה פירוש מול המנורה. 2 כעין מרגלית טובה היתה תלויה ב"ב טז:
3 סנהדרין צט:
4 שמות יב יט ולא באלף והמליצה כאן על האור שיהיה מצוי לו.
5 ספרא והובא בפרש"י ויקרא א א.
6 תהלים לה יו"ד לשון הצלה וכאן תפלה לעני.
7 שם ה יג. 8 שם כא ז. 9 שם לז כו.
10 שם קמ יד. 11 שם צא יוד. 12 ברכות ז.
13 שם כט: 14 תהלים צב טז.
15 לאחי־טוב. שם אב אחד מסופרי דוד וצדוק אחי טוב, שמואל ב' ח יז. והמליצה כאן מובנת.
16 סוף עדויות.
17 תהלים עח לז.

סליח"א הוא דעבי"ד ותפארתו עבור על פשע כתיב [18] ומכאן ולהבא חושבנא טבא וכת"ר יוכיחו על פניו לפי רוב האהבה מובטח אני באחי"טוב שכה יעשה בגיני הן אמת שלא ידעתי שורש הענין וטעם הדבר ובודאי שהאמת עם הידיד אבל עכ"פ מה אעשה שההכרח אלצני דחקוני והפצירו בי עד בוש הכי אחי אתה תשובתך מהרה תצמח ומאי דאזל אזל ומכאן ולהלן חושבנא טבא וש"ב ורפא לו [19] ואין להאריך כ"א בשלם הידיד וטובתו, תרב גדולתו כנפשו הרמה וכנא"ה לא זז מחיבתו [20].

ידידיה יס"ט

142

התר"ך

אחינו בני בריתינו, אנשי גאולתינו, חומה היו עלינו, רבני אלפין [1], אחידי סייפין [1], החכמים השלימים הדיינים המצויינים חו"ר מתא צפרו יע"א ואתם עמם יחידי סגולה גזברים ואמרכלים [2], קודש הלולים י"ץ.

אחדשו"ך שלם לכם, וישבתם בטח אתם ובניכם, יהי שלם בחילכם, כי"ר, האות כי טוב בקצר אמיץ הוא המדבר אודות ובשביל צרת אחינו בית ישראל קהל ועדה קהילה נבחרת, ובמדות מעוטרת, קהילת יעקב עיר סיסוואן יע"א, אשר עברו על ראשם מים הזדונים, מפני חמת המציק שסביב בעתו אותם בלהות צרות רבות ורעות מכל עבר ופינה, היו למשל ולשננה, אין די באר קצת מצערן ואוזן ששמעה שמץ מנהו עין במר תדמע וכל אשר לבו כלב האריה המס ימס, בראותו זרע אברהם נתונים נתונים המה ביד אויב היו למקרה ופגע משיסה ואין אומר השב, ונוסף על זה צרת הרעבון עוללים שאלו לחם ופורש אין להם [3], לא הוצרכנו לספר קצת מעט ששמעה אוזנינו מצרות הקהילה הזאת, ביען שמפיהם ולא מפי כתבם עדיף טפי ולכן המצוה הזאת חובה רמייא על כל אשר בשם ישראל יכונה לחוס ולחמול על עם ה' וחבל נחלתו, ואנן בדידן מרוב הדוחק הגדול קמנו ונתעודד לעזרת ה' בגבורים ואתם גם אתם קומו השרים, והרמותם את תרומת ה' להחיות טף ונשים אשר ברעב עטופים, ונבחר מות מחיים להם מרוב צרותיהם המשונות ועליהם ועל כולם צער המזונות, ובטחנו בחסדכם שיותר ממנהגכם הטוב תעשו במצוה הזאת אין ערוך אליה, ושכרכם מן השמים הנה הוא צפון כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא [4], ואין להאריך כ"א בש"ש טו"ב כנפשכם הרמה וכנפש נאמני אהבתכם, דורשי שלומכם וטובתכם החו"פ פאס יע"א בשנת ב ש ר ו מ י ו ם וא"ש ורו"ש.

יעקב סירירו סי"ט　　יעקב אבן צור סי"ט　　ראובן סירירו סי"ט

רחמים חיים דוד אבן זמרא סילט"א　　וידאל הצרפתי　　ידידיה סט"א

18 משלי יט יא.
19 ישעיה ו יו"ד.
20 שמ"ר נב ד.
1 ראה למעלה תעו' 49 הערה 2, 1.
2 תרגום ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג לב) ואמרכלא.
3 איכה ד ד.
4 חולין קלט. אוצר, גנזך.

143

ב״ה

האור כי טוב אור [1] היוצא מן העין מרגלית אטימטון [2], צלוחית של פליטון [3], מקודש מקודש שקדשוהו שמים [4], לנו לעינים [5], הרב המובהק ונוגה לו ברק, כמוהר״ר עמרם אלבאז ישצ״ו וכסא אדוני המלך [6] ירום ונשא וגבה מאד [7] אכי״ר.

ל״ו הכל בכריעא כרע כחיזרא [8] גופא בתר רישא טובא מיגרר גריר אחרי קומי מכרוע [9] אנא לחיכנא עפרא דתחות רגלוי [10] ומנשק כיפי [11] מצי״ל ענ״י [12] יחי הו״ד לנצח [13] בתפארת בנים ועותרא סגיא כנפשך שובעך, כי״ר.

למאי דאתינן עלה הוא ניהו כה״י יעקב אתורג׳מאן ישצ״ו שנעתרתי להפצרתו לכתוב לאדוני שורות לוכסן [14] אלו ההוא אמר שרואה בכת״ר שאינינו אליו כתמול שלשום [15] ונקיט בליביה ומבקש מטו שע״י תהיה סליחתו בכן אענותנותיה דמר קא סמיכנא סלח אנכי מבקש השיבהו לקדמותו כאשר היה באמונה אתו זכור אל תשכח אהבת קדומים כדברים האלה דבר כי אבא למלכא [16] זצוק״ל זיע״א היה מקרב אותם בזרוע לזאת גם אדוני יעשה זאת ותהי ימין מקרבת [17], ועל עסקי ריב״ה [18] שבינו ובין בעל ריבו הנה פשפש ומצא [19] עידיו בחתומיו זכין לו [20] ועלו ובאו לפני אדוני וכאשר יגזור בעיון שכלו הזך כן יקום מעתה אין להאריך כי אם בשלום אדוני שירבה ויגדל כה דבר פרעוש [21] לא הגיע לנמל כל רואי ילעיגו לי יפטירו בשפה [22] באמרם אלי עד כאן העזת פניך ברבך [23] ואנא אענוותנותיה דמר קא סמיכנא אי״ש [24] צעיר

אבנר ישראל סי״ט

144

שרי [1] צבאות ישראל [2], טובים השנים [3], מזהב פרויים, אורות פנימיים, ולנו לעינים, שמורי״ם לכל בני ישראל [4], מאירים ומזהירים, החכמים השלמים הדיינים המצויינים, כוללי תהלות ישראל, כמוה״ר יהודה אלבאז וכמוה״ר עמור אביטבול אתה ה׳ תשמרם, הם ובניהם, שלום בתיהם, זרעם נכון לפניהם, וצאצאיהם לעיניהם, כי״ר.

1 בראשית א ד. 2 ב״ר פל״ה פי׳ ששוה אוצר גדול.
3 **שבת סב.** 4 **סנהדרין י:** 5 **במדבר י לא.**
6 **מלכים א כו.** 7 **ישעיה נב יג.** 8 **ברכות יב:**
9 **עד״ה מלכים א׳ ח נד.** 10 **זה״ק סוף אדרא זוטא.** 11 **כתובות קיב.**
12 **תהלים לה יו״ד וכאן בהשאל מציל צלותא תפלת עני.**
13 **הוד במקום עוד תהלים מט יוד.**
14 **משנה כלים פי״ח אלכסון שורות עקומים.**
15 **בראשית לא ה.** 16 **תרגום אברך בראשית מא מג.** 17 **סנהדרין קז:**
18 **שם קט: וכאן בהשאלה מריבה.** 19 **ע״פ ברכות ה.** 20 **ב״מ יג.**
21 **ע״פ שמואל א׳ כד יד.** 22 **תהלים כב ח.** 23 **ברכות סב.**
24 **ר״ת אבנר ישראל.** ראה תעודה 141.

1 ראה למעלה תעודה 139. 2 **מלכים א ב ה.** 3 **קהלת ד ט.**
4 **שמות יב מב** וכאן בהשאלה לעניין מורה המחנך.

מראש מקדמי אר״ש [5] אדברה נא ש״ר [6] שלמים מרובים שלמי צבור לאלף ורבבה מרובה מדה טובה [7], מכאן מודעה מקבלת כתי״ק הא׳ אהובה ע״ע הגט שהביא דוד חלאוה מעיר צווירא לבת ידידינו ואו״ע כמה״ר עמרם ישצ״ו ושלחתי אחר דוד הנז׳ והביא לי הגט וראיתי והנה נמחק וגטשטש קצת מלחלותת הקרקע שקברו בו והדבר צריך מיתון, ולאפס הפנאי מהמיית בע״ד שבשבוע זה כידוע יומם ולילה לא ישבותו כאשר יגיד לכם הרץ, וג״כ הרץ אלצני הרבה לא נתנני השיב רוחי אמרתי לדוד הנז׳ שילך הוא בעצמו לשם ונתרצה לזה ושוב חשש שמא ימצא פיסול בגט ויוסף עוד טורח הדרך מהכא להתם ולא יעלה בידו מאומה בכן נתן בידי הגט עם שטר שליחות ויגע ליד כת״ר עם הרץ מכ״ד וכאשר תסכים דעת כת״ר שאין בו חשש יגלו אזני ותכף ומיד ילך השליח לשם או ימנה שליח אחר במקומו וכיוצא, ובכן רשאי לחתום בש״ש טו״ב כנפשם הרמה והנישאה גם חסיד״א וכנפש נאה״ב החו״פ מכנאסא יע״א בס׳ וטהרו הכהן ולכת״ר החיים והשלם מאדון השלום.

ע״ה חיים טולידאנו ס״ט

מקצה מזה [8] חיי״ם שנים ישל״ם [9] שלמא דכן רב [10] ידידינו מחמד לבנו אהוב טהור לב כמה״ר עמרם אלבאז ישצ״ו מה מאד נצטערתי בצער הידיד מצרת הבת אשר בעוה״ר זה כמה חוכה ומיחלת ובראותי הגט מטושטש כעסתי על השליח הרבה לאין חקר וע״ע שכט״ו ההוא אמר שהוציא הוצאות — מם — ויותר ונומיתי לו שאם יצא הדבר לפועל שיפרע לו כת״ר בין הוצאות ושט״ו סך — פם — וא״ל לא יטול כלום, ולכת״ר החיים והשלם מאדון השלום, חיים ס״ט.

145

מקצה מזה לגביר אשר דרכו נסדר״ה בסד״ר עליון, הוא הראש ושם חביון, הרב המובהק ואח לברק, גאון עוזינו, ועטרת ראשינו, כמוהר״ר דוד חזאן נרו יאיר לעד לעולם אכי״ר.

מראש מקדמי אר״ש [1] קדמא ואתייא גדול השלום שניתן לפני כבוד תורתו והדרת יקר תפארת גדולתו, ונשי׳ י״ק... והדר מצלינא תפילה לעני למען יאריך ימים וכבוד תורתו חופף כל היום על ישראל ועל רבנן לא יעדי מינן מלכותיה מלכות עלם לעולמי עולמים כי״ר.

טעמא דאיכא דבור וקול אשר יעבור תחת השב״ט [2] לפני אדונינו יתיצב מודעת זאת אנכי הצעיר אודות האי עלובתא אחותי רעיתי הכ׳ הצנועה זהרא היא בתו של עט״ר מרן מלכא

5 משלי ח כג וכאן הכוונה לאר״ש מלשון דבור.
6 ר״ת שלום רב.
7 סוטה יא. סנהדרין ק:
8 שמות כה יח והכוונה כאן בשולי הדף.
9 שמות כב ג וכאן שם הכותב חיים (מהרח״ט ז״ל) השולח ד״ש כפולה.
10 (?)

1 משלי ח כג שם ארץ וכאן אר״ש, דבור ראשי דברי.
2 ויקרא כז לב והמליצה כאן קול במקום כל, והקול עובר מתחת הקולמוס שבט סופר.

ר' אבה"ו זצוק"ל אשר עברו על נפשה צרות רבות ורעות עם בעלה שאול בן הרוש הנז"ב אשר עוית עליה את המקראות[3] והוליכה למקום שאין מכירין אותה והיה מקניטה בדברים מרים כאשר הגדנו לאדונינו באגרת ששלחנו לידו בשלהי קיץ שעבר, והן היום שבאה השמועה שנלב"ע העמדנו מורשה הר' שלמה בן עילי ממחנינו קדוש ללכת לעיה"ק תוב"ב לדון עמו לפני אדונינו ועט"ר, לכן ובכן נא אדונינו שים עיני השגחתך עליו עד שיצא דינו לאור עם שאול הנז' ויטול מחצית הנכסים הנמצאים לו ולה כיפי [כפי] התקנה לאחר שבועתו שלא העלים ולא הטמין וכו' ואדונינו יעשה פשרה הנראית לו כיפי [כפי] דעתו הרחבה ויתן אותה ביד שלמה הנז' המורשה ויעשה למענינו ולמען אבותינו הקדושים וגם אנן מקרא מתנינן לה בבוא אלינו השד"ר מע"ק ירושלים דדהבא נחל"ץ חושי"ם הן בענין הנדבה הן בענין הקופות עד שיצא מאתנו בכי טוב כאשר עם לבב אדונינו ופאיריינו, אלא מעתה אין להאריך על אדונינו ועט"ר כי אם בששט"ו כנפשך וכנפש עבד נרצע למצוותך והוא הצעיר תבנ"י בן גינת ורדים[4] כי קטון הוא.

יקותיאל אלבאז ס"ט

ב"ה

היום מ"ח למ"טמונים[1] שנת תרכ"א.

העמודים והמכונות רבני אלפין דפקיעי שמייהו[2] הלא המה הרבנים המובהקים מלאים זיו ומפיקים יושבי על מדין בעי"ת צפרו יע"א אתה ה' תשמרם כצנה רצון תעטרם כיר"א.

בתר דכפילנא שלמא רבא, טעמא דאיכא דבור להגיד במרום קדשם מקבלת כתבם הבהיר מחדש חשון ע"י הר' שלמה ן' עילי הי"ו מורשה בני הרב מופת הדור כמוהרר"ע אלבאז זלה"ה הע"י על אודות חצי חשבון[3] דמאחותם מ' זהרא נ"ע ועל רזא נא בקשו מאתי למען אשתדל להוציא בולעו מפיו הבעל ה"ר שאול ן' הרוש נ"י, על זה אשיב תשובה מחיים עם שראיתי שגם רו"מ נרגשו מתקנת עה"ק ירושת"ו שכולל עיה"ק ת"ו זוכה בחלק היורש היושב בחו"ל מ"מ להיותם היורשים ת"ח שיעשו פשרה האמת אגיד כי כשנפטרה האשה הנז' בקשו כו' עה"ק ת"ו ליטול החצי השבון כמנהגם ולא מצאו בו שום דבר כי איש עני הוא הבעל הנז' וכן העידו עליו כל בני מערב דלית ליה מגרמיה כלום וגם עתה שבא המורשה הנז' חקר ודרש וידע והבין כי הוא עני ובכן אין ליקח ממנו שום דבר ורק אין דבר זולת שלו' יסגא כנה"ר וכנא"ה דשו"ט ברב עז ושלום.

(—)

פנדיאי[4] **חיים דוד חזן חכם באשי**
קודש שריף חאליל רחמאן וטיבאביעה
(חכם באשי של ירושלים, חברון ואגפיה)

3 בספרי ריש דברים כתוב הכתובים במקום המקראות ואולי כוונתו כאן שעוות עליה הדרך במאורעות ובכל מקרה ומקרה.

4 עד"ה מלכים א' טז כא שם מלך ממלכי ישראל והמליצה כאן התבן בן גינת ורדים כעין המליצה חלא בר חמרא לגבי אבא חולין קה.

1 מ"ח למנין ארבעים ותשעה ימים שמונים לעומר. 2 יבמות לז: מפורסמים.
3 חצי הירושה שזוכים בה יורשי הנפטרת בלי זרע של קיימא.
4 נוסח שכתוב בחותמת נבחר לראש"ל בניסן תרכ"א. ראה הראשונים לציון א. אלמליח ירושלים תש"ל צד 247—249.

התקכ״ז

המלך המשפט אור תורתו זורח, כשמש וכירח הוא ניהו אדוני החכם השלם הדיין המצויין חדות מעוזי וציץ נזרי הרב המובהק כמוהר״ר מתתיה סירירו יזיי״א.

אחרי נשיקת עפר ארץ הדום רגלי משי״ח ואחד״ש כל הגלוים לאדוני הע״י ובפרט אחי וראש כהה״ר שאול יש״ב ש״ב [1] ״האותיות הכתובים בנחיצה רבה יתיצבו לפני אדוני ישאלו אודות מה שאירע פה ערב חג הסוכות ששלח פליל אומות העולם אחר קצת ת״ח ואסרם לאמר למה תרימו קול, ולהיות שבעוה״ר נשארו בני קהלינו כצאן אשר אין להם רועה לא שר ולא שוטר ומושל, עשו בניהם שכל אחד מיחידי הקהל יהיה לנגיד חדש ימים, חדש תשרי היה לנגיד ידידינו הר׳ מרדכי אלבאז לעת שומעו שאסר הפליל ת״ח הלך הוא עם קצת מיחידי הקהל לפליל כדי לפייסו להתיר האסורים בעת ההיא היו שם גויים ובעו״ה גרם החטא והעלילו על הר״מ הנז׳ לאמר שקלל והתריס נגד דתם והוא לא הוציא שום דבר. על כך העידו העדים והוציא כמה הוצאות עד שסייעוהו מן השמים והיתה לו נפשו לשלל וכעת רצה לקחת הוצאותיו הנז׳ מהקהל י״ץ באומרו שאלולי שהיה עליהם לנגיד לא היה לו ללכת ולא היו מעללים עליו עלילות ברשע וא״כ אחר שהוא שלוחם לכל דבר ובסיבתם הלך למה תלקה מדת הדין כנגדו, והקהל אומרים האמת שהלך לשם בסיבתם ומזולו גרם להתעולל עליו ובפרט שהגוי שהעליל עליו היתה לו טינא בלבו עליו כי כך אמר הגוי הנז׳ ובהדא מילתא לא שלוחם הוא, והר״מ הנז׳ טו׳ שהגוי שקר דבר.

ולי אני עבדך נראה לומר דאין על הקהל כלום שהרי הנתפס בפי׳ בשביל חבירו פטור חבירו כדכתב מרן קכח ב׳ ושפח ו׳ וכ״ש זה שלא נתפס בפי׳ בשביל שום אדם אלא מזלו גרם וכ״ש שאו׳ שהגוי אמר שהיה נוטר לו איבה א״כ הוא מזיק לעצמו כדכתב הרשב״א הביאה מרן בביתו קסג מחו׳ ט׳, ואי משום שהיה לו לנגיד עליהם האמת אלו תפסוהו בפי׳ בשביל שום דבר מהקהל יפה כחו כי זה כל האדם שהוא לנגיד על הצבור, אבל בדבר שהעליל עליו מי יאמר שבשביל הקהל נתפס שהרי הם במסים שותפים ולא בעלילות כדכתב מורם ס״ס קס״ג, ואדוני יסיר מחשך מעיני להוריני הדרך אשר אלך ותשובה מה׳ נאם השואל מאדוני מחילה וסליחה עבד ה׳ ועבד אדוני משי״ח.

יהושע ס״ט

קנקן החדש מלא, יין ישן מעולה, החכם ודיין כהה״ר יהושע נ״י.

אחד״ש אשיבך מלין על מה ששאלת על ענין מרדכי הנ״ב הנה מן הדין היה נראה שהקהל פטורים כמ״ש ולא מטעמך אלא ממ״ש מרן סוס״י קפ״ח וז״ל מי שהגיע לו היזק בממונו מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון אין המשלח חייב לשלם לו נזקו, אלא שאם נעמיד הדבר על דין תורה אין לך אדם שעומד בפרץ על הצבור מפני שבעו״ה רבו כמו רבו המעלילים עלילות ברשע לעומדים על הצבור ואם נחייבם אתו לאימנועי מלעשות מצוה ונמשך מזה היזק לצבור שישארו כצאן אשר אין להם רועה וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול ולכך מן הראוי הוא לשלם לו הזיקו או לפחות לפשר ביניהם ומעולם לא ראיתי לרבותינו לחייב לעומד על הצבור שום חיוב הבא לו מחמת עמידתו על הצבור אלא היו מחייבים הצבור לפרוע בעדו וכך אנו נוהגים אחריהם, נאם החותם במרחשון בשנת כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם ליצירה בפאס יע״א ורב שלם. מתתיה יס״ט

147

התקכ״ש
ב״ה

במותב תלתא הוינא [1] כד אתו ואסהידו קדמנא היקר יצחק בר היקר שלמה ה״ן שטרית והיקר יהודה בר היקר דוד ה״ן אג״יני והגידו בתע״ג כשנכנסו לבקר החכם השלם הדו״מ כהה״ר אהרן ה״ן זכרי שהיה מוטל על ערש דוי בשלישי בשבת תשעה עשר לחדש תמוז בשנת תקכ״א לפ״ק ואמר להם החכם הנז׳ יהושע בני הריני מניחו בידכם שתפקחו עליו עיניכם ותשגיחו עליו בכל מידי דצריך ובפרט ליצחק הנז׳ שצריך להשגיח עליו יותר מכם ותכף לדבריו הנז׳ צוה לעדים הנז׳ ואמר להם בזה״ל כל הקרקעות וכתבי הקדש שיש לי תחת כפת המרום יזכה בהם לעצמו יהושע בני ולא ישאר לשום יורש בהם שום זכות ירושה וברורו בעדותם העדים הנז׳ שבשעת הצוואה הנז׳ היה החכם הנז׳ מיושב בדעתו והיה משיב על הן הן [2] ועל לאו לאו ויודעים בבירור שמת מתוך אותו חולי [3] ולראיה ח״פ תמ״ת [4] והכל שריר וקיים.

מרדכי בר א״א **אברהם הלוי** ס״ט **יעקב אפלאלו**

נדרשנו לחוות דעתינו בצוואה זו וראינו שצוואה זו קיימת מההיא דסי׳ ר״ן ס״ז דגם מתנת שכ״מ שיש בה שיור נקנית באמירה היכא דמצוה מחמת מיתה או בסתם ומתאונן על מיתתו והכא מצוה מחמת מיתה חשיב שהרי כשהתחיל לצוות צוה לעדיו ואמר הריני מניחו בידכם וכו׳ דר״ל דעד עתה שהוא בחיים הוא היה מפקח על הבן הנז׳ ומכאן ואילך שהוא הולך למות הם יפקחו עליו וזה ברור דזה כמו מתאונן על מיתתו וחשיב מצוה מחמת מיתה, ואע״ג דתקנת קדמונינו [5] נוחי נפש דכל צוואה שלא יהיה חכם העיר או דיין העיר מצוי לשם דאותה צוואה בטלה ומשום דבעינן תוכחת שיוכיח החכם למצוה משום אעבורי אחסנתא והתקנה נתקנה בכל אופן ואפילו במקום ברתא ר״ל אפי׳ נותן לבן בן הבנות דאין הבנות יורשות במקום בן מן התורה ואינן יורשות אלא מן התקנה עם כל זה תקנו דבעי׳ מציאות חכם משום אעבורי אחסנתא כפי התקנה דגם הבנות יורשות עם הזכרים בשוה, ואנו רואים שלא היה חכם מצוי בצוואה זו מ״מ צוואה זו קיימת דלא אמרו חז״ל דבעינן חכם העיר או דיין העיר מצוי לשם אלא בעיר שיש בה חכם או דיין אבל במקום שאין בה חכם העיר ודאי דהעמידו דבריהם על דין תורה דסגי בשני עדים דדייק לשונם באומרם חכם העיר או דיין העיר מכלל דבעיר שיש בה חכם או דיין הוא שתקנו שיהיה מצוי בשעת הצוואה ואי לא לא וא״כ הואיל ואין חכם או דיין העיר מצוי במקום שנעשית הצוואה הרי היא קיימת, ואין לומר שיורע כח המתנה מחמת כתובת האשה שהוא כפי תקנת קדמונינו נ״ן [6] שצריכה שתטול האשה מחצית מהנכסים הנמצאים לו במצב פטירתו ובמתנה זו מגרע חלקה ולא כל כמיניה לגרוע חלקה שהרי ראינו שטר חידושי תנאים שהתנה החכם הנז״ב ז״ל עם האשה קודם כניסתה לחופה שלא תטול האשה כ״א

1 ראה חו״מ סי׳ מו כט. 2 שם סי׳ רן ס״ו. 3 שם ס״ב.
4 תירי מגו תלת שם סי׳ מו ס״ל.
5 ראה כרם חמר ליוורנו תרל״א תקנה יא ותקנה סא.
6 שם תקנה ה.

מאה אוקיות ובלאותיה הקיימים, לכן נ"ל שצוואה זו קיימת ויזכה הבן בכתבי הקדש והקרקעות ולא יכנסו בכלל חלוקה והאשה תטול ג"כ מה שהתנה עמה החכם כאמור ולראיה חתמנו פה פאס יע"א בחדש אלול המרוצה משנת ה תקכ"א ליצי' והכל אמת ויציב ונכון וקיים.

שאול בא"א כמוה"ר יעקב אבן דנאן רפאל עובד אבן צור אליהו הצרפתי

מתתיה סיריו ס"ט

148

התקנ"ג—התקנ"ד

ב"ה

ראיתי שערוריה על דברת השטר עיסקא שהמציא לפני ישראל בה"ר שמואל ה"ן חמו נ"ע נגד הר' יצחק ה"ן שטרית ידיע ן' לפילאלי ונגד הר' מרדכי ה"ן אסולין בכ"ר יחייא שהיה נושא בהם הר"ש ן' חמו הנז' אביו של ישראל הנז' מסך שמנה מאות אוקיות מכ"ט, ועמדו לפני לדין ישראל והרי"ץ הנז', והמציא לפני הרי"ץ הנז' קב"ע מכמה כיתי עדים שהוא היה עשיר בימי הרשב"ח הנז', והרשב"ח הנז' היה מסתחר במעות הרי"ץ, ואם איתא דהיה נושא בו השטר עיס' הנז' הי"ל לנכות מחובו, ועוד טענות אחרים אשר מתוך הטענות והקב"ע הנז' גם לרבות שהשטר עיס' הנז' הוא ישן נושן כמו ארבעים שנה מ"מ, פסקתי דשטרא פריעא הוא ובטל כחרס הנשבר שב"מ, וכתבתי ונתתי ביד הרי"ץ הנז', אח"ך בא ישראל הנז' והמציא עוד לפני קב"ע ושם נאמר שאביו הנז' גם הוא היה עשיר ולא היה מסתחר במעות הרי"ץ הנז' ולא במעות זולתו, והרי"ץ הנז' הוא היה גברא אלמא וכשהיה איזה אחד תובעו לשלם מה שנושא בו היה מחליף טוב ברע, וע"פ העדויות הנז' חזרתי וקיימתי השטר הנז' ובטלתי הפס"ד שביד הרי"ץ וכתבתי ונתתי ביד ישראל דחייב הרי"ץ לפרוע לו קרן וריוח.

והן עוד היום בא הרי"ץ הנז' והמציא לפני חבילות קב"ע, המגידים ומעידים בביטול השטר הנז', וזה יצא ראשונה שהעידו שני עדים זקנים וכשרים שבעיר צפרו יע"א שהם יודעים נאמנה שהרי"ץ הנז' לא היה אלם כלל ולא מסר לשום נברא בעולם ולא הוזק שום אדם על ידו מעולם, זולת כשהיה שתוי מ"ש[1] היה מתגרה באו"ה והיה מפסיד ממון על ידם, ובירר אחד מהעדים הנז' בעדותו שהיתה לו שייכות עם הרשב"ח הנז' והיה מגיד לו ענייניו ולא הגיד לו זה הענין אם יש לו שטר נגד האנשים הנז' אם לאו ולא שמע ממנו ג"כ מענין זה השטר כלל, עוד בירר בעדותו אחד מהעדים הנז' שהרי"ץ הנז' ותרן בממונו היה והרבה צדקה עשה, גם העידו העדים הנז' שהרשב"ח הנז' היה שותף עם האנשים הנז' כמה שנים, גם העיד עד אחד בקב"ע שהוא הר' מרדכי הן' אלבאז וחד דעמיה שהם יודעים נאמנה שמעולם לא מסר הרי"ץ הנז' שום בר ישראל ולא היה הרי"ץ הנז' אלם, והרי"ץ הנז' הוא היה ראש לפורעי המס בהערכת הפנקס, ואפ"ה הרשב"ח הנז' היו דבריו נשמעים לשררה יותר מהרי"ץ הנז', עוד העידו שלשה עדים בקב"ע שהרשב"ח הנז' היה משהה אצלו שטרות הפרועים, עוד העיד עד אחד בקב"ע שהוא היה שותף זמן מה עם הרשב"ח הנז' והיה

1 מים שרופים עיי' לעיל תעודה 83.

הרשב"ח משבח בהרי"ץ הנז' וכן אמר שהרי"ץ הנז' היה נותן לו מעות לקנות מהם האפר למלאכת הבורית והיו נשארים בידו עד שיעשה הבורית ופורע לו דמיו, זאת ועוד בירר בעדותו העד הנז' שהגיד לו הרשב"ח הנז' שבזמן שהיה שותף עם הרי"ץ נתן לו ולכר' מרדכי הנז' הן אסולין סך שמנה מאות אוקיות מכ"ט מכיס השותפות, אדעתא לקנות בהם האפר ויטול הרשב"ח הנז' ושני האנשים הנז' חלק כחלק, וזקף עליהם הסך הנז' בשטר עיסקא הנז' והלכו האנשים הנז' וקנו האפר בסך הנז' ונטלו כ"א חלקו ותבעו הרי"ץ הנז' לקרוע השטר עיסקא הנז' והשיבהו וענהו הרשב"ח הנז' שלא מצאו בתוך השטרות, וכשימצאנו יקרענו קב"ד, וביר בעדותו שהוא היה מצוי בעת שצוה הרשב"ח לפני מותו, והיה קורע השטרות הפרועים, ומניח השטרות שעדיין לא נפרעו, והשטר עיסקא הנז' לא נראה ולא נמצא בה שעתא, וכן ג"כ העיד הר' משה אלבאז בפעם הראשונה שגם הוא היה מצוי בה שעתא ולא נמצא שט"ז בה שעתא. ונמצא א"כ שיש שני עדים על כל פרט ופרט.

וראיתי אחרי רואי שאם באתי לדון ע"פ העדויות ולבטל השטר כראשונה, אלו דברים שאין להם שיעור שגם ישראל הנ"ב ילך ויכתוב קב"ע לחזק השטר שרבו כמו רבו בעו"ה עידי שקר וסהדי שקרי וכו' ואין לדבר סוף ואיכא אטרוחי בי דינא הלאות אנשים ויגיעת בשר וזלותא דבי דינא, וגדולה מזו חלול ש"ש והמ"ה בכי"ם [2] אשר על כן גזרתי אומר, וכן אמרתי בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא [3], חקה חקקתי גזרה גזרתי שלא יגבה ישראל הנז' מהשטר עיסקא הנז' זולת סך ארבע מאות אוקיות מכ"ט דהיינו מהקרן ותו לא, אבל הריוח לא יגבה אפי' פש"ן לא מבני חרי ולא ממשעבדי שכך עלתה הסכמתי ופסקתי להם כעת שנתועדו לפני לדין ישראל הנז' והרי"ץ הנז' ואשתו ג"כ עומדת עמו ואמרתי להם הדברים האלה, ואין לזוז מפשרה זו שהיא כעין דין ואין לשום ב"ד ליזקק להם שלפני נגלו נכלים של כל אחד מהם ובטלתי הפסקי דינים שכתבתי להם גם את הראשון גם את השני, והקב"ע שבידם הם ג"כ בטלין ומבוטלין והעיקר הוא מה שכתבתי בכאן ואיש על מקומו יבא בשלם [4], ומה גם דהוא שטר ישן דצריך דרישה וחקירה, וכשדרשתי וחקרתי בו ידעתי גם ידעתי דשטרא ריעא הוא ע"פ האמור, ולכן פסקתי להם פשרה כעין דין עה"ד הנ"ל, ואחר שיפרענו הרי"ץ הנז' לישראל הסך הנז' חייב ישראל הנז' לקרוע השטר הנז' ולתתו בידו בלי איחור ועיכוב ושום טענה ואמירה כלל, ועם היות שאין כאן מקום ושום חלות למו' בענין זה מכמה טעמי [חדא כאמור פסקתי ופשרתי שיפרע הסך הנז' הרי"ץ הנז' דוקא ותל"מ עפ"י דרישה וחקירה היטב כאמור], ועוד דהויא פשרה דדינה כמכר ולא שייכא בה מודעה, מ"מ ליפוי כח ותוס' טובה, בטלתי והפקעתי כל מודעא שתצא נגד הרי"ץ הנז' בכל אופן שיהיה בעולם בכח הפקר ב"ד הפקר ואין לשום דיין להזקק לה ולא לדון עליה מעו"ע, ולראית האמת והצדק ח"ף באב רחמן יה"ל משנת ה ת ק נ " ג ליצירה וקיים.

אליהו הצרפתי סי"ט

מתיבת חדא עד כאמור נכתבו לשגגה ונכתב עליהם מסגרת, וצ"ל חדא דשטרא ריעא הוה ע"פ הדרישה והחקירה כאמור ועוד דהוייא פשרה דדינה כמכר וכו' וק"ש.

אליהו סי"ט

2 במדבר כה ו. וראה פרש"י שם.

3 דניאל ד יד. 4 עד"ה שמות יח כג. 5 סנהדרין ו:

מאן חכים כרב דמלכא אשר לפניו נגלו כל תעלומות לשפוט שלם למו אמת ומשפט שלם זה בצוע [5] וראויים הדברים למי שאמרן הן אליהו בא אלא לקרב [6] ולהשוות המחלוקת ולעשות שלם ואנן מה נעני בתריה כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב [7] ולראיה ח"פ וקיים.

איש צעיר שאול סירירו סיל"ט

גם אנכי הולך בעקבותיהם כי מי יבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו [8] ולראיה ח"פ בזמן הנז'.

נאם ע"ה יהודה ן' עטר סי"ט

באשר דבר מלך שלטון [9] ומי יבוא אחריו חתמתי פה נאם ע"ה

רפאל דוד אבן עטר

הן היום באו כהר' ישראל ן' חמו הנז"ל והר' יצחק הנז"ל, ופרע הר' יצחק הנז' להר' ישראל הסך ארבע מאות אוקיות כאשר גזר אומר הרב הנז"ל ולא נשאר להם זה על זה כלום ולראיה ח"פ בחשון שנת י ב ק ש ו מ פ י ה ו [10] ליצירה וקיים.

אברהם א"א יעקב אציני

149

התרל"ז

החה"ש כהה"ר יצחק הכהן יצ"ו בכ"ר אברהם נ"ע זה קרוב לארבעים שנה שהרחיק נדוד כי הוא בורח מפני חמת המציק בשנה מעוברת שהוטל על ק"ק צפרו יע"א המס הגדול והיה נרדף יותר מן הכל כידוע אצלינו והניח האהלים כאשר המה קרקע וטלטל וכמד"ן והלך בכסותו לבדה היא שמלתו לעורו והניח ג"כ האשה אשר לקח הנה, ואחר שלש שנים מ"מ להליכתו פגעה מדה"ד באשתו הנז' ונלב"ע וזרע אין לה ועמד אחיה ותבע לחלוק לפחות מה שיש לו כאן והיו וחין אותו הב"ד משנה אל שנה אולי יבוא בעל השור ויעמוד על שורו [1] משום דאיכא לספוקי שמא יש עליו חובות במקום אשר הוא חונה שם כנגד כל העזבון, ויהי כי ארכו הימים ואחיה תובע לב"ד יוצאים ונכשלים בו נכנס ונכשלים בו שלחו בדי"ץ אחרי קרובי הבעל ואמרו להם שיחלקו עם היורש אחי הנפטרת קו"ט וכמד"ן שיש לבעל כפי התקנה ונראה איך יפול דבר וכן עשו, ולפי שהקרקעות שהניח הבעל הנז' היו ממושכנים ביד הזולת עמד היורש ופדה מה שנוגע לחלקו מכיסו וממונו, ומהיום ההוא והלאה היה נהנה מהפירות דר הוא ומשכיר לזולת, והן היום בא הבעל הנז' ותבע ליורש לפנינו בדין וטען שבמצב פטירת אשתו הנז' היו עליו מלוגא דשטרי וקבא דרשו [2] יותר מסכי העזבון... ולראיה ח"פ באלול המרוצה ש' ג ל ה צ ד ק ת ו [3] לפ"ק וצויי"מ וימ"ן.

הצעיר רחמים אגיניי ס"ט

נדפס בספר דברי שלום להרב שלום משאש ז"ל, מקנאס הת"ש, חו"מ סי' מד.

6 עדויות ה ז. 7 אסתר ח ח. 8 עד"ה קהלת ב יב.
9 קהלת ח ד. 10 מלאכי ב ז.

1 ב"ק קיב: 2 סנהדרין כט: פי' הערוך כלומר יש לו חובות. 3 תהלים צח ב.

150

שאלה יחידים מהקהל קהל צפרו יע״א נתחייבו לגוי אחד בסך מה זה ימים ושנים הן היום הוציא הגוי האלעקד שלו לתבוע מהיחידים הנז׳ את חובו אשר נושא בהם ויבואו היחידים לכל הקהל הנמצאים ויאמרו להם חוב זה מוטל על כל הקהל לפורעו יען שלצורך הקהל לוינו ופרענו חוב המס שהיה מוטל על כל הקהל והקהל הנמצאים טוענים ואומרים מאן לימא לן שלצורך הקהל לויתם ועוד אם יתברר בעדים שלצורך הקהל לויתם עכ״ז אנו פטורים מחוב זה מפני שהקהל הנמצאים עתה יש מהם שלא היו מפורעי המס אותה שעה שלויתם מפני שלא נולדו אותה שעה ויש מהם שהיו עניים אותה שעה ויש מהם שבאו מארץ אחרת ולמה יפרעו בעד פורעי המס שהיו אותה שעה והיחידים טוענים מאחר שהגוי המלוה עכשו בא לגבות כל העם הנמצאים עתה הם יפרעו החוב... כללא דמילתא קהל זה לאחר שיעידו עדים בקיום החוב ההוא שנעשה מפאת הקהל וכשבא הגוי לתבוע חובו הודיעו את הקהל לפרוע אין נכנס בחיוב זה אלא אותם שהיו מצויים בעת החיוב דוקא ויפרעו לפי הערכת אותו זמן לפי הדין...

נדפס בספר דברי מרדכי מקנאס תש״ב סימן כז.

151

התרכ״ג

ב״ה

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הי׳ אברהם בהי׳ יצחק ה״ן אביט׳ ידי׳ אלחדאד והי׳ מסעוד בהי׳ חיים ן׳ יחייא ה״ן סיסו בתוע״ג אין ליל׳ פסח דלעאם לאכור כאנו גאלסין פלפנדק די פאס יע״א, הומא גאלסין אוואחד אסריף זא אלפנדק קאלהום פאיין הווא וואחד ליהודי ייסמו אהרן ן׳ סיסו וואזבוה הומא קאלולו האוואך זרא דאך אסריף לאענדו קאללהום גיר יקתלו, קאמו הומא כא ירגבוה וקאלולו אס עמלך האד ליהודי עלאס תקתלו, קאלהום אסריף אנא סי מא ביני וביגו מא נערפו מא יערפני גיר האד למסלם די מעאי דעאה אלקאייד חמאד ומסית אנא נזיבו מן צפרו וגיר כלטת לאענד לקאייד די צפרו סאפד לקאייד לסיך די צפרו יצחק שקרון קאלו זיב דאך ליהודי די קסר אסריעא ימסי אלבאסא עז״א קאם סיך קאלו דאך ליהודי ראה מסא אלפאס, בלחאק עייט אלכאתב יכתב וואחד לברא אלקאייד חמאד נורילו אס נהווא פעאלו דגייא סאפד אלקאייד אלכאתיב וקאלו כתב וואחד לברא ודי יקולך סיך כתבו פלברא, ובדא סיך ידווי ולכאתיב כא יכתב קאלו קול לסיידנא לקאייד חמאד דאך ליהודי אהרן ן׳ סיסו די עלאס סאפד אידא יערפו סיידנא יבדיל פיה עמארא ביידו, כא יאכל למסלמין וליהוד ומא כא יעמללהום לא חק ולא סרע חתא לבראבר כא יקוללהום סי קלאם עלא למלאכה די באס יכווטו טרקאן וחתא האד למסלים די דעאה לוכאן מא דעאהסי לפאס לוכאן כלו ומא יעמללו חק וכא נזברו לכלאם מעא וולאד אנבי ולא כא נסיבוהסי מעא האד ליהודי חתא יאנא די סיך ברך פייא קדאם אלקאייד, ולדאבא כל מא גווז על ליהוד ולמסלמין חקהום פחזר אלאה ופחזרך אידא טלקתו אסחיח עאד יזיד עלא ידו, קומנא חנא קולנא לסריף הנז׳ יא סידי גיר לכדוב האדאך, קאלנא סיך קאל האד סי, אנא חלפת פאיין מא כלטת עליה חתא נקתלו עאד נזייד בראתו

לצולטאן, בקינא נרגבו פיה חנא וליהוד די כאנא פלפנדק ולמכאזנייא חתא המדנאה, וקאלו וואחד למכזני מן למכאזנייא די זאב מעאה אסריף הא ר' זאבו אלדי פאיין יכלס הא סיך דייאלו כא יסהד עליה ונתא געד פתאסע, ואח"ך עבאוו למכאזנייא די זאוו מעא דאך אסריף לאהרן בן סיסו לאענד לבאסא, וברו בעדותם אין האד אסריף כאן יקול סי כלאם דשרירות די מא ילו חד ומנאיין כוננא כא נרגבוה כאן יקוללנא סיך דייאלו קאל האד סי ומא יאנא מא נערפסי האד ליהודי ולא גירו עכס"ע וקב' כדחזי וחת' הכא תמ"ג והיה זה בשני ימים לחדש אייר הוא חודש זו ש' חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושלש ליצי' וקיים.

ישועה אג'ייני ס"ט **רפאל משה צרוזלייא** סל"ט

עוד בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא עד א' כשר אין הווא כאן חאצ'אר פדאר אלמכזן די פאס חתא זאת וואחד לברא מן ענד יצחק שקרון אזמן די כאן סיך לייד לקאייד פאראזי עז"א ובדא לכאתב יקראהא עליה וכא יקול פיהא אסיך יצחק הנז' סחאל די כלאם לעיב פאהרן ן' סיסו הנז' מע"ל עכס"ע וקבלנוה כדחזי וחת' הכא תמ"ג ולראיה ח"פ והיה זה בשנים עשר יום לחדש הנז"ל שנה הנז"ל וקיים.

ישועה אגייני ס"ט **שלמה רפאל הלוי** סי"ט

עוד ברר בעדותו העד הנז' אין האד לכלאם אלעיב די קאל אסיך הנז' פלברא די סאפד אלבאסא כנז"ל הווא כלאם אלמסירות די כאן יכון מוסר פאהרן הנז' אלבאסא הנז' עכס"ע וקב' כדחזי כד הוינא בג' וחת' הכא תמ"ג וקיים.

ישועה אגייני ס"ט **שלמה רפאל הלוי** סי"ט

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא עד א' כשר בתוע"ג אין כא יערף בידיעה ברורה באיין הר' יצחק בהר' משה נסים ה"ן שקרון אזמן די כאן סיך כאן יכון מוסר ליהוד אלקאייד וברר בעדותו אין סחאל מן נהאר כאן יחדר פצ'אר אלמכזן וכאן ירא אסיך הנז' כא יכון מוסר ליהוד אלקאייד רש"ע וקבלנוה כדחזי וחת' הכא תמ"ג ולראיה ח"פ והיה זה ביום חמישי בשבת אחד עשר יום לחדש אייר הוא חדש זו ש' חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושלש ליצירה וקיים.

ישועה אג'ייני ס"ט **אליהו אלבאז** ס"ט

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הר' משה בהר' אהרן הן' אזולאי בתוע"ג אן נהאר אשבת די נקבאד יעקב אלבאז עלא דמת סי סלעא די מסאת אלקאפלא ומסאוו לעדול וזממו די פצ'אר יעקב הנז' אלעסייא טלע משה הנז' ור' רפאל מאמאן נרו' ור' חיים אליהו נרו' ווסיך יצחק שקרון אלדאר לקאייד ירגבו פיעקב הנז' אלקאייד גיר כלטו לאענד אלקאייד קאל יצחק שקרון אלקאייד רא חנא דורנא צ'אר יעקב הנז' וסיבנא ענדו סי ג'ראייר וסי גרזייאן וואזבו אלקאייד לסיך הנז' וקאללו סי אדין מא ענדנא על לג'ראייר סיר סרח האד ליהודי קאם אסיך הנז' וקאל אלקאייד הנז' ראני תפאסלת מעא האד ליהודי יעטך כמסין מתקאל ויעטי אלקאייד אלחוסין עשרא דלמתאקל עכס"ע וקב' כדחזי וחתי' הכא תמ"ג ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בעשרה ימים לחדש אייר הוא חדש זו ש' חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושלש ליצירה והשו"ב ואמת ויציב וקיים.

ישועה אג'ייני ס"ט **שלמה א"א יצחק אסבאג** סל"ט

תרגום

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא היקר אברהם בהיקר יצחק המכונה אביטבול ידיע אלחדאד והיקר מסעוד בהיקר חיים בן יחייא המכונה בן סיסו בתורת עדות גמורה שלפני חג הפסח שנה החולפת היו יושבים בפונדק של עיר פאס יעזרם אל, הם יושבים וגוי אחד שריף (מזרע הנביא שלהם) בא לפונדק ושאל אותם איפה בניכם יהודי בשם אהרן בן סיסו וכאשר הצביעו עליו רץ אותו הגוי לעברו ועמד להורגו וכאשר התחילו לפייסו לאותו הגוי שאלוהו מה עשה לך היהודי הזה ולמה אתה רוצה להורגו אמר להם השריף אין שום דבר ביני לביניו אני לא מכירו והוא לא מכיר אותי, אך הגוי שעומד על ידי תבע אותו לפני השר המאד. ונסעתי אני לעיר צפרו להביאו לפני השר. וכאשר הגעתי אצל השר של צפרו שלח השר לנגיד של היהודים בצפרו יצחק שקרון שיביא היהודי (אהרן בן סיסו) שסרב לעמוד במשפט והוא ישלחנו אתי אל הבאסא אהבו השם והנגיד השיב לשר שהיהודי כבר נסע לעיר פאס (והמשיך הנגיד) אך עליך לקרוא למזכיר שלך שיכתוב מכתב לשר חמאד ובו אודיע מה פעולותיו של היהודי הזה. מיד צוה השר ובא המזכיר ואמר לו כתוב מכתב מכל שיגיד לך הנגיד, והתחיל הנגיד לדבר והמזכיר כותב, ובקש שיגיד במכתב לאדונינו השר חמאד שהיהודי אהרן בן סיסו ששלח אחריו, אם ידע דרכיו בודאי שיורה בו חץ, יען שהוא אוכל נכסי יהודים וישמעאלים בלי חק ומשפט, גם הפלשתים מדריך אותם ומלמדם איך יצאו ללסטס את הבריות, וגם הגוי שתבעו, אילו לא תבע אותו למשפט בעיר פאס. גם הוא היה מנשלו מנכסיו שלא כדין, ואנחנו מוצאים בבני הנביא (הגויים) מה שלא מוצאים ביהודי הזה, גם אני הנגיד תפסני והרביץ לי לפני השר, ועכשיו הגיע זמן שכל מה שלקח מן היהודים והערבים שלא כדין ותביעתם ומשפטם ביד השם ובידך אם תנקהו ויצא שלם מתחת ידך יוסף על ידו כהנה וכהנה. (העדים) אמרנו אל השרי״ף הנזכר אדוני כל מה ששמעתים עליו הוא שקר, והוא השיב לנו הנגיד שלכם הגיד עליו את הכל וכשמעי ממנו נשבעתי שבכל מקום שאמצאינו אהרגהו ואחר כך אגיש את המכתב עליו אל המלך. ושוב (העדים) התחלנו לבקש עליו ולפייסו אנחנו והיהודים שהיו בפונדק עם משרתי השר עד שהרגענוהו. ומשרת אחד מהמשרתים שהביא אתו אמר להשרי״ף שהשם הביאו למקום שיקבל את עונשו. יען שהנגיד העיד עליו ואתה שב מן הצד, ואחר־כך לקחוהו לאהרן בן סיסו משרתי השר שבאו עם האלשריף, אצל הבאסא וברורו בעדותם העדים הנזכרים שאותו השרי״ף היה מוציא מפיו דלטורייא על אהרן בן סיסו אלו דברים שאין להם שיעור וכשהיינו מפייסים אותו היה אומר שהנגיד שלכם הוא שהעיד עליו כל זה, ואני לא מכירו לא לו, ולא לאחר בלעדיו. עד כאן סתמו עדותם, וקבלנוה כדחזי וחתימנא הכא תירי מגו תלת והיה זה בשני ימים לחדש אייר הוא זו שנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושלש ליצירה וקיים.

עוד בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא עד אחד כשר שהוא היה נוכח בבית המשפט של עיר פאס בו בזמן שהגיע מכתב מן יצחק שקרון כשהיה נגיד להשר פאראזי ידיד ה׳ והתחיל המזכיר להקריא את המכתב על השר ובמכתב היה כתוב כמה דברי דלטורין ומלשינות על אהרן בן סיסו הנזכר מעבר לדף עד כאן סתם עדותו וקבלנוה כדחזי וחתימנא הכא תירי מגו תלת ולראיה חתמנו פה והיה זה בשנים עשר יום לחדש הנזכר לעיל שנה הנזכרת לעיל וקיים.

עוד ברר בעדות העד הנזכר שההלשנה ודברי דיבה שאמר הנגיד במכתב ששלח לבאסא

כנזכר לעיל הם דברי מסירות שהוא מוסר על אהרן הנזכר לפני הבאסא הנזכר עד כאן סתם עדותו וקבלנוה כראוי כשהיינו בב״ד של שלש וחתמנו כאן שנים מתוך השלשה.

בבית דין של שלש היינו והעיד בפנינו עד אחד כשר בתורת עדות גמורה איך שהוא יודע בידיעה ברורה שהיקר יצחק בן היקר משה נסים המכונה בן שקרון בזמן שהיה נגיד היה מוסר היהודים אצל השר וברר בעדותו שכמה פעמים היה נוכח בבית השר והיה רואה שהנגיד הנזכר היה מוסר היהודים לשר וקבלנו העדות כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה ולראיה חתמנו פה והיה זה ביום חמישי בשבת אחד עשר יום לחדש אייר הוא חדש זו שנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושלש ליצירה וקיים.

כאשר היינו בשלשה העיד לפנינו היקר משה בן היקר אהרן המכונה אזולאי בתורת עדות גמורה איך שבאותו יום השבת שנתפס יעקב אלבאז על איזה סחורה שנאבדה מהשיירה והלכו הערכאות לפנקס כל מה שיש בביתו של יעקב הנזכר, ובערב הלך הוא (משה העד) ור׳ רפאל מאמאן ורבי חיים אליהו ה׳ ישמרם ויצילם והנגיד יצחק שקרון לבית השר שיפייסו השר (על תפיסת יעקב הנזכר) כשהגיעו אצל השר אמר יצחק שקרון לשר כבר חפשנו ביתו של יעקב הנזכר ומצאנו רק קצת גלגלים, וקצת חוטים, והשר השיב לנגיד ואמר ששום תביעה אין לנו על מה שמצאתם אצלו תלך ותשחרר היהודי. והנגיד אמר לשר אני כבר התפשרתי עם היהודי לתת לך חמשים מתקאל ויתן לשר אלחוסין עשרה מתקאלים עד כאן סיים עדותו וקבלנוה כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה ולראיה על הכל חתמנו פה והיה זה בעשרה ימים לחדש אייר הוא חדש זו שנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושלש ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

152

התקנ״א

ב״ה

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא כהר׳ יוסף הן׳ עטייא י״א והגיד בתע״ג באיין הווא מסא לאענד לקאייד לגנימי עז״א באס ירגבו עלא דמת למאל די רמא עלא כהה״ר ישועה אביטבול נרו׳ כיף זרא פיה וואזבו אלקאייד הנז׳ למאל מרמי עלא אזמוע צפרו גיר זאווני ליהודי וקאלולי באיין דאך אלחזאן אתפק מעא שי ייהוד ולקאייד עבד לקביר עז״א וכאנו יזמעו עלייא באיין אנא אדית מנהום שי מאל וכא יחבו ישכיוו בייא לצולטאן יר״ה עליהא דירתלו האדשי וכתר מן האדשי נדירלו די בגא יסכי בייא לצולטאן ובאמ״ץ העיד ג״כ שלמה ה״ן זאזון ככל דברי העד הנז׳ אין חסר אין יתיר עכס׳ עדותם העדים ולראיה ח״פ תמ״ת בט״ו באב יה״ל ת ק נ א לפ״ק והכל שריר ובריר וקיים.

אברהם דוד וחיון סלי״ט **יעקב בכמוה״ר אליהו הצרפתי סלט״א**

בתלת הוינא כד אסהיד קדמנא הר׳ בנימן ה״ן סמחון י״א בתע״ג אן הווא תלאקא מעא לקאייד מוחמד אסחאקי עז״א וקאלו אנא זיבת שי אמאר עלא יהוד פאס וייהוד צפרו וייהוד תאזא מן ענד אצולטאן יר״ה באש יעטווי שי מאל וקאלו באיין ייהוד צפרו יחתאזו יעטווי ארבע מייאת מתקאל מכ״ט וקאם העד הנז׳ ועמו הרש״ט ן׳ אמוזג י״א ורגבוה באש יסלטף עליהום קודאם אצולטאן לאיין ייהוד צפרו מא יקדרושי יעטוו אסך הנז׳, ואח״ך תלאקאה

מרא אוכרא וקאלו ראני רגבת פיהום לצולטאן וומא יעטווי גיר תלת מייאת מתקאל, באופן באיין דיך להטלה מא הייא גיר על כל כללות ק"ק צפרו ולא על שום יחיד בפרט עכ"ס עדותו העד הנז' ולראיה ח"פ תמ"ת בזמן הנז' והשו"ב וקיים.

ידידיה משה נרו' מונסונייגו סילט"א יעקב בכמוה"ר אליהו הצרפתי סלט"א

ב"ה

בתלת כחדא הוינא ואסהידו קדמנא החכם השלם הדיין המצויין כמוה"ר שאול סירירו נר"ו והר' מכלוף ן' דוד ה"ן הרוש שאינו מפורעי המס בתע"ג אן בחדש אייר שנה שעברה די פאס ג'א לאמר עלא החכם השלם הדיין המצויין כמוהר"ר שאול ישועה אביטבול י"א באס יעטי תלת מייאת מתקאל צאפד אוראהום אלקאייד סי לחאז עבד לקביר ע"א ואורא יחידי הקהל יש"ק וכרג'להום זוז דלבראוואת וצאפד אורא לעאדל וקראהום עליהום די הייא וואחד לברא מכתובא מן ענד למלך יר"ה ללקאייד מוחמד לגנימי ע"א וכא יקולו פיהא וואיין יהוד צפרו יעטיוו תלת מייאת מתקאל ויהוד תאזא יעטיוו תלת מייאת מתקאל דדעירא די יהוד מראקש די מקבודין, ולברא לוכרא מכתובא מן ענד לקאייד מוחמד לגנימי ע"א ללקאייד אלחאז עבד לקביר ע"א וכא יקולו פיהא בעדן קאל סידי אללאה ינצרו וואיין אזמוע הומא אלי יעטיוו האד למאל ראזעת אנא ופאהמת סידי וקאללי נכתוב וואיין לחזאנין הומא אלי יעטיוו האד למאל ונתין לא תקבד גיר לחזאן ולא גירו עכס"ע וקבלנוה כדחזי וחתי' הכא תדי מגו תלת בשלשה עשר יום לחדש שבט שנת ה' אלפים וחמש מאות וחמשים ושתים ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

שלמה א"א מימון אביטבול סיל"ט ישראל יעקב עולייל סי"ט

תרגום

כאשר היינו יושבים בב"ד של שלש, העיד לפנינו כבוד הרב יוסף המכונה בן עטייא ישמרהו אל, והגיד בתורת עדות גמורה. איך שהוא הלך אצל השר לגנימי ידיד השם, בשביל לפייסו ועל אודות הממון שהטיל על כבוד הרב הגדול רבי ישועה אביטבול נטריה רחמנא ופרקיה, ואיך קרה הדבר הזה, וענה השר הנזכר שהממון שהוטל הוטל על קהל צפרו, וכשבאו לפני יהודים ואמרו לי שאותו החכם היה בהתייעצות עם יהודים ועם השר עבד לקביר ידיד השם. שיתאספו נגדי שאני לקחתי מהם ממון ועומדים הם להתלונן נגדי לפני המלך ירום הודו. על כן עשיתי את מה שעשיתי. ויותר מזה אעשה לו עוד. כי הוא (לפי דברי היהודים) רצה למסור תלונה עלי לפני המלך. ובאותו מצב העיד גם כן שלמה המכונה בן זאזון ככל דברי העד הנזכר, אין חסר אין יתיר. עד כאן סיימו עדותם העדים, ולראיה חתמנו פה שנים מתוך שלשה, בחמשה עשר לחדש אב יהפכהו ה' לטובה, חמש מאות וחמשים ואחד לפרט קטן, והכל שריר ובריר וקיים.

בבית דין של שלש היינו יושבים, כשהעיד לפנינו היקר בנימין המכונה בן סמחון ישמרהו אלהים בתורת עדות גמורה, איך שהוא נפגש עם השר מוחמד אסחאקי ידיד השם, ואמר לו אני הבאתי מאמר (המלך) על יהודי פאס ויהודי צפרו וייהודי תאזא מן המלך ירום הודו, שהם יתנו איזה סכום של ממון, ואמר לו שיהודי צפרו צריכים לתת ארבע מאות מתקאל מכסף טוב ועמד עליו העד הנזכר, ועמו היקר שם טוב בן אמוזג ישמרהו אל ובקשו ממנו שילמד סנגורייא עליהם (על יהודי צפרו) לפני המלך, יען שייהודי צפרו אין ביכולתם לתת הסכום הנזכר, ואחרי זמן מה נפגש עמו פעם אחרת, ואמר לו (השר) שכבר בקשתי

עבורם לפני המלך, ולא ישלמו רק שלש מאות מתקאל, וכמובן שאותה ההטלה לא הייתה כי אם על כל כללות קהל קדוש צפרו ולא על שום יחיד פרטי, עד כאן סיים עדותו העד הנזכר. ולראיה חתמנו פה שנים מתוך שלשה בזמן הנזכר והכל שריר ובריר וקיים.

בב"ד של שלשה היינו, והעידו בפנינו החכם השלם הדיין המצויין כבוד מורינו הרב רבי שאול סירירו נטריה רחמנא ופרקיה, והיקר מכלוף בן דוד המכונה בן הרוש שאינו מפורעי המס (ואינו נוגע בעדות), בתורת עדות גמורה, איך שבחדש אייר של שנה שעברה, בזמן שהגיע המאמר (המלך) על החכם השלם הדיין המצויין כבוד מורינו הרב רבי שאול ישועה אביטבול ישמרהו אלהים, שיתן שלש מאות מתקאל. שלח אחריהם (אחרי העדים הנזכרים) השר סי לחאז עבד לקביר ידיד השם, ואחרי יחידי הקהל ישמרם צור. והניח לפניהם שני מכתבים. ושלח אחרי הערכאי שיקריא עליהם מה שכתוב בהם מכתב א' מהמלך ירום הודו לשר מוחמד לגנימי ידיד השם שבו כותב המלך ואומר לו שיהודי צפרו ישלמו שלש מאות מתקאל ויהודי תאזא יתנו שלש מאות מתקאל, אודות ובשביל הקנס של יהודי מראקש התפוסים שם. ובמכתב השני כתוב מהשר מוחמד לגנימי אהוב ה', להשיב אלחאז עבד לקביר ידיד ה', שבו כתוב לאמר שעם היות שהמלך יעטרהו השם אמר שהקהל הם שיתנו ההטלה, חזרתי אני (מוחמד לגנימי) והבהרתי לאדוני (המלך) ואמר לי שאכתוב שהחכמים הם שיתנו כל ההטלה. ולכן אתה (אלחאז עבד לקביר) לא תקח רק מהחכם ולא מאחר בלעדו. עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה בשלשה עשר יום לחדש שבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות וחמישים ושתים ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

153

התרצ"ה

בית דין תכב"ץ
של עיר פאס ואגפיה

אל שלומי בני ישראל, הועד הנבחר הרוחני של ק"ק צפרו יע"א, ועל צבא כתר תורה המה הרבנים המופלגים, אתה ה' תשמרם, אכי"ר.

רבנים וידידים

ארץ הקדושה המתנערת משממותיה וקמה לתחיה, קרני הישועה המאירות על שמיה, שנו פני הארץ, אדמות ציה, שממון עולם, מקומות חול וכליון, נהפכו לשדות פוריים ולישובים, דבר בנין הארץ הולך ונעשה לנחלת עם ישראל כלו, נא אחים חזקו והתחזקו בקיום המצוה הגדולה הזאת של ישוב הארץ, ועזרו שכם אחד לבניינה, ולהגדיל את קרן העם הקרן הקיימת לעולם, והא לכם זרע קדש שליח מצוה איש יקר רב תבונות חכם לבב מר יהושע הכהן שליחא דקרן קיימת לישראל אשר האיר וזרח אל עבר פנינו פה מחז"ק ובידו כתבי רשיונות מהאדון ראש הממשלה הנציב העליון ישצ"ו ומהאדון הנכבד נשיא ישראל מר יחייא אזאגורי הי"ו, ואנשי קדש קהלתנו הרוממה קבלוהו בשמחה והתנדבו כיד ה' הטובה עליהם לטובת הקרן קיימת, ישלם להם ה' כפעלם, ואתם מקהלה נכבדה חזקו ואמצו והרימו את תרומת ידכם כיד ה' הטובה עליכם

למען ציון וירושלים ובשכר זאת נזכה לראות בשוב ה׳ את שיבת ציון ברחמים ונדחי ישראל יקבץ ובא לציון גואל אכי״ר, הכ״ד החו״פ רועה צאן קדשים ק״ק פאס יע״א בעי״א לחדש אייר הוא זו דהאי שתא ופועל ידיו ת ר צ ה ליצי׳ וקיים.

מתתיה סירירו י״ץ אהרן בוטבול הי״ו משה אבן דנאן ס״ט

154

התק״ל

לראית האמת שדקדקו חשבונם יחידי קהלנו יצ״ו הלא המה ה״ר אהרן ואקראט וה״ר סאעוד ן׳ לחדב וה״ר יוסף בהלול וה״ר אברהם ביטון וה״ר שלמה עטייא עם יחידי קהל צפרו הלא המה ה״ר יהודה אג׳יני וה״ר מרדכי ן׳ אלבאז על אודות הסך מאה מתקאלים וארבע עשרה אוקיות מכ״ט שנתנו קהל צפרו הנז׳ ביד הר׳ שלם דאנינו מפאת למלזומא שפורעים קהל צפרו יע״א ביד בני קהלנו ואחר דקדוק החשבון לא מצאו יחידי קהלנו שפרע להם שלם הנז׳ מהסך הנז׳ רק מאה מתקאלים ושמנים אוקיות מכ״ט, וזהו פרטן נתן להם תחילה שלם הנז׳ מאה רייאליס שלמים עולה בהם סך תשעים מתקאלים מכ״ט, עוד נתן להם ח׳ ריאליס נקובים עולה בהם סך ששים אוקיות מכ״ט עוד ניתן להם דרהם ד׳ ורביע רייאל ס״ה ששה אוקיות ורביע אוקייא, עוד נתן להם אפרים לעג׳ימי סך חמשים אוקיות מכ״ט עוד קנה להם שלם הנז׳ סרבייא ? בסך ארבעה וששים אוקיות מכ״ט נכי רביע האוקייא מ״מ, ס״ה מאה ושמנים מתקאלים מכ״ט. באופן שעדיין ביד שלם הנז׳ מהסך שנתנו בידו קהל צפרו הנז׳ סך ארבעה ושלשים אוקיות מכ״ט, ניכו יחידי קהלנו הנז׳ סך — לם — דם — הנז׳ מהשבעה ועשרים ריאליס ששלח עוד הפעם. ועוד נתנו מהם למשרת שהביאם סך שני ריאליס, זהו חשבונם, ובפנינו הודו יחידי קהלנו הנז׳ שהר׳ משה דאנינו לא נתן להם הסך אחד עשר ריאליס ועשרה אוקיות מכ״ט שאמרו קהל צפרו הנז׳ שנתנו אותם ליד משה הנז׳ מפאת למלזומא הנז׳ וישתעו דינא קהל צפרו הנז׳ עם משה הנז׳ על אודות הסך הנז׳ כי לא באו לכלל חשבון עם יחידי קהלנו אלא נשארו לזכות קהל צפרו הנז׳, זהו מה שהיה בפנינו ולראיה עה״ך ח״פ בחמשה ימים לטבת שנת ק ה ל ת יעקב ליצירה והכל שריר ובריר ונכון וקיים.

שלמה טולידאנו ס״ט שמואל ן׳ וואעיש ס״ט

התקל״א

ב״ה

בפנינו החותמים דקדקו חשבון כה״ר יוסף כהן בר דוד והר׳ משה ן׳ לחסן עם אחד מיחידי ראשי קהל צפרו בענין שני קנטארין של בורית הקצוב לקהל צפרו לתתו ליר״ה בכ״ח ע״י קהלינו י״ץ והודו הרי״ך והר״מ הנז׳ בה״ג ע״מ לכתוב ולחתום ולתת ביד קהל צפרו איך פרעו קהל צפרו ביד קהלינו י״ץ קצבת הבורית הנ״ל וכל אביזריה חביות ועורות והוצאות בכל מה שעבר ע״ס טבת של שנתי׳ זאת. ומר״ח שבט ואילך חושבנא ולראיה שכך הודו בה״ג הרי״ך והר״מ הנ״ז בעדם ובעד כל בני קהלינו י״ץ ע״מ לכתוב ולחתום ולתת ח״פ בכ״ד לטבת ש׳ א ש ר י ך ישראל לפ״ק במכנאס יע״א והכל שריר וקיים.

שלמה טולידאנו ס״ט שלמה טאפיירו ס״ט

בא עוד כה"ר משה ן' לחסין והודה בה"ג שנפרעו בני קהלינו בקצבת חדש שבט הנז' מאת שליח קהל צפרו ולראיה ח"פ והיה זה בכ"ה לטבת הנ"ל וקיים.
שלמה טאפיירו ס"ט י"ץ

155

התקנ"א
ב"ה

השקפתי על פנקסי המס שנערכו בשביל קנטאריין [1] די ג'א עליהא מאמר המלך יר"ה עלא יהוד צפרו וסכריהא ושאיין פרדו לדיון די בקאוו עליהום ודלאזם די כל יום ויום [2], ונשאר אצל משה אדהאן סך חמש מאות אוקיות מכט"ק מלבד הפנקס האחרון שהעריכו בשביל למסאהרא [?] ותפסו שלשים פנקסים ולא נתנה אשתו מאומה יען שלחו כתב השר אלקאייד מר' לגנימי לשר העיר שלא יגבו מהם מאומה ממשה הנז' ומשלמה ן' מאמאן והרי הסך עליו חוב גמור לזכות הקהל ולראיה חתמתי בכסלו ה ת ק נ א ליצירה וקיים.
שאול ישועה

עוד תפסו עשרים פנקסים וק"ש. **שאול ישועה**

156

התקנ"ז

ש'בחו א'הובים ו'רוממו ל'אל [1] י"תר ש'את ו'יתר ע'ז [2] ה'קדושה א'שר ב'התגברה י'תוסף ט'והר ב'עולם ו'יכריע ל'הוסיף מחול על הקדש ורוח טהרה מבצבצת ועולה והיא מתהלכת בין החיות ללקט נצוצות הנפוצות לשרש הנפשות ומקור הקדושות והם הם גרי הצדק הבאים להסתופף ולחסות תחת כנפי השכינה [3] נתנו ריחם הטוב ותחת חגורה נקפה [4], חגרו פתיגיל ויופי, ותחת מק בושם יהיה כאשר עבר עלינו האחד המיוחד שבהם יתר יתרו חובב שחיבב את התורה [5] לפשוט צורה וללבוש צורה להחזיק בכנף היהדות ועזב בגדי עשו החמודות ולא זזנו מחבבו חיבת הקדש וחיבת ביאה ביאת אורו וביאת שמשו ומאי וטהר טהר גברא [6] הר' יצחק בן אברהם אע"ה ועמו הילד הנעים גבריאל ונפן ונעל לכבוד אהבת מצ'פחת [7] גירים כצ'פחת [7] בדבש ונקרב את קרבן ה' [8] סך שלש מאות וחמשים

1 אלפיים מתקאל.
2 תרגום: השקפתי על פנקסי המס שנערכו בשביל קנטאריין שבא עליה מאמר המלך ירום הודו על יהודי צפרו ותשלום המשרתים, ומה ששלם כל אחד בחובות שהיו עליהם, והוצאות היום־יום.

1 לקוח מנוסח ברכה אחרונה של ק"ש בשחרית. 2 בראשית מט ג.
3 ראה אור החיים הקדוש שם ט. 4 ישעיה ג כד.
5 שמ"ר כז ז. 6 ברכות ב:
7 ע"פ מ"ש יבמות מז: קשין גרים לישראל כספחת (נגע בעור הבשר) וכאן צפחת מין מאכל ומתוק כדבש.
8 במדבר לא ג.

אוקיות לפי העת והזמן אשר אנחנו בצרה גדולה מחסרון הלבנ״ה [9] בקום עלינו אדם ולא מלך הוא הפליל אשר פה צפרו אכלנו הממנו ויאכל גם אכול את כספינו מראה תומה למלך ותחתיה ערמה וצור ישראל יריב ריבינו וימהר לגאלינו החותמים בכסלו שנת יושיע לבני אביון [10] לפ״ק.

שאול ישועה אביטבול ס״ט

157

איש אדיר גפן פורחת, מאיר בארבע פינות ההלכה כחמה זורחת, בצלו חמדתי וישבתי [1] רפואה מצלחת, בכל דרכיו משכיל וה׳ עמו [2] החכם השלם כמוה״ר משה אבן חמו.

נפשי בלילה אויתיך בתוך קירות לבי אשכבה לוהטים באש בוערת לשמוע קול מבשר טוב מהגעת אדוני לביתו לשלם ובפרט על הבלבול הגדול, וההפיכה העצומה אשר נהייתה בעיר [3], עד יום בוא אהובינו כה״ר יעקב דיאבילא [4] והביא לי כתב מעכ״ת שמחתי שמחה רבה בהגעת אדוני לביתו לשלום ואתו עמו הגיעני ספר שלשלת הקבלה ובו ראיתי הדברים הנוראים ההם מכמה נסים ונפלאות שאירעו לקדמונינו ע״ה ובתשלום ימי השאלה אחזירנו למעכ״ת שלם בכל מכל כל בע״ה.

בענין דין נקובת הטרפס הנה נתתיו לסופר והעתיק כל הענין בארוכה, ועוד הוספתי וכתבתי בקונטריס הנז׳ מה שכתוב בידי מהחכם כהה״ר מאיר אבן חיים נר״ו [5] ומדבריהם אני לומד שודאי אין להטריף כי אם בטורפס האדום דוקא ודווקא מה שהוא מצד הכבד וכנגדו כמו שדקדק זה מהר״ר מאיר אבן חיים. ועל הכל דבר מורינו הרב ב״י בסי׳ מ״א שהביא דבריו כמהרשב״ד זלה״ה ודברי הרא״ם המאיר עינינו בפי׳ דופן... וכו׳ וממ״ש רש״י בפ׳ אלו טריפות [6] דממקום שהיא חיה הוא... הכבד אין משם סתירה לדברי הרא״ם דהכבד היא מעורה בטורפס האדום קצת ממנו לפי מה שאמרו לי הטבחים: ומ״ש לי מעכ״ת שנעיין בדברי מהר״י מטראני זלה״ה יודע לכת״ר כי הספר ההוא איננו נמצא בידי ולא בעיר הזאת כלל... כי בקטנותי ראיתי אותו בעיר סלא יע״א [7], וחפשתי בספר פנים חדשות ולא הזכיר שום פוסק חדש שהזכיר דין הטרפס כי אם הרב מהר״י מטראני בטיו״ד בשאלה ח׳ ומי יתן ידעתי ואמצאהו מה כתב הרב הנז׳ בזה ולכן מכ״ת אל יעלים ממני דבר בע״ה מדברי הרב מטראני הנז׳ להיות בידי למשמרת:

9 כנוי למטבעות בפי הפוסקים.

10 תהלים עב ד.

1 שיר השירים ב ג.

2 שמואל א׳ יח יד.

3 אולי מהריגתם של שני האחים מעיר פאס רבי משה הכהן ושם טוב בפקודת מולאי ישמעאל ראה גר המערב צד 128 ומלכי רבנן דף פט.

4 מחכמי מקנאס ראה מלכי רבנן בערכו.

5 לא ידוע לנו.

6 חולין דף מו. וברש״י שם במקום שהיא חיה שהכבד חיה משם דהיינו מקום תלייתה...

7 עיין מלכי רבנן בערכו דף לב שכתב ״ודאי היה איזה זמן בסאלי״ ומכאן משמע שהיה שם בקטנותו.

החבירים מיום בואם לא ראו מנוחה כי במערכה של [אל] מערכה האל ית׳ יוצא משפטם לאור [8] : וכדי שלא תקרוש האהבה ביני ובין ידידי כה״ר ישועה בנך נר״ו זכור אזכור את אשר שאל ממני בענין מ״ש בש״ס ? (בש״ח) [9] פ׳ שמיני והא דלא היו בעת ההיא בעלים וכו׳ הנה באתי להודיע במחנה קדושתך איך האל ית׳ האיר עיני ומצאתי און לי בביאור דבריו האמת והצדק מה שכתב הרב ר׳ מנחם עזריה מפאנו בתיקוני התשובה הסמוכים לס׳ ראשית חכמה הקצר, וז״ל התענית סודו להעלות מהקליפות ניצוצות נשמות שיש למתענה יחס עמהם ויש לחוש שמא נזדמנו לו מיני מאכל שניצוצות אלה גנוזים בהם ואכל אותם שלא כהוגן והוא סוד ואכלו אותם אשר כופר בהם ואמור רבנן כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים והא גופא קשייא דהא קרא באכילת בעליו כתיב בפ׳ המלואים שאהרן ובניו הם הבעלים אלא ודאי האכילה כהוגן ועם הכוונה הראוייה משוייא ליה לאדם האוכלם בהן מכפר ואז הנצוצות גנוזים שם הן בעלים ממש של אותו הדבר הנאכל והם המתכפרים עכ״ל, הנך רואה בבירור כי הדברים האלה הם הם הדברים הכתובים בש״ח : והא דלא היו בעת ההיא כלו׳ באיל המלואים בעלים לפי שהבעלים מבואר בסוד הגלגול הוא הסוד אשר אמרנו שהבעלים הם הניצוצות הגנוזים שם וק״ל. ברוך ה׳ אשר האיר עיני שמחתי בזה שמחה רבה, ובענין מ״ש לי מכ״ת בענין מ״ש רש״י במס׳ תענית [10] בד״ה לא מן השם הוא זה ודאי כי טעות סופר יש בלשון רש״י ואיפשר שבאו״ח בבית יוסף מצא שם מכ״ת הלשון מתוקן כי איננו נמצא בידי בכל העיר כי בש״ע [11] פסק הרב ע״ה אין גוזרין יותר מי״ג תעניות לפי שכבר עבר זמנו של רביעה ראשונה מרחשון וגם עבר הי״ג תעניות שכלין לסוף טבת שמקצתם התחילו בכסלו כדקתני מתניתין, באופן כי עברו זמן הגשמים, והתלמוד דקדק לו׳ שכבר יצא זמנה ולא אמר שכבר עברו זמן הגשמים להורות לנו כי דווקא אם עבר זמן רביעה בלא גשמים אבל אם ירדו גשמים... הקסוט [12] הבלוי יגיע למעכ״ת עם מוביל כתבא דנא. ובבעו ובמטו ממכ״ת שתעמוד לימין אביון מאיר צבע שיפרע המס לערך מה שיש לו ולא יכבידו עליו יותר מדאי כי חילה פני לכתוב שורותיים למכ״ת לעמוד לימינו כפי האמת והצדק, גם יגיע למכ״ת הנייר המושב על לב בליל ז״ך לחדש וכתוב בו שמה ושם אמה עשה והצלח בחסד עליון [13] צר לי מאד על העלוב יטאת [?] כי פגעה בו מדה״ד האל ית׳ עליו רחמים אכי״ר : והחבירים אינם רוצים בשלם השר ולא אסתייעא מילתא למילתא אחריתי בפרט בימים האלו בעוה״ר האל ית׳ יוציא משפטם לאור ודידהו ינצח בע״ה והרבה השתדלות אני עושה עם הנגיד נר״ו [14] ולא עלתה בידי. אדוני אבי ואחי ידיד נפשי נר״ו הנה הנם עונים כאחד בדרישת שלום האדון שירבה ובשלום החכם השלם כהה״ר דוד נר״ו ובשלום אחינו הר״י גבאי נר״ו ובשלום אהובינו החכם כהה״ר מימון ן׳ באנון ובשלום ידיד נפשינו כה״ר ישועה בנך יחידך נר״ו ודרשתי שלום כל האהובים כאשר אמרת, אנופף ידי שנית על אודות מאיר צבע שיעמוד לימינו להשבע על מה שיש לו ועל הערך ההוא יפרע המס, הגיעוני כל הכתבים ששלח מעכ״ת וכל אשר צויתני אעשה ולעת כזאת אין להאריך כי אם בתפלה ובתחינה לפני שוכן מעונה יתקננו בעצה טובה מלפניו אכי״ר כה דברי נאמן אהבתך מקוה רחמי האל יוצרו וקונו.

חביב טולידאנו ס״ט

8 ראה למעלה בהערה 3 ואולי הכוונה כאן לשני האחים הנ״ל.

9 ?

10 דף יד:

11 או״ח סי׳ תקעה ס״ז.

12 חלוקא דרבנן.

13 אולי הכוונה לאיזה קמיע.

14 הנגיד בייחס למקרה הנ״ל בהערה 3 הוא אברהם מאימראן, ראה נר המערב שם.

158

התרמ"ז

רודפי צדק מחזיקי כל בדק ובימין צדקתם יתמכו אשורי אחיהם כל בית ישראל האסורים בחבלי גלות זה המר, המה העומדים על הפקודים להציל עשוק מיד עושקו, ועד טוב, וחברה קדושה היושבים ראשונה דמחוז אמריקא י"ץ הנה כי כן יבורכו מפי המשגיח העליון בשמים ובארץ מקור הברכות הגומל לחייבים טובות כי"ר.

אדונים הנאורים באנו להודיע לפני כסא תפארתכם כי אנחנו יושבי אפריקא במערב הפנימי נעים ונדים בידי אדונים קשים ומצאונו צרות רבות ורעות אשר עצמו מספר שאם כל אגמי שיחור פשתים יגדלו ולחבל ארוך יפותלו לא ימודו כל התלאה אשר מצאתנו ושטף גלי מרורות אשר סבבונו, אך מעת הופיע אור השגחתכם על ידי השר פ י ל י ס מ א ט י ו ס [1] בערי המערב אל ה' ויאיר לנו כי הוא מוטבע במדת החסד והרחמים וקרן עם בני ישראל הדויים וסחופים הורם, ולעת עתה שמענו באומרים כי השר חלף הלך לו ואין חונן ואין מרחם, ואין דורש ואין מבקש ועינינו הרואות כי יצאו מזה תלאות עצומות לתת יד לפושעים לעקור נטוע שעשועים ח"ו, לכן אנו מפילים תחנתנו לפני מעלתכם להחזיר העטרה ליושנה ולהשיב השר הנז' לאיתנו, כי ידענו נאמנה כי אין בכל השרים ובכל העמים שהשגיחו לבקש דרור וחופש לאסירי התקוה ככם, ה' צבאות יגן עליכם אכי"ר ועיקר הכל הוא שתשימו עיני השגחתכם לטוב על הכבשה שה רזה, אשר בין אריות רבצה, ולפני גוזזיה נאלמה [2].

כ"ד אחיכם המיחלים ומצפים שערי תשועה מהאל המושיע ע"י מעלתכם אל עליון יתמיד שלוותכם, תרב גדולתכם, החו"פ צפרו יע"א בח' אייר משנת ו א ר כ ת ך מהרה תצמח [3] לפ"ק ואתם שלם.

הצעיר רפאל משה אלבאז

159

אצילי בני ישראל [1], ראשי גולת אריאל, שרים רבים ונכבדים, המכונות והעמודים, אשר בית ישראל נכון עליהם, המה מלכיהם שריהם, הוועד הראשי אשר עיניו משוטטות לתועלת האומה השראלית ומתוכם הא' היקר נחמד ונעים ומהולל מאד כמוהה"ר י צ ח ק מ א י ר בר ש מ ו א ל הי"ו בעיר ניא־יארק יע"א אשר באמיריקא הצפונית יאריכו ימיהם בטוב, ושנותיהם בנעימים, יהיו תמיד לתהלה ולשם ולתפארת, לשם עולם לא יכרת אמן.

שפעת טללי שפע רצון מלא ברכת ה' [2] שלום טובה וברכה יהיו על ראשיהם מלמעלה, אדונים יקרים הלא ידעתם הלא שמעתם, תוקף גלותינו האיומה והנוראה בין העמים אשר

1 **ראה להלן תעודה 159 ובהערות שם.**
2 **יחזקאל יט ב.** 3 **ישעיה נח ח.**

1 **שמות כד יא.**
2 **דברים לג כג בשנוי שבע ל־שפע.**

אנחנו שוכנים בתוכם, אמנם כאשר דרך ככב מיעקב [3] אל המערב הוא הצדיק הנאור דורש טוב לעמו, סיר משה מונטפיורי ז"ל [4] ודבר טוב אל המלך ז"ל על אודותינו, מן הוא והלאה, הוסר מעל צווארינו עול ברזל, ויחילו מעט ממשא מלך ושרים [5] ואחריו האיר נתיב זרח שמש החברות המהוללות, חברת כל ישראל חברים [6], וחברת אגודת אחים [7], כולם פרשו סוכת שלומם וטובתם על ראש אחיהם אנשי המערב ובשלומם היה לנו שלום, יען שדה טובתם נתן פריו, גם בהיות בתוכינו מעט ישראל אשר בידם מכתבי תעודה, פאספורת [8] שהם מאזרחי אירופא והיו מכובדים מאד והיה ערכם שוה בעיני העמים שכיגינו, נאצל מרוח זיו כבודם גם עלינו, והיינו גם אנחנו נחשבים בעיניהם בתור האדם, ונתיקר מחירינו בעיניהם, מקרוב יצא קול בין העמים סביבותינו כי מכתבי תעודה פאספורת אשר ביד ילידי אירופה נלקחו מידם, ובכן נהפך כבודם לקלון, וצל מעלתם הושב אחור, סר צל גדולתם מעליהם, ויהיו לחרפות, ואנחנו הושפל ושח מצבינו וידל ישראל [9], וירד פלאים מטה מטה אל תהום השפלות והבוז, עד אשר נחשבנו כבהמה בעלת מום עורת ושבורה, אשר לא תצלח למלאכה, ישראל הנושא בעמים משאת מאומה [10], אין יכולת בידו להוציא ממגו בדיינים ובשופטים, כי בשנאה יהדפוהו, מיום ליום ומחדש לחודש, בלעג וקלס בכחש ובכזב, רבים עתה עם הארץ נתמוטטו וירדו מנכסיהם, זה ימים לא כביר נתנו לטבח, בלי חמלה, במסיבי פאס יע"א למעלה מחמשה עשר נפשות, וששלו את רכושם, ובתוכם אב ובנו נער בחור ושני אחים, ואין מהשרים והסגנים, מי שידרוש דמם, הנשפך ויבקש את ממונם, ואף כי גואלי הדם יגישו עצומותיהם אל המשפט ישעו ואין מושיע [11] יקראו בקול גדול ואין עונה יבכו ואין רואה את דמעתם.

בחודש אייר העבר עמד עלינו נחשול של ים המון אדם כולם אחוזי חרב נוקמת, לשלול שלל ולבוז בז [12], להשמיד להרוג ולאבד [13], לולי ה' שהיה לנו [14] גבר עלינו חסדו [15], ועדיין אנחנו ביראה ורעד פן ח"ו יוסיפו לחטוא עינינו תלויות אל המלך הרחמן יר"ה ליסר החטאים האלה בנפשותם והנשארים ישמעו ויראו ולא יזידון עוד [16].

בעת הזאת עמד לנס עמים תושבי פאס, מושל חדש שחידש גזרותיו, וגזר על היהודים שלא יקנו ורדים ופרחי נארנאג'א [17] באומרו לא יאתה ריח ובשמים ליהודים, לא נשמע כזאת מיום גלות ירושלים, ומדבריו ניכר כי עוד ידו נטויה לגזור גזרים בימים יוצרו.

3 במדבר כד יח.

4 בשנת תרכ"ד (15 פברי' 1864) "ובידו ניתן כתב פקודה חתום מאת המושל מולאי מחמד כי יהיה ליהודים זכיות שוות ומשפט אחד כלכל אזרחי הארץ וששום פקיד ושר לא יהין לנגוע בם לרעה" ראה נר המערב צד 203.

5 הושע ח י.

6 Alliance Israelite Paris ראה נר המערב שם.

7 Anglo-Jevish association בלונדון, ראה נר המערב שם.

8 דרכונים, ראה בנר המערב שם שהגזירה היתה "על חלק ניכר מיהודי מארוקו החוסים בצל נתיני ממשלות הנכר ושממשלת מארוקו חפצה אז לבטל את דבר החסות" וחברת כל ישראל חברים הגישה את רוע הגזירה הזאת בדו"ח שמסרה לפני צירי הממשלות שנאספו במדריד בשנת תר"מ (1880) ותרמ"ח (1888).

9 שופטים ו ו.

10 דברים כד יד"ד והכוונה כאן מי שיש לו חוב על גוי.

11 שמואל ב כב מב. 12 יחזקאל לח יב. 13 אסתר ג יג.

14 תהלים קכד א. 15 שם קיז ב. 16 דברים יז יג.

קודם היותינו במעי צרה זו, בהיות האדון הצדיק ישר ונאמן, ציר הממלכה הרוממה אמיריקא מוניסטר פ ל י ץ מ א ט י ו ס[18] יר״ה יושב על כסא המשפט בעיר טאנכיר יע״א תמיד חשק משפט ואהב חסד, כי קנה לו לטבע שני טבע מלכות אמיריקא האדירה והחסידה, השמה חסד לקו, וצדקה למשקולת, היא היתה ראשונה לקרוא דרור לעבדים ולשפחות, כי אהבת הצדק מצאה קן בלבה, מונסטר הצדיק הזה בראותו יהודי או ישמעאלי עשוק ורצוץ ביד עושקיו, חדר אליו בעין בקורת, והציל עשוק מיד עושקו, פדה נרדף מיד רודפו ומחמלתו על הניצול פן השופטים והמושלים יתעוללו עלילות להתגולל ולהתנפל עליו היה חופף עליו באברת חסדיו ומיצל עליו בצילו וקורא שמו עליו, והיה הטוב ההוא אשר היטב, מגיע אלינו ועדינו יבוא עד קצה המערב, וזרעוני טובותיו עשו פרי תבואה גם בארצינו, עתה עת ארח למלכותו הרוממה בראות העמים סביבינו אין עוזר ואין סומך נפילתינו, צץ מטה הגלות, פרח הזדון[19], חרב הצרות יצאה מתערה בזרוע נטויה, אחרי הרגעה מעט בנדכה, מי נהר התלאות העצומים והרבים, המו ופרצו על כל גדותיהם בשאון עזם, ים המהומה הולך וסוער בשאון גלי הצרות ומשברי המהומות, ואניתנו בלי נס ובלי תורן בלי מלח ובלי משוט חשבה להשבר, כאשר עיני גדולתם תחזינה במכתבי העתים, הה בעומדינו לפוש מעט, ממשא התלאות המוזרות, הוכפל עול כבד והונח על שכמנו, הה בעוד אנית גלותינו, עמדה בחוף ההצלחה, לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ[19]*, נדחפה במשטימה לעמקי מצולה.

אדונים יקרים אם יש את נפשכם ויש לאל ידכם להשיב המיניסטר הזה על כסא צדקתו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלינו, וכבר לשעבר הראתה הממלכה האבירה חבתה אלינו בדבר הזה והשלימו רצוננו[20], לכן גם עתה האמנו בטח, כי השררה הצדקת תט אלינו חסד ותחזיר עטרה לישנה. אחינו אתם אם גדולת מעלתם יעלימו עין מראות צרותינו המוזרים והאיומים, הן גוענו אבדנו כולנו אבדנו[21], אם יסתירו פניהם מהביט קורותינו, אנה נפנה אנא ננוס לעזרה, קראו ועד קדשו עצרה, עוצו עצה בעד אחיכם השפלים כעפר הארץ, דברו דבר בעד הרמוסים בטיט חוצות, הצרי אין באמיריקא? אם רופא אין שם, הלא היא עיר החכמה והתבונה, מדוע לא תרפו שבר בת עמי, אחינו אתם התאזרו והיו לבני חיל להעלות ארוכה ומרפא לאחיכם, חלו נא פני המלכות הצדקת כי לא תשיב פניכם ריקם, הלא על העבדים עינה ותתן במחירם ממון רב ונפשות רבות יקרות במלחמות ואיך לא תחוס ותחמול עינה עלינו.

כל דברי האגרת הזאת ארגתי מחוט לשוני בפקודת חו״ר פאס יע״א.
בלי חתימה, ובכתב ידו של הרב **אבא אלבאז** ז״ל

17 "חושכש" Citrus Anriantiaca. בושם היו עושים מזיעת פרחיו.
18 ראה למעלה מספר תעודה 158 וראה במלואים בסוף הספר שהקונסול הנ״ל היה בתפקיד זה במארוקו בתאריכים שונים.
19 יחזקאל ז יו״ד.
19* דברים כח כו.
20 ראה למעלה הערה 18, ואולי המכתב הזה נכתב על כהונתו השניה או השלישית.
21 במדבר יז כז.

160

ב"ה

החכם השלם כמהר"ר משה אבן חמו נר"ו, אחר דשכ"ת שירבהו האי"ת ממעל ושלם הנחמדים מזהב ומפז מימון וישועה יפדם ויצלם ה' מכל שופ"ר למען שמו אכי"ר שמעתי יום ט"ב יה"ל שבר מינן היה כת"ר חושש במה ולא ידעתי באיזה דבר ומאד נבהלתי ואחז בשרי פלצות[1], ואתמול לעת ערב בבא אהובינו מימון בן אדהן לגמול חסד ולנחם לאהובינו כה"ר יעקב ן' דנאן נר"ו שמת לו בן בן שנה ועוד, וחיי למר ולבנוהי ולכל ישראל שבק שאלתי אותו אם שמע איזה דבר ואמר כי לא בא שום אדם אבל בע"ה כזב ושקר דבר המדבר והיום באו ממחנכם בני ברית ושאלתם היאך הוא הרב והיאך הם בניו נר"ו ואמרו לי אתם בטוב כן יר' וכן יהיה תמיד ושמחתי וששתי כעל כל הון ברוך ה', תמיד נשמע עליכם טוב אכי"ר.

שאלה ראובן קנה סחורה שמהגאוו"ז אטי"ב[2] בעיר טיטוואן יע"ה ושלחה לכאן לשמעון בינו ובינו ושמעון רצה לחלקה ולשלוח אותה לתאפילאלת יע"ה ר"ל חלקו, אם צריך לחלוק בפני ג הדיוטות או דילמא גם שהיא פירות הם שוים והרי הם כמו מעות יודיעני כת"ר דעתו הרחבה ואין להאריך כי אם בשלמיה דמר נאם מתאוה לראות פניך בטוב.

מנחם סיריו

לא נעלם מעכ"ת מ"ש הש"ע סי' קע"ו סי"ח בד"א שחלקו פירות אבל אם הם מעות שכולם מטבע אחד ושוים יש לו לחלק שלא בפני ב"ד ומניח חלק חבירו בב"ד ואם אין המעות שוים הרי הם כפירות ואין חולקים אותם אלא בב"ד... מ"ש בפ' אלו מציאות איסור ורב ספרא וגו' וכתב רש"י ז"ל פלג בסחורה... ע"כ נמ"ך.

161

אחר עבור יום שב"ק שעשתה מריבה דונא אשתו השניה של החכם השלם כהה"ר ישראל עולייל הוא ר"ח אייר שהוא חדש זו נכנסתי אני החו"מ יום ג' ארבעה לחדש הנז' לבקר להחכם הנז' שהיה עדיין מוטל על ערש דוי והייתי מכריחו לאכול מעט להשיב נפש אני עדיין יושב שם עמו והנה דונא אשתו באה בחימה ובקצף גדול ולקחה תרנגולת אחת שהביא לו התלמיד בעל המצוה של תפלין בחזקה ועוד לקחה בכעס גדול האלטב"ק[1] שיש בו תמרים ואגוזים שהביא לו ג"כ בעל המצוה ופזרה בארץ אחת הנה ואחת הנה ועוד לקחה בחזקה הארגז שיש בו שטרות ומעות ופקדונות וכיוצא והוליכתו לביתה עם התרנגולת שלקחה, וכשראה בעלה המעשה הרע שעשתה התחיל לצעוק בקול מר וכחוש וקלל אותה ואמ"ל בזה"ל סי"ר ללכל"א צ'אר בו"ך[2], אח"ך העזה פניה ותאמר לו אתה אומר לי צ'אר בוי מ"א תכל"א גי"ר צא"ר בו"ה וזדבוה[3], וכמה קללות כיוצא בזה אח"ך פייסתי אותה כדי שלא יכבד עליו החולי ויחזור להסתכן כבראשונה ולקחה התרנגולת עם הארגז והלכה לה לביתה והו מה שהיה לפני בזמן הנ"ל וקיים.

1 איוב כא ו. 2 מין אגוז, תבלין.

1 כעין צלחת גדולה עשויה מענפי דקלים. 2 תלכי לחורבת בית אביך.

3 בית אבי לא יחרב, רק בית אביך ואבי אביך.

162

נוסח שטרות למיניהם בזמנים שונים

תקס״ט תקמ״ז תקע״ב תקס״ה תקפ״ז תקס״ב תקפ״א תקס״ז תקפ״ג תקס״ו תקס״ז

מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה׳ בסימנא טבא ובמזלא יאייא אכי״ר, להיות שרצה כהה״ר שמעון בכהה״ר ישועה הן אזולאי די׳ אלפאסי לשדך בנו הבחור הר׳ אליהו עם הבתולה מסעודה בת הר׳ שלמה בה״ר משה נ״ע הן אדהאן ונתרצה אבי הנערה הנז׳ ליתנה לו עפ״י התנאי׳ שיבוא זכרונו לקמן והוא שהעי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הח׳ כהה״ר שמעון הנז׳ ובכח הקוש״ח הודה הו״ג וקבל אחריות בנו הנז׳ עליו והוא שהבן הנז׳ לאחר שיכנס עם כלתו הנז׳ לחופה שלא יאנוס אותה בענייני תשמיש אלא יגלגל עמה לאט לאט עד שתגיע לפרקה ותהיה בוגרת שעמ״ך נתרצה האב הנז׳ להשיא בתו הנז׳ להחתן הנז׳ והודה שט׳ מו״ח ומקו׳ עליו בכח סובדי״א בתפיסה ובמאסר ובאח׳ גמו׳ עליו עוי״א וע״כן קו״ט שקו״ש כתחז״ל דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ונג״ה בקוש״ח ולראיה ע״ה ח״ף והיה זה שמנה עשר יום לחדש סיון המוכתר בכת״ש ש׳ ה״א וה׳ מאות וששים ותשע ליצירה וצריך לאודועי שזה נעשה קודם השידוכין והשו״ב וקיים.

מסעוד בן יתאח **אליהו אפרייאט**

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הבחור יחייא בר ישועה בר אברהם ה״ן אסודרי ובכ״ח הקוש״ח הודה הו״ג ונתחייב לעבוד עם הי׳ יוסף בר מסעוד נע׳ הן׳ אביטבול במלאכתו מלאכת הבורית מהיום ועד ער״ח הפסח הר״ל ולהועיל עם המשכיר הנז׳ בין בבית בין בשדה בין ביום בין בלילה אם יצטרך לעבודה מהיום וכימ״ה הנז׳ ולהתכשר במלאכתו בכל מאמצי כוחו ולשמור אמ״ש כיהודי כשר שלא להעלים מהמשכיר הנז׳ משפ״ו, באמ״ץ נקש״מ בדל״ב וש״ח בפ״ע למש״ת הי׳ יוסף אביטבול הנז׳ ובכח הקוש״ח הודה הו״ג ונתחייב לפרוע לשכיר הנז׳ חלף עבודתו לכימ״ה סך חמשה ושמונים אוקיות מכ״ט לעת מלאת זמן השכירות הנז׳ ולקנות לו מנעלים חדשים לרגליו לע״ח הפסח הנז׳ ובתוך הזמן יתקן לו מנעליו כשיצטרכו תיקון ולזונו בהיותו עמו מפתו יאכל וכו׳ והודו עה״כ שטר מו׳ ומקו׳ עלי׳ בכחו״ק סובדי״א בתפיסה ובמאסר ובנאמנות ובאחריות גמו׳ על המשכיר הנז׳ ועל י״א ועל כ״ן מקו״מ שקו״ש כתחז״ל דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ונגמר הכל בקוש״ח בפ״ע למשת׳ ולראיה ח״פ והיה זה שילהי תשרי ש׳ ה׳ אלפים וה׳ מאות וארבעים ושבע ליצירה ושריר וקיים.

יעקב אדהאן ס״ט

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך היקר שלמה בה״ר וידאל ה״ן עזראן ובכח הקוש״ח הודה הו״ג שנטל וקבל מאת החכם השלם הדיין המצויין כה״ר שלמה בכה״ר מימון הן׳ אביטבול ממעות ההקדש שע״י סך חמשים אוקיות מכ״ט בע׳ ושו״ת... והי״ז אחד עשר יום לניסן המעוטר משנת חמשת אלפים וחמש מאות ושבעים ושתים ליצי׳.

... מנכסי היתומים אשר בידו... תקס״א.

... ונתחייב לתת ולפרוע לשלמה בכה״ר מימון אביטבול תשעה ליטרין של חמאה...

תקפ״ה

הוגד לפנינו אח״מ החנוונים המוכרים את החמאה המלוחה והעידו בתע״ג שהחמאה הנז׳ נמכרת היום בסך ארבעה אוקיות נכי רביע אוקייא מכ״ט לליטרא מהליטרא הנוהגת כעת פה צפרו... בששה ימים לאדר ש״ש חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים ושבע ליצי׳...

נדרשנו לשום להיתום הנז׳ מזונות של שנתינו זאת וראינו מספיק לו מן לחם ולפתן ותנאי המלמד סך עשרה אוקיות בכל חדש לפי יוקר השער ולראיה ח״פ היום י״ז בטבת הנב׳ ודקדקנו מה שעלה בריוח המעות הנז׳ עם מה שהוציא בכסותם ונשאר ביד משה הנז׳ סך ארבעים אוקיות ולראיה עה״כ ח״פ... תקס״ב.

שאול ישועה ישראל יעקב עולייל

... חמש עשרה אוקיות חוץ שכר המלמד וכיבוס ותגלחת וכ״ש כסות... תקפ״א.

יהרשע יש״י מאיר צבע

בהיות שהח׳ הש׳ כהה״ר עמור אביטבול נושא בהי׳ חיים ן׳ יחייא סיסו שט׳ עיסקא ואחר שהתחיל להרויח עמד וקנה ממנו הריוח שעולה לחלק כהה״ר עמור הנז׳ בזאת האלטינפוראד״א עד ערב פסח הרל״ל בסך חמשים אוקיות... ה׳ אלפים וה׳ מאות וששים ושבע.

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ובשח״ך כא למש״י הי׳ יהודה בן אברהם אמשילי ובכח הקוש״ח הוהו״ג שנטל וקבל מאת עמור נר״ו בכמהר״ר שלמה הן׳ אביטבול ממ׳ שע״י סך מאתים אוקיות ושבעים אוקיות מכ״ט בעי׳ ושו״ת... ה׳ אלפים וה׳ מאות ושמנים ושלש ליצי׳...

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הבחור חיים בן הי׳ יחייא ה״ן סיסו ובכח הקוש״ח הודה ושעבד עצמו שעבוד גמור לעבוד ולהועיל עם ה״ר משה בה״ר יהודה ה״ן שקרון מהיום ועד ערב חג הפסח הרל״ל בכל מאמצי כחו ולשמור אמונת שמים כיהודי כשר ובאמ״ץ נקוש״ח ה״ר משה הנז׳ לפרוע לו חלף עבודתו סך מאה וחמשים אוקיות מכסף טוב ומנעלים למדת רגלו ופרעונם לתשלום הזמן הנז׳ בלי אחור ועכוב כלל והודה שטר מוח׳ ומקו׳ בכח סופרי בדי״א וכו׳ ובנא׳ וכו׳ ובאח׳ וכו׳ דלא כאס׳ ודלא כטו״ד וג״ה בקוש״ח ולראיה ע״ה ח״פ והי״ז בשבעה ועשרים יום לח׳ תשרי שנת ה׳ אלפים וחמש מאות וששים ושש ליצי׳ והכל שריר ובריר וקיים.

יהודה אלבאז ס״ט **יוסף בלא״א אברהם אלקובי** סי״ט

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הבחור אברהם ה״ן אדיין ובכח הקוש״ח הודה הו״ג שבעד סך שני ככרים של חלב שמכר לו הי׳ יוסף בן הי׳ הן חיון בסך מאה וששים אוקיות גמר ומכר אברהם הנז׳ ככר של דבש מהככר הנהוג כעת בעיר מקנאס יע״א ונתחייב בכח הקוש״ח לפרועו לתשלום חמשה עשר יום בלי איחור ועיכוב ובלי שוטוך׳ לא הוא ע״ע ולא אח״ך וג״ה בקוש״ח ולראיה ע״ה ח״פ בשלשה ימים לחודש מרחשון שנת חמשת אלפים וחמש מאות וששים וחמש ליצי׳ ושו״ב וקיים.

יהודה אלבאז

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הבחור כליפא בה״ר יצחק ה״ן חיון ובכח הקוש״ח הודה הו״ג ושעבד עצמו שעבוד גמור לעבוד ולהועיל עם הר׳ חיים בן מרדכי הן

דניוור מהיום ועד מלאת לו שנה תמימה בכל מאמצי כחו ולשמור אמונת שמים כהלכת גוברין יהודאין והודה השכיר הנז׳ שאם יבטל איזה יום מלעבודה עם משכירו הנז׳ שינכה לו משכירות סך שתי אוקיות כ״ט בכל יום שיבטל מלעבוד, ובאמ״ת נקוש״ח הי׳ חיים הנז׳ ונתחייב לפרוע לו חלף עבודתו סך שלש מאות ושלשים אוקיות מכ״ט יובן סך מאה ושלשים הם שכירות החורף שעלינו וסך מאתים אוקיות מכ״ט הם שכירות ימי הקיץ הבא אחריו ועוד זוג מנעלים למדת רגלו... אחד ופרעונם מהיום הוא הולך ופורע, ותשלום הפרעון הוא לתשלום הזמן הנז׳ בלי איחור ועיכוב ובלי שוטו״ך והו׳ שטר מוח׳ ומקו׳ בכח סובדי״א בתפי׳ ובמאס׳ ובנא״ג וכו׳ ובאח׳ גמו׳ וכו׳ כתחז״ל דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ונ״ה בקוש״ח בר״ח מרחשון משנת חמשת אלפים וחמש מאות וששים ושבע ליצי׳ ושו״ב וקיים.

יוסף בן זכרי סי״ט **שמואל אלבאז** סי״ט

ועוד מחל המשכיר לשכיר הנז׳ בט״ו ימים שיעשה בהם החופה ולא ינכה לו בהם כלום ולראיה ע״ה ח״פ בזמן הנז׳ וק״ש.

שמואל סי״ט

163

כת של בחורים היו לנים בחופה אחת אצל חתן אחד, וחתן אחר ג״כ היו אצלו בחורים אחרים ובלילה אחת נתקוטטו הכת של בחורים הנז׳ עם בחור אחד מכת החתן האחר והכוהו לבחור הנז׳ ותכף ומיד להכאתם קפץ עליו חולי ונטה למות והגיעו הדברים לשר העיר ושלח אחר אבות הבנים המכים ושאל השר לנערים מי הם המכים ועמד אחד מהנערים שהיה יודע לדבר קצת ואמר לשר העיר שהם בשלשתן הכו לבחור הנז׳ ושאל השר אם יש עוד אחרים שהכו והשיב הנער׳ שכו״ך בחורים היו באותו מעמד וקנס השר לכל העומדים באותו מעמד יש מי שנתן — קם — ויש פחות ויש יותר ולנערים המכים פטרם לפי שעה עד יראה מה יהיה ושלח משרתו לאם המוכה לכתוב תדמיי״א[1] בערכאות על הנערים המכים וכן היה שכתבו תדמייא על הנערים המכים ואח״ך נודע הדבר שבחור אחר ג״כ היה מכלל המכים ונשמט מהאלתדמיי״א מחמת קורבה שיש לאביו עם אם המוכה, וזה נודע בין על פי הנערים המכים שאומרים בפירוש גם פ׳ היה מהמכים בין על פי הנער המוכה שבפירוש היה אומר לאבי הנער המכה בעת שהיה נכנס אצלו לבקרו בנך הכה אותי וכמעט שהרגני, וכאשר ראה השר שארך חוליו ולא נתברר ענייננו למות או לחיים רצה לקיים בעצמו חטוף ואכול ושלח אחר אבות השלשה הנערים המכים וגבה מהם סך שמונים מתקאלים בתורת מוקדם אדעתא שאם ימות יחזור עוד ויגבה מהם דמי המיתה ואם נתרפא נתרפא הרי גבה מהם...

נדפס בספר חיי עמרם סימן צ״ט.

1 שטר בערכאות שאם ימות המוכה יגבה השר כופר נפש מהמכה.

התקפ״ה

כי הוא זה פנקס העזבון שהניח אחריו המנוח כהה״ר אהרן בכהה״ר יוסף י״א בכמוהר״ר יהושע זלה״ה ה״ן זכרי שיתחלק בין אלמנתו הכ׳ אביגיל בת הח׳ הש׳ הדו״מ כהה״ר עמור אביטבול י״א ובין הבן מתתיה שיש לה ממנו מחצה להאל׳ הנז׳ ומחצה להבן הנז׳ כפי התקנה ונישום כל זה עפ״י ג׳ בקיאין, וזה מה שנתברר לחלק האלמ׳ הנז׳ ע״פ השומא.

ספיפא וגאצייא	קם	עם		
קפטאן זביבי		מם	הם	
כאמייא ואנטירא	קם	סם		
קמאייג׳ ד׳	תם			
קוסאקא זביבי	קם	כם	הם	
מכאדד ד׳		פם	בם	דת
מלאנייא וקפאטן ב׳		סם		
קמיג׳א גאייאת		לם		
קאליקול ומלחפא		כם	הם	
טפאייר וחאייך בילהוואן		כם		
חנבל וחאייך		נם		
מכידא ומנדל			הם	
קמאייג׳ וקפאטן באליין		°)	זם	
מצ׳רבא		לם	הם	
חצאייר ואסכיל ומגאזל			בם	
סבנייא מטלעא		°)	בם	
טריף סריר אדאלייא		°)	בם	
חריר וכיט			בם	
כוויתמאת וגריווזאת			הם	
מעות בעין			גם	ת
קמח עשר מדוד	קקם	נם		
סך הכל	אוו	תקם	°)	ות

וזה מה שנתברר לחלק היתום מתתיה הנז׳

ג׳וג׳לא	קם	פם		
מרג׳אן		עם		
גלאדא וכוואתם		לם	בם	
דמאלג׳ צאמתין		נם		
כראץ וידין למרג׳אן		כם	טם	
זלטיטא כדרא		נם	הם	
קסוט וברנוץ	קקם			
יג׳אר וטלית		לם	הם	

כסוואת ג׳ וקפטאן אנבי	קם	לם		
ברנוץ באלי		°)	בם	
קזדיר וכלי מצה		כם	זם	
פראסקירא ומידא וסנדוק		עם	בם	דת
קוויסקא וורדי		בם	הם	
מרפע עאשורא		°)	הם	
חוייאך ן׳ סגרא ב׳ ותליס		מם	דם	
מהראג׳ ומנדיל ותגטייא		°)	חם	
כסווא וסדרייא וטבילא		°)	גם	דת
בקריס וטייאפר		כם	סם	דת
קריעא וכיוס ג׳			דם	דת
עש וכיוס ו׳		כם		
בראד ומראייאת וטנזייא			ום	
קנדיל וטטאס וקוב		מם		
קצאע ותאנס		°)	חם	
גלאסייא וכליע וחצירא		°)	הם	
מידא וזפנא ווצלא			ום	
כוואבי ב׳ וסנדוק		כם		
כונא וקפפ וכלי חרס			טם	
נר חנוכה			דם	
כליכל וכמישא דדהב		°)	הם	
קמח עשר מדוד	קקם	נם		
מגילה			הם	
דלפצאל די ר״י בן זכרי זקינו בחלק המגיע לאביו כהר״א הנז׳ בירושת אמו גראסייא תפאצלו בסך שלש מאות אוקיות ונכתב על כהרר״י הנז׳ שטר לזכות היתום מסך	שם			
ס״ה	אוו	תשם	מם	חם
ג׳ול מהסך הנז׳ שנטל היתום סך	קקם	נם		
די יסאל ר׳ יוסף ן׳ זכרי לר׳ אהרן בנו ולבן				
צראף יבקא ענד ליתום סך	אוו	תם	צם	חם
תחתאג׳ תרד אביגיל עלא בנהא	ום	דת	מ״מ	
האדא אדין די יסאל מורישם כהר״א הנ״ב די בקא ענד ר׳ עמור מן אסלעא די באע אחר				
אמא דפע לכה״ר שלמה ן׳ מאמאן סך	תתקם	מן סך	אוו	
די יסאל למורישם הנז׳ בקא ענדו				
מעות בעין	קם	מם		
ר׳ יהושע ן׳ זכרי		עם	אם	

אדוך דלכחול	קם	עם		
בן צראף דכחול	קם			
אהרן אסולין		נם	הם	
יהודה אסולין		כם	הם	דת
ברהים ן' יצחק הרוש		לם	גם	
אהרן ן' שמעון			גם	
מסיעד ן' סמיחן		°)		ות
ר' אליהו כהן			אם	
מרדוך אלבאז			דם	ות
יהודה ן' ר"ן			הם	דת
יהודה אלחדאד				ות
מול לבגרא דטריפה			הם	
רקייא לקדארייא		°)		
ס"ה	תקקם	לם	הם	ת

יעטיוו מהסך הנז' להר"ש ן' מאמאן סך		תם	
די בקא יסאל והשאר יחלקוהו כשיבא לידי גובייגא			
ועוד נשאר להם לאמצע סרבייא סראבאת ב'		°)	בם
חאייך כראקי			הם	דת
מקאעד דסרז ב'		°)	דם
סמאע רקיק רטל לארוב			גם
קדרא וג' דלחלאבאת			בם
חומר השבועה		°)	

לפנינו נשבעה הכ' אביגיל הנז' בתפלין הקדש אחר האיום כראוי שלא הכחידה ולא הטמינה ולא העלימה מכל מה שהניח בעלה הנז' כלום אלא הכל הראית לפנינו כנ"ל ולא נתנה שום מתנה לשום נברא בעולם הן במתנה גמו' הן במתנה ע"מ להחזיר ולא אתפיסה בעלה צררי לפרעון כתובתה ובפירוש אמרה בכלל שבועתה שאם מצאה שום דבר שנשכח ממנה שתביאהו לידי חלוקה ולא תעלימהו, ולראיה שכן נשבעה לפנינו בתפלין הקדש ח"פ והיה זה בשמנה ועשרים יום לח' שבט שנת ה' אלפים וה' מאות ושמנים וחמש ליצי' ושו"ב וקיים.

יהושע ישי' סי"ט **מאיר צבע** סליט"א

התרט"ז

עמדו לפנינו ה' ישועה בהר' ברוך הן' עמרם והי' מרדכי שנק' ע"ש אביו מרדכי הן' אלבאז נתבע וטען עליו ישועה הנז' שהוא נושא בו סך שלש מאות וחמשה וששים

מתקאלים מצד שקנה מרדכי הנז' סך מאה ככרים של בורית והיה ישועה הנז' פורע לבעלי הבורית בשות' שניהם והשיבו מרדכי הנז' להד"מ וכשנומינו לו את"מ למרדכי הנז' איך היה הענין אם מעולם לא פרע לו ישועה הנז' שום בורית או שפרעו בעדו לא הספיק מרדכי הנז' להשיב איך היה הענין עד שעמד ישועה הנז' ואמר שאם יכפור בו מרדכי הנז' יעיד לו הכפירה בערכאות ונומינו לו את"מ שאינו בדין שיעיד עליו בערכאות שכיון שבדינינו אם אין עדים לישועה הנז' ישבע מרדכי הנז' ויפטר ואם יש עדים ישלם מרדכי הנז' א"כ למה יעיד עליו בערכאות שכפר בו, ובכן עמד ישועה הנז' והוליך למרדכי הנז' לדון לפני הערכאות ואמר בפנינו שאינו רוצה לעשות עמו ד"ת כי אם דין הערכאות ולראיה ביד מרדכי הנז' שכן היה לפנינו ח"פ בתשעה עשר יום לחדש כסלו משנת חרבות שיניו[1] לפ"ק והכל שריר ובריר ואמת ויציב וקיים.

עמרם אלבאז ס"ט **חיים אליהו אביטבול** ס"ט **מתתיה זכרי** ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט

בתלת כחדא הוינא ואסהידו קדמנא הי' יוסף בן משה הן' אג'ייני והב' יצחק בהר' אברהם הן' עטייא בתוע"ג וברורה אין הומא חאדרין אזמן פאס זא ישועה ברוך יחללף הר' מרדכי דמת' ע"ש אביו הן' אלבאז על התביעה די כאן יתבעו ומסא ישועה הנז' וטלב לעדול ודכלו לסלא וזבד ישועה הנז' ס"ת וחללו ביידו וזבד אנכי ה' וכו' וחלף אלבאז עלא סך חלת מייא וכמסא וסתין מתקאל דסאבון די פאס כאן יתבעו ישועה הנז' אידא ענדו מנהא לא פלס ולא מוזונא אילא תפארא מעאה וסי מא בקא יסאללו כלל עכס"ע העדים הנז' וקבל' כדחזי וחתי' הכא תמ"ת והיה זה בחמשה ועשרים יום לחדש אדר הא' מש' חמשת אלפים ושש מאות ושש עשרה ליצירה והשו"ב וקיים.

יצחק בן יתאה **שם טוב צירולייא**

תרגום

כשהיינו בב"ד של שלש העידו לפנינו היקר יוסף בן משה המכונה בן אג'ייני והבחור יצחק בן היקר אברהם המכונה בן עטייא בתורת עדות גמורה וברורה איך שהם היו במעמד בזמן שבא ישועה ברוך להשביע היקר מרדכי שנקרא על שם אביו המכונה בן אלבאז על התביעה שהיה תובעו והלך ישועה והביא ערכאות של גויים והכניסם לבית הכנסת והוציא ספר תורה ופתחו בעמוד עשרת הדברות אנכי ה' וכו' והשביע אלבאז על סך מאה וששים וחמש מתקאל של הבורית שהיה תובעו ישועה הנזכר. ונשבע אלבאז שאין בידו מהתביעה לא כסף ולא שוה כסף. וכבר נגמר עסק זה ביניהם ולא נשאר חייב לו כלום עד כאן סיימו העדים עדותם וקבלנו העדות כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה והיה זה...

הר' ישועה הנז' עבר חק הפר בריה ומלבד חומר האסור המוזכר בענין זה בדברי הגמ' והפוסקים ופסקו מרן בחו"מש סי' כו ס"א שכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאלו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה עוד בה שניות מדברי סופרים מה שתיקנו רבותינו המגורשים בתקנה ש"ש יגן[2] אשר כל שומעה תצלנה שתי אזניו וז"ן התקנה לפי שראו החכמים השלימים יצ"ו שכל אחד ואחד שיש לו ענאייא[3] ויש לו דין עם חבירו היה מעליל עליו להביאו לפני ערכאות הגויים וכמעט קט אשתכחא תורה מישראל והתורה

1 משלי ל ד.
2 נדפסה בכרם חמר תקנה עז.
3 גוי אלם יודעו ומכירו.

אמרה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם[4] ומפי השמועה למדו[5] ולא לפני גויים ואין לך עבירה גדולה מזו שמבזים התורה ומפארים דת א"ה והתורה אמרה כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים[6] ולכן לפי שראו החכמים השלימים יצ"ו תפארת הדת וג"כ מאמר אדונינו המלך יר"ה והשופט עו"א שהיהודי עם היהודי לא ידונו כ"א לפני דייני ישראל, ולכן אנו מחרימין ומנדין ומשמתין ומקללין ומארירים כל מי שיבוא בחוזקה עם חבירו להוליכו לפני ערכאות הגויים או לפני שום ענאייא וכל מי שיעבור על מאמרינו זה פתו פת גויים ויינו יין נסך ורבצה בו כל האלה הכתובה[7] בספר תורת משה ומחה ה' את שמו וכו' ואף הישראלי שיש לו עקאד בערכאות הגויים לא ימסרו ליד גוי ולא יוליכנו לפני דייני א"ה זולת אם ב"ח גברא אלמא ולא ציית לדינא אזי ב"ד יתנו לו רשות למסור האלעק"ד[8] שלו ביד גוי ובאופן אחר אין לו רשות, ולחזק ולקיים הענין עם היות שאינו צריך חיזוק חתמנו פה בעישור א' לאלול המרוצה שנת יגן עלינו לפ"ק וחתומים הרבנים כמה"ר יצחק אבן צור זלה"ה וכמה"ר יהודה עוזיאל זלה"ה וכמה"ר סעדיה אבן רבוח זלה"ה וכמה"ר שמואל אבן דנאן זלה"ה, והן היום אחר שישועה הנז' עשה משפט כתוב במרדכי הנז' להשביע כרצונו, העלה על רוחו בפתיחת ס"ת לפני גויים ולבחור מקום מיוחד ממנו עשרת הדברות ולא חשש שילמדו הגויים לעשות כן כשיתחייב ישראל שבועה לגוי יוסיפו בני עולה להחמיר בשבועתו כהגה וכהגה... ח"פ צפרו יע"א בחדש מרחשון דהאי שתא וכל חפציך לא ישוו בה[9] לפ"ק וצוויי"מ וקיים.

עמרם אלבאז ס"ט **חיים אליהו אביטבול** ס"ט **מתתיה זכרי** ס"ט
רפאל משה אלבאז ס"ט

נדפס בספר חיי עמרם סימן מב.

166

התקנ"ב
בע"ה

בפני הח"מ תבעו ק"ק של צפרו יע"א להי' יוסף ן' חמו לתת להם דין וחשבון על כל מה שגבה מהם על ידו בזמן שהיה נגיד עליהם והשיב להם אני אתן לכם החשבון אבל הפנקסים אינם מצויים בידי פ"ה פאס עד שאשלח אחריהם לצפרו ואמרו לו הק"ק הנז' אין אתה מודה שכל מה שגבה מן הממון הוא על ידיך והשיב יש על ידי ויש ע"י אחרים כגון הר' דוד כהן ואמרו לו מאחר שהיית נגיד ומצוה עלינו כל הגבייה היתה על פיך ומאמרך והשיב אמת שהכל היה על פי צוויי ומאמרי אבל הכל כאשר לכל יש לי פנקס עליו כיצד יצאו מידי ואין בידי משלכם כלום ולראיה שכך היה בפני ח"פ בכ"ו יום לאייר שנת ושמרו דרך ה' לפ"ק.

נאם יהודה ן' עטר סי"ט

4 שמות כא א.
5 גטין פח ב.
6 דברים לב לא.
7 שם כט יב.
8 שטר ערכאות.
9 משלי ג טו.

התק״ט
בע״ה

חנא לכאתמין כא נקבלו עלינא באלה ובשבועה בלב שלם ובנפש חפיצה בלא אונס באיין שאיין יקולנא אדונינו החכם השלם הדיין המצויין כמוהר״ר יוסף בן עטייא נר״ו בין בענין אצלא באיין מא איכון שום שליח צבור אחר בעירנו בין פי אצלא לכבירא בין פאצלא אוכרא אגיר די ירצ׳א ביה לחכם הנז׳ וכן בעניין די אדיינות כל מה שיגזור עלינו עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ולא ימסי חד מננא יסארע פי בלאד אוכרא גיר באמרו ולא יצאפד חד מננא שום ברא בענין הקהל גיר באמרו ולאיין אמא ימשי יצלי נתבעוה שוא בקא פאצלא לכבירא שווא מסא לצלא אוכרא האד אשי לכול קבלנא עלינא באלה ובשבועה חמורה בת״ך והסכמנו הסכמה גמורה על כל הנז׳ ואין לזוז ממנה והיה זה כ״ח לשבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות ותשע ליצירה והכל קיים.

שמואל ן׳ חמו ס״ט יצחק בר שלמה ן׳ שטרית נ״ע יהודה ן׳ שטרית סי״ט
יהודה עולייל יהודה יצחק הירוש מסעוד כהן משה ן׳ יהודה אצייג ס״ט
יעקב בר אברהם נ״ע ן׳ שרביט יהודה אנ׳ייני ס״ט מאיר צבע אהרן כהן א״א יצחק
אברהם ן׳ מאיר די אבילה נ״ע מנחם אפרייאט ס״ט משה מרדכי אלבאז ס״ט
מסעוד ן׳ חיון מסעוד א״א חיים ן׳ סיסו נ״ע יהודה בר יחייא אזולאי סיל״ט
משה א״א אברהם ג׳ייני נ״ע מסעוד א״א ימין הכהן נ״ע ס״ט ישועה אסולין
ליהו ן׳ עטיאי יחייא בר א״א מימון נ״ע לערבי ס״ט יוסף בן משה ן׳ הרש

תרגום

אנחנו החותמים מקבלים עלינו באלה ובשבועה בלב שלם ובנפש חפיצה בלי שום אונס איך כל מה שיגיד לנו אדונינו החכם השלם הדיין המצויין כבוד מורינו הרב רבי יוסף עטייא נטריה רחמנא ופרקיה. בכל ענין בין בענין בית הכנסת שלא יהיה שום שליח צבור אחר בעיר בין בבית הכנסת הגדולה בין בית כנסת אחרת רק מי שירצה בו החכם הנזכר, וכן בענין הדיינות כל מה שיגזור עלינו עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. ולא ילך שום אחד ממנו להתדיין בעיר אחרת רק בהסכמתו ולא ישלח שום אחד ממנו שום מכתב בענייני הקהל רק בהסכמתו. ולכל מקום שילך להתפלל נלך אחריו בין אם נשאר בבית הכנסת הגדולה, בין אם הלך לבית כנסת אחרת. כל זה קבלנו עלינו באלה ובשבועה חמורה בתקיעת כף והסכמנו הסכמה גמורה על כל הנזכר ואין לזוז ממנו והיה זה עשרים ושמנה לשבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות ותשע ליצירה והכל קיים.

כל הכתוב לעיל אמת ויציב ובפנינו נחתמו כל החתימות ובפנינו חתמו אחר שקבלו עליהם כל הכתוב בפירוש ואלו האנשים אשר לא ידעו לחתום היקר דוד ן׳ מאמן והיקר ע. דוד אפרייט והיקר משה ן׳ יוסף אצאייג והיקר מכלוף הכהן והיקר שלמה הכהן אחיו והיקר מימון אסולין והיקר מרדכי ן׳ רבוח והיקר יוסף ן׳ ליוי אג׳ייני נשבעו בשבועה חמורה בת״ך על כל הנז׳ לעיל ולקיים כל דבר חתמנו פה דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ככל חיזוק סוב״ד והיה זה בזמן הנז״ל וחתמנא תרי מגו תלת כדחזי והכל קים.

מסעוד ן׳ יום טוב ן׳ הרוש נ״ע ישועה א״א יוסף צבע סל״ט

קהל קדוש ברוכים תהיו ראכום עארפין סחאל דלחברות כאנו ענדנא פלבלאד די ליום בעוה"ר בטלו מן לוקת לקביח ובכללם לחברה די ביקור חולים די כא יגאבלו למרדא ונפאיישאת די הומא עניים, בטביב ולחליב ולחוואייז די צריכים ללמגאבלא, ותחקקנא די סחאל דנפשות כאנו ידיעו מן קללת למגאבלא ומן קללת לפלוס די מא ענדהום מא יסרפו, כל שכן די הווא צריך יעביווה לפאס ומן די תעמאלת האד לחברה תלי"ת רינא סחאל דנפשות דלעניים ועניות די מנעו מלמות ע"י האד לחברה אשריהם ואשרי חלקם האדא הווא פיקוח נפש די דוחה אפי' שבת החמורה [1] וחתא חאוא מא כא תוקף קדאם האד למצוה לעזיזא פחאל מא קאלו רבותינו ע"ה כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא [2] כל שכן נפשות בזאף, ג"כ קאלו רבותינו כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים [3], ג"כ תערפו די שעה די ב"מ כא ימרד בנאדם כא יחתאז זכות באס יכון מעורר עליו מדת הרחמים וזכות לק'בירא הייא גיר יכון מרחם על למרדא וויעאוונהום בלפלוס ובלמגאבלא חתא הווא שעה די יכון ב"מ שוכב על ערש דוי כא יתפכרולו האד זכות מדה כנגד מדה וכא יכרז משפטו לאור פחאל די קאל דוד המלך ע"ה אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' [4] יחב יקול וואחד די כא ירד עקלו יפהם למוואזע דלמריד וכא יעמל זהדו באס יפק'ק'ו מן סכנה, חתא הווא ביום רעה די כא תקון מתוחה עליו מדת הדין ימלטהו ה', וראכום כא תסופו אומות העולם כיף כא יעזזו האד למצוה וכא יעמלו סחאל דספיטאראת וסחאל דלמסארף כא יסרפו אלו דברים שאין להם שיעור באס יפקקו נפשות מלמיתה ודי הווא עני כא יגאבלוה בדוואייאת ולמאכלא חנם אין כסף כל שכן חנא עם בני ישראל רחמנים בני רחמנים נחדאזו נחרסו פהאד למצוה לעזיזא בלגוף ובלממון ראכום תערפו חאלת למרד אפי' לדי הווא עשיר, כ"ש די הווא עני מרוד וויתזאדלו ב"מ למרד ודאי הווא קרוב למיתה יותר מן החיים ונחדאזו נכממו כאלו וואחד נפסל מן נפאסל דייאלנא מריד, וכול וואחד יעמל זהדו באס יפקו מן למות וליום בעוה"ר האד תכמימאת תקאדאוו מן קלוב נאס ומא בקא חד יחן עלא סאחבו וכא יסבבו בלוקת לקביח, לוכאן זדודנא כממו האד תכמימאת פלוקאת לקבאח די דאזו עלינא בעוה"ר ומא חננו האדא עלא האדא לוכאן ב"מ תקאדאוו ישראל ח"ו מן דנייא, ווידא לוקת קביח אדרבא נחדאזו זכות באס יזייאן, גיר נאס בעוה"ר סאבו סיבה באס יתחררו מן למצות והיא לא תצלח די מא קד על לכתיר יעמל עלאס יקדר וויבקאוו למצות יתמסאוו עלא קד לוקת ומא תנקטעסי האד למצוה לגמרי, והאד נאס לפקידים דלחברה חתא הומא פהמו לקבאחא דלווקת ורכאוו על נאס לפי שעה אולי יחנן ה' צבאות, והאדא כתר מן עאם מא עטא חד סהרייא כאנו יסרפו גיר מן לקרן די מופפר ענדהום, וליום נזמאעו להמתיק עצה כיף יקון פהאד סגל ודי וופקו הווא סהרייאת לקדאם די טאיחין עלא נאס יבקאוו לפי רצונם די דהרלו יכללס מה טוב ודי מא קדרסי יכללס מא יטאלבוהסי כלל ומכאן ואילך חושבנא טבא ראהום רססאוו יקבדו חאוא קלילא גיר פראנק פסהר באס מא יעייאווסי נאס וויקדרו יכללסו מדי חדש בחדשו ונאס כללהום ודאי יעטיוו האד שיעור בשמחה ובטוב לבב ותבקא בעדא האד לחברה די הייא מוכרחת בשביל פקוח נפשות.

בכתב יד הרה"ג מו"א הרב **ישמ"ח עובדיה** זלה"ה

תרגום

קהל קדוש ברוכים תהיו כבר אתם יודעים כמה חברות שהיו בעיר, ובעונות הרבים בטלו כעת מסיבה שהזמן הוא רע ופרוטה כלתה מן הכיס ומכלל החברות גם חברת בקור חולים שמטפלים בחולים העניים וביולדות העניות ברופא חלב ושאר המצרכים שצריכים לטפולם. והגיעו לנו ידיעות נאמנות שכמה נפשות נאבדות מחסרון הטיפול ומחוסר הכסף שאין להם לצורך הקניות, וכל שכן במקרה של חולה שצריכים לקחתו לבתי חולים של עיר פאס, ומיום שנתייסדה החברה הזאת תהלות לאל יתברך ראינו כמה נפשות של עניים ועניות שנצולו מן המות על ידם אשריהם ואשרי חלקם. זהו פקוח נפש שדוחה אפילו שבת החמורה [1] ושום דבר לא יעמוד נגד המצוה היקרה הזאת. כמו שאמרו רבותינו עליהם השלום כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא [2], וכל שכן הרבה נפשות. גם כן אמרו רבותינו כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים [3] כמו כן עליכם לדעת שבשעה שהמחלה באה על האדם בר מינן צריך לו זכות שיעורר עליו מדת הרחמים והזכות הגדולה היא שיהיה מרחם על החולים ויעזור להם בממונו ובגופו, ובזמן שיהיה גם הוא חולה ושוכב על ערש דוי זוכרים לו זכות מצוה זו מדה כנגד מדה ויוציאו משפטו לאור, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' [4], הכוונה מי שנותן את דעתו להבין מכאוביו של החולה, ועושה כל מאמץ להצילו מן הסכנה, גם הוא ביום רעה שמדת הדין מתוחה עליו, ימלטהו ה', ועיניכם הרואות מה שאומות העולם מוקירים ואוהבים מצוה זו, ובונים כמה בתי חולים, וכמה הוצאות מוציאים עליהם אלו דברים שאין להם שעור, ועושים הכל להציל נפשות ממיתה. ומי שהוא עני מטפלים בו ברפואות ואוכל חנם אין כסף. כל שכן אנחנו רחמנים בני רחמנים צריכים להשתדל במצוה היקרה הזאת בגוף ובממון אתם יודעים מצב החולה אף מי שהוא עשיר, כל שכן מי שהוא עני מרוד ונוסף על צערו גם מחלה, בודאי שהוא קרוב למיתה יותר מן החיים, והחובה מוטלת עלינו לחשוב כאלו אבר אחד מהאברים שלנו חולה. וכל אחד יתאמץ להצילו מן המות.

וכעת בעונות הרבים מחשבות קדושות הללו נעקרו מן הלבבות. ושום אחד לא מרחם לרעהו ומנמקים את זה שהזמן הרע גרמא לכל זה. אלולי אבותינו חשבו מחשבות כאלו בזמנים יותר קשים שעברו על עם ישראל בעונות הרבים ולא רחמו אחד על השני כי אז היתה כליה בר מינן עוברת על עם ישראל. ואם המצב הוא דחוק, אדרבא צריכים לאיזו זכות שתשנה אותו מרעה לטובה, אך הבני אדם בעונות הרבים מצאו עילה ותואנה במה להשתחרר מן המצוות והיא לא תצלח. אחד המרבה ואחד הממעיט וישארו המצוות הללו בידינו לפי העת והזמן, ומצוה זו לא תכרת מביניינו, והפקידים של החברה גם הם הבינו מרוע הזמן (ודוחק הפרנסה) ולא דחקו את השעה והמתינו אולי יחנן ה' צבאות, וזה יותר משנה שלא שלמתם ההקצבה החדשית שעליכם לשלם. וכל ההוצאות הוציאו מן היתרה שהיתה תחת אדם.

והן היום התאספו להמתיק עצה להתגבר על המצב, והחליטו שכל החוב שחייב כל אחד לחברה ישאר לפי רצון איש ואיש ישלם או לא ישלם והם (הפקידים) לא יתבעו את החוב.

1 שבת קלב. יומא פב.
2 סנהדרין לז. פדר"א מח.
3 שבת קנא:
4 תהלים מא ב.

ומכאן ואילך חושבנא טבא (חשבון חדש) והחליטו להוזיל את ההקצבה החדשים פראנק אחד ככל חדש לכל אחד שלא להכביד על הנותנים ובזה תהיה בידם היכולת לשלם מדי חדש בחדשו, ובודאי שכל אנשי הקהלה ישתתפו וישלמו סכום זה בשמחה ובטוב לבב. ותשאר חברה זו קיימת שהיא מוכרחת בשביל פקוח נפשות.

169

התרכ"ט

דא תהא למיקם כי האיר אל עבר פנינו הרב שד"ר מק"ק המערביים אשר בעיר עז לנו אלהים יכוננה עליון, ויבן אצלו ציו"ן כי"ר ה"ה כמוה"ר מאיר עובדיה יש"ץ ואייתי מתניתא בידיה וברו"ך מפיו יקרא את כל התלאה צרת הבת ירושלים מדלית איסר חסרון כיס קשה ירדו לצערי"ם עם ה', ואנחנו קמנו ונתעודד ועשינו לו נדבה כנימוס להחיות עם רב שמה נקבצו באו ממזרח וממערב, ועם היות כי לימים שעברו היו מקבצים על הגבאו"ת מדי חדש בחדשו מן החצירות ומן הבתים פעם אחת בחדש חטים ושעורים, ומעות לזכות אחינו בני בריתנו ק"ק המערביים אשר בירושלים תוב"ב, מ"מ לפי רוב הימים בוטל התמיד מחמת הרעב שעבר לתפ"ץ, והנה בעת"ה עלתה הסכמתינו עם הרב השד"ר להפקיד פקידים לקבוע מהיום הזה והלאה קופה אחת לזכות המערביים הע"י, להיות גובים כל שני וחמישי מבתי כנסיות מאת כל איש אשר ידבנו לבו הן רב הן מעט, ומה שיתקבץ בעזר משדי יהיה השליש לעניי עירינו וב' חלקים לק"ק המערביים יש"ץ ובשכר זאת מזרה ישראל יקבץ נדחנו על ארצנו ועל נחלת אבותינו כי"ר החו"ף צפרו יע"א בחדש זו משנת ו ב ר ך א ת נחלתך לפ"ק וקיים.

ע"ה **רחמים יוסף אג'יני** ס"ט **חיים אליהו** סי"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט

התרל"ו

הן עוד היום האיר וזרח אל עבר פנינו כוכבא דשביט כלו מחמדים מר שד"ר לן מק"ק המערביים השוכנים בציון הרב הכולל כמוה"ר יוסף ארוואץ יש"ץ, ועיניו לו' ראו כי הקופה הנז' אין בה כדי תפיסה ואין הקומץ משביע להחיות עם רב, ולכן באנו בהסכמה עם הרב השד"ר הנז' שמהיום הזה והלאה יעמדו הממונים על הקופה הנז' לקב"ץ על הגבאו"ת מן החצירות ומן הבתים בכל יום ר"ח אלול שבכל שנה ושנה לתת איש כמתנת ידו, ובשכר זאת אל שדי יריק ברכה עד בלי די לכל בני קהלינו יש"ץ החו"פ צפרו יע"א בחדש מנחם ציון ובונה ירושלים דהאי שתא ו כ ל ע צ ת ך ימלא לפ"ק וקיים.

ע"ה **רחמים יוסף אג'יני** ס"ט **חיים אליהו** סי"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט

התר"ס

הנה יום בא הרב השד"ר אשכול הכופר כמוה"ר יהודה אלבו יש"ץ ובגשתו אל הקודש לקחת את כסף הקדשים מיד הגזבר וירא שם יהודה והנה הוא דבר מועט ובפרט אחר שיטלו השליש יחידי קהלינו לעניי העיר ובכן פייס ליחידי הקהל שמהיום הזה והלאה תהיה כל הקופה הנ"ב כליל לזכות אחינו המערביים יש"ץ השוכנים תוככי ירושלים ובכן אף ידינו תכון עמהם לסייע בדבר מצוה כזו ובשכר זאת מזרה ישראל יקבצנו החו"ף צפרו יע"א בחדש כסלו משנת ש ש ם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל לפ"ק וקיים.

ע"ה **רחמים יוסף אג'יני** ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט **רפאל אביטבול** ס"ט

התר״ץ

חזקת ישוב כי ראינו חמס וריב בעיר [1] זו צפרו יע״א אשר קדמו איזה אנשים אשר לא נגע בלבם יראת ה׳ והזמינו עדים סכלים ונתנו להם שכרם והלכו עמהם לחנויות הידועה חזקתם לבני ברית משנים קדמוניות אלא שכעת דרים בהם הגויים לאונסם, יש מהם שזכו בעליהן בחזקתם בהם באחד מדרכי החזקה, ויש מהם שבאו לידם בתורת מקח מהמחזקים הראשונים כידוע. והאנשים הפושעים האלה אשר כוונו לגזול את הרבים באמת הוליכו בידם קופה של רפש וטיט באישון לילה ואפילה, והתחילו לגבל ולתת מעט על כל אצטבא שלפני החנויות, והחנויות סגורים, ואמרו שהם עושים כן כדי לזכות בחזקת ישוב של החנויות, ומחמת שהעדים פתאים לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו [2], הזמינום לפני סופרים שאינם בקיאים חקור דבר איך היה אופן החזקה, והעידו בפניהם שעשו בנין המועיל בחנויות ההם כדי לזכות בחזקתם, וכשנתגלה קלונם נתוועדנו אנן בי דינא דחתימי לתתא במעמד כל יחידי קהלנו יש״ץ וחקרנו דרשנו היטב וראינו כי עדי שקר הם ולמדום לומר בנין המועיל אעפ״י שהבל המה ואין בם מועיל [3] לרוב סכלותם ופחזותם כדי לגזול יחד עשיר ואביון מיגיע כפם ונחלת אבותם וכן לא יעשה. כי קושטא קאי שאף שכתבו הפוס׳ שאם איזה גוי דר באיזה מקום שיש לישראל בו חזקת ישוב שצריך לגלות דעתו בכל שלש שנים ואם לאו אבד חזקתו. וכמ״ש האחרונים משם מוהריב״ץ. אין הדברים אמורים אלא בישראל שיצא מדעתו ורצונו ונשאר המקום פנוי ודר בו גוי אז צריך לגלות דעתו בכל ג״ש שאינו מתייאש מהחזקה ואם לאו אבד חזקתו. אבל כל החנויות שבמתא זו שחזקתם של ישראל הוציאום הגויים בע״כ ודרו בהם, ועדיין בעלי החזקות ממשמשים ובאים בשוחדות וכיוצא מאז ועד עתה להוציא הגויים מהם כדי לדור בהם או להשכירם, ומעולם לא צמח יאוש במגורם בקרבם, וכמו שנמצא בפסקי הרב המשביי״ר וז״ל לענין חזקת ישוב שהיתה לראובן חזינן אי ראובן פנה מדעתו והלך לו בהיותה ביד הגוי הרי סלק חזקתו ונתייאש ולא נשאר לו בה שום זכות דחזקת ישוב היא חזקה קלישא. וכבר ידוע מחלוקת הפוס׳ אם נחשב כקרקע או כטלטל, וכמ״ש מהריב״ל ח״ב סי׳ ע״ה, והוי כמו שיש לו מקום קבוע בבהכ״נ שאם מדעתו הניחו והלך לו למקום אחר מחל, וכן כתב הרב ד״ן חו״מ סי׳ י״א דחזקת ישוב אם הניחה מדעתו אבדה חזקתו. אכן אם יצא משם בחזקה שהכריחו הגוי כשמכרה לשמעון שיצא ממנה הרי חזקת ראובן במקומה עומדת עכ״ל. ועוד שאין חזקת ישוב מועלת אלא במקום פנוי שיכול המחזיק להשתמש בו, אבל כל עוד שהגוי דר בבית או בחנות מהיכא תיתי שיזכה בחזקה זה המחזיק השני, וכ״כ הרבנים כמוה״ר חיים דוד סיריו וכמוה״ר יהונתן סיריו וכמוה״ר רפאל אהרן מונסונייגו חל״ב זלה״ה וז״ל דלא אמרו שלש שנים נתייאש כי אם במקום שהיה פנוי, והיה יכול ישראל ליכנס בו ולהשתמש ולא עשה כן. אבל בנדון דידן שלא היה יכול ראובן ליכנס שם בעוד שהיה שם הגוי לא אבד חזקתו עכ״ל. ועוד שצריך שתהיה החזקה במקום המסויים במחיצות וכמ״ש מוהריב״ע ומוהריב״ץ בכמה פס״ד דוק ותשכח. לא כן בחזקת המחזיקים האלו הבאים לגזול את הרבים כולהו איתנהו לגריעותא, שאופן החזקה שעשו היא גרועה דלית דכוותה מלרע, שבמקום בנין המועיל עשו בנין שאין בו ממש על

1 תהלים נה י׳. 2 שם פב ה. 3 ירמיה טז יט.

האצטבאות והחנויות סגורים, ועוד שהגויים עדיין דרים בחנויות ואין יכולת ביד בעלי החזקה להשתמש בהם כל עוד שהגויים דרים שם. וכן אלו המחזקים הבאים להשיג גבולם גם הם אין יכולת בידם להשתמש בהם. ועוד שאנן סהדי שבעלי החזקות לא נתייאשו כלל מהחזקות שבכל זמן הם מוציאים הוצאות ושוחדות לסלק הגויים הבאים בגבולם, אלא שעדיין לא עלתה בידם, ואיך יעלה על הדעת שיבוזו זרים יגיעם בחזקה מרומה וגרועה כזו. ועוד ראינו שאם נניח הדבר כמות שהוא יוסיפו בני עולה הם וכיוצא בהם לעשות כדבר הרע הזה לרמות העדים הפתאים והסופרים דלא גמרי ולא סברי, ולאחר זמן יוציאו שטרי קב"ע של החזקות שעשו, לפני ב"ד אחר שאין להם ידיעה בכל הפרטים האלו ויגזלו ממון אחרים שלא כדין.

ולכן עלתה הסכמתינו במעמד כל יחידי הקהל הקדוש השוכנים במתא צפרו ואגפיה והכפרים הסמוכים לה והגלוים אליה ובני העיר המתגוררים באהלי פלשתים ולהשקיט ריב ומדון. והוא שכל בר ישראל שיש לו שום חזקת ישוב באיזה חצר או בית או פונדק או חנות וכיוצא בין במבואות הגויים בין בתוך האלמללאח בין בכפרים הסמוכים ואהלי פלשתים, אין רשות לשום בר ישראל להשיג גבולו, והמחזיק הראשון יש לו דין קדימה לכל המחזיקים הבאים אחריו, ואף אם נסע מהעיר או מהכפר לאיזה סיבה או אם דר בהם איזה גוי כמה שנים ולא גילה דעתו שאינו מתייאש מחזקה חזקתו במקומה עומדת ולא יורע כחו בשתיקתו. זה הכלל המוקדם לא יושג גבולו בשום צד ואופן שיהיה. ובכח תורתינו הקדושה ובכח ב"ד יפה אנו מפקיעין ומפקירין כל זכות דתמטי למחזקים אחריו בכח הפקר ב"ד הפקר ויזכה כח המחזיק הראשון. זולת אם בעל החזקה עקר דירתו מהעיר לגמרי ולא גילה דעתו תוך שנה תמימה לנסיעתו, או דר בה איזה ב"ב ולא תבעו ממנו בעלי החזקה שום שכירות החזקה שנה תמימה. שאז זכה בה המחזיק השני, ובזה איש על מקומו יבוא בשלום. וקבלנו ה ת ק נ ה הזאת עלינו ועל בנינו ובני בנינו ועל כל הגלוים אלינו בל תמוט עולם ועד. וכל שטר קב"ע של החזקות שיוצא שום בר ישראל מיושבי העיר הזאת והגלוים אליה שלא יהיה על הדרך הנ"ל או לא יהיה חתום בו חד דגמיר וסביר אין רשות לשום דיין להזקק לו וקאי בלאו דלא תגזול. ותקנה זו יסדנוה וקיימנוה בין על החולפים בכח הפקר ב"ד הפקר כנ"ל מיום הוסדה ארץ וע"ע בין על ההוים בין על העתידים להיות מהיום וע"ס כל הדורות הכל ככל תוקף וחוזק האמור לעיל וכל העובר על הפקודים והתנאים המפורשים למעלה באיר הטיב נ'ח'ש' כרוך על עקבו חוייא דרבנן דלית לה אסוותא[4], ועובר על ב' לאוין לא תגזול[5] ולא תסיג גבול רעך[6]. ותקנה זו הוכרזה בכל בתי כנסיות שבעיר ביום ש"ק בהיות ס"ת פתוח להיות לעד בבני ישראל וקבלוה כל הקה"ק עליהם ועל זרעם [ועל הגלוים עליהם] ועל כל הגלוים אליהם[7] בלב שלם ובנפש חפצה ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה[8] ועליו תבוא ברכת טוב. כ"ד דייני

4 ראה לעיל תעודה 26 הערה 7 ועיי' שבת ק. חיויא דרבנן טרקיה פירש"י שעבר אל נדוי חכמים ונחש הנושכו על כך אין לו רפואה.
5 ויקרא יט יג.
6 דברים יט יג.
7 אסתר טז כז.
8 משלי א לג.

ומנהיגי קה״ק צפרו יע״א ח״פ בסדר הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך [9] בח׳ כסלו משנת והניחו י ת ר ם לעוללים [10] ושו״ב וקיים.

רחמים יוסף אג׳ייני ס״ט **רפאל משה אלבאז** ס״ט **רפאל אביטבול** ס״ט
שמואל אג׳ייני ס״ט **חיים אב״א שטרית** ס״ט **שלום אזולאי** ס״ט
רחמים אלישע אפרייאט ס״ט **שלמה אג׳ייני** ס״ט **רחמים יוסף מאמאן** ס״ט
מסעוד עובדיה ס״ט **אבנר אג׳ייני** ס״ט **אליהו אלבאז** ס״ט **יהושע ישועה אזולאי** ס״ט

גם אנחנו יחידי הקהל מסכימים ע״כ האמור בפנים ובהסכמתינו נעשית התקנה הנ״ל ולראיה ח״פ צפרו וקיים.

אברהם אלבאז **מאיר שמעון אלבאז**

ראה בספר ישמ״ח לבב למו״ר עט״ר אבא זלה״ה דף קכ״ה ע״ד שהזכיר את דברי התקנה הנ״ב.

171

התקכ״ח

ב״ה

בתלת הוינא כד אסהיד קדמנא הי׳ מכלוף ן׳ סאלם ה״ן חמו אן לעאם די פאס ג״א חארך אלקאייד עלי בן עבד לא משא הווא מכלוף הנז׳ אלכפר אוטאט דאיית יוסי וג׳בר נג׳מא מ׳ היקר מרדכי אצאייג בת הי׳ יעקב דאבילא עודנה באותה שעה בחיים חייתה עכס״ע וקבלנוה כדחי וחתי׳ הכא תמ״ת והיה זה בתמוז משנת ה ת ק כ ״ ח ליצירה והכל שריר וקיים.

יעקב א״א כה״ר יוסף אדהאן **אברהם א״א יעקב אציני** ס״ט

וצריך לאודועי שכעת בא הי׳ אהרן ן׳ גיגי והזמין הי׳ מכלוף הנז׳ להעיד העדות הנז׳ בפניו והעיד ככל הנז׳ ולראיה שכן העיד בפני אהרן הנז׳ ח״פ בעשור אחרון לכסלו משנת התקכ״ט ליצירה וקיים.

יעקב אדהאן ס״ט

תרגום

בבית דין של שלש היינו והעיד לפנינו הי׳ מכלוף בן סאלם המכונה בן חמו שבשנה שבא להלחם אלקאייד עלי בן עבד לא הלך מכלוף הנזכר אל כפר אוטאט של אייתי יוסי ומצא נג׳מא אשת היקר מרדכי אצאייג בת היקר יעקב דאבילא עודנה בחיים אז באותו זמן והיה זה בתמוז משנת התקכ״ח ליצירה.

עוד בתלת הוינא כד אסהיד קדמנא הי׳ דוד בן הי׳ ישועה הן׳ אסודרי כדבר האמור לעיל וקבלנו עדותו כדחזי וחתי׳ תמ״ת וקיים.

שלמה א״א מימון אביטבול **אברהם א״א יעקב אציני** ס״ט

בתלת הוינא כד אסהידו קדמנא כה״ר שמואל בן חמו והר׳ יעקב ן׳ סיסו בתע״ג והגידו אן קבל לחרכא הנז׳ כמשלש שנים ויותר מת הי׳ יצחק די אבילא ע״כ סתמו עדותם וקבלנוה כדחזי ולראיה ח״פ באלול שנת כ ש ח ר נכון וקיים.

מסעוד בר מכלוף ה״ן הרוש ס״ט **עיוש א״א אברהם נ״ע ג׳ייני סילט״א**

9 בראשית יג טו. 10 תהלים יז יד.

תרגום

בבית דין של שלש היינו והעידו בפנינו כבוד רבי שמואל בן חמו והיקר יעקב בן סיסו בתורת עדות גמורה והגידו שקודם המלחמה הנזכרת יותר משלש שנים מת היקר יצחק די אבילא עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כראוי ולראיה חתמנו פה באלול שנת תקכ"ח.

מחמת שהר"ש הנז' בעדות זו קרוב לבעלי הריב בטלה עדות זו ואתו קדמנא ב' עדים כשרים והעידו בתורת עדות גמורה כדבר האמור שנלב"ע הרי"צ דיאבילא קודם אלחרכא [המלחמה] של השר הנז' ולראיה ח"פ בחדש זו משנת חמשת אלפים וה' מאות וארבעים וחמש ליצירה וקיים.

אברהם א"א יעקב נ"ע אציני ס"ט **מסעוד א"א עמור ן' יתאח** סי"ט

172

התרכ"א

ב"ה

להיות שהב' אברהם בהי' יוסף ה"ן אסבאג ידי' בן אסאבוני היה מושכר אצל הי' שמואל בהי' דוד ן' סמחון ה"ן הרוש, ובתוך זמן השכירות הביא שמואל הנז' את הבחור הנז' חולה חוליו אשר ימות בו וכשהגיע הבחור הנז' בימי חוליו אצל אמו וקרוביו בדקו אחריו לראות מאיזה ענין הוא חולי ומצאו בבטנו כעין מכות אש בשפוד של ברזל באופן שהם אמרו שקרוב לודאי ששמואל הנז' הכהו בשפוד שבידו עמו במלאכתו שהוא נפח, ובאותו יום עצמו מת הבחור הנז' וכשמת הגיעו הדברים לשררה ונתפס שמואל הנז', וכשראו הבדי"ץ כי נפקא מינה חורבא אם יגיעו הדברים ליר"ה, ויש בזה ב"מ היזק לכללות העיר לכן אתיעטו [התייעצו] ושלחו אחר קרוביו ופייסום לתת שמואל הנז' סך חמשה ושבעים מתקאלים לאחי המת וימחלו להם באלתדמיי"א [כופר נפש] שכתבו עליו בערכאות כי מה בצע להפסידו ממון רב ע"י השררה ואחי המת הם עניים ולית ליהו מגרמייהו כלום, ובכן עמדו קרובי המת ואמרו שאין להם חפץ בשום פשר פן ימסור שמואל הנז' שום מודעה על זה מחמת שהוא כעת אנוס, ולא בעו למיקם עמיה בדינא ודיינא, לכן אנן בי דינא דחתימי לתתא הסכמנו על הפשר הנזל"ק להתנות קרובי המת כי הם עניים יתומים, יובן שיפרע שמואל הנז' לאחי המת סך חמשה ושבעים מתקאלים כנז' ובכח ב"ד יפה והפקר ב"ד הפקר אנו מפקירים ומפקיעים כל זכות דתמטי לשמואל הנז' מחמת איזה מודעה באיזה אופן שתהיה באופן שהופקר הסך הנז' מנכסי שמואל הנז' וזכו בו אחי המת הנז' כאדם הזוכה מן ההפקר ולא נשאר לשמואל הנז' נגד אחי המת ודודיו וקרוביו שום תביעה מפאת הסך הנז' כדין ושלא כדין לעולם ולראיה וזכות ביד אחי המת ודודיו וקרוביו ח"פ בשבעה עשר יום לחדש אלול המרוצה משנת **אם בפתע בלא איבה**[1] ליצירה והכל שריר ובריר ואמת ויציב וקיים.

(מקום פנוי) **חיים אליהו** סי"ט **מתתיה א"ן זכרי** ס"ט

1 במדבר לה כב.

זרע אמונים, מבני האתנים, כלו מחמדים, וגדול ליהודים, מלא מדות טובות, והוא יקום על נדיבות זה דודי חמודי, הגביר המרומם המשכיל ונבון החשוב ומעולה, בפז לא יסולה, כה״ר שמואל אבן דנאן יצ״ו הודו כזית רענן, ובצל שדי יתלונן.

אחדש״ו ונפ״ה בהעת״ר צור עולמים ישפיע לכם ברכה מרובה בלי קץ וקצבה בדיל שמיה רבא, ור״ש לאשת חיל עטרת האשה רבה הכבודה הצנועה מב״ת, ואנכי אדרוש בשלם בשמים ראש עץ חיים עצו ופריו שוים כלם שוים לטובה רב אחאי ורב רחומאי החכם השלם וכללא הוא כהה״ר חיים ישצ״ו ור״ש לבניו ובני ביתו העי׳ יהי שלם בחילם חיים עד העולם ור״ש להנבון וחשוב כה״ר משה ישצ״ו וביתו עמו בכלל השלם ור״ש הנבון וחשוב הר׳ שלמה ישצ״ו ובני ביתו ור״ש לכל דב״ש ובית יהודה גדולים וקטנים נוטים אליכם כנהר שלם [1], אלדאבא יא כאי לחביב אס נעאוודלך מן שאיין גאז עלינא פטריק ל״א דהיינו בקינא נמסיוו מן סבאח חתא לליל מסייא די מאיילהא שיעור באס נוצלו ומא לחקנאסי לבלאד ומנאיין טאחת עלינא אצ׳למא וחתא וואחד מא כא יקסע סאחבו כרזו פינא לקטאע כא ידרבו בלמכאחל ובלחזר וזטאטין ווקפו ג״כ מקאבלתהום בלמכאחל ובלחזר וחנא חופנא מן לבהאיים כא נזריוו עלא רג׳לינא חפיאנין פסוך חתא בעו״ה מסאוו ארזלין סנאתף וכוננא פסכנה קבירא גיר הי״ת די עמלנא טריק ותסליך מן ענדו ברוב חסדו ולמעידא מקבאלת ארייא מסוסא ודכלנא מנור מא גאז שיעור כביר מן אליל זברנא דרוב מסדודין וצ׳ייאר מקפולין ומה ראו על ככה חתא כא נדכלו ללמלאח ברוך המציל, אלדאבא יא כאי כא נחיב מן הי״ת ומנך לבריווא די עלאס רגבתך תכתב לסי מוח׳ לערבי באס תוציה עלא דמתי אייאך תחרס פיהא ותצפדהא לידי מעא ציר נאמן ונחבך תצאפדלי תקסיס דלמלף וורדי וכצ׳ר באס נעמל קפטאני וזלילטא דליסירא הי״ת יעיישלך אולידאתך מעא די יזיבלי לברא זה חסדך אשר תעשה עמדי ואשוב לדרוש בשלם רב אחאי כהה״ר חיים ישצ״ו וכא נחב מן הי״ת ומנו כאן מא יעלמני בסחאל באע למטבוע וייאך יסרילי שקיקא דצולטאן ליתייאב באס נפסל ליסיר כסווא איה״ב באס נלבשלו אתפלין ודי תמא יעלמני ביה והי״ת יכבאר ביכום וויטוול עמרכום ותבקאוו פרחאנין ומהדנין אנתום וולאדכום אכי״ר, ולא עז בייא ל״א פוק מן תמארא די רינא גיר דיך אזעיבא דזאז די עמרתלי כתי אורובידא תמ״ן מן מחייא דרום פדיך לבהלה די פאס כוננא ולראזל ידרב זוז כלפאת ווטיח עיית נחדיהא וואחד למרא טיחת טיחא זגבייא תהרסת אזעבא ומסא שאיין פיהא עבאת באסכום.

יהודה אלבאז

תרגום

וכעת אחי היקר מה אספר לך על מה שעבר עלינו בדרך לא אליכם, שנשארנו נוסעים כל היום מהבקר עד הלילה, נסיעה שאין לה שיעור כדי שנגיע לעיר ולא הגענו. ואחרי שירד היום והחשיך עלינו ואחד לא רואה רעהו, יצאו לסטים מזויינים עלינו והתחילו יורים מהרובים וגם זורקים אבנים, והשומרי דרך שלקחנו עמנו עמדו נגדם ברוביהם ובאבנים. ואנחנו ירדנו מעל הבהמות בורחים רגלי יחפים בין קוצים. עד שבעונות הרבים נפשט עור הרגלים ונשרו מהם חתיכות והיינו בסכנה גדולה, לולי ה׳ שהיה לנו והצילנו ברוב חסדו, והסיפור הוא תפל נגד מה שיכולים לראות במה שעבר עלינו, והכוונה שלא

יכולים לספר הכל, אחרי שעברו שעות הרבה מתחילת הלילה, הגענו לעיר ומצאנו דלתות הרחובות סגורים, והבתים נעולים ומה ראו על ככה עד שנכנסנו לתוך המללאח (שכונת היהודים) ברוך המציל.

וכעת אחי היקר אבקש מה' וממך על המכתב שבקשתי ממך שתכתוב לסי מוחמד לערבי ותצווהו עלי, תשתדל לכתוב ולשלוח לידי עם ציר נאמן. ואבקשך לשלוח לי עם מביא המכתב חתיכות בד קטיפה בצבע ורוד וירקני, שאתקן מהם קפטאן (שמלה) וחולצה לבתי השם יתברך יתן חיים לבניך, זהו החסד אשר תעשה עמדי.

ואשוב לדרוש בשלום רב אחאי כבוד הרב רבי חיים ישמרהו צור ויחייהו, ואבקש מן השם וממנו שיודיע לי באיזה מחיר מכר המטבוע (מטבע של זהב ולקישוט), והאם יוכל לקנות בשבילי חתיכת בד דצולטן [בד של המלך] לתפור חליפה לבני אם יגזור ה' בחיים בזמן שיתחנך במצות תפלין, ומה שיהיה יודיעני. והשם יתברך, יגמול לכם כגמולכם ויאריך ימיכם ותהיו שמחים ושלוים, אתם ובניכם אמן כן יהי רצון. ומה שהציר לי יותר מכל הצער שעבר עלינו, הוא אותו קנה של זכוכית שמלאה אחותי אורובידא תבורך מנשים מן השכר "רום" ששמרתי עליו ובתוך הבהלה שעברה עלינו, שכל איש שהיה פוסח שתי פסיעות היה נופל, פעם נפלתי נפילה נוראה נשבר הקנה ונשפך מה שהיה בו, תהיה כפרה עליכם.

174

התק"ס
בעה"ו

בהיות שכאשר בא הי' יוסף ן' אברהם ה"ן אביטבול והביא איזה קנס מכפר אוטאט מחמת שאירע שמה איזה קלקול מאשה פנויה שהיתה דרה בחצר א' עם ה' אנשים ונתעברה והפילה וכשבאו לתובעה להודות ממי נתעברה אמרה שלא ידעה מאיזה איש מהשכנים נתעברה ועמד הי' יוסף הנז' עם חכם עירם וקנסו להאשה הנז' והשכנים סך — קקם — אדעתא להגיע הקנס לידינו וכשהגיע הקנס לידי אני החותם א' ראיתי לעשות בקנס ההוא הטוב והישר בעיני אלקים ואדם שיתחלק לעניי תורה והייתי ירא שיגיע הקנס הנז' ליד מי שיעכב אותו לעצמו ולא יתן ממנו לעניי תורה כלום, ולכן אמרתי לשלוח ממנו לידידינו הח' הש' והכולל הדיין המצויין בנן של קדושים כמוהר"ר שאול סירירו יש"ץ סך — סם — ויסכים עמנו לפטור האנשים והאשה מכל וכל שזהו קנס שלהם כפי כחם וממונם ולכן פטורין ומותרים מעו"מ ואע"פ שראויים לקנס גדול מזה מכל מקום כיון שנתפשר עמהם שלוחינו כה"ר יוסף הנז' מה שעשה עשוי על מנת שישלימו סך הפשרה שנתפשר עמהם דהיינו סך — קם — אחרים שעדיין לא פרעו אותם וכשיתנו הסך הנז' הנשאר ליד הר' יוסף הנז' הרי הם פטורים מכל וכל ותבוא עליהם ברכת טוב נאם החותמים בניסן **ה ת ק ס** ליצי'.

ע"ה שלמה א"א מימון אביטבול אברהם א"א יעקב אציני ס"ט

מאחר שהסכימו שנים מבדי"א על הקנס ההוא ופיטרו להאנשים הנ"ל כמו שנראה בעיניהם אין אחר מעשה בדי"א הנז' כלום וגם אנכי איש צעיר מסכים עמהם ולראיה ח"פ פאס יע"א וקיים. **שאול**

175

התרל"ג
בינ"ו

להיות שהי' משה בהי' שלמה ה"ן אלכסלאסי קנה מהשר סי' מוח' וסעיד עז"א אלגלס"א[1] די כפר אימוזאר שמהיום וע"ת שנה תמימה ותבע משה הנז' ליהודים הרגילים לילך להסתחר שם לתת חלקם בהסך שנתן אלקאייד הנז' בהאלגלס"א הנז' והיתה תשובתם שאין רצונם ללכת להסתחר בכפר הנז' ונענו מבדי"א שצריכים להתחייב בקוש"ח שלא ללכת לכפר הנז' ובכן העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הי' ישועה בה"ר שמואל ה"ן צבע והי' רפאל בהי' יהודה ה"ן הרוש והי' ישועה בהי' שלמה ה"ן אסודרי והי' משה ן' נסים ה"ן אצאייג ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע שלא לילך להסתחר בכפר הנז' מהיום וע"ס ניסן הרל"ל ואם עבר שום א' מהם והלך להסתחר בכפר הנז' במשך זמן הנז' מעו"מ חיי"ע ההולך שם לרצות למשה הקונה הנז' ברצי כסף מכיסו כפי ראות עיני הבדי"א ונ"ה בקוש"ח מידם באו"ה ולראיה ביד משה הקונה הנז' ח"פ והיה זה בעשרה ימים לחדש אייר הוא חדש זו ש' חמשת אלפים ושש מאות ושלשים ושלש ליצירה ושו"ב ואמת ויציב וקיים.

רפאל משה אלבאז ס"ט **יצחק צרפתי סלי"ט**

העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הר' חיים עיוש בהר' יהודה הן' צירולייא ובכח הקוש"ח הוהו"ג לאחר שקב"ע אחריות הר' משה בנו שלא ילך הוא או משה בנו הנז' לכפר הנז"ל בזמן הנז"ל ואם עבר הוא או בנו הנז' והלכו לכפר הנז"ל כנז"ל מעו"מ חיי"ע לרצות למשה אלכסלאסי הנז' מכיסו ברצי כסף כפי ראות עיני בדי"א ונ"ה בקוש"ח ולראיה ח"פ והיה זה בזמן הנז' ושו"ב ואמת ויציב וקיים.

רפאל משה אלבאז ס"ט **ישועה אנ'יני ס"ט**

העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הי' אברהם בהי' יוסף הן יתאח ידי' באכלוף ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע שלא לילך לכפר הנז' להסתחר מהיום וע"ס ניסן הרל"ל ואם עבר והלך לכפר הנז' מעו"מ חיי"ע לרצות למשה הנז"ל ברצי כסף כפי ראות עיני הבדי"א ונ"ה בקוש"ח ולראיה ח"פ בזמן הנז"ל ושו"ב וקיים.

176

התרכ"ה
ב"ה

העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הב' משה ן' מסעוד ה"ן יפלאח ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע שמהיום הזה ועד ערב פסח הרל"ל אל יסתחר כ"א בכפרי אזבאלא ואם עבר והלך להסתחר במקום אחר חוץ מכפרי אזבאלא מעו"מ חיי"ע לתת לעניי העיר חמשה ועשרים מתקאלים כ"ט שכ"ד ונ"ה בקוש"ח ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בארבעה

1 ישיבה. כעין חזקה שרק הוא יכול לשבת להסתחר בכפר ההוא.

ימים לחדש חשון ש' חמשת אלפים ושש מאות ועשרים וחמש ליצי' תי' יעקב עבר עליה הקולמוס שט"ס היא ונכתב ע"ג משה שכן הוא האמת וד"ק וקיים.

יקותיאל אלבאז ס"ט

נקוש"ח כ"א למש"י הי' מסעוד בהי' יודה ה"ן יתאח ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע שמהיום הזה ועד ערב פסח הרל"ל אל ילך להסתחר באהלי פלשתים ואם עבר חיי"ע לתת לעניי העיר סך חמשה ועשרים מתקאלים כ"ט בתורת קנס שכ"ד מעו"מ ונ"ה בקוש"ח ולראיה ח"פ והיה בזמן הנז"ל והשו"ב וקיים.

יקותיאל אלבאז ס"ט

העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הר' יוסף שנק' ע"ש אביו יוסף ה"ן עובדיה ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע שמהיום ועד פסח הרל"ל אל ילך להסתחר באהלי פלשתים ואם עבר חיי"ע לתת לעניי העיר סך חמשה ועשרים מתקאלים בתו' קנס שכ"ד מעו"מ ונ"ה בקוש"ח ולראיה ח"פ והיה זה בחמשה ימים לחדש חשון הנז"ל ש' הנז"ל ושו"ב ויציב וקיים.

ישועה אג'יני ס"ט **יקותיאל אלבאז** ס"ט

זאת תהיה לעידה כי בפנינו אח"מ העיד הי' יוסף בהר' מרדכי עולייל והר' יעקב ה"ן אביטבול ידי' אלחדאד בתוע"ג [1] אין קדאמהום קבד הי' ישועה בהי' יצחק ה"ן אפרייאט בהאעד הי"ת פייד הר' אברהם ן' יחייא ה"ן אסולין באיין מא ימסיסי יצאפר האד אסתייא ואם עבר חיי"ע יעטי לעניי העיר כמסא ועשרין מתקאל בתו' קנס שכ"ד ולראיה שכך העידו לפנינו ח"פ והיה זה בתשעה ימים לחשון הגב' ש' הנ"ב וקיים. אצ"ל שהי' יוסף עובדיה הנ"ב והי' ישועה אפרייאט הנ"ב אעפ"י שנקוש"ח שלא ילכו להסתחר באהלי פלשתים כלל מהיום ועד ערב חג הפסח וכו' שוב אח"ך נתנו מה שהוטל עליהם והתירו השבועה וילכו להסתחר בכל מקום אשר ירצו כשאר היהודים ההולכים להסתחר ולא נשאר השטר הנז' כי אם לגבי הי' משה ן' יפלאח והי' מסעוד יתאח דוקא ולראיה ח"פ בט"ו לחשון שנה הנז' וקיים.

יקותיאל ס"ט

177

התר"ז

בע"ה

כאשר [1] שמענו כן ראינו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם בענין בדיקת סכין של שחיטה ובדיקת הריאה ועל זה נאמר גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות

1 איך שבנכחותם תקע כפו היקר ישועה בן היקר יצחק המכונה בן אפרייאט בתקיעת כף של השם יתברך ביד הר' אברהם בן יחייא המכונה בן אסולין שלא ילך להסתחר בחורף הזה ואם יעבור חייב עצמו לתת לעניי העיר עשרים וחמשה מתקאל בתורת קנס שלא כדין.

1 עיי' בספר כרם חמר תקנה קסח וקסט ובספר דברי מרדכי סי' נא כתב: "מן קדמת דנא נגזר חרם בב"ד שלא ישחוט שום אחד מהת"ח השוחטים שום בהמה גסה או דקה ביחיד דהיינו בבדיקת הסכין יחידי וכן לא יבדוק הריאה יחידי אלא הכל בשנים . . . עוד באב הת"ק נכתבה

חרב[2] וכן בדיקת הריאה שיש כמה מיני טריפות מינים ממינים שונים והקולר גדול אין די באר, לכן הסכמנו הסכמה גמורה וגזרנו אומר בכח תורתינו הקדושה שמהיום הזה והלאה לא ישחוט שום שוחט ושום בודק לבדו כי אם עד שיתלוו שנים ויבדקו הסכין כראוי אטופרא ואתלת רוחתא לאט ובכוונת הלב וכן בבדיקת הריאה לא יבדיקו הריאה עד שיהיו בשנים כי גדולה המכשלה המצויה בשחיטות ובדיקות וגם כן לא ישחטו לשום אדם קודם תפילת שחרית לפי שנמשך ע"י זה ביטול תפלה לכמה בני אדם העומדים ברחובה של עיר תחת היותם עומדים בבית ה' ונמצאו חוטאים ומחטיאים רח"ל וכל שוחט ובודק שיעבור על זה ושחט או בדק לבדו הרי אותה הבהמה טריפה זולת בשחיטת עופות ותרנגולים שרשאי השוחט לשחוט לבדו ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה[3] ובמלחמה מידי חרב החו"פ צפרו יע"א בחדש אייר הוא חדש זו שנת תער לא יעבור ע ל ר א ש ו[4] לפ"ק וקיים.

עמור אביטבול סי"ט עמרם אלבאז ס"ט

נדפס בספר מנחת העומר יורה דעה סימן ב'.

178

התר"ח

בע"ה

רבקה בת הר' עזוז בכ"ר אברהם הכהן השיאוה אמה וזקנתה אל' הרא' הנז' בהיותה יתומה קטנה להי' אברהם בהי' נסים ה"ן אצאייג ידי' ן' שמעון ונלב"ע הבעל הנז' והניחה זקוקה ליבום לפני אחיו הלא המה הי' משה והי' יצחק והב' מימון ולעת עתה נתברר הדבר ע"פ עדים שרבקה הנז' אין לה יותר מעשר שנים וכתב מרן באה"ע סי' קנה סי"ב וז"ל עד מתי הקטנה ממאנת עד שתביא שתי שערות אחר י"ב שנה וכו' ובס"א כתב כשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם אם לא מאנה בבעל, ולענין אם נוהג מיאון בזמן הזה כתב מרן סכ"ב י"א דהאידנא יש להחמיר שלא תמאן אחר י"ב שנה אעפ"י שנבדקה ולא נמצאו לה שתי שערות וגם לא בעיל אחר שנים עשר שנה, וסיים מור"ם ולכ"ע אם היא פחותה מבת י"ב שנה ממאנת אפי' בזמן הזה וכן עשה מהר"ר יעקב פולאק מעשה בימיו ודלא כיש מחמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל, וכן ראינו פס"ד להרב מהר"ר

הסכמת ב"ד שלא יבדוק הבודק את הריאה עד שיגבה שכר השחיטה ... עוד בששה עשר לשבט התצ"ב נתחדש החרם הנז' ונחתם בב"ד של שלש שבדיקת הסכין והריאה לא תהיה ביחיד אלא בב' מהת"ח הקבועים לכך, וכן שלא יכניסו ידיהם הקצבים ופועליהם לבדוק הריאה ... ועוד נתחדשה ההסכמה בגזירת נדוי ונחתמה בב"ד ש"ג ... אין לשוחט לבדוק הריאה עד שיגבה תחלה שכר הטבחות מקדם ... וכשתבדק ותמצא טרפה יחזיר השוחט מה שגבה ... כפי מנהגינו שאין גובין אלא מן הכשרות, אייר תצ"ה.

יעקב אבן צור שלם אדרעי
אברהם ן' עלאל שמואל אלבאז

ובעיר צ'אר לביצ'א היתה הסכמה שלא לשחוט בהמה עד שיזדמנו עליה ארבעה שוחטים, (תקפו של יוסף סי' כט).

2 איוב יט כט. 3 משלי א לג. 4 במדבר ו ה.

רפאל בירדוגו ז״ל [1] שכתב שיש מיאון בזמן הזה ועולם כמנהגו נוהג והאריך הרבה וכתב שכן הסכימו חכמי ורבני מראקיש ז״ל וכן נעשה מעשה בעירינו זאת ע״י ב״ד שלפנינו זלה״ה באשת סלימאן ן׳ כלפון שמאנה ביבמיה, ובכן עמדה רבקה הנז׳ לפנינו כד הוינא בתלת ביום ראשון בשבת שבעה ימים לחדש מרחשון שנת חמשת אלפים ושש מאות ושמנה ליצירה ומיאנה רבקה הנז׳ בפנינו ואמרה שאמי וזקינתי הטעוני והשיאוני ואני קטנה לאברהם הנז׳ והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ולא רעינא לינשא ולהתייבם לשום אחד מהיבמים הנז׳ וגם לא צבינא ולא רעינא באותם נישואין שהשיאוני אמי וזקינתי לאברהם הנז׳ ואתברר לנא ע״פ עדים שרבקה הנז׳ עדיין קטנה היא שאין לה יותר מעשר שנים וכתבנא וחתמנא תרי מגו תלת ויהיבנא לה לזכות ולראיה ברורה וקיים.

עמור אביטבול סי״ט **עמרם אלבאז** סי״ט

נדפס בספר מנחת העומר אה״ע סימן ל׳.

179

התרכ״ז

רבים וכן שלימים, מוחין דגדלות אינהו נפישי [1] מצויינין בהלכה בהדי כבשי דרחמנא [2], מופלאים במעשיהם מעשה חדודי״ם [3], עבידי רבנן דמשנ״ו בדיבורייהו [4] שנו״ן וחזר״ת [5] והדת נתנה, אדירי כל חפצי בם מעלנ״א אי״ת ליהו [6] מאריות גברו חילייהו לאורייתא, האי דישנא להאי פרדשנא [7], החכמים השלימים הדיינים המצויינים כוללי תהלות רבים ועצומים הראשון אדם כמוהר״ר שמואל קארסינטי ושני זרע רב כמוה״ר נתן ג״יאן וכמה״ר מסעוד ארוואץ יש״ץ יושבי על מדין בעי״ת תלמסאן יע״א אתה ה׳ תשמרם ויזריח אורם והלם כיומא דאיסתנא [8] כי״ר.

מן השטי״ם שנים [9] שואלין ודורשין בשלם יחדיו לרבנן ותלמידיהון מינייהו מלכי מינייהו איפרכי [10] חיים עדנה, שלמהון ישגא ברבות הטובה וכסא תפארתם נכון יהיה עד זקנה ושיבה גם עשו״ר נלוה עמם [11] וירבו ויעצמו בשמאלה עושר וכבוד אורך ימים בימינה [12] כי״ר.

1 נדפס בספרו משפטים ישרים חלק א׳ סי׳ ר״ס ובנימוקיו לאבן העזר בספרו תורות אמת שם כתב ואנו הנגררים אחר דברי מרן אין לנו לחוש לכל זה וכן עשינו מעשה בב״ד של ד׳ בש׳ תקס״ד ביבמתו של ר״י לעג׳מי שמיאנה להנצל מיבום.

1 מרובים.
2 דברים שהם כבשונו של עולם הטמונים אצל ה׳ יתברך ראה ערוך השלם בערך כבש 3 והערה 7.
3 סנהדרין סו: ופרש״י מחדד ומקשה אברו בבשרה וכאן המליצה שואלין ומשיבין בהלכה כעין ת״ח המחדדין בהלכה שבת סג.
4 ב״מ כג: ושם הפירוש משנה בדבורו וכאן לימוד כעין כל השונה הלכות.
5 ע״ז יא. שם צנון מין ירק חריף וחזרת חסא וכאן לומדים וחוזרים.
6 מעלה יש להם. 7 סנהדרין צד: נותנין מנחה כגמול צדקתם עיי׳ בערוך השלם ערך דשן 4.
8 עירובין סה. הלכתא בעיא צלותא כיומא דאסתינא ופירש״י כשמנשבת רוח צפונית יום אורה הוא ונוח לכל. 9 שתי השורות שבמכתבו. 10 שרים ומושלים.
11 תהלים פג ט שם אשור עם מהאומות וכאן המליצה עשור עושר עם זקנה וכבוד.
12 משלי ג טז.

אות לטובה להודיע למעכ"ת כי בא לפנינו האי גברא הנכבד וחשוב ה"ר יהודה בה"ר נסים ה"ן אלקובי ידיע תלמסאני מתושבי מחז"ק ההוא אמר כי הוגד לו מפי מגידי אמת שאביו הר' נסים הנז' שהוא מתושבי מחניכם קדוש נלב"ע וחלי"ש והניח איזה נכסים והיא היורש לכן בא לפנינו לכתוב ולתת בידו מעשה ב"ד לראיה בידו כי הוא בנו של נסים הנז' ולכן זאת תהיה לעדה כי זה כמה שנים שבא לכאן הר' נסים אלקובי הנז' ממח"ק ונשא אשה פה צפרו יע"א והוליד ממנה בן הוא הר' יהודה הנז' ואח"כ נפלה לו יבמה במחניכם קדוש והלך מהכא להתם והולך עמו אשתו שנשא בכאן והבן הנז' וישבה עמו שם זמן מה ואח"כ חזרה לכאן היא ובנה עמה נמצא כי הוא היורש נכסי אביו הנז', ולכן חלותינ"ו במדבר [13] לעמוד לימינו עד שיבוא הדבר לידי גמר וירש נכסי אביו מה שמגיע לו כפי הדין, כ"ד צעירי הצאן החותמים פה בששט"ו בחדש אדר הראשון משנת ו ה א ר כ ת ימים [14] ליצי' ואתם שלום.

כתב ידו של הרב **רפאל משה אלבאז**

180

התרכ"ה

מודעת זאת שבחדש טבת ש"ש זאת הגזל"ק בא לכאן הי' שלמה ן' מרדכי ה"ן אזולאי דמתו' אצווירא יע"א והביא עמו התלמיד שלמה מאיר בכה"ר אברהם הז' בוחבוט ובבואו לכאן ערום מבלי לבוש ואין כל מאומה בידו נתן ה' חנו בעיני הנבון וחשוב ומעולה הר' דוד אלקובי מנכבדי עירינו והחזיק בידו ויהי לו לבן מפתו יאכל ומכוסו ישתה ובחיקו ישכב ועשה לו בגדים נאים לפי כבודו והוליכו לבית הספר ללמוד תורה וכל מחסורו עליו, ואח"ך הלך שלמה אזולאי הנז' לדרכו והן היום הזר שלמה הנז' ובא לפנינו קובל ומתרעם אודות התלמיד הנז' ההוא אמר שקרוביו שבמתא אצווירא קבלו עליו לפני האלקונסול שבמתא אצווירא לאמר הילד אינינו ואסרוהו בבית הסוהר והתנו עליו תנאי מפורש שעל כל פנים אחר עבור חג הפסח יזמין את הילד הנז' לפני קרוביו למתא אצווירא ונתן ערב על זה ובבואו לכאן שלחנו אחר התלמיד הנז' אולי יתרצה ללכת עם שלמה אזולאי הנז' והוא ענה בפה מלא כי תלי"ת יש לו נחת רוח בכאן בכל מידי ואין לו חפץ עוד לשוב אל ארץ מולדתו כי בלאו הכי הוא יתום ואם אמו זקנה אינה יכולה עוד לצאת ולבוא וזהו חפצו ורצונו לשבת בכאן על התורה ועל העבודה כי העיר הזאת עיר של חכמים ושל סופרים ותלי"ת למקום תורה גלה, ובכן נדרשנו מאת שלמה אזולאי הנז' לכתוב בידו מעשה ב"ד לראיה כי מאן הנער ללכת עמו ועשה כלטצדיקי אולי יפותה ללכת עמו וירא כי לא יכול לו ולראיה בידו ח"פ צפרו יע"א אדר השני ש"ש יתהלך ל מ י ש ר י ם וקיים.

מכתביו של הרב **רפאל משה אלבאז** זצ"ל

13 עד"ה קול השם יחיל מדבר והכוונה כאן בקשתינו בדיבור במכתב.
14 **דברים כב ז.**

ידי"ן שני אחים הנעימים, הנחמדים מזהב ומפז רב, חכמים המה מחוכמים הלא המה מע' הח' הש' והכולל הדו"מ כמוה"ר יקותיאל אלבאז הי"ו ואשר על ידו השני שני בקדש הח' הש' כהה"ר יומ"א אתה ה' תשמרם וכצנה רצון תעטרם גם בניהם עדי עד ישישו וישמחו יחיו דגן ויפרחו אכי"ר.

אחדש"ו מאהב"ה דוב"ש ורו"ש לידי"ן ואו"ע ה. הש' והכולל הדו"מ עצ"ו כמוהר"ר רפאל משה אלבאז הי"ו ורוש לנות ביתו מב"ת ורו"ש לידי"ן הח' הש' כהה"ר שאול אלבאז היו"ו ורו"ש לידי"ן הח' הותיק כהה"ר אליהו אלבאז הי"ו לכל דובש"ו ולדאבא יא כאי עזאנא וואחד מן זיהת זהרא תנצב"ה שנלב"ע יום ט' באב רחמן יה"ל לאיין כאנת מריצ'א בלעדווא וזא אטביב ועטאהא אדווא ובראת ואח"כ רזע עליהא לחאל ונלב"ע וראה תעמאללהא כבוד כתיר ונקברה בהר הזיתים וכסרת עליהא מאל כתיר וואביאדהא הייא בעדא מסאת פלעז וזכאת לקבורת הר הזיתים די מא כא ילחקוהא גיר במאל כתיר וומא אנא בקית גיר לדל, ולפלוס די כאנו בעונות תקאדאוו סי כלנאה וסי עבאה לכולל ובקאת פידי גיר ארחמא דלאה חתא חווייזהא עבאהום לכולל קאלך האדי טרקת לבלאד[1] וגיר אתאלייא אלמצבה די עמלתהא בסך לוויז"ן בוזהו חתא כלאווני כא נסעא והי"ת יבדלכום מחבתהא בסבר וואבייאדהא זכאת בעדא ומא חנא מא ערפנא אס יכון ביגא מא בקאלנא באס נגלסו מא בקאלנא באס נרזעו ורא חנא חאיירין ודראר די צפרו כלהום די זאוו האדא חאלהום וכלהום מדייקין ונדר אידא מא ירזעו כלהום אידא יסיבו באס ירזעו והי"ת יעטיגא אסבר וויעטיהולכום וש"ר.

ע"ה שאול הרוש

תרגום

וכעת אחי אבלנו אחד מפאת זהרא תהיה נפשה צרורה בצרור החיים שנפטרה לבית עולמה יום ט באב רחמן יהפכהו ה' לטובה יען שהיא היתה חולה בקדחת ובקר אצלה הרופא ונתן לה תרופה והחלימה, ואח"ך חזרה המחלה וממנה נפטרה לבית עולמה והיה לה כבוד גדול (בלויה) ונקברה בהר הזיתים והוצאתי עליה סכום גדול ואשריה שנפטרה והלכה בכבוד וזכתה (לקבורה) בהר הזיתים, שלא זוכים ליקבר שם רק מי שמשלם סכום גדול, ואני נשארתי לחיי דלות ועוני. הכסף שהיה, נגמר בעונות חלק נאכל וחלק לקח הכולל ולא נשאר בידי כי אם רחמי שמים גם בגדיה וחפציה לקחם הכולל. אמרו שכן המנהג בעיר, ולבסוף המצבה (ציון הקבר) שבניתי על קברה סך לוויז (מטבע של זהב) והשארוני מחזר על הפתחים והשם יתברך יתן לכם נחמה במקום אהבתה ואשריה שזכתה לכך. ואנחנו לא יודעים מה יהיה הסוף שלנו. לא נשאר לנו במה לשבת, ובמה לחזור (לרדת מן הארץ) ואנחנו תוהים (ולא יודעים מה לעשות) ובני צפרו שעלו (לארץ) זהו מצבם וכולם בדוחק, ואיפשר שהם יחזרו (לרדת) כולם אם יהיה בידם (הוצאות) במה לחזור, והשם יתברך ינחם אותנו וינחמכם ושלם רב.

1 ראה למעלה תעודה 145 מה שכותב הראש"ל שלא מצאו בבית הנפטרת כלום, ובעלה הנז' בתעודה זו מספר מה שהכולל לקח ממנו.

182

נכנסנו אנחנו חות״מ לבקר את החולי הנבון וחכם כה״ר אליהו שאול בכה״ר יצחק ה״ן יתאח ז״ל ואשכחנא יתיה כד שכיב ורמי אערסיה ודבריו ומלולו כשאר כל הבריאים משיב על הן הן ועל לאו לאו וצוה בפנינו מחמת מיתה והקדיש מנכסיו סך מאה מתקאלים ושמנים מתקאלים כ״ט שיהיה הקרן קיים לעולם ועד. ומפירות הסך הנז׳ יהנו מהם ק״ק קהל ספרדים הדרים בתוככי ירושלים תובב״א, ועוד הקדש מנכסיו סך מאה ושמנים מתקאלים כ״ט שיהיה הקרן קיים לעולם ועד, ומפירות הסך ההוא יתקנו בהם בקיעי העיר הזאת צפרו יע״א, כל דבר שהוא צרכי רבים דוקא, והסכים [והסכומים] הנז׳ יהיה בנו יחידו הר׳ ימין יצ״ו גזבר ואמרכל עליהם ויתן אותם בהכשר כנהוג לכל איש אשר יישר בעיניו ולא איתאי אינש על יבישתא די ימחא בידיה ויימר ליה מה עבדת ואן רשות לשום אדם בעולם לירד עמו לחשבון הפירות של הסכים [הסכומים] הנז׳ ונאמן הוא בדבורו הקל על אשר יאמר כי הוא זה מה שעלה בפירות הסכים הנז׳ בלי לחיי׳ וכו׳, ע״כ צוה בפנינו מחמת מיתה וידענו נאמנה שלא ניתק מחולי זה לחולי אחר אלא מתוך חולי זה שבו הקדש הסכים הנז׳ נלב״ע וחלי״ש וקיים ולראיה עה״ך חת״פ והכל שריר ובריר וק״ש.

ע״ה רחמים יוסף אגייני ס״ט מסעוד עובדיה ס״ט

183

התרל״ב

ב״ה

כאשר נלב״ע הח׳ השלם כהה״ר יעקב אדהאן ז״ל צוה לפני מותו והקדיש מנכסיו לזכות התנא הקדוש רבי מאיר בע״ה זיע״א סך מאה וארבעה וחמשים מתקאלים כ״ט להיות הקרן קיים והריוח יקחו אותו שלוחי עה״ק טבריה תוב״ב והקדיש ג״כ סך מאה מתקאלים להיות הקרן קיים והריוח יעשו ממנו צרכי צבור ומקודם היו ההקדשים הנז׳ ביד אפוט׳ יתומי החכם הנז׳ ואחרי מות האפוט׳ מניתי להחכם השלם כהה״ר מסעוד ה״ן עובדיה להיות ההקדשים הנז׳ על ידו ויהיה פקיד ומשגיח לתתם בהכשר כנהוג כי הוא גברא דשפיר חזי וראוי לכך והיה המנוי ההוא בערב ר״ח אלול ש״ש ה ת ר ל ״ ב ליצי׳ והאמנתיו נאמ״ג ומפו׳ כשע״ך על כל אשר יאמר כי הוא זה מה שעלה בריוח המעות בלי לחיי׳ שו״ש ק״ו וג״ש ואחס״ל כי ידעתי נאמנה כי באמונה הוא עושה ולראיה בידו ח״פ וקיים.

רפאל משה אלבאז ס״ט

184

התקנ״ו

ב״ה

העידונו ע״ע בקש״מ בדל״ב ונשח״ך כל א׳ למ״ש שבעה טובי העיר הר׳ דוד הכהן והר׳ משה אלבאז והר׳ אברהם אחיו והר׳ אהרן הכהן והר׳ יוסף אצאייג והר׳ משה אדהאן, (והר׳ יצחק ג׳ייני) והנגיד הר׳ שלמה ן׳ מאמאן ובכח הקוש״ח הודו בהר״ג שבעד סך שמנה מאות אוקיות מכט״ק שקבלו מאת החכם השלם כהה״ר יהודה אלבאז נר״ו גמרו ומשכנו

בידו החנות השנית לנכנס משער האלמלאח מצד ימין גוף וחזקה במשכונה גמורה מהיום ועד ערב חג הפסח הר"ל ובתוך הזמן לא יפדה ואחר עבור הזמן יפדו כשידרשו מהר"י הנז' יען שהמעות הנז' הם מנכסי יתומים שעל ידו וכל זמן שלא פדו תמשך המשכונה בנכוי שעשו בניהם דהיינו ב' פש"ן בח' כמשכונה בנכייתא ומעתה רשאי האפוטרופוס הנז' לעשות במשכונה הנז' חפצו ורצונו לזכות היתומים להשכיר ולדור ולתת ולהחליף ולמסור ואין דובר אליו דבר ועל הממשכנים הנז' לסלק ולהדיח כל עורר ומשטין מעל משכונה זו סלוק גמור בהשתדלותם לאחריותם עד שיפדו והודו שטר משכונה מוחזק ומקויים בחסובדי"א בתפיסה ובמאסר ובנאמנות ואחריות גמורה עליהם ועי"א ועכ"ן מקרקעי ואגמ"ט שקו"ש כתחז"ל דלא כאס' ודלא כטו"ד ונגמר הכל בקש"מ בדל"ב ושח"ך למ"ש למען תוסיף תת כחה והיה זה בתשעה עשר יום לחדש תמוז שנת חמשת אלפים וחמש מאות וחמשים ושש ליצירה והכל שריר ובריר וקיים תי' והר' יצחק אג'ייני ט"ס לא נזדמן עמהם והקפנו עליהם בחצי ירח וד"ק וכן האמת וק"ש.

ישועה א"א יהודה נ"ע אזולאי סיט"א **מאיר א"א יחייא נ"ע צבע** סי"ט

185

ב"ה

השוכן בחדר משכיות לבי, חתני ואור עיני, חכם לבב ואמיץ כח, הח' הש' והותיק כהה"ר יהודה אלבאז נר"ו.

אחדש"כ ואל"ש פדמת איש הבליעל צאפד לבראוואת א' ללחכמים וא' לכהה"ר עיוש ז' עטייא נר"ו ומינהום הכירו רוב רשעו וזדון לבו ראה יעאודליך הר' דוד ז' מאמאן ומנאיין קבדוהום מן שלוחו דוד כהן וחנא כוננא עגד כהה"ר בצלאל עמל אסעודה עלא די נתרפא מן דאך שי די גאו עליה די עלאס כאן ג'א לתימא, ובזאוו אשליח דייאלו וקאלהום עטיווני לוג'אב וקאלולו אל תען כסיל וכו' ימשי יעמיל די לאק ביה ואנחנו נדע מה נעשה, ופטן הר' יוסף עטייא וצפדולו לבראוואת קראהום והפליא לעשות ועלא שלמה לפליאלי קבל נצפד לפסק לתימא די הווא יום ה' פאש ג"א הר' אליהו כהן ומעאה סאפד כמוה"ר פתחיה ברא כא יעלמני בלענין (ומא צפדהא חיתא צפד מעא אהרן כהן לבראוואת די ג'אב מן מקנאס ונג'בארית פווסט בראת ר' יהודה ז' עטר) וראהי תוצלך כא ירכבו דבריהם על דבר כזב ושקר בעצת נחש הקדמוני ושי מא קדאוו שאיין כדבו תימא וקאלו באיין כאנת מקודם מגזייא פייד בוה תיכף די כלטת בראת כמוה"ר פתחיה כתבו הנא ב"ד באיין ג'אבלהום שלמה הנז' שטר באש ק'רא בוה לחזקה וביינלו פיהא מא קא נק'ריליך גיר לחזקה אומא לאסיל באייניך לבאיין מולאה, וג'אדוהא פלפסק וכתבנא קב"ע די עזוז כהן די כאן יקבד לקראוואת דלמכזן וכאן יקבד האדי מכללם, ואידא משה חאד ליום למקנאס נצפד אנוסח דייאלהום, ומן די צפדת לפסק מאזאל מא זאני אוג'אב לאיין כא יסנא מוהר"ר פתחיה אוג'אב לברא די צאפד ומא עלמתניסי עלא די כתבתליך יכתב כהה"ר ישראל לעדות דייאלו מעא די יונה על אותה טריפה שיצאה מתחת יד האומל"ל ואידא יעקל עלא שאיין היתר לאונה נקובה כליה מהייאסי סרוכה מן חית ג'בר תשובת הרב מוהריב"ע די נמשך אחר לשון ב"י די הווא מוטעה ומהגי פבדק הבית וקאלולו פ' כא יחרם האד רחט וש"ע קאל והוא דסביך ולא הטה אזן והיתר וכיוצא בזה אין טוענין למסת ומדיח פתאום יבא אידו פתע ישבר ואין מרפא.

ע"ה שאול ישועה ס"ט

ב״ה

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הר׳ עזזו הכהן בתע״ג שהוא יודע בידיעה נאמנה שהעליה הא׳ לשמאל העולה להאלפוקי אשר בחצר הנק׳ ע״ש אלפילאלי כאן אלגוף דייאלהא דלמכזין והייא מבנייא וכאן הווא אסיך די כאן יג׳רי מעא אלקוייאד וכאן יקבד לקראוואת דלביות דלמכזין וכאן יקבד האדי מכללם שנה אחר שנה מדח״ב מן — אם — דת — פצהר טאחית ומן די טאחת מא קבד קראתהא ולא ערפסי מן בנאהא ובאש בנאהא עכס״ע. כתב ידו של הרב **שאול ישועה אביטבול**

תרגום

אחרי דרישת שלומך כראוי וכל אשר לך שלם בענין איש הבליעל שלח מכתבים אחד לחכמים ואחד לכבוד הרב הגדול רבי עיוש בן עטייא נטריה רחמנא ופרקיה ומהם הכירו רוב רשעו וזדון לבו יספר לך היקר דוד בן מאמאן נתקבלו המכתבים מן השליח דוד כהן, ואנחנו היינו אצל כבוד הרב בצלאל בסעודה שעשה על רפואתו ממה שעבר עליו. ועל מה שנסע להתם, וכולם בזו השליח שלו שאמר להם תנו בידי תשובה. והם השיבוהו אל תען כסיל וכו׳ ילך ויעשה מה שהוא רוצה וגם אנחנו נדע מה נעשה. והגיעו הדברים להיקר יוסף עטייא ומסרו לו המכתבים ואחרי שעבר עליהם הפליא לעשות, ועל ענין שלמה לפילאלי קודם שאשלח הפסק להתם ביום ה׳ ביום שבא היקר אליהו כהן ועמו שלח כבוד מורינו הרב רבי פתחיה מכתב שבו מודיע לי מכל הענין (ולא שלחו, רק אחר ששלח עם אהרן כהן המכתבים שהביא ממקנאס נמצא בתוך מכתב של רבי יהודה בן עטר) ויגע לידך, והם מרכבים דבריהם (בפס״ד) על דברי כזב ושקר בעצת נחש הקדמוני, ולא עלתה בידם ממה ששקרו ואמרו (שהעליה) היתה מקודם מגז״יא (חכירת אדמה של הממשלה לבנות עליה נקראת אלג׳וא) ביד אביו. תכף כשהגיע מכתבו של כבוד מורינו הרב פתחיה כתבו כאן ב״ד שהגיש לפניהם שלמה הנזכר שטר שאביו השכיר החזקה ובאירו בשטר שלא משכיר לו רק החזקה, ועל גוף הקרקע עליו לפנות לבעליו, והוסיפו נוסח השטר הזה בתוך הפסק וכתבנו קבלת עדות של עזזו כהן שהיה גובה השכירות של המלך והיה גובה גם של העליה הזאת מכללם. ואם נוסע מי שהוא למקנאס אשלח הנוסח שלהם (של השטר ושל הקב״ע) ומיום ששלחתי הפסק עוד לא הגיעה שום תשובה, הרב רבי פתחיה מחכה לתשובה על המכתב ששלח. לא הודעת לי על מה שכתבתי לך שרבי ישראל (עולייל) יכתוב עדותו עם עדות יונה על אותה טריפה שיצאה מתחת יד האומל״ל, ואם יזכור גם ענין מה שהיתר אונה נקובה הגם שלא היתה סרוכה, יען שמצא תשובת מורינו הרב רבי יהודה בן עטר שנמשך אחר לשון הבית יוסף שהוא מוטעה ומוגה בספר בדק הבית. ואמרו לו (לזה המתיר) פ׳ אוסר זה המין וגם השולחן ערוך כותב והוא דסביך וסריך ולא הטה אוזן והיתר, וכיוצא בזה אין טוענין למסית ומדיח פתאום יבא אידו פתע ישבר ואין מרפא.

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הר׳ עזזו הכהן בתורת עדות גמורה שהוא יודע בידיעה נאמנה שהעליה הא׳ לשמאל העולה להאלפוקי אשר בחצר הנק׳ ע״ש אלפילאלי היה גוף הקרקע של המלך והיא בנויה, והיה הוא הנגיד עם השרים גובה שכירות הבתים השייכים למלך והיה גובה גם העליה הזאת מכללם שנה אחר שנה מדי חדש בחדשו מן — אם — דת — בכל חדש עד שנהרסה ומשנהרסה לא גבה שכירותה ולא ידע מי בנאה וממה בנאה, עד כאן סיים עדותם.

התפ"ג

במעמד הק"ק קהל צפרו ובמעמד ק"ק קהל פאס יע"א הסכימו קהל צפרו הסכמה גמורה ע"ד רבים שמהיום הזה והלאה לא יתמנה עליהם נגיד ומצוה לא יצחק בן הרוש ולא שום אחד ממשפחת בן הרוש ולא זולתם כ"א י"ב אנשים וכו' יהיו פקידים עליהם שנים בכל חדש ככל דרך הנגיד לצאת ולבא לפני העם וכו' וסדר הנהגתם זוג זוג ע"פ הגורל וסברו וקבלו עליהם הסכמה זאת דלא להשנייא כל זמן שיראה בעיניהם לנהוג אותה.

אחר כך נמנו האנשים שהסכימו...

כ"ד בניסן התפ"ג ליצירה וקיים. **יהודה ן' עטר** ס"ט

התפ"ז

בהסכמתינו אנחנו ק"ק מתא צפרו יע"א... ומתקנים תקנה הגונה וישרה לתועלת וזכות הקהל יש"ץ שמהיום והלאה ועוד כל ימי עולם לא יהיה לנגיד עלינו במתא צפרו יע"א שום אחד ממשפחת בן הרוש בשום אופן בעולם וכל הפורץ גדר זה וירצה להרוס תקנה זו מבינינו בין ע"י בין על ידי אחרים ממנו אנחנו ובנינו או הבאים אחרינו ומזרע זרעינו עד עולם הרי הוא מגודה לשמים ב"מ וליטריקיה חוייא דרבנן דלית לה אסוותא[1] רק את אשר יבחרו בו הקהל יש"ץ כל הימים לדור דורים ולנצח נצחים הוא יקריבו אליהם להיות לנגיד עליהם ומבלעדיו לא ירים איש את ידו ואת רגלו לחזר ולבקש כדי להשתרר עליהם... ועלינו הדבר מוטל חובה לסלק ס"ג בהשתדלותינו בגופינו וממוגינו ככל אשר תשיג ידינו את כל הפורץ גדר ואת כל הבא בחזקה ובזרוע נטויה ורמה להשתרר עלינו גם השתרר מבני המשפחה הנ"ל וע"ד שכך קבלנו ח"פ מכנאסא ביום ו עשרה בחדש סיון משנת עטרת פ"ז לפמ"ה וקיים.

בכתב יד הקדש כמוהר"ר משה בירדוגו ז"ל ובלתי חתומה משום אחד מקהל צפרו יע"א אלא שהונח מקום לחתימות, ועל גבה כתוב:

בפנינו אחב"ד החתומים באו מוסכמים כל ראשי ק"ק דמתא צפרו יע"א והגידו את כל הקורות אותם עם ה"ר יהודה בן הרוש הנז"ב... וע"כ נמנו בחבורה של מצוה ותקנו התקנה הנז"ב לתועלת הק"ק יש"ץ וראינו דבריהם נכונים... ושמנו ידינו עמהם בענין מה שהסכימו לגזור נדוי על הרוצה לבטל דבר מהסכמתם ולפרוץ גדרה ככל המבואר בפנים... וחתמנו בזמן הנז"ב.

יעקב אבן צור ס"ט **משה בירדוגו** ס"ט

מעשה ב"ד ששלחו להתרות בה"ר יהודה בן הרוש.

אחדש"ו באו לפנינו קהל עדתכם מתרעמים וקובלים בדין אודות הר' יהודה ן' הרוש אשר לא השיב ידו... ונסתלק מהנגידות ועדיין רודף אחריה והק"ק אינם בוחרים בו וזה אחר התרו בו בב"ד פעמים שלש ולא הטה אזן וזו גדולה על כולם שאחר שהיתה הסכמה בב"ד הצדק יש"ץ דמתא פאס יע"א כתובה וחתומה כראוי ששום אחד ממשפחתו לא יהיה לנגיד עליהם עמד בחזקה ותפסה מידם וקרעה וכן לא יעשה אשר על כן אנו חוזרים ומתרים בו בב"ד התראה גמורה שאם לא יסלק עצמו מלרדוף אחר השררה שמעכשו הרשות נתונה בידם להוציא וכו' לאחריות לשלם במיטבא ואף גם זאת מעתה אנו מחדשים התקנה ההיא

בב״ד ישצ״ו ששום אחד ממשפחתו כל הנקרא בשם ן׳ הרוש לא יקבלוהו ולא יהיה לנגיד עליהם עוד כל ימי עולם רק את אשר ירצו ויבחרו בו הקהל יקריבו אליהם ומבלעדיו לא ירים איש את ידו ואת רגלו והפורץ גדר מהם ומהבאים אחריהם ישכנו נח״ש חוייא דרבנן וכו׳[1] ככתוב וחתום שטר התקנה בידם לתועלת הקהל וכו׳ והאיש אשר יעשה בזדון לבוא בחזקה ולפרוץ גדר התקנה הנז׳ על הק״ק הדבר מוטל חובה לסלקו ס״ג, את כל הדברים האלה הגידו הק״ק והתרו בפנינו בעי״ת מכנאסא יע״א ביום ששי בשבת עשרה ימים לחודש סיון משנת כתם פ״ז לפמ״ה.

יעקב אבן צור ס״ט משה בירדוגו ס״ט

נדפס בספר אבני שיש ח״ב סימן צ״ה.

1 ראה למעלה תעו׳ 170 הערה 4.

187

התק״ם

כאשר נשארה עדתינו כצאן אשר אין להם רועה אשר יצא לפניהם לפקח בעניני צבור ולהיות נדרש לכל חפציהם ונמנו וגמרו למנות ה״ר מכלוף בהי׳ דוד ן׳ הרוש לנגיד עליהם ובקשו מאת השר אשר ישנו פה עמנו בעיר הזאת והסכים עמהם וגם השר הגדול שבמקנאס יע״א הסכים ונתן חותמו ומאמרו על מנויו של ה״ר מכלוף הנז׳ ובכן נועדו יחדיו לפנינו אח״מ ולפני ב״ד זט״ה והנמצאים עמהם מפורעי המס להודות לו שטר מנוי בתנאים נאים המפורשים ונדרשים בשטרי מנוי הנגידים אשר קדמוהו, והעידונו על עצמם בקש״מ בדל״ב ונשח״ך כ״א למש״י הזט״ה והנמצאים עמהם מפורעי המס ובכח הקוש״ח הודו ברצון נפשם והשלמת דעתם וקבלוהו עליהם לנגיד על הכללות לעמוד לשרת ולפקח בכל ענייניהם עפ״י ראות עיניו בעניינים הנהוגים אכן בעניני ההטלות והשוחדות והתשורות אשר יצטרך לתת להשר או משרתיו או לשום אחד מאילי הארץ או לאיזה גדול העובר ושב וכיוצא מאלו הדברים הבלתי נהוגים יעשה ע״פ המלכת אחד משנים כרובים זהב המיוחדים שבעדה המה כה״ר שמואל ן׳ חמו וכה״ר משה אלבאז ולא יצטרך לקבץ כל היחידים אא״כ הצריכוהו בעלי המלכתו לקבץ כולם באיזה דבר גדול ועפ״ז חייבו עצמם חיוב ושעבוד גמור בכח הש״ח הנז״ל דלא כאס׳ בעדם ובעד כללות הצבור שכל הפסד ודררא דממונא דתמטייה מחמת הצבור על הצבור ליהדר לשלם במיטבא ובתנאי וע״מ שיכלכל דבריו במשפט ע״פ ב״ד בכל ענייניו ולא יעשה דבר אשר לא כדת וגם האמנוהו בכח הש״ח הנז׳ נאמנות גמורה ומפורשת כשע״ך בעדם ובעד כללות הקהל במה שמכניס ומוציא משל צבור אחר שירדו עמו לחשבון שנים מיחידי הקהל מדי חדש בחדשו שאין אחר חשבונם כלום בלי לחייבו שו״ש ק״ו וג״ש וח״ס בשום פנים ואופן בעולם והודו שטר מנוי מוחזק ומקוים בחסובדי״א בתפיסה וכו׳ ובאחריות גמורה וכו׳ שקו״ש כתחז״ל דלא כאס׳ ודלא כטו״ד ונה״ך בקש״מ בדל״ב ושח״ך באנפי נפשה למ״ש למען תוסף תת כחה לקיים כל דבר האמור לעיל בקימה שיש בה הידור ולהעמידו בעמידה שיש עמה סמיכה ויסדו לתת לו חלף עבודתו הנז׳ סך שלשים אוקיות מכט״ק והיינו שיעשה ככל אשר היו עושים הנגידים שקדמוהו והוא מוסיף עליהם שיעמוד לגבות המס ויטול סך אוקייא אחת

לכל פנקס מלבד שכר משרת השר שעומד עמו על הגבייה שיעמוד לגבות המס והמפנקס לו ולראיה ביד מכלוף הנז' חת"פ והיה זה בר"ח אלול המרוצה משנת שמ"ר מצותי וחיה [1] לפ"ק וקיים.

גם אנכי ח"מ מסכים הולך על מנוי הנגיד הנז' ואעשה לו עזר כנגדו [2] ומבלעדיו לא ירים איש את ידו [3], ובאתי מן המודיעות שמהיום אשר בקש ה"ר עזוז הכהן לצאת מהנגידות ועלתה בידו, אבדה עצה מבנים [4] ונוקשו ונלכדו, כי נועצו לב יחדיו [5] לגדור הפרצה הזאת בהרבות נשיאים במספר ירחים אחד בכל חדש, איש על ידו, ואין זה בנין אלא סתירה ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט [6] ממונם של ישראל ולהאבידו, ואוכלי עמי בראותם פנים חדשות מתחדשים כחידוש הלבנה אוכלים וחוזרים ואוכלים מן הבא לידו, והנשיאים גם המה בחרו למצוא חן בעיניהם נותנים וחוזרים ונותנים איש כמתנת ידו [7], כל אחד לפי כבודו, ובטרם תבוא אליהם המילדת וילדו [8], ואיש הישר בעיניו יעשה [9] כעם ככהן כעובד אלוקים כאשר לא עבדו [10], ואין אומר השב מהנשיאים ודנו בעצמם דינא דשמור לי היום ואשמור לך למחר [11] וגומלים זה לזה והחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו [12], וקרוביו מרחוק עמדו [13], וידל ישראל כצאן אשר אין להם רועה [14] עומד על עמדו, וכי יתפוש איש אחיו לאמר שמלה לך והיית לנו לעינים ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש [15] עבד נרצע לעם הזה במרצע ועבדו, מבלי יכולת לשאת טורח ומשא עם ה' אלה טרחנים סרבנים לא יקבלו מרות כל איש מצליח ומשגיח ומפקח לו יש ביניהם מוכיח ישית ידו, ויראו כל העדה כי טוב היות האדם לבדו [16], דבר אחד לדור [17] ואת ישרים סודו [18], ונתנו עיניהם בה' מכלוף הנז' כי הוא גברא דחזי וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו [19], וכבר נודעה הנהגתו ישרה בהיותו נגיד ופקיד על חברת גומלי חסדים רב אדם וקרא איש חסדו, זריז ונשכר ועומד בפרץ בכל עניני הצבור ומשגיח ומפקח עליהם בעינא פקיחא ומאן דלביש מדא ילבש מדה אלבושיה [20] יקרא כמדו, ועוד יש תועלת לצבור במנויו מצד שעסקיו מועטים וכל היום פנוי הוא לעסוק בצרכי צבור בעצמו ובכבודו, ופטור ועומד הוא מן המס מזמן היותו נגיד על חברת ג"ח וליכא פסידא לצבור במנויו כזולתו שצריכים לפוטרו מן המס וכל נשען על ידו, ומכל צד ראוי והגון הוא אין עוד מלבדו.

אלא שראינו הסכמה מהראשונים וז"ל בהסכמתינו אנחנו ק"ק מתא צפרו יע"א וכו' ומתקנים תקנה הגונה וישרה לתועלת וזכות הקהל יש"ץ שמהיום והלאה ועוד כל ימי עולם לא יהיה לנגיד עלינו במתא צפרו יע"א שום אחד ממשפחת בן הרוש... [21].

...אבל כד דייקינן שפיר ביסוד התקנות על מה נתקנו ובדקדוק לשונם...וגם ממה שהוגד לנו מהיותר זקנים שבדורינו שהיו מפורעי המס באותו הדור שאחרי מות המסר"א מופלג חזרו והעמידו הקהל יצחק ן' הרוש לנגיד עליהם במלכות המער"א וזהו עצמו אשר הוזכר בשמו בתקנה הראשונה שנתקנה בפאס יע"א [22] ומיתת המסר"א היתה שנת פ"ז

1 משלי ז ב.
2 בראשית ב יט.
3 שם מא מד.
4 ירמיה מט ז.
5 תהלים פג ו.
6 פסחים כג.
7 דברים טז יז.
8 שמות א כ.
9 שופטים יז ו.
10 מלאכי ג יח.
11 ב"מ פ:
12 בכורות ל:
13 תהלים לח יב.
14 במדבר כז יז.
15 ישעיה ג ו—ז.
16 עד"ה בראשית ב יט.
17 סנהדרין ח.
18 משלי ג לב.
19 בראשית טל ג.
20 ברכות כח.
21 ראה תעו' 186.
22 שם.

כידוע וא"כ מתקני התקנה עצמם איך העמידוהו נגד התקנה, אלא ודאי עיקר התקנה היתה שלא יבוא א' מהמשפחה הנז' למלוך ולהשתרר עליהם ביד רמה... וא"כ מעולם לא היתה כוונת מתקני התקנה לרחק ולהבדיל משפחה זו ממשפחות ישראל וכולנו בני איש אחד נחנו משפחה ומשפחה כל משפחות ישראל ומצווים על האחדות ומוזהרים על פירוד לבבות רח"ל שהוא גרמא לכל הקורות אותנו, ותמצא דפעם אחר פעם הלא מזכיר בלשון התקנות ובלשון המעב"ד — לתועלת הקהל — א"כ כל היכא דאיכא תועלת במנוי אחד מהמשפחה ההיא כנ"ד דכל מילי אשכחן ביה למעליותא כנז"ל ובחרו בו כל העדה אליו אנו מקריבין לצאת ולבוא לפני העם נגיד ומצוה ועבדינן יומא טבא היום בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל שהותרו זה בזה והיו לאחדים ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום [23] ובכן עלתה הסכמתם על מנוי הר' מכלוף הנז', וגם הסכמתי עם הזט"ה בכל מה שעשו ליפות כחו גם במה שנתחייבו בכל הפסד דלימטייה מדעת הצבור... ולראיה ביד מכלוף הנז' חתמתי בזמן הנז"ב וקיים.

שאול ישועה אביטבול סי"ט

נדפס בספר אבני שיש ח"ב סימן צ"ה.

188

תקנו אנחנו שנת התקל"ז.

תקנה הגונה וישרה שכל איש אשר יעמוד בצרכי צבור ויגיע לו איזה הפסד מאותה עמידה באיזה עלילה שתהיה על כללות הצבור ליהדר.

כן כתב הרב **שאול ישועה אביטבול**

נדפס בספרו אבני שיש ח"ב סימן צ"ה.

עיין תקנה מספר 32.

189

התקע"ז

ב"ה

להיות שבניסן שנת זעקת לפ"ק נהרגו שלשת האנשים הי"ן הלא המה הר' משה בה"ר שלמה בכה"ר וידאל ה"ן עזרא וה"ר מוסא בה"ר מוסא בה"ר דוד הן יתאח והב' יצחק בהר' אברהם ה"ן אדהאן ע"י הגוים של בן יאזגא בפגעם בהם בדרך ויהרגום ושללו את ממונם, והלכו קרוביהם הר' שלמה הנז' אביו של משה הנז' והר' אלעזר מרדכי אחיו של מוסא הנז' והר' שמואל מסעוד אחיו של יצחק הנז' וקבלו לפני יר"ה על ההרוגים הנז' ועל ממונם שנטלו ושלח יר"ה משרתו והטיל על הגוים לתת דמי הנפשות ודמי הממון ותפסו מה שתפסו והנשאר כתבו עקו"ד [1] על הגוים לפרוע לפרקים, וכשבאו לפנינו

23 תהלים כט יא.

1 שטר ערכאות.

הקובלים הנז׳ ואמרו שיתנו להם מראש ממון שכר ביטולם ושכר עמידתם וטרחם שטרחו ויגעו כמו שני חדשים או יותר עד שתפסו הממון וכתבו הנשאר על הגוים וראינו שיספיק להם על צד הפחות לפי צערם ויגיעם וביטולם סך שלש מאות אוקיות לכל אחד משלשת האנשים הנז׳, והאנשים הנז׳ יעמדו שלשתם יחדיו עד שיפרעו מן הגוים בהאלעקו״ד שכתבו עליהם ויתנו מה שיקבלו ליד נשותיהם של ההרוגים הנז׳ ולא יטלו מהם לעצמם כלום שכבר נתקבלו שכרם, גם בתנאי ועל מנת היו הדברים שאם באיזה זמן יעמדו הגוים ההורגים ויכרחו להאנשים הנז׳ שיחזרו להם מה שקבלו, שעליהם ועל האלמנות ועל היתומים להחזיר כל אחד לפי ערך מה שנטלו והוא שאם החזירו הכל יחזירו כלם מה שנטלו דהיינו שלשת האנשים יחזירו — שם — לכל אחד והאלמנות והיתומים יחזרו מה שנטלו ואם החזירו לגוים כי אם המחצית או שליש או רביע יתן כל אחד מהם לפי ערך מה שנטל ולראיה ביד האנשים הנז׳ כתו״ח פה והיה זה בשנה הנ״ל וצריך לבאר שכל ההוצאות שיוציאו על גביית האלעקו״ד הנז׳ וגם מזונותיהם הכל יתנכה מן הסך שיגבו מן הגוים וקיים.

שלמה אביטבול מאיר צבע סליט״א

190

בימי הרב יהודה אלבאז ז״ל אירע שהיה בעירו איש אחד נגיד על עדת צפרו מטעם המלכות ותפס יהודי אחד בבית הסוהר וילדה אשתו בן זכר ובאו קרוביו לפני הרב הנז׳ לחלות פניו שילך בעצמו אצל הנגיד ההוא להתיר את האיש מבית הכלא כדי לעשות מצות המילה ולא אבה לשמוע דבריו ולא עוד אלא שזלזל בכבוד הרב, והלך הרב לביתו סר וזעף וקבל תענית בערב והתענה יום אחד ובליל ב׳ נשאר בתענית וישן על מטתו ותכף נעור משנתו ואמר לאשתו לתת לו לסעוד ואמרה לו למה תאכל עכשיו והשיבה בזה הלשון כבר הגיע כדור העופרת לבעלה ולא הבינו דבריו ולמחר בא גוי א׳ פלשתי והוא חבר לאיש החבוש במאסר והביא אליו דורון לסעודת מילה ושאל להם איה חברינו אמרו לו שהוא חבוש אמ״ל לילך לנגיד לבקש ממנו לשלוח את האיש אמרו לו שלא תוכל על זה ואזי הגוי נסע לאהלו וכשיצא מפתח העיר תכף פגע באותו האיש הנגיד שהוא יוצא בתחילת הדרך לילך לפאס אמר לו הפלשתי אתה הוא הנגיד שתפשת במאסר האיש חבירי והכה אותו בקנה רובה והרגו אזי נשתלח היהודי מבית האסורין ועשה מצות מילה הי״ן ויכפר בעדו ויסלח אשמתו.

מלכי רבנן בערך מו״ה יהודה אלבאז דף מד ע״ב

191

התרכ״ב

ב״ה

כאשר עמדו על פרק המגרש הי׳ שמואל בן דוד ה״ן הרוש ואשתו מרים בת משה אצראף לא נתרצה הבעל לגרשה כי אם אדעתא להתחייב האשה הנז׳ בקוש״ח להיותה

זנה ומפרנסת לבת שממנו וממנה עוד כל ימי הארץ גם לרבות הכסות וכן היה שנקוש״ח האשה הנז׳ בכל הנז׳ כמשו״ח ביד שמואל הנז׳, והן היום הנזל״ק חזרה האשה ותבעה לשמואל הנז׳ לד״ת שת״ת לפני אני החו״מ באומרה שלא יכולה עוד לזון ולפרנס לבת הנז׳ וכ״ש שאינה יכולה לכסות מערומיה, ובכן נומיתי להם שאין שום חיוב על האב הנז׳ כלל הן מצד המזונות הן מצד הכסות, ובראותה ככה עמדה ואמרה לו בפני אחו״מ שאינה עושה לו ד״ת שת״ת אלא היא תובעת אותו לדתי הגוים ושם תעשה עמו דין, וכן עשתה שתבעה אותו לדתם ונתחייב בדינם לזון ולפרנס ולראיה שכן היה לפני ח״פ בחמשה ועשרים יום לחדש מרחשון משנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ושתים ליצירה וקים.
יקותיאל אלבאז ס״ט

192

התר״ל

שנת תר״ל.

ידי״ן ואו״ע המשכיל ונבון ה״ר שמעון אפרייאט מאתי אני חומ״ה נס״ע וס״ע מסעוד הרוש ולדאבא אלאה יכתר כירכום האדא עמאל אנאס מסיתו תסכיוו עלא רוסכום וכליתוני בעקלי טאייר ולדאבא לפחות אידא סקסיתו תמא לוכאן סאפדתו תעלמונא ולדאבא לכיר וזמיל לחמארא ראהום יזיוו ליום בכלוט לברא תקסיווהום עלא כל פרט ופרט וסאפדו עלמונא יקולולך פאיין הווא כאן פטריק אוו פמקנאס אוו פאיין הווא ודי תמא עלמונא ביה גדא ולא יעבור ווידא קאלולך הווא בוחדו תמא פטריק וואלאבוד תקיימו וואחד רקאס באס מא כאן יקולו יזי פחאלו לפלוס יכלפהום לאה ולכיר וזמיל הווא תסיפד תהדני בדי תמא מעאמן מא כאן ועלמני כאן תלאקית ברהם מלול כאן קאלך סי אוו סי מא קאלך עלמני בוואחד לברא ואין להאריך כי אם בשט״ו ואתה שלום.

ע״ה אליהו ז׳ הרוש ס״ט

ידי״ן ואו״ע החכם השלים ענותן כהלל הדיין המי׳ כמוהר״ר אליהו הרוש נר״ו מן ענדי יאנא נס״ע ודאבא וסלני עז בראתך ופהמת סאיין פיהא ודאך לכלאם די ספדת תקולי מא מסיתוס מסעוד מסא וואנא תקפני מאיר צאבח ולחמאר עייאלי פטריק ומסעוד סיפדתו וסריתלו לעווין מן ענדי ומסית מעאה חתא ווסלתו לקאפלא ורזעת תראס וכל נהאר כא נכרז יאנא ווליהוד וסקסינא וקאלונא ראה פמקנאס ומא רוואס סי מא עמל וגדא אידא זא סי חד ראני נקבד לכבאר ונסיפדלך בעזרת האל וש״ר.

שמעון אפרייאט

וחתא יצחק עולייל ראה מסא למכנאס ווסיתו יציפד לברא יהדנכום וקולת ליצחק לעלייל קולו גיר יזי לדארהום לפלוס יכלפהום לאה וש״ר.

תרגום

ידיד נפשי ואור עיני המשכיל ונבון היקר שמעון אפרייאט מאתי אני חותם מטה דורש בשלומך ודרישת שלום למסעוד הרוש. מעתה (אין לי מה לומר אלא) השם ירחיב ברכתכם וחסדכם, מה שעשיתם זה היה מעשה גדולים (מדבר באירונייא שכאלו אתם לאו ברי

סמכא) נסעתם לקבול (לפני השר) להנאתכם והנחתם אותי מבולבל כמעט בלי שכל, ולפחות אם שאלתם (על הבן) שם היה לכם להודיע, ומעתה זה חסדכם עמדי, החמרים יגיעו היום אליכם עם מכתבי זה, תשאלו אותם על פרט ופרט, ותודיעוני (על הכל) הם יגידו לך איפה הוא נמצא, בדרך או (בעיר) מקנאס, או באיזה מקום אחר. ומה שתשמעו, עליכם להודיע לנו מחר. ולא יעבור, ואם יאמרו לך שהוא נמצא בדרך לבד, תשתדלו לשלוח רץ באיזה מחיר שיהיה שילך אליו ויגד לו שישוב הביתה. ועל הכסף (שאבד) ה' ימלא חסרונו. והחסד והגמול הוא שתשלח עם מי שהוא להשקיט את המיית לבי על מה שנשמע, ותודיע לי (גם כן) אם נפגשת עם ברהם מלול, האם אמר לך מה שהוא או לא אמר כלום. תודיע לי במכתב ואין להאריך כי אם בשם שלום טובה וברכה ואתה שלום, עבד השם.

ידיד נפשי ואור עיני החכם השלם ענותן כהלל הדיין המצויין כבוד מורינו ורבינו הרב רבי אליהו הרוש נטריה רחמנא ופרקיה. ממני אני דורש בשלומך, הגיעני יקרת מכתבך והבנתי מה שכתוב בה, מה ששלחת לאמר שלא הלכנו (לחפש אחריו), מסעוד הלך, ואני עצרני מאיר צבח. והחמור שלי התעייף בדרך, ושלחתי את מסעוד אחר שקניתי לו מכיסי אוכל צדה לדרך, והלכתי אתו עם שהדבקתיו עם השיירה וחזרתי רגלי. ובכל יום ויום אני יוצא עם יהודים אחרים לשאול עליו ואמרו לנו שהוא בעיר מקנאס, והרוכל (רוואס) לא עשה שום דבר. ומחר אם יבוא מי שהוא אתודע ואשלח לך בעזרת ה' ושלום רב.

וגם יצחק עולייל נסע למקנאס וצויתי עליו שישלח להודיע לכם ולהשקיט אתכם, ואמרתי לו ליצחק עולייל שיגיד לו (לבן) שיחזור לבית, ועל הכסף ה' ימלא מחסורו ושלם רב.

193

האחד עינינו, מאיר ובא אור נערב, אחי הוא החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר עמרם אלבאז נר"ו יאיר אור בעד או"ר אכי"ר.

קדמא לפני אדברה נא שלם לך ולזרעך ולכל המחובר לטהור יהי שלם בחילם, ולא יטה לארץ מגלם חיים עד העולם כי"ר האות כי טוב בקצ"ר אמיץ יודע לאחי כי מיום חמישי שעבר שלחתי אליך הפס"ד של הגט כי מיום א' שעבר גמרתי אני ונתעכב ביד אחי עד יום רביעי וביום חמישי שלחתיו, וכת"ר לא הודיעני מזה גם ע"ע הקרקע יודע לאחי שהיום הוא שוה סך — אוו — קקם — נם — ועדין הוא בהכרזה בבתי כנסיות וכשיגמרו המוסיפין אודיע לאחי, ע"ע משה עולייל לא שלח מאומה לא ידעתי טעם הדבר, בן אשודרי הגיע למח"ק יום ג' בשבת ויום אתמול השלים לי עד כדי סך — קם — ועדין אני תובעו להוסיף אחלה פנ"ק אם הגיע לידו הפסק יצא עתק ממנו ויניח חלק בין ענין לענין בשביל שמתחדשים איזה דברים, ומה גם שגם מה שהיה אצלי כתוב לא שלחתיו בשלימות למח"ק, גם אבקשה מאור עיני ידרוש בשלום כל חו"ר ובראשם או"ע ראשון לציון רב טוב לבית ישראל רב יהודאי נר"ו ובשלום אור עיני חותם יד ימיני אחי הרשב"א וכל בני ביתינו כלם כאחד מעמסים לך אלף אלפי שלומות, גם אבקשה ממנו לדרוש בשלום כהר"ף מאמאן ידיד נפשינו, ותאמר לו משמי שישתדל לקנות לי לפחות עו"ד דזיתו"ן כודו"ר [1] אשר הם ראוים לעשותם מקל כנהוג וכבר שלמה בן עילי הבטיח להבן יקיר לי אשר הוא נושק ידכם

1 עצים מענפי עץ ירוקים: העצים הללו היו מחלקים בין השושבינין כמטה ביד כל אחד.

שישתדל הוא לקנותו וברור אצלו שהוא מצוי בלא ספק והשעה צריכה לכך כי עת הזמיר הגיע חופת הבן יקיר י״ץ בע״ה יה״ר שנראה בשמחת בניכם ותראו בשמחת בנינו כי אנשים אחים אנחנו, ותשתדל עם משה עולייל ביתר שאת והכתב בקצר אמיץ ותשו׳ הרמתה מה״ר ימהרנ״ה כה דברי אחיך הקטון.

ידידיה יס״ט

194

אראילים ומצוקים [1], גדולים צדיקים, מליאים זו ומפיקים, אורות עליונים, יקרים מפנינים, אלה מלכי רבנן דשמייהו פקיע עדו״ת לישראל [2] בעד״י עדיי״ם, פתח עינים, החכמים השלמים כוללי תהלות ישראל הדיינים המצויינים דנחתי לעומקא דדינא הראשון אדם אחי אבא, שר הצבא, הרב כמוהר״ר ידידיה מונסוניגו ושני בקדש גזע האתנים כמוה״ר שלמה אבן צור ואחרון אחרון חביב אב בחכמה ורך בשנים כמה״ר אבנר ישראל הצרפתי נירם יאיר אור במושבותם חק עולם לדורותם כי״ר.

שבח״י שלמי״ם, ישאו הרי״ם שלם, ההרי״ם הרמים, והדר מצלינא צולו לרוכב בערבות, לחיי המלכים עוד רבות, למען יעמדו ימים רבים בשובע שמחות, על מרומי ההצלחות, והיו תוצאותם, בצלמם כדמותם, והיתה סיב״ת האר״ש בקצור אמיץ כי היד רותת וברכי כשלו ורחפו כל עצמותי בשומעי מפי מגידי אמת מה שאמר לפניכם כהה״ר מתתיה אבן זכרי ושני ת״ח שהלכו עמו מהכא להתם דברים קשים כגידים שאני הוא הגורם ואני הוא המונע ליחידי קהלינו לבלתי יוספו להם בקצבת הפרס המגיע להם מדש״ב ונתקבלו דבריהם לפני כת״ר.

אם באתי לכתוב לכם הענין מתחילתו כיצד היה הנהגתינו מיום שנפטר עט״ר הרב מוא״ב זלה״ה לא יכילון מגילות אבל אגיד לכם קצת מן המקצת, כאשר נתמנה לדיין כהרר״פ בן מאמאן לדין רצה לעשות איזה תקנות ואיזה ענייגים בעיר אשר לא היו מימות הראשונים חל״ב והקהל לא קבלו דבריו כלל בשום ענין ולא יקבלו, וזה כמו שני חדשים מ״מ רצה למנות לכהה״ר יעקב אדהאן פרנס על הצבור בחזקה בלתי רצון הקהל וכראותם יחידי קהלנו שרצה למנות לכהרי״ע הנז׳ בעל כרחם והסכימו עמו קצת מן הת״ח במנויו, נתקבצו כולם איש לא נעדר ושלחו אחרי ושאלו לי אם אני מסכים עם כהר״פ במנוי כהרי״ע או לא ואמרתי להם גם אני הצעיר איני מסכים במנויו לסיבה ידועה אין ראוי להעלותה על ספר כבוד אלוקים הסתר דבר ומיד עמדו כולם ונשתדלו ומינו פרנס אחד ראוי והגון ה״ה הנבון כה״ר אברהם בכהה״ר יחייא צבע איש ישר ונאמן מהמיוחדים שבעדה והסכמתי עמהם במנויו ומיד אמרתי להם תדעו לכם כי הת״ח שבמח״ק כולם ירדו לטמיון נקשו לכל אשר להם ולא נשאר בלתי אם גוייתם דוקא לכן חזק ונתחזק בעדם וה׳ יגמור לטובה ויום ו׳ הביאו לי הפנקס כדי להוסיף לכל ת״ח ות״ח מה שראוי לו ולא רציתי ושלחתי אחר כמוה״ר חיים אליהו אביטבול ואוסיף מדיליה בפנקס כפי ראות עיניו וביום השבת שלחתי אחר יחידי קהלנו כולם כאחד ודרשתי להם דברי מוסר וכיבושין בשביל מצות הצדקה כי רבה היא ובפרט על צרת הת״ח כאשר יעיד עלי מלכו של עולם

1 כתובות קד. אראלים, מלאכים, ישעיה לג ז, ומצוקים מלשון מצוקי ארץ כנוי לצדיקים יומא לח:
2 תהלים קכב ד, מלשון יופי וקשוט.

ואח"ך נכנסו רודפי שלום ועשו שלום בינינו ומינינו גזבר אחר ירא אלוקים וסר מרע ה"ה הר' שלם בן שטרית והסכימו במנויו הת"ח כולם ויחידי קהלינו זה הוא גופא דעובדא בקיצור נמרץ ואני בתומי אלך ולא עלה בדעתי שידברו עלי דברים כאלה קשים ומרים אבל מה אעשה עונותי הטו אלה כך גזרה חכמתו יתברך ובאמת שתימהה רבתי יש על כת"ר שהאמינו...

כתב ידו של הרב יקותיאל אלבאז ז"ל

195

ב"ה

הנה אם באנו לדון דין זה לאשורו קשה הדבר לשמוע כמבואר בסי' שפ"ח [1] ונפקא מינה חורבא לעיני הגוים אשר ישמעון ולהיות שהאיש הלזה בבואו לפנינו קבל עליו את הדין והתודה ואמר איני כי אם יהודי ועשו בו כטוב בעיניכם וכמו שדין תורה נותן פייסנו הנגיד ישצ"ו להקל בעונשו ולקונסו דוקא בממון, ולהיות שבעת שנתמנה הנגיד ישצ"ו קבלו עליהם יחידי הקהל י"ץ בקוש"ח שכל מה [מי] שיערער עליו וכ"ש מי שידבר ל"ה כנגדו שחייב לתת מאתים מתקאלים שלא כדין וזה האיש דבר שפת יתר על הנגיד ישצ"ו ועל הצבור ראינו שלצד הפחות אף אם ימחול הנגיד והצבור בל"ה שדבר עליהם מ"מ מאחר שפיו ענה בו אי"ן הוו"א גוואי"ג [2] חייב הוא לתת סך מאתים מתקאלים כמו שנתחייב בקוש"ח בזמן מנוי הנגיד ישצ"ו ולהיות שהשר עז"א שלח לפנינו האיש הלזה לעשות לו משפט כתוב כתבנו וחתמנו מה שנראה בעינינו.

בכתב ידו של הרב יהודה אלבאז ס"ט

196

רב אחאי ורב רחומאי, כוליה גופאי, יקר תפארת, כולו כהדרת, אח עצמי ובשרי, הודי והדרי, החכם הותיק ויהי בשלם מר דרור [1] ומתרגימינן מירא דכייא, סולת נקיה, כהה"ר מרדכי אפלאלו נרו יאיר שאו"ר ל"ו ימצא [2], אכי"ר.

ראש על אר"ש בפלגות נהרי נחלי שלומ"י אמוני [3], מלמעלה מנ"ה שלמי"ם מרובים, והמה בכתובים, ונשיקת פנ"ק בעוהת"ר ועל טוב יזכר שמו, וה' עמו שש ושמח ישמח מהיכלו, קול רנה של תורה באהלו אכי"ר וגדול השלם שנתן לכל אנשי ביתו גדולים וקטנים, הנה שלם בחילם אכי"ר ואח עצמי כהה"ר יוסף מרדכי ישצ"ו יצא לקראת נשק נשיקת פני קדשו המסולאים בפז וכל בני ביתינו גדולים וקטנים שואלים ודורשים שלומו וטובתו.

אות לטובה ידיע להוי לידידי ואו"ע אין האד אזמעא די פאתת נקבאד וואחד לוולד מן אולאד בראברא ודכל לחבס ומנור אמא דכל לחבס סאפד לידי"ן הר' שאול בן הרוש וקאלו תעטיני סי פלוס מן דאך סי די כא יסאלך כאי לחאז בוגרין, נסיב באס נקדי חאזא או וואזבו ידי"ן שאול קאלו מנאיין יסאלי סי מא יסאלי, והיום יום א' סאפדלו שליח אכור

1 בחושן משפט סעיף יוד, מותר להרוג המוסר אפילו בזמן הזה... וכל הקודם להורגו זכה.
2 המוסר מסר לשר שהנגיד מורד בו.

וקאלו תעטיני באס נקדי חאזא הנה מה טוב מא כאנסי נקול לקאייד באיין כאי יסאלך — **אוו—תתם** — יעבי הווא אנץ וואנא אנץ, ומחמת זה דכל מעא ידי״ן שאול לכוף מחמת לקאייד עולן וידי״ן רפאל בן ברוך חתא הווא יכון מעלם עין עליה כאשר ידוע לנו אשע״ך בטחתי באהבתו כי כה יעשה וכה יוסף וזכור יזכור אהבת עט״ר הרב הגדול אבא מרי מו״ר זלה״ה אשר בודאי נפלאת אהבתו לך מאהבת נשים הן בחיים ובפרט מן הפרט לאחר פטירתו שבודאי הגמור יהיה עומד לידידו בעת צרה וצוקה לא יאונה לידידי כל און ונגע לא יקרב באהלו[4] אכי״ר עליהא תראלו איזה הדרך ישכון אור[5] ובעצתך תנחהו וברוח מבנתך תנהלהו אידא דהרלך תכרזלו סי בריווא לקאייד באס סי מא יווסלו מן האד לגוי דוקא אידא יחב יזרי מעאה סריעת נביא אידא סאלוסי יקבדו מנו מא כאנסי ימסי פחאלו וסי עול מצד לקאייד מא יווסלו הנה מה טוב דהרלך סי ענין אכור יעמלו לעיקר הווא מא יכדם גיר אראי דייאלך וש״ל איש חכם אתה ועשית כחכמתך דהרלך תכתבלו סי בריווא לידי״ן רפאל בן ברוך תנזהו עלא סי עול מא יתעמאלו דוקא אידא דעאה לצריעת נביא מליח לעיקר הווא ככל היוצא מפיך יעשה.

כתב ידו של הרב יקותיאל אלבאז ז״ל

תרגום

אות לטובה ידיע להוי לידידי ואור עיני שבשבוע שעבר נתפס אחד מבני בראברא ונכנס לבית הסוהר ואחרי כן שלח שליח לידיד נפשי היקר שאול בן הרוש ואמר לו תן לי איזה סכום ממה שנושה בך אחי לחאז בוגרין, ואמצא ממה להוציא הוצאותי, והשיב לו ידיד נפשי שאול, וכי מאין נושה בי איני חייב לו כלום. והיום יום א׳ שלח לו על ידי שליח אחר ואמר לו תתן לי במה להוציא הוצאותי הנה מה טוב ומה נאו לאו אגיד לשר שהוא (לחאז בוגרין) נושה בך — **אוו—תתם** — ויקח הוא חצי ואני חצי. ומפני זה נכנס פחד בלב ידיד נפשי שאול כי השר הוא איש עול ויכול להעליל עליו וגם ידיד נפשי רפאל בן ברוך (הנגיד) גם הוא יעלים עין עליו כאשר ידוע לנו. אשר על כן בטחתי באהבתו כי כה יעשה וכה יוסף וזכור יזכור אהבת עטרת ראשי הרב הגדול אבא מרי מורי ורבי זכרונו לחיי העולם הבא. אשר בודאי נפלאת אהבתו לך מאהבת נשים בין בחיים ובפרט מן הפרט לאחר פטירתו שבודאי הגמור יהיה עומד לידידו (להצילו) בעת צרה וצוקה, לא יאונה לידידי כל און ונגע לא יקרב באהלו אמן כן יהי רצון, לכן תראה איזה דרך ישכון אור (להצלת שאול הנז׳) ובעצתך תנחהו וברוח מבנתך תנהלהו. אם נראה לך תוציא איזה מכתב לשר בכדי שלא יגיע לו שום נזק מן הגוי הנזכר. ואם הגוי ירצה שיקריב תביעתו [נגד שאול הנזכר] לפני הערכאות יהיה מוכן ואם יצדק בתביעתו ישלם לו, ואם לאו יפטר ממנו, ושום עלילה לא יעליל עליו השר, אם הדרך הזאת נראית לך הנה מה טוב, ואם נראה לך לנקוט בדרך אחרת הוא מוכן, העיקר שהוא ילך רק אחרי עצתך. ושבח לאל איש חכם אתה ועשית כחכמתך ואם נראה לך שתכתוב איזה מכתב לידיד נפשי רפאל בן ברוך תזהיר אותו שהשר לא יעשה לו שום עול. ויהיה טוב אם יתבעהו לערכאות. ושוב העיקר שכל היוצא מפיך יעשה.

1 שמות ל כג.
2 שם יב יט, והפירוש בצק חמץ והמליצה כאן על אור ותאורה שתהיה מצויה לו.
3 שמואל ב ב, יט. והפירוש כאן דרישת שלום בנאמנות.
4 תהלים צא י. 5 איוב לח לט.

197

התר״ד

רישא דרישא, אבן הראשה, מר קשישא, ראשון לציון, הרב כמוהר״ר יהודה אלבאז נר״ו יאיר הולך ואור אל המרחם בשבעא דנחמתא ינחמהו ואורך ימים ישביעהו, עד עת מלך מלך וראה אצלו ציון אותו ואת נוהו, כי״ר.

קדמא לפני האני אזכיר שלמי צבור עד כי חדל לספור לאדון ולכל המחובר לטהור איש על מחנהו, יהי שלם בחלם ולא יטה לארץ מגלם [1], חיים עד העולם כי״ר אותותיו אותות האירו אל עבר פנינו וע״ע מה שאמר מעכ״ת מה שאנו נוהגין לעשות בפקידות [2] הוא ביצים ודגים וקצת פירות השייכים לפי הזמן זהו המנהג ויש שנוהגין לעשות נטילת ידים ומוציא וזה המנהג כבר נשתקע והמנהג הפשוט הוא פת הבאה בכסנין וביצים ודגים, ומעכ״ת לא יטריח עצמו להביא כ״א ביצים דוקא ולא עוד שהכל מצוי במחז״ק ביותר ובזול ובפרט רבוי חום הדרכים איפשר שיזיק וכו׳, וע״ע הבית דירה וכו׳ אהבת קדומים היא עומדת לעד שעל הדבר הזה נצטערתי אין די באר האם אנחנו נחשבנו כנכרים ב״מ או כמתים שאתם אומרים כדבר הזה על אנשים אחים מלידה ומבטן דור אחר דור, איך שיהיה דנתי מעכ״ת לכף זכות כי אמרתי אני אל לבי מרוב שיחו ויגונו וכו׳, והקב״ה ינחמהו ויזכהו לראות בביאת הגואל אכי״ר ואבקשה ממעכ״ת אם ירצה לצאת ביום תשעה באב סמוך לערב ממש וילין בכפר לבהאלל וקודם שיאיר היום ישים לדרך פעמיו כי בזה לא יכה אותו שרב ושמש כי צר לי מאד מצערו של צדיק בזמן הזה ומעתה רצון מעכ״ת הוא העיקר ובבואו למחז״ק מה שיראה בעיניו הוא יעשה והנה כל אשר יחפוץ מוכן ועלי מוטל לקיים מצותו, כאשר ה׳ אתו כ״ד אחיכם הקטון המשתתף בצערכם גם הוא חולה כמוכם.

הקטון ידידיה יס״ט

198

אור נערב, נר המערב, הרב המובהק, ומאיר כברק, דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא כולל תהלות ישראל מ״ו כמוהר״ר עמרם אלבאז נרו יאיר ויזהיר כאור החמה שבעתיים לטוהר כי״ר.

אחנפ״ה מאהבה רבה, אלף עולות יעלה שלומו שלמא דכן רב ושלם הבית עדיף ושלם הבנים בניך ה׳ עליהם יחיו דגן ויפרחו כגפן כי״ר.

אותותי אלה בקרבך קדוש לידע להודיע תעלם יא ר׳ באיין ידי״ן רפאל ז׳ ברוך מאסי לאענדכום נחית סיפד לקאייד עליה סי מא כפאך וזא לאענדי ורגבני נכתבלך וואחד לבריווא ונרגב פיה באס תספי כאטרך עליה וכא ידהר על הדין ועל האמת באיין כא יחבך בזאף וכא יקול באיין אנאס כסרו כאטרך עליה והווא סי מא עמל וכא יחבך בזאף וכא יעאוד עליך זמיע לכיר, ודאבא יא ר׳ נחב מן השם יתברך ומנך תוקף מעאה עלא אוזהנא

1 איוב טו כב.

2 בפקידות השבוע והשלושים של הנפטר, כנראה שהמכתב הזה נשלח אחרי פטירת ר׳ שמואל בנו של רבי יהודה שנפטר בעיר פאס בי״ב תמוז התר״ד.

ותצלחו מעא ידי״ן אברהם ן׳ מאמאן ומעא לקהל די תערפהום כלהום מכסר כאטרהום עליה ורא נתי כא תערף באיין שלם כיר מן כולסי מא יבקאווסי לקלוב מכסרין ווירזע כולסי אהבה ואחוה, וג״כ נחב מן לחאל ומניך תוקף חתא תפאסל ידי״ן ישועה ן׳ ברוך מעא לבאז והאד לענין די בין האד ישועה מעא לבאז אנאס כולהא כא תסהד ליהוד כולהום דייאלכום באיין ישועה כא יסאל להאד לבאז סך — בוו—תק—אוו—גוו — והראיה קבלת עדות עגדו באיין קאלו מא יכלסו גיר קדאם אנאס והאד לענין נתין ודאי תערף אס עטאה וואס באקי כא יסאל סי מא כפא עליך ודאבא אידא תחבו שלם יכון מסקם ומא תבקא מחלוקת הווא תוקף חתא תפאסל האד ישועה מעא אלבאז טרף יעטיה וטרף יסאמחו ועשית כחכמתך וויספאוו לקלוב ומא תבקאסי האד לעדאווא לאיין כא תערף יא ר׳ באיין למכזן האדא מא פיה אמאן נחייא כיף יקול ליום ונחייא אס יקול גדא, ופלחק די רבי דאהר באיין כא יחבך בזאף וכא יטלב עליך דעוואת לכיר וכא יקול אמן סאב תספי כטרך עליה והווא גיר עבדך ודי יחבלך רבי ילקיהולו, ודאבא נחב מן אלאה ומנך תעמל פוזהי ותעמלו שלם מעא די תערפו כלו מגאייר מעאה ותפאסל האד ישועה מעא לבאז באס מא יבקא כוואד ואיני כמזהיר אלא כמזכיר ואין להאריך כי אם בשלומך וטובתך וש״ר וכא תערף באיין ידי״ן ישועה ן׳ ברוך מא ידווזסי מתאעו וזא יסכי על סריף ורדתו אנא פעמים שלש וקולתלו חתא תעמל מעאה דין תורה ווידא מא עמלסי די יקולו אסרע עאד דאך לוואק יכון לקלאם ודאבא נחב מן לחאל ומניך תוקף חתא תספי האד לענין והאדי אוזהי ענדך ומא תכליסי שנאה תבקא בין האד נאס וש״ר ע״ה ב״ה.

מרדכי אפלאלו יס״ט

תרגום

[1] אותותי אלה בקרבך קדוש לידע ולהודיע לך רבי, שידיד נפשי רפאל בן ברוך נוסע אצלכם כי שלח אחריו השר לא נעלם ממך. ובא אצלי ובקש ממני שאכתוב לך ואבקש עליו שתטהר לבך עליו, וכנראה שעל הדין ועל האמת הוא אוהב אותך מאד, וטוען שאנשים רכלנים קלקלו היחסים עליו והוא לא עשה כלום ואוהב אותך ומספר עליך כל טוב. ומעתה רבי, אבקש מהשם וממך תעמוד עמו למעני ותשלים אותו עם ידיד נפשי אברהם בן מאמאן, ועם הקהל שאתה יודע שהם לא מרוצים ממנו, ואתה יודע שהשלום הוא טוב מן הכל, ועל ידי השלום יטהרו הלבבות וישוב הכל אהבה ואחוה. וכמו כן אבקש מהזמן וממך תעמוד לפשר ידיד נפשי ישועה בן ברוך עם אלבאז וענין התביעה שיש בין ישועה עם אלבז, הכל אומרים ומעידים כל האנשים שלכם שישועה נושא באלבאז סך — בוו—תק—אוו—גוו — והראיה קבלת עדות שבידו שבה נאמר (שאלבאז) אומר לו שלא יפרענו כי אם בעדים והענין הזה בודאי שאתה יודע כמה פרע לו וכמה נשאר חייב לו כל דבר לא נסתר מנגד עיניך, ומעתה אם אתם רוצים בשלום ישר ולא תשאר שום מחלוקת, תעמוד עד שיתפשרו ישועה עם אלבאז חלק מן החוב ישולם וחלק ימחול בו ועשית כחכמתך ויטהרו הלבבות ולא תשאר הטינה והשנאה. יען כבוד הרב עליך לדעת שהממשל אין בו אימון ויש הפרש בין מה שאומר היום ובין מה שאומר למחר, ולפי האמת של השם נראה (שישועה) אוהב אותך במאד ומאחל לך כל טוב, ואומר בפה מלא הלואי שתשנה את יחסך עמו לטובה והוא יהיה לך לעבד ומה שיאחל לך יאוחל לו, לכן אני מבקש מהשם וממך

1 ראה למעלה תעודה 165

תעשה למעני ותשלם אותו עם כל מי שאתה יודע שיש לו עמו שום רגון או מריבה, ותפשר ישועה עם אלבאז הנזכר, והעיקר שלא ישאר שום ערעור ואיני כמזהיר אלא כמזכיר ואין להאריך כי אם בשלומך וטובתך ושלום רב, ועליך לדעת שידיד נפשי ישועה בן ברוך, לא יוותר על ממונו ובא לקבול לפני סריף (כהן דת שלהם) והחזרתיו פעמיים שלוש ואמרתי לו תעמוד עמו לדין תורה ואם לא יבצע מה שנותן הדין אותה שעה נראה מה לעשות. ולכן אני מבקש מהזמן וממך תעמוד עד שיגמר הענין הזה [התביעה של ישועה נגד אלבאז] ותעשה למעני ופני יהיו נגד עיניך. ולא תניח השנאה בין האנשים הללו ושלום רב עבד השם ברוך הוא **מרדכי אפלאלו**.

199

ב"ה

הרבנים השלמים, הדייגים המצויינים כמוהר"ר מימון בירדוגו נר"ו וכמוהר"ר יעקב בירדוגו נר"ו ישמרם השוא"ל אכי"ר.

אחד"ש ידרשהו אלוה ממעל [1] ונוה צדיקים יבורך [2] ברכות שמים מעל וכו' [3] אותיותינו אלה יביעו ידברו [4] על אודות האשה הקושי"ת [5] מסעודא אשתו של הר' יהודה בהי' אברהם אביטבול ומת' ן' אלחדאד שממחנינו זה והוא מתגורר במח"ק ועושה שם מלאכתו ובאה קובלת לפנינו אודות בעלה הנז' שהלך למ"ק זה ט"ו חדשים והניחה בחוסר כל והיא מינקת והרעב כבד בארץ [6] ונלאית נשוא ונלאו קרוביה לשאת אותה ואת בתה וכשראתה צרתה צרה עמדה והשכירה שליח אחד הר' דוד אפרייאט ללכת אל מ"ק לכופו לפני מעכ"ת ולהביאו לעשות לה משפט כתוב או לזון או לפטור ולכן אליכם המצוה הזאת דייני האמת והצדק לכוף אותו בדין ולמהר לשלחו מן הארץ לבוא לעשות דין ומשפט להעלובה הנז' ושכר מעכ"ת כפול ומכופל מאת אלהי השמים ולכת"ר החיים והשלם נא"ה דור"ש.

יהושע ישי"ר ס"ט　　**יהודה אלבאז** סל"ט　　**עמור אביטבול** סי"ט

ידידי נפשינו החכמים השלימים הדייגים המצויינים עליונים למעלה ישצ"ו.

אחד"ש שירבה ונ"ץ יבורך זאת או' כי זה כמה משבא איגרת שלכם לידי ע"ע הנ"ל ומיד שלחתי אחריו וגזרתי עליו שילך למח"ק לעשות לאשתו משפט והוא התחנן לעשות לו קצת זמן לאסוף פזוריו ונדחיו וקבעתי לו זמן לער"ה שעברה ונקוש"ח בשי"ת שאם לא יהיה שם בר"ה שיפ' לעניים סך — **אוו** — וקרוב לזמן הנז' בא לפני הוא ואברהם ן' גנו וא"ל ששכר אדם א' בסך — **קם** — להביא אשתו לכאן ואם לא תרצה שיעשה לה משפט כתוב ושוב באו לפני ואמרו שהשליח לא מצא דרך לשם וחזר ועכשיו שבאה האגרת הזאת הב' ע"י מוביל ב"ד גזרתי עליו שילך עמו ולא יתעכב אפילו רגע וכן עשה והרי הוא הולך

1 איוב ג ד.　　2 משלי ג לג.　　3 בראשית מט כה.
4 תהלים צד ד.
5 מליצה מתיבת הכושית (במדבר יב א) לקושי"ת, אשה שקשה בטבעה.
6 בראשית מג א.

והניח כל אשר לו בכאן כי כך גזרתי עליו שלא יתעכב בשביל כן עד שילך ויעשה משפט או יתפשר ויחזור לאסוף נדחיו ושלם כת״ר ישגה מאד ואתם שלם וכאל״ש.

ע״ה מימון בירדוגו סי״ט

200

להיות שהכ׳ עיישא אל׳ כמה״ר מתתיה אבן זכרי ז״ל והכ׳ דונא בתה אשת כהה״ר אהרן אפרייאט נפלה מחלוקת בניהם ובין הכ׳ גראסייא דמת׳ הרושא אל׳ הי׳ מסעוד הן׳ חמו ידי׳ אדב׳ ובתה הכ׳ רבקה אשת הר׳ יהושע נחמני, והיתה להכ׳ רבקה הנז׳ בת אחת ובתוך זמן מחלוקתם נטתה למות והלכה הכ׳ גראסייא הנז׳ והזמינה ערכאות של גויים וכתבה תדמייא דרוח[1] על עיישא ובתה דונא הנז׳ וכשמתה הבת הנז׳ שלח השר ותפס ליהושע הנז׳ ולהי׳ רפאל אברהם אחי עיישא הנז׳ ועמדה גראסייא הנז׳ וקבלה לפני השר וכתב אגרת לשר סי לקאייד פאראג׳י עז״א על רזא דנא, וקודם שלוח השר האגרת הנז׳ בא לפנינו הר׳ דוד אחי עיישא הנז׳ לפי שרפאל אברהם הנז׳ היה בבית הסוהר וכהה״ר אהרן אפרייאט הנז׳ והזמינו את גראסייא הנז׳ לפנינו והתרו בה התראה גמורה לאמר דינא קא בעינא כי מקבלים הם עליהם כל מה שיחייב הדין ד״ת שת״ת, ולכן תראה כדת מה לעשות שלא לשלוח האגרת הנז׳ ואם באולי הגיעו הדברים לשר הנז׳ והגיע לשום אחד מהם שום נזק ודררא דממונא הן רב הן מעט על גראסייא ובתה הנז׳ להדר וקבלה התראתם בתשובתה אמרה שעכ״פ יגיעו הדברים לשר ואפ״ה אם הגיע להם דררא דממונא יעשו עמהם מה שהדין נותן ולראיה בידם ח״פ והיה זה...

בכתב ידו של הרב **יקותיאל אלבאז** ז״ל

201

מודע לבינה כי הגיעני כתב גלילי אצבעותיו הנעימים ואעלוז... רבה כמוצא שלל רב, ועל אודות רביעא דתסיירא[1] תגיע ליד ידידי עם מוביל כתבא דנא צרורה בכנף הכיס ועשב הרפואה בתוך כיס אחד לכלנה, ושאלתי לנשים אודות החולי ההוא ומה משפטו ומעשהו ואצו אותם לשאול את מי שיש לו ידיעה לדעת מה זה והם לא ידעו ולא הכירו בו ולא נודע להם מה טיבו ומי יתן ידעתי ואמצאהו ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניו אחת שאלתי מאת ה׳ יעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואיה ומכאוביה שברמ״ח איבריה ושס״ה גידיה ולכת״ר החיים והשלם מאדון השלם, ואגב חדא תרתי אבקשה מאת שאהבה נפשי בנא ובקשה לקנות לי רצועות של תפלין מעובדים לשמם והעור יהיה רך וטוב ויהיו רחבים ולית דין צריך בושש והרי זה בבל תאחר כי השעה צריכה ושכמ״ה ואין מזרזין למזורז.

כתב ידו של הרב **אליהו הרוש** ז״ל

1 שטר בערכאות בהודאת המוכה שהחכהו פלוני שאם ימות, הלה שהכהו ישלם כופר נפש ויענש.

1 עשב לריפוי מחלת ההשלכה: מחלה שלא ידעו מקורה קראו לה ״תסיירא״.

202

פני [1] מש״ה כפני חמה [2], מש״ה מש״ה לא פסיק טעמא [3], להוציא לאור כל תעלומה [4], מעוז ומחסה לנפש עגומה, עושה ומעשה והוא יושב בניות ברמה [5], שאו״ל שאלתי ישוע״ה [6] מטובתך אל תמנע ממני גאל לך אתה את גאולתי [7] כי הגיע עת הפקודה ובאו ימי השלם [8] והנוגשים אצים [9] מראותם נא״למתי דב״הלתי נג״רזתי ובדברם עמי נד״כיתי גה״ייתי נש״כחתי נת״מסמסתי ואביט ואין עוזר [10] אין נודד כנף אין פוצה [פה] [11] אתה עתה ברוך נמ״אסתי ננ״אצתי נס״כלתי ובשכבי נע״ויתי נפ״וגותי נצ״טערתי ובקומי נק״לותי נר״גזתי נש״כחתי נת״מסמסתי ואביט ואין עוזר [10] אין נודד כנף אין פוצה [פה] [11] אתה עתה ברוך ה׳ [12] עשה למען שמך לעמוד בפרצה הזאת כדכתיב לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו [13] עשה למען בנך שהוא בני ובתי שהיא בתך והילד שמואל הקטן הנולד לי ולך ואל תשמע לקול מלחשים כתות שאינם מקבלים פני שכינה [14] שסימנם מ ל ח ״ ש [15] כי רגליהם לרע ירוצו [16] וימהרו לשפוך דם האומרו וכו׳ [17] לא כאלה חלק אדם חי ירא ה׳ שומע בקול עבדו [18] וזכור תזכור כי תורתי בלבך ובעל הגמול ישלם גמולך ואל תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך [19] המברך בכ״ב אותיות התורה אתה ה׳ תא״שרהו, כל היום תב״רכהו, מעלה מעלה תג״דלהו, על במתי האושר תד״ריכהו, הוד והדר תה״דרהו, אורח מישור תו״ריהו, לטובה תז״כרהו, בקרב שנים תח״ייהו, בטובתך תט״יבהו, בכל אורחותיו תי״שרהו, בשיבה טובה תכ״לכלהו, באורח משפט תל״מדהו, עטרת תפארת תמ״גנהו, במעגלי צדק תנ״חהו, בחסדך תס״עדהו, כצנה רצון תע״טרהו, מריבי עם תפ״לטהו, כאישון בת עין תצ״רהו, לעבודתך תק״רבהו, מכל און תר״חקהו, ממכשול תש״מרהו, עליון תת״נהו, ובכל אשר יפנה ישכיל כי״ר נאם הכותב ברפיון ידים [20], ופיק ברכים [21], עיני עיני יורדה מים [22].

שאול ישועה

1 מכתב מהרב שאול ישועה אביטבול אל תלמידו הגזבר הנאמן משה אלבאז אבי חתנו רבי יהודה אלבאז, במכתב כנראה בא לבקש מאת מחותנו לשלם חובותיו, ואולי חובות המוטלים על הקהל, סדר המכתב בא בחרוזים המתנים צרותיו על סדר אלף בית, בו מתחנן אליו להצילו מצרתו למען שמו משה ולמען בנו יהודה וכלתו רבקה בתו, ולמען הגכד שמואל (הרב שמואל אלבאז), ובסוף באו גם הברכות על סדר אלף בית כ״ב אותיות התורה.

2 ב״ב עה.

3 אדרא רבא, בספר הזוהר פרשת נשא.

4 איוב כח יא.

5 שמואל א, יט, יח.

6 שמו ברמז שאול ישועה.

7 רות ד, ו.

8 הושע ט ז, הגיע זמן שעליו לשלם.

9 שמות ה יג. 10 ישעיה סג ה. 11 שם י יג.

12 בראשית כו כט. 13 תהלים כו כג. 14 סוטה מב.

15 מ׳ספרי לשון הרע, ל׳צים, ח׳נפים, ש׳קרנים.

16 ישעיה נט ז.

17 ערכין טו: למספרו ולמקבלו ולאומרו.

18 ישעיה נ י. 19 ברכות ז. 20 ירמיה מז ג.

21 נחום ב יא. 22 איכה א טז.

203

התר"ד *

אור עינינו, וגאון עוזינו, ציץ ישענו, ומשוש תפארתינו, הרב כמוהר"ר יהודה אלבאז נרו יאיר ואל משמים, ישלם נחומים לו שבעתים כי"ר.

קדמא לפני אדברה נא שלם לך ולזרעך אתן, יחיו עולם, ולא יטה לארץ מנלם [1], יאר ה' פניו אליהם, ונגע לא יקרב באהליהם, ה' צבאות יגן עליהם [2], והיו כהויתן [3], רבים וכן שלימים תרב גדולתם, כי"ר והדר מצלינא מצי"ל [4] עני למען חייך וחיית ורבית, אחלה פני קודשו שיעשה למען ברית אבות שיסיר קצת מלבו עם היות שבעונותינו הרבים אין לי פה לדבר דברים כאלו כי הן בעון עלה הכורת ויקח לו משם מחמד עינינו חמדת הלבבות הן האדם היה כאחד ממנו [5], אבל אין לנו אלא להצדיק דינו צדיק הוא ואנחנו מרינו, וכל היום גודל צערינו ואנחותינו בשביל מעכ"ת שאין בו כח הסבל לאבל המר הזה לעת זקנתו, בעונותינו ולא נעלם מה שכתב בן סירא וכו' [6] ואתה קדוש תקבל יסורי בוראינו באהבה כי כך גזרה חכמתו יתברך עמקו מחשבותיו וחמד נפשו של צדיק להשתעשע בצל קורתו לכפרה קאתי וכפר בעדו ובעד ביתו [7] נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ [8] אכי"ר, עד בשחק נאמן כי לפי דעתינו כמעט נאכל חצי בשרינו ממש כי אין דבר חוצץ בינינו כאשר תוכן לבות הוא יכין והן עתה כבר בנינו האלבולד"ו [9] כנהוג, ועשינו פקידת השבוע בכל תיקון המועיל וקרינו משניות לעלוי נשמת הצדיק, ועשינו כל הצורך הנהוג והבנין של המצבה שמרתי עד עת שיבוא מעכ"ת לפקידת החודש כאשר ציוה עלי בכתב חזרתי על המקרא למען קדוש ישראל תסיר קצת צער ויגון מלבך כי בעונות אין בזמן הזה גוף שיכול לסבול הצער והיגונות ובפרט מעכ"ת שהוא תשוש כח וידעתי נאמנה שבדבר קל יגיע צער גדול לא יאונה לצדיק כל און [10] כי"ר אשע"ך תדבר אל לבך ותנחם עצמך שכך גזרה חכמתו יתברך ואין לנו להרהר אחריו כ"ד העבד אחיכם הקטון אשר הוא חולה כמוכם ומיצר בצרתכם.

ידידיה יס"ט

204

התקנ"ח

ב"ה

יחידי ומנהיגי קהל קדוש קהל צפרו יע"י הלא המה הר' דוד הכהן והר' משה ה"ן אלבאז וה"ר אברהם אחיו וה"ר שלמה ה"ן מאמאן ישמרם השוא"ל אכי"ר.

* מכתב זה על פטירתו של רבי שמואל אלבאז ז"ל בעיר פאס י"ב תמוז התר"ד.

1 איוב טו כט 2 זכריה ט טו. 3 מליצה מדברי הגמ' ברכות יג.

4 תהלים לה יוד לשון הצלה וכאן המליצה מלשון תפלה, צלותא.

5 בראשית ג כג.

6 בפרק לח פסוק יד—יז הורד דמעה למת בני וספד עליו כעל הות נפשך: ואחר הנחם מתוגתך כי תבואת תוגה מות וכל כאב לב יחליש וימית.

7 ויקרא טז ו. 8 תהלים כה יג.

9 הבליטה העליונה בבנין הקבר שעליה מדביקין המצבה BULTO, בספרדית דבר הבולט.

10 משלי יב כא.

אחדש"ו כמשפט שמועה שמענו, ותרגז בטננו, שמועה מבהלת הרעיונים ומשעממת הדמיונים, באיין ליום קאם החכם כהה"ר שלמה אביטבול נר"ו וחב יבני אצלא תמא שלא כרצון ה' ושלא כרצון יריאיו, לאיין מא יקדר חתא ת"ח יבני אצלא גיר אידא ענדו חזקת בתי אבות די ענדהום אשררה ומא די מא ענדהום שררה די חזקת בתי אבות מא יזברשי יעמלהא, והכי נמי חתא הווא מא ענדו שררה מאבותיו וכיף יזבר יכון פורץ גדרם של ראשונים די עמלו להסכמה באיין חתא ת"ח מא יג'בר יעמל צלא מחדש ודי יעמלהא קאי בארור משיג גבול רעהו, דאין לך השגת גבול כתר מן האדי, עליהא הא חנא מחדשים להסכמה למען תוסיף תת כחה באיין ג'מיע ת"ח אוו המוני די יקום וויבני שי צלא מחדש דון אצלאוואת די כאיינין ליום רא חנא גוזרין עליו בנדוי ובחרם ובשמתא מפי הגבורה בכח תורתנו שתת' והבדילו ה' לרעה ומחה ה' את שמו מתחת השמים ויחולו על ראשו י"א ארורים שבמשנה תורה לא די יבניהא ולא די יכון מחזיק ביד די יבניהא ובכלל החרם ג'מיע ליהודי די ימשי מן צלאתו ויצלי מעא האדאך די יכון עובר ויבני אצלא חיוייא דרבנן ליטרקיה דלית ליה אסוותא ושומע לנו ישכון בטח ושאנן ובצל שדי יתלונן אכי"ר נאם החו"פ פאס יע"א בש"ש טו"ב בסדר עד אנה מאנתם לשמר ובשנת והוכיח ב מ י ש ו ר לפר"ק ושלמכון ישגא ואתם שלם מאדון השלם ורב השלם.

אליהו הצרפתי סי"ט **שאול סיריו** סיל"ט **יהודה ן' עטר** יס"ט
ידידיה משה נר"ו בה"ר **מנחם** נ"ע **מונסונייגו** סילט"א **רפאל דוד אבן עטר**

תרגום

אחרי דרישת שלומכם וטובתכם כמשפט שמועה שמענו, ותרגז בטננו, שמועה מבהלת הרעיונים ומשעממת הדמיונים שהיום עמד החכם כבוד הרב רבי שלמה אביטבול נטריה רחמנא ופרקיה. ורצה לבנות בית כנסת אצלכם שלא כרצון השם ושלא כרצון יריאיו. יען ששום תלמיד חכם לא יוכל לבנות בית כנסת רק אם יש לו חזקת בתי אבות שיש להם שררה. אך מי שאין להם שררה של חזקת בתי אבות אינו רשאי לבנותה, והכי נמי גם הוא אין לו שררה מאבותיו, ואיך תמצא ידו לפרוץ גדרם של ראשונים שעשו הסכמה ששום תלמיד חכם אינו רשאי לעשות בית כנסת מחדש, ומי שיעשנה קאי בארור משיג גבול רעהו דאין לך הסגת גבול יותר מזה. על כן אנחנו מחדשים ההסכמה הזאת למען תוסיף תת כחה. שכל תלמיד חכם או אחד מהמון העם שיעמוד ויבנה איזו בית כנסת חדשה, חוץ מבתי כנסיות הקיימים כעת, הרי אנחנו גוזרין עליו בנדוי ובחרם ובשמתא מפי הגבורה, בכח תורתנו שתתעלה, והבדילו ה' לרעה, ומחה ה' את שמו מתחת השמים, ויחולו על ראשו אחד עשר ארורים שבמשנה תורה, וזה יחול על מי שבונה, ועל מי שמחזיק ביד מי שבונה, ובכלל החרם כל יהודי שיעזוב בית כנסת שלו ויתפלל עם מי שעובר על החרם ויבנה מחדש, נחש של חכמים שאין לו רפואה ישכנו. ושומע לנו ישכון בטח ושאנן, ובצל שדי יתלונן, אמן כן יהי רצון. נאם החותמים פה פאס יעזרם אל בשם שלום טובה וברכה בסדר עד אנה מאנתם לשמר ובשנת והוכיח ב מ י ש ו ר לפרט קטן ושלמכון ישגא ואתם שלום מאדון השלם ורב השלום.

* עיין בספר הלכה למשה א"ח סי' ח.

205

אמת הדבר שזה ימים באה אלינו פס״ד מחכמי ודייני פאס יע״א [1] על עסק זה הב״ה שרוצה להוסיף החכם השלם כהה״ר שלמה בוטבול ולראותינו שהחכמים ישצ״ו שהפריזו על המדה וכיילי ליה לכהר״ש הנז׳ בקבא רבה [2] גזירות קשות ונח״ש כרוך בעקיבו ברחנו מהפסק ההוא כבורח מן הנחש כי לא ידענו טעם לכל החרדה ההיא ותלינו הדבר שמא ואולי יש בלבם של החכמים יש״ץ על כהר״ש הנז׳, ועם ששמועת הח׳ הנז׳ טובה היא אצלינו מאד מעוברים ושבים מעיר צפרו וממתא פאס יע״א, אמרנו שמא גרם החטא וטבא הוי בישא [3] ח״ו וכ״ש כשהחכמים יש״ץ חכמי פאס יע״א ובפרט הא׳ המיוחד [4] שלפי הנשמע הר״ש הנז׳ הוא כבנו ותלמידו והגיעה שעה שכעס עליו כ״כ ודאי למיחש מיבעי ועם שלפי הדין לא נר׳ לקוצ״ד לעכב ולגזור מלחדש ב״ה בעירו, משכנו ידינו וקיימנו בעצמינו יפה שתיקה לחכמים [5] ובפרט שלא שמענו דברי הכת הב׳ הוא ניהו הר״ש לא נהיה נדרשנו ללא שאלו ושוב הוחזר הפסק לידינו פ״ב ואחר הדחק כתבנו עליו בקצרה, וזה תוכן דברינו שם עם היות שלא מצאנו מקום מן הדין לעכב על הרוצה להוסיף ב״ה אם הוא ראוי ויש בו מתנאי הש״ץ מ״מ פשט המנהג בכל המערב שאין שום יחיד רשאי להוסיף ב״ה אם לא ברשות הקהל והב״ד שבעיר, ובעיר צפרו היום אין שם ב״ד קבוע והב׳ שנתמנו לדיינים שם א׳ מהם תובע וא׳ מהם נתבע ולזה צריכים להסכמת ב״ד של מתא פאס יע״א דצפרו בתר פאס גרירא וכיון שחכמי פאס גזרו עליו שלא לעשות לא יוכל לעשות בלי רשותם וקיים עכ״ד.

והן עתה ששלחו אלינו ק״ק קהל צפרו צווחים ככרוכיא [6] כי צר להם המקום והרבה בני אדם מתבטלים מהתפלה לסיבת הדחק כאשר שלחו אלינו כמה שטרי כתי עדים כולם ת״ח עונים ואומרים כי כן אמרנו מעתה אין להמנע מלחוות מה שיורונו מה׳ כי המניעה מזה הוא ח״ו בכלל ועצומים [7] ולזה נשוב להרחיב הדברים אשר קצרנו בא׳ ולגלות דעתינו ונאמר כי חזרנו על כל צדדים וצדי צדדים לראות אם יש טעם מן הדין לעכב על מי שרוצה להוסיף ב״ה בעיר אם הוא ראוי ויש בו מתנאי הש״ץ ולא מצאנו שאם באנו לעכב עליו מצד מה שמקפח וממעט הנאת אחרים שכבר החזיקו באותה הנאה כבר נפסקה הלכה בגמ׳ והובא בש״ע סי׳ קנ״ו ס״ה היה שם במבוי א׳ מבני מבוי אומן וכו׳ או שהיתה שם מרחץ או חנות או ריחים ובא חבירו ועשה מרחץ אחרת כנגדו אינו יכול למונעו ולומר לו אתה פוסק חיי ע״ך, ולהבדיל כמה הבדלות לגבי ההנאה ב״ה ומרחץ וטחון שוים הם וה״נ בנד״ז שכל היושב במקומו ובאים אצלו מאליהם אין בזה הסגת גבול כמו שעושה מרחץ וטחון בצד של חבירו וכ״ש אם אינו עושה אותו בצדו ובטי״ד סוס״י רמ״ה וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תנוקות כדי שיביאו התינוקות שאצל זה לזה אין יכולין למחות בידו שנא׳ ה׳ חפץ וכו׳ עכ״ל ובאמת שיש לדקדק למאי אצטריך הרב

1 ראה למעלה תעודה 204.
2 מדדו לו במדה גדולה של גזירות וכו׳ והוא מהגמ׳ קדושין עט: כיילי ליה בקבא רבה ופירש״י שם.
3 ברכות כט. ושם בגמ׳ גמירי טבא לא הוי בישא.
4 הרב אליהו הצרפתי, וראה תעודה לעיל 19.
5 פסחים צט.
6 קדושין מד. ״עוף כמו עורב״ ראה בערוך השלם ערך כורכיא.

לטעמא דה' חפץ תיפוק ליה שאפי' מרחץ או ריחיים שאין שם מצוה אינו יכול למחות כמ"ש בח"מ ובשלמא בגמ' ניחא דאחר שהביא פלוגתא במרחץ וריחיים שרב הונא סובר שיכול למחות בידו משום דנחית לחיותיה סיים בגמ' ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי לעכב דאמר מר (עזרא וכו') קנאת סופרים תרבה[7]* אבל הפוסקים שפסקו דלא כרב הונא א"כ למאי אצטריך כלל לכתוב דין דמלמד תינוקות וצ"ל שכתבוהו ללמוד דאף היכא דמעכב במרחץ וריחיים כגון גר ממ"א שאינו נותן עמהם מנת המלך דקי"ל דיכולין לעכב עליו במקרי דרדקי שהיא מצוה אין יכולין לעכב עליו ומעתה נ"ד בין אם נחשוב תוס' ב"ה מצוה בין אם יאמר אומר שאינה מצוה עכ"פ אינם יכולים למונעו כיון שהוא מבני העיר, כ"ש דודאי מצוה היא לפי מ"ש והעידו כמה כתי עדים ת"ח שהבתי כנסיות שיש שם דחוקים הרבה ומתבטלים מהתפלה בשביל דקדוק המקומות אדרבא צריכין אנחנו להחזיק טובה למי שמזכה הרבים כי ידוע שטבע קצת ההמון כדעת התינוקות שאז"ל תינוק הבורח מבית הספר[8] וכל שימצאו קצת דוחק בב"ה מיד יוצאים או באים לידי מחלוקת שהוא אחד מהמונעים קבלת תפלה לשמים ח"ו ולא בשביל שתתרבה ההנאה לאחד נהיה מבטלין הרבים, ואם באנו לעכב על זה המוסיף ב"ה משום דבזה הוייא לאחרים שכבר החזיקו הורדה בקדש וקי"ל מעלין בקדש ולא מורידין, הא ודאי אין כאן הורדה כלל כל שהאחד במקומו ובכבודו, ובגמ'[9] כשהיו מצדדין להוריד לר"א ן' עזריה כשמינוהו במקום ר"ג אמרו היכי נעביד נעבריה מעלין בקדש ואין מורידין אלא לידרוש ר"ג תלתא שבתי וראב"ע חד שבתא ע"כ הרי מוכח דכל שאין מעבירין אותו לגמרי לא מקרי הורדה, והכי מוכח ג"כ מההיא דאמרינן ביומא די"ב דגרסי' התם ת"ר אירע בו פיסול ומינו אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט לכ"ג משום איבה כהן הדיוט משום דמעלין בקדש ואין מורידין ע"כ, הרי דכל שנשאר עליו שם כ"ג ואם עבד בשמנה בגדים כשר לא מקרי הורדה, כ"ש וק"ו בנד"ז שנשאר הראשון במקומו שאין נקרא כלל הורדה, ועם היות זה פשוט אין צריך לראיה אחרת מצאנו הדבר מפורש למוהר"ר יעב"ץ זלה"ה על נדון כיוצא בזה וז"ל, נשאלנו על עיר אחת שיש בה ב' או ג' חכמים ש"ץ ויש ת"ח אחר או ב' זולתם ורוצים גם הם לעמוד ולשרת בשליחות צבור וליהנות גם המה בהנאות הצבור והא' מעכבים על ידם לומר שכבר החזיקו בזה ואין לאחרים להסיג גבולם.

ת ש ו ב ה: אם האחרונים הגונים וראוים לכך אין הא' יכולים לעכב מלהגדיל תורה ומה שטענו שכבר החזיקו הם בזה הן אמת שאפי' באו אח"ך גדולים מהם אין יכולים לסלקם דמעלין בקדש ולא מורידין וכו' אבל להוסיף עליהם לא מקרי הורדה לראשונים אלא ישוטטו רבים ותרבה הדעת ואפי' קטנים מהם מוסיפים כל שהם הגונים וראויים לכך, ואדרבא צריכים הראשונים לקבל האחרונים בשמחה דמתכא דרחמנא אכלי כולהו שבט ה ת פ " ז ע"כ וחתום הרב זלה"ה ע"כ נמ"ך תוך פסק אחד לחכמי פאס האחרונים[10], באופן שאין שום טעם לעכב על הרוצה להוסיף ב"ה אם הוא ראוי ויש בו מתנאי הש"ץ כ"ש בנד"ז שיש טעם נכון לתוס' ב"ה כדי שישבו העם מרווחים אחר שיש בידו הסכמה מבני

7 משלי ז כו ודרשו חז"ל זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה, סוטה כב:

7* ב"ב כא: 8 שבת קטז. 9 ברכות כח.

10 פסק זה נדפס בספרו משפט וצדקה ביעקב ב, סי' קצב.

קהלו רובם ככולם שמזהירים אותו לעשות בה״כ ונתנו טעם נכון לדבריהם כמבואר בשטר ההסכמה שבידו ושהוא מרוצה לרוב הצבור אין ביד שום אדם כח לעכב עליו.

אכן להיות שבעיר הנז׳ מימות עולם לא נהגו לעשות בה״כ של יחיד רק כל הבתי כנסיות הם של הקהל ואם כה יעשה כהר״ש הנז׳ הויא מילתא דתמיהא נגד המנהג והוא מנהג נכון מיוסד על אדני פז מכמה טעמים נגלים וניכרים וכמו שכן עלתה הסכמת חכמי פאס הראשונים ז״ל בתקנה מש׳ כי אם בזאת י ת ה ל ל לפ״ק שאין רשות לשום יחיד להוסיף ב״ה אם לא שימסרנה לקהל וכן יסדנו בעירינו זאת מתא מכנאס יע״א תקנה בחרם חמור שלא להוסיף ב״ה אם לא שתהיה של הקהל, וכן אנו אומרים עצה טובה לק״ק צפרו יע״א הגם שמן הדין יכול הר״ש לעשות ב״ה לעצמו מ״מ טוב לו לעשות דבר שתהיה רוח כל החכמים נוחה הימנו והוא שהמקום ההוא אשר הכין לעשות בה״כ יזכה אותו לקהל ז״ג בשומתו עם כל ההוצאות שהוציא עליו הכל יפרעו לו הקהל ואם לא השיגה ידם יעשו אותו מש׳ בידו לזמן קצוב ויכתבו ויחתמו תחילה שטר מכר לקהל בלי ערמה וקנוניא כלל ואח״כ שטר מש׳ מהקהל להר״ש והקהל יכתבו ויחתמו בידו לזכות לו שררת בה״כ לזמן שירצו או כל ימי חייו לאורך ימים ויכתבו בטוב טעם למה כי הוא מהנושאים עול הצבור, ועל הצבור ליהנות דייניהם דרך כבוד זה הנראה לנו בדין זה וצור ישראל יצילנו משגיאות כי״ר וקיים.

יקותיאל בירדוגו סי״ט **רפאל בירדוגו** סלי״ט

כפי עדויות העדים שכמה בני אדם נמנעין מלהתפלל מחמת שאינם מוצאים מקום להתפלל בבה״כ אלא הולכין לישב ברחובה של עיר מחמת הדוחק ומחמת זה מתקוטטים בני בתי כנסיות ויושבים ברחובות קריה גם בניהם אינם מוצאים מקום לישב בו הדין הוא שהרשות בידם לחדש בה״כ כדי לישב מרווחים וכמ״ש בפסקי הראשון שכתבתי וקיים.

ברוך טולידאנו ס״ט

206

ב״ה

החכמה והמדע מקנה קניינו, על כסא המשפט ישב ועמד על כנו, רעיוניו זכים ודיעותיו ברורים, המאיר לארץ ולדרים, החכם השלם והכולל הדו״מ כמוהר״ר ישועה אביטבול משי״ח נר״ו.

אחר נשיקת עפר ארץ לפני אדוני ואחרי התחננני לפני צור ישראל יתמיד בבית כת״ר השקט ובטחה, ותמיד ישמע בו קול ששון וקול שמחה, באתי באותות שתים עמומות מנהמות כיונה, ל״ו יסבו בלכתן, ותעל שועתם בכל צרתם, מול אור פניך כי רציתם, אודות האיש יוסף ן׳ יהודה עולייל שהסיתני ופתני הוא ומכלוף אחיו, בהתחננם בקולם לפני עבדך ואיפת להם ונלכדתי בידם כצפור האחוז בפח וכדג הנאחז במצודה רעה, ונתתי לו עיס׳ מלבד השטר שהיתה נושה בו ולא עוד אלא שהלויתי לו חטים ומעות ובכל צרתו ל״י צר שבכל עת שהיה לו דבר בא אלי מצטער ומתחנן ולא מצאה לאל ידו ועבדך חונן ונותן ומיום שנטל העיסקא עד היום לא נתן לי אפי׳ שוה פש״ן לא מן הריוח העולה ולא מן השטר וההלואות שאני נושה בו והייתי סבור שיגמלני כל טוב כאשר גמלתיו אבל הוא שלם לי כפי מדתו שרשעים אומרים הרבה ואפי׳ מעט אינם עושים [1] שהלך באישון לילה

1 ב״מ פז. אדר״נ יג ג.

ואפילה וסדר נכסיו ונשבע והשכים בבקר והלך לו בלתי ידיעתי והיה מתפאר באהלי קדר לבני גילו שנשבע ברשות כת״ר לבטל ריוח העיס׳ אפי׳ שהיא בביטול וכו׳ אפי׳ לאחר שבועה וכו׳ שכן קע״ע בכח הש״ח ושכן פסק לו כת״ר ולא עוד אלא שהבטיחו כת״ר שאפי׳ יזמין אותו עבדך לדין במתא פאס יע״א שלא ילך אחרי ועבדך לא האמין לדברים האלה שחלילה שכת״ר יפסוק לו הדין שלא בפני ב״ד ושיבטיחו כת״ר כל ההבטחות הנז׳ ושירבה לדבר עמו הדברים הנז׳, אבל כפי האמת בשומעי זאת נבהלתי ואחז בשרי פלצות לא מלבד שאכלני הממני ולא נתן לי פש״ן לא מן הקרן ולא מן הריוח ולא מן ההלואות אלא שלא יתן ריוח מכאן ולהבא, ואדוני יודע שנתמעטה הפרנסה ונסתמו שערי מזונות כי נתמעט המשא ומתן והוצא״ה אשכחן הכנס״ה מגלן, לכן אני מפיל תחנתי לפני אדוני לעמוד לימיני, ולפקח על עסקי ענייני ובעצתך תנחני, לצדד לעבדך שום צד של זכות ולתת לי עצה איך יעשה עבדך עם האיש הזה כי לא נעלם מכת״ר מאז״ל [2] תיתי לי דלא מזיגנא רישאי אבי סדיא עד דמהפיכנא וכו׳ ועוד אמרו [3] זונות מפרכסות זו את זו כ״ש וכו׳, והנה לא נכחד מאדוני שכבר שאלתי את פי הח׳ הש׳ הדו״מ כמוהרמ״ס וכמוהר״ש יש״ץ והשיבו דודאי מהני התנאי שקע״ע בש״ח אפי׳ לאחר שבועת הגאונים ומעשים בכל יום וכ״ש אם קע״ע אפי׳ מצ״ב דודאי מהני מאחר שחייב עצמו בדבר שאינו חייב בו וכו׳ א״כ הקנה לו את גופו ואפילו כלה הקרן גופו עדיין קיים בעולם, ואם לא נראה אדוני דבריהם ולא מצא כת״ר לעבדו שום צד זכות ואופן המועיל כלל הנני מוסיף ומתנפל ומתחנן לפני אדוני ושמתי פני כחלמיש בעצ״ה [4] כמלא פי גמל ליתן לי אדוני רשות לדון עמו במתא פאס יע״א ואף שאין זה מהלכות דרך ארץ לדבר לפני אדוני כדברים האלה השעה דחקתני שנתמעטה ההכנסה כאשר אדוני רואה, ובושתי ונכלמתי לדבר עם אדוני כדברים האלה פנים בפנים והוצרכתי להודיע לכת״ר ע״י כתב וידעתי נאמנה שהארכתי על כת״ר הטרחה, אבל ידעתי כי עמך הסליחה, כי אתה אבינו אב רחמן ואל תאשימיני על ככה והנני מודיע לכת״ר אף שאינו מדרך ארץ ואינה הלכתא ואין מורי״ן כן אבל סוד ה׳ ליריאיו והשעה דחקה אותי לגלות המסתורים שעבדך נותן החומש מן הריוח העולה לי בחלקי לעמלי תורה וכת״ר הוא אבי יתומים לפקח ולעמוד וליכנס לפנים ממחיצתו לצדד ולמצוא להם צד זכות ושכר מעכ״ת הרבה מאד בהשתדלו בדבר מצוה ובשכר זאת שלום טובה וברכה יחולו על ראש אדוני ויהיו תואמים, ויבלה ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ותשובת אדוני הרמתה מהרה תצמח, נאם ההדיוט זוטרא וזעירא כעלה נבול.

ע״ה שלמה אביטבול

207

התקכ״ו

בששי בשבת חמשה ועשרים לאב שנת חמשת אלפים וחמש מאות ועשרים ושש ליצירה נכנסנו אה״ח לבקר את הכבודה לידיסיא בת כה״ר משה ן׳ רבוח שהיתה מוטלת על ערש דוי ומצאנוה מיושבת בדעתה משיבה על הן הן ועל לאו לאו כמשפט הבריאות. ובכן צותה

2 **שבת קיט. ישולם שכרי כשבא לפני דין של ת״ח לא אלך לנוח על משכבי עד שמהפך בזכותו.**

3 **שבת לד.**

4 **שם עו. מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטניות לענין הוצאה בשבת כמלא פי גמל וכאן באה המליצה שהוא מדבר בענוה ופיו כפי גמל המבקש עצה ממנו.**

מחמת מיתה ונתנה לכמוהר״ר ישועה אביטבול נר״ו הס״ת שת״ת שעשתה בחיים חייתה במתנה גמורה, ושיעשו מנכסיה ס״ת שת״ת אחר ויהיה מונח בב״ה הגדולה הי״ג ושאר נכסיה יקנו בהם תלמוד אחד וספרי הקדש כחפץ כמוהר״ר ישועה הנז׳ והרי הם נתונים אליו ולזרעו אחריו מכלל ספריו ולא איתי דימחא בידיה ולראיה שכן צוותה וידענו נאמנה שלא נתקה מחוליה זה לחולי אחר כתבנו וחתמנו פה והכל שריר וקים.

אברהם בר יעקב אציני שלם בן משה בן שלוחה

ובפירוש אמרה לנו שאין רצונה שיהנה הר׳ יהושע ן׳ זכרי מנכסיה כי הוא גרמא בנזקיה ושאילו היתה יכולה לחזור בה ממה שכבר כתבה לאביו ז״ל היתה חוזרת ולראיה ח״פ וקיים.

אברהם אציני

ב״ב בשבת תשעה ועשרים יום לאב הנ״ל נכנסנו אח״מ לבקר את הכבודה לידיסיא הנ״ל שהיתה מוטלת על ערש דוי ומצאנוה מיושבת בדעתה משיבה על הן הן ולא לאו לאו כמשפט הבריאות ובכן אמ״ל הלא תדעו הלא תשמעו הכל אשר צויתי ככתוב לעיל ועתה אני חוזרת מפרט אחד שצויתי שהס״ת שיעשו מנכסי יהיה בב״ה הגדולה הנז׳ לעיל עכשו אני מצוה שלא לעשותו בב״ה הגדולה הנז״ל כי נזכרתי ממה שעשו אנשי ב״ה הנז״ל לבעלי [1] ולכן אין רצוני שיהנו מנכסי ונכנס הר׳ שמואל ן׳ חמו נר״ו לתוך דבריה ואמ״ל אם רצונך שיהיה דבר זה מסור בידי לשאול את פה רבני פאס יע״א ואם יאמרו שהטוב למנוחת נפשך לעשות במקום ס״ת זה ספרי הקדש כן אעשה ואם יאמרו שהס״ת הוא טוב למנוחת נפשך אעשה לך הס״ת והשיבה ואמרה אם יאמרו הרבנים שספרי קדש יש בהם מנוחת נפש יותר מהס״ת עשה והצלח ובין כך ובין כך הכל לכמוהר״ר ישועה אביטבול כנז״ל ולראיה שכך צותה וידענו נאמנה שלא נתקה מחולי זה לחולי אחר כתבנו וחתמנו פה ושריר וקים.

יעקב אדהאן אהרן אפריאט

בהיות אמת שנזדמנתי אני החותם מטה בצוואת הכבודה לידיסייא אל׳ הר׳ משה ן׳ כמהה״ר ישועה בן חמו בתו של הר׳ משה ה״ן רבוח ומכלל הצוואה הקדישה כל נכסיה לעשות מהם ס״ת שת״ת אחר מותה זולת הס״ת שהקדישה בעודה בחיים והס״ת שיעשו אחר מותה יהיה בבית הכנסת הי״ג הנק׳ ע״ש אתאג׳י שהיא היום ביד הח׳ השלם הדו״מ כמוהר״ר ישועה הן׳ אביטבול בכהה״ר יצחק ס״ט ומה שישאר מנכסיה יקנו מהם ספרים תלמוד ומדרשים וכיוצא ללמוד בהם הת״ח זהו צוואתה בלי תוספת ומגרעת ובשעת הצוואה היתה שפויה בדעתה משיבה על הן הן ועל לאו לאו כאחד הבריאים וידענו נאמנה שלא נתקה מחולי זה לחולי אחר ולראיה ע״ה ח״פ באב תקכ״ו לפ״ק ושריר וקיים.

אברהם אציני

208

התרל״ט

אנחנו חתו״מ נזדמננו לבית הכ׳ יטו בת הר׳ שלם הכהן, ומצאנוה מוטלת על ערש דוי, אלא שהיתה מיושבת בדעתה כמשפט הבריאים, ומשיבה על הן הן ועל לאו לאו, וצויתה

1 ראה משפט וצב״י א סי׳ מז.

בפנינו מחמת מיתה ואמרה שכל הנכסים הנמצאים לה במצב פטירתה קו״ט וכמד״ן לאחר שיעשו לה תכריכין וצרכי קבורה ונר נשמה ופקידות כפי כבודה, יטול הר׳ שלם אביה הנז׳ לך שלשים מתקאלים מכ״ט ואת העודף הרי היא מקדשת מהם סך מאה מתקאלים כ״ט הקדיש גמור עזה״ד דהיינו שסכי הקרן הנז׳ יהיה קיים לעולם ביד כהה״ר אבא י״ץ בר כמוהר״ר עמרם זלה״ה ה״ן אלבאז לתת אותו בעיס׳ על ידו כנהוג בנכסי ההקדשות, והריוח אשר יעלה בקרן הנז׳ יהיו נהנים ממנו תלמידי חכמים שבעיר, והנשאר מנכסיה יטולו אותו הכ׳ מרים אל׳ הר׳ אברהם עולייל, והכ׳ אסתר אלמ׳ כמוה״ר יקותיאל זלה״ה ה״ן אלבאז, והכ׳ ג׳והאר אשת ה״ר יאודה ה״ן צירוליא והכ׳ עיישא אשת הר׳ שמואל ה״ן צירולייא והכ׳ מסעודא אשת כהה״ר אבא הנז׳ חלק כחלק, והוכחנוה על דבר אעבורי אחסנתא ונתנה טעם מספיק לדבריה ועגתה ואמרה דבהכי ניחא לה, ע״כ היו דברי צוואתה וידענו נאמנה שלא ניתקה הכ׳ יטו הנז׳ מחולי זה לחולי אחר, אלא מחולי זה בחמשה ימים לחודש ולראיה שכך צויתה בפנינו הכ׳ יטו הנז׳ מחמת מיתה חת״פ והיה זה בחמשה ימים לחודש אלול המרוצה ש׳ חמשת אלפים ושש מאות ושלשים ותשע ליצירה, והשו״ב ויציב וקיים.

ע״ה רחמים יוסף אג׳ייני ס״ט מסעוד עובדיה ס״ט

209

ב״ה

המאיר לארץ ולדרים עליה החכם השלם הדיין המצויין... כמוהר״ר שאול אבן דנאן נר״ו.

אחד״ש כת״ר שירבה ויפרוץ לרוב כי״ר באתי להגיד לכת״ר כי עמדו לפני יקר דוד אסודרי ובחור משה ן׳ יעקב אציני והמציא לפני משה הנז׳ שטר כו״ח כראוי ושם נאמר שנתחייב דוד הנז׳ למשה הנז׳ בסך — מם—בם—דת — חלף עבודתו מכ״ד בניסן של שנתינו עד ערב חג הסוכות הל״ל ועוד נוסף שנתחייב לו בסך — לם — הלואת חן וחסד ותבע השכיר הנז׳ לדוד הנז׳ שיפרע לו הכל לאלתר והגם שלא הגיע זמן השכירות אחר שאין לדוד הנז׳ מה יעבוד וגם השכיר חלה בקדחת הוי כאלו הגיע זמן השכירות וינכה לו מה שעולה בשכירות חדש ומחצה שנשאר מר״ח אלול שיצאה האש ותאכל סכ״ת דו״ד הנופל״ת [1] תשלום הזמן שהוא עד ערב חג הסכות, ודוד הנ״ז השיבו שתפס הכל בעד מה שהפסיד בשריפה באומרו כי המה גרמו השריפה ההיא אף שהנכרי הוא שהצית האש ומעשה שהיה כך היה, שהשכירים הנז׳ נתנו שמן במחבת לטגן בו בצים של תרנגולים ובעוד השמן על האש הלך משה להביא הבצים וקודם שבא משה הנז׳ בא נכרי אחד ונתן מים בתוך השמן רותח ועלה לשמים שאו ולהבה תלהט ותאכל סכת דוד ובערה ואין מכבה [2] כי לא יכלו לכבות ויצאה ובערה בסכות הנכרים ויראו לנפש השכירים משה הנז׳ ואברהם ן׳ גיגי וברחו בלילה למ״ק, כן נתבאר מתוך דברי שלשתם המשכיר והשכירים, ואחר שכן היה ראיתי לזכות את השכירים אחר שהנכרי הוא שליבה אלה הצאן מה עשו [3] ודמי למה שכתב מר״ן בסי׳ תי״ח ס״ט בא אחר ולבה המלבה חייב, וא״כ בנ״ד הנכרי שהעלה הלהבה ע״י שנתן המים בשמן הוא המבעיר ובפרט משה הנז׳ שלא היה שם כלל בשעת הלבוי,

1 עמוס ט יא. 2 ירמיה ד ד. 3 דברי הימים א כא יז.

ולכן נתחייב דוד הנז׳ במעות הנז׳ אלא שראיתי לעשות פשרה תחילה ופשרתי שיתן להם — חם — וכו׳ במה לקנות מלבוש העליון כי כל כלי השכירים נשרפו ג״כ, והמעות הנשארים עד ערב חג הסכות, והיום באה ממ״ק אגרת מכ״י הנגיד המעולה כה״ר יוסף צבע ושם נאמר להביא את השכירים הנז׳ או אבותם למ״ק לד״ת ואם לא יבואו שישלח להם ביד הרצים רוכבי סוסי וכו׳ ומאחר שהשכירים שניהם חולים זה בקדחת וזה בהאלמכלפא [4] לכן יבואו היקר יעקב אציני אביו של משה ויקר מכלוף ן׳ גיני אבי אברהם, ומה ראה על ככה דוד הנז׳ להטריח העניים הנז׳ סמוך לר״ה ומי יכין צרכי מועד לבני ביתם לכן מכת״ר יחיש ימהר לשלוח אותם תכף אולי יגיעו להכין צרכי מועד ושלם האדון יכון.

נאם ישועה

והכתב נחוץ לנחיצת המוביל.

והעי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב משה הנז׳ והרשה את אביו וכו׳ ואין פנאי לכתוב ההרשאה וקים. **ישועה** ס״ט

210

התר״ד

ב״ה

אמת נכון הדבר שביום שלישי בשבת א״ך לאדר שיבוא זל״ק שלח השר עז״א לנו אחו״מ ע״י משרתו לקבל עדות העדים שנזדמנו בריב ומצה שעבר בין הי׳ שלמה בה״ר ישועה ה״ן אלכסלאסי ובין הר׳ מימון בה״ר אליהו הכהן והוא שמימון הנז׳ הלך אצל השר ואמר לו שבזמן שהיו מריבים זע״ז אמר מימון לשלמה בזה״ל ייא בנאיין לגוואגין ושלמה הנז׳ השיבו גוגנא עלא יצחק אטבאלי וזרינא עליה חתא קתלנאה ומאזאל נגווגו על טאלב לחוסאיין [1], ומתוך כך כעס השר והכניס לשלמה הנז׳ בבית הסוהר וכאשר שלח השר לקבל עדות העדים שהיו עומדים בעת המחלוקת העידו כמה אנשים ונשים שמעולם לא יצאו דברים אלו מפי שלמה הנז׳ לא כלם ולא מקצתם ואח״כ הביא משרת השר למימון הנז׳ ואמר לו תביא גם אתה עדים ששלמה הנז׳ אמר כך ואמר שיש לו עדים והביא עדים ואמרו גם הם שמעולם לא שמעו מפי שלמה כדברים האלה, באופן שנתברר ע״פ עדים שמימון הנז׳ גרם תפיסה לשלמה הנז׳ על לא חמס עשה ואין מרמה בפיו וכאשר החזיר משרת השר הדברים לשר ופטר למימון הנז׳ מכל וכל ושלמה הנז׳ עכ״פ לא יצא נקי והפסיד סך מה, ולכן הדין נותן שחייב מימון הנז׳ בהפסד שהפסיד שלמה הנז׳ אם יש לו עדים כמה הפסיד ואם אין עדים בדבר ישבע שלמה הנז׳ כמה הפסיד ויטול ממימון הנז׳ מאחר שגרם לו תפיסה כמבואר [2] בסי׳ שפ״ח ולראיה ביד שלמה הנז׳ ח״פ בניסן ת ר ״ ד לפ״ק וקים.

עמרם אלבאז ס״ט

4 שם למחלה מסוכנת.

1 תרגום: בני המורדים ושלמה הנזכר השיבו מרדנו על יצחק אטבאלי ורדפנוהו עד שהרגנו אותו ועוד נמרוד על (השר) טאלב ולחוסאיין.

2 בחושן המשפט.

211

התרע"א

ש א ל ה בני חבורה של רצענים השתדלו ובקשו מהשררה יר"ה להסיר מעליהם עול מס א' שהוסיפו עליהם ממוני המלך יר"ה לבד ממס הנהוג על העור ונתנה השררה יר"ה שאלתם והוציאו ממון ע"ך, ושני אנשים מהם היו בטלים ממלאכה הנז' יען לא מצאו מי שיחזק בידם, ובני החבורה הנז' תובעים את שני האנשים הנז' לתת חלקם במה שהוציאו על כך, והם טוענים שבעת שהוציאו אותו הממון היו בטלים הם ממלאכה ולא עליהם יהיה המס הנז' ועתה שהם עוסקים במלאכה כבר נתבטלו המסים הנז' יורנו המורה ושכמ"ה.

ת ש ו ב ה אין על שני האנשים לשאת בעול המס הנז' יען בזמן החולף היו בטלים וכשהתחילו להתעסק במלאכה כבר נתבטל המס הנז', באופן שבזמן המס הנז' שהוצרכו להוציא ממון על סלוקו הם היו מסולקים ממלאכה ולא עליהם יהיה חיוב המס הנז' זה מה שנלע"ד נאם החותם פה צפרו יע"א בעשור אחרון מתמוז יה"ל ש"ש ה ת ר ע " א לפ"ג.

ע"ה **אבא אלבאז** סי"ט

212

התרע"א

ראובן שכר בית דירה משמעון בפונדק אחד חוץ מרחוב היהודים ולעת עתה העיר משובשת בגייסות ורוצה ראובן הנז' לחזור משכירות הבית הנז' בטענה שאינו ראוי לדירה כי אפילו ברחוב היהודים שעושים שמירה לשמירה המה יושבים בפחד ופחת כ"ש וקל וחומר ליושבים חוץ מרחוב היהודים בתוך בני נכר הארץ, המה למקרה ופגע, ועל כן שאל משמעון לתת לו שטר שכירות שנתחייב לו בו ושמעון טוען כי זה בכלל ה"ס ה"פ שהתנה עליו בשטר שכירות הנז' יורינו המורה אם יכול ראובן הנז' לחזור מהשכירות או לא ושכמ"ה.

ת ש ו ב ה טענת שמעון מהבל תמעט, כי תנאי ה"ס ה"פ הוא בידו שלא לסוגרו ומרצונו סגרו רשאי לחבל בעצמו, אבל בנד"ד שאינו יכול לפתוח הבית ולישב בו מפני הסכנה החופפת עליו אינו נכנס בגדר התנאי ומוכרח הוא לסגור הבית וליכנס לרחוב היהודים להיות נשמר בתוכם מפני חמת המצק אשר כונן להשחית ודין בית זה כמי שנפל שהדין בו נפל אינו חייב לבנותו כשאמר לו בית זה (ובנד"ד א"ל בית זה שהרי בשטר השכירות מסמין הבית עד שיודע) וכמ"ש מר"ן בחומ"ש סי' שי"ב סעי' י"ז ממילא נפטר השוכר מהשכירות וסיים שם מרן וז"ל, ויש מי שאומר דדוקא כשנפל כולו אבל וכו' אלא שהוא מסוכן לדור בו חייב המשכיר לתקנו ובנד"ד אפי' שנאמר דומה הוא לנפל מקצתו שהרי לא נפל ממש אפי' הכי אין ביד המשכיר לתקנו שאפי' יביא עשרה שומרים לראש השוכר מה הם שוים נגד העם הרב הרוצים לבליענו חנם לולי ה' שהיה לנו, מכל זה נראה שיכול ראובן הנז' לחזור בו משכירות הבית הנז', זהו מה שנלע"ד וצוי"מ וימ"ן נאם החותם פה צפרו יע"א י"ב לח' אב הרח' ש"ש ה ת ר ע " א לפ"ג.

והוא הצעיר **אבא אלבאז** ס"ט

ג׳מאם די עטאוו לבן למלך יר״ה [1] באלול תקע״...

...זוז...		גם	ות	...מאמאן	אם
...אסאייג...		אם	דת		בם
...בן...		גם		מימון	אם דת
...כאל...		גם	דת	ישועה	ות
...אביטבול		זם	דת	שו...	גם דת
אלכסלאסי		אם	דת	...שרביט	גם דת
דוד ן׳ שקרון		הם		יעקב ן׳ ברהים דב׳	גם
מסעוד עוליל ובנו		הם		ברהים הרוש	גם דת
דויכו		אם	דת	משה ן׳ שמואל דב׳	גם
משה צירויה	°)	גם	תד	מס׳ תאליאקות	בם
ברהים ן׳ יתאח		זם		מכלוף ן׳ שטרית	בם דת
משה ן׳ סאלם		אם	דת	משה אתורג׳מאן	הם ו
ברהים לחנכוס		אם		יודה אג׳ייני ן׳ שלמה	אם דת
ברהים ן׳ מוייאל		ום		משה ן׳ יסו	גם דת
ישראל תי		גם	דת	משה ן׳ מימון	אם דת
ברהים תי ובנו		גם		הר׳ אהרן כהן	°) גם דת
יהודה ן׳ סמחון		גם		אהרן ן׳ סיסו	ות
ברהים לבאז לוואזאני		דם	דת	שלמה אדהאן	
משה... ובנו		אם		שלמה ן׳ תא ליאקות	בם ות
הר׳ אלבאז	°)	הם		מימון אסודרי	בם ות
אהרן		בם	דת	דוד אסולין	הם
שמואל אזייני		אם	דת	יעקב גבאי	אם דת
דוד ן׳		אם	דת	כליפא חיון	
ברהים ן׳ סמחון		הם		משה שקרון	הם
יסו עטייא			ות	מכלוף ן׳ באכלוף	ות
ן׳ תמאיוסת		גם		גבאי	ות
...		גם		משה ן׳ יסו באסעוד	אם דת
...		אם	דת	מרידך לקראסלי	בם ות
ן׳ ברהים הרוש		אם	דת	יעקב ן׳ דוד	בם ות
דינאר ן׳		זם		חיים הרוש	דם דת
יונה		אם	דת	יצחק אדהאן	גם
שלמה בנו		בם	דת	ישועה צירויה	בם ות
יודא ן׳ יתאח		בם	דת	שלמה ן׳ גזלאן	גם ות
אליהו		בם		שמואל פוניס	אם דת
...אז		———		ימין אלערבי	גם

1 פנקס מה שמסרו לבן המלך ירום הודו.

מרדוך אלבאז	זם			מכלוף ן׳ חניני		בם	דת
יסו חיון	גם	ות		אליהו ן׳ יתאח ן׳ ר״מ		בם	ות
שמואל למקנאסי	דם	דת	°	יוסף אדבדובי	°	הם	
שלמה ן׳ יתאח	גם	ות		משה ן׳ נמוח		בם	
מש׳ ן׳ נסים	בם	ות		שלמה אסודרי		אם	דת
נסים צאייג	בם	ות		יעקב ן׳ זרח		בם	דת
מס׳ אצראף	גם	ות		משה באסעוד			ות
משה וידאל	דם			משה אדהאן ן׳ ישועה		בם	
שלמה וידאל	גם	דת		דוד סוסאן		אם	דת
משה ן׳ עמור	גם	ות		משה ראובן		אם	ות
עמור ן׳ קימירא	אם	דת		אליהו כהן		אם	דת
יודא ן׳ ברהים	בם	ות		יודא ן׳ ר׳ נסים		ות	דת
מרדכי אסולין	גם			יעקב לוטאטי		ום	
יעקב וידאל	בם			מס׳ פוני		זם	
שמואל הרוש	אם	דת		ברהים לערבי		בם	דת
מכלוף ן׳ עטייא	° גם	דת		מכלוף ן׳ צניוור		בם	
יצחק אפרייאט	דם	דת		יעקב לפאסי		הם	
אהרן ן׳ ישועה סולין	אם	דת		שלמה ן׳ שמואל		גם	ות
שמואל ן׳ שטרית	בם	ות		יהודה ן׳ עטייא		הם	
יהודה ג׳ייני ן׳ יצחק	גם			יחייא בנו		ום	
יעקב הרוש	אם	ות		שלמה ן׳ מאמאן	°	הם	
עכאכו	גם	ות		יסו פוני		אם	דת
ברהים ן׳ שקרון	גם			ברהים ן׳ יסו ן׳ ברהים		אם	דת
יסו חמו	אם			ברהים ן׳ יחייא אסולין		אם	דת
משה ן׳ ברהים דב׳	אם	דת	°	דוד ן׳ מאמאן		גם	דת
יוסף ן׳ ר״ן	גם			יחייא עולייל		בם	ות
משה ן׳ עזוז כהן	גם			יעקב ן׳ נאני		בם	
ברוך ן׳ עמרם	אם	דת		יעקב ן׳ ביהי			ות
יחייא לפאסי	בם			יסו ביהי		ום	
יהודה הרוש	גם			יהודה ן׳ יסו ן׳ ברהים		אם	דת
סלימאן ן׳ יתאח	אם	ות		משה עבדון		אם	דת
שלמה אלפילאלי	גם						

214

התרפ״ד

כן באו אלי שני אנשים מבני עירינו זאת נאמנים ועמהם איש אחד שמו יעקב בן בככו אדרעי מוביל כתבא דינא והגידו לי שבכפר סרגינא שבו הפלשתים הערלים איית סגרוסן יש״ו שני יהודים הם ונכסיהם ואמרו שלא ישלחום לנפשם עד שיפדו עצמם בסך ששה עשר מאות צ׳ורוס ואם לא יתנו הסך הנז׳ יהרגו אותם ב״מ.

להציל השבויים הנז׳ מיד עושקיהם נפש.

נאם החו״פ צפרו יע״א באחד ועשרים יום לח׳ מרחשון ש״ש צדק צדק ת ר ד ף למען תחיה וירשת את הארץ לפ״ק.

אבא אלבאז ס״ט

215

בני האלהים החרידים אל דברו [1] מהדרים מן המהדרים ההולכים אורחות יושר אנשי מדות טובות מפז יקרים נדיבים ושועים פרנסים ואמרכלים [2], ראשי העדה כלם אהובים כלם ברורים, ועילה מנהון יושבי על מדין סבי דמתא [3], יודעי דעת ומביני מדע חכימי מדינתא, אנשי השם המה הגבורים [4], רבי המלך דיינים מובהקים די בכל אתר ואתר שופטים ושוטרים אתה ה׳ תשמרם [5], המאיר לארץ ולדרים, כצנה רצון תעטרם [6].

אחר עתירת החיים והשלם, יטה אליכם כנהר שלם, עושה שלם במרומיו הוא ברחמיו ישם לכם שלם, עתה באנו להודיע למעלתכם ולראותכם הדרך אשר ילכו בה שני תלמידי חכמים מחכמי הישיבה הקבועה כעת במח״ק פה צ פ ר ו יע״א הלא המה פ׳ [6]* ופ׳ והמה באו בשליחות כללות הישיבה כי ראו כי אזלת ידה ואין עוזר לה ומחזיקה רפו ידיהם ואינן בכי יותן [7] מפני הרעה ודוחק השעה ויוקר השערים וחסרון כיס קשה מכולם [8] ומיעוט משא ומתן וכמה הרפתקי ותלאות חולפות ובאות, וכת הגותנים גורעין ומוסיפין [9] הלוך וחסור ואף גם זאת לא משכ״ו כל אנשי חיל ידיהם [10] והנה הנם יושבים בשערים המצויינים בהלכה עוסקים בתורה מתוך הדוחק ואתכא דרחמנא קא סמכי [11] בהספקא כחושה וחלושה גזירה שב״ה למחצה [12] וכפי הטבע אין סופה להתקיים כ״א בדרך נס ורחמי שמים כי לא נעלם מאמר התנא אם אין קמח אין תורה [13] ונועצו לב יחדיו לדפוק על שער בת רבים אולי תהיה להם תקומה וימצאו תרופה כי על כל אלה גם אנחנו עלתה הסכמתינו לכתוב להם שורות אלה להיות להם מעיר לעזור אולי יש תקוה ולא תהיה כזאת בישראל ות״ת דרבים עדיף [14] ובזכותה עתידים ליגאל כמאמר רעיא מהימנא ע״פ עני ורוכב על חמור [15] ולא . . .

בכתב ידו של הרב **אליהו בן הרוש** ז״ל [16]

1 ישעיה סו ה׳ 2 ונשיא נשיאי הלוי במדבר ג לב, תרגם אונקלוס ואמרכלא.
3 זקיני העיר כמו סבי דבי אתונא בכורות ח:
4 בראשית ו ד. 5 תהלים יב ח. 6 שם ה יג.
6* אחד מהם הוא הרב שמואל אגייני כ״כ מן הצד.
7 ע״פ דברי הגמ׳ ב״מ כב: פירות שירד עליהם הטל ונתנגב מהם עד שלא מצאן אינן בכי יותן שהכתוב אומר (ויקרא יא לח) וכי יותן מים על זרע עד שיתן וכאן באה המליצה שהאנשים לא יכולים לתת. 8 קהלת רבה ז מו.
9 יומא מח. שם על דרך חז״ל בדרשות המקראות וכאן שהאנשים בנדבותיהם פעם גורעין פעם מוסיפין. 10 תהלים עו ו, ובמקום מצאו כתב ולא משכו. 11 ברכות מב. תוס׳ ד״ה אתכא.
12 אין גזירה שוה למחצה זבחים מח. וכאן באה שבה במקום שוה והכוונה שמסתפקים בגזירה שבהספקה למחצית הפרנסה.
13 אבות ג יז. 14 מגילה ג: 15 זכריה ט ט.
16 ראה בתולדותיו בספרו על ההגדה כוס אליהו, אשר לרגלי רוע מצבו ודוחק פרנסתו, נעתר לבקשת ק״ק אלקצר שבקשוהו להיות להם לראש. ועל מסעו זה כתב ״היום יצאתי מעיר צפרו ביום אח״ד לחשון תרכ״ו, ומעיר פאס יום י״ז וסי׳ אך טו״ב לישראל והיום באתי לעיר אלקצר י״ט לחדש הנזכר וסי׳ הט״ה ה׳ אזנך״. וכעבור חדש חזר בו ורצה לחזור למולדתו כנראה מהנמוקים שמזכיר במכתביו הבאים מספר 217 218.

216

התרכ״ז

אשכול הכופר איש נעמי, מרגניתא דלית לה טימי[1], החכם השלם כהרי״ע אדהאן ישצ״ו.

אחד״ש וטובתו ורו״ש לנות ביתו זו אשתו, והילדים אשר חננו אלהים כשתילי זיתים בביתו ובטירתו, עתה באתי להשיב מפני הכבוד מודע לבינה כי הגיעני כתב ידיו גלילי זהב ותהלות ה׳ יבשר תלי״ת רופא כל בשר בריך רחמנא דיהבך לן וכו׳[2], ואומר חלותי היא נגד פני עליון יסלק חרון אפו מעל כל עם הקהל ק״ק קהל פאס יע״א ומלכיהם בראשיהם בריאים וטובים דשנים ורעננים יהיו, ועל מאי דאתינן עלה הנני מודיעך כי קשה עלי פרידת המקום ופרידת אהובים וריעים ולא זו אף זו שמטבעי חלוש ומעולם לא נסיתי לצאת חוץ למחיצתי לארץ מרחקים אכן סעיפי ישיבוני אולי מאת אדוני המלך נהיה הדבר הזה ומה׳ יצא הדבר[3], ועתה מה לי פה לקנות אדון לעצמי וחיי צער אחיה ורבות מחשבות בלב איש וכו׳[4] אשע״ך כי טוב בעיני סי׳ יאיר יש״ץ בא יבוא ברנה למח״ק ונתראה פנים ונדברה גא שלם ונפרש שיחותינו פה אל פה על כל פרט וכאשר תעלה הסכמתינו כן יקום אם ירצה ה׳ ואנחנו לא נדע מה נעשה ודבר אלהינו יקום לעולם[5] כי לא לאדם דרכו[6] אחת שאלתי מאת ה׳[7] ישקיף עלינו בעין חמלתו ממרומו וינחנו במעגלי צדק למען שמו ואין להאריך כ״א בטוב האהוב ובשלומו בסדר ובשנת י ד ו ד׳ יראה אשר יאמר היום[8] לפמ״ה כ״ד איש צעיר ועצת ה׳ ידרוש.

ע״ה אליהו הרוש

217

התרכ״ז

יחיד בדורו[1], מיוחד שבעדרו[2], אור גולל, הרב הכולל סבא דמשפטים ה״ה כמוהר״ר יצחק ן׳ וואליד ישצ״ו ואחריו יאיר נתיב ריש מתא וריש מתיבתא דרופתקא דאורייתא[3], הרב המובהק וידאל ישראל ישצ״ו ה׳ עליהם יחיו דשנים ורעננים.

אחדש״ו כדחזי ומחוינא קידה חמש מאות[4] קמייהו דרבנן היושבים במלכות ראשונה, ונשיקת ידי קדשם העליונה, ונוה צדיקים יבורך ואהל ישרים יפריח, גם בניהם עדי עד ברוב שלם עד בלי ירח[5], עתה באתי ביאה במקצת[6] להודיע למעלתכם שזה יותר משני

1 מחיר ושווי עיי׳ בערוך השלם בערך טם.
2 ברכות נד:
3 בראשית כד כ. 4 משלי יט כא. 5 ישעיה מ יח.
6 ירמיה י כג. 7 תהלים כז ד. 8 בראשית כב יד.

1 חד בדרא, כתובות יז.
2 מגילה כח.
3 נרתיק עיין בערוך השלם ערך דרפתק.
4 שמות ל כד, אחד מסממני הקטרת, וכאן מלשון השתחויה חמש מאות פעמים.
5 תהלים עב ז.
6 חולין י:

חדשים בא למתא פאס יע״א איש טוב משכיל על דבר ה״ה סי׳ יאיר אבירזיל מעיר אלקצר ובידו רצפה [7] כתובה וחתומה מיחידי הקהל, פתשגן הכתב שהם רוצים ת״ח אחד להיות להם לחבר עיר ויהנה מהם הנאה מרובה ושלחו לי על ענין זה אני עבדכם החות״ם חו״ר פאס יע״א למתא צפרו יע״א פעם ראשונה ושניה ובפירוש איתמר שלא תהא עיקר ביאתו רק להתארח בעלמא כמו חדש ימים אם ייטב בעיניו לשבת בארץ הרי טוב והם ישלחו להביא האלפאמילייא [8] ואם לאו יעניקו לו מנה יפה ויחזירוהו למקומו ועליהם מוטל הוצאת הדרך בין בהליכה בין בחזרה ואני בבואי לא ישרה בעיני ישיבת הארץ הזאת מכמה טעמי וחליתי פני סי׳ יאיר פעמים רבות גם שלחתי לו אנשים של צורה לומר לו שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי [9] ואחר כמה הפצרות כה דבר אלי האיש שלשבוע הבא אנכי אעשה כדבריך, לשבוע הבא בסדר ויתן אותי במשמר [10] דברתי עמו למען יקים את דברו הטוב התחיל לדחות אותי בקש מיום ליום ומשבת לשבת וזה לי בביתו כמו שני חדשים בד בבד אהיה הן אני נשארתי לבדי יושב ובטל מלימודי אני וכל הגלוים לי בעירי והודעתי הן כתיב כאן דתורה אין כאן לא סופרים ולא ספרים ולא נעלם ממעכ״ת דר״י ן׳ קסמא [11] ע״כ בחרתי הסתופף בבית אלהי בביתי ובחומותי כי טוב אז מעתה ואשלחה להגיד למעלתכם למצוא חן בעיניכם לשלוח לסי׳ יאיר שתי שורות מכת״י קדשם למהר לשלחני אפי׳ בידים ריקניות כי לא יכולתי להתאפק ואני בתוך הגולה יושב בצער ביטול תורה עצום ורב ואין חולה מהם עלי ולא מרגיש בצערי והרי ידי״ן כמה״ר יעקב ן׳ וואליד בן לאדוני הוא יגיד לכם ישיבתי בכאן שאין עמה סמיכה ואני מודיע צערי לרב״ים רבי המלך מלכו של עולם להיות לי מעיר לעזור אשע״ך אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני סי׳ יאיר והר׳ דוד מדינה אמור להם לא טוב הדבר אשר אתם עושים גם אסור גלוה עמו והנה כי כן אל תאחרו אותו ללכת אל מקומו כאשר דברתם עמו ומובטח אני שדבריכם הטובים יעשו רושם ואחרי דברכם לא ישנו ושכמ״ה מנה אחת אפים בסדר ועשית עמדי חסד ואמת [12] ואין להאריך כ״א בשש״טו כ״ד איש צעיר נע ונד גולה ונדח ורחמי שמים ידרוש.

ע״ה ב״ה אליהו ן׳ הרוש הי״ו

218

התרכ״ר

יוש״ב בס׳ ואביו שמר את הדבר [1]

18 לח׳ כסלו ש׳ י ש י ש ו וישמחו.

פטדה חמודה, בישראל וביהודה, דמי לפרצדא [2], הרב הכולל בישראל להלל, רוח אפינו כמהר״ר אליהו ן׳ הרוש נר״ו יאיר כאור החמה שבעתים כי״ר.

7 ישעיה ו ו, והכותב מכנה למכתב זה גחלת לוהטת שהתוצאה שלו לא היתה לפי רוחו.

8 **המשפחה בספרדית** Familia.

9 בראשית ל כד.

10 בראשית מא י. 11 אבות ו ט. 12 בראשית מז כט.

1 בראשית לז יא.

2 תענית ד. עורפילא אפי׳ לפרצידא דתותי קלא מהני פי׳ ״תלמיד חכם דומה לפרי שתחת האבן ששואב שאוב וכיון שצומח צומח בבת אחת״ ערוך השלם ערך פרצד.

אחדש"ו ונפ"ה בנישוק חיבור [3] באהבה רבה וחיבה ור"ש לידיד ה' וידידינו הגביר המרומם אור יומם, יקר רוח איש תבונה [4], כהה"ר יאיר אבירג'יל נר"ו יאיר ור"ש לאוהבי שמו והמה חכמים מחוכמים לומדים תורה לשמה אשר שמעתי באומרים לומדים עם מעלת כת"ר וידי"ן עזוז הכהן דרב"ש ובשלם סי' יאיר נר"ו האות כי טוב להגיד כי ישר מדוע אחרו גלילי אצבעותיו מלכתוב שתי שורות להודיעינו מטוב שלומו ומה נעשה יקר וגדולה ובני ביתו ג"כ בכל שבוע שואלים ודורשים איה מקום כבודו ומן הראוי לכבוד בני ביתך צריך לכתוב בכל שבוע ולשלוח עי"י ידי"ן רפאל ן' שמול, ומדוע לא זכר שר הצוואה שעכ"פ בבואו לחייט"ו יכתוב מה נהיה ומה נעשה, והאדון טרוד בגירסיה ולא עלתה על לבו אהבתינו ובבקשה ממך מהר ימהרנה כתב ידו הטהור להגיד לנו מטוב שלומו ולאחי החיים והשלם מאדון השלם וא"ש.

הצעיר יעקב אדהאן ס"ט

ובקש עלי רחמים ישלח לי האל רפואה שלימה ובעוונתי הרבים חזרה חמה בתקופתה.

רב רחומי רחם רחמתים, בדברו מעריב ערבים במתק שפתים, החכם השלם והותיק כהה"ר יעקב אדהאן ישצ"ו כי"ר.

אחד"שו כדחזי ליודעי בינה, ונפ"ה על העליונה, ורו"ש לנות ביתו מב"ת תפרח כשושנה, ורו"ש הבנים כשתילי זיתים סביב לשולחנו גם עד זקנה, ורו"ש לחו"ר העיר מלכיהם שריהם וכהניהם ופרנסיהם, האות כי טוב מודע לבינה, כי הגיעני כתב ידיו גלילי זהב ואעלוץ המון רבה, כי אמרתי תלי"ת קול דודי הנה זה בא [5], מדלג על ההרים הקול קו"ל יעקב (פי' רפי הקול הלא הוא כמוס) וקראתי בכל לב אמרות טהורות ואורו עיני והיו למאורות, המורם מהם שננעלו מכם שערי תשובתי, ולמה תאמר יעקב נסתרה דרכי ממך ונעלמה מעיני בני ביתי, ואני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי [6], הלא כתבתי לך על שלישים [7] ועל רבעים, וחמ"ש את אר"ש ונשלוח ספרים ביד הרצים [8] זה אחר זה אחת בכל שבוע ע"י ציר בגויים שולח מהכא להתם, זולת החמשית ע"י הכהן משרת הרב השד"ר ובכל אחת אחת ואחת אחת למאור פניך, ואחת ליד אברהם עבדך, הבן יקיר לי הי"ו ובזאת אני בוטח שהשליח ההוא ציר נאמן לשולחיו, אכן קול צירים שמעתי ואינם אלא כקול הסירים תחת הסיר, ומאי דאמר מר כי מאהבת התורה שכחתי אהבתך חלילה לי מעשות זאת, שאהבתינו ג"כ אהבת התורה ואין דם מבטל דם [9], ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה [10], ואדרבא מצא מין את מינו וניעור [11] והודעתי ה"ן כתיב כאן, דתורה אין כאן לא סופרים ולא ספרים, הן אני נשארתי לבדי שרוי בלא תורה, ולולי ה' שהיה לי שהבאתי עמי קצת ספרים כמעט הייתי נבהל, ועוד הנני מודיעך שעדין הדבר שקול אין כל חדש ועדין היא מחלוקת, ולא נעשה עמי דבר, ואני בתוך הגולה, וגלות הנפש היא שקולה, ובההוא פחדא אנא יתיב מבכי נהרות, וטורח הדרך כי יגרע נטפי מים ויגרשו מימיו רפש וטיט [11*] וכח אין, אבל האלהים מצא את עוני דנני וחייבני [11**], וכל מאי דעבדי מן שמייא

3 ע"ז עב. נצוק (קלוח צינור הבא מלמעלה למטה בזקיפה כמרזב של גגין — רש"י) וקטפרס ומשקה טופח חיבור לעניין יין נסך, וכאן המליצה נישוק נשיקה.

4 משלי יז כז.	5 שיה"ש ב ח.	6 דברים כו יג.	
9 פסחים סה:	8 אסתר ח יד.	7 משלי כב כ.	
11* ישעיה נז כ.	11 ערובין ט.	10 שה"ש ח ז.	

11** ב"ר עא יא.

לטב[12] אחת שאלתי מאת ה' אותה בקשתי, והוא רחום יכפר עוני ע"י גלותי, על במותי ידריכני, ואל מקומי ולארצי לשלם יחזירני, ואתם גם אתם בתפלה עזרוני, המקום ברחמיו ישלח עזריכם מקודש, ועדיין צריכין אנו למודע"י כי על כן על כל דברי האגרת הזאת אשר שלח ידידי הנה נא ידעתי שלא באה לידו ג"כ אגרת ניחומים אשר שלחתי, הלא היא כתובה בסדר ויקרא שמו אלון בכות[13] וצריך אני לכפול הדברים, מודעת זאת, כי חזות קשה הוגד לי[14], אל שמועה כי באה שמעתי ותרגז בטני[15], על לא טובה השמועה[16] קול במר"ה נשמע כי המר שדי, צר לאם אם לבינה צרת קרובה מקרבת קרוביה, שר"ת טעם נעימים אמריה, כי בא מועד עת פקודתה, וה' פקד את שר"ה[17], אבל מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה[18], לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה[19], ואני תפלה, מול אב הרחמן בעל הנחמות ינחם אתכם[20] ויחולו ברכות על ראשכם ולא תוסיפו לדאבה עוד, ונסו יגון ואנחה, ועוד אני מדבר בתפלה בזכות רבי חנינא ן' דוסא יקיים בך מאי דאמור רבנן באותה שעה חלצתו חמה[21] ולא תוסיף לראותה עוד עד עולם בסדר ותחי רוח יעקב[22], חיים של רפואה חיים של חילוץ עצמות בע"ה ישגבך שם אלהי יעקב[23] כ"ד איש צעיר נאמן אהבתו ומשתוקק לראותו.

ע"ה ב"ה אלי"ה (אליהו הרוש)

שנת תרכ"ו.

קהל קדוש לקצר

יאיר אבירג'יל	אליהו ן' מילול
מסעוד שוקרון	מס' מילול
דוד מדינה	מסעוד ן' זקן
אברהם טרוג'מאן	יוסף ן' תגידא
יצחק ן' אסולין	משה ן' יפלאח
שמואל ן' שימול	יאודה ן' דודון
שלם מילול	יעקב לוי
עיוש פונטי	אברהם מדינה
יצחק פונטי	שמואל אזאנקוט
שלם טריג'מאן	

219

התקמ"ז

במותב ג' כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הי' שמעון ן' משה אצאייג בתע"ג בל"ע אן אשאעא די כאן מסרוך מעא הר' דוד הכהן ן' שלמה הכהן ומעא היקר שלמה ן' וידאל המכונה ן' עזראן פשיג'א פחייאת מקנין מראתו בת הי' שמואל ן' חמו ועמלו ינזלו כמסא ועשרין

12 ברכות ס. 13 בראשית לה ח. 14 ישעיה כא ב.
15 חבקוק ג טו. 16 שמואל א ב כד. 17 בראשית כא א.
18 שה"ש ח ח. 19 ברכות ס: 20 כתובות ח:
21 ברכות לד: 22 בראשית כה כו. 23 תהלים כ ב.

מתקאל לוואחד באס יסווקו לבגרי מן וואד זיתון ומסא שמעון הנז׳ מעא הר׳ דוד הכהן לצ׳ארו וגלס יתהמם די מא ג׳בר מנאיין ידפע, ומנאיין ראתו מראתו מקנין הנז׳ כא יתהמם קאלתלו הא תמנייאתי דייאלי ענדך שלף ואידא מא חדאג׳תהומשי אנא כליהום ענדך ואידא חדאזתהום תרדהומלי עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתי׳ הכתב תמ״ת בכ״ט לניסן ה ת ק מ ״ ז פה צפרו יע״א וקיים.

אברהם בכהה״ר יעקב נ״ע אציני סי״ט **סלימאן ן׳ רבוח** סי״ט

וצריך לאודועי שנתקבלה העדות הנז׳ בפני הר׳ דוד הנז׳, וקיים
אברהם אציני סי״ט **סלימן ן׳ רבוח** סי״ט

תרגום

כשהיינו בבית דין של שלש העיד לפנינו היקר שמעון בן משה אצאייג בתורת עדות גמורה בלשון ערבי איך שבזמן שהיה בשותפות עם הר׳ דוד הכהן בן שלמה הכהן ועם היקר שלמה בן וידאל המכונה בן עזראן פסיג׳א (= מס על מכירת בשר) בחיי מקנין אשתו בת היקר שמואל בן חמו וקבעו שיניח כל אחד לכיס השותפות חמשה ועשרים מתקאל ובסכום הזה יקנו פרים ופרות מן השוק ״וואד זיתון״ והלך שמעון הנזכר עם הר׳ דוד הכהן לביתו והתחיל לדאוג על הסכום שיניח לשותפות כי לא מצא ממה למסור וכשראתה אשתו מקנין את דאגתו אמרה לו הנה רכושי אצליך תלוה ממנו, אם אצטרך לו אני, תחזירהו לי ואם לא תניחהו אצלך, עד כאן סיים עדותו וקבלנוה כראוי וחתמנו פה שנים מתוך שלשה בתשעה ועשרים יום לניסן התקמ״ז פה צפרו, יכוננה עליון אמן.

220

ב״ה

ידי״ן ורוחי הח׳ הש׳ והכו׳ הד״ה כמוהר״ר יהודא אלבאז נר״ו.

אחדש״ך ואשו״ש ואל״ש שבאב לשטור ושלתני עז בראתך ופהמת שאין פיהא ה״י יכליך עלא ראסי ובאס נעלמך אין חשבך שחיח בקאת ענדך גיר — הם—דם — קמת דוך לחוויזת וזלד רכיש בזאף שוואלך °)—בם— מא חבת סי נביעו ויצלך רייאל קדי ביה האז חתא נבעלך דוך לחוויזת וזביב וחק ה״י ולמחבא אידא כא תטכל ריחתו וויאנא מא כא נחופס אלמדינא ליום מאזאל מא קבדת שחתי קבאלא ונחבך תוקף עלא יצחק אלבאז חתא יעטיך לכתוב לאין כאן הנא וקאלי עטאהומלך וראני חיבתו בסך — נם — אלענים אידא מא נצאבוס עטאהומלך ודי תמא עלמני ביה גדא וקול ליוסף די מא כלסוסי ידעיה לדין הש״ת ויזי פחאלו גדא וילבוד וס״ר.

רפאל מרדכי אסולין ס״ט

תרגום

ידיד נפשי ורוחי החכם השלם וכוליה הדיין המצויין כבוד מורינו הרב רבי יהודה אלבאז נטריה רחמנא ופרקיה אחרי דרישת שלומך כראוי ואתה שלום ושמך שלום וכל אשר לך שלום.

סיבת השורות הללו שהגעני יקרת מכתבך והבנתי מה שיש בו השם יתברך ישאירך

לטובה על ראשי. והנני להודיעך שהחשבון שלך מדוייק נשאר אצלך רק — הם—דם — מחיר אותם הדברים והעור בזול מאד הגיע מחירו ') — בם — לא רציתי למוכרו ויגיע לידך רייאל לצרכים הנחוצים בינתיים שאמכור אותם הדברים, הצמוקים בשבועה והאהבה אם נכנסו למכירה אני לא יורד עוד למדינה (של פאס) כי עדיין לא הבראתי טוב, ומבקשך לעמוד על יצחק אלבאז עד שיתן לך השטרות. כי בבואו לכאן אמר לי שמסרם לידך ואני חייבתי אותו כאן ע"י הסופרים בקנס של — נם — לזכות העניים אם ימצא שלא מסרם לידך, ומה שיש נא להודיעני מחר, ואמור ליוסף מי שלא יפרענו יתבענו לדין השם יתברך ויבוא מחר בהכרח, וסליחה רבה.

221

רוחי ונשמתי ואור עיני גם הם הן אתי החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר רפאל אהרן מונסוניגו נר"ו יאיר כאור הבהיר אכי"ר.

אח"ן נפ"ה בעהת"ר ודשו"ך ומצלינן לחיי מלכא ובנוהי אתה ה' תשמרם וכצנה רצון תעטרם ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני[1] וידי כבדה וכחי כשל בעוני מלתפוס בקצה הקנ"ה[2] ואין בפה מענה וטרדות הזמן רבו יומם ולילה לא ישבותו דין גרמא דעצירא[3] זה כמה מלדרוש בשלם אח עצמי ועם האדון הסליחה רבה והנה הגיעוני גלילי אצבעותיך הנעימים אמצא חן בעיניך אדוני כי נחמתני ויהי כקרוא יהודה דברים היוצאים מן הלב נחה דעתי וינחם יהודה וצר לי נאמר צרה כמבכירה ווי על ההוא שופרא[4] תצל אוזן שומעת כי עלה אליהו בסערה על דא ודאי קא בכינא[5] הוספתי צער על צערי ויגון על יגוני קמי שמייא גלייא אבל חיובא עלן רמי לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה[6] כמשאת וארוחא לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה[7] ואין להרהר אחר מדותיו ית'[8] דכל מאי דעבדין מן שמייא לטב[9] ומי שאמר לעולמו די הוא יאמר לצרותכם ולצרותינו די[10] למ"ש וינחמנו בנחמת ציון אכי"ר ואתייא תוך תוך סך —') דם—דת — שנשארה אצלי ומתוך בלבול הדעת היה עכב והנני מזריז לאהרן אזולאי על תשלום הפרעון ושכירות הבית של הטינפוראדא שעברה משהלך הדר בבית אחר חג הסוכות עדיין לא בא וכשיבוא תגיע ליד כת"ר בעה"ו.

כתב ידו של הרב יהודה אלבאז ז"ל

222

אחינו ושרינו הוא ידידינו אור עין פ'.

אחדש"ו ונפ"ה בהעת"ר ואש"וש ואל"ש הכתב והמכתב אודות ובשביל האיש אשר פער פיו על הר' משה אתורג'מאן הי"ן ז"ל ידוע תדע שלהיות שהבנים ואביהם נסמכים על

1 בראשית מה טז. 2 הקולמוס.
3 ברכות ח: שם עשיראה, וכאן בצד"י כלומר זו הסיבה שנעצר מלכתוב.
4 ע"ז כ. 5 ברכות ה: 6 שם מה:
7 שם ס: 8 ספרי האזינו לב, שמו"ר ו' 9 ברכות ס.
10 פס"ז ורש"י מקץ מג וזהר ג רנא.

גוי אחד מאילי הארץ קרוב לשררה לזאת קצור קצרה ידינו לענוש אותו כפי ראות עינינו מפני איבה ולכן שלחנו לפני מעכ"ת לקצוב קצבת העונש כמה ראוי ליתן כפי ראות עיניכם דמה איכפת ליכו, ואנן בדידן נמצא התנצלות נגד העומד עלינו לאמר לא עשינו מאומה ולא הטלנו עליו שום קנס אלא גזר דינו יצא מפי דייני העירה פאס יע"א וצריכים אנחנו לקיים את אשר יצא מפיהם זהו המבוקש ממעכ"ת ור"ש.

בכ"י הרב יהודה אלבאז ז"ל

223

ב"ה

התקמ"ז

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הר' מסעוד ן' משה ה"ן חמו בתע"ג בזה"ל אן אשאעא די חבת תזווז מקנין אלמנת כהה"ר יהושע ה"ן זכרי זלה"ה מעא הר' דוד הכהן כאנו גצ'בו לקהל דצלא דלחכם ולא חבוסי יצלליו תמא ומשאוו לצלא לקבירא יצליו תמא ומשא הר' שמואל בן חמו נ"ע ולחכם די כאן יצלי תמא באס ירדוהום קאלולו חנא מא כוננא נעטיוו דיך לגבייה דצלא גיר אליתומים ודאבא די כא תחב אומהום תג'וג' מא נרג'עו לצלא גיר אידא מא תעבי חתא סי מן דיך לגבייה קאללהום הרשב"ח הנז' רג'עו ומא יכון גיר כאטרכום מא תעביסי, עכס"ע וקבלנוה כדחזי וחתי הכא תרי מגו תלת בשלהי ניסן שנת ה' אלפים וה' מאות וארבעים ושבע ליצירה וקיים.

ישראל יעקב בלא"א מרדכי נ"ע ה"ן עולייל סי"ט שלמה א"א יהושע חותא ס"ט

עוד בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הי' יוסף ן' משה עולייל אן אשאעא די גצ'בו אלקהל הנ"ז סמע סי מנהום כא יקולו מא נרג'עו גיר אידא אסארענא עלא דיך אלגבייה דצלא ולא תעבי פיהא מקנין הנז' חתא סי, חנא מא כוננא נעטיוו גיר אליתומים עכס"ע וקבלנוה כדחזי וחתי' הכא תרי מגו תלת בזמן הנז' שנה הנ"ל והכל שו"ב וקיים.

ישראל יעקב עולייל סי"ט שלמה א"א יהושע סי"ט

תרגום

כשהיינו בב"ד של שלש העיד לפנינו הר' מסעוד בן משה המכונה בן חמו, בתורת עדות גמורה וברורה, בזה הלשון. כי בזמן שעמדה לינשא מקנין אלמנת כבוד הרב הגדול רבי יהושע המכונה בן זכרי זכרו לחיי העולם הבא, עם הר' דוד הכהן, פנו והלכו להם הקהל של בית הכנסת "לחכם" ולא רצו שיתפללו בה, והלכו לבית הכנסת "הגדולה", והלך הר' שמואל בן חמו הוא והחכם השליח צבור שיפייסום לחזור בהם, והקהל השיבו שכל מה שהיו גובים מהם היה רק לתת ליתומים. וכעת שאמם רוצה להתחתן לא נחזור רק בתנאי שהיא לא תקח כלום מהכנסות בית הכנסת. וענה להם הר' שמואל בן חמו הנזכר, העיקר שתחזרו ויהיה רצונכם והיא לא תקח כלום, עד כאן סיים עדותו, וקבלנוה כראוי, וחתמנו הכא שנים מתוך שלש. בסוף חדש ניסן שנת חמשת אלפים וחמש מאות וארבעים ושבע ליצירה.

עוד היינו בבד"ד של שלש והעיד לפנינו היקר יוסף בן משה עולייל, שבאותו זמן שהלכו

להם הקהל, שמע מאחדים מהם שהיו אומרים. לא נחזור רק עד שנעמוד בדין על אותה הגבייה של בית הכנסת, שלא תקח בה מקנין הנזכרת כלום. אנחנו לא היינו נותנים רק ליתומים, עד כאן סיים עדותו, וקבלנוה כראוי. וחתמנו כאן שנים מתוך שלש, בזמן הנזכר שנה הנזכרת, והכל שריר ובריר וקיים.

224

התקפ״ז

בע״ה

בהיות כי הנשים נכנסים לנהר שבחצר הנק׳ צ׳אר ן׳ עדי ועושים צרכיהם ורוחצים ומכבסים ורוחצים ומלבנים הצמר והבגדים על שפת הנהר לצד כותל בית הר׳ יעקב ן׳ חמו ומנדנדים בכח ההכאות הכותלים, ועמד הר׳ יעקב הנז׳ וקבל לפנינו על כל הנז׳ ובכן פסקנו לו ששום נשים שאינם מבני החצר לא יכבסו ולא יעשו צרכיהם ולא יכבסו אלא יכנסו שם לטבול במקוה טהרה לבד וימלאו המים מן הנהר אבל ליבון הצמר והבגדים שמנדנדים בכח ההכאות בין מן החצר בין אחרים לא יעשו לצד כותל הר׳ יעקב הנז׳ ולראיה חת״פ ביום עשירי באדר שנת חמשת אלפים וארבע מאות ושבעה ושמנים ליצירה וקיים.

שמואל בן חותא ס״ט **ישועה אבן חמו** ס״ט

225

ב״ה

מר ניהו רבא, ריישא דדהבא, עטרת ראשי הרב מר אבא ה׳ ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך כי״ר.

אחר נשי׳ יד קדש עה״ע ואחי ואחיותי יצאו לקראת נש״ק יד קדשו, נעלמך אין חנא בצער גדול על דמת האד לעטלא דייאלך ומא קדרנא בדראע ומא ערפנא אס נעמלו וליום סי בהאליל כלפהום לקאייד יעביוו לכ״ר יוסף אשרקי וצאחבו, ולדאבא בכלוט לחרוף רגב יוסף אשרקי ילאקיך מעא לבהאליל תכרי מנהום וכליה ראני רגבת יוסף הנז׳ וצאחבו ידורו עליך בקום עשה חתא תתלאקא מעא לבהאליל אף עפ״כ כופת יזהאוו, אשע״ך בכלוט לחרוף תלאקא ביהום קבלא יתקלו בהאימהום, וצער דייאלך יחשבו הי״ת מן כפרת עון הי״ת יערף אילא כמעט מסא דעת דייאלנא יכון פורח עלא אתפריטא דייאלך ובפרט לקמזא די האדא סהר והייא עליך ואין כסות בקרה ורחמין למבעי מן קדם מארי שמייא ישמור צאתך ובואך לחי״ט ולשלום כי״ר.

עבדך ובנך **עמרם אלבאז** ס״ט

תרגום

אחר נשיקת יד קדש על העליונה ואחי ואחיותי יצאו לקראת נשיקת יד קדשו, אודיע לך שאנחנו בצער גדול על שאחרת לחזור לבית ואין בכחנו לעשות מאומה גם לא יודעים מה לעשות, והיום גויים אחדים מכפר אלבהליל פקד עליהם השר שיוליכו וילוו לכבוד רבי יוסף אשריקי וחביריו, וכעת בהגיע המכתב תבקש מיוסף אשרקי יפגישך עם הגויים מאלבהליל

תשכור אותם להסיעך, והגם שאני בקשתי מיוסף הנזכר וחביריו שיחפשו אחריך בתשומת לב עד שתיפגש עם האלבהליל, על כל פנים מפחד אולי לא יתנו לבם לכך, לכן בהגיע המכתב תפגוש אותם קודם שיכבידו משא על הבהמות. והצער שעובר עליך השם יתברך יחשוב אותו לכפרת עון והשם יתברך יודע שכמעט דעתינו עומד לצאת על שאתה עזוב וגלמוד בלי טיפול ובפרט החולצה שזה חדש ימים והיא עליך, ואין לך כסות להגין מן הקור, ומבקשים רחמים מלפני יושב שמים שישמור צאתך ובואך לחיים טובים ולשלום כן יהי רצון עבדך ובנך.

226

התק"ז

ב"ה

בפנינו א"ע ח"מ גלו דעתם קצת מיחידי הקהל ואמרו כי הם המדברים בעדם ובעד כל קהל עדת ישראל י"ץ שבצפרו יע"א כי הם שלוחים מהם על אודות היקר מסעוד בן חיים נ"ע ה"ן סיסו על ענין שני העליות הפנימיים שע"ג ב"ה הגדולה הי"ג וא"ל דעו כי זה מסעוד הנז' הוא נתלה באלים ואלילים לא זו אף זו שחוזר התובע להיות נתבע ונרדף מן הגויים ועילא מכולהו ששטרי הקנאה של העליות הנז' שבעש"ג הם כבושים תחת ידו יען כי לקחם בחזקה מיד יורשי החכם נ"ע שהיו מונחים אצל שטרי הקהל בידו ויראים אנחנו פן יימסרם ליד הגויים כי הגד הוגד לנו כי רוצה למכור העליות הנז' לגויים כאשר אמר מסעוד הנז' בפיו ושכיח הזיקא לבה"כ, אשר על כן כל אופן הודאת מחילה ופשרה ותווך שנודה לו אנחנו וב"כ אליו או לזולתו או שום חיוב שנחייב עצמינו או הרחבת זמן הכל בטל מעכשיו כי אנחנו מבטלים אותו ביטול גמור ואפי' יהיה בק"ש ובשבועה חמורה כראוי בכל מיני שבועות ואיסור וקונם וחרמות וכו' בנזירות שמשון וכו' את הכל ישא רוח כי הכל מפני האונס המכריחנו לעשות רצונו כרצונו ואפילו נקבל שטרי הקנאה הכתובים בעש"ג הנז' ונשתוק עידן ועידנין ופל"ע אפ"ה לא יורע כחינו וכח ק"ק והגם שנבטל כל מיני מודעות ומוד' דמוד' ודנפקי וכו' ופסול עדיהן ועדי עדיהן מרישן לסופן ומסופן לרישן עסכ"ה ובאיסור הנאה וכו' ובהפקר זכות וכו' וכן כל מיני אופני ביטול וכו' מפי סופרים ומפי ספרים. וכל מה שנעשו בענין העליות הנז' בכל אופן שיהיה הן דאסיק אדעתין הן דלא אסיק אדעתין אנחנו ושלוחינו אליו או לשלוחיו יחיד או רבים על הכל שהכל מעכשיו בטל ומבוטל בטלה השבועה מעיקרה בטל הנדר מעיקרו אנחנו מבטלים אותו ביטול גמור ומעכשיו מנו אותנו שלוחים שלא תגמר שליחותינו לכתוב מודעא מספקת מא' ועד אלף בכל עת שיגלה ויראה שטר הביטול והפשרה והמחילה והחיוב שנחייב עצמינו ונתנו לנו רשות למנות שלוחים אחרים ומעכשיו אנו ממנים שלוחים אחרים וכו' וכל מנוי שליחות וכו' וכל מה שנודה ונאמנות וכו' ושדבריו אחרונים עיקר נהפוך הוא שהראשונים עיקר והכרנו האונס ומה גם שתבעו אדם א' על ענין עלייה אחת מהנז' לתת לו חק ומשפט ושלח אצבע חמ"ה ודבר און ולא יפסל וכו' עד שמשתמע לתרי אנפי הכל יהיה נדרש לזכות הקהל י"ץ ולראיה ע"ה ח"פ כתיקון חז"ל ובכל חיזוקי סוב"ד דלא כאס' ודלא כטו"ד יום ארבעים למספר בני ישראל שנת חמשת אלפים וחמש מאות ושבע ליצירה והכל שריר וברייר וקיים.

אהרן א"א דניאל זכרי סיל"ט **מסעוד בר מכלוף ה"ן הרוש ס"ט**

227

ב״ה

המדת לבי ומשושי, כל מעיני בך שחרי ורמשי, בתורת אל נותן ונושא, שומע ופותר כל דבר קשה, האח אמרה נפשי אף רוחי בקרבי ואור עיני זה סיני החכם השלם והכולל הדיין המצויין זר״ק כמוהר״ר פ׳.

אח״ן פנ״ה בהעת״ר ולשלם אין קץ לאדון ולכל ביתו וכל המחובר לטהור יש״ב הגעני כפול השמחה והששון בראותי כיה״ק שש לבי ויהיו דבריו מתוקים בפי מדבש ומן ואברך ברכת זמן, אף שחלשה דעתי על היד יהי רעוא שלא יאונה לצדיק כל און ואחר הדרישה זה מצאתי כתוב שיקח מין שרץ הנק׳ אוזג׳א כשהיא חיה ותתן אותה תוך קנה חלול ותסתום פי הקנה בשעוה ותתלה הקנה על זרועך והשרץ כשימות ויבש תתרפא היד בע״ה, ועל אודות הספרים נלאיתי לתבוע לכהר״ח והוא דוחה מיום ליום ואני תמיה למה לא שלהתם אלי ומה מצא אדוני בי עול, ואגב אמרתי אבוא אעיר לאחי על דברת אגרת אחת השלוחה לאדון מאת עבדו יום ד׳ בס׳ משפטים ובתוכה סך — קם — ולא הודעת את עבדך זה חדש ימים ואם הקשיתי לשאול ולזה אין תשובה מוצאת שאלתי מהבל תמעט ובמה שאחי ירצה בו אני רוצה והוא רצוני וחפצי ומגדר האהבה לא תנעול שערי תשובה ולא יעלה על לב טהור לאמר אם אשיבינו כו״ך שמא תחלש דעתו עליו חלילה לי מעשות זאת ואשכח כל הטובות שגמלני האדון ובאיזה אופן שתהיה התשובה אקבלנה באהבה רבה ואחזיק טבותא למר ניהו רבה הי״ו ואחר עד עתה כי אמרתי עד אשלח הספרים ואשיב על הכל וכשראיתי שלא עלתה בידי כתבתי שתי שורות אלו לאחי ור״ש.

בכתב ידו של הרב **יהודה אלבאז** ז״ל

228

מנין התאריכין

שנת התקפב ליצירה היא שנת ג׳ לשמיטה, ושנה ט״ו למחזור קטן רצ״ד ללבנה, עשירית למחזור גדול ר׳ לחמה, ג׳ אלפים תתקכ״ו למבול, ג׳ אלפים תרל״ד ללידת אברהם אבינו ע״ה, ג׳ אלפים תקפ״ו לפלגה, ג׳ תקס״ד למעמד בין הבתרים, ג׳ אלפים תקנ״ט ליריד אברהם אבינו ע״ה למצרים, ג׳ אלפים תקל״ד ללידת יצחק אבינו ע״ה, ג׳ אלפים תצ״ז לעקידה, ג׳ אלפים תע״ד ללידת יעקב אבינו ע״ה, ג׳ אלפים שמ״ד ליריד אבותינו למצרים, ג׳ אלפים ריי״ד ללידת משרע״ה, ג״א קל״ד ליציאת מצרים ולמתן תורה, שתתעלה ג׳ אלפים צ״ד לפטירת משרע״ה ולכניסת אבותינו לארץ הצב״י, ג״א ע״ט למנין שמיטין ויובלות, ב׳ אלפים תש״ד לצמיחת קרן למלכות בית דוד מלכנו ע״ה, ב׳ אלפים תרנ״ד לבנין בית ראשון שיבנה בב״א, ב׳ אלפים שע״ח לגלות עשרת השבטים, ב׳ רנ״ו לגלות המלך יהויכין, ב׳ אלפים רל״א לראשית מלכות בבל (נר׳ שזה טעות וצ״ל רס״ב דבפ״ק דמגילה י״א ע״ב מוכח דמלך ג׳ שנים ובז׳ כבש יהויכין) ב׳ אלפים רמ״ד לחרבן בית ראשון שיבב״א, ב״א קע״ה לנס הפורים, ב״א קע״ד לבנין בית שני שיבב״א, ב׳ אלפים ק״מ לראשית מלכות יון (עי׳ מס׳ ע״ז ד״ט ע״א מוכח משם דראשית

מלכות יון שפ״ו שנים קודם חרבן בית ראשון ומלכו שש שנים בעילם ואח״ך פשטה מלכותם בכל העולם ולשטרות לא היו מונין למלכות יון אלא משפשטה מלכותם ש״פ שנים קודם החרבן), ב״א קל״ד לשטרות ולחתימת חזון ולראשית מלכות אלכסנדרוס מוקדון, אלף תתקנ״ט למלכות בית חשמונאי ולנס חנוכה, אלף תתנ״ז למלכות הורודוס, אלף תתכ״ב לנוצרים, אלף תשנ״ד לחרבן בית שני שיובב״א, אלף תרל״ג לחתימת המשנה, אלף תקס״ט לאמונת המינים, אלף שנ״ג לחתימת תלמוד ירושלמי, אלף שי״ז לחתימת תלמוד בבלי, אלף רל״ז למנין הישמעאלים, אלף רכ״ט לאמונתם, תשל״ג לחיבור הרי״ף, תשי״ט לפטירתו, תרצ״א ללידת הרמב״ם ז״ל, תרמ״ה לחיבור היד החזקה, תר״ז לפטירתו, תקי״ג ללידת הרא״ש ז״ל (לא הוברר חשבון זה וניכר שהוא בטעות), תצ״ה לפטירתו, תנ״ב לחיבור ד׳ טורים, תכ״ז לגלות צרפת, תכ״ד לגלות פאס אלבאלי, ש״ל לגלות קאשטילייא, שכ״ב לגלות פורטוגאל, שכ״ד ללידת המאור הגדול האר״י זלה״ה, רס״ז לחיבור הגדול בית יוסף ולחיבור ד׳ חלקים שו״ע למוהר״י קארו זלה״ה, קע״ה לחרבן בתי כנסיות שבפאס יע״א, ל״ג לגלות ק״ק קהל פאס אזדיד יע״א מארצם ומנחלתם מחצריהם וטירותם וכניסת בלשת ליהודים אשר בתיטואן ולקצר ומראק״ס ומקנאס יע״א ולהטלת המס הגדול על כל ארצות המערב היל״ד, ל״א שנים למלכות המלך מולאי סלימאן יר״ה שהשיב קהל פאס יע״א אל נחלתם לחצריהם וטירותם, ט״ו שנים לגלות ק״ק תיטוואן ולקצר ורבאט וצווירא ותאפילאלת ממושבותם ועריהם, י״ב שנים לביאת הצר צורר היהודים הפלשתי הערל יש״ו עם כל מחנהו לצפרו יע״א והצילם האל המושיע, שנה ד׳ למרידת הפלשתים במלך, שנה ג׳ לכניסת בלשת ליהודים אשר בפאס זדיד יע״א, שנה ב׳ להטלת המס הגדול על ק״ק קהל צפרו היל״ד, ויסלק חרון אפו מעל עמו למען שמו, ויה״ר מלפני אבינו שבשמים לקבץ נדחינו בקרוב אל תוככי ירושלים עיר הקדש ע״י משיח צדקנו שיגלה במהרה בימינו אכי״ר ונאמר אמן, והיה ה׳ למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד.

> מועתק מספר חדשי השנה לרבי שמואל אלבאז ז״ל כ״י ״מנין התאריכין״ הנ״ל היה כתוב בלוח השנה של כל שנה ושנה ותלוי בבתי כנסיות שבעיר, עם הוספת המאורעות שחלו בשנים האחרונות

ובשנת התשי״ח היה כתוב עוד תס״ג למציאת עולם חדש (אמיריקא), קכ״ד להריגת הנערה הצדקת סוליקא הי״ן על קדוש ה׳, צ״ח למלכות סידי מוחמד ירה״ה, פ״ד למיתת המלך הנז׳ ולמלכות מולאי אלחאסאן ר״א, ס״ט לשטיפת הנהר על צפרו רח״ל ומתו כמו חמשים נפשות מישראל היל״ד, ס״ד למלכות מולאי עבד אלעזיז יר״ה, נ״א למרידת כל המערב במלך הנז׳ ולמלכות אחיו מולאי חפיץ׳ יר״ה, מ״ח לביאת חיל צרפת לערי המערב, מ״ד למלכות מולאי יוסף יר״ה ולהתחלת המלחמה הראשונה מלכות צרפת ואינגלטירא עם אלימאן ואביזוריה, ט״ל לתשלום המלחמה הנז׳, ל״א להכתרת המלך סידי מוחמד בן יוסף יר״ה ותנשא מלכותו, י״ט להתחלת המלחמה העולמית השניה, י״א לתשלום המלחמה הנז׳, ז׳ לשטיפת הנהר בעיר צפרו ומתו כ״א נפשות ה׳ יחונן עפרם, יוד להקמת מדינת ישראל, ה׳ למלכות סידי מוחמד בן מו׳ עראפא. ב׳ לעצמאות מארוקו ולשיבת גלות המלך סידי מוחמד בן יוסף לשבת עוד על כסא מלכותו בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח אמן.

התקכ"ח

קרבו ויאתיון לדין לפני יחד ראשי ק"ק קהלינו ישצ"ו נתבעים וה"ר מאיר צבע תובע אודות מעשה שהיה כך היה שהי' מסעוד אלקובי היה נגיד קצת חדשים משנה שעברה והוליכו הוא והר' מאיר צבע תשורה בעד הק"ק להאלשריף מולאי למאמון עז"א ובעת ההיא אמר לו אחיו מולאי רשיד עז"א דרשו נא לי ככר בורית שאקנהו, ענה מסעוד הנז' ואמ"ל הבורית אינו מצוי כעת בעיר הלזו ענהו האלשריף ואמ"ל הנה משרתי ילך עמכם יחפש חצרי הבורית שבעיר הלזו, ואם לא ימצא מה בידי לעשות אז הלך המשרת הנז' ואמר לה"ר מסעוד הנז' הודיעני והוריני בעלי החצירות והבתים הנז' היה לפניו הר' מאיר צבע הנז' וא"ל מסעוד זה אחד מהם אז הלך עמו המשרת הנז' וחפש חיפוש מחיפוש ולא מצא בורית גילה המשרת את פי חבית א' ומצאה מלאה שמן זית ולקח ממנה שמן מחיר שנים ועשרים אוקיות ומחצית האוקייא והלך להאלשריף הנז' וא"ל ידוע תדע כי עשר אוקיות אני אתנם לך ועשר אוקיות האחרות יתנום בעלי חצירי הבורית, סוף דבר עלה וירד הר"מ הנז' לקחת מיד האלשריף העשר אוקיות ולא עלה בידו. וכעת תבע הר"מ הנז' ליחידי עם סגולה הנז' לאמר שעל כל הק"ק רמי הסך הנז' לתתו יען שבשלחותם הפסד ואלולי שליחותם לא היה נראה לעיני העמים והוה מוקים קרא בנפשיה חבי כמעט וכו' [1] זאת ועוד שהדברים מוכיחים שמאחר שלא נתנו לו דורון כמו שנתנו לאחיו לכך לקח ממנו וא"כ כל הקהל חייבים לו יען שבגללם נתפס דהא בר מתא אבר מתא וכו' [2] ובה שעתא תבע בעלי החצירות הנז' לקיים מאמר האלשריף, ויחידי הקהל השיבו דמזלו גרם ונתפס במצודה ואין לו לתובעם אפי' היה נתפס בעבורם, ובעלי החצרות טענו דלא מפי האלשריף הם חיין ואינו אלא דוחהו ובתחילה רצינו לפשר בניהם ולא רצו ואמרו להעמיד הדבר ע"פ הדין, ופסקתי ביניהם שהק"ק ישצ"ו גם לרבות בעלי החצירות פטורים...
הצעיר יהושע בן לא"א אהרן אבן זכרי ס"ט

בתלת הוינא כד אסהיד קדמנא הי' מסעוד אלקובי בתע"ג והגיד שהוא היה נגיד בעיר הלזו קצת חדשים משנה שעברה ובאותו זמן בא לעיר הלזו האלשריף מולאי למאמון עז"א ואחיו מולאי רשיד עז"א וביום בואם לעת ערב הוליך האלשריף הנז' ולאחיו הנז' תשורה כמנהג תרנגולים, ולעת הבקר אור הוליך הוא והר' מאיר צבע והי' מסעוד ן' חיון סך מעות למולאי למאמון הנז' תשורה מפני שנעשה חתן המלך יר"ה ובגמרם נתינת התשורה אמר גוי אחד למולאי רשיד הנז' אדוני קנה לך בורית משא בהמתי ואז אמר מולאי רשיד למסעוד הנז' דרוש נא לי ככר בורית שאקנהו א"ל מסעוד הנז' הבורית איניו מצוי בעיר הלזו א"ל מולאי רשיד הנה משרתי ילך עמך לחפש חצירי הבורית ואם לא מצא אז כי האמת אתך ואז הלכו כל אחד לדרכו והר' מאיר שב למקומו והלך לו לעצמו, ומסעוד אלקובי הנז' נשאר עומד עם המשרת הנז' ואז דחקו המשרת הנז' ויאמר לו קיים גזירת האלשריף ולך נא הראיני את מבוא החצירות הנז' עודם עסוקים והנה הר' מאיר הנז' עובר לפניהם פצה פיו מסעוד הנז' ואמר לו זה אחד מבעלי החצירות והלך המשרת

1 ישעיה כו ב. 2 ב"ק קיג:

עם הר' מאיר הנז' לחפש הבורית ובאותה הליכה לקח המשרת הנז' שמן שעליו מדיינים הק"ק עם הר' מאיר הנז' ע"כ סתם עדותו וקבלנוה כדחי וחתי' הכא תמ"ת בסיון שנת כשח"ר נכון מוצאו והכל קיים.

מסעוד בר מכלוף ה"ן הרוש שלום ן' מאמאן

הועתק מספר אבני שי"ש ח"ב סימן ח.

230

התקם"ד

במותב ג' כחדא הוינא ואסהידו קדמנא הנגיד ומעולה הר' אהרן הכהן והר' יוסף ן' מאמאן בתע"ג שעל ידם הוציא הר' מסעוד ן' אברהם ן' כלפון על התפיסה שהיה תפוס בשביל מה שהעליל עליו ראובן צבע באומרו שתפס בו והניעו והוכבד עליו חוליו ואם ימות מחולי זה יחשבנו להורג ומחמת כן הוצרך לתת על ידם אחר כמה הפצרות להשר שמונים אוקיות ולקאייד חמד אלגמר"י ולמסכרי"ן ומול לחבס [1] שנים עשר אוקיות ועוד נתן בידם עשרה אוקיות לתתם להאלכאתיב [2] סי לחסן בצירוף הכל הוי "קם "כם ואז יצא מבית האסורין עכ"ס עדותן וקבלנוה כדחז' וחתי' הכא תמ"ת בשמנה במרחשון התק"סד ליצי' ושריר וקיים.

שאול ישועה אבימצבול מאיר ה"ן צבע

בתלת [3] כחדא הוינא ואסהידו קדמנה כה"ר מאיר צבע והנגיד ה"ר אהרן הכהן אן יום שב"ק שעבר צאפיד לקאייד עז'א לחכם נרו' עלא סבת אטראד די אצ'ארב מסעוד פוני מעא ראובן צבע באס ירא אסכון הווא אצ'אלים ומסא אלחכם נר"ו וכה"ר מאיר הנז' והנגיד הנז' לאענד ראובן הנז' לגרפתו ובקאוו יהדרו וקאללהום ראובן הנז' אנא סי מא בללגת לקאייד עז"א קאללו הנגיד הנז' ודאבא אס כא תקול כאן תסחמלו אוו לא קאלו ראובן הנז' אידא אנא ברית סמחתלו ואידא מא בריתשי וג'ראליסי לקאתיל אלא"ה ומסעוד פוני הנז' די מנאיין סמעו דאך סי צאחב לקאייד די כאן תמא והנגיד הנז' קאלו ללמסכרין עביוו ליהודי ללחבס חתא נראוו כיף יכרז האדסי עכס"ע וקבלנוה כדחזי וחתי' הכא תמ"ת והיה זה באחד עשר יום למרחשון הנז' שנה הנ"ל והכל שו"ב וקיים.

ישראל יעקב עולייל סי"ט שלמה בלא"א יהושע בן חותא סלי"ט

1 המשרתים ושר בית הסוהר. 2 הסופר.

תרגום

3 בב"ד של שלש היינו והעיד בפנינו כבוד הרב מאיר צבע והנגיד היקר אהרן הכהן שביום שבת קדש שעבר שלח השר ה' ייקר שמו לחכם נטריה רחמנא ופרקיה אודות המריבה שהתלקחה בין מסעוד פוני וראובן צבע שיחקור מי העולב ומי הנעלב והלך החכם נטריה רחמנא ופרקיה וכבוד הרב מאיר הנז' לעליתו והתחילו לשוחח ואמר להם ראובן הנזכר אני לא מסרתי לשר ה' יתן לו יקר. ושאל אותו הנגיד כעת מה תוכל להגיד האם אתה מוחל לו או לאו, והשיב ראובן, אם אני מחלים ומבריא טוב ואם לאו ויארע לי מקרה של מות השם ממית ומסעוד הנזכר הגורם ואחר ששמעו כל מה שאמר שליח השר שהיה שם והנגיד הנזכר אמר למשרתי השר תקחו היהודי לבית הסוהר עד שנראה איך יפול דבר עד כאן סיימו עדותם וקבלנו העדות כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה והיה זה באחד עשר יום למרחשון הנזכר שנה הנזכרת לעיל והכל שריר ובריר וקיים.

בג' [4] כחדא הוינא ואסהידו קדמנא כהה"ר ישראל יעקב עולייל וכהה"ר מאיר צבע אן מנאיין כאן מסעוד פוני פלחבס עלא סבת האד אטראד ומסאוו הומא וסי ת"ח ירגבו ראובן הנז' באס יסמח למסעוד הנז' אולי יכרז מלחבס וקאלהום אידא הווא ברא יסמחלו ווילא מא בראשי לא איפשר יסמחלו וקבלנוה כדחי וחתי' הכא תמ"ת ואח"כ ג'אוו לעדול וקאל קדאמהום האגדא כנז"ל דהיינו קאלהום כאן מתמרד ומנאיין שנשלו אג'אד עליה למרץ' ווידא מאת הווא די קתלו עכס"ע וקבלנוה כדחי וחתי' הכא תמ"ת והיה זה בי"ד למרחשון שנה הנ"ל.

שלמה בלא"א יהושע בן חותא ס"ט שמעון רפאל חי אזולאי סלי"ט

עמדו לפני לדין הר' מסעוד בן כלפון הנ"ל תובע להר' ראובן צבע הנ"ל וטען עליו לשלם כל ההפסד הנ"ל שהפסיד על ידי מסירתו שמסרו על חנם... וראובן משיב אני לא הגעתי הדברים להשר ואחר שהוגד לו ע"י אחד ושלח לי הגדתי דברים כהוייתן... ופסקתי בניהם שישבע מסעוד הנז' היסת שלא היתה שום הכאה ולא תנועה המכאבת הגוף רק תפיסה בכנף בגדו אחר שיקבל ראובן הנז' חרם שטוען אמת ואז יפרע ראובן למסעוד הנז' כל מה שהפסיד עפ"י עדים... ושוב נומיתי להם אם ירצה מסעוד שלא ישבע אפילו נאמין לראובן שהניעהו אינו נפטר מהכל שעכ"פ מה שחשב אותו להורג הגדיל עליו המדורה שאם על ההכאה לחוד היה הנגיד מפשר לו עם השר בדבר מועט... ולפי דבריו שהניעו לא אירע לו דבר בשעת ההנעה כלל שהרי אחר ערבית שנפלה מריבה בין אשת ראובן הנז' עם מסעוד הנז' ועלתה צעקתם לפני מחמת שאשת מסעוד יולדת ויש סכנה לולד מחמת הקטטות ומריבות וראובן הנז' בא לעזרת אשתו אחרי ערבית מופלג עד לביתי מתחזק כבריא בעלה כעסו וזעמו על מסעוד הנז' עד שבאו עדים והעידו שהיתה אשתו מטגנת דגים מלוחים ועלה מסעוד הנז' ואמר לה שריח הטיגון ממית הולד כמו שכך אירע לו בולדות אחרים והשיבתו אם ימות ימות והוא לקח המחבת מעל האש והניחה לארץ ועמדה האשה הנז' ודחפה למסעוד הנז' בכח וחזר הוא ודחפה ובראותי דנפיק הזיקה לולד מחמת הקטטות נדיתי והחרמתי למי שיוסף לדבר בדבר הזה עוד ובחצות הלילה חזרה אשת ראובן לדפוק על פתח החצר שלנו ואמרו לה מה לך ואמרה שבעלה חזר לחוליו והם גרמא ואני הולכת להביא הערכאות שיעיד לפניהם וידמ"י רו"ח עלא מסעוד הנז' ואנכי השבותיה ואמרתי לה אין שום פחד מזה שזה דרך הקדחת החמה שבעוד החמימות עליו מדבר כמשתגע ובבוא אליו הזיעה החמה יעמוד על עומדו ולבקר הלכתי אצלו ומצאתי שנתישב בדעתו בבוא עליו זיעה... ושוב חזרו לפני ואמר לו מסעוד הנז' איני מניח לך פש"ן ממה שהפסדתי ותקבל חרם על טענתך ואני אשבע לך

4 בב"ד של שלש היינו והעידו בפנינו כבוד הרב הגדול רבי ישראל יעקב עולייל וכבוד הרב הגדול רבי מאיר צבע שבזמן שהיה מסעוד פוני בבית הסוהר אודות המריבה הזאת והלכו הם עם תלמידי חכמים אחדים לבקש מראובן הנזכר שימחול למסעוד הנזכר, אולי ישתחרר מבית האסורים ואמר להם אם יקום ממטתו ויחלים ימחול לו, ואם לא יתרפא אין באפשרות שימחול לו, וקבלנו העדות כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה ואח"ך באו סופרי הערכאות ואמר לפניהם כנזכר לעיל שאמר להם שהוא היה חולה קצת וכשחלחל אותו התגברה עליו המחלה ואם הוא ימות הוא (מסעוד הנזכר) הרג אותו עד כאן סיימו עדותם וקבלנוה כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה היה זה בארבעה עשר למרחשון שנה הנזכרת לעיל.

היסת שלא הניעותך כלל בגופך רק תפיסה בעלמא תפסתי בכנף בגדיך כדי שתלך אחרי לדין... ולראיה ביד מסעוד הנז' חתמתי... וקיים בטבת התקס"ד ליצירה ושריר וברירי וקיים.

שאול ישועה ס"ט

הועתק מספר אבני שי"ש ח"ב סימן ט.

231

העדה כולם קדושים [1] קה"ק קהל צפרו יע"א, ובראשם החה"ש הדו"מ כמוהר"ר וכו'. אחדש"ו אות לטובה [2] להודיע למעכ"ת שיש בלבנו עליכם תרעומת גדולה לא יאומן כי יסופר [3] שיצא מקצת דבר זה מתחת ידכם ח"ו אלף פעמים, וזה ימים היה ענין זה אש בוער בלבנו [4] ונהיה כמחריש שהיינו בטוחים שיתוקן הדבר בחשאי שאינו מן הנכון שיודע הדבר לאחרים שיש בזה חלול ה' רח"ל וכמו ש"ה וכוסה קלון ערום [5]. אך עתה הנה בעתה, ארך הזמן וכמעט יאוש צמח בלב, לכן שמנו פנינו כחלמיש [6] להתוכח עמכם על דברת ידידינו רבין חסידא החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר יהודה אלבאז נר"ו שבימים ההם שהטיל עליכם מולאי סעיד אותו הסך לא נשאתם לו פנים והיה כעם ככהן [7] ונתן יותר מן השיעור הרבה וזו היא שקשה שאח"ך העברתם עליו את הדרך לכוף אותו ללוות לצורך הקהל סך — אוו — ועדיין הסך לא נתן להשבון, אל נא אחי כי לא טובה השמועה [8] להעשות כן לא מן הריקים וכ"ש לאדם גדול כזה צדיק יסוד עולם ותורתו אומנותו והרביץ תורה ברבים ולא על הקהל תלונתנו כ"א על החכמים י"ץ למה כבשו פניהם בקרקע [9], והיה להם להוכיחם ברבים בפי רך ובפרך להשיב את הגזילה, אחינו אתם בהגיע הכתב מבקשים ממעכ"ת לתקן המעוות יפה שעה אחת קודם וזוהי דרך ישרה לבקש סליחה וכפרה מהחכם הנז' על אותו המעשה, יען שאף שיגדלו פרע הסך הנז' אכתי יש לו הפסד שהוצרך לתת בעד הסך הנז' סך מה ברבית לגוים, וע"ך עה"ך תבקשו מחילה וסליחה ממעכ"ת של החכם הנז' הימנותא להוי שדננו אתכם לכף זכות שלא היה זמן מוכשר וכיוצא אך עתה דידיה עדיפא שהחכם הנז' לית ליה מגרמיה כלום ובצריך הכתוב מדבר ואין להאריך כ"א בש"ש טו"ב ואתם שלם ורב השלם מאדון השלום.

שמואל אברהם אבן זמרה **יהונתן סיריו** **רפאל אהרן מונסונייגו**

גם אני החו"מ דורש בשלומכם איש איש על ידו כ"א כפי כבודו, ולדאבא יא כותי מא יחתאז מן יתכלם מעאכום עלא האד לענין מאהושי האדא למדנון פיכום, תעמלו האדשי אפי' לוואחד מן טרף זלד כ"ש לוואחד לחכם פחאל האד רהט די חנא כא נחסדוכום פיה וחק האד לחרוף ולוכאן זא לשרא תא יכון שרינאה אוו נטלבוה מן ענד למלך יר"ה, גיר זאתנא פאלטא נעמלו האדשי, ולדאבא יא כותי נחבו מן הי"ת ומנכום בכלוט לחרוף תכלסוה פשאיין כא יסאלכום עספ"א ואידא זאכום וואער תכלסוה עטיווהנא חנא נכלסוה

1 במדבר טז ג. 2 תהלים פו יז. 3 חבקוק א ה.
4 ע"פ ירמיה כ ט. 5 משלי יב טז. 6 ישעיה נ ז.
7 שם כד ב. 8 שמואל א ב כד. 9 סנהדרין יט ב.

עטיוהונגא מן ענדנא ונתלתולו האד אסך וכתר בע״ה. ראני מא קסארתסי ידי נדכל סכוותו לענד למלך ותכלסו עספ״א וחק האד לחרוף אין לומא הייא די מא חבשי יכליני אילא כונת מאשי נסכי עליה למלך תכלסוה ותזידו בסכרא דלמכזן ותציפדוה להנא יסכן מעאנא עלא אמאר יר״ה, אשע״ך האני כא נעלמכום משום וקראת אליה לשלום[10] מא כאנשי בע״ה זמעא אוכרא יכלט עליכום אמאר סידנא באיין תעטיוולו כל מא ידעי עליכום וויזיב אולאדו וויסכן מעאנא ורא אנתום תשמעו בע״ה אש נעמלולו אידא מא נכונושי מעטרים אותו בזהובים ראחנא אוזדנאלו צ׳אר וסלא ודי יקולשי מא יעמלשי ואין להאריך כ״א בש״ש טו״ב ור״ש.

ע״ה שמואל בר חיים בן דנאן

(וחתום השר והטפסר מגזע היחס והמעלה הגמו״ן).

וראני נשאלכום בזאף דלכיר וכיר ל״ה וואנא כא נחתאל נכתבלכום עלא דמת האדשי עליה עמלו לשם שמים ובאקי תוקפו ונעמלו פיכום גיר לכיר וראה חמיל אזמעא ריש עליה עמלו מא נשמעו עליכום ויאזבונה בוזאב מליח וואלאבוד ודי עכס כתבולי אנא נערף מא נעמל ראה ערפכום האדא וש״ש.

הועתק מהקדמת הספר חיי עמרם.

תרגום

גם אני החותם מטה דורש בשלומכם איש איש על ידו, כל אחד לפי כבודו, וכעת אחי אין צורך לדבר אתכם על ענין זה, שלא ראוי לעשות כן מה שעשיתם אף לאדם פשוט. כל שכן לחכם כמוהו שאנחנו מתקנאים בכם עליו, בשבועה אם היה נמכר היינו קונים אותו או נבקש אותו מן המלך ירום הודו. אך לא מן הנמוס לעשות כן. לכן אחי אני רוצה מהשם ומכם כשיגיעו אותיות אלו לידכם תפרעו לו כל מה שאתם חייבים עד סוף פרוטה אחרונה, ואם קשה עליכם לפורעו תמסרוהו לנו ואנחנו נפרע מנכסנו ונשלש הסך הזה ועוד יותר ולא קצרה ידי מלהכנס תלונתו למלך ואז תתחייבו לפרוע הכל עד סוף פרוטה אחרונה, בשבועה, שהתלונה היא עליו שלא הנחני. כי אני הייתי הולך לקבול על זה לפני המלך ואז הייתם צריכים לפורעו ולהוסיף הוצאות שליחות השלטון ותשלחוהו לכאן (פאס) לדור אצלינו במאמר המלך, לכן אני פונה אליכם משום וקראת אליה לשלום. ואם לאו בעזרת השם בשבוע הבא יגיע לידכם מאמר המלך שתמסרו בידו כל מה שיתבע מכם ויביא משפחתו לגור אתנו ואז תשמעו בעזרת השם מה שנעשה אתו. שיש ביכולתנו לעטרו בזהובים. כבר הכנו את הדירה ובית הכנסת והפתגם ידוע אמור מעט ועשה הרבה ואין להאריך כי אם בשים שלום טובה וברכה ורוב שלום.

וכבר אתם חייבים לי הרבה חסד, והחסד הוא של השם ואני מכין עצמי לכתוב לכם על זה, עשו מה שהוא לשם שמים, ויבוא זמן שתצטרכו לבקש ממני לבוא לעזרתכם ואעשה כל שביכולתי לטובתכם (משל הדיוט ?) עשו מה שישמע עליכם ותענו בתשובה חיובית, ומי שיתעקש כתבו והודיעו לי ויש בידי מה לעשות לו וזה לידעתכם ושלום שנית.

10 דברים כ יוד.

232

התקכ"א—התקל"ה

ביום ג' למרחשון שנת כאשר עשה כן יעשה לו ג"ד לפנינו הר' שמואל בר ה"ר יעקב ה"ן חמו בעדו ובעד הקהל והי' אברהם בר הר' מאיר די אבילה בעדו ובעד הי' אהרן בן יוסף ה"ן גיגי ואמ"ל מהודעני ליכו כי הי' שלם אלערבי והי' מכלוף ן' דוד ה"ן הרוש הזיקו להי' אהרן הנז' בהאלמכזין בעד אברהם בן יעקב ה"ן עילי וידיע לוטאטי שהיה הוא ואהרן הנז' מתנצחים זה עם זה לראות מי נוצח דרך שחוק ואירע מקרה שנצח אהרן הנז' והפילו לארץ ובהפילו נעשו חבורות בראשו של אברהם הנז' וג"כ הכהו אחי אמו על לחייו שתי הכאות ובהיות הדם בראשו אחזוהו מזיקין עד שחנן ה' ית' ונתרפא מהמזיקין ולכן אנו מגלין דעתינו בפניכם שכל מה שנעשה עם שלם הנז' ומכלוף הנז' וקרובי אברהם הנז' ומה שנקבל עלינו בעדינו ובעד הקהל הכל הוא מהשפה ולחוץ ונשיבה ידינו עליהם למשפט לד"ת שת"ת ולא נמחול להם ולא נוותר להם ממה שהדין נותן אפילו בפש"ן... ולראיה שכן ג"ד בפנינו כתבנו וחתמנו פה במאמר החכם השלם הדו"מ כמוהר"ר אהרן ן' זכרי הנ"ל וקים.

יצחק בכה"ר ישועה אביטבול **אלעזר מרעילי**

...למשפט קרבו ויאתיון לפני הר' אהרן ן' גיגי הנז"ל תובע להי' שלם אלערבי הנז"ל וטען עליו אהרן הנז' לפרוע פרעות כל ההפסד שהפסיד ע"י מסירות זו הנז"ל שמסרוהו שלם הנז' ומכלוף ן' דוד ן' הרוש והמציא לפני אהרן הנז' ק"ע משלשה עדים כשרים שהעידו שהגידו נאמנה שמכלוף ושלם הנז' הם שמסרוהו ונתפס על ידם ביד האלמכזין תפיסת הגוף וניקש לכל אשר לו ולא הספיק והגיעה הדליקה לבעל אמו הר"א די אבילה והוצרך למשכן הבית שיש לו פה צפרו... והמציא לפני ק"ע משני עדים כשרים שהעידו שהיו מצויים בפאס יע"א בזמן שהיה תפוס אהרן הנז' על אותה מסירות שמסרוהו המוסרים ביד אלקאייד קאסם הנז' ובעודו תפוס בבית הסוהר אסור בכבלי ברזל הוציאו קול המוסרים הנז' שנהרג אברהם ן' עילי המוכה שהיו אומרים שאהרן הנז' הכהו והיו צועקים ברחובות קריה הכזה יהיה משפט הרוצח והיו עוברים ושבים משרתי מולאי דריס ותכף הגיע הדבר למולאי דריס ושלח משרתיו והוציאוהו ויסרו אותו והלקוהו במכות חדרי בטן עד שהגיע לשערי מות רח"ל ונשאר תפוס גם ע"י מולאי דריס... זאת תורת העולה מכל מאי דכתיבנא שהמוסרים הנז' חייבים שניהם לשלם לאהרן הנז'... והשם יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות החותם פה צפרו באדר משנת מורשה ק ה ל ת יעקב.

איש צעיר ישועה אביטבול בכמוה"ר יצחק ז"ל

הועתק מספר אבני שיש ח"ב סי' יו"ד.

233

התק"ן

עמדו לדין הנגיד ומעולה הר' יוסף בן מכלוף ה"ן חמו תובע לראובן בן יעקב אודות מה שנשאר אצלו מפנקסי ההערכה מההטלות שהטל עלינו המלך יר"ה כמו שנתנו כל בני העיר עפ"י הערכת הפנקסים ההם, והוא השיב שכל פנקסי ההערכות נעשו שלא כדין

באומרו שלא הסכים על המעריכים שהעריכו הפנקסים הנז', והר' יוסף הנז' השיבו אם על הפנקס הראשון שנעשה בבית שהיו יחידי הקהל תפוסים אצל השר והוא לא היה עמהם שם שברח לבתי האלצרפ"א עז"א ואם לא הסכים הוא הסכימו כל היחידים שהיו שם וחכם העיר שהיה עמהם שם וכ"ש שאיני צריך להסכמת שום אחד מהם שכבר נתנו לי רשות ויכולת מספיק כשהיינו בפאס לעשות כפי ראות עיני הן לגבות הן לקצוב הן למחול הן לפשר הכל עשוי ורצוי ומקובל עליהם ועל כללות הצבור וכו' ואשר ימרה את פי אתפסנו בכח השררה כרצוני והכ"ן בקוש"ה ככתוב בידי והמציא הכתב כו"ח כראוי ואם על הפנקס השני עם שנעשו שני פנקסים של ההערכה מי הם המערכים ובחרתי בפנקס הכתוב בכתב ידך שבו בחרת המעריכים ואיך שכחת תלמודך לומר שלא הסכמתי, גם המציא הר' יוסף הנז' שטר ק"ע כוח"ך איך גזר אומר השר שלא יתנו בהטלת האלפים מתקאלים כי אותם שהיו תפוסים ושנכתבו בפנקס וראובן הנז' השיב שהוא לא היה תפוס מפני שברח, והשיבו הר' יוסף שבפירוש הזכיר השר ועוד שנכתב בפנקס ואם הוא ברח תפס את אשתו במקומו עד שבא הוא עצמו והעמיד ערב להאלשריף שהיה בביתו לפרוע ההקצבה שקצבו עליו, ואחר ההתבוננות היטב בדברי ב' הכתות ראיתי שחייב ראובן הנז' לפרוע הנשאר בידו מהקצבה שקצבו עליו בשני פנקסים הנז' אף אם היתה הקצבה עשויה שלא כדין מחמת שיצא דבר המלך נחוץ ואין הפנאי מסכים להעמיד משפטי הדת על תלם... ובענין הפנקס הראשון אם לא היה תפוס עמהם הרי היתה אשתו תפוסה במקומו... אכן שאר בני העיר שלא נתפסו ושלא נכתבו בפנקס ההערכה וכ"ש אותם שהיו אצל השר ולא הניחם השר לתופסם ופיטרם יען שבפירוש אמר השר שעיקר גזירת האלפים מתקאלים לא היתה כי אם על העשירים יען שהמדבר למלך כך היו דבריו למלך שהחמשת אלפים מתקאלים שהטיל המלך ראשונה לא נתנו בהם העשירים כפי עושרם ולכך הטיל עליהם האלפים מתקאלים, ...ומה גם שבמס הגדול הזה נתנו בו ת"ח ועניים מרודים ויתומים ואלמנות ובחורים וזקנים יחדו ותלמידי דבי רב... ולראיה ח"פ באלול המרוצה שנת נרפא ה נ ת ק ליצירה וקיים.

שאול ישועה ס"ט

הועתק מספר אבני שי"ש ח"ב סימן לג. וראה מספר 52.

234

התפ"ב

בענין שוכר שהעמיד בעל הקרקע לממשכן כדי שישאר דר בביתו ומת השוכר וחייב מהר"א מונסונייגו, בנו אחריו ורבני פאס מוהר"ר אליהו הצרפתי ומוהר"ר מתתיה סירירו פטרוהו משום דלהתירה בעלמא הוקם... וזה מה שכתבו חכמי צפרו זלה"ה בהיות אמת באלו השנים שעברו מקרוב בזמן שנתנו ב"ד של פאס יע"א וב"ד של מקנאס יע"א מוזרות בענייני המשכונות ושכירותם ותקנו מה שתקנו, עשינו אנחנו פה ע"פ אותה תקנה וכל מי שהיתה בידו שום משכונה ושוכר פטרנו השוכרים ונשארו המלוים נהנים ע"י עצמם במשכונה ברב או במעט או דרים בהם מלבד משכונת יתומים ועד כען נוהג אותו ענין הנז' ולראית האמת ח"ף שנת התפ"ב ליצי' וקיים.

הועתק מספר אבני שי"ש ח"ב סימן סח.

235

התקנ"ג

דברי הרב משי"ח אמת ודינו דין אמת שזכאי כהר"ש הנז' בדינו לגבות לעצמו השטר הנ"ל מהמלוה הנז' דאע"ג דכתב בו נתחייב לפרוע להנגיד כהר"ש לזכות המלך לא מצי הלוה למימר ממונא דמלכא הוא לאפקועי שעבודא מיניה דקושטא קאי דממונא של כהר"ש הוא דהוא ניהו דיהיב זוזי ללוה והשטר יוצא מתחת ידו ומה שכתוב בו לזכות המלך ברור הוא דלא כתב כן אלא לפנחי"א בעלמא [1] להטיל אימת מלכות על הלוה ולזרזו לפרוע החוב בהשתדלות נמרץ... ומודעת זאת בכל הארץ שכל שיש לו נגיעה במלכות או עם איזה שר כותב בשטרותיו לזכות המלך או לזכות השר להטיל אימה... ולראית האמת ח"פ צפרו באדר ש"ש ה ת ק נ "ג וקים.

שאול ישועה אביטבול סי"ט

הועתק מס' אבני שי"ש ח"ב סימן קא.

236

התקס"א

שאלה לאה אשת ראובן יצא עליה שם רע זה היום כמו שלש שנים מ"מ שהיתה נחשדת עם שמעון... והיה השם רע הולך וגדל עד כי גדל הכאב קלא דלא פסיק [1]... העיד עד אחד ואשה אחת איך אמת ויציב שקודם שנתפרסם זה הקול נכנס אחי אם הנחשדת לבית האשה הנז' שהעידה בפחד גדול ושאלה לו האשה הנז' למה הוא מפחד והשיבה שתשבע לו בציציות שלא תגלה זה לשום אדם ויגלה לה מה שבלבו, וכן היה שנשבעה האשה כנז' ואח"ך אמר דוד הנחשדת הנז' לאשה הנז' ולעד הנז' שבת אחותו הנז' היא המעוברת והוא ירא לנפשו פן ישמע הדבר לשר העיר ויפסיד איזה ממון והביא לה איזה כלים וחפצים שתחבא אותם אצלה ושהוא הולך למרחקים למקום שאין מכירין אותו בשביל זה וכן היה שהלך עד עיר ארזי"לא, לא עברו ד' או ה' ימים וחזר, ...אח"ז נשמעו הדברים לשר העיר איך האשה הנז' הרה לזנונים ונתפסה האשה הנז' ומיד ולאלתר פייסו לשר בסך עצום בסתר ויצתה, וכשמוע בני קהלינו אלו השמועות רעות וכל העם רואים את הקולות [2] מיקל"א קל"י איסורא [3] שלא פסקו מיום שנשאת עד היום הזה נתקבצו אצלי בבה"ך לשאת ולתת איך יתברר האמת לאמתו... ושלחנו אחר דוד הנחשדת... היה מעלים ומכחיד האמת תחת לשונו, אז אמרנו לו שאם יאמר האמת מה טוב ואם לאו אנו מלקין ומכין אותו עד שיאמר האמת, ולא באו להכות אותו ב' או ג' מכות עד שצעקה אשתו שהיתה מצויה אצלו בבה"ך ואמרה לו שמה לו ולצרה הזאת שיאמר האמת ולא יארע לו שום דבר ואז אמרה אשת אפרים הנז' שכל הענין אמת ויציב... ותכף באמ"ץ

1 יבמות קטו: אי נמי לפנחיא שבקיה פירש"י "פנחיא לשון שימור כאדם שתולה ממונו באדם חשוב כדי שלא יגזלוהו הימנו".

1 יבמות כה.
2 שמות כ טו.
3 ביצה ד. ושם שהאיסור נשרף, וכאן בהשאלה קול האיסור שיצא על האשה.

באה האשה הנחשדת לבית הכנסת מאליה ומעצמה ואמרו לה הק״ק שתלך לביתה ולא רצתה... ואז אמרנו לה שאם תאמר האמת ממי נתעברה מה טוב ואם לאו שיהיו מיסרין אותה עד שתאמר האמת ואז מתחו ידיה על העמוד והלקו אותה איזה הכאות ברצועה שמכין בה תשב״ר ואז הודית הנחשדת הנז׳... ולכן יורונו מורי הצדק... מה יהיה משפט האשה הנחשדת הנז׳ אם היא אסורה לבעלה או לא ותשובת מעכ״ת הרמתה מהרה תצמיח ושכמ״ה.

אברהם טולידאנו נר״ו

עמדתי על דברי השאלה הנז׳... ואחזה אנכי אשית לבי שאין אותן האומדנות כדאין לאסור אשה על בעלה... אכן אם הבעל מאמין לאותן הנשים... יוצא ויתן כתובה... ולראית האמת חתמתי בערב חג השבועות שנת ומי כעמך כ י ש ר א ל[4] לפ״ק וקים.

שאול ישועה אביטבול ס״ט

הועתק מספר אבני שי״ש ח״ב סימן ק.

237

התקפ״ח

בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הי׳ יעקב בהר׳ אברהם ה״ן אביטבול וידי״ן בן נאני בתע״ג אין פסוכה שעברה הווא פבני עלאהם והומא ראחו לענדו סי גוים מן בן יאזגא מכפר מלאחא ובאתו ענדו בכפר מדיונא וגלסו יהדרו קאם יעקב הנז׳ קאלהום עלאס כא תזיבו למלח חתא להנא ולא כא תעביוו סי למלח לצפרו די קריב לענדכום קאם וואחד לגוי מנהום קאללו יאנא מא כא נסווקסי צפרו קאללו יעקב הנז׳ עלאס מא כא תסווקסי, קאללו יא וולדי כתאב עלייא וכוננא קתלנא משה ן׳ מסעוד ן׳ תמאיוסת ויאנא מערוף ענד ליהוד באיין יאנא חצ׳רת פקתילו וכופת אנקבאד פיה עליהא מא כא נסווקסי קאללו יעקב כיף אבן לפאעל תארך תקתל ליהודי, קאללו יאנא מא קתלתסי גיר בלחאק חצ׳רת מעא הודוך די קתלוה ובקא ליהודי מסייב ומנאיין פטנו האדוך די קתלוה באיין כא יפתשו עליה ויבשרו עליה מסאוו ורמאווה פסיך צאריווא קאללו בעטיווך — ככם — ווריהולנא קאללו מא באקילוסי ידהר מנאיין רמאווה הנאך עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחתי׳ הכא תמ״ת והיה זה שבעה ימים לחדש שבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים וחמש ליצירה ושו״ב וקיים.

יהושע ישראל יעקב ה״ן עולייל סי״ט **רפאל ה״ן יתאח** ס״ט

הועתק מספר אבני שי״ש ח״ב סימן כג.

תרגום

בבית דין של שלש היינו והעיד בפנינו היקר יעקב בן היקר אברהם המכונה בן אביטבול וידוע בשם בן נאני בתורת עדות גמורה שבחג הסוכות של שנה שעברה היה בכפר בני עלאהם, ובאו ללון אצלו איזה גויים מכפר בן־יאזגא מכפר מלחא ולנו אצלו בכפר מדיונא והתחילו לשוחח ביניהם, ויעקב הנזכר שאל אותם למה מביאים המלח לכאן ולא מוליכים

4 שמואל ב ז כג.

אותו לצפרו שהוא קרוב להם, עמד גוי אחד מהם וענה שהוא לא הולך לצפרו, שוב שאל אותו יעקב הנזכר ולמה, ענה לו בני נגזר עלי מהשמים והרגנו משה בן מסעוד בן תמאיוסת. ואני מוכר אצל יהודי צפרו ויודעים שאני הייתי נוכח בהריגתו ומפחד שיתפסוני. לכן אני לא נוסע לשם, אמר לו יעקב איך רשע כמותך תהרוג יהודי. ענה לו הגוי אני לא הרגתיו אבל הייתי נוכח עם הללו שהרגוהו ואחרי שהרגוהו נשאר מושלך שם. וכשידעו הללו שהרגוהו שיש מי שמחפש אחרי גופתו ויכולים לקבול עליו, לקחוהו והשליכוהו (לבור) הנק' סיך צאריווא. אמר לו יעקב הנזכר אתן לך מאתיים מתקאל ותראיני גופתו ענה לו הגוי, שאי אפשר לראותו עוד עד עולם אחרי שהשליכוהו שם. עד כאן סיים עדותו וקבלנוה כראוי וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה והיה זה שבעה ימים לחדש שבט שנת חמשת אלפים וחמש מאות ושמנים וחמש ליצירה והכל שריר וברור וקיים.

238

התקפ"ט

... וכן אנו דנים והולכים ומעשים בכל יום כשמביא איזה גוי כסף סיגים ומעליל על סייג אחד לאמר אתה עשית ונודע מי הוא בעל הפעולה רמינן עליה כל ההפסד וכן העושים בדפוס החפצים שעושים חביריהם לגוים להמיר טוב ברע והגוי כשרואה הכלי משונה חוזר למי שעשאו ושואלים ודורשים על היהודים שעברו במקום תחנות הגוי ומתברר המחליף הוא משלם כל ההפסד והכל מדינא דגרמי כאמור, ומה גם בנד"ד שנודע להשר בעל הפעולה ושלח להביאו ומצאו שהרחיק נדוד ואלו נתפס היה השר מתיר מאסרו של זה אלא משום שזה ברח וזה מסור תחת ידו אי איפשר לפוטרו בלא כלום כתוא מכמר שאין מרחמין עליו, ואין ללמוד בנ"ד ממשל הדיוט שאומרים למינ"א ובימ"ן נחלל"ת [1] ... החו"פ צפרו בתמוז ש' והוציא את ה א ב ן ה ר א ש ה לפ"ק וקים.

שאול ישועה ס"ט

הועתק מספר אבני שי"ש ח"ב סימן מ.

239

הח' ונבון טינרא תקיפא [1] כהה"ר דוד בן שטרית נר"ו.

אחדש"ך ושלם כל בני החברה הקדושה האירו אותיותיך הטהורות ועמדתי אמאי דשאילנא מקמיה דמר על ראובן שהיה נשוי ב' נשים ונדרשתי מכת"ר האם יטלו יורשי הראשונה כפי התנאי או שליש כפי המנהג ביורשים שאין מתאבלים, ואעז ואומר דתנאי זה כמאן דליתיה דמי מאחר שהיה נשוי עם הראשונה כפי מנהג ק"ק [2] ואח"ך כשרצה לישא השנית או אח"ך חידש תנאי זה עם הראשונה הי"ל לבטל כתובת הראשונה קודם

1 הפצצה ובמי התפוצצה.

1 מצור החלמיש (דברים ח טו) תרגום אונקילוס מטינרא תקיפא.

2 קהל קדוש הכוונה על המגורשים מקאשטילייא.

ואח״ך יחדש עמה תנאים כרצונם כדי שימצאו מקום לחול התנאים השניים שעשו שיחלוק עם יורשיה בשוה והגם דהיה מבטל לאו כל כמיניה להתנות על נדוניית השניה לשיחלוק עם יורשי הראשונה גם נדוניית השניה אלא כל מה שהיה לו בעולם חוץ מנדוניית השניה הוא שהיה חולק עם יורשי הראשונה בשוה אע״פ שאינם מתאבלים מכח התנאי, אכן עכשו שלא בטל כתובה הראשונה לענין החלוקה לא מצאו מקום התנאים השניים לחול והרי הם בטלים וכמאן דליתנהו דמי ויחזור הדבר להעשות כפי התקנה שאם הם מתאבלים יטלו בירושתם מחצה מכל נכסיו קרקע וטלטל וכל מאי דמתקרי נכסי חוץ מנדוניית השניה או נכסי מלוג דידה ואם אינם מתאבלים יטלו בירושתם שליש העזבון כנז׳ וזה פשוט וכך אנו נוהגים בכל כתובה שנמצאו בה תנאים מחודשים... את כל זה ראיתי ונתון אל לבי ועל הכל שאלתי את משי״ח והסכים על כל האמור ואמר לי שגם הוא נשאל על זה ממחנכם הטהור ובלשון הזה השיב...

יהודה אבן עטר

הועתק מספר אבני שי״ש ח״ב סימן לו.

240

באחד בשבת י״ב בכסלו התקס״ח עמדו לפני לדין הכבודה אסתר אלמנת המנוח הרב יוסף אצאיג וחתנה יהודה לוי וטענה עליו שהכה אותה מכות חדרי בטן והראתה לפנינו מכותיה שבגלוי ולנשים הראתה מכותיה שבסתר ומעשה שהיה כך היה שבערב שבת אמרה לחתנה הנז׳ מאחר שאתה לן עם החתן בלילות שעברו ואיפשר שיכרחו אותך ללון ליל א׳ ולכן אם תלין עמו ליל א׳ לא תלין עמנו בליל שבת כי מנהגינו שלא להוציא ליל א׳ ואמר לה לא אלין עמהם ליל א׳ ולן בביתו ליל שבת ובליל א׳ חזר בו ואמר ללון בבית החתן ואמרה לו זה הדבר קשה לנו ואמ״ל עשיתי עם השושבנים אם לא אלין עמהם אתן קנס —ים— ואמרה לו לא תעשה לי סיבה ואני אתן מכיסי אותו הקנס ולא נתרצה והתחילו בדברי ריבות ותפס ראש חמותו הנז׳ והניחה בין ברכיו והיה מכה בכל כחו...גם טען שאשתו קללתו... ואמרה תרד״ח בברנוצ״ו[1]... וגזרתי שלא ידורו הוא וחמותו בבית אחד... ולראיה ח״פ קודם תפילה וקיים.

שאול ישועה ס״ט

הועתק מספר אבני שי״ש ח״ב סימן לא.

241

התקס״ב

...עוד בתלת כחדא הוינא ואסהיד קדמנא הי׳ ע׳ דוד ן׳ מסעוד אצאייג בתע״ג בלשון ערבי אן אלגרפא לכבירא די פצ׳אר כסוס הרואה פני צפון ועמוסה על הבית השמאלי כנ״ל יודע בידיעה נאמנה שהיא של הי׳ אהרן ן׳ שלוש ויודע נאמנה באיין אלגורפא יערפהא עמוסה על הבית הנז׳ ועל האלסטוואן עכס״ע וקבלנוה כדחי וחתימנא הכא בעישור א׳ לחדש סיון שנת טוב וישר לפ״ק.

אברהם אציני יוסף עטייא בכהה״ר יחייא

1 תרקוד באבילותו.

...וכשעלתה צעקתם לפני הלך אהרן הכהן להביא זכויותיו לפני ...ויצא העגל הזה שהכיר זיוף בתורף הק״ע שעשה ממנה טופס כהר״א הנז׳ שניכר בה שלא העיד העד דוד אצאייג הנז׳ אלא על החזקה והסופר שכתב הק״ע שגג תחילה והשמיט תי׳ אלחזקה וכתב סתם אן דלגורפא לכבירא (=עליה גדולה) וכו׳ ותיקן ביני שיטי וכתב אלחזקה כדי לקרות אן אלחזקה דלגורפא וחזר וקיימה למטה בסיום הק״ע שכתב שתי׳ אלחזקה נכתבה ב״ש וכן האמת וק״ש ואז חתמו העדים והמזייף גרר תי׳ אלחזקה מביני שיטי וניכר מקום הגרר והדל״ת שבתי׳ דלגורפא עשה אותה אלף כדי לקרות אן אלגורפא ומפר מחשבות ערומים שכל עצתו והניח מה שכתוב למטה תי׳ לחזקה נכתבה ב״ש וכו׳ שממנה נודע מה שהיה כתוב ב״ש במקום הגרר והעדים שחתמו על הטופס טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם ובאו עידיה ויחפרו והשמטוה מהטופס וכראות אהרן הכהן את זאת נתמלא חימה ובא לפני עם הת״ח הנז׳ צוות ככרוכיא על ככה ורצה להגיע הדבר אל השררה ואנכי הרבתי להשיב אפו בדברי כבושין ואיומין לבל יתחלל ש״ש בין הגויים לאמר עם ה׳ אלה ומארש״ו יצאו עד שנתישבה דעתו לירד עמו לדין... ולראיה חתמתי בתמוז שנת א ש ר א נ י אחזה לי לפ״ק היא ש׳ ת ק ס ב לפ״ק וקיים.

שאול ישועה אביטבול סי״ט

הועתק מספר אבני שי״ש ח״ב סימן סב.

242

בכתב יד הרב **עמור אביטבול** ז״ל

(א)

בס״ד

שאיין נסאל היום יום ג׳ ב׳ ימים לאייר ת ק נ ״ ט.

מראת מרדכי עולייל		אם	ות	מ׳ יוסף ן׳ חאכו			בם
ערוסת סמחונא			דם	מ׳ מאיר אזין	°)	בם	ת
מכלוף כהן		בם	דת	רבקה שלמה		בם	ות
עלו בנת משה הרוש		גם	ום	מ׳ עמור ן׳ שרביט	°)	חם	
מרדך ן׳ גדודא			ום	מ׳ שלמה ן׳ צ׳רא		זם	
כתר דשטר די מעא הרי״א	°)		הם	טאנא כוהינא		בם	
מ׳ יעקב הרוש			בם				
מ׳ מלילי		בם	דת	אמוח			
מ׳ משה גבאי			ות	בליידא אתורג׳מאנא			
מ׳ יצחק ן׳ שמעון		בם	דת	מ׳ שמעון אצאייג	°)	בם	ת
מ׳ הרון ן׳ סיסו		הם	דת	יצחק אלבאז		הם	
מ׳ יעקב ן׳ לחוול		בם	ות	מ׳ יצחק ן׳ יתאח		בם	דת
מ׳ משה שלמה		זם	ות	מ׳ יסו מאמאן		גם	ות
שמואל לפילאלי		גם	דת	רובייצ׳א		זם	
כתר בוייאר		דם		מ׳ מסעוד אסולין		גם	
מ׳ סעדייא לבייאט מ״מ		ום		אברהם כהן ראזל רחמא		הם	

עייסא אסודרייא	°	ום	ות	מ' מימון לגול		גם	דת
מ' מרדוך אסבאג	°			פונטייא מ"מ		הם	
אברהם ן' סמאנא		ום		רחל בנת מלכה		אם	
עלו בנת דוד כהן		גם		זהרא משה	°	גם	
מרים לחולא		בם	דת	הרש"ל חותא מ"מ	°	חם	
מ' שלם ן' שטרית		ום	ת	מ' מכלוף ן' סיסו		אם	ות
מ' דאדא		בם		עיוש אגייני		בם	
נזימא בנת מס' אסולין		דם		מ' עיוש הנז'		זם	דת
מ' יחצא ן' חיים	°	חם		הדון מ' מכלוף ן' דוד		אם	דת
תמר מ' מס' עולייל		דם					
מ' ישועה אסולין		אם				שם	מם טם

(ב)

בס"ד

שמעון אצאייג		אם		מ' אברהם ן' שקרון		בם	דת
הרא' נחמני	°	גם	דת	עייסא יחייא		כם	גם
כתר די בקאלו ן' לברנוס	°	ום		מ' מימון ן' רקיץ		זם	ת
חביב גבאי		הם	ות	זוהר חגי	°		דת
מ' יצחק די תמאיושת		גם	דת	ישראל ן' חמו			
מ' מרדכי לכרייף		דם	דת	הר"פ		טם	
מ' מרדך ן' גדודא		גם		מרים עטייא		כם	גם דת
בליידא בנת בטוכא	°			0 מ' משה אמלאל			
בליידא שלושא		הם	דת	0 שמחה מסרוחא		בם	
הר' חיים כהן		בם	דת	מ' מסעוד ן' זאהא			
יצחק הרוש		לם		מ' משה עטייא		בם	ת
כתר מן לקמוא	°			בטוכא		אם	דת
מ' מכלוף לפי'		גם	ות	0 הרון ן' שרביט	°		
מ' יצחק ן' למסרוח		הם		0 ברוך אזולאי			ות
אל' שלם אלקובי		ום	ת	0 מ' שמחון ן' חמו		גם	דת
מימון אסראיירי		גם	ת	0 שמחה ב' ן' זאהא	°	הם	
גרושת שלמה ן' ישששכר		בם	ות	עאלייא		דם	
מרים שמעונא		גם		ב' מסעודא באנונא		זם	דת
מאמאנא		ום	ת	אל' יעקב ן' חיים	°		
רחמא אתאזייא		לם	בם	כתר מ' מס' ן' זאהא			
גרושת כליפא אביח'		הם	ת	מ' יודא ן' סיסו		ום	
מ' שלם אביט'		הם	דת	כת שלמה ן' צ'רא	°	גם	
מ' עכאכו		גם	דת	חנינא מגירסא		כם	גם
בנת מימון ן' רקיץ	°	בם	ות				
יטו בנת הרון כהן		חם	ות			תם	מם דם

(ג)

בס״ד

עייסא ב׳ רבי עכו	°)	בם	ת	מ׳ דוד עולייל			טם
0 אל׳ ר׳ שלם		בם		אזינא		כם	
0 מ׳ הרון ן׳ שמעון				שמואל למקנאסי		חם	ת
עייסא חיים	°)	הם		אהרן אלבאז		גם	דת
זהרא אזינא	°)	הם		מ׳ מרדכי ן׳ צניוור	כם	הם	
0 חנה שושנה				מ׳ אברהם ן׳ עזוז	°)		
פריחא ב׳ מס׳ ן׳ זאהא	°	זם	דת	מ׳ מימון אסודרי	°)	דם	
יעקב לוטאטי		זם	דת	שמחה עבדונא		זם	
מ׳ יסו באסעוד		אם	דה	שמחה יתאחא		אם	דת
פריחא נחמוס			ות	מסעודא ב׳ פוני	°)		
בליידא אתורג׳מאנא	°)			בליידא חמו	כם	דם	
שלם לפילאלי		הם	דת	כתי מסעודא	°)	חם	
נחילא שמעונא				בליידא לפי׳	°)	חם	
אסתר מלאלא		ום	דת	סעידא מ׳ יעקב אסחראווי			טם
אלמ׳ אברהם ן׳ שטרית		הם		משה אביחסירא		לם	
מ׳ יהודה הרוש		הם	ת	סעידא בנת ן׳ לוי	°)	הם	
שלם ן׳ סיסו		כם	זם	יעקב הרוש		אם	דת
הרש״ל אלבאז				עייסא לכדרא	°)	אם	
כתר די חנה כתו		בם	ת	מ׳ יעקב לפאסי			ות
מימון לערבי	°)	גם		וטאן		בם	ות
מ׳ יוסף אפרייאט		דם	ת	יצחק ן׳ יוסף הרוש	°)		ות
מ׳ דוד הרוש		כם	בם	מ׳ משה כהן ן׳ שמחה			ות
צולטאנא מ׳ יד׳		כם	דם	חנא שושאנא	°)	הם	
מ׳ מסעוד לערבי			דם	מ׳ אברהם עולייל		חם	
אנשא די הרון כהן		כם	הם	אברהם הרוש סן׳		חם	
				כמהרא׳ אציני	°)		

תקם טם

(ד)

בס״ד

יסו פוני			גם	חנה הרושא		מם	
קלארא מ׳ יסו הרוש			ום	אסתר ב׳ עייסא נחמוס		בם	
רבקה מ׳ מכלוף ן׳ דוד			גם	דת	מ׳ אברהם לחנכוס	°)	בם
דונא אסחראווייא			חם	משה ן׳ ר״מ			ות
כת מסעודא פונטייא		°)	בם	מ׳ הרון ן׳ שמעון		חם	דת
מ ׳ סעדיה בורכאל			ום	מרים חמו		דם	דת
יטו מ׳ יודא עולייל			זם	כת שמחא ן׳ אברהם עולייל		ום	
מ׳ יוסף ן׳ ר״ן			ום	יונה צרויה		בם	דת

יעקב ן' עטייא		דם		יהודה ן' יו"ט		°)	חם
כההר"א אפרייאט		דם		רבקה בנת יסו אדבדובי		טם	ות
זהרא כוהינא מ' בכא		אם	ת	אהרן כהן		גם	דת
יהודה הרוש		אם		יסו סולין		גם	
ערבוץ מ' מוסא חיון		בם	דת	שלמה מאמאן		הם	דת
ישועה רובין		אם	ות	מאיר מאמאן		דם	
יעקב וידאל		דם		עייסא לפאסייא		°)	
מרים ב' ר' חיים כהן		בם	דת	יהודה ן' משה עולייל		גם	
מ' משה אתורג'מאן		הם		שמואל ן' משה חמו		גם	דת
כתי מזלטו	°)			מכלוף ן' ר"מ		גם	דת
מסעודא משה		בם	דת	יהודה אסכאך		דם	
הר"פ אזולאי		אם	ת	עיוש ן' חיון מן אזרע		בם	ות
דינר ן' זכרי		אם	ת	ומן להגדה		בם	
משה ן' מסעוד ן' חיון		הם		מימון ן' שמעון		אם	ות
כתר הגדה וקריאה		חם		מסלם מול למכחלא		זם	דת
יהודה ן' מכלוף עולייל	°)		ת				
יהודה ן' סיסו	°)	אם	ת				
		קקם	פם	הם			

(ה)

בס"ד							
יסו מאמאן		כם		עלו אדבדובייא		בם	ת
יעקב ן' לחוול		°)		יסו אסחראווי		בם	
יהודה ן' שקרון		°)		יסו מאמאן		הם	
משה לעלייל			גם	ת	טאנא אדבדובייא	°)	אם	דת
אברהם אסודרי		כם		זהרא עדונא		אם	
כתר מן די שמחן			גם	ת	דונא בנת ר"ש			ות
מרדכי ן' הרון אלבאז		°)	בם		אימא		מם	
שאייט ענד מסעוד כהן		מם			יששכר			
					בס"ד			
		קם	°)	חם	שט"ח			
					מסעוד ן' יוסף עולייל		מם	חם
		קם	°)	חם	בוסמלאת		מם	
ס' מוחמד ן' עומאר		°)	דם		משה עדון		מ	מ
סמחון ן' עדון			זם	דת	שמחון ן' עדון	קם	פם	
מ' יחייא אסודרי			דם		כתר		נם	
יונה צרויה					ס' קדור ן' עבו		°)	
סעידא רובן		°)	בם		ס' לחאז עלי ברחו		כם	
מ' משה אדבדו'				ות	ס' עבד לכרים אדלאל		°)	הם
מ' מכלוף ן' הרון			בם		מסלם צאחב אברהם		°)	
מ' הר"ש אזנאתי		°)	בם		אברהם ן' דיין		נם	

מדפוע פזלד קקם
רוח אתותייא קקם סם הם
מרדכי ן׳ דויכו לם זם דת
מו׳ עבד ארחמאן בוזיד כם

תתקם פם הם דת

יקאמא
וזוו דלמכאדד עם
תלסייא די כההר״י אלבאז כם אם
קפטאן כדר מם
קפאטין דלמלף ד׳ צם הם
מכאדד מקיומן ב׳ °) הם
קאליקול די הרא׳ נחמני כם הם
נס דלקאליקול די מ׳ ר״ש °) הם
שנביר בייץ׳ °)
בוייארץ ו׳ °) חם
בלוטאת טו׳ זם דת
רזיני ה׳ דרוע זם דת
תגאטי פאסיין ג׳ ום
תגטייא תטאווניייא גם
שבאני חומר ט׳ גם
כתאן זרק מ״מ הם
טוויבזא דלוזא בם דת
וזה דלמצ׳רבא דרע ונס גם ות
ראסא חמרא ד׳ דרוע ונס זם דת
ראסא כמס דרוע ונס כם הם
כריסאת מדהבין זוזתאיין °) בם
שפייפאת סקלי הם
חזאם חמר בם
חזיימן זורק ג׳ סגאר גם
כתר ורדי בשקלי כם דם

כתף דשנאשל לם ות
כמאם דרעאיין שכלאט הם
כתף חוואסי מלח חם
כתר כתף חוואסא הם
טרטאל ו׳ רטאל °) בם
שבאני תלקיט אנוואר ב׳ הם
עקאד גם
טריפאת תלסייא הם
הגדות יד׳ מם
מסאחף די תפלה ט׳ °) חם
סלימאן רטל ורבע לם אם ת
כתר רטל בם דם

תתקם בם

בס״ד
תליס די חנונא בם
תליס די מ׳ מאיר חותא לם
חנביל נם
כסא לם
עמי קם °) דת
מרדוך אלבאז עם דת
אברהם ן׳ קציץ שם לם
דרהם זדיד פם
דרהם קרקאפי ע׳ נם בם דת
פסרא כראס °) טם
מקייאס כם הם דת
שביכא דנקרא °) הם ת
רייאל סם
דרהם קדים לם הם

תשם צם חם

(ו)

נסאל דף א׳ שם מם טם
דף ב׳ תם מם דם
דף ג׳ תקם טם
דף ד׳ קקם פם הם
דף ה׳ חלק א׳ קם °) חם

ס״ה אוו תשם דם

שט״ח תתקם פם הם דת
יקאמא תקקם בם
מ״ב ונקרא תשם צם חם

דוו קם זם דת

שמואל אדהאן	בם		יוסף ן׳ שרביט		תתקם צם
משה סאל ן׳ טאנא מאליחא	°)	גם דת	משמה״ן		
יאקות	°)	בם	שמחה חיים		תקקם
אימא	°)	גם דסוף	יודא אזולאי		עם הם
כתר בקית נסאללהא			פכרסי מן תמ׳ די כאי		נם
מן אשעיר	°)		כהרר״י אלבאז	קקם	נם
חלק דלעאם	°)	דם	פכרסי מן די דוידו מ״מ		בם
יסו ביהי		הם	כאי שלמה מ״מ		קם
זית קולא					
חנבל וב׳ תלאליס וכסא				בוו	תם הם
קפטאן זנזארי מסחאף דלפרשה ותהלים			משמהן	אוו	תשם
עמארא דלעקאד דנקרא					

243

לייד סידנא לחכים אטביב מן ענדי אנא אדממי אצפריווי נבוס בייד סידי, ולדאבא יא סידי כא נחיב מן לחאל ומן סידי אידא מא תעלמני כאן מחית נקדי לארבעים יום די קולתלי נכל למעזון כאן נאכל די חיבית אוו לא מא נקטע חתא סי וואזבני בלכתבא דייאלכום וספדלי אתסלל מחית כופית לא ירזעלי דאך סי ולדאבא יא סידי יאך מא נכופס ירזעלי דאך למרד מעדמא כלת למעזון כא נכוף בלמא ירזעלי ודי תממא עלמני ביה סידי לעזיז מחית זמעא מאזאלי ונקדי ומחית נקדי ונרא רוחי אלא ברית נסאפד לסידי חלאוותו ומא נטוול עלא סידי גיר בלכיר אלאה יעמל ידיך מסאעדין מבארכין אלאה יכליה סנידא וזבירא עלא ראשנא.

תרגום

לאדוני האומן הרופא, ממני בעל החסות מעיר צפרו, אנשק ידי אדוני. וכעת אני מבקש מאדוני, שתודיע לי אם אחרי עבור ארבעים יום שאמרת לי שאוכל המרקחת. האם אוכל כל מה שארצה או לאו, ולא אמנע משום דבר, תענה לי בכתב שלכם ושלח לי הדרכה יען שמפחד שיחזור עלי אותו דבר. וכעת אני שואל אדוני, האם לא אפחד להחזרת המחלה ההיא גם אחרי שאכלתי את המרקחת, אני מפחד שלא יקרה לי עוד, ומה שיש, נא להודיע לי אדוני היקר, כי עוד לי שבוע ואגמור, ואחרי כן אם אראה שאני נתרפאתי אשלח לאדוני דורון, ואין להאריך על אדוני כי אם בברכה וטובה, ה׳ ישים ברכה במעשה ידיך, ותהיה משען ומשענה, על ראשנו.

244

התר״ה

כשנלב״ע הנכבד וחשוב ה״ר שלמה בה״ר שמואל הן חמו תכף ומיד שלח השר ותפס לאשתו הראשונה חנה בת משה ן׳ אסולין והעלו אותה לעליית אחותה ואסרה שם שסגר

עליה דלתות העליה ועינה בכבל רגליה, וזה היום ביום מחרת מיתתו שהוא ח' לאב של שנה שעברה וביום ששי בשבת שהוא עשרה באב שלח השר לאחד מגדולי אוהביו והזמין אותנו לבה"כ הי"ג הנק' אצלא דלחכם ולא הזמין לאדם אחר כי אם אנחנו שנינו הח"פ ומישרת השר הנז' שלח אחר הי' משה בכ"ר שמואל ן' חמו הנז' אחי שלמה הנז' ואמ"ל תודה בפני החכמים שלכם מה שאמרת לפני השר ע"מ אשת אחיך כדי שיכתבו הודאתך שהשר חפץ להודיע שכדין תפס לחנה הנז' ולא על מגן ובכן הודה לפנינו משה הנז' שהוא הלך אצל השר תכף למיתת אחיו וקבל לפניו באומרו שחנה אשת שלמה הנז' היא גרמה מיתת אחיו הנז' ע"י סם שהשקתו וע"י כשפיה הרבים והלך עוד אצל הערכאות וכתב תדמייא דרו"ח[1] נגד חנה הנז' שהיא גרמה מיתת אחיו הנז' וסיים בדבריו שאם השר לא יעשה בה משפט כתוב שהוא מזומן ללכת לקבול ע"ז אצל המלך יר"ה ובידיעתינו אנחנו החו"פ הפסידה חנה הנז' באותה תפיסה סך שני מאות מתקאלים שוחד לאחד מאוהבי השר והשלשה עשר מתקאלים סכר"א[2] ולראיה בידה בין על הודאת משה הנז' שכן הודה לפנינו בין על ההפסד הנז' שהפסידה שהוא בידיעתינו ח"פ במרחשון ש"ש ה ר " ת עולם לפ"ק והשו"ב וקיים אצ"ל שהצריך אותנו אוהב השר הנז' לכתוב מה שאמר לפנינו משה הנז' היא שגרמה מיתת אחיו וכתבנו תדמיי"א לפני משה הנז' ונטלה הגוי הנז' בידו להוליכה לשר וק"ש.

עמור אבטבול **עמרם אלבאז**

כתב יד והודפס בשנוי לשון בספר הלכה למשה חושן משפט סי' כד.

245

להיות שחברת ג"ח הם הקברים היו מקדם עומדים בפרץ לעבוד עבודת הקדש במא"ך ועשו החברה לשלש כתות ומינו עליהם ג' פקידים פקיד אחד לכל כת ע"פ יצאו וע"פ יבואו ה"ה הר' יוסף אליהו ן' זכרי והר' אברהם אסולין והר' יצחק ן' סיסו וביום פורים שעבר משנתינו זאת הנזל"ק עמדו הנגיד ואיזה מיחידי הקהל שהיה להם התנגדות עם שני הפקידים הנ"ל הראשונים ועמדו ותקנו בניהם לסלקם מהפקידות וגזרו אומר שכל החברה תתנהג ע"פ יצחק הנז' שהוא הפקיד הג' ושני הכתות שעובדים עבודתם תחת יד שני הפקידים הרא' לא יכלו לקבל עליהם דבר זה יען ששני הפקידים הנ"ל הם אנשים של צורה והפקיד הג' אינו שוה להם בכל מידי ולכן נתוועדו שני הכתות הנז' ונתקשרו בקוש"ח בר"ן והש"ד שמהיום הזה והלאה לא יעבדו עבודתם עבודת הק' כי אם תחת יד פקידיהם הראשונים יען שהם מקובלים בעיניהם ומי שיעבור על זה ויעבוד תחת יד פקיד אחר יהיה מי שיהיה חייב עצמו בקוש"ח מעו"מ לפרוע קנס מסך כו"ך לזכות רמב"ה וסך כו"ך לזכות רשב"י ודבר זה מוח' ומקוים עליהם כחסובדי"א.

1 שיקח ממנה כופר נפש.
2 שכירות לשלוחי השר.

246

התרי״ד

ב״ה

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הח׳ השלם והכולל הדו״מ כמוהר״ר עמרם י״א ה״ן אלבאז והח׳ הש׳ הדו״מ כהה״ר חיים אליהו נר״ו ה״ן אביטבול והח׳ השלם הדו״מ כהה״ר מתתיה נר״ו ה״ן זכרי והח׳ השלם והותיק כהה״ר יעקב נר״ו ה״ן אדהאן וכה״ר ישועה בה״ר אהרן ה״ן אלבאז וה״ר אהרן בכה״ר שלמה ה״ן אלבאז וה״ר אברהם בה״ר ישועה ה״ן עולייל וה״ר אליהו נ׳ אהרן ה״ן שלוש וה״ר אברהם בה״ר יצחק ה״ן אלבאז והר׳ יוסף בה״ר אברהם הכהן וה״ר אהרן בה״ר מרדכי ה״ן אלבאז וה״ר שלם בהי׳ משה ה״ן שטרית וה״ר משה בה״ר בנימין ה״ן אביטבול ובכח הקוש״ח הוהו״ג ועלתה הסכמתם יחד שמהיום הזה והלאה יהיו מתנהגים על דרך זו והוא שאם ב״מ הפסד שום אחד מהאנשים הנז׳ אשר נקבו בשמות על עסקי הקהל סך מה שעלי כולהו רמי לשלומי ההפסד ההוא חכ״ח המעט הוא אם רב זולת החכמים הנז׳ שלא ישלמו עמהם בהפסד שיהיה וכן קב״ע האנשים הנז׳ בכח הקוש״ח שאם נרגשו כולם או מקצתם בשום יהודי שהוא מוסר לשר בין אם מוסר לכללות הקהל בין אם מוסר לאיזה יחיד שעלי כולהו רמי לרדוף אחריו עד החרמה וכל הפסד אשר יפסידו על המוסר הנז׳ ישלמו ג״כ חכ״ח זולת החכמים הנז׳ שלא יתנו עמהם בהפסד ההוא ונה״ך בקוש״ח באו״ה ולראיה עה״ך ח״פ והיה זה בחדש תמוז יה״ל שנת ה׳ אלפים ושש מאות וארבע עשרה ליצי׳ והשו״ב ויציב וקיים.

ע״ה יחייא נ׳ מכלוף אדהאן שלם אביטבול סי״ט

העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הר׳ ישועה בה״ר ברוך ה״ן עמרם ובכח הקוש״ח הוהו״ג וחיי״ע כחיוב שנתחייבו האנשים הנז׳ אין חסר אין יתר ונה״ך בקוש״ח ולראיה ע״ה ח״פ והי״ז בזמן הנז״ל שנה הנז״ל וקיים.

247

התקצ״ג

ב״ה

נועדו יחדיו יחידי קהלינו ישצ״ו קהל צפרו יע״א הלוא המה איש על העדה הנגיד המעולה המשכיל ונבון זר״ק כה״ר יצחק אביטבול י״ץ וכה״ר ישועה אלבאז י״ץ וה״ר אברהם הכהן י״ץ וה״ר שלמה אדהאן י״ץ וה״ר שלמה בן חמו י״ץ וה״ר אברהם נ׳ מאמאן י״ץ וה״ר כליפא נ׳ הרוש י״ץ וה״ר יעקב נ׳ שרביט י״ץ וה״ר רפאל אלבאז י״ץ וה״ר ישועה אלכסלאסי י״ץ וה״ר יוסף אחיו י״ץ וה״ר שלם נ׳ יתאח י״ץ וה״ר שלמה צרולייא י״ץ ועלתה הסכמתם בעדם ובעד כללות כל בני העיר שמהיום הזה והלאה הם מקבלים עליהם בקבלה גמורה שאין לה ביטול עולמית ודי לעלמין לא תתחבל והוא שלא יקדמו הם תחילה לעשות נדבה לאיזה ת״ח הבא מעיר פאס יע״א עד שיעשו לו נדבה בעיר פאס תחילה ואח״ך מהם יראו וכן יעשו בני קהלנו ואף אם יהיה שד״ר מעיר עז לנו בין שיהיה שליח כולל בין שיהיה לעצמו יהיה באיזה אופן שיהיה לעולם קהל קדוש קהל פאס יע״א אית להו

דין קדימא ואחריהם גלך ולאשר ולחזק ההסכמה הזאת בכל תוקף כדי שתהיה חזקה כראי מוצק נקוש"ח יחידי קהלנו הנז"ל על דעת המקום ב"ה ועל דעת הנשבעים בשמו הגדול באמת ובתמים לקיים כל הכתוב ולבלתי נטות מההסכמה הזאת ימין ושמאל ואין רשות לשום אדם קטון וגדול לפתוח איזה פתח אפי' כחודה של מחט בהסכמה הזאת ואדרבא כל אשר יוסיף תוספת טובה בקיום הסכמה זו עליו תבא ברכת טוב ונ"ה מיד יחידי קהלנו הנז"ל בקוש"ח ולראיה חת"פ והיה זה בחדש אייר הוא חדש זו משנת אף בשרי ישכון לבטח לפרט קטן והכל שריר ובריר ונהיר ואמת וקים.

רפאל חותא סי"ט **יוסף אג'יני** ס"ט

ראינו שטוב ויפה עשו יחידי קהלנו ישצ"ו ויפה עלתה הסכמתם הנז"ל ולכן גם אנחנו מסכימים עמהם על כך ומוסיפים אנחנו הח"מ לחזק הסכמה זו בכל מיני חזוקין שאפי' כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בה אין מזיזין אותה ממקומה יתד היא בל תמוט עולם ועד ולראיה ח"פ בזמן הנז"ל וקיים.

יהושע ישראל יעקב עולייל שליט"א **יהודה אלבאז** סילי"ט **עמור אביטבול** סי"ט

248

התרנ"ו

בקר יום ששי שנים ועשרים יום לח' תמוז יה"ל ש' ה' אלפים ושש מאות וחמשים ושש ליצי' נכנסנו לבקר הרב המובהק הדו"מ כמוהר"ר רפאל משה אלבאז ז"ל ומצאנוהו מוטל על ערש דוי ומיושב בדעתו כמשפט הבריאים, וציוה בפנינו מחמת מיתה בזה הלשון ובזה הסדר: הריני מקדיש מנכסי ארבע מאות צ'ורו ינדפסו ביהום הלכה למשה, ועדן מקדם, ועטרת פז, מימון ליסיר די מזל טוב יעטיוולו עשרין צורו באס יזווז, מזל טוב בעד סכי כתובתה יחדתי לה קפטאן מובר וקפטאן כ'דר וסאייאת דטלס זוז ודמאלז דלקטעאת ותותלא דדהב ובגדי חול וסבאני דסדדא וזלטיטא סקרנט, מזל טוב אם נתיבמה תבקא תסכין פלגרפא מא תכרזסי מנהא, בצלאל אלבאז יעבבי תלת ארבעא די ענדי פלגרפא אתאנייא לשמאל העולה להאלפוקי שבחצר הנק' צאר ן' עבדון ולבית אלוולי לימין הנכנס לחצר הנז' כללו גו"ח אטלטל ינבאע כללו מא יכליוו גיר דבר הצריך למסאחף די זאוו לידי מנחה ודי כתב יד יבקאוו ולבאקי ינבאע ומן טלטל ולמסאחף תתרפאד ארבע מייא צ'ורו הנז', וסאיין יכס יביעו מסאייל אוכרין וויכממלו, כסווא דתובית דייאלי יעביהא בצלאל, כסווא דלקמכא לר' אליהו כאן ליבום אוו מא כאנסי האד לעאם אלוולי תבקא פלגרפא מזל טוב וולאדהא יאכלו וויסרבו פלגרפא מנכסי, ומכאן ואילך אידא מא כאן יבום יאכלו תלת שנין אוכרא הייא ודראדי דייאלהא מנכסי, סאיין עטית לבצלאל תלת רבאע דלגרפא ולבית הנז' הווא מתנה על מנת שלא יחול עליה שעבוד כתובה ובעל חוב, והאד תנאי כתנאי בני גוב"ר, הוכחנוהו על אעבורי אחסנתא ואמר בצוואה ניחא לי, עוד צווה בזה הלשון תכריכין וצרכי קבורה כמשפט אילי הארץ, וסהר כללו יקראוו לחכמים פלגרפא יעטיוולהום נץ צ'ורו פנהאר בכללות אצוואה גיר תכתבהא תאממן פיהא ועמל פיהא דברים ברורים כפי הדין ואפילו תחתמו ווידהר סי ספק ענדכום רשות תעאודוהא בלשון ברור די יכון מקיים אצוואה, מזל טוב וולאדהא נאמנים מא יחיבוהומסי אפילו חרם סתם, ע"כ דברי צוואתו.

תרגום

בקר יום ששי שנים ועשרים יום לחדש תמוז יהפכהו השם לטובה שנת חמשת אלפים ושש מאות וחמשים ושש ליצירה נכנסנו לבקר הרב המובהק הדיין המצויין כבוד מורינו הרב רבי רפאל משה אלבאז זכרונו לברכה ומצאנוהו מוטל על ערש דוי ומיושב בדעתו כמשפט הבריאים. וציוה בפנינו מחמת מיתה בזה הלשון ובזה הסדר:

הריני מקדיש מנכסי ארבע מאות צ'ורו בהם ידפיסו ספר הלכה למשה, ועדן מקדם, ועטרת פז. הילד (החורג) משה בן מזל טוב (אשתו השלישית) יתנו לו עשרים צ'ורו לצורכי נישואיו. מזל טוב יחדתי לה בעד סכי כתובתה הקפטאן של קטיפא וקפטאן ירוק. וחצאיות של משי שנים. צמידים (מחתיכות של זהב וכסף). עגילים של זהב ובגדי חול. ומטפחות לכסוי הראש סינר בצבע סקרנאט. מזל טוב אם נתייבמה תשאר לדור בעליה לא תצא ממנה. בצלאל אלבאז יקח שלשת רבעים שיש לי בעליה השניה לשמאל העולה להאלפוקי שבחצר הנקראת חצר בן עבדון, והבית הראשון לימין הנכנס לחצר הנזכר גוף וחזקה. טלטל הבית ימכר כולו לא ישארו רק דבר הצריך. הספרים שהגיעו לידי מנחה והכתבי יד ישארו, כל הספרים חוץ מאלו ימכרו ממחיר הספרים והטלטל יקחו הארבע מאות ד'ורו הנזכרים ומה שיחסר לסכום הנזכר ימכרו דברים אחרים וישלימו. מלבוש "תובית" שלי יקחנו בצלאל, מלבוש הקטיפא לרבי אליהו. נתייבמה או לא נתייבמה. מזל טוב, תשאר בשנה הראשונה בעליה, ובניה יתפרנסו בעליה מנכסי. ואחרי כן אם לא נתייבמה יתפרנסו עוד מנכסי שלש שנים היא ובניה. מה שמסרתי במתנה לבצלאל שלשת רבעי העליה והבית הנזכר היא מתנה על מנת שלא יחול עליה שעבוד כתובה ובעל חוב. וזה תנאי כתנאי בני גד ובני ראובן. והוכחנוהו על אעבורי אחסנתא (מה שמעביר נכסיו מהיורשים הראויים ליורשו לשאינם ראויים) ואמר שניחא לו במה שמצווה. עוד צווה בזה הלשון תכריכין וצרכי קבורה כמשפט אילי הארץ (כעשירים) וכל החדש ילמדו למנוחת נפשו, וילמדו החכמים בעליה שלו ויתנו להם חצי צ'ורו לכל יום. הצוואה תכתב בתשומת לב ובדברים ברורים כפי ההלכה, ואפילו יחתמו בה ויראה להם איזה ספק הוא מרשה להם לחזור ולכתוב צוואה אחרת בלשון ברור שיהיה מקיים הצוואה. מזל טוב ובניה נאמנים ולא יחייבו אותם אפילו חרם סתם. עד כאן דברי צוואתו.

249

התרס"א

אור ששה ועשרים לח' אב יה"ל שנת התרס"א נכנסנו לבקר אנחנו חתו"מ את החולה הח' הש' והכולל הדו"מ כמוהר"ר חיים אב"א שטרית זלה"ה ומצאנוהו מוטל על ערש דוי מיושב בדעתו כמשפט הבריאים, וציוה בפנינו ואמר שאשתו ק'מירא תטול מנכסיו בכתו' מה שראוי לה ליטול כפי ד"ת שתת' לפי התקנה ולפי התנאים שביניהם ותו לא, והר' יוסף מרדכי בנו יטול מנכסיו בתורת ירושה צ'ורו אחד, ושאר נכסיו טלטל ומעות ושטרות וספרים וכל מדי דמתקרי נכסי יטלו אותם ויזכו בהם בתו' מתנה בתו הבתולה שרה ובנו הקטן אבא בשוה חכ"ח ואמר לנו עוד כיון שהבן והבת הנז' עדיין קטנים הם לכן הרי הוא מזכה להם כל נכסיו הנז' על ידינו, והוכחנהו על אעבורי אחסנתא ולא קבל ונתן אמתלא לדבריו, ע"כ היו דברי צוואתו, ואחר עבור יום או יומים יחד אלי הדבור עוד

אני החותם כאן א' במעמד עד החותם כאן שני, ואמר דברים קצרים מאד כמו ששה או שבעה מלות, ולא נשאר בזכרוננו דבריו ממש שאמר בדיוק רק המובן שלהם והיינו שאמר אלי לא תכתוב בלשון מתנה רק והשאר יתחלק זהו מובן הדברים הקצרים שאמר ואפשר שבלשון ההוא ממש אמר אלי אבל לא אמר שום דבור אחר לפניהם ולאחריהם ולכן האנשים שהיו יושבים עמנו לא הבינו דבריו כלל, רק אנחנו חות"מ הבננו שדבריו הקצרים חוזרים על הצואה שעשה תחילה וכוונתו היתה שלא אכתוב בצוואה שנתן לבניו הנז' בלשון מתנה כאשר ציוה תחילה רק אכתוב ושאר כל נכסיו יתחלקו בין בתו שרה ובנו אבא בשוה, שהכוונה שיזכו בהם בתו' ירושה ולראיה ע"ה ח"פ צפרו יע"א באלול התרס"א וידענו נאמנה שמאותו חולי שבו ציוה נתבש"מ ולא ניתק לחולי אחר והשו"ב וקיים.

אצ"ל שהצוואה הנז' לא נכתבה ולא נרשמה כלל בפני החכם המצווה ונשארה בכח הזוכר עד שנתבש"מ ואז נכתבה ולראיה ח"פ.

בכתב יד הרב שלום אזולאי

250

חברת
כל ישראל חברים
הועד הראשי בפאריז

אלליאנץ איזראלית אוניבירסיל
ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE
Parts 37 Rue de Trevise

פה פאריז ר"ח כסליו תרל"ד לפ"ק

אל אחינו ב"י היושבים במדינת מרוקו שלום וברכה!

אחינו היקרים והנאהבים!

הועד הראשי של חברת כל ישראל חברים שמע את התלאות אשר מצאוכם ונתן לבו להעבירם בזכרו את מאמר אבותינו "כל ישראל ערבים זה בזה" ובהתאמצו לקיים המצוה הזאת: וכאשר תרבנה הרעות הבאות עליכם כן יגדלו רחמי אחיכם היושבים בין גוים צדיקים: הלא נדבו כספים תמיד להסיר לחץ האמללים ולהרים מכשול מדרך בני עמם המה תמכו ידינו ויסדנו בתי ספר כה וכה להשקות בני ישראל מימי תורה ומימי חכמה: ואע"פ שרבים אמרו לנו אין ישועתה לכם, אמרנו בלבנו הטבנו לעשות ורק לאוכל תאנה יגעם טעמה: ובסיפור מעשה ידינו נזכיר ולא נשכח את כל אשר עשו אנשי ישר מן הגוים לטובת אחינו, וחובה עלינו תמיד בכל יום להודות למלכי ארצות אירופא ולשלוחיהם בארצות הנגב והמזרח אשר עמדו לימיננו בכל עת ובכל מקום: וגם מלכי ארצכם זכורים לטוב כי לא נמנעו משמוע תפלתכם ומהציל צדיקים מיד רשעים: ובפרט השולטן האחרון עשה עמכם אות לטובה וזה חדשים מעטים יצא מלפניו כתב הפירמאן בגלל היהודים אשר במלכותו שיבטחו באהבתו ובחמלתו: על כן נתחייבנו להלל לשמו ולזכרו וה' ישלם שכרו וישמור גם כן את השולטן החדש אשר קם תחתיו כי הוא חפץ בכם יחולו על ראשו ברכות שמים מעל ולא ימוט לעולם:

ואולם אחת נשאל מידכם ואותה הואילו נא לעשותה למעננו ולמענכם, שמעו נא את דברינו דברי אחים נאמנים וקבלו ברצון את עצתינו כי היא טובתכם וערבת חייכם: הסירו

נא מעלליכם את כל אשר ירע בעיני יושבי ארצכם והרחיקו מן הכיעור ומן הדומה לו. ויותר מכל מוצא שפתיכם תשמרו והזהרו מאד פן תדברו באזני העם דברים לא יוכלו להולמם ויחר בכם אפם ויסירו מכם רצון המלך ויועציו ויוסיפו שנא אתכם ויאמרו כי עם נבל ועז מצח העם הקטן הזה: על כן זכרו נא תמיד את אשר אמרו חז"ל כי סיג לחכמה שתיקה וחדלו מהתהלל בעזרת הממשלות ובתשועה הבאה מרחוק, תאלמנה שפתי הוללים ולפה תשמרו מחסום: אל תצאו מגדרי התבונה להתפאר לעיני הגוים, כי מהר רגלי הים יהפך לב העם ומנהיגיו ואנחנו שוא נעמול בעבורכם: תקותנו חזקה כי דברינו לא ישובו ריקם, והיה אם שמע תשמעו לקולנו תמצאו חן בעיני כל אדם והמלך בחסדו ירחב לכם בצר וכצנה יעטר אתכם רצון:

ועוד נבקש מידכם שתעלו מעלה מעלה בדרכי הלמוד ותפתחו את ידכם לתת כסף ללמד בניכם ובנותיכם חכמות המערב: קום יקומו העשירים בכם ויבנו בתי ספר לעניים, וזה יתרון גם לעצמם, כי ברוב הימים יאכלו את פרי מעלליהם כשיקום דור חדש גדול במדע ובחכמה: אז יראו הגוים את היהודים בעין טובה ותחת הקלון יעלה כבוד וכל אחד ואחד מכם ישמח ולא יבוש עוד: הלא שמעתם הלא ידעתם את המדרגה אשר אנחנו עומדים בה בארצותינו שדמינו לילדי הארץ בכל ענין, ורק הלימוד והדעת עשו לנו החיל הזה: הנה הדרך סלולה לפניכם ואל תטו ימין ושמאל וטרם יעברו שנים רבות תהיו גם אתם ככל בני ארצכם ותשכנו בטח ותאכלו מטוב הארץ.

אנחנו נברך אתכם ברכת אחים ונתפלל אל אדוננו שיוצא עליכם אור של גאולה ושל כבוד ויתן לכם ברכה ושלום.

בשם הועד הראשי של חברת כי"ח

הסופר המשנה	ראש הועד
(חתימה)	(חתימה)
Izidore Loeb	אדולף כרימיו Ad. Crimieue

הא לכם תקנות החברה וראיתם מה מאד ידבו יהודי מערב את לבם למען אחיהם הרצוצים ועשו צדקה רבה שלא לקבל פרס, וניחל לכם שתלכו בעקבותיהם ותשתדלו כמותם להלחם מלחמת השם:

חברת כל ישראל חברים
שנתיסדה בשנת תר"כ לפ"ק בעיר פאריז

תוכן תקנותיה בקצרה:

א'. תכלית החברה היא לטובת שווי זכיות המדיניות לבני ישראל בכל מקומות מושבותיהם ולחזק ידיהם כי יעלו במעלות השכל והחכמה — לעזור בכל כח לכל אלה מבני ישראל אשר יציקו להם בעבור שמירתם התורה והמצוה אשר שם משה לבני ישראל — ליסד בתי ספר לאחב"י בארצות הקדם ובאפריקא:

ב'. כל הרוצה להיות חבר אל החברה עליו לעזור למה הנצרך להוצאות החברה לכל הפחות במכסת כסף ששה פראנק לשנה:

ג'. החברה מתנהגת על ידי הועד הראשי בפאריז הבירה: ובכל מקום שיש שם עשרה

חברים יוכלו ליסד ועד פרטי: בעלי הועד הפרטי הזה יבוחרו ע"י כל החברים של המקום ההוא ובהסכמתם:

ד'. הועד הכולל מודיע כל פעולותיו ע"י כרכים הנדפסים שני פעמים בשנה ונשלחים אל כל חבר החברה:

251

Adresse Télégraphique
"Allisrun-Paris"
No. 696
Réponse Aux

Alliance Israélite Universelle
45, Rue La Bruyère
Paris, le 18 Mars 1920

Monsieur le Grand Rabbin, M. Elmaleh, directeur de notre école de Fez nous a transmis votre lettre du 15 adar ainsi que le montant des cotisations de nos nouveaux sociétaires de Seffrou. Nous vous sommes très reconnaissants du concours que vous avez bien voulu prêter à M. le rabbin Vidal Hasserfaty dans son oeuvre de propagande en faveur de l'Alliance et avons l'honneur de vous exprimer tous Remerciments pour ce témoignage de symapthie.

Nous vous adressons par l'entremise de M. Elmaleh les ouvrages suivants:

Agréez, Monsieur le Grand Rabbin, l'assurance de nos meilleurs sentiments

le Secrétaire, Bigar

Monsieu Bigar Shalom Azulay,
Grand Rabbin Seffrou.

1) פירוש מסכת משקין. 2) פירוש על יחזקאל.

תרגום

לכבוד הרב הגדול

מר אלמליח מורה ביה"ס שלנו בעיר פאס, שלח לנו מכתבך תאריך 15 אדר, עם חשבון הכסף השנתי תשלום חברים החדשים בעיר צפרו. בזה אנו מודים לך על העזרה שעזרת ביד הרב וידאל הצרפתי בתעמולה הצבורית שעושה לטובת החברה.

יש לנו הכבוד להודות לך על האהבה והשמחה המעידה על לבך המסור לטובתינו.

אנחנו שולחים לך על ידי מר אלמליח הספרים כדלהלן.

פירוש מסכת משקין, פירוש על יחזקאל.

מיטב הברכות
כבוד הרב שלום אזולאי רב העיר צפרו.

סופר החברה
ביגאר

251 א

צפרו יע"א 3 תמוז יה"ל ש' 5671.

אצילי בני ישראל חברת כל ישראל חבירים, נושאי דגלם הועד הראשי אשר בעי"ת פאריז יע"א גדולי עולם יזהירו כזוהר הרקיע ככוכבים בהלם, יהי שלום בחילם, שלוה בכל גבולם, השקט ובטח עד עולם, אכי"ר.

אדונינו היקרים, בידים נוטפות מר וברגשי הדרת קדש, קבלתי מנחתם הטהורה מנחת זכרון 4 ספרים נחמדים פירוש מסכת מועד קטן, ופירוש על יחזקאל, ופי' על תרי עשר וסדור אדונינו רש"י אשר עד הנה בל חזו שמש, ויהיו ישינים בבית כלא יושבי חשך ספוני טמוני חול מעופרים בעפר, ונרדמים במאסר, ולשמחת לבבנו קמו מצדיקי הרבים שוחרי תושיה, אחשדרפנייא סגנייא ופחוייא, ויהיו אבני חפץ מערימת עפר הנשיה, ויסירו מעליהם שמלת שביה, וילבישו אותם בגדי שש, כמעשה לבנת הספיר ממולאים בתרשיש, בהמון תשואות חן חן אגיש לפני מעלתם הרוממה קרבן תודה, ביתר שאת וכבוד והדר אזכיר את שמם הטוב בסוד ישרים ועדה, ואתחנן אל ה' יאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעמים יעלו מעלה מעלה על גפי מרומי ההצלחות ישישו וישמחו בשובע שמחות, אמן.

התמהמהתי עד כה ולא חשתי להגיד למעלתם מקבלת זאת תורת המנחה יען כל גויי המערב היו שפה אחת ודברים אחדים וימרדו באדוננו המלך יר"ה, וילחצו וירעצו וירצצו את היהודים, וזה 4 חדשים שחלפו היינו נבוכים בארץ סגורים ומסוגרים אין יוצא ואין בא דוויים סחופים דחופים ומטורפים מושלכים במצולת ים סוער, ואניתנו הנהלאה חשבה להשבר, ואף שק"ק צפרו נתנו שוחד לפלשתים הנק' איי"ת יוס"י שהיו צוררים ומצירים לעירינו זאת סך יותר מעשרים אלפים פראנק יגענו ולא הונח לנו, כי פעור פיהם לבלי חק ולא אמרו הון ומגמת פניהם היתה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ושללם לבוז לולי ה' שהיה לנו גבר עלינו חסדו הקים סערה לדממה ויחשו גליהם בחמלת ה' עלינו זרחה על המערב שמש צדקה ומרפא בכנפיה, הם חיילי המלכות הרוממה והאדירה צרפת יר"ה, שבאו לעזרת אדוננו המלך יר"ה זה שבתינו הבית מעט בשובה ונחת, ברוך הא' המושיע הודו לה' כי טוב, לרום מעלתם החיים והשלום אמן כן יאמר ה'.

נאם ע"ה הצב"י **שלום אזולאי, רצ"ק** בק"ק צפרו
(— מקום החותם)

252

ר"ח אלול המרו' 670.

שלום רב, וברכות שמים לכבוד אחינו ראשי החברה הקדושה חברת כל ישראל חברים החונים בעיר הבירה פאריז יע"א תחת דגל האלוף המרומם השר והטפסר פריזידאן מסיו נרסיס לוין הי"ו יחד כלם יתענגו על רוב שלום אמן.

אדונים נכבדים!

אחינו היקרים חברת ישראל חבירים אשר בעיר תהלה פאס יע"א הואילו בחסדם לצרף אותנו עמהם לעבוד כלנו שכם אחד בעבודתכם הנשגבה כאשר הודיעו לכם במכתב השלוח לכם מאתם בשמחה ובשירים קבלנו את דבריהם אלף תודות ותשואות חן למכביר נתנו להם על המפעל היקר הזה, באשר ידענו לנכון כי דבר נכבד כזה הוא נחוץ מאד לכל איש ישראלי הנאמן לאלהיו ולטובת עמו, בשמחה ובשירים אזרנו חיל ואספנו אגודה בת חמשים חברים, והעמדנו עלינו לשלם לעזרת לשכת המרכז הפאריזי מאה וחמשים פראנק מדי שנה בשנה, ובשגם ידענו כי עזרתינו הבל לסובב את המכונה האדירה אשר אתם מסובבים לטובת אחב"י הנפוצים בכל קצוי ארץ, אך באהבתכם הרוממה בטחנו כי דברנו

אלה עם מנחתנו הצעירה יעלו לרצון ולריח ניחוח לפני רו״מ הדרת כבודכם למען יזכר ויפקד גם שמנו לטובה ולברכה בין כל אלפי אחב״י העומדים תמיד נכח פניכם, ובשמחת לבב הננו נגשים אלכם בפעם הזאת לברך אתכם בשלום בשם כל חברינו החפצים קרבתכם, ויהי נועם ה׳ עליכם להגדיל ולהאדיר עבודתכם, ולהצליח את דרככם כחפץ לבבכם וכחפץ לב אחיכם הבאים לחסות תחת דגל יקרת כבודכם הנעלה אמן.

253

פאס יע״א 9 תמוז יה״ל. 5/6/11

חברת כל ישראל חבירים תכב״ץ
פה פאס יע״א
אליינם יזראיליט ווניוורסיל
פאס

מעלת החברה הקדושה חברת כל ישראל חבירים תכב״ץ אשר בעי״ת צפרו יע״א.
אחים יקרים!

כא נעלמוכום עלא קיבאלת לברא די כונתו כתבתו לאלייאנס ח כ י ״ ח ועלמנאהום באיין תסמינא מנהום ועמלנא ליסם חברת כל ישראל חבירים מארוקאיים, ונכונו נעטיוו 150 פראנק פלעאם, ונכונו ענף מהם, עלא האדיך לברא זאוובונא, וג״כ קאלולנא באס נזאוובוכום חתא נתום פחאל מא זאוובונא הומא. לוזאב דייאלהום הווא, כא יקולו באיין האד אסי די טלבנא באס נכונו ענף מנהום מא כא יקבלוהסי והומא כא יחבו לחברות דייאלהום כלהום יכונו מעאהום אגודה אחת ומפעל אחד, וג״כ ליסם דלחברה יכון פחאל דייאלהום בלא חתא פרז, יחדאזו יעמלו ליסם חברת ״כל ישראל חבירים״, ״אלייאנס יזראייליט ווניוירסיל״ ג״כ כא יקולו כול וואחד יעטי 6 פראנק (ונתום די מא יקדרסי יעטי 6 פראנק יחדאז יעטי 6 בסיטאס חאס׳ לפחות).

ג״כ קאלולנא די חין יכון האד אסי ונקבלו קלאמהום האדאך לווקת יכון עדנדא זהד דייאלהום ולכדמא דייאלנא כולנא ווחדא, ויוקפו פלכדמאת דייאלנא וכו׳ וכו׳, ועיקר מפעל החברה להרים דגל האומה הישראלית, ותחייד דלם על ליהוד האדא ספיריטו דלמטרה דלחברה, וחנא בפרחא קבירא קבלנא קלאמהום, וקבלנא עלא רוסנא באס נבדאוו נכדמו לכדמא דלחברה הנז׳ ורססינא הינא לקומיטי ועמלנא לווטוס ותסממא פריזידאן סי רחמים ן׳ זמרה הי״ו ויס פריזידאן ר׳ אבנר יש׳ הצרפתי הי״ו מול סנדוק סי אליהו אצאראף הי״ו סופר הנז׳ מוסיו אלמאליה למאייסטרו לאיין פלקוואעד דלחברה יחדאז יכון למאייסטרו וואחד מן לכדאמין, ונית לבראוואת דייאלהום יכונו בלפראנסיס וביהא נחבוכום חתא נתום תוקפו מליח ותקבלו לקלאם דייאלהום, ותעלמונא באס כא תקבלו האד סי קאמל, באס נסרדולכום ריסיבוס דלכלאסאת דלעאם, ותאדנונא באס נכתבו לאלייאנס באיין ראכום קבלתו כולסי פחאלנא, ונכונו אגודה אחת, וזמיע לחאזא די תחבו תכתבו לאלייאנס תעלמונא ביהא וחנא נכתבולהום והומא יוקפו בע״ה חתא ילחקונא בלכוואטר דייאלנא מזמועין.

ולרו״מ כת״ר החיים והשלום. **לפריזידאן: ע״ה רחמים ן׳ זמרא**

אחרי שהגיע המכתב כנראה רשמו בשוליו שמות החברים

מרדוך צבע עמי	פנחס שקרון
שלמה ן' יעיס	דוד אסבאג
יעקב שרביט	יעקב הרוש
שלמה ן' כלפון	עמרם ן' יעיש קאל גדדא יזאווב
יוחנן יתאח	אלישע אג'ייני

תרגום

מעלת החברה הקדושה חברת כל ישראל חבירים תכונן בצדק אשר בעיר תהלה צפרו יכוננה עליון אמן.

אחים יקרים, באתי להודיע לכם אודות המכתב שכתבתם אז לחברת כל ישראל חבירים, והודענו להם שאנחנו הצטרפנו להם וקבענו שם החברה, חברת כל ישראל חבירים מארוקאית, כמו כן נמסור להם סך מאה וחמשים פראנק בכל שנה. וחברתינו תהיה ענף להם. על המכתב הזה השיבו, וצוו עלינו להשיב גם לכם את תשובתם.

התשובה שלהם היא, שכל מה שבקשנו שנהיה ענף מהם, הם לא מסכימים לזה, והם רוצים שכל החברות שלהם כולם יהיו אגודה אחת ומפעל אחד. וכמו כן שם החברה יהיה כשם חברתכם בלי שום הבדל, וכולם יהיו תחת אותו השם חברת כל ישראל חבירים "אלייאנס יזראיליט וניוירסיל". גם כן אומרים שכל חבר עליו לשלם סך ששה פראנק. (ואתם מי שלא יוכל לתת 6 פראנק. לפחות צריך לתת שש ביסיטאס חאסאניין).

גם כן כתבו במכתבם שאם נסכים לכל זה ונקבל את דבריהם, יהיה לנו בחברה כח כשלהם וכל עבודתינו תהיה אחת, והם יעמדו על כל זכויותינו וכו' וכו'. ועיקר מפעל החברה להרים דגל האומה הישראלית. ולהסיר העול שנעשה לכל יהודי, זהו סיכום מטרת החברה. ואנחנו קבלנו דבריהם בשמחה וקבלנו על עצמינו להתחיל בעבודה של החברה, והסכמנו על ועד שנתמנה בבחירות, הנשיא מר רחמים ן' זמרא ה' יחייהו וישמרהו, סגן הנשיא רבי אבנר ישראל הצרפתי ה' ישמרהו ויחייהו, הגזבר מר אליהו אצאראף ה' ישמרהו ויחייהו. המזכיר מר אלמאליח מורה בבית הספר. שלפי התקנון של החברה המורה יהיה חבר מהועד. והמכתבים יהיו בצרפתית, על כן גם אתם תעמדו על זה ותסכימו לדבריהם, ותודיעונו במפורש שאתם מקבלים את כל זה, ואנחנו נשלח לכם קבלות לתשלום השנתי של מס חבר. ותרשונו לכתוב לחברה שאתם קבלתם את הכל כמונו, ונהיה אגודה אחת. ועל כל דבר שאתם רוצים לכתוב לחברה תודיעו לנו ואנחנו נפנה להם, והם יעמדו בעזרת השם עד שנהיה כולנו מרוצים, ולרום מעלת כתר תורתכם החיים והשלום.

הנשיא עבד ה' רחמים ן' זמרא

254

יום ג'

הבן יקיר לי הח' הש' כמהה"ר עמור אביטבול י"ץ וכהה"ר יוסף אלקובי יש"ץ.

אחד"ש ואליהו יבוס בידיך והווא עלא כיר ש"ל ועלא האד לעסק ליום מסאת אומך לצ'אר סי מוח' ן' עומאר עז"א הייא וצאבאחא יקולולהום באיין אנתום מא קולתושי וכו'

וקאמו מעאהום צורפא פה אחד יחלפו פיכום ויקולו אידא מא קדרנאשי בנהאר נזיו בליל ובעדין לוכאן נסרקת צ׳אר מו׳ סלימאן יר״ה מא ידכלוסי תנאס דלמסלמין וב׳ רצורפא ושתא דליהוד ללחבס ולשון הרע בזאף, ולדאבא אידא עמל האל ית׳ שי נס ופרסם לקאייד עז״א אש כון הווא די קאלולו האד שי מה טוב מא כאנשי מא תקדרושי תעמרו לבלאד עליהא עצה היעוצה הווא תתלאקאוו מעא מולאי לעאביד עז״א ותכברו ביה וימשי מעאכום לענד לקאייד עז״א ויקול ללקאייד עז״א האד ליהוד מא יקדרושי יעמרו לבלאך מן זאנב די כא יחלפו פיהום אצורפא ולעוואם מוואלין לבלאד כול חומה אוחדהא ותעטיהום בראתיך באש ירפדו אולאדהום וימשיוו פחאלהום אייאך לקאייד עז״א יסיפיד בראתו להאד לקאייד די הנא ויקולו ליהוד מא קאלושי וסי מוח׳ ן׳ עבו הווא די קאל אייאך תזברו שי נחת רוח מעא לגוים ובלא האדשי מא תקדרושי תעמרו לבלאד ושלם.

שלמה

ותמנייאת אידא חשבתהום קבל תדפע מנהום פעמים שלש קול אנא גלטת וידא בדית תדפע קבל תחשבהום קול טעית בחשבונך אתה ודוק ותשכח ואנא חשבתהום שתי פעמים וש״ש.

ואני ע״ה אהרן נבוס בידיך ולדאבא תהלא תסאפדנא סי ברווא תהדנא לאיין מנאיין כא נגוזו פשוק מא כא נסאבו פים למין נסכתו לא מן למסלם ולא מן סרפא וחתא ליהוד וכא יקולו עלא עשרין מתקאל די מסאת ליהום עמל האד בנאדם כילו פלחבס ואנא מסית לחבס נרא עזיזי אהרן וקאמולי לגווים מא סיבית פים למן אנסכת ותהלא תחרסו פהאד אסי מא כאנסי לא אפשר תוקפו פהאד לבלאד ומא טראנא האדסי גיר בלגלסא די גלסית תימא ולמא לכאן זית נהאר די זא ישועה אלבאז מא יטראסי האד אסי וכא ילחסו האד אסי גיר פיך ומא ליכאן תעריף בראסיך מא ענדיך לא כאך ולא בן עמך ליכאן סמחת פדאך לאבל די מסא מא יבקא לא מאל ולא חנות מא תקבדסי ולא לדאבא ליכאן אסכית וחסלו גיר האד אסי פיך הי״ת יעמלך אתאוול וטריך חתא תנפך מן האד אסי וש״ר.

תרגום

הבן יקיר לי החכם השלם כבוד הרב רבי עמזר אביטבול ישמרהו צור וכבוד הרב רבי יוסף אלקובי ישמרהו צור.

אחרי דרישת שלומו, ואליהו ינשק ידיך והוא מרגיש טוב שבח לאל, ועל הענין היום אמך בקרה בביתו של סי׳ מוחמד בן עומאר (יקר בעיני ה׳) היא וצאבאחא (אשה ממשפחת צאבח) כדי שיאמרו להם, שאתם לא אמרתם וכו׳ ועמדו נגדם השורפא (מיוחסים ומקרובי המלכות) פה אחד, ונשבעים שיסדרו אתכם, ואומרים בפה מלא שאם לא יכולים לבוא עליכם ביום (להזיק לכם) יבואו בלילה, שגם אם נגנב ארמון המלך מ״ו סלימאן לא היו נכנסים לבית הסוהר עבור זה שנים עשר ערבים ושנים ״שורפא״ ושאה יהודים ויש לשון הרע (עליכ) הרבה, ואם יעשה ה׳ איזה נס והשר (יקר בעיני ה׳) יפרסם מי מסר לו (על הגניבה) יהיה טוב. ואם לאו, אין לכם תקוה להמשיך לדור בעיר, לכן עצתי היא, שתתפגשו עם מולאי לעאביד (יקר בעיני ה׳) ותמסרו לו דורון והוא ילך עמכם לשר והוא יגיד לשר יקר בעיני ה׳) עליכם שהיהודים הללו לא יכולים עוד לשבת בעיר היות

והשורפא עם הערבים פני העיר של כל שכונה ושכונה שיתעוללו בהם, ולכן תבקשו ממנו שיכתוב לשר שימסור בידכם מכתב שבו ירשה לכם לבוא ולקחת בני משפחתם ואחר זה ילכו להם. אולי שהשר (יקר בעיני ה') ישלח מכתב לשר הזה (של העיר) ויגיד לו שהיהודים לא אמרו כלום וסי' מוחמד בן עבו הוא שאמר, איפשר שעל ידי זה תמצאו איזה נחת רוח עם הגויים, ובלא זה אין לכם מדרך כף רגל כאן, ושלם.

שלמה

הכספים אם כבר סדרת חשבונם קודם שתוציא מהם פעמים שלש תאמר שאתה טעית ואם כבר התחלת להוציא קודם החשבון תגיד שאתה טעית בחשבונך ודוק ותשכח ואני סדרתי חשבונם שני פעמים ושלם שנית.

ואני עבד השם אהרן אנשק ידיך ותשים לב לשלוח לנו איזה מכתב להשקיט המיית לבנו, כי כאשר עוברים בשוק לא מוצאים איך להשתיק פיות המדברים מן הערבים ומן "השורפא" וגם היהודים אומרים על עשרים מתקאל שאבדה להם הכניסו כ"כ אנשים לבית הסוהר, ואני הלכתי לבית הסוהר לראות הדוד אהרן, ועמדו נגדי כל הגויים, לא היה בידי איך להשקיטם ולהשתיקם. ותשימו לב לענין, כי אי אפשר לכם שתגורו כאן בעיר, ולא אירע כל זה רק ממה שאתה נשארת שם (בעיר פאס) ואם באולי נסעת לכאן ביום שהגיע ישועה אלבאז לא היה קורא מה שקרה. ותולים את כל הפרשה רק בך, ועליך לדעת שאין לך לא אח ולא בן דוד, היית מוותר על אותם הדברים בטלים שאבדו כי לא ישאר בידך לא ממון ולא חנות, ולא לקבול (לפני השר) על זה כי תלו בך הכל השם יתברך יעשה טוב ויתקן דרכך עד שתצא בשלם מן העסק הזה. ושלום רב.

255

אם כמות כל האדם [1] יחרד האיש וילפת [2], נעשה בשרו חידודין חידודין [3] גרב או ילפת [4], על אחת כמה וכמה אל הלקח עצם מעצמיו ובשר מבשרו עזר כנגדו [5] חומה מקפת, ידכה ישוח ונפל בעצמיו [6] להבת שלהבת אש שורפת, אש בוערה זאת היתה לי בהלקח ממני עיני אשה יראת ה' [7] נאה וחסודה [8], צופיה הליכות ביתה [9] מעת לעת ומפקידה לפקידה [10], חדשה ומועדה כי נהפכו עליה ציריה [11] חבלי יולדה, ויהי אך יצא יצא [12] ולדה ממעיה באו ימי פקודתה [13], עקב לשלייתה, יאבד יום ילדה בו [14] והלילה אמר הורה ועזבה ביתה ומכון שבתה, לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו [15], מעי רותחו ולא דמו, במסתרים תבכה נפשי [16], קלני מזרועי, קלני מראשי [17] קשה להולמו, עיני נגרה ולא תדמה [18], היתה לי דמעתי לילו כיומו אתיא זכירה זכירה [19].

1 במדבר טז כט.
2 ע"פ רות ג ט.
3 סנהדרין צד.
4 ויקרא כא כ.
5 בראשית, ב, יח.
6 תהלים י י.
7 משלי לא כז.
8 כתובות יז.
9 משלי לא כז.
10 נדה ב.
11 שמואל א ד יט.
12 בראשית כז ל.
13 הושע ט ז.
14 עפ"ה איוב ג ג.
15 שם לז א.
16 ישעיה יג טז.
17 סנהדרין מו. ופי' הערוך תששה הרוח ונעשית מעוטה.
18 איכה ג יז.
19 ר"ה יא.

מה אעידך מה אדמה לך הבת[20] רבת המעלות, נשאה חן וחסד מכל הנשים[21] והבתולות, מי יחוס ומי יחמול, כאשר ישא האומן את הגמול בנך יחידך אשר אהבת ימים ולילות, אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי[22] עלה הצער לית ליה שעורא, מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה[23] על ההרים אשא בכי ונהי[24] תאניה ואניה קול המולה, איך חמדת כל עין היתה לאין טבעה ביון מצולה קומתה לתמר דמתה הגה נשחתה לעת מרפא והנה בעתה צרה כמבכירה[25], זאת נחמתי בעניי[26] מעשיך יקרבוך[27] אל מול פני המנורה הטהורה תתענג בדשן נפשיך במקום גדולים אנשים של צורה, זאת מצאנו השוה הכתוב אשה לאיש[28] במאזנים ישאו יחד לכל אישורי"ן שבתורה[29].

בכתב ידו של הרב **עמור אביטבול** ז"ל

256

ידי"ן * ורוחי החכם השלם...

אחדשו"ך מן ענדי אנא... נס"ע... ולדאבא... באיין נהאר זית מן מקנאס ומא כלית וואחד די מא מסיתלוס ומא סיבת חנין גיר אלאה כא נקולו גיר רהן וסי רהן מא זברתסי בלחאק יהודה בן רובין אלאה יכתר כירו סלפלי — תקם — תוסלך מעא חאמל לברא וגדא בעזרת האל ראני נהווד למדינה יאך נזבירסי ולקבוט די קבטת ליצחק טבאלי עלא נוץ דאר דרבי שאול באס יאך ירפק עלינא בזאייד נהאר נדברו עלא רושנא ולקאייד ראני עמלת מעאה נהאר תאני עאד יסלפלנא, ורבי שמוויל מאנסאנו גדא בע"ה נתפאסל מעאה זאני סי חד קאלי יעטני — אוו ונסמחלו בריוח כאמל וראני כא נסל סיבית סי כייאר מאכאנסי ראני נעמלהא מעאה, ווצלתני עז בראתך ופהמת סאיין פיהא וראני לילא בע"ה נדור עאוד וסי וועלי די קולתלי נסאפדלו לבגל זאני סי ן' עומאר וקאלי שמע סי לחסין דראווי כא יחרסו ווקולו ספדלו יסאפדלך לבגל וקאלו באעו לאיין סמעהום כא ידאוונו עליך וראני ווצתו נתינא וויאה תפאסלו מעא סי וועלי עלא ליזארא דלכדמא דסיף ונעטהאלו ווידא תקולי נסאפדו מאנכאפסי נסאפדו וכופת אנא בחת דמתקאתל מעאה קבילא יעמלו סי סבא, ודיך לכתבא די כתב עלייא יצחק יאך תקביטהא נתין ועלמני עלא כאנכמלולו כאן עבאה וסי ן' עומאר ראה חשב עלייא — קם—דם—דת — דיאלך קאלך — גם—דם—דת — די כא ישאלך — שם — די טלעתלו וזמע עלייא — בוו—דם—דת ועלמני כאן אוצלתך — תקם — מעא יצחק לגול ורפדלי לקאגיט דלפראן דסי עבד לא ן' זרו ראה ענד סי טאלב חמד אסגיר ותכלס פלקרא דרחא האדי סהראיין — גם—ות — פסהר ווידא סיבת כיף תספדלי זוז פראסכיראת מן דייאלי כאתרלי ווחדא, וזוז סיפדהום... באייעין הנא ותכלם מעא הרן

20 איכה ב יג. 21 אסתר ב יז. 22 תהלים מב ה.
23 ירמיה ט א. 24 שם ח טו. 25 שם ד לא.
26 תהלים קיט נ. 27 עדויות פ"ה מ"ו.
28 ב"ק טו. מכלתא פ' משפטים ושם הכוונה על האיסורים שבתורה וכאן במליצה על האושר ושכר המצוות.

* כנראה שהמכתב הזה נכתב מר' חיים מאמאן לבנו רבי רפאל בתפיסת העלילה שהעליל עליו השר, ראה לעיל תעודות 119, 93, 92, 14.

אלבאז הומא ינאהמו עלא דאך... ומא תקד סי תקייס כיף אנא בוחסך ובעדן זאני סי ן' עומאר עלא לפלוס ועמלת מעאה מן דאבא לסהר מן אייאם אכור וראני קולתלו יתפאצלך מעא סי לחאז מו' יכתב עליך ויעטיך רהונאתך וזחסא ידא סיבת כיף תספדהאלי סיפדהאלי לאיין... כמאי מאעמל סגל עלא — קקם—מם—הם — כא יסאלהאלי וודא סיבת לימן תביע דיך לחראקא דבקאת דלחאנות בעיהא ולקטיפא די פדאר נאנא בעהא בלקאלל אוו בלכתיר וודא דהרלך למן תרהן סי מסאכן רהנהום וסי לא תכמם פיה דאבא יעמלהא רבי תאוול מא דאקת חתא פרזהא אלאה ותור דענד סי להבוב יערטלי ביה נהאר לחד להנא ועקלי ראה מאשי מעאייא ולא תגייב עני כבאר ונטלבו לר' יטלק סראחנא נראוו כיף נעמלו למתאע אנאס מא כא נגוז קדאמהום חתא כאנדוב ואין להאריך כי אם בשלומכם...

תרגום

ידיד נפשי ורוחי החכם השלם...

אחרי דרישת שלומו וטובתו כראוי ממני אני... דורש בשלומך... וכעת... שהיום באתי מעיר מקנאס ולא הנחתי שום אחד שלא הלכתי אליו, ולא מצאתי מי שיחונן וירחם, אני מבקש הלואה במשכון ולא מצאתי רק יהודה בן רובין השם יגמול לו כל טוב הלוה לי חמש מאות מתקאל הסכום הזה יגיע לידך עם מוביל המכתב, ומחר בעזרת האל ארד למדינה, אולי אמצא מה שהוא. ומה שלקחתי מיצחק טבאלי על מחצית הבית של רבי שאול בזה אולי ירפה את ידו מעלינו לעוד איזה ימים בנתיים נמצא לעצמינו זמן לחפש פה ושם. ועל השר סכמתי אתו שביום שני ילוה לנו, ורבי שמואל מאנסאנו מחר בעזרת השם אתפשר עמו, בא מי שהוא ולחש לי שיתן לי — אוו — ואמחול בריוח כלו, ואני עושה כל מאמץ להוציא ממנו מה שאיפשר יותר וכשלא תמצא ידי אגמור אתו בסכום הנזכר הגיע לידי יקרת מכתבך והבנתי מה שכתוב בו ובעזרת השם לילה זה אחפש עוד, ועל סי' וועלי שכתבת לי שאשלח לו הפרד, בא אצלי סי' בן עומאר ואמר לי שהוא שמע סי לחסן ראוני שמשדלו ועומד עליו שיגיד משלוח הפרד והוא ענה לו שכבר מכר אותו כי שמע שהם מתלחשים בניהם עליך ושאתה צויתה עליו שלא להתפשר עם סי וועלי על שכירות העבודה של הקיץ ואמסרנה לו, ואם תגיד לי שאשלחהו ואין בזה שום חשש, אני מוכן לשולחו אני מפחד כי הרמאי הזה עמו השבט שלו ואולי יעשו איזה עלילה.

ואותו השטר שכתב עלי יצחק אולי תקחנו אתה ותודיע לי אם השלימו לו ואם לקח, וסי בן עומאר העלה עלי סך — קם—דם—דת — שלך, ואמר — נם—דם—דת שהיית חייב לו — שם — שעלה לו, וסך הכל שחייב אותי — בוו—דם—דת, האם הגיע לך סכום של חמש מאות עם יצחק לגול, ותשמור על השטר של הפורני של סי עבד לא ן' זרו הוא נמצא אצל סי טאלב חמד אסגיר, בזמן שתשלח לי שני הארגזים, שלי תבחר אחד ותשלח שניים. נמצאים להם קונים כאן, ודבר עם הרן אלבז הם ישימו לב על... ואי איפשר לתאר איך אני מתגעגע אליך והגם שבא אצלי סי בן עומאר על הכסף, סכמתי עמו מהיום ולסוף חדש ימים ואמרתי לו שיתפשר עבורך עם סי' לחאז מ"ו יכתוב עליך שטר וימסור לך המשכונות, והסיחה אולי תמצא ידך לשולחה יען... לא פונה לדבר אחר רק על הסך מאתים וארבעים וחמש מתקאל שאני חייב לו. ועשה מאמץ למכור שאירית הסחורה שבחנות והשטיח שבבית הסבתא תוכל למוכרו במעט או בהרבה. ואם יראה לך למי למשכן איזה קרקעות תוכל למשכנם, ואל תהסס בשום דבר, השם יביא תיקון לכל הענין, לא

גבראת הצרה עד שירחיב־יה, והשור שאצל סי להבוב יקדמנו אצלי לכאן יום השוק יום א׳ והנני עומד לצאת מדעתי, ולא תכחיד ממני כל שמועה ושמועה ומתפללים לשם שישחרר אותי מבית האסורים לצאת ולראות מה לעשות עם כספי הזולת שתחת ידינו כשעובר על ידם אני נמוק בעיני ואין להאריך כי אם בשלומכם.

257

תקנות שנתקנו פה צפרו יע״א

די יעמל נפאש אוו בכורה אוו תפלין אוו עורס, מא יסיב יעמל גיר אתאי ולביצ׳ה וזוז טבאייך, לא פלעראדאת וואלא פסעודות מצוה, לא פלעראדאת דרזאל ולא דנסא, וחתא פלמלאך מא יעמלו פלחלאווא גיר אתאי ולביצ׳א וזוז דטבאייך, לא צאר לחתן ולא צ׳אר לכלה, ומן תמא מא יעמלו עראדא חתא ללעורס, וחתא פלעייאד מא יעמלו לא עראדא ולא זייארא כלל, לילת למימונא צ׳אר לחתן יעביוו ללכלה לעאדא ווירסמוהא בלכאתם אוו בסי חאזא ווכרא, וסי חד אכור מא יעטי ללכלה סי חאזא אפילו יכון קרוב בזאף, פשבו־עות מא יעביוו ללכלה גיר לחנא ולפאכייא, פכפור מא יעביוו גיר אספרזלא דוקא וצ׳אר לכלה סי מא ירדו כלל אפילו ספרזלא, פחנוכה מא יעביוו ללכלה גיר ארחייא ולפאכייא! ופפורים חתא וואחד מא יעבבי ללכלה פורים גיר צ׳אר לחתן יעביוולהא לעאדא ולכאתם אוו סי חאזא ווכרא, פשבת אלווילי דלערס מא ימסיווסי צ׳אר לחתן לצ׳אר לכלה גיר כל וואחד, יערד פצארו, גיר ימסיוו צ׳אר לחתן לצ׳אר לכלה יזוולו אסבנייא מא יעמלולהום גיר לביצ׳א דוקא, וסי טבאייך מא יכונו סי ספנז אוו רגאייף מא יעמלו לא צ׳אר לחתן ללבחורים, וואלא צ׳אר לכלה ללעוואתק, נהאר לחד גיר ימסיוו לצ׳אר לכלה לדק דלחנא מא יעמלולהום גיר אתאי דוקא, ונהאר אזמעא גיר ימסיוו לצ׳אר לכלה ללחנא חתא הומא מא יעמלו גיר אתאי דוקא, פשבות ושבעת ימי החופה כלהא יעמל די דהרלו אפילו כתר מן זוז דטבאייך, פשבת אתאני דרוחאן מא יעטיוו צ׳אר לכלה לחתן גיר תזאזא מסלוקא וקרעא די מאחייא, וסי סק׳אר מא יעטיוולו לא הומא ולא לקרובים וסי אתאי מא יעמלולו, פלילת מצא אשה מא יכרזו סוואני לא ללחתן ולא ללכלה, לגזברת מא יעמלולהום גיר לביצ׳א, נהאר לכמיס סי סק׳אר מא יהדיוו לבחולים ללחתן כלל, וסי תגייר מא יעביוו צ׳אר לכלה ללחתן פשבעת ימי החופה לא קליל ולא כתיר, מנור לפטור די נהאר שעאייא מא יחסרוסי צ׳אר לכלה ענדהום לחתן לילת לכמיס ולילת אזמעא ולילת אשבת, גיר יפטרו באתאי ולביצ׳א וזוז טבאייך ווירזעו לילת לכמיס לחתן ולכלה למודעהום, נהאר למילה ונהאר לחופה סי תגייר אצפרא מא יכון מנור למילה ושבע ברכות גיר ישמעו אנאס למילה ושבע ברכות וויכרזו חתא לווקת סעודה וויערד לדי יחב, פלילת למימונא ופחנוכה ופורים וסי תקאסם מא יכונו פלבלאד גיר אזיראן יתדאווקו בינאתהום, ודראר לוואלדיהום, ולוואלדין לולאדהום ולכות בעדייאתהום, ודי יתדאווז עלא סי מן האד אסי ברא מן די דנוב דראוס פרקבתו ג״כ יתסממא עבריין, ודי ימסי לאענדו חתא הווא עבריין ושומן לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה.

תרגום

תקנות שנתקנו פה צפרו יכוננה עליון אמן

מי שיעשה מסיבות בשבוע הבן או הבת, או מסיבת פדיון הבן או בר מצוה או חתונה. אין לעשות במסיבה רק טה ובציס ושני תבשלין. וכן במסיבות של סעודת מצוה בין יהיו המוזמנים גברים או גברות; גם במסיבת השדוכין לא יהיה רק טה וביצים ושני תבשלין בית החתן או בית הכלה. ומן מסיבה זו עד החתונה לא תהיה שום מסיבה אחרת, גם בחגים המחותנים לא יהיו ביניהם לא מסיבות ולא ביקורים כלל, בליל מוצאי חג הפסח "ליל המימונא" משפחת החתן יוליכו לכלה ה־"עאדא" [חלב וחמאה תמרים וקליות] וימסרו לה סבלונות טבעת או חפץ אחר. ושום אחר מהמשתתפים לא יתן שום מתנה לכלה אף אם יהיה קרוב: בחג השבועות לא יוליכו לכלה רק ה־"חננא" וקליות: ביום הכפורים משפחת החתן לא יקחו לכלה רק ה"ספרזלא" [חבוש משובץ בעצי קרונפל ועוד] ומשפחת הכלה לא יחזירו תמורה לחתן גם הספרזלא. בחג חנוכה לא יוליכו לכלה כשי רק נעלים וקליות, בחג הפורים שום אחד מהמשפחה לא ימסור לכלה שום מתנה, רק משפחת החתן יוליכו לכלה "העדא" [עוגות ועוגיות] וטבעת או חפץ זהב אחר: בשבת הראשונה שלפני החתונה שתי המשפחות לא יוזמנו מאחת לשניה וכל משפחה תזמין לביתה למי שתרצה, כאשר ילכו בית החתן לבית הכלה להסיר מעל ראשה את המטפחת [כי הכלה ביום שמתחילה לספור שבעה נקיים לפני כן מסבבים על מצחה מטפחת וכשבאים הנשים ממשפחת החתן אל הכלה לצוות עליה להתחיל בספירה מסירים מעל ראשה את אותה המטפחת וזהו הטקס הראשון שיהיה סימן להתחלת טקסי החתונה] בטקס זה לא תסודר שום מסיבה בתבשילין למבקרות רק בביצים דוקא, סופגנים או לחמניות, לא יסדרו משפחת החתן לשושבנים וגם לא משפחת הכלה לבתולותיה, יום ראשון כאשר ילכו נשים ממשפחת החתן לבית הכלה לשחיקת "החננא" לא יסדרו לפניהם רק טה לבד במסיבות השבתות ובשבעת ימי החופה כל אחד יעשה מה שהוא רוצה אף יותר משני תבשילין: בשבת הראשונה של החופה לא ימסרו משפחת הכלה לחתן [כשהולך החתן פעם הא' לביתם בליל שבת לנשק ידי חמיו וחמותו ולהגיד להם שבת שלום] רק עוף מבושל ובקבוק "מאחייא" [ערק] שום סוקאר לא יתנו לו הם או שאר הקרובים ולא תה או קפה לא יסדרו בשבילו, בליל "מצא אשה" [ליל שלפני יום חופה וקדושין באים הקהל לבית החתן ומסבבים את החתן ועוטרים לו בעטרות מחגורות ארוגים חוטי זהב ומזמרים לפניו את הפסוק מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', ואח"ך מפזרים על מצחו אפר בשעה שהוא מצטט את הפסוק אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני וגו'] לא יוליכו שתי המשפחות זו לזו המגשים; [שהיו ממלאים אותם במיני עוגות וממתקים], לגזברת [הם הנשים הזקנות שהיו באות בהשכמה לבית הכלה ביום החופה וקדושין לקלוע שערותיה של הכלה]. לא יסדרו לפניהם רק ביצים: השושבינים לא יתנו לחתן סוקר כשי כמו כן לא יוליכו משפחת החתן למשפחת הכלה סעודת בקר בשבעת ימי החופה הן רב הן מעט: אחרי סעודת הצהרים [היו נוהגים שהיום שאחרי שבעת ימי החופה יום חמישי היו הולכים משפחת התן עם הכלה לבית אביה ושם אוכלים סעודת הצהרים, וההורים נותנים לכלה כל מלבושיה שהיתה מתלבשת בהם לפני חתונתה. וזה היה נקרא יום השעאייא = יום חזרה על הפתחים) יום השעאייא בית הכלה לא יעכבו אצלם את החתן לא ליל חמישי ליל שישי וליל שבת, רק בסעודת הצהרים יאכלו במסיבה שיהיה בה תה וביצים ושני תבשילין ויחזרו להם לבית החתן בליל חמישי.

יום הברית שום סעודת בוקר לא תהיה אחרי הברית וכמו כן ביום החופה [המנהג היה לסדר החו"ק אחרי התפילה] המוזמנים שומעים ברכות המילה ואת השבע ברכות וילכו להם עד זמן סעודת הצהרים, ובעל המצוה יכול להזמין למי שירצה: בליל המימונה [מוצאי חג הפסח] ובחנוכה ופורים שום חלוקת מתנות לא יהיה בעיר רק השכנים יחליפו ביניהם והבנים לאבותיהם והאבות לבניהם והאחים והאחיות ביניהם לבין עצמם, ומי שיעבור ולא יקיים את מה שהזכרנו מלבד עון העניים שתלוי על צוארו. נוסף לזה יקרא עבריין ומי שיוזמן אצלו גם הוא יקרא עבריין ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה.

258

תקנות שנתקנו פה צפרו יע"א בעשרים יום לחדש שבט התרס"ד

למסבבך מא יכון פיה גיר אתאי דוקא, ומא יכון פיה לא טביך וואלא ביצ'א וואלא מאחייא וואלא כעך, תסחים דלבנת סי עראדא וסי מאכלא מא תכון כלל לא לרזאל וואלא לנסא, לילת למילה סי עשא מא תכון פיהא כלל וואלא מאחייא גיר אתאי דוקא, אבי הבן מא יעמל חתא עראדא כלל לא פלחול וואלא פשבת, וסעודה דלמילה מא יכון פיהא גיר אתאי ולביצ'א ולכעך ומאחייא דוקא וסי טביך מא יכון כלל, מילה די תכון נהאר שבת יעמלו לביצ'ה ובאטאטא ולהריסא וסכינא בלחם ומאחייא, וסי קורא וסי דזאז מא יכונו כלל, בכורה מא יעמלו גיר אתאי ולביצ'א ולכעך ומאחייא דוקא וסי טביך מאיכון כלל, תפלין מא תכון חתא עראדא כלל לא פלחול וואלא פשבת ולילת לחפאפא מא יכון גיר אתאי דוקא וסי עשא וסי מאחייא מא תכון כלל, רבי אידא עבבא ליסיר מול תפלין לצ'ארו, מא יעמל גיר אתאי ולכעך דוקא, סעודה דתפלין מא יכון פיהא גיר אתאי ולביצ'ה ולכעך ומאחייא, וסי טביך מא יכון כלל, למלאך מא יעמלו פלחלאווא גיר אתאי ולביצ'ה ולכעך ומאחייא וסי טבאייך מא יכונו כלל, ומן תמא סי עראדא מן זיהת למלאך, וואלא זייארא מא תכון כלל לא פלחול וואלא פשבת וואלא פלעיד, וומא יעביוו ללערוסא גיר לעאדא ובערראד דאתאי, וסי מא ירדדו צ'אר לערוסא לצ'אר לחתן כלל, וסי טבאק מא יעביוו ללערוסא כלל, לילת למימונא צ'אר לחתן יעביוו ללכלה לעאדא, ווירסמוהא בלכאתם אוו בסי חאזא ווכרא, וסי חד אכור מא יעטי ללכלה סי חאזא אפילו יכון קרוב בזאף, ערב כפור מא יעביוו ללערוסא גיר ספרזלא דוקא, וצ'אר לכלה סי מא ירדו ללחתן כלל, פפורים חתא וואחד מא יעבבי ללכלה פורים, מן גיר צ'אר לחתן דוקא, שבת לוולי דלערס מא יכון פיה עראדא כלל, לא צ'אר לחתן וואלא צ'אר לכלה, ותזוויל סבנייא דלערוסא, סי מא יכון פיהא כלל אפילו אתאי, נהאר לחד פדק דלחנא סי מא יכון כלל, לא טבאק וואלא חפנא וואלא אפילו אתאי, ונהאר לתנאיין מא יעביוו ללערוסא גיר סמן ולעסל דוקא וסי טבאק וואלא חפנא וואלא מאחייא מא תכון כלל וגיר ירזעו לצ'אר לחתן סי מא יכון כלל, סי ספנז אוו רגאיף מא יעמלו לא צ'אר לחתן ללבחורים וואלא צ'אר לכלה לבתולות, אתדויר דתפלין אוו דלחתן מא יכון פיה גיר אתאי דוקא, שבת דרוחאן מא יעמלו פיה גיר לביצ'ה ובאטאטא ולהריסא וסכינא בלחם ומאחייא, וסי דזאז וואלא קורא מא יעמלו לא צ'אר לחתן וואלא צ'אר לכלה איאמאת לחול דלערס לא דלחתן ואלא דלכלה מא

תכון חתא עראדא כלל וסי תכבירא דלעזארא אוו דלעוואתק מא תכון כלל, לעסייא די לילת מצא אשה, מא יעביוו צ׳אר לחתן גיר אתפציל דוקא, וסי טבאק וסי חפנא מא תכון כלל, סעודת מצוה דלערס מא יכון פיהא גיר אתאי ולביצ׳ה ולכעך ומאחייא, דוקא סעאייא מא יכון פיהא גיר אתאי ולביצ׳א ולכעך ומאחייא, שבעת ימי החופה מא הומאסי חובה כלל, די דהרלו יעמלהום מליח, ודי מא חבסי יעמלהום סי חובה מא הייא עליה כלל, לחפנא די כא יפרקו שבת די ואברהם זקן מא תכונסי כלל, שבע איאם וסהר ולעאם לא דראזל וואלא דלמרא סי מאכלא מא תכון פיהום כלל, גיר לקראייא וואתאי ולמזונות.

בכתב ידו של הרב רבי **שלם אזולאי** ז״ל ובחתימתו

תרגום

למסבבך [בהריון הראשון מכינים היו משפחת הכלה בשביל הלידה בגדים לילד ולילדה ומביאים את זה בטקס מיוחד שהיו קורים ״למסבבך״ ומשפחת החתן עורכים מסיבה] לא יעשו במסיבה הזאת רק תה דווקא ולא יהיה שום תבשיל ולא ביצים ולא ״מאחייא״ (ערק) ולא לחמניות.

תסחים [כך היו קוראים למסיבה שנותנים בה שם לילדה הנולדה] שום מוזמנים לא יהיו ושום מיני מאכל לא יהיו לא לגברים ולא לגברות בליל שלפני יום המילה שום סעודה לא תהיה למבקרים ולא משקה ה״מאחייא״ רק תה דווקא, אבי הבן לא יזמין לשום מסיבה לא בחול ולא בשבת, בסעודת מצוה שלאחר הברית לא יהיה בה רק תה וביצים וכעכים ו״מאחייא״ ובלי שום תבשיל, הברית שיחול ביום השבת לא יהיה בסעודה רק ביצים תפוחי אדמה דייסה מחטים וחמין עם בשר ומאחייא, ולא יעשו בחמין שום עופות ולא קציצת בשר. בסעודת פדיון הבן לא יעשו רק תה וביצים כעכים ומאחייא בלי שום תבשיל, בבר מצוה לא תהיה שום הזמנה למסיבות לא בחול ולא בשבת ובליל התגלחת (שמתגלח חתן הבר מצוה) לא יהיה בטקס רק תה ושום סעודה ושום משקה מאחייא לא יהיו כלל: הרבי (שמלמד את הבר מצוה הדרשה) אם לוקח את הבר מצוה לביתו לא יסדר במסיבה לכבודו רק תה וכעכים דוקא; בסעודת מצוה של הבר מצוה לא יהיה בה רק תה וביצים וכעכים ומאחייא בלי שום תבשיל כלל: השידוכין לא יעשו בטקס רק תה וביצים וכעכים ומאחייא בלי שום תבשילין. ומאותו זמן והלאה לא יהיו מסיבות וביקורים לא בחול ולא בשבת ולא בחגים. ולא יוליכו לכלה רק העאדא (עוגות) וקומקום של תה. ומשפחת הכלה לא יחזירו למשפחת החתן שום תמורה למה שקבלו, ושום מגשים לא יוליכו לכלה: בליל מוצאי חג הפסח משפחת החתן יקחו לכלה ה״עאדא״ (חלב וחמאה ועוד) וסבלונות טבעת של זהב או תכשיט אחר, ושום קרוב לא יתן שום דורון לכלה אף הקרוב ביותר: ערב כפור לא יקחו לכלה רק פרי החבוש ובית הכלה לא יחזירו התמורה לחתן: ביום פורים שום אחד לא יקח שום שי לכלה רק בית אבי החתן דוקא: שבת הראשונה של החתונה לא יהיו בו מוזמנים לשתי המשפחות, ובטקס הסרת המטפחת מעל ראש הכלה לא יהיה בו שום דבר גם משקה התה לא יהיה: יום הראשון בשחיקת החנא לא יהיה שום דבר [היו נוהגים לעשות טקס גדול בשחיקת העשב הזה שבו היו צובעים ידי הכלה ולא היו שוחקים אותו רק נשים נשואות שלא נתגרשו ולא נתאלמנו והיו קוראים להם ל״מזווארת״] לא מגשים ולא חילוק קליות ואף משקה התה, יום השני לא יקחו לכלה [יום התחלת ספירת שבעה נקיים שהנשים מבית החתן היו מוליכות לכלה] רק חמאה

ודבש דוקא ללא מגשים וללא חילוק קליות וללא שתיית "מאחייא" וכשיחזרו לבית החתן [לתופף במחולות] לא יהיה שום דבר: שום סופגנים ולחמניות לא יעשו שתי המשפחות לשושבנין ולבתולות: התגלחת (שמתגלחים השושבנין של החתן או של הבר מצוה לא יהיה בו רק תה בלבד; שבת שאחרי יום החופה לא יסדרו בסעודת השבת רק ביצים ותפוחי אדמה דייסה של חטים וחמין בבשר ומשקה "מאחייא" שום עופות ושום קציצות בשר לא יעשו שתי המשפחות, בימי החול של שבעת ימי החופה לא יהיו שום הזמנות לא בבית החתן ולא בבית הכלה ושום מסיבה מיוחדת לשושבינין ולבתולות לא תהיה כלל:

בליל מצא אשה, לא יקחו בית החתן לבית הכלה רק "אתפציל" [בגדיה מהנדונייא שכבר נלקחה מבערב מבית הכלה לבית החתן מחזירין לה בגדיה המיוחדים לקישוט לשעת הקדושין] בלי שום מגשים ובלי חלוק קליות ועוגיות: סעודת מצוה שלאחר הקדושין לא יהיה בה רק תה וביצים וכעכים ו"מא־חייא". יום הסעאייא [ראה למעלה בתקנה הסמוכה] לא יהיה בו רק תה וביצים וכעכים ו"מא־חייא" ומסיבות בשבעת ימי החופה אינם חובה כלל ומי שרצונו לסדרם מה טוב ומי שלא רוצה אין עליו שום חיוב. לחפנא [חילוק קליות וסוקריות ארוזים במטפחת] שמחלקים בשבת של ואברהם זקן מנהג זה יבוטל: משמרות שעושים לרגל שבעת ימי אבילות החדש והשנה של הנפטר שום מאכלים לא יהיו רק לימוד ותה ומזונות.

259

בע"ה

להיות כי נשארו בני קהלנו ישצ"ו קה"ק צפרו יע"א כצאן אשר אין להם רועה [1] ואיש כל הישר בעיניו יעשה [2], ואין תוכחת, ואין איש אשר ינהגם בחסד וברחמים וינהלם לאט לאט ובדרך ישרה ונתיבות יושר ינחם כאשר ישא האומן את היונק [3] ויחוס וירחם עליהם כרחם אב על בנים [4] ונתקיים בנו בעו"ה היו שריה כאילים וכו' מה איל זה ראשו של זה בצד וכו' [5], וכל איש לדרכו פנה ואבדה עצה ונסרחה חכמה גם לרבות שכל א' מתנשא לאמר מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לקרבה לי להוכיחני על פני ואם בוא יבוא ויאמר טול קיסם אני אשיבינו טול קורה [6] ומלין קשים כגידים באזנו ישמע ויקשיב ויאזין וארכו הימים ימים של צער ונוספה מחל"ה ונוע"ה על הקהל וכמה צרות תכופות זו לזו ואין איש עומד בפרץ, כללא דמלתא שהפרוץ מרובה על העומד [7], והולך ורב ונכרים באו שערינו אכלו הממו את ממוגינו ויאכלו את ישראל בכל פה וכמה פעמים נאספו נקבצו נועדו יחדיו יחידי הק"ק ישצ"ו למנות איש אחד מיוחד אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם [8] ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, ובימים ובזמן הזה בלכתם שלוחי ויחידי הק"ק לפני אדונינו המלך ירום הודו ותנשא מלכותו להקביל פניו במנחה כנהוג והלכו לפני שר שרים ורוזן רוזנים הטפסר הגדול מולאי עלי עז"א הראו לו להחשוב המשכיל ה"ר מרדכי אלבאז יצ"ו וא"ל זהו נגידינו, ובבוא ה"ר מרדכי הנז' לכאן קבץ ואסף ראשי יחידי ומנהיגי ק"ק ישצ"ו ויעץ ויאמר להם הלא תדעו הלא תשמעו כי יש וכח ואל בידי לחזור להתנפל לפני מולאי עלי עז"א ולהתחנן לפניו עד אשר יוציאיני

1 במדבר כז יז. 2 שופטים יז ו. 3 במדבר יא יב.
4 תהלים קג יג. 5 שבת קיט: 6 ב"ב טו:
7 עירובין י: טז. 8 במדבר כז יט.

חפשי בלתי להיות נגיד ומעל צוארי יפרוק עוליכם יען כי איש מלאכה אני ולא אוכל לצאת ולבוא בצרכי צבור לא אוכל ללכת באלה[9] כי לא נסיתי אך אמרתי איפשר שמן השמים נעשה דבר זה כאמרם ז"ל אפי' ריש גרגותא וכו'[10] אולי יעלה קצת מזור למחלתינו ומי יתן איפה ותבוא ע"י מצוה רבה כזו, אך אמנה דעו נא כי האיש אשר יעמוד לשרת ולפקח בעד צרכי צבור צריך להיות קשה עורף ואמיץ לבב עם הנכרים להסיר בולעם מפיהם וכל הבא לקחת בורית ומנעל וכדומה הנה הוא יצא לקראתו ויתיצב לפניו ואמרים אתמרים, ומרים יאכילים ובמימי קישו"ן ישספם ואיפשר שבדברו עמם יחדו יבואו גדודיהם להעיד בו ויפסידוהו ויעלילו עליו עלילות או ימסרוהו וילשינוהו, זו וצ"ל זו שהפרצי"ם בבני עמינו היושבים בערי הפרצו"ת למדו לשונם קש"ת ... וכל הקרב הקרב אליהם להוכיחם על פניהם ולדבר עמם בפה רך ואח"ך בפרך ולפקוד עליהם כדרכם אי' שימשך לו מסיבתם שום הפסד ח"ו וא"כ אחי למה לי תריעו הלא אני נושא עול עמכם ולמה תעשו כה לי חלילה לכם מעשות כדבר הזה, לכן שמעוני אחי אם תקבלו עליכם כל הפסד ודררא דממונא דימטי לי מסיבתכם מוטב, והריני עומד לשרת לש"ש, ואם לא תגידו לי ואלכה אל האלשרי"ף הנז' ובע"ה ישא פני לדבר הנז', וגם זאת אבקשה מכם אם רצונכם להעמידיני העמידו נא איש נאמן אשר ייטב בעיניהם וכל דבר צורך שבממון יכניס בידו להכניס בזו ולהוציא בזו כדי שאשאר נקי כפים מגזל וחמס ולא תאמרו עלי לעתיד מלא כריסו מקודש ישראל, ויענו ויאמרו לו קבלנוך עלינו לנגיד וכל עילה ושחיתא[11] דתמטי עלך מסיבתינו דוקא על הצבור ליהדר... לקמן והאמנוך לענין מה שיכנס בידך ויצא, והעידונו ע"ע בקש"מ בדל"ב שבעה טובי העיר ומנום המשכיל... שמואל נ' חמו י"א והנעלה הר' יצחק נ' שטרית והחשוב ה"ר יהודה אג'ייני והמשכיל ה"ר מאיר צבע והמשכיל ה"ר... נ' חיון והיקר הר' מסעוד לקובי ובכח הקנין הודו הודאה גמורה שקבלו לה"ר מרדכי אלבאז הנז' להיות נגיד עליהם כנז' ואם ח"ו... מסיבת הקהל ישצ"ו דוקא עלי הקהל ליהדר, אך אמנה בהיות שום דבר קל יעשה ככל הנראה בעיניו, וכל דבר הקשה ימלך... שמואל נ' חמו הנז' ובמה שיסכימו שניהם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע גם בכח הקנין הודו והאמינוהו על... ועזר הבשר וכדומה שיכנסו בידו ועל ההוצאה בלי לחייבו שום שבועה ולראיה עה"ך ח"פ והודו שט"ז מוחזק...

260

התס"ז—התס"ח

אחינו המר ונאנח, ילולי ייליל וגנוחי גנח, החכם השלם כהה"ר ישועה בן חמו נ"י.
ברוך [1] דיין האמת כי כל משפטיו צדק ואמת.

משה נגש אל הערפל [2] ביום זעם ועברה, עליו נגעלו שערי העזרה [3], ...למקר"א, קרא בגרון [4] ווי דאיתבר כסא דמוקרא מנרתא דכיתא דנפיש וזהיר נהורא, בדיל חובין רגיז רחמנא דלא יהביה לן ויהביה לעפרא, לזאת לבבנו יריע אף יצריח [5], כי ה'

9 שמואל א יז מ.
10 (הממונה על הבאר) מן שמייא מנו ליה ברכות נח.
11 עוול. ראה ערוך השלם ערך שחת.

1 ברכות נד. 2 שמות כ כא. 3 ראה ברכות יט.

הפיל חומה דלתים ובריח [6], מבצרי בת יהודה [7] לארץ הגיע... אדע, ישומו ישרים ורואים כי אור שמשינו נעלם ונתכסה, גדול הכנפיים מלא הנוצה [8], ולו שם בשלש"ה מן השלשה הכי נכבד [9]... ולא חמי את מי השלוח ההולכים לאט, גם תנין לבשו שק קפוד וקאת... המר ובלב חמרמר, ביום שבת משוש לבנו, נהפך לאבל מחולינו [10], שם ישבנו גם בכינו [11], כי ברחה השמחה ונס הששון ופניו לא יראו, ופרחי ציצי נצני הנחמה יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו [12], ומשתות מי המרים ושאוב מים באסו"ן ממעייני הרצוע"ה כפולה ומכופלת לא ירעבו ולא יצמאו [13], כל שומעי השמועה יחרדו כצפור [14] יומם ימששו חושך נהפך לילה ונדאכו, לאמר איך עלה מות בחלונינו [15] בא בארמנותנו כמלוה כנושה [16] וימת שם משה [17]

ומשה עלה אל האלהים [18] לאשה ריח ניחוח וקרבן כפרה וחטאת שמינה [19], בעד נפש בניו ואחיו וכל משפחתו וכל קהל ישראל עדה נאמנה, נשמתו תעלה למקורה ומכונה ליהנות מזיו השכינה, וברב טוב הצפון לצדיקים תהיה לו עדנה, אכי"ר, שפכנו שיחנו בקול תפלה קול תחנה, לפני צור כל... נאמנה, יפנה אליך בחמלה וחניגה, וישקר מי מנוחות קרי ביה נחמות מהבריכה העליונה, ויהיה לך למגן סוחרה וצנה, יתיהיב לך רב חסדא ורב חנא [20], כל אשר תעשה יצליח יפרח כשושנה, יצו ה' אתך את הברכה [21] ויהיה לך למעוז ולמסתור ולחומה נשגבה, למיהב לך חיי אריכי עד זקנה ושיבה, ומזוני רויחי ובני הגוני זכאי קשוט וברכתא טובא, ושלמו ימי אבלך [22] ולא תוסיף לדאבה, כל נטיעיך ושתיליך יהיו בתורה ובתעודה ובכל מדה חמודה כנפים פורשי עוד בישראל כ משה

נאום אחיכם המדוכאים אשר תוגת האבל הזה בקרבם צפונה ועל לוח לבם כתובה [23] בעברה וזעם, בסדר למען הקים אותך היום לו לעם [24].

עבד הב"ה [25] אברהם מאיימרן משה טולידאנו חביב טולידאנו ס"ט

261

ב"ה

ותהי זאת נחמה [1] להעטוף באבל הזה הר' שמואל ן' חמו נ"י יחולו על ראשו שבעא דנחמתא כי"ר.

הנה זאת עולה מן המדבר [2] מקוטרת מר ולענה אמרים מרים ממררת, והגים מדברת, על לא טובה השמועה [3], כי נגעה הרעה, ויחר אף ה' בישראל [4] ויקח את יהוש"ע [5]

4	ישעיה נח א.	5	שם מב יג.	6	דבה"י ב ח ה.
7	איכה ב ב.	8	יחזקאל יז ז.	9	שמואל ב כג יט.
10	איכה ה טו.	11	תהלים קלו א.	12	שמות טז כז.
13	ישעיה מט י.	14	הושע יא יב.	15	ירמיה ט כ.
16	ישעיה כד ב.	17	דברים לד ה.	18	שמות יט ג.
19	שבת יב:	20	שמות אמוראים והמליצה רב חסד ורוב חן.		
21	דברים כח ח.	22	ישעיה ס ב.	23	ירמיה לא לב.
24	דברים כט יב.	25	עבד ה' ברוך הוא.		
1	איוב ו י.	2	שה"ש ג ו.	3	שמואל א ב כד.
4	שופטים ב יד.	5	במדבר כז כב.		

הנה לשלם מר לי מר [6], ושער בשרי סמר [7], ולבי חמרמר, כי חסיד גמר ומלאכי שלם יבכיון מר [8], וקרא זה אל זה ואמר [9], אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין [10] ויה״י אחרי מות יהוש״ע [11]

הנה אנכי נצב על עי״ן המים [12] פלגי מים תרד עיני [13], כי אש יצאה מחשבו״ן [14] ותאכל בקצה המחנה [15], מקל לבנה [16], שייף עייל שייף נפיק [17] והנה הסנה [18], ויקרא יהוש״ע [19]

הנה עם בני ישראל יורידו לארץ ראשם, יתפלשו באפר [20], על האי יניק וחכים הנותן אמרי שפר, אשכול הכופר [21], אשר נקטף נחטף, עלה בסערה השמים [22] ויעל יהוש״ע [23].

הנה יד ה׳ הויה [24] אף באותו צדיק פגעה מדה״ד [25] כך היא דרכה של תורה [26], זו תורה וזו שכרה [27], מי איכא דאזיל בלא זמניה אך אין לי פה להשיב כי לא ידעתי דבר [28] כי אל דעות ה׳ [29] וזאת אשיב אל לבי [30] כי עון הדור לכד יהוש״ע [31]

הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו [32] והלך לפניו צדקו [33] וענתה בו צדקתו [34], ובצל שדי יחסה ויתלונן בכנפי סוכתו, ומלויתן תהיה סעודתו, את האלדים התהלך [35] ויהי ה׳ את יהוש״ע [36].

אנכי הוא מנחמכם [37] התנחמו בנחמת ציון ולבנים בניו יחיו דגן ויפרחו כגפן [38] דשנים ורעננים ושמחת עולם על ראשם [39] ונחמ״ת שדי ממרומים, וזכות אבותם מסייעתם [40] והוא ישא בעדם רנה ותפלה [41] וישכם יהושע [44]
נאם החותם בדמע ואין הדמ״ע לפי חשבון [45] מר ונאנח

מתתיה סיריו יס״ט

אז יבא מנחם לנחם כל אבילים המנוגעים והמדוכאים [46] באבל הזה אל שמועה כי באה ונהיתה [47], שמעתתא בעיא צלותא [48] תצלנה כל אזנים אל הלקח בסערה השמים [49] צדיק מושל יראת אלוקים, כ״ד המסלד בחילו וצירו.

מנחם סיריו סי״ט

6 ישעיה לז יז.
7 ע״פ איוב ד טו.
8 ישעיה לג ז.
9 שם ו ג.
10 מיכה ז ב.
11 שופטים א א.
12 בראשית כד יג.
13 תהלים קיט קלו.
14 במדבר כא כח.
15 שם יא א.
16 בראשית ל לז.
17 סנהדרין פח:
18 שמות ג ב.
19 יהושע ד ד.
20 יחזקאל כז ל.
21 שה״ש א יד.
22 מלכים ב ב א.
23 יהושע י ז.
24 שמות ט ג.
25 ב״ר סג ע״פ ויזד יעקב נזיד.
26 אבות פ״ד מ״ד.
27 ברכות סב.
28 ירמיה א ו.
29 שמואל א ב ג.
30 איכה ג ז.
31 יהושע י א.
32 ישעיה סב יא.
33 שם נח ח.
34 בראשית ל לב.
35 בראשית ו ט.
36 יהושע ו כז.
37 ישעיה נא יב.
38 הושע יד ח.
39 ישעיה לה י.
40 אבות פ״ב מ״ב.
41 ע״פ ירמיה ז ח.
44 יהושע ג א.
45 תרומות פ״ה מה׳ שם הפירוש תערובת תרומה בחולין ובהשאלה על הדמעות בלי חשבון.
46 כתובות ח:
47 יחזקאל כא יב.
48 מגילה כח ב.
49 מלכים ב א.

262

התק״ד
בס״ד

החכם השלם דיין ומצויין כהה״ר יוסף בן עטייא נר״ו: אחרי דרישת שלומכם וטובתכם אז אמרתי הנה באתי במגילת[1] ספר אודות ה״ר מסעוד בן חיים בן סיסו אשר שמענו ותרגז בטנינו[2] שיש לו בן זכר ובנות ורוצה לישא אשה אחרת על אשתו [אשר לא] כדת ולא עוד אלא שרוצה ליסמך על גוים לעשות כרצונו ולהשביע... ולא חש על דברת שבועת אלוקים אשר נשבע בעת הנישואין שלא ישא אשה אחרת עליה אלא על פיה ורצונה או כפי התקנה, ולכן כ״ת יתרה בו התראה גמורה שאם יחזור בו ויקבל עליו את הדין מוטב ואם עודנו מחזיק ברשעתו ידוע ידע שנגזור עליו נדוי ולא יזדמן בשלשה ולא ימנה בעשרה... כ״ת לקהל יש״ץ שכל אשה שתנשא לו תהי בנדוי וזרעה מבני... מדות וכל מי שישתדל בדבר זה או השדכן שישדך לו אשה יהא בנדוי... מחזיק בידי עוברי עבירה[3], וממילא משמע שאין רשאי שום אחד... לעמוד עמו לברכת אירוסין ולא לברכת נישואין, ועל כל פנים ישתדל כ״ת למהר לשולחו לכאן ויעמוד לדין עם אביה ויעשו מה שהדין נותן ולמכ״ת החיים והשלם נאם החו״פ בשליש אמצעי לתמוז שנת ואתה על במותי״מו תדרוך[4] לפרט האלף הששי בפאס יע״א.

יעקב אבן צור **שמואל אלבאז**

263

ב״ה

נדבת חג הסוכות ש״ש ת ר ״ ז

אליהו שלוש	מם		אברהם הרוש אלפי׳		הם
אברהם מאמאן	לם		אליהו לפי׳		
אברהם ן׳ סמחון	בם	הם	אברהם אנקאווא		הם
אליהו אסחראווי	°)		אברהם ן׳ יהודה	בם	דת
אהרן אזולאי ובנו	°)		אליהו שקרון		
אברהם עולייל	°)	בם	אברהם ן׳ יסו הרוש		
אברהם אלבאג׳	°)		אליהו צבע	בם	דת
אהרן אלבאז ן׳ מרדוך			אליהו כהן ומימון	°)	הם
אהרן אלבאז			אליהו לחדאד	בם	דח
אהרן ן׳ עמור	זם	דת	אהרן ן׳ ביהי ובנו		דם
אברהם ן׳ עמור	גם		אהרן אסודרי		בם
אברהם לוטאטי			אלישע אסודרי		
אליהו לוטאטי	הם		אליהו יתאח		אם

1 תהלים מ ח. 2 עפ״ה חבקוק ג טז. 3 נדרים כב א.
4 דברים לג כט.

אברהם הרוש ן׳ משה			וידאל ן׳ עזרא			גם
אלבאז			חיים ן׳ כליפא		בם	דת
אליהו פרייאט			חיים אלפי׳		הם	
אליהו ן׳ תמאיושת		דם	חיים תמאיוסת			
אברהם אג׳ייני			חיים יתאח		אם	דת
אברהם עטייא		גם ות	חיים הרוש ן׳ משה		הם	
אברהם ן׳ ישועה			חיים שרביט			
אליהו אצאייג		אם ת	חיבוס הלוי		בם	
אהרן זכרי		בם				
אברהם צבע		הם	אות יוד			
אליהו סולין			כהה״ר ישועה אלבאז		מם	
אברהם סולין		אם	כה״ר ישועה ברוך	°)	הם	
אברהם ן׳ יסו באכלוף		בם	יעקב צרוייא	°)	בם	דת
אליהו מצליח		גם	יעקב לחדאד	°)		
אברהם סולין ן׳ עמור		בם	יצחק אסולין			
אברהם אפרייאט			יסו עטייא			
אברהם ן׳ נסים		גם	יעקב בוזמימא		ום	
אברהם אזולאי			יסו רובין לקביר		גם	
אברהם ן׳ יסו עולייל		בם	יסו ן׳ ישועה רובין			
אהרן ן׳ אברהם ן׳ יהודה		אם	יוסף ן׳ רי״ש		גם	ות
			ימין ן׳ לילתי		הם	
אות בית ג׳			ימין יתאח ובנו		הם	
בנימין אביטבול		בם	יסו קבי ן׳ נחמוס ובנו		גם	
ברוך ן׳ עמרם		בם	כה״ר יוסף קבי		בם	
ברוך אזולאי		בם	יתאח ובנו		גם	
ברוך יתאח			יעקב ן׳ עמור		בם	
גבאי ומסעוד בנו		בם	יוסף הרוש ן׳ משה		הם	
			יצחק כהן		גם	
אות דלת			ישועה פרייאט		אם	
דוד ן׳ סמחון	°)	זם	יעקב חמאני		בם	דת
דוד כהן ן׳ יצחק		גם	יעקב אטרזמאן			
דוד הרוש ן׳ חיים		אם ת	יהודה ן׳ סיסו	°)		
דוד ן׳ רי״ש		גם	יצחק בנימין		גם	
דוד ן׳ לילתי			יצחק מאמאן			
דוד לכסלאסי			יסו צרפתי			
דוד ן׳ עזי מכלוף			יעקב יתאח		בם	
דוד ן׳ ישועה רובין			יהודה ן׳ סמחון ובנו		בם	
			יצחק ביהי		אם	ת
אות הא ואו חית			יוסף דוד ובוה	°)		
הדאן עולייל		חם	יעקב ן׳ שרביט			

יעקב ן' ישראל			יצחק שקרון		גם
יוסף ן' זיראח		גם	יוסף שקרון		גם
יצחק כאה		גם	יצחק לחדאד		
יוסף מרדכי			יחייא אסחראווי		
יהושע כהן			יונה ן' שלמה יונה	בם	דת
יצחק ן' עמור		אם	יונה גבאי		גם
יצחק ן' נסים		דם	יוסף כהן ן' אברהם		הם
יצחק ן' שמעון		בם דת	יהודה ן' כליפא ן' נסים		בב
ישראל יתאח		אם דת	יעקב אלבאז		
יסו ן' ברוך		הם	יסו פוני		
יוסף ן' אברהם ן' לילתי					
יוסף ן' ישראל ן' לילתי			אות מים		
יסו גבאי		הם	משה בנימין		הם °)
ישראל לעלייל		גם ות	משה אדבדובי		
יהודה לכסלאסי		דת	מסעוד כאה		
יסו ן' סמיחן		אם	מימון לוטאטי		
יחייא לפאסי		אם	מרדוך בוזמימא		הם
יוסף אסודרי		בם	מסעוד סולין		הם
יהודה לקבי		בם דת	מסעוד ן' כלילוייא		בם
יוסף ן' יעיס		גם	מסעוד סולין ן' אברהם		
יעקב תמאיוסת		בם דת	משה פרייאט ן' שלמה		אם דת
יוסף כהן ן' מכלוף		גם	מימון יתאח		בם
יסו אלפי'			משה ן' נסים		בם
יסו כהן ן' דוד		בם	משה ן' נסים ן' שמעון		
יוסף אלפי'		בם	משה אג'ייני		גם
יעקב ן' חאכו			מנשה בנו		גם
יסו באכלוף			מנחם לעלייל		
יהודה לחנכוס		גם	מימון הרוש		גם
יעקב אדבדובי			מכלוף ן' שמעון		
יצחק לגול			מסעוד גבאי		הם
יהודה אג'ייני		אם דת	משה אדבד' ן' מוח	בם	דת
יהודה הרוש ן' סמחו'		בם דת	משה ן' ישועה		הם
יסו בנו		גם	מכלוף תמאיושת		
יששכר אדהאן			משה לחדאד	בם	דת
יעקב ן' סיסו		גם	מימון אדבדובי		בם
יעקב כהן ובנו		הם	מכלוף כהן		
יהודה פוני		הם	מנשה תמאיוסת		בם
יעקב מוייאל		אם	מנחם הרוש		
יעקב ן' כליפא			מכלוף הרוש		
יעקב הרוש ן' עיוש		בם	משה גזלאן		אם

משה לפי'	גם	מכלוף י'		ס)
מסעוד עטייא		שלמה עמור		
מסעוד יתאח	בם	שלמה עולייל		ס)
מס' לעלייל	גם	שלמה לוטאטי		הם
משה כאה	בם	שלמה ן' ביתאח		הם
מכלוף ן' כליפא	דם	שלם כהן		הם
מס' אג'ייני		שמואל חמאני ובנו	זם	דת
מסעוד ן' חיים ן' יחייא	בם	שאול לקבי		ום
		שלם לקבי		
אות נו"ן סמ"ך עי"ן פ"א		שלמה אדהאן		גם
נסים ן' כליפא ובוה	גם	ות שמואל צבע		הם
נסים ן' משה	בם	שלמה שרביט		גם
סולין	הם	שלמה צרוייא		גם
סמחון ן' עיוש	גם	שלמה ראבן	אם	ת
סלימאן לפי'	אם	שלמה הרוש ן' מסעוד		
סאלם לחוול	בם	שלמה קמח		אם
סלימאן פוני		שלמה פוני ן' מס'		גם
עיוש יתאח	זם	דת שלמה פוני ן' יסו		
עכו אברהם	גם	שלמה וידאל		
עכו ן' נחמוס	גם	ות שלמה וידאל לכביר		אם
עכו לפי'	בם	שלם אג'ייני		
עובדיה	בם	שאול הרוש	בם	דת
עיוש צרוייא	בם	דת שלם באסעוד		
פינחס כהן		שלמה יתאח		
פינחס הרוש	בם	שמעון בהנא		אם
		שלם ן' סלימאן		
אות רי"ש		שלם עטייא	בם	דת
רפאל ברוך		ס) שלמה אסחירווי		בם
רפאל זכרי		ס) בנת שלמה ן' שמואל	זם	דת
ראובן ן' ישועה	גם	שמואל הרוש		אם
רפאל הרוש		סלפנא	בם חם	דת
רפאל אלבאז		עמי	ום	דת
		ימין יתאח	זם	
אות שי"ן		פוניס	בם	
שלם לפי'		ס) בם דת שאול לקבי		הם

ב"ה

ליקבה"ו חילוק ר"ה ש"ש ז ת "ר לפ"ק

ר' יהודה	זם	דת יתו' רש"א		דם
ר' עמרם	זם	דת ר' מרדוך		גם

רפאל חותא	גם		מ' יצחק אדהאן	אם	
ר' אליהו אזולאי	בם	דת	בנת רח"ך	אם	
רי"ץ	בם	דת	שמחה כוהינא	אם	
ר' ישועה	בם	דת	מ' שלמה וידאל	אם	
אברהם ן' ר"ש	בם		מסיסוייא	אם	
ר' שאול בנו	**בם**	**דת**	אסתר כוהינא	אם	
ר' רחמים	בם	דת	מ' ישועה חיון	אם	
ר' אליהו הרוש	בם	דת	מ' ימין אלערבי	אם	
ר' יחייא כהן	אם	דת	מ' אברהם שקרון	אם	
ר' יחייא אביטבול	בם		מ' משה ן' עמור	אם	
ר' יחייא אדהאן	בם		שמחה גומא	אם	
שלם לעלייל	בם	דת	מ' אברהם הרוש	אם	
יונה צרויה	בם	דת	מ' אליהו סעדיה	אם	
יהודה פרייאט	בם	דת	שמחה אהרן	אם	
מס' אצראף	בם	דת	מ' מרדוך ן' עמור	אם	
ברהם אספאר	בם	דת	מ' אליהו ן' מכלוף כהן		
מוסא הלוי	בם		ן' חאכו	אם	דת
מרדוך באכלוף	בם		מ' יצחק הרוש	אם	
אל' משה ן' יעיס	בם		מ' יעקב אסחראווי	אם	
אל' רא"ך	אם		מ' ימין הרוש	אם	
אל' רמ"ץ	אם		מ' יסו הרוש	אם	
אל' רש"מ	אם		אל' יצחק אפרייאט	אם	
בנת אליעזר	אם		חיים הרוש	בם	
אום ר' יחייא	אם		יסו ן' יעקב		
מזלטו' מ' ר"ש	אם		אל' אהרן כהן		
סעידא יונה	אם		מקנין אל' ר' יעקב לוטאטי		
יטו חדאדא	אם		שלמה חותא		
מ' יעקב ן' נאני	אם		דאוד ן' מ"י		

ב"ה

חילוק נדבת חג הסוכות ש"ש ה ת ר "ז

ר' יהודה	°)	הם	ר' שאול בנו	הם	
ר' עמרם	°)	הם	ר' רחמים	הם	
יתו' רש"א		חם	ר' אליהו הרוש	הם	
ר' מרדוך		ום	ר' יחייא כהן	בם	דת
רפאל חותא		הם	ר' יחייא אביטבול	דם	
ר' אליהו אזולאי		הם	ר' יחייא אדהאן	דם	
ר' יצחק יתאח		הם	שלם לעלייל	הם	
ר' ישועה		הם	יונה צרויה	הם	
אברהם ן' ר"ש		דם	יהודה פרייאט	ום	

מס׳ אצראף	הם		שמחה גומא		בם
ברהם אספאר	הם		מ׳ אברהם הרוש		בם
מוסא הלוי	דם		מ׳ אליהו סעדיה		בם
מרדוך באכלוף	דם		שמחה אהרן		בם
אל׳ משה ן׳ יעיס	דם		מ׳ מרדוך ן׳ עמור		בם
אל׳ ראי״ך	בם		מ׳ אליהו ן׳ מכלוף כהן		
אל׳ רמי״ץ	בם		ן׳ חאכו		גם
אל׳ רש״מ	בם		מ׳ יצחק הרוש		בם
בנת אליעזר	בם		מ׳ יעקב אסחראווי		בם
אום ר׳ יחייא	בם		מ׳ ימין הרוש		בם
מזאלטו׳ מ׳ רי״ש	בם		מ׳ יסו הרוש		בם
סעידא יונה	בם		אל׳ יצחק אפרייאט		בם
יטו חדאדא	בם		חיים הרוש		דם
מ׳ יעק ן׳ נאני	בם		אזיזון	בם	דת
מ׳ יצחק אדהאן	בם		מקנין אל׳ ריע״א		בם
בנת רח״ך	בם		שלמה חותא		בם
שמחה כוהינא	בם		יסו ן׳ יעקב		בם
מ׳ שלמה וידאל	בם		האדא מא כרז מן נדבה		
מסיסוייא	בם		נצרך	°)	
אסתר כוהינא	בם		אברהם ן׳ חאכו	°)	הם
מ׳ ישועה חיון	בם		תפריק די ר״ה	קם	
מ׳ ימין אלערבי	בם		תפריק דלעיד לוולי	קקם	
מ׳ אברהם שקרון	בם		דלעיד תאני	קם	
מ׳ משה ן׳ עמור	בם				

264

ב״ה

כי הוא זה פנקס נדבת חג הסוכות של שנת ה ת ר י ״ ד ליצירה ונגבית בשביל עניי העיר דווקא.

הנגיד כה״ר אברהם מאמאן		מם	אליהו כהן ומימון	°)	הם
הר׳ אליהו שלוש עטא		—נם—ריס׳, °)	אהרן ן׳ סיסו		
אברהם ן׳ סמחון		לם	אברהם עטייא	גם	ות
אברהם עולייל	°)	הם ריס׳ הם	אליהו צבע	בם	
אהרן אזולאי ובנו	°)	זם דת	אליהו יתאח ובנו		
אברהם צבע			אהרן אסודרי	אם	ת
אהרן אלבאז ן׳ הר״ש		הם	אליהו ן׳ תמאיוסת	ום	
אברהם אלבאז			אברהם ן׳ עמור	גם	ות
אהרן אלבאז ן׳ הר״מ			אברהם ן׳ יסו עולייל	בם	דת
אהרן ן׳ עמור	°)		אליהו אלפי׳ ובנו	גם	

אליהו שקרון	בם	דת		ישועה ברוך			
אליהו אלחדאד				יוסף דוד ובוה			
אלבאז ן׳ מרדכי	הם			יעקב אטרזמאן ובנו	לם		
אברהם אג׳ייני			◦)	יעקב אדבדובי			ם)
אברהם חיון	גם			יסו עטייא			הם
אברהם סולין ן׳ משה	בם	דת		יהודה ן׳ סיסו	לם		
אברהם אפרייאט וכאה	הם			יוסף כהן ן׳ אברהם	◦)	הם	ריס׳ אם
אברהם ן׳ יסו באכלוף				יוסף ן׳ אברהם ן׳ לילתי	בם	הם	
אברהם ן׳ לילתי	גם	ות		יעקב אלחדאד	◦)		
אהרן ן׳ אברהם ן׳ יודא				יששכר אדהאן		זם	דת
אליהו עמור	בם			יעקב בוזמימא		בם	דת
אברהם אצאייג ן׳ ר׳ דוד	בם			יצחק אלגול		גם	
אליהו אפרייאט ן׳ משה	גם			יוסף הרוש ן׳ משה	◦)		
אברהם בנו דסלימאן				יצחק כהן		זם	דת
אברהם ן׳ עמי יסו מאמאן				ימין יתאח ובנו		בם	דת
אליהו ביהי	בם			יצחק שקרון	◦)		
אהרן זכרי				יונה גבאי		בם	
אברהם ן׳ יצחק לחדאד	גם			יוסף ן׳ יעיס		זם	דת
ברוך יסו	הם			יעקב ן׳ סיסו		בם	
דוד ן׳ סמחון מריץ׳ לתפ״ץ				יצחק בנו		בם	דת
דוד כהן ן׳ יצחק	הם			עמי יסו מאמאן			
דוד כהן ן׳ אהרן	גם			מסאפר יצחק ן׳ סיסו			הם
דוד לעלייל ובנו	זם	דת		ימין ביהי			
דוד ן׳ לילתי				ישראל לעלייל			הם
דוד אלכסלאסי	בם			יוסף ן׳ זרח			הם
דוד אלכסלאסי				יצחק ן׳ זרח		זם	דת
דוכא סולין	בם	דת		יסו ן׳ ברוך	◦)	הם	ריס׳ אם
הדאן עולייל	הם			יסו ן׳ ישועה ראבן		גם	
הדו פוני	גם			יעקב ן׳ תמאיוסת		ום	
הדו ן׳ כליפא	אם	ת		ישראל יתאח		אם	ת
וידאל ן׳ עזרא	הם			יוסף ן׳ רי״ש			
חיים ן׳ שטרית	חם			יוסף ן׳ מרדכי		בם	
חיים ן׳ כליפא	הם			יסו פוני		הם	
חיים ן׳ תמאיוסת				יודא אלבאז			
חיים יתאח	בם	דת		יצחק ן׳ שמעון	◦)	הם	
חיים שרביט	הם			יצחק ביהי		בם	
חיים אפרייאט	הם			יחייא לפאסי		בם	דת
חיים הרוש ן׳ אברהם	בם			יוסף אסודרי ובנו		גם	ות
חיים תטאווני	אם	ת		יעקב ן׳ חאכו ובנו		זם	דת
כה״ר ישועה אלבאז	סם			יודא הרוש ן׳ סמחו׳		אם	ת

יסו בנו	אם	ת	יודא אלקובי	אם	ת
יסו ן׳ אליהו אסחראווי	בם		יסו אלפי׳		
יעקב אלבאז			יוסף אלפי׳		
יסו רובין לכביר	**אם**	**ת**	יהודה אג׳ייני		
ימין ן׳ לילתי			יעקב כהן ובנו	זם	דת
יעקב ן׳ ישראל			יעקב הרוש ן׳ עיוש	בם	דת
יסו קבי ן׳ נחמוס ובנו	**בם**		יעקב הרוש ן׳ מס׳	אם	ת
יוסף ן׳ ישראל ן׳ ללתי			יחייא אסחראווי	אם	ת
יעקב שקרון			יונה ן׳ שלמה יונה	גם	ות
יהושוע כהן			יסו אג׳ייני	**גם**	**ות**
יודא אלכסלאסי			**יסו מסעוד**	גם	
יוסף כהן ן׳ מכלוף			יסו ן׳ יהודה	הם	
יסו ן׳ סמיחן	גם				

ב״ה

חלוק נדבת חג הסוכות ה ת ר י ״ ד ליצי׳ ערב ר״ה

ערב הסוכות ר׳ עמרם	בם		אברהם חיון וומו	הם	
ר׳ רחמים	°)		יטו חדאדא	אם	דת
ר׳ אליהו הרוש	°)		בנת רח״ך	בם	דת
ר׳ ישועה אזולאי	°)		רבקה סוסא	בם	דת
ר׳ רפאל משה	°)		מ׳ אברהם ן׳ סמחונא	בם	דת
ר׳ שמואל אג׳ייני	°)		שמחה אהרן	אם	דת
ר׳ יצחק ן׳ יתאח	°)		מ׳ מרדוך ן׳ עמור	בם	
ר׳ מרדוך	°)		מ׳ יצחק הרוש	בם	
ר׳ שלם אביטבול	°)		מקנין וכתהא	גם	
ר׳ אברהם	זם		מ׳ יצחק מאמאן	בם	דת
ר׳ שאול בנו	זם	דת	בנת אברהם יונה	בם	
ר׳ יונה צרורייא	חם		**יהודייא מקנאסייא**	גם	
ר׳ יחייא אדהאן	דם		רבקה פרייאטא	גם	
עמי שלם	ום	דת	מ׳ אברהם אספאר	בם	
ר׳ רפאל חותא עייד פברא	הם		מ׳ חיים הרוש	בם	
יסו ן׳ יעקב	דם		פואלא	בם	
אברהם ן׳ חאכו מוסאלא	ום	דת	מ׳ מרדוך ן׳ חאכו	דם	
אל׳ מהרי״א ז״ל	זם		מ׳ יעקב אסחראווי	בם	
אל׳ רש״א ובניה	זם		מ׳ משה חמו	גם	
אל׳ רמ״ץ	בם		אברהם אלגול	גם	
אל׳ ימין אלערבי	בם	דת	בנת מס׳ אצראף	בם	דת
אל׳ רא״ך	בם	דת	נזימא סולינא		
סעדא יונה	בם		מוסא הלוי	דם	
חיים ן׳ יחייא	דם				

התקכ״א

ב״ה

עמדו לפני לדין היקר ימין ן׳ שרביט מתושבי צפרו יע״א תובע לק״ק צפרו והיקר יהודה אג׳ייני אחד מקהל הנז׳ נתבע וטען ימין הנז׳ שהב״ה הי״ג הנק׳ ע״ש יצחק אתאזי יש לו בה משפט הירושה כי יצחק הנז׳ לא הניח זרע זכר כי אם ג׳ בנות ואחת מהם היתה נשואה לאברהם ן׳ עטייא וידיע ברירו עמור וירושת אברהם הנז׳ מגעת לבתו הנשואה לימין הנז׳ והרי הקהל מחזיקים בה ונהגים מפירותיה ת״ח ועניי העיר זה כמה ואם זכו בה מכח מורישם במכר או במתנה או הקדשה לעניים יבררו זה בעדים או בראיה, והטעם שלא מיחה משום שלא היה יודע שהנחלה ממשמשת ובאה אליו כי הוא בעל אשה שהיא יורשת וגם אשתו לא היתה יודעת מזה כי היא דור ג׳ ליצחק הנז׳, ויהודה הנז׳ השיב כבר החזיקו הקהל שבדור שלפניהם בפני בנות יצחק ובעליהן שמכללם הוא מורישו של ימין הנז׳ חוץ מיצחק בן חמו בעל א׳ מהבנות שהיה מחזיק בשלו, ועד היום הזה הבאים מכחו מחזיקים מכחו, והמציא קב״ע משני עדים כשרים שהעידו שהיו הקהל מחזיקים שנים רבות ונהגים ת״ח ועניים מפירותיה והיה זה בפני ברירו ן׳ עמור ומסעוד ן׳ בוטבול וידיע ן׳ בוראך ורואים ולא מיחו בהם, וא״כ גם אנחנו הבאים אחריהם החזקנו מכחם כמה שנים ות״ח שבעיר הם נהנים ממנה עד היום.

ואחר התבוננות היטב בדבריהם פסקתי שהדין עם הקהל וחזקתם הוייא חזקה ומשום שהיו הקהל שלפניהם נהנים מפירותיה שני חזקה בפני מורישם ולא מיחו, ואלו הקהל ג״כ החזיקו יותר משני חזקה ואע״ג דאינם באים בטענת לקחנו ממורישם הוייא חזקה ולא חשיבא חזקה שאין עמה טענה ודמי למש׳ מר״ן סי׳ קמ״ו הבא מחמת ירושה שטוען אני ירשתי ממורישם אינו צריך טענה אחרת ובלבד שיביא עדים שדר בה המוריש או נשתמש בה אפי׳ יום אחד וכיון שאכלה הוא ג׳ שנים מחמת מורישו מעמידין אותה בידו ע״כ, הכא נמי הם טוענים שבאים מכח הקהל שלפניהם והביאו עדים שנהגו בה בפני מורישם והדין הוא אפי׳ יום אחד הואיל והחזיקו הבאים מכחם ג״כ וכאן נמצאו שניהם שנהגו הקהל הא׳ בפני בעלי הקרקע יותר משני חזקה והחזיקו הבאים מכחם ג״כ יותר משני חזקה ומורם סיים דה״ה אם החזיק המוריש שלשה שנים אע״פ שהוא לא דר בה, וכאן הרי החזיקו הקהל א׳ ושניים, ואע״ג דימין הנז׳ המציא לפני קב״ע אחר ההתבוננות באותם עדויות ראיתי דאין בדבריהם ממש דעד אחד מעיד שב״ה הנז׳ היא של יצחק אתאזי והירושה מגעת לימין הנז׳ ועד אחד העיד שיצחק ן׳ חמו הוא שהיה נהנה כל פירות ב״ה הי״ג א״כ פשוט שאין מהם ראיה, אלא שהמציא קב״ע מעד אחד שהוא יוסף ן׳ עולייל והעיד מיום שנעשה בר מצוה היה יודע שנושאי בנות יצחק הנז׳ היו נהנים מפירותיה עד שנות הרעב ובזמן הרעב אינו יודע אם מכרו או לא וסיים בעדותו כשהיה הש״ץ דורש דרוש הנדבה היה אומר הוו יודעים שב״ה הי״ג בשכירות לכן השתדלו לתת מנה הראויה, ושם נמצא היקר יהודה ן׳ הרוש שהעיד בהפך בפני ובפני בעל דבר ואמר שאביו של יהודה היה גזבר ב״ה הי״ג והיה מקבץ גביית ב״ה והיה נותנה לקהל ומסתפקים ממנה עניי העיר חוץ מיצחק ן׳ חמו שהיה נוטל חלקו, ולא עוד אלא העיד שכל ימיו של יוסף העד הנז׳ היה רוכל חוץ לעיר ולא היה בא לביתו כי אם בג׳ רגלים וימים נוראים והיה בא לב״ה הנז׳ ברגלים דוקא ובימים נוראים שהיה מתפלל שם ושכך טען הנתבע הנז׳ שא״כ מנא ידע ומה שהעיד

אינו אלא מחמת אומדנא ממה שהיה שומע מש"ץ אומר שב"ה בשכירות והוא סבר שהיורשים הם שנותנים שכירות לש"ץ, ולא היא אלא הקהל הם שהיו נותנים השכירות לש"ץ והם היו נוטלים הפירות לצורך ת"ח של עיר, והנראה שטענת הנתבע נשמעת דהא הרי העיד עדות מספקת שהיורשים היו נהנים מפירותיה ומה לו לסיים שש"ץ היה מכריז על הקהל שישתדלו בנדבה משום שכירות ב"ה אלא ודאי משם נחית לדוקא השאר של יורשים ומ"מ הוי עד אחד ואין דבריו של אחד במקום שנים ובנ"ד במקום ג' ועוד השתא דסיים בעדותו דעד שנות הרעב הוא שהיו נהנים היורשים ומשם ואילך אינו יודע אם מכרו או לא א"כ אפי' אם היו ב' עדים שהעידו על זה האופן אין מהם ראיה שהרי איכא למי' דהחזיקו קהל שבדור א' בשנות הרעב לפחות יום א' בפני מורישם כמו שהעידו העדים דבכלל עדותם הרי העידו על שנות הרעב ואלו שבא מכחם החזיקו שני חזקה וכ"ש דאינו אלא עד אחד ומ"ש מור"ם בסי' קמ"ט בשם אגודה בשל קהל י"א דלא הוי חזקה וכן אם הם החזיקו בשל אחרים הרי כתב מורם עלה נראה דדינו כמו בשל הקדש דקי"ל בסי' ל"א דאם יש להקדש עניים ממונים ויש להם חלק באותו הקדש יש לו חזקה וא"כ ה"ה דמחזיקים בשל קהל אם יש להם ממונה על אותו דבר ופשיטא דהעניים מחזיקים בשל אחרים וא"כ ה"ה דהקהל מחזיקים בשל אחרים והב"י בסי' הנז' דחה סברת אגודה דכתב מצאתי בס' אגודה דבי ריש גלותא לא מחזיקינן בהו יש שרוצים להוכיח דדבר שהוא של קהל לא מחזיקין ולא מחזיקינן ביהו וכו' עכ"ל ולא נהירא עכ"ל הב"י הרי מבואר מב"י דמחזיקינן בשל קהל והקהל מחזיקין בשל אחרים דעל שני החלוקות כתב ולא נהירא אפי' אחרים מחזיקין בשל קהל אלא שנראה לדעת הש"ך דדוקא הקהל יכולין להחזיק בשל אחרים אבל אחרים אינם מחזיקין בשל קהל שכתב בס"ק ל"ב על מ"ש מורם ולי נראה וז"ל ואם החזיקו בשל אחרים מהני ובס"ק ל"ב כתב בהדייא וז"ל ומ"מ מחזיקין בשל קהל משום קדירה דבי שותפי יע"ש ומשמע דאפי' יש להם ממונה אמרינן קדירה דבי שותפי ול"ד להיכא דיש ממונה דעניים דמחזיקינן משום דעניים אין להם פה לדבר ולא מצח להרים ראש והעיקר הוא הממונה ולכך החזיר דברי מורם במה (על חזקת אחרים מחזיקין) שכתב ולי נראה וכו' אחלוקת שהם מחזיקין בשל אחרים דוקא אבל בשל הקהל אין אחרים מחזיקין אע"ג דיש ממונה ואין לו' דש"ך איירי היכא דאין ממונה דא"כ הו"ל להחזיר דברי מורם גם על חזקת אחרים מחזיקין ודינו כמו בשל הקדש דכתב אכולהו קאי וא"ש אלא ודאי אין אחרים מחזיקין בשל קהל אע"ג דיש להם ממונה ול"ד להקדש עניים ולפי זה חולק הש"ך על הב"י שכתב ולא נהירא דמשמע דאכולהו קאי ודעת הסמ"ע נראה דגם אחרים מחזיקין בשל קהל כמו בהקדש עניים יע"ש מ"מ הקהל מחזיקין בשל אחרים אליבא דכולהו וסברא זו דחויא ממר"ן וכמ"ש מורם ג"כ ואף מדעת האגודה דחויא שהרי דייק בלישניה יש שרוצים להוכיח ממשמעות לשון זה נראה דהוא לא ס"ל ומה שרשם במורם אגודה לאו דוקא אלא הכוונה אגודה בשם יש מי שרוצה וכו' וק"ל הדרן לדוכתין דחזקת הקהל בב"ה הי"ג הנק' ע"ש יצחק אתאזי הוי חזקה ע"פי העדים כאמור למעלה ולראיה שכך פסקתי להם ח"פ פאס יע"א באדר שני משנת ה ת ק כ " א ליצירה וקיים.

אליהו הצרפתי ס"ט

266

התרע"א

שאלה יתומים ואלמנות אם חייבים ליתן במס או לא.

תשובה בזמן המרד שמרדו משפחות הפלשתים על המלך יר"ה הטילו עלינו אויבינו עול כבד לתת להם ממון רב ושאול שאלו בני קהלינו אם יכולים לגבות מיתומים ואלמנות הלקם במס וחפשנו חיפוש מחיפוש והעלינו שחייבים הם ליתן ועשינו מעשה בעישור אחרון מאב הרח' ש"ש ה ת ר ע " א לפ"ג.

הצב"י אבא אלבאז ס"ט

267

התרע"א

שאלה בעת שהיתה העיר משובשת בגייסות והיו כל הדרכים בחזקת סכנה, ראובן רצה ללכת לעיר פאס יע"א והזמין לו שני גויים גבורי חיל שילכו עמו לשומרו בדרך ומחמת סיבה ידועה לאנשי העיר לא הניחו אותו ללכת והוצרך להתפשר עם ב' הגויים הנז' בשכרם שכבר קצב עמם וישב ולא הלך ולמחר קמו שמעון ואיזה אנשים והלכו ואת פי גדולי העיר לא דרשו ועתה טוען ראובן הנז' שהאנשים ההולכים הנז' כבר בטלו הסיבה הנז' והם גרמו לו מה שהפסיד וצריכים לשלם לו במיטבא יורינו המורה אם חייבים הם לשלם או לא ושכמ"ה.

תשובה דבר זה הוא גרמא בנזקין ופטור ש' וההולכים עמו ודבר זה דומה קצת למ"ש הסמ"ע הביאו באר הגולה סי' שפ"ו וז"ל כותי שעשה מקח עם ישראל א' כך וכך מדות יין שרף בכך וכך ונגמר המקח כדרך התגרים שמכים כף אל כף והלך הכותי אל בית ישראל שני ורוצה ג"כ לעשות עמו מקח על יין שרף והיתה כוונתו שאם יוזל ישראל השני שיקח ממנו המקח וכשהרגיש ישראל א' שלכך הלך לבית ישראל ב', שלח אל ישראל הב' ובקש ממנו שלא ימכור לו יין שרף כי כבר עשה עמו מקח ולא השגיח היש' הב' ועשה מקח עם הכותי ולקח יין שרף ממנו ולא מן הראשון פסק הסמ"ע דאין לענוש ישראל הב' אם אין ערמה בדבר לפי ראות הב"ד כיון שלא היה מהדר הישראל הב' אחריו והכותי בא אליו מעצמו אף ששלח אליו ישר' הא' שלא יעשה עמו מקח לאו כל כמיניה לעשות לנפשו היזק בעבורו עכ"ל ובנד"ד ג"כ נאמר דשמעון וההולכים עמו לאו כל כמינהו לעשות לנפשם היזק בעבורו והלכו להסתחר ולהרויח ומה להם ולראובן הנז' שנתרצה לבקשת אנשי העיר ומה שהפסיד לעשות רצונם הוא ועליהם יש לו להתרעם כן נלע"ד וצויימ' וימ"ן נאם החותם פה צפרו יע"א בעישור אחרון לח' אייר הוא ח' זו ש"ש ה ת ר ע " א לפ"ג.

הצב"י ע"ה אבא אלבאז ס"ט

268

שאלה נגיד חסר תבונות ורב מעשקות הרבה שוחד בחיק לאחד מרואי פני המלך ואהנו מעשיו שהוציא לו הורמנא דמלכא כתוב וחתום בטבעת המלך שמחצית החצר ומחצית בה"ד הידועה

לפלוני נתונים נתונים המה לו מאת המלך והנגזל קבל בשתיקה והלך כי מי יוכל לדון עם מי שתקיף ממנו ולא ארכו לו שם הימים עד שעמד עליו לסטיס והרגו ואז הנגזל מצא לאל ידיו ועמד ושחד לשר העיר ברצי כסף סך מה עד שהוציא לו הרמנא דמלכא להחזיר לו מחצית החצר ומחצית הבה"ך והשיב את הגזילה אשר גזל והנה בעתה נפש הנגזל לשאול הגיעה אם יתחייבו יורשי הגזלן באותה הוצאה שהוציא להחזיר הגזילה מתחת ידם, או לא.

תשובה הנה אם באנו לדמות נד"ז למסור לכאורה היה נראה דלא דמי דהמסור הוא המתכווין להזיק חבירו ולמסור ממונו ביד אנס והוא אין לו הנאה של כלום לא כן בנד"ז שלא נתכוון זה למסור ממונו ביד אנס כי אם להנאת עצמו היה מתכווין לגזול ולזכות באותו קרקע אלא שלא היה בכחו להשיג זה כ"א בהורמנא דמלכא ודמייא לגוזל קרקע חבירו אלא מפני שאין בכחו לגזול עשה ע"י מסייע שיש בו ממש הוא המלך שסייעו לגזול, אכן נראה שנדון זה אתי במכ"ש מההיא דכתב מר"ן סי' שפ"ח ס"ה בעל דין שהיתה מריבה בניהם על הקרקע וכו' מנדין אותו וכו' ויסלק יד אנס מבניהם וסיים מורם מ"מ אין לו דין מסור אע"פ שהפסיד חבירו ע"י זה הרבה דלא מקרי מסור אלא במתכווין להזיק אבל לא במתכווין להוציא את שלו וי"ח וס"ל דמקרי מסור וכו' וא"כ ל"מ לדעת הי"ח דכוותיהו הכריע הרב ש"ך ס"ק כ"ו יע"ש דנד"ז אתי במכ"ש דהשתא ומה התם שנתכוון להציל את שלו ולא להזיק חבירו ועי"ז גרם הפסד לחבירו מקרי מסור וחייב לשלם לחבירו כל הזיקו כ"ש הכא דהיתה כוונתו להזיק חבירו ולההנות את עצמו דודאי מקרי מסור וחייב לשלם לחבירו כל מה שהפסיד ע"י זה אלא אפי' לסברא קמייתא התם דוקא לא מקרי מסור משום דלא היתה כוונתו להזיק חבירו רק להציל את שלו לא כן בנדון זה שהיתה כוונתו להזיק את חבירו וליטול מה שאינו שלו דודאי מקרי מסור וחייב לשלם לחבירו כל מה שהוציא להוציא את הגזילה מתחת יד היורשים, אלא דאכתי יש לדחות דמ"מ זה לא מסר ממון חבירו ביד אנס ועי"ז גרם לו הפסד להיות דינו כדין מסור, אלא שע"י שנטל ממון חבירו בחוזקה בהורמנא דמלכא הוצרך זה להוציא ממון כדי להציל את שלו...

כ"י הרב יקותיאל אלבאז ז"ל

נדפס בספר חיי עמרם סימן לה באורך ובשינוי לשון ובכת"י הרב עמרם אלבאז ז"ל.

269

ב"ה

התרל"ב

האלפוקי הפנימי שבחצר הנק' צ'אר בן עדי הוא האלפוקי העמוס מקצתו על הנהר ועל מקוה מים חיים שבחצר הנז' שהנהר והמקוה הנז' עם בית א' פנוי שאצל המקוה הנז' הם בחזקת עניי העיר, הוא בחזקת יורשי כהה"ר יהושע ן' זכרי ז"ל ה"ה ה"ר יוסף אליהו וכה"ר חיים שלמה אחיו אמם הכ' מסעודא אלמ' הח' הנז' ובחזקת יורשי כמוה"ר מתתיה ן' זכרי זלה"ה ה"ה הכ' דונא אשת כהה"ר אהרן אפרייאט והכ' מקנין אשת הר' יהודה ה"ן צבע ואמם הכ' עיישא בת כה"ר יוסף ה"ן אלקובי נ"ע, ולעת עתה נתרועעו כותלי האלפוקי

הנז' ונטו ליפול ורצו היורשים הנז' לחדש בניינם ושכלולם ותבעו לטובי העיר מפקחים על צרכי צבור לחדש בנין כותלי המקוה הנז' לכל סביבותיו כדי לבנות הם על גבי האלפוקי הנז', ובכן נועדו יחידי קהלינו לשאת ולתת בענין ההוצאה הצריכה באיזה אופן תהיה גבייתה ואחר ההתבוננות המה ראו כי הבית הסמוך למקוה הנז' הוא ארעא דלא עבדא פירי וההוצאה שיוציאו עליו לחדשו מגן שוייא כי הוא מקום שאינו ראוי לדירה ושעירים ירקדו שם, ובכן הותווכו עם הר' דוד הן אלקובי אחי עיישא הנז' עד"ז והוא שהעי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י ה"ר דוד הנז' לאחר שקבע"ע אחריות יורשי כהה"ר יהושע וכמוה"ר מתתיה הנז' בכללותם לרצותם מכיסו וממונו אם יערערו על החיוב שיבוא זל"ק ע"כ סכי ההוצאה הן רב הן' מעט ובכח הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע לבנות ולשלל מקוה מים חיים בהאלספלי הנז' מכיסו וממונו בנין ותקרה ומעזיבה וכל דבר הצריך לו באופן שיהיה בנוי ומשוכלל כמקוה הראשון כעוביו וכחללו ואיצטבות מקיפים אותו כרוחבם ואורכם אין חסר אין יתר גם לרבות פתחו יהיה מחודש ומרפסת סמוכה לו לעמוד שם ההולכים למקוה לעשות שם דברים הצריכים הכל יהיה כשיעור המקוה הראשון ויהיה באופן שלא יהיה פתחו נכחית לנהר הנז' משום צניעות, באופן שאין על טובי העיר שום הוצאה כלל בבנין ושכלול המקוה הנז' ודברים הצרכים לו, ובאמ"ץ נקוש"ח כ"א למש"י יחידי קהלינו יש"ץ ה"ה הנגיד הר' משה בה"ר יששכר הן' אדהאן והר' אהרן בהר' מרדכי הן' אלבאז והר' אברהם בהר' יצחק הן' אלבאז והר' משה בהר' יעקב הכהן והר' משה בהי' מכלוף הן' חמו ידי' אדב' והר' אליהו שאול בכה"ר יצחק ז"ל הן' יתאח והר' יוסף בהר' אברהם הכהן ובכח הקוש"ח הוהו"ג בעדם ובעד כללות הקהל ישצ"ו שבעד מה שנתחייב הר 'דוד אלקובי הנז' כנז' לבנות ולשכלל המקוה הנז' מכיסו וממונו גמרו וזיכו לו לזכות היורשים הנז' הבית הסמוך למקוה הראשון ומקום המקוה הא' עם כל חלל המרפסת הסמוכה להם זכיה והקנאה גמורה יובן שישכלל בתוך כל החלל ההוא במקום שיוכשר בעיניו מקוה מים חיים לזכות עניי העיר על הדרך הנז"ל והנשאר מהחלל ומרוחב הבית ומקום מקוה הא' יזכו בו היורשים הנז' לעצמם לעשות בו כחו"ר כאדם העושה בשלו, עוד זיכו והקנו לדוד הנז' לזכות היורשים הנז' מקצת מהנהר הנז' לעשות תקרה ומעזיבה על גביו ויכניס החלל הנז' לרשותו לעשות בו כל חו"ר ותהיה התקרה הנז' שיעשה גבוהה משפת התקרה שהיא כעת על הנהר ההוא גובה אמה באמת הבגדים ויניח פנוי מהנהר בלי תקרה כשיעור אורך הנהר שבחצר הנק' ע"ש כמוהה"ר שיש"א זלה"ה ונה"ך בקוש"ח, אצ"ל שנקוש"ח עוד יחידי קהלינו הנז' שכאשר ישכלל הר' דוד הנז' מקוה מים חיים כנ"ל וישכלל כל החלל הנותר ויעש בהם בתים לא יעכבו עליו יחידי קהלינו מלהשכיר הדיורים ההם בטענה שמרבה עליהם את הדרך כי אדעתא דהכי נתייסד כל מאי דכתיב ומפו"ל ונה"ך בקוש"ח מיד דוד הנז' ומיד יחידי הקהל הנז' באו"ה ככל שטרי זכיה והקנאה העשויים באמת וישר ולראיה עה"ך ח"פ והיה זה באחד עשר יום לחדש אייר הוא זו ש' חמשת אלפים ושש מאות ושלשים ושתים ליצירה והכל שו"ב ויציב ונכון וישר וקיים.

רפאל משה אלבאז ס"ט **ישועה אגייני** ס"ט

העי' ע"ע בקש"מ בדל"ב ושח"ך כא' למש"י כה"ר חיים שלמה ה"ן זכרי הנז"ב לאחר שקב"ע אחריות הר' יוסף אליהו אחיו הנז"ב ומסעודא אמו הנז"ב לרצותם מכיסו וממונו אם יערערו על החיוב הנז' הזה שיבו"א זל"ק ע"כ סכי ההוצאה הן רב הן מעט ובכח

הקוש"ח הוהו"ג וחיי"ע ככל אשר נתחייב הר' דוד הנז"ב אין חסר אין יתר וג"ה בקוש"ח באו"ה ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה בחדש הנז"ב שנה הנז"ב ושו"ב ויציב וקיים.
רפאל משה אלבאז ס"ט

עם היות שיש בידינו תקנה מקדמונינו נ"ן שהקרקע הידוע לעניי העיר לא ימכר לצמיתות אבל יכולים למשכנו בשעת הדחק, מ"מ נראה ברור דלא דברו ז"ל אלא בקרקע הראוי להשכיר ולדור ומטעם פסידא דמטייא לעניי העיר, אבל בקרקע שאינו ראוי לדירה וכנדון זה שהמקום חרב ושאיה יוכת שער איך יעלה על הדעת שיוציאו עליו הוצאות משל העניים בלי תקנת תועלת ולכן אנן בי דינא דחתימי לתתא מסכמים אנחנו על ידי יחידי קהלינו במה שמכרו וזכו והקנו ליורשים הנב' כנ"ב ובכח ב"ד יפה אנחנו מחליטין המקח הנ"ב ביד היורשים הנ"ב לדורות עולם ומעו"מ רשאים היורשים הנ"ב לעשות בקרקע הנ"ב כל חו"ר על הדרך שנתבאר מע"ל ולראיה ביד היורשים הנ"ב ח"פ בחדש אלול ש' הנ"ב וקיים.

רחמים יוסף אנ'ייני ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט **יקותיאל אלבאז** ס"ט

270 א'

התק"ם

שלישי אוריים[1], ותאוה לעינים[2], יושבי שבת ותחכמונים[3], עמודי הבניינים אצילי בני ישראל[4], טוטפות בראשיהם ועינים להם[5] גולות עליות וגולות תחתיות[6] דמות ד' חיו"ת **פני אדם**[7]

המה הרועים[8] ונסיכי אדם[9], דמות אדם להגה[10] היושבים ראשונה[11] במחנה שכינה משען ומשענה[12] לאורחים אורחות יושר[13] מול קריה נאמנה[14] הרבנים המובהקים די בכל אתר ואתר מדינה ומדינה[15] **ופני אריה**[16]

המה הגבורים[17] הגבירים הרמים הנגשים אל ה'[18] בהונם ואונם במדת החסד ובמדת הרחמים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם[19] האנשים האלה שלימים[20] **במתן דמים**[21] **ופני שור**[22]

1 מליצה לקוחה מפזמון "עת שערי רצון" לר"ה הרומזת אל האבות.
2 בראשית ג ו. 3 שמואל ב כג ח. 4 שמות כד יא.
5 תהלים קטו ה. 6 שופטים א טו.
7 יחזקאל א ור"ל דמות ה' הנותנת חיים נראית על פני אדם.
8 ישעיה נו יא. 9 מיכה ה ה. 10 יחזקאל א ה.
11 אסתר א יד. 12 ישעיה ג א. 13 משלי ב יב.
14 ישעיה א כא. 15 אסתר ג יג. 16 יחזקאל א ו.
17 בראשית ו ד. 18 שמות יט כב. 19 במדבר טז ב.
20 בראשית לד כא.
21 במקום חתן דמים שמות ד כה והמליצה אנשים שתורמים כסף לצדקה.
22 יחזקאל א יוד ושור מלשון מתנה ותשרי למלך בשמן ישעיה נז ט. וראה רד"ק בשם ר"ס גאון ורש"י פירש מראים פנים.

עם ה׳ אלה[23] מגישי מנחה[24] בצדקה ומשלוח מנות[25] ותיטב לה׳ משור פר[26] וכל הקרבנות זה האשה אשר יקריבו[27] חלבם ודמם המתנדבים בעם[28] צדק לבשו וילבשם כתנות[29] ופני נשר[30]

אלו גבאי צדקה מנשרים קלו[31] לעשות רצון קונם ידעני אינון מוציאין מזה ונותנין לזה[32] עזרם ומגינם[33] פרנסים גזברים ואמרכלים וכל העוסקים עם הצבור[34] לש״ש רוממות אל בגרונם[35] יבלו בטוב ימיהם[36] גם בניהם ומהמהם ומהמונם[37] כי״ר.

מכנפי הארץ[38] שפתינו אתנו[39] יוצאות וחולו״ת[40] בעשר חלו״ת[41] יעשו דרך בקשה משמוע תפילות, ירום הודם ונשא וגבה מאד[42] ברום המעלות, גדול השלם שניתן[43] לאוהבי תורה שלם מן השבר ומן השפיכה[44] ואין למו מכשולות[45], גם בניהם עדי עד[46] ישבו בכסא כבוד מרום מראשון[47] מקום מקדשינו יציב גבולות[48], ועיניהם תראינה ירושלים נוה שאנן[49] כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם וישראל במעמדן[50] מעלות ע״ג מעלות, מאחר עלות אלף עולות, לכו חזן מפעלות[51], האי צורבא מרבנן עוטה מעטה תהלות יצא מוניטו״ן שלו בשמו ובמעשיו ובמקומו[52] מרוב ענוה ושפלות, שיף עייל שייף נפיק[53] עושה מצות חבילות[54], ראש לגומלי חסדים חסד שעושים עם המתים עושה גדולות, ברחיצתן וטהרתן חפיפה וטבילות, מבקר את החולים עומד ומשמש ונדרש לכל חפציהם ימים אף לילות מניח את ביתו ולן עמהם[55] בשנת היובל הזאת[56], שהכל בורחין ולא דרין בין החולו״ת שם שם לו[57] קנה לעצמו ויבן היכלות[58], דין הוא הדר האמור בתורה ובמעלות המדות וריחו נודף מר ואהלות, החכם השלם הדו״מ ומשרת ענוי״ם[59] על שכמו כהה״ר אברהם אציני נר״ו כל היום התאוה תאוה טוב הארץ וישיבתה ומצפה לראותה מבקש אהבתה דורש שלומה וטובתה להתפלל שם לפני היכל המלך יושב תהלות, ויקם אברהם[60] להוציא מחשבתו לפועל וישם רגליו כאילות[61], אוה למושב לו[62] ישיבה בארעא קולטתו מחיים[63] לחול

23 יחזקאל לו כ. 24 מלאכי ג ג. 25 אסתר ט יט.
26 תהלים סט לב. 27 במדבר כח ג. 28 שופטים ה ט.
29 ויקרא ח יג.
30 נשר תואר לתלמידי חכמים ״ידאון נשרייא לקיניהון״ עירובין נג:
31 ירמיה ד יג. 32 ב״ק מ: 33 תהלים קטו ט.
34 אבות ב ב. 35 תהלים קמט ו. 36 איוב כא יג.
37 יחזקאל ז יא. 38 ישעיה כד טו. 39 תהלים יב ה.
40 תענית כו: ושם הפירוש מלשון לחול במחולות שופטים כא וכאן מלשון תפילה ויחל משה.
41 מנחות עו. וגם כאן מלשון תפילה. 42 ישעיה נב יג.
43 מד״ר יא יח.
44 טבול יום ד ז. ושם הפי׳ מן שבירת כלי התרומה או שפיכות לבור ותתערב התרומה עם החולין וכאן בהשאלה שלום מן השבר מן המכה הכשלון והמפלה, ומן השפיכה המיתה או הלבנת פנים.
45 תהלים קיט קסה. 46 שם קלב יב. 47 ירמיה יז יב.
48 דברים לב ח. 49 ישעיה לג ב. 50 זבחים יט.
51 תהלים סו ה. 52 פאה פ״א מ״א. 53 סנהדרין פח:
54 ברכות מט. 55 לינת הצדק עם החולים.
56 ויקרא כז כד. כנראה שאותה שנה היתה מגיפה והיו מובילים הרבה מתים לבית הקברות ואנשים היו נמנעים מלהיות במחיצת החולים.
57 שמות טו כה. 58 הושע ח יד.
59 במדבר ו ג שם כתוב ענבים שריית ענבים וכאן המליצה שלקח לו למשרה את מדת הענוה.
60 בראשית כג ג. 61 תהלים יח כד. 62 שם קלב יג.
63 כתובות קיא.

במחולות, ואהבת נפשו אהבה ימוץ ויתענג מזו כבודה יונק שדה אמו[64] דבשה וחלבה ולא זז מחביבה מכל נחלות, עד שנטש נחלתו ומכון שבתו ועזב את ארץ מולדתו, מחיבת הקדש וחיבת ביאה איש וביתו באו[65] השוה הכתוב אשה לאיש[66] בחביבותא דארעא במאזנים לעלות.

אתם הרי ישראל[67] הביטו וראו טוב כוונתם הרצוייה ופתחו להם דלתות, העזר"ה[68] ועין החבלה בעינא פקיחא עינא דאשגחותא ולבא מקבילות, בנטיעת אש"ל[69] ואכסניא טובה לפי כבוד תורתו ומעשיו תלמוד גדול ומעשה גדול[70] במיטב הפעולות, כי אם בזאת החכם בחכמתו[71], יתן קולו לפני חילו במקהילו"ת והעשיר בעשרו יתן ויחזור ויתן וכל העם מקצה[72] יריקו עליו מגשמי נדבה וטללי ברכה ומתנות כפולות, ולמהר לשלחו טעון ברכה[73] מעין שבע רצון ומלא ברכת ה', [74], גם ה' יתן הטוב[75] למען ירבו ימיכם[76] ברבות הטובה יציצו ויצמחו ויפרחו כגפן[77] באשכולות, ובתיהם שלם מפחד בלילות, ושבו בנים לגבולם[78] גבול נחלתן משונה נחלה זו מכל נחלות[79], החותם פה צפרו יע"א בחדש זו ש' תומת י ש ר י ם תנחם[80] לפ"ק ושלם.

ע"ה שאול ישועה
מועתק מספר שלוחי מצוה להרב שיש"א ז"ל כ"י

270 ב'

התקמ"ד
ב"ה

זה הבן יקיר לי[1] חלקי מכל עמלי ב"ן יאי"ר ב"ן שמע"י ב"ן קי"ש[2] איש ימיני, צניע ומעלי, וכבוד ה' מלא, שפכוני בישני[3], מה ידידות משכנותיך[4] בחדר משכיות לבי נזכירה דודיך[5] דודאי בני[6], נעמת לי מאד נפלאה אהבתך לי[7] נפלאות ממני, באשמורת אהגה בך[8] בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני[9], דן הוא הדר המהלך בדרך ושונה[10] רחימא דנפשאי כהה"ר אברהם אציני, אלהים יחנך בני[11] והביאך אל הארץ טעון ברכה מעין שבע רצון שוכני סנה[12], וברכה מעין שלש בני חיי ומזוני[13] כי"ר.

64 ברכות ג. 65 שמות א א. 66 פסחים מג.
67 יחזקאל ו ג. והכוונה אל גדולי הדור. 68 פסחים סד. וכאן הפירוש סעד וסיוע.
69 שוח"ט תהלים לז. ר"ת אכילה שתיה לויה. 70 קדושין מ.
71 ירמיה ט כג. 72 בראשית יט ד. 73 ברכות לה.
74 דברים לג כג. 75 תהלים פה יג. 76 דברים יא כא.
77 הושע יד ח. 78 ירמיה לא יז. 79 ב"ב קיז.
80 משלי יא ג.

1 ירמיה לא יט.
2 אסתר ב ה והמליצה בן שהוא מאיר מושמע ומקורב לי (עיין רש"י ז"ל ע"פ פן תנקש דברים יב ל).
3 פאה פ"א מ"א זית שופך שמן הרבה ומבייש חביריו בזיתיו הגדולים.
4 תהלים פד ב. 5 שה"ש א ב. 6 בראשית ל טו.
7 שמואל ב א כז. 8 תהלים סג ז. 9 משלי כג טו.
10 אבות פ"ג מ"ט. 11 בראשית מג כט. 12 דברים לג טז.
13 מ"ק כח.

מאחר עלות אלף עולו״ת יעלה שלומו ויעלה ויבא עפ״י החירות באין שטן ואין פגע רע מושבע ועומד לאורך ימים ושנות חיים ושלם יוסיפו לך [14] כי״ר, שתי אותיות בקרבך ברחימו וחביבותא כרחם אב רחמן על בנו ומן המודיעות באתי כי עגמה נפשי לראות בטובת בחירי אשר חפצתי, נפוגותי ונדכתי מצפה מחכה משתאה משתוקק ראות פניך לא פללתי ועצמה לי מחלת פרידתך על כל מחלתי ומה מאד צר לי ונוספה נחלת״י בראותי צרת הבת היקרה עניה זו לשוא שמרה [15], הזאת נעמ״י [16] נעימה במעשיה שפר״ה זו יוכב״ד פועה זו מרים [17] והיא מרת נפש היינו עזובה היינו שכוחה [18] והרעב כבד מאד החטים בסך —°)—ום— לכל סאה ושעורים בסך —°)—בם— לתפ״ץ [19] בא וראה כמה טובה אשה טובה שהכתוב משבחה [20] שעם כל זה שמרה בטהרה וחק הצניעות לא הפירה, ולא הוכרה בחוצות רק יושבת למקוצעות בירכתי ביתה, אתה עתה הסכלת עשה [21] שגזרת אומר שתבוא אצלך עם החמרים ועם הגמלים עם שלוחך עזוז הסבעוני ולא חסת על כבודך ועל כבודה שדרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם [22] כאחת הנבלות ותחת פתיגיל הצניעות מחגורת שק הפריצות ומי יתן והיית משקיף מן החלונות לשמוע קול תמרור בכייתה מבכי נהרות בשמעה כזאת שולח לה לכפול צערה אשר כל ימיה מרורים, ודע לך שיום אחד שלחה אשת יעקב אטנאפסי מתאג׳א לאמר בדבר ברור על מאן דסני לך שנלב״ע ולא קמה עוד רוח באיש לספדו על מאן דסני לך מספד גדול וכבד וכמו חדש ימים ואז באה האגרת ששלחת ע״י כמוהר״ר יהודה קורייאט יז״ב וקבעת זמן לבא וכאשר אחרו פעמי מרכבותיך אחר הזמן שקבעת נפל עוד הספק עד שבא לכאן כהה״ר אברהם אלנקאר וסיפר מטיבותך ושׁשנו כעל כל הון וכבדנוהו כי בשורה טובה בישר שקרבה ישועתך לבוא ולעת מרפא והנה בעתה [23] בעתתנו אגרת השלוחה עם עזוז אסבעוני כי כל כך הוקלה ונבזית בעיניך האי רישנא להא פרדישנא [24], ועוד שם דברים מבהילים ששלחת השליח ריקם ריקם ואמרת שהיא תמכור מתפיסת הבית לשלם החובות ולשכור חמרים ולקנות ס״ת וכיוצא הטרם תדע כי אבדה העולם כמעט כסדום היינו [25] ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם [26] ומכרו כל חפציהם וקרקעותיהם ומה תעשה אשה עגונה ואין דורש וכו׳ [27] והשקפתי בהשקפה יפה על הפנקס שהנחת ביד הר״י עוליל וראיתי כללות ספריך וחפציך אשר לפי שומתם עלה סכומם לסך —אוו— מ״מ חי נפשי וחי נפשיך שאין שום דבר ששוה למחצה לשליש ולרביע בפרט הספרים אשר כפי שומתך עלה סכומם לסך —שם— ובשנת הרעב אינם שוים אפי׳ —לם— ועוד היום שקרא ה׳ לשובע שהחטים בסך —אם— דת— לסאה הספרים עדיין בזול גדול אין קונה שכשנפתחו שערי שובע ננעלו בעונותינו שערי שפע ירחם המרחם ומי יתן ידעת הצער שהיו מצערים אותה וצועקים עליה האלמנות לאמר תנה את נשי״ך [28] זה הקרן ואת ילדי אלו הפירות ובפרט בזמן הרעב לתפ״ץ ומהם נפיחי כפן וצועקים להשיב נפש והשטרות שהנחת בידו מה שאבד אבד ומה שגבה לא הספיק כי רבו הזוחלים על הנוטפים [29] ולא נפרעה מושלם זולת אשת יוסף בן מוסא שנמצאו

14 משלי ג ב.
15 כתובות סב:
16 רות א יט.
17 סוטה יא:
18 ברכות לב:
19 לא תקום פעם צרה נחום א ט.
20 יבמות סג.
21 בראשית לא כח.
22 יבמות עו:
23 ירמיה ח טו.
24 סנהדרין צד: ופירש״י וכי מביאין דורון כזה לאדון כזה.
25 ישעיה א ט.
26 תהלים עו ו.
27 יחזקאל לד ו.
28 בראשית ל כו. יעקב בקש את נשיו והמליצה על החובות.
29 עדיות פ״ז.

בידה בטחונות ואשת אברהם דיאבילה נפרעה במקצת ויורשיה תובעים השאר ואברהם חותא נפרע במקצת ותובע השאר ועדא ישועה נפרעה במקצת, סוף דבר כלם צועקים ובפרט בבוא כתבך ואמרת שיש לך מה לפרוע כלם נקבצו ובאו לה וגם אנכי ידעתי בני ידעתי כי אנשי המזרח מכבדים מאד התורה ולומדיה החכם בחכמתו והעשיר בעשרו [30] גם ה' נתן למו הטוב והשפיע להם מאוצרו הטוב וחלק להם מכבודו וכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' [31] וכל ההבטחות שהבטיחוך אומרים מעט ועושים הרבה אלא שעיקר בטחונך יהיה בקונך הזן מקרני ראמים עד ביצי כנים [32] וקרא כתיב אל תבטחו בנדיבים וכו' [33] ובע"ה בבואך לשלם תשמע מפלאות תמים דעים [34] אשר עשה עמי ברוך הנותן ליעף כח וכו' ועתה בני לבל יאמרו כל אפייא שוין גוזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעותיך ביום [35] שיפול כתבי זה בידך החותם פה צפרו בשבט בס' כבד את אביך וכו' [36].

וכאשר לא השגיח חזרתי ושלחתי לו זאת.

חכם ירא וסר מרע יורה דיעה ויור"ה דיעה חצ'ר תבונות בצד"י ואשכחן בסמ"ך [37] הוראת שעה, והוא עוטה מעיל קנא"ה ואל מנחתו לא שעה [38], גם הוא לי ל י ש ו ע " ה מר וקציעה אלהים יחנך בני [39] עיני עיני כה"ר אברהם אציני נר"ו.

אחדש"ך עתה הסכלת עשה בשליחות האי שליחא דלא מהימנא דומה לחזיר יער אינו מן הישוב לא במקרא וכו' ולא בדרך ארץ [40] ואתה בני אם דעת חסרת מה קנית [41] הלא בזווג ראשון עסקת בפ' המגרש משום ריחא דריחא דלאו מילתא היא ואיך עתה הפרזת על המדה ושבקיה מר לחסידותיה [42] דלא קפיד מר על ביתו אפי' בדרך במלון במקום דברי הזיקא וסכנתא חמירא למיחש לאיסורא אפי' ביחוד שאסרה תורה ואי איפסקא הלכתא בתרי וכשרי לאו בכשרי דהאידנא איירי שהרי רבינו רב אמר לרב יהודה כשנזדמנה להם אשה בדרך דל כרעך מקמי גהינם א"ל והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת אלא כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו עי' קדושין דף פא ע"א ופסקה מרן סי' כ"ב ס"א יע"ש, הרי דלא האמינו רז"ל אפי' בכשרים דזמני דאין אפוטרופוס לעריות [43] ותני תנא במלי דאבות בלשון כולל כל המרבה שיחה עם האשה וכו' [44] ומי פתי יסור הנה להאמין בשליח דידך דאין להאמינו אפי' ביחוד עקרבתא בת עקרבתא והבט וראה יושר כושר צניעות אשתך וצדקתה שהגם שהשיאוה עצה חכמים והרשוה שתבא אצלך כאשר נראה בעליל כהה"ר אברהם אלנקאר ויט שכמו לסבול [45] לפרוע הוצאות הדרכים מכיסו וללכת עמה בכל מקום אשר תדרוך כף רגלה כמו שמסופר באגרת שלוחה לכמוה"ר ישועה סידון נר"ו ואנן בדידן היינו רוצים לשכור לה שליח ג' לצאת ידי סברת המקילים שהביא מור"ם בהג"ה כדי הם לסמוך עליהם בשעת הדחק כזו במקום דאיכא עגונא דאתתא ועכ"ז היא לא נתרצית להאמין מבלעדי אישה ובהכרח שתודה אתה ותאמר צדקה ממני [46] ובפרט אחד הרואה ואחד השומע מקלקול וקלות ראש שלוחך יגיד לך כהר"א אלנקאר בעפ"י, ואתה בני אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה [47] בא תבא ברנה ולקחת את אשתך והלכת לדרכיך לשלם וה' יצליח דרכיך לעלות

30 ירמיה ט כג.
31 ישעיה סה כד.
32 שבת קז:
33 תהלים קמו ג.
34 איוב לז טו.
35 ר"ה כה.
36 שמות כ יב.
37 משלי כח טז.
38 בראשית ד ה.
39 שם מג כט.
40 קדושין מ:
41 תנחומא ויקרא פ"א.
42 סנהדרין קי:
43 חולין יא:
44 אבות פ"א מ"ה.
45 בראשית מט טו.
46 שם לח כו.
47 שמות טו כו.

וליראות במכון שבתו, ואם הוקשה הדבר בעיניך ותלך אחר יציר מדחיך לפחות תשלח לה גט כריתות להצילה מכבלי העיגון, וצא ולמד ממעשה שאירע כאן מה״ר נתן יפה שאתה יודעו ומכירו שכל ימיו היה מתנהג בחסידות וסגופין ותעניות ולא פסיק גירסא מפומיה יומם ולילה ועשה הפסקה גדולה באלול ונלב״ע ואתה בכאן, וכמו חמשה שנים מיום שנפטר תקעו פלשתים אהליהם קרוב לבית החיים שלנו כשיעור ב׳ מילין והוצרכו לעצמות המת לעשן בהם לצאנם ופגעה מדה״ד בה״ר נתן הנז׳ שעם היותו קבור באמצע הבית החיים חפשו אחריו וחפרו את קברו מצד רגליו וחתכו את רגליו מהירכים ולמטה וחלקו העצמות לכמה חלקים ושרף כל אחד חלקו לעשן לצאנו וענו כל העם קול א׳ ויאמרו שאין זה על חנם אלא בשביל שחטא ברגליו ללכת ממקום למקום והניח אשתו עגונה וזה מחיתה גם לפועלי און [48] אשר ישמעו מעשה מבהיל כזה אם לבו אבן נמוח וכו׳ [49] והמעוז לתום הוא דרך ה׳ [50], החותם פה צפרו יע״א.

שאול ישועה

וזה כתבי שנית לכמוה״ר ישועה סידון וחביריו.

עתה באתי בידים שניות [51] לאריות הני אריותא דאורייתא היושבים כסאות למשפט במתא ארג׳יל יע״א העמודים והמכונות אשר הבית בית יש׳ נשען עליהם הרועים ונסיכי אדם לברם האלהים [51*], המה הגבורים הרבנים המובהקים כמוהר״ר נהוראי אזוביב וכמוה״ר אברהם טובייאנא וכמוה״ר ישועה סידון נר״ו, עייפנא [52] ושדרנא לטיבותייהו אלומות שלומות מאליפות מרובבות [53] גם בניהם עדי עד ישבו [54] בכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו [55] כי״ר אתם כהני ה׳ [56] אליכם המצוה הזאת להציל עשוק מיד עושקו ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול [57] בעיר גדולה של חכמים ושל סופרים בחילול ממלכה ושריה [58] שחילל הר״א אציני שישב לו במחנה קדשם לא חלי ולא מרגיש [59] מצרת הבת הדין עלובתא ועצובת רוח צ׳רה אשתו [60] המעט בעיניו עון זה מכאיב הנפש עם הבשר וכל השערים נגעלו חוץ משערי דמעה ואונאה [61] והנה ה׳ יושב על חומת אנך ובידו אנך [62] ומה שלא כתבתי תחילה מעשה ב״ד למעלתכם משום שחסתי על כבודו ועל בזיונו והיה בעיני בחזקת טהרה ב״ן יאי״ר ב״ן שמע״י [63] ויחדתי לו הדיבור ביחודא שלם כי קדמה ידיעתי שאחרי דברי לא ישנה והמעוז לתום הוא דרך ה׳ ולא שת לבו לשמוע בקול רבו ולמלמדו לא הטה אזן וחזרתי ושלחתי לו בתוכחת מגולה וספרתי לו מעשה מבהיל שאירע בה״ר נתן יפה פה צפרו שהוא מחיתה גם לפועלי און אם אבן הוא נמוח וכו׳ [64] שעם היותו מתנהג בחסידות אחר ה׳ שנים הוציאו הגויים רגליו מקברו מהירכים ולמטה וחלקו העצמות לכמה חלקים וכל א׳ שרף חלקו לעשן לצאנו וענו כל העם שאין זה אלא ממה שחטא ברגליו ללכת אנה ואנה והניח אשתו עגונה, ובכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה [65] לעגנה שנה

48 משלי יוד כט. 49 סוכה נב: 50 משלי י כט.
51 יבמות כ. והמליצה כאן שהיד כותבת פעם שנית. 51* קהלת ג יח. חפץ בם האלהים.
52 שלום כפול מגילה עפה זכריה ה ב. ורבותינו פירשו מגילה כפולה רש״י שם.
53 תהלים קמד יג. 54 שם קלב יב. 55 ירמיה יז יב.
56 ישעיה סא ו. 57 שם כה לא. 58 איכה ב כ.
59 יומא כב.
60 כנראה ששם האשה היה שרה והמליצה בצדי להבליט את צרתה כשמה.
61 ברכות לב: 62 עמוס ז ז. 63 עיי׳ למעלה הערה 2.
64 סוכה נב: 65 ישעיה ט יא.

אחר שנה זה לה שבעה שנים שאם אם קנאה לשפחה תצא בשביעית כצאת העבדים, ואודיע למעלתכם שתיכף שבאה אלי אגרת כתב יד הקדש מוהר"ר ישועה סידון פתחתי לו פתחה של תשובה ונתתי לו נוסח א' ביד כהר"א אלנקאר וא' ביד שלוחו והשתא חזינא שנגעלו שערי תשוב"ה זה יותר משנה תמימה חששתי שלא הגיעה שחלילה לחשוד בי דינא רבא שיעלמו עין ולא יכרחוהו לבא אצל אשתו או לשלוח לה גט כריתות להתירה מכבלי העיגון ולשלוח כתובתה עם מה שנושים בו הב"ח והוא בסכלותו שלח עוד היום אגרת אחרת שתבא אצלו לתלמסאן ויפרע שכר החמר והוי כסיל שונה באולתו [66] שכבר שלחנו ושנינו דלא איפשר שתבוא מבלעדי אישה ואז תלך עמו למקום שירצה או יפרע וכו' ויפטור אותה וכו' החותם פה צפרו בסיון משנת ק ד מ ת אשו"ר [67] לפ"ק.

שאול ישועה אביטבול ס"ט

270 ג'

ראשי אלפי ישראל הם הראשון אדם ראשון לציון שני בקדש דמי לבר אלהין [1] ונוגה לו סביב סביב [2] כמוה"ר נהוראי אזוביב ואשר על ידו השני שם שם לו חק ומשפט [3] להורות ולדון דיינא דנחית לעומקא דדינא [4] כמוה"ר ישועה סידון והשלישי בקדש ראוי לכל דבר שבקדושה תורה וגדולה במ' א' [5] לאברהם למקנה [6] חסדאה הוא וחסדאי מליה [7] חסד לאברהם [8] כמוה"ר אברהם טובייאנא והגבר הוקם על שהקים עולה של תורה [9] הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה [10] הכי קרא שמו אברם נשא ורם כה"ר אברהם בושערא יתברכו כלם במוטב תלת מילי דעבדי רבנן דמשנ"ו בדבורייהו [11] חיי אריכי ומזוני רויחי ובני סמיכי [12] אנשים של צורה קדמאה שלם כפילנא שלמא לרבנן ותלמדיהון, ממלכא דשלמא דיליה ואנו ליה עינינו יאריך ימיהם בטוב וכו' עוד ינובון בשיב"ה [13] שיב"א מכשור"א [14] אותותינו אלה איפקוד במר"ה [15] על דברת האי מרבנן הר"א אציני העומד במחנכם קדוש אשר זה ימים ושנים שהרחיק נדוד על ביתו זו אשתו והניחה ברעב ובצמא ובחוסר כל עניה סוערה [16], וכמה הרפתקי עדו עלה מפני זלעפות רעב והוא הלך וישב בין הסלעים רבנן תקיפי וענותם היא סמכתהו...

271

ב"ה

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של הוכיח תוכח וכו' [1] וכתיב אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך [2], וכבר שמעתי הדברים מקודם שב"ת קו"ל מצפצפת בלעגי שפה

66 משלי כו יא.
67 בראשית ב יד.

1 דניאל ג כה.
2 יחזקאל א ד.
3 שמות טו כה.
4 ב"ק נג.
5 גטין נט.
6 בראשית כג יח.
7 גטין ז.
8 מיכה ז כ.
9 עז' ה. ושם עולה של תשובה.
10 רות רבה ב יב.
11 ב"מ כג: והמליצה כאן מלשון "שנו חכמים".
12 מ"ק כח.
13 תהלים צב טו.
14 סנהדרין ז:
15 שם נד:
16 ישעיה נד יא.
1 ערכין טז:
2 משלי ט ח.

ואמרתי שקר הדברים ח״ו לא נהיה כדבר הזה והעלמתי הדברים והיום ראיתי שהדברים אמת לכן חובה עלי להוכיח לכת״ר על הדברים ההם וז״ל.

אל בני לא טובה השמועה [3] מעביר אתה עם ה׳, תדע לך שלא יאות לאיש כמוך המתנהג בחסידות ובתעניות ובהפסקות לשמוע לעצת יצה״ר כי מה יועילו וידויים אחד ותשע, לאוצרות רשע, ומה יועילו כמה תעניות ומלקיות לאיש שבידו כמה רשעיות, ומה יועילו כמה טבילות, לאיש שבידו עדיין אשם מעילות, דהוי כטובל ושרץ בידו [4] דבעינן שמתודה ומתעגה ועוזב החטא ולא ישוב לכסלה עוד, ואיך לא חסת על כבוד קונך שלא יתחלל שמו ברבים באומרם עם הארץ אם בארזים הגבוהים שעושים כמה תעניות וכמה הפסקות נפלה שלהבת להבת יצה״ר מה יעשו אזובי קיר [5] ועוד היה לך לחוס על כבוד אבותיך הקדושים משום ביזוי משפחה וכיוצא ועוד היה לך לחוס על תלמידיך שמימיך שותים וישתו מים הרעים ההם אחריך ונמצא ש״ש מתחלל [6] ונמצא שחטא כת״ר והחטיא ואין מספיקין בידו לעשות תשובה [7], ועכשיו שמע בקולי איעצך ותחזור בך לא תוסיף לשוב בדרך הזה עוד ותקבל עליך חרטה גמורה מעו״ע וימינו פשוטה לקבל שבים, ועלינו לכסות את הדברים כמשז״ל כסהו כלילה [8], ותדע שלא יאות לאיש כמוך רשעך כי איש חכם אתה ותדע אחרית דבר מראשיתו שכמה בזיונות וכלימות וחרפות מגיע לאדם בעה״ז ובעה״ב אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה [9], ולכן תקבל עליך בש״ח ובחרם גמור שלא לשוב בדרך הזה עוד שכן כתוב נשבעתי ואקיימה וכו׳ [10] גם תקבל עליך שלא תתכבד בקלון חביריך מהיום הזה והלאה שאם למדת תורה וכו׳ אל תחזיק טובה לעצמך [11] וכתיב יהללך זר ולא פיך [12] וכ״ש ששמעתי שאתה מתכבד גם בקלון החכמים הגדולים ממך בחכמה ובמנין שאף שהושוית להם בעיון הש״ס מ״מ גדולים ממך בכמה חכמות במדרשים ובאגדות ובפסקי דינים ובדקדקי האיסו׳ ובעיבור השנה ובנגלה ובנסתר ובכמה עניינים שאינם עתה בזכרוני, וא״כ לא יאות לך לבזותם ולקללם ולגדפם לפני התלמידים וכ״ש לפני המון העם והנשים ולשבח עצמך שאתה גדול מהם חזור בך חזור בך מכל הדברים ההם כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה [13] ובמקום שבעלי תשובה עומדים וכו׳ [14] וקרא האגרת הזאת פעמים שלש ובודאי שתחזור בך חזרה גמורה מעו״ע כי הדברים היוצאים מן הלב נכנסים בלב [15] והדברים שאינם יוצאים מן הלב לא יעברו באוזן וה׳ יורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו [16] אכי״ר.

נאם הקטן שא״ב **(שלמה אביטבול)**

272

התרפ״ג

קהל קדוש ברוכים תהיו.

תערפו באיין נזמאעו לקהל ולחכמים די צפרו יע״א ותאפקו בינאתהום עלא האד אתקנות באס יתבתוהום, דהיינו, אתזוויל דסבנייא מא יכונס לילת לחד, יכון גיר נהאר לתנאיין פ׳עוואט לביצ׳א ומא יעביו לא סמן ולא עסל:

3 שמואל א ב כד. 4 תענית טז. 5 מו״ק כה:
6 אבות א טו. 7 יומא פז. 8 מנחות צט:
9 ב״ב עה. 10 תהלים קיט קו. 11 אבות פ״ב מ״ט.
12 משלי כז ב. 13 אבות פ״א מי״ז. 14 ברכות לד:
15 המקור ברכות ו: ״כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין״.
16 ישעיה ב ג.

אשבת דרוחאן, יערד פיה גיר אבי הכלה, וצ׳אר לחתן מא יערדוס פיה כלל: סי חננא דלערוס מא תכון חתא לילא, לחתן סי בחורים מא יזיב ולכלה מא תזיב עוואתק, וסי תדווירא די נהאר זמעא דלעזארא מא תכון, לא פתפלין ולא פלערס: וסי דק דלחננא מא יכון, לא פצ׳אר לערוס ולא פצ׳אר לערוסא, וסי חננא מא יסיפד לערוס לצ׳אר לערוסא:

לילת אתחפיף סי מצא אשה מא תכון, ודי תגאווז עלא סי פרט מן האדו ראה ענדו עסרא צ׳ורו כטייא ללמכ׳זן ולחכם מא יבארכלוסי:

נהאר לארבע דרוחאן, סי תגייר אספרא מא יעביוו צ׳אר לכלה לצ׳אר לחתן לא קליל וואלא כתיר:

נהאר לכמיס, סי סוואני מא יעביוו צ׳אר לחתן לצ׳אר לכלה לא קליל וואלא כתיר:

פסבאח מא יעביוו פיה לא חאזא דלבאס וואלא חאזא ווכרא מן גיר עסרא דרייאל:

נהאר לארבע דסעאייא, ימסי גיר לחתן ולכלה לצ׳אר אנסאב וויסרבו אתאי ופאליבי וויקבדו אדכלא, וויזיוו פחאלהום, ומן תממא לקדאם מא תבקא חתא עראדא לא לצ׳אר לחתן וואלא לצ׳אר לכלה:

למסבבך מא תכון פיה לא כסווא וואלא פראס לא דתרבייא ולא די וומהא מן גיר עסרא דרייאל:

סי גראמא דלקאבלא מא תכון מן גיר מול אססי יכלסהא מן ענדו:

סעודת מצוה לא דלמילה ולא דלבכורה ולא דתפילין ולא דלערס מא יכון פיהא גיר אתאי וביצ׳א ווחדא:

וסי עראדא מא תכון כלל פשבת דתפילין:

תסחים דלבנת מא יכונס כלל! פחנוכה סי טבק מא יתעבבא לדאר לערוסא וואלא חננא כלל:

ארבי מא יעבביס מול אתפילין לצ׳ארו, לגלסא דרבי מא תכונס בטבאייך: ודי כאלף עלא סי פרט מן האד לפרטים הנז׳ יעטי כטייא ללמכון כמסין פראנק, ושומע לנו ישכן בטח ושאנן מפחד רעה אכי״ר והי״ז בחמשה ועשרים יום לחדש שבט ש׳ התרפ״ג ליצי׳.

תרגום

קהל קדוש ברוכים תהיו.

עליכם לדעת שהרבנים והקהל של עיר צפרו יעזרם אל התאספו בישיבה והסכימו ביניהם על התקנות הבאים לקיים עליהם;

דהיינו טקס הסרת הצעיף (מעל ראש הכלה) לא יהיה בליל מוצאי שבת ולא יהיה רק ביום שני במקום טקס הביצה (שהיו מוליכים לכלה בעת שמודיעים לה לספור שבעה נקיים) ולא יוליכו בידם לא חמאה ולא דבש.

השבת שקודם יום החופה רק אבי הכלה יכול להזמין לביתו אך בבית החתן לא יהיו מוזמנים כלל.

שום טקס של עשב החננא בשביל החתן לא יהיה בשום לילה, החתן לא יזמין בחורים (שושבינין) והכלה לא תזמין בתולות, שום תגלחת ביום ששי של השושבינין לא תהיה, לא בבר מצוה ולא בחתונה.

שום טקס לשחיקת עשב "החננא" לא בבית החתן ולא בבית הכלה והחתן לא ישלח העשב הנזכר לכלה:

בליל התגלחת לא יסדרו טקס "מצא אשה" מי שיעבור על שום פרט מכל זה יתחייב עשרה צ'ורוס קנס לשלטונות והרב לא יסדר לו החופה והשבע ברכות.

יום רביעי יום החופה לא יוליכו בית הכלה לבית החתן סעודת בקר סעודה גדולה או סעודה קלה:

יום חמישי שום מגשים (מלאים עוגות) לא יוליכו בית החתן לבית הכלה מעט או הרבה. בטקס הבתולים לא יוליכו הורי הכלה שום דבר לא מלבוש ולא דבר אחר רק שי של עשרה דורוס.

יום רביעי יום שהולכת הכלה לבקש מתנה מהוריה, ילכו רק החתן והכלה וישתו תה ועוגות ויקחו שי על הביקור הראשון ויחזרו למקומם, ומן הוא והלאה לא יהיו הזמנות ולא מסיבות לא בבית החתן ולא בבית הכלה.

שום בגדים לנולד־ה לא יוליכו הורי הכלה לבתם, לא בגד, ולא כלי מצע לא לנולד ולא לאמא, רק יכולים למסור לה עשרה דורוס.

שום מתנות לא ינתנו למילדת רק בעל הבית ישלם שכרה.

סעודת מצוה של הברית, פדיון הבן, בר מצוה, והחופה וקדושין לא יהיה בה רק תה וביצה אחת: שום מסיבה והזמנה לא תהיה בשבת של הבר מצוה, שום טקס לא יהיה בנתינת השם לבת הנולדה, ובחג החנוכה שום מגשים לא יוליכו לכלה ולא עשב החנגא.

הרב לא יזמין לביתו את הבר־מצוה, ובבית הבר־מצוה בהזמנת הרב (שלמד לו הדרשה) לא יהיו תבשילין ומי שיעבור על איזה פרט מהפרטים הנזכרים ישלם קנס לשלטונות חמשים פראנק ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה אמן כן יהיה רצון והיה זה בחמשה ועשרים יום לחדש שבט שנת התרפ"ג ליצירה.

273

לחכאם די חכמו למקדמין דלחברה סי' משה אג'ייני וסי' יחייא פוני וסי' יחייא עטייא פמודע ישועה רובין (ואליהו סודרי ויודא רובין ומאיר סמול ויוחנן יתאח) פמודע משה יעקב, ועל ראשינו ידידינו כמוהר"ר שמעון חיים עובדיה הי"ו.

הווא משה יעקב הרוס יכלס למקדמין ברבעא, עלא די חלף פלחיתו קדאם למקדמין באס יוסף סיסו, מא יכדמסי פלחברה, פסאעא די כאנו יחאקוהום עלא למדארבא די כאנת בינאתהום:

יוסף סיסו מא יכדמסי פלחברה עלא די קאל לשנטוב ורפאל כאה, יטלעו למערה, והומא כאנו גדבאנין מלחברה, וחלף קדאם למקדמין וסיך לחברה, באדונינו הרשב"י זיע"א באיין מא קאלוס, וסהדו לעדים באיין הווא די קאלהום יטלעו למערה, יחב יקול הווא די כאן גרמא באס ווקע טראד פלמערה, ווקע דרב פלמקדם משה יעקב: ומא יתסלחו חתא יקבל למקדדם דייאלהום:

מתתיה ברוך ויסו כאה חכמו עליהום מא יכדמוס פלחברה, עלא קיבאל די תסרו עלא למקדם משה יעקב ולמעאייר די עאיירה, קדם למקדמין וסיך לחברה, ועלא תסארא די קאלו באיין מא יקבלס למקדם דייאלו יבקא מקדם עליהום, והומא די מפאלטין, ומא יתסלחו חתא יקבל למקדם דייאלהום:

שנטוב ורפאל כאה מא יכדמוסי פלחברה עלא סבת די שנטוב דרב די דרבו למקדם פלמערה ותסארא די תסרו עליה ומא יתסלחו חתא יקבל למקדם דייאלו:

ולראית האמת וצדק ח״פ היום ר״ח מרחשון ש״ש ת ר ח ״ ק וקיים.
ישמ״ח עובדיה הי״ו
ע״ה משה זיני יחייא פוני יחייא עטייא די ישועה רובין
אליהו סודרי די משה יעקב הרוש

יוסף ן׳ צבי תסלח בשמנה ימים לחדש אייר ש״ש ה ת ש ״ א וכללס 500 צורו.
ע״ה דוד עובדיה ס״ט

תרגום

דין וחשבון מהמשפט ששפטו ראשי החברה [חברת הרב רבי שמעון בר יוחאי זצ״ל] האדון משה אגייני האדון יחייא פוני האדון יחייא עטייא ממלא מקומו של ישועה רובין ואליהו סודרי ויודא רובין ומאיר סמול ויוחנן יתאח במקומו של משה יעקב (הרוש) ועל ראשינו ידידינו כבוד מורינו הרב רבי שמעון חיים עובדיה השם יחייהו וישמרהו [נשיא החברה].

א׳ משה יעקב הרוש יתן קנס לראשי החברות בארבעתן. על מה שנשבע בזקנו בנוכחות ראשי החברה שיוסף סיסו לא ימשיך עוד להיות חבר בחברה בו בזמן שהיו שומעים את דברי התובעים והנתבעים בדבר המריבה שהתלקחה ביניהם.

ב׳ יוסף סיסו לא ימשיך לעבוד בחברה על מה שהזמין שם טוב ורפאל אחיו שיעלו לעבוד בבית החיים (לחפור קברות) והם כבר היו דחויים מהחברה, ונשבע (יוסף הנזכר) בנוכחות ראשי החברה ונשיא החברה באדונינו הרשב״י זכותו יגן עלינו שהוא לא הזמינם. והעידו עדים שהוא באמת הזמינם לעלות לבית החיים. זאת אומרת הוא גרם לכל המריבה שאירעה בבית החיים ובמריבה הוכה ראש החברה משה יעקב:

מתתיה ברוך ואחיו יסו [יוסף] במשפט הנזכר הוחלט שהם לא ימשיכו לעבוד בחברה, יען שהם העליבו וחריפו ראש החברה משה יעקב בנוכחות ראשי החברה ונשיאם. וגם על מה שחריפוהו ואמרו שהם לא מקבלים שישאר [משה יעקב] ראש החברה, והם העולבים בכל הפרשה, ולא יכולים לחזור לעבודה רק אחרי שיפייסו את ראש החברה שלהם.

שם טוב ורפאל אחיו לא ימשיכו לעבוד בחברה יען שהם הכו ראש החברה בבית החיים וכמו כן חירפוהו ולא יתקבלו לחברה עד שיפייסו ראש החברה ולראית האמת והצדק חתמנו פה היום ראש חדש מרחשון של שנת שש מאות תשעים ושמונה וקיים.

יוסף בן צבי השלים בשמנה ימים לחדש אייר שנת חמשת אלפים ושבע מאות ואחד. ונתן קנס חמש מאות צ׳ורו.

274

קהל קדוש ברוכים תהיו.

תערפו מן הדין חראם די יסארע ערבי שבת וערבי ימים טובים ופחול המועד וג״כ חראם די יסארע פשוק לאיין אשרע הווא פחאלו פחאל לקראייא וחראם לקראייא פלמודע די מטונף וג״כ אשרע צריך ישוב הדעת וחנא אין בידינו להעמיד משפטי הדת על תלם לאיין אנאס מא כא יסמעוס והאד לחוואייז כא יכרזו מנהום קלקולים ועליהא הסכמנו חכמים וקהל ישצ״ו די מהיום הזה והלאה מא יכון סרע פערב שבת וערבי ימים טובים

ופחול המועד ולא פשוק פחאל די הווא דין תורה ופחאל די כא יעמלו פלמדון והי״ת יעזרנו ע״ד כ״ש ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו תמיד לטוב לנו כל הימים אמן.
בכתב יד הרב **אבא אלבאז** ז״ל

תרגום

קהל קדוש ברוכים תהיו.

עלינו להודיע לכם שמן הדין אסור לערוך דין תורה בערבי שבתות וימים טובים[1] ובחול המועד[2], וכמו כן אסור לדון בשוקים. יען שהדין הוא כמי שלומד תורה ולימוד התורה אסור במקומות המטונפים. וגם כן הדין צריך לו ישוב הדעת. ואנחנו אין בידינו להעמיד משפטי הדת על תלם[3]. כי הצבור לא נותן לבו לשמוע, ומזה יוצאים הרבה קלקולים ולכן הסכימו החכמים ויחידי הקהל ישמרם צורם ויחיים שמהיום הזה והלאה לא יתקיים הדין תורה בערבי שבתות וימים טובים ובחול המועד, ולא יתקיים בשוקים כמו שקובעת ההלכה וכמו שעושים כן בשאר המדינות והשם יתברך יעזרנו על דבר כבוד שמו ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו תמיד לטוב לנו כל הימים אמן.

274 א׳

ברוכים תהיו.

תערפו די אבתדיח פשבת ופלעיד הוא אסור גמור ודי עלאס קומנא כאנו אנאס נזהרים ווידא כאנו סי נאס די הומא אינם נזהרים יבדחו פשבת או פלעיד כאנו לחכמים ולקהל ינהמוהום וליום רכינא עלא אנהמא ה׳ הטוב יכפר בעד חתתא אנאס פרצו גדר ורזע אתבדיח פשבת קודש ופימים טובים התיר גמור ואין אומר השב, עליהא נחבבו מן הי״ת ומנכום תעאוונונא נבתרו האד לאיסור, ולמנהג די נהגו יזוולו אסדדא בתבדיח ירדדוה לילת לחד ותעלמו די האד לחאזא מא כאיינא חתא פסי בלאד ענד ליהוד, ונאס די כא יזיוו מן עי״ת פאס ומן עי״ת מקנאס יע״א כא יתעזבו די האד אסי יסיר הנא ענדנא פבלאד לחכמים ודאבא שומע לנו ישכון בטח ודאך לערס די סי איסור מא יתעמאל פיה יכון מוצלח ודי יכון עובר וויכללי נשים יבדדחו רא חנא מא נבארכולוס ומא נכתבולו כתובה, וראחנא כא נעמלו התראה פדי יכון עובר והאל יעזרנו על דבר כבוד שמו אכי״ר.
בכתב יד הרב **אבא אלבאז** ז״ל

תרגום

ברוכים תהיו.

עליכם לדעת שאסור להכות על התוף ביום שבת וביום טוב[1] ובתחילת הדור שגדלנו בו היו נזהרים ואם היו איזה אנשים שפרצו גדר ומתופפים בשבת או ביום טוב היו הרבנים

1 חושן משפט סי׳ ה סעיף ב.
2 באורח חיים סי׳ תקמ״ה סעיף יוד פסק המחבר ״בזמן הבית היו דנין בין דיני ממונות בין דיני נפשות והיו משמתין ומכין למי שלא קבל עליו את הדין״.
3 חושן משפט סי׳ יז ס״ג.

1 אורח חיים סי׳ של״ט סעיף ג.

והקהל גוערים בהם. וכעת רפו ידינו מלגעור בעוברים. ה׳ הטוב יכפר בעד [2]. ונעשה הדבר כהיתר ואין אומר השב, לכאן אנו מבקשים מן השם ומכם שתעזרו לנו לבער האיסור הזה מביניו והמנהג שנהגו להסיר הצעיף [מעל ראש הכלה] בטקס שהבתולות והנשים מתוספים לא יהיה [ביום שבת] כי אם במוצאי שבת, והאיסור הזה לא מצאנוהו שעוברים עליו בשום עיר אחרת אצל היהודים, עד שהאורחים הבאים מעיר תהלה פאס ומן עיר תהלה מקנאס יכוונם עליון אמן תמיהים על האיסור הזה שמתרחש אצלינו בעיר הזאת עיר של חכמים [ושל סופרים] ומי ששומע לנו ישכון בטח [3]. ואותה החתונה שלא מתקיים בה האיסור הזה תהיה מוצלחת. ומי שעובר ומניח הנשים לתופף, לא נסדר לו חופה וקדושין ולא לכתוב לו הכתובה. וזו התראה למי שעובר והאל יעזרנו על דבר כבוד שמו אמן כן יהי רצון.

274 ב׳

ברוכים תהיו.

תעלמו די סמענא מן מגידי אמת די פתענית שבעה עשר בתמוז כאדא דנאס די מא סאמוס בשאט בנפש סי חאל מא דרהום וסבחו מן סבאח כא יגיירו אספרא כנהוג, לאיין הותרה הרצועה וסחאל דנסא די מא סאמוס ג״כ וכ״ש לבנאת ודרארי מנאיין ראוו לכבאר פרצו גדר, חתא הומא תבעוהום ולחכמים הי״ו ושיך הי״ו מנאיין פטנו בהאד אסי קאלו יעמלו פנאס התראה עלא תשעה באב, ותערפו יא כותנא די האד סיאמאת גביאים ע״ה רסאווהום עלא לחורבן די ירושלים ושריפת בית קודשינו ותפארתינו, ועלא לגלות די פאס חנא, ומדכורין פזכריה הנביא ע״ה והאדא קלאמו כה אמר ה׳ צום הרביעי וצום החמישי וכו׳ די הומא שבעה עשר בתמוז ותשעה באב, ומנאיין חנא נכונו פורצים גדר פלחוואיז דדין ונפררטו פיהום ב״מ חתתא האל ית׳ יפררט פינא והאד זמן נחדאזו פיה רחמי שמים בזאף באס נקדרו נעיסו עליהא נמסיוו פטריק השי״ת בזאף באס חתא הווא ישוב ירחמנו ויתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניו ובעיני העמים, והאחנא כא נעמלו פיכום התראה באיין די כרז עליה עד וואחד באיין מאסאמס פתשעה באב, כביר אוו סגיר מרא אוו בנת ראה יעטי אדעירא ללבאסא יר״ה וידכל ללחבס ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה וכל אחד על מקומו יבוא בשלם.

בכתב יד הרב **אבא אלבאז** ז״ל

תרגום

ברוכים תהיו.

אנחנו מודיעים לכם ששמענו מפי מגידי אמת על הרבה אנשים שלא התענו בתענית שבעה עשר בתמוז בשאט בנפש [1] בלתי שום מיחוש, ובבקר אכלו סעודת הבקר כשאר הימים, מאחר שהרצועה הותרה [2] אצלם. וגם כמה נשים שלא צמו גם כן וכל שכן הבנות והבנים כשראו את הגדולים פרצו את הגדר הלכו אחריהם והחכמים השם יחיים וישמרם והנגיד השם ישמרהו ויחייהו כשנודע להם על זה הסכימו שיעשו התראה על צום תשעה

2 דהי״ב ל יח. 3 משלי א ג.

1 בבוז ובהקלת כבוד ראה יחזקאל לו ה.

2 הכל הפקר ראה ירושלמי בכורים סד א, ויק״ר כח א.

באב, ועלינו להודיע לכם אחינו (היקרים) שהצומות הללו תקינום הנביאים על חורבן ירושלים ושריפת בית קדשינו ותפארתינו, ועל צרות הגלות [העוברות על ראשינו] ומוזכרין בספר זכריה הנביא עליו השלום[3] וזה לשונו כה אמר ה' צום הרביעי וצום החמישי וכו' שהם צום שבעה עשר בתמוז וצום תשעה באב. וכשאנו פורצים גדר בענייני הדת ומזלזלים בהם בר מינן, גם השם יתברך יזלזל בנו [וינחינו למקרה ופגע] ובתקופה הזאת צריכים אנו לרחמי שמים מרובים שנוכל לחיות [בין הגויים] לכן עלינו ללכת יותר בדרכי השם יתברך ושגם הוא ישוב ירחמנו ויתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניו ובעיני העמים. ולכן אנו מתרים בכם שכל מי שיעיד עליו אפילו עד אחד שלא צם בצום תשעה באב גדול או צעיר, אשה או בת חייב לתת קנס לפחה ירום הודו. ויכנס לבית הטוהר ושומע לנו ישכון בטח ושאנן מפחד רעה וכל אחד על מקומו יבוא בשלם.

274 ג'

ב"ה

ברוכים תהיו, אכותנא תערפו אן ליום חנא נתונים בעת צרה כי באו בנים עד משביר וכח אין ללידה מחמת עצירת גשמים ומא כא נרדוסי באלנא נערפו על מי עשה ה' ככה, וכבר ידוע סאיין קאלו רבותינו אין הגשמים נעצרים אלא בשביל עונותיהם של ישראל ובפרט לעון — די נשים כא יכרזו מגור חתן וכלה אוו סי מול אתפילין, וכא יכרזו מקושטות ותבקע הארץ לקולם ואין אומר השב, וקאלו רבותינו דעינא ולבא תירי סרסורי עבירה ובעוה"ר רפי' [רפאנו] את בבל ולא נרפתה, עמלנא אתקנה בלחרמות ונדויים על כל מרא די תכרז מגור לחתן וכלה. אוו מגור אתפלין. ואפ"ה מחמת לפריצות דייאלהום וחפצים בקלקלה מא תחיירו לא עלא נדויים ולא עלא חרמות, אשע"ך מהיום הזה והלאה ראחנא כא נסחחו די[ך] אתקנה אלווילייא ומחדשים בה בכח תורתינו הקדושה ובכח התנאים האלהיים הרשב"י ורמב"ה זי"ע די יכון עובר עליהא מרא אוו ראזל מלבד די עונשו חרוץ וליטריקיה חוייא דרבנן דלית לה אסוותא עוד זאת יתירה ראחנא אידא כאן עורץ מא נכתבו לו כתובה מא נבארכולו שבע ברכות אוו אידא כאן תפלין מא ידכלו חתא חכם לסעודת מצוה וראה מובדל מעדת ישראל: ווחדא ווכרא עלא סבת האד פריצי בני עמינו די כא ילעבו לקארטא וברחנא עליהום פעם א' ושניה ולא שמעו ולא הטו את אזנם ובאקין פרשע דייאלהום האחנא כא נכונו גוזרים בכח תורתינו הקדושה ובכח התנאים הנז' שמהיום הזה והלאה כל מן די יקבד פידו לקארטא קביר אוו סגיר ראה מובדל מעדת ישראל ולא ימנה בכלל עשרה ודי כאנת ענדו סי מילה פיהום מא נברכוליסי ומא נכתנוליסי בנו אוו די כאן ענדו סי ערץ די בנו אוו דייאלו מא נכתבולו כתובה מא נברכולו שבע ברכות, וכא נחבוכום אנית עלא מדמת אתמיד די מדי שבת בשבתו נחבוכום מא תפרזוסי ידידינו ואו"ע כמה"ר רחמים יוסף אג'ייני מן האד אזמעא לוכרא, תערפו באיין ת"ח ועניים די כא יקבדוה דחוקים מצד יוקר השערים וחסרון הפרנסה עליהא נחבוכום תדאוומה מדש"ב וכיף יכלט עליכום לחכם תעטיווהמולו ומאהוסי כבוד עליכם תעביווה ותזיבוה ווכא בצער מעא די כא יקבדו דיו אזרייא דייאלו די כא יזרי מא נזידולוסי צער ובשכר זאת אלהינו מרחם ירום לרחמכם ווסאגדנא בגשמי רצון ווחלנא שערי הפרנסה ולא יצטרכו עמו בית ישראל כי"ר.

3 ח יט.

תרגום

ברוכים תהיו אחינו הלא תדעו שכעת אנו נמצאים בעת צרה כי באו בנים עד משביר וכח אין ללידה[1] מעצירת גשמים ולא נותנים לב על מי עשה ה' ככה[2], וכבר ידוע מה שאמרו חז"ל[3] אין הגשמים נעצרים אלא בשביל עונותיהם של ישראל, ובפרט עון של הנשים שהולכות אחרי החתן והכלה או בר מצוה והן מקושטות [ומצפצפות] ותבקע הארץ לקולם[4] ואין אומר השב, ואמרו רבותינו עינא וליבא תירי סרסורי עבירה[5] ובעונות הרבים [על דרך הכתוב] רפאנו את בבל ולא נרפאתה[6]. תקננו בחרמות ובנדויים על כל אשה שתלווה החתן והכלה והבר־מצוה ואפילו הכי הן פרוצות וחפצים בקלקלה ולא איכפת להן לא חרמות ולא נדויין. על כן מהיום הזה והלאה, שוב אנחנו מחזיקים את התקנה הראשונה ומחדשים בה בכח תורתינו הקדושה ובכח התנאים האלהיים הרב רבי שמעון בר יוחאי ורבי מאיר בעל הנס זכותם יגן עלינו שכל מי שיעבור על התקנה איש או אשה מלבד שעונשו חמור ולטריקיה חויא דרבנן דלית לה אסוותא[7]. עוד זאת הסכמנו שאם תהיה חתונה לא נכתוב הכתובה ולא לברך שבע ברכות או אם יהיה בר מצוה לא ישתתף בסעודת מצוה שום רב ותלמיד חכם והרי הוא מובדל מעדת ישראל: זאת ועוד אחרת על דבר פריצי בני עמינו שמשחקים בקלפים והתרינו בהם התראה ראשונה ושניה ולא שמעו ולא הטו אזנם והולכים בשרירות לבם הרי אנחנו גוזרים בכח תורתינו הקדושה ובכח התנאים הנזכרים שמהיום הזה והלאה כל מי שיקח בידו הקלפים [לשחק בהם] גדול או צעיר הרי הוא מובדל מעדת ישראל ולא ימנה בכלל עשרה, ואם יהיה אצלו ברית לא נברך הברכות ולא נמול את הבן, או אם תהיה אצלו חתונה של בנו או שלו לא יכתבו לו את הכתובה ולא יברכו לו שבע ברכות.

ומבקשים גם כן עבור התמיד מדי שבת בשבתו אל תרגיזו את ידידינו ואור עינינו כבוד מורינו הרב רבי רחמים יוסף אג'ייני [ואל תטרחוהו בלך ושוב] משבוע אחד לשבוע שאחריו הלא תדעו שהתלמידי חכמים והעניים שנתמכים בו הם דחוקים מיוקר השערים וחסרון הפרנסה לכן מבקשים להתמיד [את התמיד] מדי שבת בשבתו, וכשיופיע החכם לפניכם תמסרוהו בידו. ולא מן הכבוד להטריחו בלך ושוב והוא יהיה בצער עם המקבלים. די לו מה שמתרוצץ על זה, לא נוסף לצערו עוד ובשכר זאת אלקינו מרחם ירום ויפקדינו בגשמי רצון ויפתח לנו שערי פרנסה ולא יצטרכו עמו בית ישראל כן יהי רצון.

274 ד'

ברוכים תהיו תערפו אה כותנא אין האד לבלאד משנים קדמוניום כאנת משובחת על למדון די קדאמנא פהאד לענין דזנות רח"ל לא דלפנויה וכ"ש די אשת איש ופהאד אזמן דייאלנא בעונות נהפכה השיטה ורזענא חנא הומא ערת למדון היינו חרפה לשכינינו כיף וואחד עיר קטנה ואנשים בה מעט יסירו פיהא האד לענייניים מכוערים, זאת ועוד די כתר

1 ישעיה לז ג.
2 דברים כט כג.
3 המקור לזה תענית ז:
4 מלכים א' א מ. ושם כתוב "בקולם".
5 ירושלמי ברכות א ה ושם הלשון תירי סרסורי דחטאה.
6 ירמיה כא ט.
7 ראה למעלה תעודה 101 הערה 10.

מן האד אסי אפילו די ענדו סי עדות עלא סאחבו עלא סי ענין מכוער דזנות מא כא יחבסי יסהד וכא יכון כובש עדותו רח״ל ומחפין זה על זה על דרך שמור לי ואשמור לך ומא כא יערפוסי לעונש די כובש עדותו עד היכן מגיע ובפרט מן הפרט פהאד לענין דזנות די גורמת סחאל דלהזיקים לאיין קאל ארב לאר״י ע״ה באיין מנחית כא תכון אזנות פלמודע כא יכונו נסתמים צינורות השפע מלמעלה רח״ל, זאת ועוד בשביל האד להם דזנות כא תזי מכת הדבר רח״ל.

אשע״ך הא חנא כא נכונו גוזרים בכח תורתינו הקדושה עלא סי חד די ענדו סי עדות עלא סאחבו אחד האיש ואחד האשה נהאר לחד ומא יזיסי יקולהא לב״ד מלבד חטאו מפורש בתורה אם לא יגיד ונשא עונו זאת ועוד כא יכון גורם להאדאך די עמל לעבירה יכון מוסיף על חטאתו פשע לאיין כא יקול פדעת דייאלו באיין ח״ו אין אלהים שופטים בארץ והמכשילה הזאת תחת יד האדאך די דרק לעדות, עליהא נחבוכום תרתאוו עלא רוסכום ועלינא לאיין כולנא ערבנים זה לזה ודי ענדו סי עדות יזי יקולהא לב״ד יאך תכון סי תרופה להאד אדרבא רח״ל ובפרט די קרבו ימי הדין וימי התשובה צריך בנאדם יכון מפשפש במעשיו פכול מא הווא ענין וישוב אל ה׳ וירחמהו ותכון ענדו הרמת ראש בקום למשפט אלהים ביום הגדול והנורא הבא עלינו לשלם ווידי יחב יסמענא ווכון מגיד עדותו עליו תבוא ברכת טוב ונגע לא יקרב באהלו ווידא כמא [כבא] לעדות ודרקהא חטאו ישא האיש ההוא וחנא סי עון מא עלינא לעון לא דצבור ולא דליחיד ראה עליה ואנחנו את נפשינו הצלנו והשומע ישמע והחדל יחדל.

תרגום

ברוכים תהיו, הלא תדעו אחינו, שהעיר הזאת משנים קדמוניות היתה משובחת מהערים שסביבותיה בענין (ההרחקה) מעון הזנות רחמנא ליצלן, זנות של פנויה וכל שכן של אשת איש. ובתקופה זו שלנו נהפכה השיטה כי ירדנו פלאים. ואנחנו הגרועים משאר ערי הסביבה היינו חרפה לשכינינו [1]. איך עיר קטנה ואנשים בה מעט [2] יקרו בה מקרים ועניינים מכוערים. ועוד יותר מזה גם מי שיודע עדות על חבירו על איזה ענין מכוער של זנות, לא רוצה להעיד וכובש את עדותו רחמנא ליצלן, ומחפין זה על זה על דרך שמור לי ואשמור לך, ואינם יודעים עד היכן מגיע עונש מי שכובש העדות. ובפרט מן הפרט בענין הזנות שגורם כמה הזקים. כמו שכתב רבינו האר״י עליו השלום שצנורות השפע מלמעלה נסתמים במקום שיש זנות רחמנא ליצלן. זאת ועוד בשביל צרת העון הזה של הזנות באה מכת הדבר [3] רחמנא ליצלן.

אשר על כן הרי אנחנו גוזרים בכח תורתינו הקדושה על כל מי שיש בידו עדות על חבירו, אחד האיש ואחד האשה, ולא יבוא יום ראשון, להגיד בבית דין מלבד שחטאו מפורש בתורה. אם לא יגיד ונשא עונו [4]. זאת ועוד שהוא גורם לבעל העבירה שימשיך בדרכו הרעה ויוסף על חטאתו פשע [5]. כי [הרשע] חושב בדעתו שחס ושלום אין אלקים שופטים בארץ [6], והמכשילה הזאת תחת יד זה שהסתיר עדותו. לכן אנו מבקשים תחוסו על עצמכם ועלינו, כי כלנו ערבים זה לזה, ומי שיש בידו עדות יבוא ויגיד לבית דין,

1 תהלים עט ד.
2 קהלת ט יד.
3 תנחומא בראשית יב.
4 ויקרא ה א.
5 איוב לד לז.
6 תהלים נח יב.

אולי תהיה תרופה למכה זו רחמנא ליצלן. ובפרט שקרבו ימי הדין וימי התשובה, וכל בן אדם יפשפש במעשיו בכל דרכיו, וישוב אל ה' וירחמהו, ותהיה לו הרמת ראש בקום למשפט אלקים ביום הגדול והנורא הבא עלינו לשלום. ומי ששומע לנו ויבוא ויגיד עדותו עליו תבא ברכת טוב [7] ונגע לא יקרב באהלו [8], ומי שכובש עדותו ומסתירה חטאו ישא האיש ההוא [9]. ואנחנו את נפשינו הצלנו [10] ואין עלינו עון אשר חטא ועון הצבור והיחיד מוטל עליו, והשומע ישמע והחדל יחדל [11].

274 ה'

קהל קדוש ברוכים תהיו תערפו באיין שבת הווא שקול קד למצות דתורה מזמועין, וחנא ליום פהאד לבלאד כא יתעמאל חלול שבת בפרהסייא די לילת שבת מנור מא כא תפות למגרב וכא ידכל שבת כא ימסיוו ללחמאם רזאל ונסא ודראר ובינת רח"ל ה' הטוב יכפר בעד וסי וואחד מא זאת פיה נפש ינהם ראסו אוו מראתו אוו דראר דיאלו ביהא כא נחבוכום באס תחיידו מן האד לעון די הווא חמור פחאל מא קולנא ודי מא חבסי ישמע חנא סי עון מא עלינא ב"מ והשומע ישמע והחדל יחדל ועליכם תבוא ברכת טוב.

תרגום

קהל קדוש ברוכים תהיו עליכם לדעת שהשבת הוא שקול כנגד כל המצות של התורה [1]. ואנחנו כעת בעיר הזאת השבת מתחללת בפרהסייא. יען שבליל שבת אחרי קריאת "למגרב" [קריאה בקול מעל גבי המסגדים בערב סמוך לשקיעת החמה] וכבר נכנס השבת, הולכים לבית המרחץ אנשים ונשים בנים ובנות [כמובן למרחץ שמיוחד לגברים ולמרחץ המיוחד לנשים] רחמנא ליצלן, ה' הטוב יכפר בעד. ולא נמצא מי שהוא יוכיח את עצמו או אשתו ובניו. לכן מבקשים מכם תנזרו מהעון הזה שהוא עון חמור כמו שאמרנו ומי שלא ישמע לאזהרה זו שום עון לא נשאר עלינו בר מינן והשומע ישמע והחדל יחדל [2] ועליכם תבוא ברכת טוב [3].

274 ו'

עם אלהי אברהם [1] ישמרכם האל הלוא תדעו כי בצרה גדולה אנחנו צרת הנפש וצרת הגוף רח"ל ואין לנו על מי לישען כי אם על אבינו שבשמים [2] ועל מצות הצדקה שדוחה גזרות קשות ורעות [3] לכן החלש יאמר גבור אני [4] ויפרש מממונו לצדקה ונתנו איש כופר

7 עד"ה משלי כד כה.
8 עד"ה תהלים צא י.
9 במדבר ט יג.
10 עד"ה יחזקאל ג יט.
11 שם ג כז.

1 שמ"ר כה טז.
2 יחזקאל ג כז.
3 עד"ה משלי כד כה.

1 תהלים מז ז.
2 סוטה מט.
3 המקור ירושלמי תענית ב א.
4 יואל ד יו"ד.

נפשו [5] ונרצה לו לכפר עליו [6] ועל כל אשר לו ונגע לא יקרב באהלו [7] וכמו שאמר שהע"ה כופר נפש איש עושרו [8] ונבקשה מאלהינו על זאת שתעלה לרצון לפניו לכפר על נפשותינו לפני ה' ולבטל מעלינו כל גזרות קשות ורעות המתרגשות ובאות לעולם ולהפיר עצת כל הקמים עלינו לרעה ולא תעשינה ידיהם תושיה...

274 ז'

קהל קדוש ברוכים תהיו כא נעלמוכום באיין סראב די כא יתעמאל פחול המועד הווא איסור גמור פחאל די מביין פשולחן ערוך [1], בלחאק וואחד די כבר סרא ענד סי גוי לעינב וכא יערף אידא יקוללו חתא ידוז לעיד עד יזניהומלו מא יחבס אפילו יסמחלו פטרף דלפלוס, יקדר יעמלו והשם יכפר בעד [2], ודי ענדו סי אופן באס לגוי יקדר יסבר עליה מא יזני לעינב חתא ידוז לעיד וכא יקוללו יזיבהומלו פלוסטאן, אוו יסרי לעינב בקום עשה ראחנא כא נעלמוכום באיין איסור גמור ומא יבאנלוסי באיין ראה כא יעמל מצוה אדרבא ראה בכלל סאיין קאל פלמשנה המבזה את המועדות [3] וסרחוהא חכמים ז"ל [4] הווא וואחד די כא יחקר חול המועד בלמלאכה די כא יעמל פיה וכממל תנא פלמשנה וקאל אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא רח"ל לאיין פחול המועד...

תרגום

קהל קדוש ברוכים תהיו עלינו להודיע לכם אודות היין שאתם עוצרים בחול המועד אסור לכם לעשות זאת כמו שמבואר בשולחן ערוך [1], רק מי שכבר קנה ענבים מגוי ויודע שאם יגיד לו שלא יבצור אותם רק אחרי החג לא ירצה אף אם ימחול לו בקצת כסף. יכול לעשות היין [בחול המועד] והשם הטוב יכפר בעד [2], ומי שיכול ללחוץ על הגוי באיזה אופן שלא יבצור את הענבים רק אחרי החג. ובכל זאת לא איכפת לו ומקבל ענבים אף בחול המועד. או אם קונה הענבים לכתחילה בחול המועד, אנו מודיעים לכם שעשיית היין איסור גמור, ואל יחשוב שהוא עושה מצוה [יין לקידוש וכו'] אדרבא הוא בכלל מה שאמרה המשנה [3] המבזה את המועדות ופירשו חכמים ז"ל [4] על מי שמבזה את חול המועד במה שעושה בו מלאכה ומסיים התנא במשנה אעפ"י שיש בידו תורה ומצות ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב רחמנא ליצלן...

5 שמות ל יב.
6 ויקרא א ד.
7 עד"ה תהלים צא י.
8 משלי יג ח.

1 אורח חיים סי' תקלז סט"ז.
2 דבה"י ב' ל יח.
3 אבות ג יא.
4 פסחים קיח.

ב"ה

התרי"ץ

קול אשר יעבור תחת השב"ט [1] אותותינו אלה בלכתם ילכו [2], הלוך ובכה [3], אל הלקח ארון האלהים [4] חנות מזויינת [5], קרא לחוכמה אחותי [6] ותהי למלך שוכנת [7], הרב המובהק, וגוגה לו ברק [8], הלל בן שחר [9], עמר"ם גבחר, אתי לנחומי [10], אחי ומרחמי, החכם השלם כהה"ר יקותיאל אלבאז ישצ"ו והחכם הותיק כהה"ר יוסף מרדכי אלבאז ישצ"ו בעל הנחמות ינחם [11] אותם שבעא דנחמתא [12], וברכה מעין שב"ע [13] לעילא מן כל ברכתא, אכי"ר.

קול שישנו בלמידה [14], משיב חכמים דלית ליה מוקש"ה [15], וכל הדבר הקשה [16], יצא לחופש"י [17], חיפוש מחיפוש [18], הגם לקבו"ץ [19], פסקי פסקי האירו פסקי"ו תבל [20] וישפר"ו מעשיו ברגה [21], דגחית לעומקא דדינא [22], אלו מציאות שלו [23] פשפש ול"ו מצא [24], והנח"ה למדינו"ת עשה [25], וכל חותמי ברכות שבמקדש [26], עונין אחריו מקודש מקודש [27], שקדשוהו שמים [28], וכי תאוה הוא לעיניים [29].

קול נהי נשמע [30], הכל מעלין את המדומע [31]. רבנן ותלמדיהון מר יבכיון, אן חנה אן פנה יושב בסדר עליון [32], כותלי בית המדרש יוכיחו [33], ארבע צווחות צווחו [34], תורה

1 ויקרא כז לב ושם בכ"ף וכאן בקו"ף והכוונה לקול המנחמים שהוא במקום הכאה וחבטה עיי' שבת עה. רבי יהודה מוסף את השובט.
2 יחזקאל א כא. 3 שמואל ג טז. 4 שם א' ד יט.
5 מצויד בידיעות רבות ותלמודו ערוך בפיו רבי ישמעאל תואר כן ע"י התנא איסי בן יהודה גיטין סז. ורש"י שם. 6 משלי ז ד.
7 מלכים א' א ד והכוונה כאן שהחכמה שוכנת בקרבו.
8 עד"ה חבקוק ג יו"ד.
9 המאיר אור ככוכב הבקר ישעיה יד יב ורש"י שם.
10 כתובות ח ב. 11 שם שם.
12 מלשון הפסיקתא הביאה רבינו הטור או"ח סי' תכ"ח על שבע הפטרות בשבע השבתות שאחרי ט' באב.
13 מברכין האבלים בנחמה מעין שבע הנחמות הללו חוץ מן כל הברכות.
14 יבמות כט: ושם כל שישנו בעשיה וכו' וכאן המליצה על הנפטר ז"ל שהיה קולו בלמידה.
15 שבת מד. רבי שמעון לית ליה מוקצה וכאן הכוונה אין לו שום קושייא בלמודו.
16 שמות יח כו. ובהשאלה על הקושיות. 17 שמות כא ב. ורומז על תירוץ הקושיות.
18 פסחים ז:
19 אסתר ו ח הגם לכבוש והכוונה כאן לקבוץ כעין כולל שלומדים בו הת"ח בקבוצה.
20 תהלים צו ד האירו ברקיו וכאן פסקיו, הפסקים שלו מאירים.
21 שם קז כב שם ויספרו וכאן רמז על יופי מעשיו.
22 ב"ק טל.
23 פרק שני במסכת ב"מ והמליצה שהוא המציא המצאות בחריפות שכלו להשיב פסקים ותשובות.
24 ברכות ה. שם לא באל"ף וכאן לו בוא"ו.
25 אסתר ב יח ור"ל שעשה דרכים לדין ודיינות נוחות ויעילות.
26 ברכות נד. 27 ר"ה כד. 28 שמו"ר טו כד.
29 בראשית ג ו. 30 ירמיה ט יח.
31 שבת קמב על תערובת תרומה בחולין ובהשאלה הכל בוכין ומורידין דמעות.
32 תהלים צא א שם בסתר וכאן בסדר.
33 ב"מ נט: 34 פסחים נז.

מחזרת [35], אמריה ממררת, אנן מהכא מתנינן מסכת קינים [36], איך או״ר בא פרח [37] עודנו באב״ו [38], שקראו רבו, מקר״א זה יורד ונוקב [39] בחדרי חדרים, וצ״ר בצירי״ם [40], פרק העור והבשר [41] עלו בו עצבי״ם [42], אינו אלא שרף [43] דאכלי עצב״י לחם העצבים [44].

קול הקריה הומה [45], ורבת המהומה [46], וכל העם אשר בשער [47] אחזו צע״ר [48], ויגדל הכאב כאש תבער יער [49], קורעין ולא מתאחין [50], משנגנ״ז אב [51] בחוכמה, וקרעים הלביש [52] לבות בני אדם ל״ו הכל בקריעה [53], וי חסרא ארעא [54] וספדה הארץ משפחות משפחות [55], לשון הממהרת לדבר צחות, מק״ף שופ״ר [56], איכה לוחכת עפר [57].

קול האות האחרון [58] אין לנו אלא להצדיק דינו יתברך [59] צדיק וישר הוא, ומטובה הצפונה לצדיקים [60] כבוד והדר יעטרהו [61], ומנחל עדניו ישקהו [62], ולבנים בניו יריק תנחומין של אב״ל כבד זה [63] ושפע טובה וברכה להם ישפיע, שנים יארכו כדי שבעה השביע השבי״ע [64].

נאם כותבים בצוק״ה וחותמים במר״ה [65] בהאי שתא דטבת ארמלתא [66] דהאי שתא ותן שכר טוב לכל הבוטחים לפר״ק.

ע״ה מוכה אלקים ומעונה ידידיה מונסוניגו יס״ט **מתתיה סירירו סי״ט**
שלמה אליהו אבן צור סליט״א **שאול אבן דנאן** יס״ט
אי״ש צ״ר וסופ״ד [67] **אבנר ישראל הצרפתי** סיט״א יש״ץ נר״ו

35 ב״מ פה.
36 שם אחת המסכתות וכאן רומז על מספד ובכי.
37 ביצה כא. ״עורבא פרח״ והרמז כאן אור במקום עור, האור שזרח פרח ולעומת שבא כן הלך.
38 איוב ח יב.
39 סנהדרין צז: הצער על מה שקראו רבו. יורד ונוקב בחדרי הלב.
40 משלי כה כ ושם בשי״ן מלשון שירה מציר מהכאבים.
41 במסכת חולין והרמז על כל פרקי הגוף.
42 מגילה כח: בתי כנסיות מניחין אותן ועולין בהם עשבים והכוונה כאן על אבילות ועצבות.
43 כריתות ו. 44 תהלים קכז ו. 45 מלכים א׳ א מה.
46 יחזקאל כב ה. 47 רות יד יא. 48 איוב יח ב.
49 תהלים פט מו. 50 מ״ק כו.
51 תענית כט. שם על חדש אב והרמז משנטמן אב בחכמה וגדול בתורה.
52 משלי כג כא.
53 תענית יד: לא באל״ף וכאן בוא״ו ור״ל עליו הכל קורעין.
54 מגילה כח ב. 55 זכריה יב יב.
56 שמות הטעמים והמליצה שלשונו צח וחן וסביב לו היופי.
57 מיכה ז יז ובקינה ״אלה אזכרה״ לט״ב.
58 שמות ד ח.
59 תו״כ שמיני יו״ד וילקוט שמיני תקכ״ה. 60 ירושלמי ע״ז ג א.
61 תהלים ח ו. 62 שם לו ט. 63 בראשית נון יא.
64 שמות יג יט. לשון שבועה והכוונה כאן לשביעה שתיה ורויה.
65 ב״ב מ: תיתבו בשוקא ובבריתא שלא תהיה מתנתא טמירתא (מכוסה) וצריך לכתוב ולחתום אותה בשווקים בפרהסיא וכאן המליצה כותבים בצער וחותמים במרירות.
66 שנה אלמנה.
67 אי״ש ר״ת אבנר ישראל צר־פתי, וסופד באסתר ז ו איש צר ואויב וכאן וסופד בין המספדים.

התרי״ז

נחמת שדי ממרומים, תחול על ראש העגומים, אל נחמו״ת ינחם אתכם, ברוך מנחם אבילים [1].

לשלם קוינו ואין טוב לעת מרפא והנה בעתה [2], אל שמועה רעה כי באה ונהייתה, כי פקד ה׳ את עמו [3] ויפקוד ה׳ איש על העדה, משונה פקידה זו חסורי מחסירא [4] אית בה פסידא, לן יאות עשות מספד וקינים לספוד ולבכות לצרה ותרדנה עינינו דמעה [5], כי נלקח ארון האלד׳ים [6] עמרם נבחר נקי כצמר צחר [7], כבן שחר [8] אין כמוהו בארץ [9]

יום צרה ותוכחה ונאצה [10], כי באה עד משבר [11] העיר שיאמרו כלילת יופי [12] האבן הראשה [13], היא היתה אם כל חי [14] שמה ישבו כסאות למשפט [15] האלד׳ים האדירים [16] מקדם קדמתא, ועתה בעונות הרבים הושתה בתה [17], כבה מאורה, וירד הדרה, נאסף וסף הצדיק [18], יפה נוף משוש כל הארץ [19]

יום לשנה [20] ראוי לקבוע בכיה לדורות [21] לכל בני גולה, ונהי ומספד וקול יללה, ובפרט ליושבי עיר ההוללה, אשר בעונות הרבים בהעדרו ממנה כמעט נעשית כמצולה [22], אוי נא לה כי אבד כלי חמדתה [23], ומורה הוראתה, אבד חסיד מן הארץ [24]

יום עברה היום ההוא [25] כי נפל שר וגדול [26], מעוז ומגדול, בישראל גדול שמו [27], טעמו ונימוקו עמו, אין כמוהו מורה לשפוט שלם בין איש ובין אחיו ובין גרו [28], הן בעונותינו נאסף וסף הצדיק אופן אחד בארץ [29]

יום ידרושון [30], תלמידיו ובני ישיבתו אשר תורה מפיו יבקשון, כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשון [31], וקרא זה אל זה ואמר [32] בקול מר ומגינה, הי תורה דעלן מגנא [33], נפל כליל רישנא [34], כי לקח אותו אלד׳ים [35] לתת לו מקום בראש הקרואים, עם מלכים ויועצי ארץ [36]

יום ליום יביע אומר [37] אין לנו כ״א להצדיק דינו יתברך [38] רב פעולות, כי אל דעות ה׳

1 כתובות ח:
2 ירמיה ח טו.
3 רות א ו.
4 ברכות טו:
5 ירמיה ט יח.
6 שמואל א׳ א יא.
7 יחזקאל כו יב.
8 ישעיה יד יג.
9 איוב א ח.
10 מלכים ב׳ יט ג.
11 עד״ה מלכים ב׳ יט ג.
12 איכה ב טו.
13 זכריה ד ו.
14 בראשית ג כ.
15 תהלים קכב ה.
16 שמואל ד ח.
17 עד״ה ישעיה ה ו.
18 עד״ה ישעיה כז א.
19 תהלים מח ג.
20 במדבר יד לד.
21 תענית כט.
22 ברכות ט:
23 מו״ק כה:
24 מיכה ז ב.
25 צפניה א טו.
26 שמואל ב׳ ג לח.
27 תהלים עו א.
28 דברים א טז.
29 יחזקאל א טו.
30 ישעיה נח ב.
31 שם סב ו.
32 שם ו ג.
33 ברכות לא.
34 נפל השליט פסחים קי.
35 בראשית ה כד.
36 איוב ג יד.
37 תהלים יט ג.
38 ילקוט שמיני תקכ״ה.

ולו נתכנו עלילות[39], ואיש אשר המלך חפץ ביקרו[40] איידי דחביב ליה אקדימיה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו[41], להורישו ולהנחילו נחלת שדי ממרומים[42] שם יקצור אשר זרע יקבל עקב רב שכר פעולה, יחזה את האלד"ים ונחל עדניו ישוקה[43] וילך בכח האכילה[44], אל המנוחה ואל הנחלה[45], ישית לראשו עטרת פז[46] הוד והדר ישוה עליו[47] מן הרמתים[48], וימצא אשר גנז מקום שאין היד שולטת ויקרא שם המקום ההוא מחנים[49], והתברכו בו כל גויי הארץ[50] בלב שלם שפכנו שיחה לפני צור שוכן מעונה, בקול תפילה ותחינה, יאיר פניו[51] ויפנה בחן בחסד וברחמים, לכם ולכל בני המשפחה הנאהבים והנעימים[52], ישים לכם פאר תחת אפר[53], תבלו בטוב ימיכם[54] ואין טוב אלא תורה, ונפש הצדיק רוחו ונשמתו תהיינה צרורות בחצר בית הד"ן מקום הקדש פנימה, במנוחות שאננות ובמשכנות מבטחים, עם נפשות חסידיו אברהם יצחק ויעקב ומשה בן ע מ ר ם, כ"ד נאמני אהבתכם החותמים בידים רפות בחדש טבת משנת אמרו צדיק כי ט ו ב[55] לפרט המאה השביעית מהאלף הששי ורב השלם.

אברהם עמאר ס"ט **שמואל עמאר** ס"ט

277

פ א ס יע"א ט ו"ב אדר ב' ע ט ר "ת ש' לפ"ק.

ידידים יקרים, מפז נבחרים, אחי ורעי המה הגבורים, חבירי הועד אשר בעי"ת צפרו יע"א, ובראשם ידידינו הרב' כמוהרש"א הי"ו, אתה ה' תשמרם, וכצנה רצון תעטרם, ויתענגו על רב שלם, אכי"ר.

צ פ ר ו יע"א

אחדש"ו מאה"ר ורו"ש לכל האהובים בכלל העי"א, מן גיר קבול עז בראתכום ב"ב כא נעלמוכום די זא לענדי ידידינו כמוהר"ר ישמ"ח הי"ו, וסדר קדאמי שאלות די ענדכום פלענין דלקומיטי, וראני זאובתו על כל פרט מן גיר פלענין דלאפוטרופוסים די הווא נוגע בדבר נחדאז נג'אובכום בכתב ונקוללכום די האד לחוואייז מאהומאסי פדאביד דלקומיטי כלל, למטרה דלקומיטי הייא דוקא פלענייניים דלהקדשות דלבלאד ותו לא מידי, וחנא פי פאס, עמלנא גיר תקנה הוראת שעה מן סבא די רינא סי יתומים כא ינדררו פליזאייר די כאנו יקבדו לאפוט' הון עתק כידוע, אממא לקומיטי מא ענדו מדכל פהאד לחוואייז, ג"כ נעלמוכום די ראני הדרת מעא ידידינו הרב הנז' הי"ו באס יכון מזהיר לידידינו הרב

39 שמואל א' ב ג.
40 אסתר ו ז.
41 תהלים כז ד.
42 איוב לא ב.
43 עד"ה תהלים לו ט.
44 מלכים א' יט ט.
45 דברים יב ט.
46 תהלים כא ד.
47 שם ושם ו.
48 שמואל א' א א. שם מקום ובהשאלה, ממרום.
49 בראשית לב ג.
50 שם יח ח.
51 תהלים סז ב.
52 שמואל ב' א כג.
53 ישעיה סא ג.
54 איוב כא ג.
55 ישעיה ג י.

כמוהרש״א הנז׳ הי״ו באס מא יעאוודס ב״ב יכתב סי שטר, ראה מא יוצלו מן דאך סי גיר דראר ב״מ, וג״כ ראני קולתלו, ילומו משמי עלא סי פאלטאת די כרזו מן יידו, והווא יערף לראסו, ולרו״מ החיים השלם אכי״ר.

הצב״י וידאל הצרפתי הי״ו כי״ר

האמת יורה דרכו שעסק האפוטרופסות אינו נכלל במטרת האלק״ומיטי ולראיה ח״פ

מתתיה סיריו י״ץ מו״ן ע״ה **אהרן בוטבול הי״ו, כי״ר**

תרגום

אחרי דרישת שלומכם וטובתכם מאהבה רבה ורוב שלום לכל האהובים בכלל ה׳ עליהם יחיו אמן. מבלי לקבל מכתבכם הרינו להודיעכם שבא לפני ידידינו כבוד מורינו הרב רבי ישועה שמעון חיים ה׳ יחייהו וישמרהו. וסדר לפני השאלות שיש לכם בענין הועד. ואני כבר השבתיו על כל פרט, מלבד ענין האפוטרופוסים שהוא נוגע בדבר. ראיתי שצריך להשיב בכתב ולהגיד לכם שהענינים הללו לא מוזכרים בחוק של ועד הקומיטי כלל, מטרת הועד היא דוקא בענייני ההקדשות של הקהלה ותו לא מידי. ואנחנו בעיר פאס תקנו תקנה רק כהוראת שעה יען שראינו איזה יתומים שנזוקים מהמשכורת הגבוהה שנוטלים האפוטרופוסים שהיא הון עתק. והעיקר שהועד אין לו שום עסק בזה.

גם כן ראינו להודיע לכם שכבר דברתי עם ידידינו הרב הנזכר ה׳ יחייהו וישמרהו שיזהיר לידידינו הרב כבוד מורינו הרב שלום אזולאי הנזכר ה׳ יחייהו וישמרהו שלא יוסיף עוד לכתוב איזה שטר, כי אם ימשיך בזה יגרום היזק לעצמו בר מינן. וגם כן הגדתי לו שיגיש לו תלונה משמי על איזה עבירות על חק שיצאו מתחת ידו, והוא ידע לעצמו, ולרום מעלתכם החיים והשלום אמן כן יהי רצון.

הצעיר בישראל וידאל הצרפתי ה׳ יחייהו וישמרהו כן יהי רצון

278

פאס יע״א 16 אד״ר 679.

רב אחאי ורב רחומאי, כוליה גופאי, הרב המופלא, גודלו וטובו מלא, כקש״ת כמוהר״ר ישמ״ח עובדיה הי״ו.

צ פ ר ו יע״א

לשלם אין קץ. תעלם די ליום זאנא לק׳אדן די זילינאר ליוטי יר״ה די יוצלך דאכל האדי נסכא מנגו בלערבייא, כיף יתמסאוי סופרים די פאס ומקנאס וצפרו יע״א וכולסי יכון עלא יידדי דהיינו יאנא נזרבהום בכתב ובע״פ דהיינו כל א׳ יכתב 3 דלכתבות וואערין פחאל משכונה ומתנת שכיב מרע ומכר בלהטבה וכו׳ וזאייד נסקסיה פדינים דלעדות ודשטרות ויכון בקי בהם עאד נעטיה לק׳אדן יכון סופר, והאד אסי כוללו נחדאז נסממיהום אע״ה פי 10 אבריל למאזי ופי 15 אבריל או 17 יכונו הינא ונזרבהום, ביהא אידא נתין גראדך תסכן הינא פי פאס ותכדם סופר ראך נכתארך נתין לוולי ווילא גראדך תבקא פצפרו ראך תכון נתין סופר למכייר, ביהא עלמנא בכרי לדעת מה יעשה ישראל, והאד אסי כוללו הוא ביני וביניך סוד נכמס, ונתין נחבך תתעדב תסרדלי באר היטב ואחד ליסטא דתזריבאת די פאס נסקסיהום בכתב ובע״פ כול האזא תכון מנאיין למקור דייאלהא באס נזיד נקאדדהא מעא די מרססי אע״ה מן נחלת שבעה עט סופר וכו׳ פעמוני זהב וכו׳ וכו׳ באס יכון סדורים לפני

חית יכונו לחקקאם גאלסין מעאי, וחית תקרא האד נסכ׳א דלערבייא תקדר תוריהא לידידינו הרה״ג מוהר״ר שלם אזולאי הי״ו באס יכון ירד באלו במקומו פסופרים ומא תביינלוסי חתא סי ענין די כתבתלך, ובפרט לענין די כבודך. נחבך תחרס פ׳די כתבתלך באס נכון מכ׳בר יפה שעה א׳ קודם ועמך הס״ר כנפשך שבעך וכנפש נאמן אהבתך ושמ״ח בתורתך תורת חיים.

והוא הצב״י וידאל הצרפתי הי״ו כי״ר

תרגום

לשלם אין קץ. הריני להודיע לך שהיום הגיע לידי מאמר של הנציב העליון גינירל ליוטי ירום הודו. רצוף בזה העתק ממנו בערבית, ובו תקנון שעל פיו יתנהגו הסופרים של הערים פאס מקנאס וצפרו יעזרם־אל, והכל יהיה על ידי. דהיינו שהסופרים יבחנו אצלי בכתב ובעל פה וכל אחד יכתוב שלש שטרות מהמסובכים ביותר לדוגמה שטר משכונה, מתנת שכיב מרע, ומכר בהטבה ועוד. וכל סופר יהיה נשאל בהלכות הנוגעות לעדות ולשטרות ויהיה בקי בהם. ואח״ך יתמנה על ידי להיות סופר, והמנויים הללו יהיו על ידי בתאריך 10 לאפריל הבא ובחמשה עשר אפריל או שבעה עשר יהיו כל הסופרים כאן לבחינה. לכן אם ברצונך לדור בעיר פאס ותהיה סופר אני אתמוך בך אתה הראשון. ואם ברצונך לישאר בעירך עיר צפרו אתה תהיה הסופר המובחר. לכן עליך להודיע לי בכדי לדעת מה עלי לעשות, והכל ביני ובינך סוד נכמס. ואני מבקשך להטריח את עצמך ותשלח לי באר היטב רשימה של בחינות בהלכה ושאלות שאשאל את הסופרים בכתב ובעל פה וכל שאלה יבוא בצדה המקור מספרי הפוסקים [1]. ואשוה את רשימתך עם מה שהעתקתי מספר נחלת שבעה. וספר עט סופר וכו׳ פעמוני זהב וכו׳ וכו׳ ויהיו סדורים לפני יען שבשעת הבחינה יהיו נוכחים אנשי הממשל, ואחרי שתעבור על העתק התקנון הרצוף בזה תוכל להראותו לידידינו הרב הגדול מורינו הרב רבי שלם אזולאי ה׳ יחייהו וישמרהו ובזה יתן תשומת לבו לסופרים שבעיר. ולא להגיד לו משום דבר שכתבתי לך [לעיל] ובפרט הענין של כבודך. ואבקשך להזדרז במה שבקשתי ממך שעל ידי כן תהיה לי ידיעה מבוררת [בבחינות הללו] יפה שעה אחת קודם ועמך הסליחה רבה כנפשך שבעך וכנפש נאמן אהבתך ושמח בתורתך תורת חיים.

והוא הצעיר בישראל וידאל הצרפתי ה׳ יחייהו וישמרהו כן יהי רצון

279

ארבעה עשר לניסן.

... החכם השלם הה״ר דוד אבן חמו י״ץ.

... באתי להקביל פניך בשורותים אלו ולהודיע ... לכת״ר איך באה לידי כתב כת״ר יום ר״ח ניסן וששתי בה רבות שכת״ר במצב הבריאות ש״ל אך ראיתי שכת״ר סמך על

1 ראה בספר ישמ״ח לבב בחושן משפט סי׳ כב ושם נדפסה הרשימה שסדר מוא״ב ז״ל לבחינות הללו וקרא לה בשם מסכת סופרים. ושמעתי מפיו ז״ל שכשהגיע תורו לבחינה הנז׳ עמד הרב הצרפתי ז״ל במלוא קומתו ופנה לאנשי הממשל ואמר להם שאין אנו כדאים לבחון את הרב הזה והוא בחכמתו הגדולה ראוי והגון לבחון אותנו. אך מפני הפורמליות של החוק נשאל אותו שאלות אחדות.

יוסף שאינו צדיק בדבריו, אם על השכר אמר לי שנפל הבית על הבית שהיה בו צמוקים השרויים במים ואם על המעות אמר לי שלעת כזאת לא נתנו לו הבעל הבית מאומה ועדין הוא אומר אם יגבה מהם ישלם לכת"ר על ת' או ת"ק, מרדכי ן' חמו אמר לי שעשה קצת שותפות עם הר' אפרים כהן י"ץ וחזר ונמלך ותבע ממנו מה שנתן לו והרבה ענייגים ספר לי עליו ומן השמים ירחמו, ומיום ר"ח ניסן שבאה לידי כתב כת"ר לא היה לי בעונותי הרבים שעת הכושר שמיום ד' למחר"ת ר"ח ניסן הגז' התחילו לגבות הכסף גולגלתא וחייבו לי ליתן ר' ג' בחיי כת"ר אם היה לי אפילו אוקייא אחת אלא הכל בהלואה ואין חונן ואין מרחם על מי לנו להשען וכו' ולכן ובכן יודעני כת"ר מה נעשה בדינך שיצא לאור ב"ה ואשר אני אחזה לי בא תבא לכאן אולי יתן לכת"ר יוסף הגז' מאומה בידך אולי תוכל להנצל מכף הנושים לפי שעה — והליכתי לשם תהיה ב"ה אחר ר"ח אייר אם יגזור ה' בחיים — כל אנשי הבית דורשים שלום כת"ר וגם אנשי ביתו כה דברי אהובך.

יצחק רותי

280

פאס יע"א ח' תמוז תרפ"ב

ידידינו ואו"ע הרה"ג הדו"מ כמוהר"ר אבא אלבאז הי"ו

צפרו יע"א

אחרי שים שלום טובה.

זית נעלמך עלא לסאן ראב"ד המלך שלמה ה' יאריך ימים על ממלכתו אכי"ר תערף אלי צ'אהיר דתרסייאת דטריבונאל ראבביניך ודדיליגי הווא כא נחתאזו נתבעוה ומא נסיבוסי נפאלטו עליה, ביהא כא נזי נכבברך בלחוואייז די באס תמסא נתי באס תכון עלא באל.

א'. מא תקדר תסארע גיר ענייני אשות [אישות] ר"ל סגולאת די בין ראזל ומראתו מדארבאת וכו' וזוואז וטלאק ומורדת וכיוצא, וענייני הירושה וענייני אפוטרופוס עם היתומים וכו' וענייגים דסופרים.

ב'. אפילו לענייגים הגז' די תסארע הווא דוקא אידא דאעי ולמדעי תראדאוו עליך תחכם עליהום מרצונם יחד, ווידא סי וואחד מן תובע ונתבע מא קבלסי תחכם עליה מא תקדרסי תכון מכריחו באס תחכם עליה מן גיר תקולהום יזיוו לאעדנא לטריבונאל ידאעאוו, ווידא קבלו יתסארעו ענדך תזמם דעווא דייאלהום וכיף חכמת עליהום ובתאריך פאס תסארעו ענדך, ג"כ כול שטר תחתאז תעמללו לקיום חתימות בלחתימה דייאלך, ופי כול תאלי סהר לאזם עליך מן גיר תעטיל תקרא מליח שטוראת די יכתבו סופרים פסהר כללו ותרדהום על לגלטאת די תסיב ואחר תגזל פתאלי סהר באיין שטוראת עשויים על נכון ותחתם בלחתימה דייאלך, והאדסי מא יכונסי יתזרף כלל, וחין תכון תחב תסיפדלנא לטריבונאל סי ברא סיפדהא ע"י לבירו דייאלכום יסיפדהא לבירו דייאלנא והווא ידפעהאלנא, ונחבבוך מא תדאווזסי עלא האד לחוקים באס מא יוקעלכסי להיזק, לאיין כא תערף לפאלטאת מעא למכזן וואערא תרבייא דייאלהום, ג"כ נעלמוך על זרא די מראת ן' יעיס בנת יוסף אסודרי חתא סי סגל מא ענדך מא תסארע פיהא ולפלוס יבקאוו מתקפין ענד ר' שמעון חיים ונתי פתס סי וואחד די ראוי יכון אפוטרופ' וסממיהולנא נעמלולו למנוי ונהאר נפדיוו

עלא ידנא לחלוקה דלאלמנה וכו' די ראי כבר דכ'כ'לת דעווא דייאלהא לענדנא לאיין דעווא די כבר דכל לענדנא מא בקאלך מדכל פיהא ו"ש.

ע"ה **שמואל מלכא** הי"ו

תרגום

אחרי שים שלום טובה.

באתי להודיע משם ראש אב בית דין המלך שלמה ה' יאריך ימים על ממלכתו אמן כן יהי רצון. תדע לך שחוק סדור בתי הדין הרבניים של שלש, ושל בית דין יחיד צריך לעקוב אחריו ולא לעבור על שום פרט ממנו. לכן רציתי להודיעך בפרטים שתשמור עליהם בתשומת לב.

א'. לא תוכל לדון רק ענייני אישות רצוני לומר הדברים שבין איש לאשתו מריבות וכו' נישואין וגרושין ומורדת וכיוצא. כמו כן הירושות וענייני אפוטרופוס עם היתומים וכו' וענייניים של הסופרים.

ב'. אף העניינים הנזכרים שתוכל לדון בהם, דוקא אם התובע והנתבע קבלו אותך לדון ביניהם מרצונם, ואם אחד מהם לא רצה להתדיין לפניך, אל לך להכריחו ולדון אותו רק להגיד להם שמוכרחים לפנות לבית דין של שלש לדון ביניהם. ואם קבלו עליהם להתדיין לפניך [כאמור] תפנקס את תביעותיהם ופסק דין והתאריך מתי עמדו לדין לפניך.

גם כן כל שטר שיוצא מתחת יד הסופרים אתה תקיים את חתימת הסופרים שחתמו עליו, ותחתום בחתימתך על הקיום. ובכל סוף חדש צריך אתה לעבור על כל השטרות שיכתבו הסופרים בכל אותו חדש ותודיע להם על הטעויות שתמצא, ואחרי כן תכתוב בפנקסי הסופרים בסוף כל חדש שהשטרות עשויים על נכון ותחתום בחתימתך, וכל זה יהיה בדייקנות ומבלי רשלנות. וכשתרצה לשלוח לנו איזה מכתב תשלחנו ע"י משרד הממשל של קצין המחוז ועל ידו יגיע לידינו. ומבקשים ממך שלא לעבור על החוקים הנזכרים ולא יגיע לך שום היזק, כי עליך לדעת כי העונש הוא גדול על מי שעובר על החוק.

גם כן הרינו להודיע לך על עסק אשת בן יעיש בת יוסף אסודרי, אין לך מה לדון בו והכסף ישאר מעוקל אצל רבי שמעון חיים, ותחפש אחרי מי שיהיה ראוי להיות אפוטרופוס תודיע לנו את שמו ואנחנו נתן בידו מינוי, ונגמור על ידינו את סדר החלוקה של האלמנה וכו' שהיא כבר הגישה את התביעה לפנינו בבית הדין והתביעה שכבר הוגשה לפני בית הדין שלנו לא ישאר לך בה שום עסק. ואתה שלום.

עבד השם **שמואל מלכא** ה' ישמרהו ויחייהו

281

ברוכים תהיו.

תערפו די שבת הווא עמוד הימני דדת ישראל הקדוש והטהור, ולחדייאן דשבת די נחדיוו הווא די כא ידררק עלינא מכל צרה וצוקה, וליום אנאס פרצו גדר, חתא פשבת יסריוו פיה וויטלקו פיה פחאל די כא יעמלו פלחול וליהוד כלהום כא יערפו לעון די חלול שבת קדדאס נהווא, עליהא איש את אחיו יעזורו וויחדאזו ינהמו לדי יעמל סי חאזא די חלול שבת פחאל די ווצאתנא תורה הוכח תוכיח את עמיתך, וקאלו חכמים עלאס תנא לפסוק הוכיח תוכיח, באיין יבקא יוועדו חתא האדאך די לימן יוועד ידעילו אוו ידרבו עאד פטור

מן תוכחת, ודאבא האחנא כא נעמלו פיכום התראה די כרז עליה סי עד באיין טלק זריעא וו סראהא וו די באעהאלו פשבת, וו סרא סוקאר ענד לגויים, וו די זאב סי בראד דאתאי ענד לגויים וו די סרא וו טלק סי דלאחא בררא מן די לעון דחלול שבת תלוי בראשו ובזרעו אחריו והבדילו ה׳ לרעה מכל שבטי ישראל, וכל ישראל נקיים, מנאיין יזיוונא לעדים עלא האד לחוואייז ראחנא נווקפ״ו עליה ידכ׳ל ללחבס וויעטי לכ׳טייא לכבירא, ושומע לנו ישכן בטח ושאנן מפחד רעה אכי״ר.

תרגום

ברוכים תהיו.

עליכם לדעת שהשבת הוא עמוד הימני של דת ישראל הקדוש והטהור, ושמירת השבת שנשמור הוא יגין עלינו מכל צרה וצוקה. וכעת האנשים פרצו גדר, וגם ביום השבת קונים ומביאים בהקפה כמו שעושים בחול, וכל היהודים יודעים חומר העון של חילול שבת. על כן איש את אחיו יעזורו [1], וכל אחד יוכח חבירו שמחלל את השבת כמו שהתורה מצוה עלינו הוכיח תוכיח [2], ואמרו חכמים [3] למה כפל הפסוק הוכיח תוכיח שיוכיח ויוסיף להוכיח עד שהלה שמוכיח יקום עליו יקללנו ויכנו ואז יהיה פטור מהתוכחת.

והרי אנחנו מתרים בכם שכל מי שיצא עליו עד שיעיד עליו שקנה או שלקח בהקפה זרעונים, או מי שמכרם בשבת, או קנה סוקר מהגויים, או מי שהביא קומקום תה מגוי, או קנה בכסף או בהקפה איזה אבטיח, מלבד שעון חלול שבת תלוי בראשו ובזרעו אחריו והבדלו ה׳ לרעה מכל שבטי ישראל [4], וכל ישראל נקיים. אם יבואו לפנינו עדים על כל זה נעמוד בכל האמצעים שברשותינו שיכנס לבית הסוהר ולשלם קנס גדול. ושומע לנו ישכן בטח ושאנן מפחד רעה [5] אמן כן יהי רצון.

282

ע״ג המכתב:

ב״ה עץ עושה פרי אדוני מורי חמי הח׳ השלם כהה״ר שלמה אביטבול נר״ו יאיר כשמש בצאתו וכירח בגבורתו עיר תמזאזית הלבי״א חמ״ה ופגי״ן אמג״ר נח״ש דרגמ״ה.

בע״ה

התקמ״א

בסדר וה׳ נתן את חן [1] בשנת כי אליך א ת פ ל ל [2] יום ד׳.

ידיד ה׳ וחריד על דברו, המחזיק ידי לומדים, ומרחם על עניים ואביונים, כתר העטרה על ראשי, אדוני מורי חמי נר״ו לא יכבה גדולתו לעד תרבה כי״ר וצור ישראל יהיה לאדון למגן וצנה ויצליחו מכל צרה וצוקה וישמרהו וימלטהו.

אחר קמתי מכרוע על ברכי וכפי פרושות השמים יחזירך אל ביתך שלו שקט ושאנן בשמחה ובטוב לבב ועל במות ההצלחה יעמידך ורווח והצלה מרובה ישבעך ותהיה רק מעלה מעלה כי״ר.

1 ישעיה מא ו. 2 ויקרא יט יז.
3 ערכין טז: 4 דברים כט כ. 5 משלי א לג.

סיבת אותיות אלה בקרבך קדוש בג׳ לשונות של תפלה בנא ותחינה ובקשה לשאול מחילה וסליחה וכפרה מאת האדון כי חששתי באולי חטאתי לפני האדון באיזה דבר שלא עשיתי כהוגן או בדבר של דרך ארץ ומורא של אדון כמורא שמים ועוד דקדקתי בחשבוני, ומצאתי כי חטאתי באכילת לשוני באיזה פעם שאכלתי ונטלתי מה שלא ברשות האדון מחמת שאני כבן בית ואיני מדקדק ואעפ״י שיודע אני שאין צורך לשאול מחילה מהאדון כי עמך הסליחה אעפ״כ השבוע הזה עבדיך בתענית ו׳ ימים והתפלל על עבדיך שתקובל ברצון תשובתו ולא נודע הדבר לבית האדון כי הסתר מעשה תשובה גדול מאד ולא די אלא שהיום שיש לי אסדודין [3] כל היום בטלית ותפלין איני יוצא אפי׳ לתפי׳ מנחה וע״כ כשדקדקתי בחשבוני ומצאתי ע״כ באתי בכפיפת קומה ובנמיכת רוח בקידה בהשתחויה ביד כחושה [4] לשאול מהאדון מחילה וסליחה וכפרה גמורה שרירא וקיימא, ועוד באתי לבקש מהאדון לשלוח אגרת של פיוסי״ן להגבירה אדונתי חמותי לבקש עמי ממנה מחילה כי אעפ״י שיודע אני שלא דברתי דבר שלא כהוגן אדרבא נראה לי שהייתי אומר דברים של הנאה ולא ח״ו של צער אבל מחמת שנראה לה היא שהוא צער צריך אני לשאול מחילה ממנה אעפ״י שאיני צריך בשביל דבריה שאמרה שאני מושל בה וכי יעלה על בן דעת שהעבד מושל בגבירת שהיא מאכילתו וכו׳ וא״כ אני צריך מחילה לדעתה, ולדעתה הנני מקבל עלי לפניך שלא אדבר שום דבר כלל וכלל קבלה גמורה ולכן בבקשה שתשיביני על זאת האגרת על גבה ולא בנייר אחר ולמען הי״ת תודעני באיזה ספר ראה האדון שיום א׳ שאחר ההפסקה עולה כנגד כל ההפסקה ואם מותר לאכול בליל א׳ שאחר ההפסקה סעודה ד׳ או בתוך הלילה מחמת שהוא בעל ההפסקה ותאב ומעיו חולים או לא, לא יאכל דוקא כי אם סעודה ד׳, ותשובת האדון על גבי זה מהרה תצמח כי עבדיך מיחל מצפה לראות גלילי אצבעותיך הנעימים כי בראותי אותם כראות פניך הקדושים והטהורים ואין להאריך כי אם בשלום האדון שירבה ושיפרוץ לרוב כי״ר נאם א׳פר כירה [5] ה׳צעיר הוא דל ר׳זה נ׳בזה מר ונאנח חלבו ודמו ירצה לקרבן אשה על אדונו.

ע״ה ועבדך אהרן בכהה״ר יהושע זלה״ה בן זכרי סי״ט

283

התקמ״א

ע ״ ג ה מ כ ת ב :

בע״ה

אל מול פני המנורה הטהורה זכה וברה כזוהרא דרקיעא מנהירא,
הוא ניהו החכם השלם הדיין המצויין הרב המובהק כמוה״ר
שאול ישועה אביטבול נרו יאיר ויזהיר כי״ר
הלבי״א ופג״ין אמג״ר
ולזר יהי דן נח״ש דרגמ״ה קרוב״ץ פציחות״ם
רושבו״ש

1 שמות יב לו. 2 תהלים ה ג.
3 בית המדרש. 4 דלה ורזה. 5 ביצה ב.

בס׳ ואת אהרן כן עשו [1]
בשנת אתו א ש מ ר לדבר [2]

למאן דכשבילי דמתא, מנהרא ליה שמעתתא[3], אבי אבי[4] רכבי ופרשי אדוני ועטרת ראשי, הרב המופלג רב תנא הוא ופליג[5] ים החכמה לגזרים, המאיר לארץ ולדרים שפתותיו בתורה דורשים קלים וחמורים[6], אמרותיו הטהורים כיריה נכונו[7] וכשמש מאירים[8], וכל דבר הקשה[9] לו יביאיהו לגמר משרים, לו ניתן כל טוב הארי״ש [10] ארץ ישרים, יפה דרוש דרש [11] בתורה דברותיו מר ולבונה מקוטרים [12], שושנים כפתורים ופרחים משמחים כל לב ויחזקוהו במסמרים [13], וזקוקין דינור [14] מפומיה נפקין כלפיד אש [15] בוערים, על התורה חוב״ר חברי״ם [16], הויות דאביי ורבא [17] בחוט משולש [18] משזרים, אריה אף בדברי סתרים, בדברי המקובלים חוקר חקרי״ם, טהורים רעיוניו זכים וברים, בחכמה בדעת ובתבונה דובר צדק מגיד משרים [19], וסוף דבר אין גומרים [20] שבחיו בפרשת אלה הדברים, לסוגיית הגמרא קוש״ר קשרי״ם וכתרים, ידו במלחמתה של תורה [21] נטה נטה, בשקלא וטרייא, דעתו כמים צלולה, צדיק הוא וכל מדותיו הטובות והישרות עלה למעלה, ואור רב לו בתורה גדול גדולה, הלא הוא ניהו הרב העצום הח׳ השלם הדיין המצויין הרב הכולל המובהק החסיד העניו כמוהה״ר שאול ישועה אביטבול נרו יאיר באור לא עבות צור ישראל יפצהו יצליחו יפלטהו מכל צרה וצוקה בזכות ברא שמייא וארקא כי״ר.

אחר הקידה וההשתחויה קמיה דמר ואחר נשיקת עפר די תחות סרביה [22] דמר קודם כל דברי אשא עיני לשוכן ערבות אחר הרבות בתפילות לצור נורא עלילות [23], יצמיד יתמיד בבית האדון השקט ובטחה ושמחה, ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל אכי״ר ועל במות ההצלחה יעמידהו ישפיעהו ישביעהו, רב טוב [24] אשר לא ימד ולא יספר [25] בזכות יעץ ומי יפר [26], ויתברך אדוני במוט״ב תלתא כחדא, ברב חיי״א ורב הונ״א ורב חסדא [27] וזאת התורה העול״ה על גבוהים בבני רבנן מורי הוראות בישראל, בזכות הזקן אבינו ישראל, ויהי רצון מלפני בעל הרצון שיהיו כל ניטועותיך כמותך [28], ומפני אל עולם אחלה, שיהיה דגל האדון בעל״ה יעלה, ויהיה רק מעלה מעלה בזכות ישני מערת המכפלה ור״ש ליניק וחכים דדמי לשושנה דקאים על פרציד דמייא [29] ידי״ן וקי״ל ה״ר רפאל אביטבול נר״ו יאיר כאור החכמה שבעתיים [30] ולילד שעשועים יוסף אביטבול יזכו לתורה

1 שמות יב ג.
2 במדבר כג יב.
3 ברכות נח:
4 מלכים ב׳ יב ויג יד.
5 עירובין נו:
6 ע״פ חגיגה ה. וט״ו:
7 עד״ה תהלים פט לו.
8 עד״ה ירמיה לא לד.
9 שמות יח כו.
10 מליצה עד״ה בראשית מה יח בשנוי הארץ — הארי״ש, לשון דבור עד״ה תהלים כא ג.
11 עד״ה ויקרא י טז.
12 עד״ה שה״ש ג ו.
13 ישעיה מא ז.
14 חולין קלז:
15 עד״ה דניאל יוד ו.
16 תהלים נח ו. ובהשאלה כאן למחבר חבורים.
17 סוכה כח.
18 עד״ה קהלת ד יב.
19 עד״ה ישעיה לג טו.
20 ע״פ ברכות יד.
21 מגילה טו.
22 מעיל ומלבוש ערוך השלם ערך סרבל.
23 עד״ה תהלים סו ה.
24 ישעיה סג ז.
25 הושע א יו״ד.
26 ישעיה יד כח.
27 שלשה דברים הטובים חיי, מזוני, וחסד, ויותר מזה בנים חכמים.
28 תענית ה:
29 ע״פ תענית ד. תרגום אפיקי מים תהלים מב ב פצידי מים.
30 ישעיה לו כו.

ולעבודה ולכל מצות התורה בחיי האדון וכל המשפחה משפחת האדון וקרוביו והסרים אל משמרתו משמרת הקודש כי״ר.

סיבת האותיות האלו בד׳ [לשונות] של תפילה בנא ותחינה ובקשה ותפילה באתי בקומה כפופה ויד רפופה בעזות מצח בכריעה בנמיכת רוח [31] בקידה בהשתחויה לפני רגליה דמר לשאול מחילה וסליחה וכפרה מקמיה דמר כי עבדך דקדק בחשבונו, ומצא כי חטא בלשונו, לפני קונו, ופחד פחד מעונו, כי אם בעונותינו מעון זה צר״ה דעניותא [32] רדיף אבתריה, ובידיעה נאמנה ידע האדון כי לא לרצוני, אם איפשר דברתי איזה דבר ח״ו הנוגע בכבוד האדון חלילה וחס [33] מי שלח פיו במשיח ה׳ ונקה [34] על כן באתי באותיות שתים להסיר מאי דהוה נקיט מר עלי בלביה, והאדון בעל מחילה וסליחה וידעתי כי עמך הסליחה [35] ובעונותי לא... כי אם בי שלא הלכתי אחר עצת האדון שיחיי כי גדול עוני [36] ולפי שידעתי שחטאתי נגד האדון בספק על כן הנני מודה ועוזב ומתודה ומתחרט שלא ח״ו אחזור והנני מודה ככתוב ומודה ועוזב ירוחם והנני אחר הודוי והחרטה שהם עיקר התשובה הנני מקבל עלי שלא לעשות שום דבר כי אם בהמלכת האדון ובעצתו הטובה והישרה כל אשר יאמר האדון הוא שאעשה, כדת מדי ופרס [37] דלא תנש״א [38], והבא ליטהר מסייעין אותו [39] ואני היום מיחל מצפה מחילת האדון ע״ג האגרת הזאת כי אני צריך למחילת האדון ביותר כי זה הימים ימי השובבים הם תיקון לפגם הברית ופגם הלשון ואני באתי בבקשה אחרת לפני האדון שיכתוב לעבדו אותו הפסק מיוסד בספרים שהבטיח האדון לעבדו שהאדון יודע שעבדו צריך ובתחילה לפני האדון באתי להתפלל על עבדו לישא ה׳ את לבי ואת חרפתי ובושתי וכלימתי ותצפייתי משולחן אחרים כמאמרם ז״ל כל המצפה לשולחן וכו׳ [40] והנני מוכן ומזומן לשרת לאדון כל מה שיוצא מפיו ובשביל היד כחושה ורצוצה קצרתי ואין לי להאריך כי בשלום האדון שירבה ושיגדל וכל טוב מעל שולחן אדוני לא יחדל כ״ד אפר כירה [41] הצעיר דל רזה נבזה בעבדי האל נורא זעירא כיתושא רובי יגונות ותלאות מצאוהו מר ונאנח.

הקטן אהרן בכהה״ר יהושע זלה״ה בן זכרי סיט״א

ותשובת האדון על גב זה מהרה תצמח בעה״ו.

הבן יקיר לי אפרי״ם [42], על כן המו מעי לו רחם ארחמנו רח״ם רחמתי״ם, כי מדי דברי בו מוליגא ללב [43] וקלורית לעינים [44], הוא אהרן, רון ירון, ויפרח כחבצלת השרון [45], תורת אלהיו בלבו [46] ובין כתפיו לזכרון, ואורך ימים ושנות חיים [47] בדיו כתובה על מצח אהרן [48] כי״ר.

31 ע״פ ודוי רבינו נסים שחרית יוה״ך.
32 חולין קה: וספר הזוהר במדבר רמ״ד שר העניות ובהשאלה הצרה שבאה ע״י העניות.
33 בראשית יח כה שבת קלח: 34 שמואל א׳ כז ט.
35 תהלים קל ד. 36 בראשית ד יב. 37 דניאל ו ט ויג.
38 שלא תשכח עד״ה ונשיתי טובה איכה גיז.
39 שבת קד. 40 ביצה לב:
41 קל ערך ע״פ שאפר כירה מוכן שם. 42 ירמיה לא כ.
43 ויק״ר יב משקה ובערוך השלם תחבושת ורטייה והושאל לרפואה.
44 ירושלמי שבת ג ד. 45 עד״ה שיה״ש ב א.
46 תהלים לז לא. 47 עד״ה משלי ג ב. 48 עד״ה שמות כט לט.

אחדש״ך את קולך שמעתי וסלחתי כדברך כגמול עלי נפשי[49], וכאב את בן ירצה[50], והריני מוחל וסולח ועל כל פשעים תכסה אהבה[51] לא יזכרו ולא יפקדו[52] ולא יעלו על לב לעולם והיו כלא היו ומעולם לא נקיטנא בלבאי עליך אפי׳ כחודה של מחט סדקית[53] ואל שדי יברך אותך[54] ויפרך וירביך והיטבך מאבותיך[55], ומל ה׳ את לבבך[56] לאהבה את ה׳ אלהיך והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו[57] כי״ר, ועל ענין הפסק יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק[58] וארוכתך מהרה תצמח[59] בע״ה.

נאם שיש״א[60]

284

ב״ה

ידי״ן הרב הגדול בעל הכנפיים ורב הנוצה[1], אבן הראשה, ברוך שחלק מכבודו[2] ולכבודך עשה.

נאום הקטן החותם בשולי האגרת יגיע לידי אדוני מורי ורבי תשואות תשואות חן חן ואלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות של שלום ושאננות והשקט והבטחה על משיחינו, והאותיות האלו הקריבו מנחה לפני אדוני אדון הארץ וזהו מנחתם והגשתם שהביאו לאדוני אלף אלפים ורוב רבי רבבות של בקשות ותחינות וכריעה וסגידה לפני הרב הגדול אשר גמיר וסביר[3] ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא[4] פני המלך המאוים ואמתו הטילה על הבריות מאן מלכי מלכי רבנן[5] אשר תורתם אומנותם וזהו החצפת פנים אשר החצפתי לפני כבודך הנורא שיבאר לי אדוני דבריו העמוקים אשר מרוב עומקם לא יכולתי להשיגם אפילו במילי דעלמא לא מבעייא בדברי תורה אשר אור תורתך במזרח ובמערב יזרח ולא יקפיד מור לומר איך יעלה על לב ויתכן בעולם ויוצייר בדעת וידמה לשום בריה שיתוש קטן רזה אפרוח שלא נפתחו עיניו לידע הטוב והרע אשר נעלמה ממנו הלכות דרך ארץ שיעשה כנפים לעוף לפני המלך הכבוד מאן מלכי מלכי רבנן ולשלוח שאלתו בעט סופר שזה ודאי מרוב גאותו וסרחון לבו וגסות רוחו לא רצה ליפגע בי למלאת לו בקשתו שידוע לפני מעכ״ת שלא יכולתי להקביל פניך פני האדון הארץ והחומר הגשמי אשר מרוב הגשמות שלו לא יכולתי להביט ולהסתכל לסבול הארת והצהבת אור פניך פני מלאך ה׳ צבאות, ועתה אדוני מו׳ כוונתי ותכלית דעתי הפעוטה החסירה מכל היא שתבאר לי דבריך הנעמים אשר סתומים וחתומים כאגרת הסתומה והחותמת ונשארתי נבוך בהם כסומה בארובה[6] וכעויר באפילה אם אני בא אם קודם הסעודה סעודת לילה המוגבלת ואם אח״ך אחר אוכל צדיק לשובע נפשו[7], ואני נשאלתי עם נפשי ואמרתי לה נפשי נפשי מה הדרך אשר אלך בה אם לקדם או לאחר והנה השיבה במיטב ואמרה שודאי הדעת מורה ומכרחת לצד השני שאחר הסעודה טוב, מקודם הסעודה שתאריכי בתורת אלודינו התורה

49 תהלים קלא ב. 50 משלי ג יב. 51 שם י יב.
52 עד״ה ירמיה ג טז. 53 ע״פ ערובין נג. מחט דקה. 54 בראשית כח ג.
55 דברים ל ה. 56 שם ו. 57 ישעיה נח יא.
58 פסחים קיב. 59 ישעיה נח ח. 60 ר״ת שאול ישועה אביטבול.

1 יחזקאל יז ז ושבת מט כאלישע בעל כנפים גוף נקי דוגמת המלאכים . . . ובעל כנפים יגיד דבר מהרש״א שם קל.

2 ברכות נח. 3 הוריות ב: 4 סוטה כא.
5 גטין סב. 6 ב״ב יב: 7 משלי יג כה.

הקדושה ותבין הדבר על בוריו ויתקיים בדעתך ובשכלך, אח״ך השיבה היצר ואמר בתי מה אתה אומר אין ממש כלל בדבריך השיבה היא ואמרה לו ועתה מה היא העצה והתושיה והתחבולה אשר אתה נותן לי השיב הוא היצר הרע האכזר אשר הוא רוצה להפילני בבור שחת ומוליכני לארץ ציה וצלמות ורוצה לאבדני מן העה״ז וע״ה ברגע כממריה אם תרצו שתעשה תחבולתי ועצתי ואנהלך בעוה״ז ובעה״ב שלא תקרא בלילה כ״א בשעה הזאת אשר רצונך בא לאחר הסעודה שמא תנזק ממשחתים וממחבלים הרעים אשר הם מצוים בלילה וכ״ש בזמן הזה אשר אינו מורה על כך ואינו מוכשר לדבר הזה שידוע מאמר התורה הקדושה אמריה אמרי נועם ונשמרתם מאד לנפשותיכם [8] וצניף אחר מאמר רבותינו במקום דשכיח הזיקא לא סמכינן אניסא [9] והיא השיבה לו ואמרה יצרי הרע אשר מנוערי הולכתני במחשכים ובציה וצלמות ועתה גם כן רוצה לאבדיני ולהוליכני בעצתך הרעה שאני זו היא מקלי וזהו משענתי החזקה אשר אני נשען עליה ולא רפה ירפה על מאמר רבותינו ז״ל שומר מצוה לא ידע דבר רע [10] ומשותף לו גם כן מאמרם שליח מצוה אינו ניזוק [11] וכ״ש וק״ו ובן בנו של ק״ו התורה הקדושה שמצוה אגוני אגנה אצולי לא מצלא [12] והתורה אגוני אגנא ואצולי מצלא [13] ואפילו אגוני אשר היא מגנא לא אמרן אלא בזמן דעסיק בה אבל בעידנא דלא עסיק בה לא, אבל התורה הקדושה אגוני מגנא ואצולי מצלא בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה ואפילו את״ל שאיני ראוי לכך ושכר בהאי עלמא ליכא [14] אני קורא ושונה ועושה כל החיוב אשר הוא מוטל עלי לעשות ואיני משגיח כלל ועיקר על גופי וכאשר אבדתי אבדתי [15] שאיבוד של העולם הזה אינו איבוד שהעולם הזה דומה ללילה וכאשר היום יאיר מה יענה ומה יאמר לפני מלך מלכי המלכים הקב״ה אשר בתחילה בדינו בתחילה ובראשונה דנין אותו על התורה ואומרים לו עסקת בתורה או לאו [16] ואפילו אם אירעו לו מאורעים רעים ב״מ לא יבא ולא יהיה על עסק התורה אני נתפס על דברי והם נתפסים על דברים בטלים אשר יקרה היא מפניהם מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים [17] אבל אני ביני ובין נפשי השבתי לה נפשי ידוע מאמר רבותינו אין סומכין על הנס [18] ואפילו עושים עמו הנס מנכין לו מזכיותיו וזה בשלמא כי אם באחד צדיק אשר יש לו זכיות ושייך תאמר שמא ינכין לו מזכיותיו אבל אנחנו אזובי הקיר קודר שבשולי המחבת מה נענה ונאמר וק״ו ובן בנו של ק״ו שאם מבחר האבות יעקב אבינו סבא ע״ה ז״ל אמר על עצמו קטנתי מכל החסדים ומכל האמת [19] מה נענה אנחנו ונאמר תולעת ולא איש יתוש נתוש בצק שבסדקי עריבה מה אנחנו ומה חיינו כולם הבל וריק הבל הבלים אמר קהלת [20] אשר על כן הכרחתי על עצמי והתקפתי על גופי להכריח את גופי ללון עם אדוני זקיני בחדרם ובבית מלונם הטוב ולקרות אחר הסעודה שיודע אני מדה הטובה אשר באדוני לעור באשמורת הראשונה ולנדד שינה מעיניך המאירים כחמה שאז יתכן ותבא הקריאה טובה ונעימה אין פוצה פיו ומצפצף שהכל ישן ונרדם, וידוע למעכ״ת מאמר רבותינו שלא נבראת לילה אלא לגירסא [21] ועוד ידוע מאמר הרב בעל אור נערב שאין משיג את החכמה ומשיגה ומתקיימת בידו כי אם בלילה וזה לא אמרן כי אם מלכי

8 דברים ד טו.
9 קדושין טל:
10 קהלת ח ה.
11 פסחים ח.
12 סוטה כא.
13 שם ושם.
14 קדושין טל:
15 אסתר ד טז.
16 שבת לא.
17 הוריות יג.
18 כתובות סא: זוהר בראשית קיא.
19 בראשית לב.
20 קהלת א ב.
21 ערובין סה. ושם לא איברי סהרא אלא לגירסא.

ישפר עלך ואם דעת אדוני אינו נוטה שבין דעתך לדעתי כרחוק מזרח ממערב שלא מחשבותי מחשבותיכם אני הולך כי אם בעצתך הטובה ובדרך אשר תנחיני בה נלך אינני נוטה לא ימין ולא שמאל וכ״ש שהתורה מצווה בכך ועשית [על פי הדבר אשר יגיד לך...] [על פי התורה] כל הדרך אשר יורוך לא תטה ימין ושמאל ולא יטה אדוני אוזנו לשמוע לדברי אדוני אבי שאמר לך לקרות עמנו ביום ולא בלילה שאני יודע בעצמי שכל מה שבנינו שכולו נהרס ונפל לארץ ובין וכנה ובנה נפל הדרוש מעיקרו [22] שיודע אני שאין כבודך מתמיד הדבר הזה לקרות עמנו דבר יום ביומו שהלואי ואולי כי אם יהיה השם עמנו שנספיק ונשיג לקרות תמיד ארבע אמות כתקונה ובמפרשים להשיג האמת לאמתו וזהו לדעתי הפעוטה אשר בארץ היא שטה, שההפרש שיש לי וההנאה הגדולה שיש לי בין אחרונה לראשונה היא שהקריאה הראשונה אם יעזרנו השם אין אנו קורים סעיף או שני סעיפים אבל אם אנו קוראים באחרונה מה יפית ומה נעמת אהבת דודים שאז מאריכין בקריאה ונבין הדבר כהלכתו ואם מורי מסכים עמי לדבר הזה אזי בעל כרחי ושלא בטובתי מכריח על נפשי וחובטה בקרקע לבא ללון עם אדוני זקיני בחדרם בית מלונם ואם אין אדוני מסכים לדבר הזה מי יכול להרים ידו לעבור על דברי המלך מאן מלכי מלכי רבנן שכל העובר על דברי המלך חייב מיתה והש״י ירוממך ויגדלך וינשא מעלתך עד שתגיע השמים.

נאום קטן שבזבובים יהושע בן זכרי

העצה שיעצת ללמוד אחרי הסעודה וללון בבית מר אבי יצ״ו היא טובה מצד אחד ומצד אחר לא תכון מפני סיבה נעלמת ידוע אצלך אלו היה הדבר יום או יומים או חדש ימים מה טוב אבל זה הענין אנו רוצים שיהיה נמשך הרבה ואיך יסבול הדעת שתלין בבית מר אבי כל הימים לכן בחר לך או ללמוד קודם הסעודה או אחר הסעודה ותחזור למקומך לשלום או ביום ואתה שלם.

בכתב ידו של הרב עמור אביטבול

ידוע לפני מורי ורבי שהסיבה שמצדה אמרת לי לא יכון הדבר לעשות לא שייכא בזה הזמן שהוא חדש או יותר אם אינה לנה במקומה הידוע ואמרו הם שאינה באה עד אשר אעשה לה בית מלונה וזה הדבר לא יתכן בעולם שנעשה לה בית מלונה אם ימדו שמים מעל והם אינם תופסים בי היום לעשות הבית עד ערב חג והימים האלה שני חדשים נעשה כמו שאמרתי לאדוני ואם הם נתרצו להשיבה אז מהיום ולהלאה עושה כדבריך הנעמים ואם לאו אני נשאר בעצתי כבראשונה וישיבני מורי הרב.

285

על גבי המכתב:

ב״ה

הדרת יקרת שפעת מעלת פני האדון אשר נפשי חשקה אהבתך,

22 ע״פ המסופר מדרשן שרצה לסדר דרשה על הפסוק תהלים פ טז. וכנה אשר נטעה ימינך ובמקום וכנה טעה וייסד דרשתו על ובנה וכשנודעה טעותו חזר בו ונפל הדרוש מעיקרו.

אבן טבא נברשת דדהבא [1] מרגלית דלית לה טימי [2], פני משי״ח
תחמה בזכות אליהו הנביא חמדת לבי אף רוחי בקרבי, חכם
עדיף מנביא [3] החכם השלם והכולל עקב ענוה שפל ברך וקומה [4]
כמו בית הלל כמוהר״ר מ״ו עמור אביטבול נר״ו יאיר כפני
חמה שבעתים
הומ״ה הלב״י קרוב״ץ אשו״ש ואל״ש
פגי״ן

ב״ה

ידיד נפשי, הודי והדרי ומשושי, עטרת ראשי, חמדת לבי אהבתך תקועה בקרבי, חכם עדיף מנביא, כל אמרתו אמרת אלוה צרופה [5], מנופה בשלש עשרה נפה [6], עקב ענוה משיב לכל שואל בשפה רפה, עץ פרי עושה פרי מגדים, ער בחכמה ועונה בתלמידים [7], לא ינום ולא ישן [8], קנקן חדש מלא ישן [9], נעט נעמן [10], צנצנת המן, כמשה נאמן, ירקרק חרוץ ומורג חרוץ חדש בעל פיפיות [11] תופסי [תפוחי] זהב במשכיות, כסף נבחר לשון נקיה, בכל תושיה הנה ידו הויה, נכנס אל הפרדס ואל גינת הביתן, הגה כהלל ענותן, משיב דברים ישרים ונוכחים כהוייתן, לפני שמש ינון שמו [12], ויהי ה׳ אלהיו עמו, תורת אלהיו בלבו לא תמעד אשורין [13], ויהי ה׳ אלהיו עמו ועזו מצריו, אילת אהבים, גדול בתורה ובמעשים טובים, מזהיר כזוהר הרקיע וכוכבים, דבריו מנופת צוף עריבים, יין חמר, אשר הוא בדורדייה משומר, וריחו לא נמר צדיק כתמר, מגלה עמוקות ובפנים שוחקות, מדלג על ההרים הרמים ואל הגבעות הגבוהות, ובאשר חללים יעתיק צור ממקומו ומשם חפר את הזהב ואת הכסף ואת הנחשת, את הבדיל ואת הברזל ואת העפרת וכל אבן ומרגלית, ובאתי לחסות תחת כנפיך נשבע את רעבוננו ולרוות את צמאוננו, לא רעב ללחם ולא צמא למים [14], אם ללמוד בתורת אלהינו, הצור יושיענו וביום קוראינו יענינו, ויאיר במחשכים עינינו בעת שועינו, וירפא חולי שבלבבנו ברגע צעקתנו, כל כלי יוצר עליך לא יצלח [15], וכל לשון תקום אתך למשפט תפלח, ואור למודך כאור החמה שבעתים יזרח, חץ למודך, כליות ולב וכבד הלומד הנאלח, ויאכל תפל במלח תמלח... הפתיות מלוח תמלח, ונתק ראש הספקות בתער תגלח, מבני אדם יפיפית והוצק חן בשפתותך [16], שמע נא בקול עבדך, השואב מימיך, ומחול לכותב אגרת הזאת כי אתה טוב וסלח, ורב חסד לכל קוראיך [17], יערוף כמטר לקחך, ותזל כטל חרמון, והנשענים על מקל לוז וערמון, תפצל בהם פצלות לבן ואדמון, והבאים בסירות דוגה תשאנה תשובתך ותשליכה ההרמון [18], והשותים את מימיך בצמאון אל ישתו בשממון והצור העלים ממנו, על כן הרפא לנו, כי נפשינו מרה לנו, אין הביישן למד ולא הקפדן מלמד [19] ואיוב הצדיק אמר אם אמאס משפט עבדי ואמתי

1 יומא לז. נר של זהב.
2 ירושלמי ברכות ר״פ הרואה, מרגלית שאין לה מחיר.
3 ב״ב יב.
4 תענית טז. סנהדרין פח:
5 משלי ל ה.
6 מנחות סו.
7 שבת נה:
8 תהלים קכא ד.
9 אבות ד כ.
10 ישעיה יז.
11 שם מא טו.
12 תהלים עב יז.
13 שם לז לא.
14 עמוס ח יא.
15 ישעיה כד יז.
16 תהלים מה ג.
17 שם פו ה.
18 ארמון, עמוס ד ג.
19 אבות ב ו.

ברבים עמדי[20], והעיד העיד האיש משה לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול[21], כי בעונות לבנו דומה למחט סדקית[22] בכלי מתכת, קשה לשמוע ומהר לאבד[23] ככלי זכוכית, הדרת יקרת מעלת פני האדם הגדול שבענקים החכם השלם והכולל ענותן כהלל, כמוהר"ר מורי ורבי עמור אביטבול נר"ו יצ"ו אלד"י אברהם בעזרו וישמרהו וינצרהו וירוממו וינצרהו ויתמדהו ויצמדהו ומכל נגע ונזק ומשעי ועיפוש האויר ינצלהו וימלטהו אמן סלה סלה סלה.

אחד"ש אנפ"ה ושלם לעקרת הבית מב"ת הכבודה והצנועה והנעימה במעשיה אדונתי ורבתי זקנתי, ושלם לאבי אבי רכב ישראל ופרשיו מאור הגולה אדוני ורבי אדוני זקיני ה' ישמרם וימלטם מכל פגעי העולם ויבלו ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים.

אר"ש קמ"א הי"א אמרת בשלמא[24], שלם שלם לא פסיק טעמא, נהרי נחלי דבש וחמאה אחד באחד יגשו ואין בניהם אפילו כמלא נימא, יהושע לא גלי מליבא לפומא, יגיך לידך הכתב והמכתב של הפרעוש והזבוב הסרוח החותם מטה, בשולי האגרת ובמקום שאמרו להאריך אין ראוי לקצר[25], וידוע לפני הדרת יקרת מורי ורבי שבקשתי ותחנתי הוא שתן לי נפשי בשאלתי ונשמתי בבקשתי שיעלה זכרוני לפני מעכ"ת שתקבע לקרות עמי ארבע אמות הלכה מלילה ללילה שתהיה קורא עמי הלכות יורה דעה ואם ירצה האדון לקרות דבר אחר הכל אחד כולם דברי אלד"ים חיים אכן העיקר שלא נשב לבטלה לא נצרכה אלא ללומדה ביום ובלילה לקיים מה שנאמר והגית בו יומם ולילה[26] הי"א הידיעה לא נפלאת ולא רחוקה היא[27] מעכ"ת שאני נשארתי כצאן שאין להם רועה[28] ונשארים תועים ונבוכים בהרים ובגבעות, כך אני נשארתי נבוך במדבר וכלוא בבית המשמר ולא נעלם ממעכ"ת שאין צריך מי שיורה לך שצריך לקיים ומבשרך אל תתעלם[29] ואם את ח"ו שמבשרנו ואחינו ומאור עינינו לא תשגיח בנו ותורינו הטובה והישרה ונכונה ללכת בה מי הוא אשר יפנה אלינו וישגח בנו שכל אחד שלום לנפשו, ועתה הנה באתי בבקשה ובתחנה בבעו ובמטו ממעכ"ת שתפן אלי ברחמים וחונני והוריני הדרך המסולה אשר בה יאות לי להלוך ותלמוד תורה כנגד כולם[30], שתעשה לי בקשתי לקרות עמי מלילה אותו דבר אשר יכשר בעיני אדוני, ואל תקף עלינו יצרינו ויולכנו מדחי אל דחי וינחנו במחשכים דרך חשך וצלמות ויאבד ימינו בהבלי ובלכלוך העולם הזה אשר הוא כצל עובר[31] ובעונות מה נענה ביום הפקודה כאשר ינטו צללי ערב[32] אין לנו אלא תלמוד תורה תבלין ליצר הרע אשר היא היא המתשת כוחו על כן אמרתי לנפשי עד מתי את נרדמת והולכת במחשכי העולם אין אלא נשוב אל יוצרנו אולי יחננו וירפאנו ויפן אלינו ברחמיו וחסדיו, הי"א הידיעה למעכ"ת שהמלאכה מרובה והיום קצר והפועלים עצלים[33] אין אני בן חורין ליפטר ממנה ואם אין אני לעצמי מי לי והנה באתי לפניך כעבד לפני רבו שתעשה בקשתי ואל תשוב את פני ריקם, ואפילו אני יודע בעצמי שאני יתוש נתוש ועפר לדוש זבוב סרוח ופרעוש קטן הכמות וזעיר האיכות ואיך מלאני לבי ליכנס לקודש פנימה ובלי בושת וכלימה, אבל כי אם לקיים מאמר התנא ולא הביישן למד[34] הסרתי ממני מסוה הבושה

20 איוב לד לג.
21 ויקרא יט טו.
22 ראה למעלה תעודה 283 הערה 53.
23 אבות ה יב.
24 הדברים הראשונים הם דרישת שלום.
25 ברכות יא.
26 יהושע א ה.
27 דברים ל יא.
28 במדבר כז יז.
29 ישעיה נח ז.
30 שבת קכז.
31 תהלים קמד ד.
32 ירמיה ו ד.
33 אבות ב כ.
34 שם ושם ו.

והעזתי פני לפני אבן הראשה, ונכנסתי לפני מן הפרגוד שתורה היא וללמוד אני צריך ואל יתלהלה בי אדוני וידחני לעת אחר שידוע לפני מעכ"ת מאמר התנא ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא אל תפנה [35].

נאם קטן השם וזעיר הכנוי אבק רגלי אנשי עירי **יהושע אבן זכרי** ס"ט

ותשובת אדוני מורי ורבי מהרה תצמח, ופניך כפני חמה יזרח.

נדרשתי לשאלתך והנני מוכן ומזומן לבקשתך מלילה זאת ואילך הביא בידך ספרים אשר תבחר ותקרב וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו ושמחתי מאד על דבריך ומתק לשונך ירבו כמותך בישראל [36] וכך נאה לך שלא להתבייש בדברי תורה ואתה שלם.

עמור

286

התש"ה

אנן בי דינא דחל"ת נתכבדנו מהממשלה יר"ה לישב כסאות למשפט בעוב"י ארבט יע"א לדון בענין השררה שבין ועד הק'ומיטי של עי"ת צפרו יע"א העומד בראשו ה"ר רחמים אביטבול ישצ"ו בה"ר יאודא נ"ע ובין ב' הכתות. כת א' הל"ה כמה"ר יקותיאל מיכאל אלבאז וכמה"ר יקותיאל בכמה"ר חיים ז"ל והי' ראובן אלבאז והר' משה אלבאז וכמה"ר שלום אזולאי אשר הוא גר עתה בעיה"ק ירושלים תובב"א, וכההה"ר אליהו רחמים אזולאי וכההה"ר אליהו אזולאי וכההה"ר דוד אזולאי, והר' מאיר אזולאי וה"ר פנחס אזולאי, והר' אברהם אזולאי והר' שמעון אזולאי כלם כת אחת ישצ"ו, וכת שניה הל"ה כההה"ר יהושע זכרי, והי' יוסף זכרי והי' שמעון זכרי והי' מתתיה זכרי, והי' יעקב זכרי, והי' יונה זכרי והי' מאיר זכרי וכההה"ר יצחק שמעון אפרייאט והי' חביב אפרייאט, כלם כת א' ישצ"ו ב' הכתות הללו כל אחת מוחזקת בביהכ"ן אחת בעיר הנז' לאכול מפריה ולשבוע מטובה, דהיינו כת ראשונה מחזקת בביהכ"ן הגדולה הנק' צל"א לכביר"א, וכת שניה מחזקת בביהכ"ן של החכם הנק' צלא"ת לחכ"ם, הידועים בשניהם להקדש עי"ת צפרו יע"א, ועתה ועד הקומיטי הנז' רוצה להוציאם מידם ולהכניסם לכללות כיס הקהל.

ובכן קבענו מושב ב"ד באולם המשפט של ב"ד הגדול כסלי"א, ביום גב"ש א"ך טוב אדר הנהדר משנתינו זאת ש ת " א טבתא לפ"ק, ועמדו לפנינו לדין ראש ועד הקומיטי הר' רחמים הנז' עם המורשה שהעמיד בהורמנא דמלכא של משנה המלך יר"ה לדבר בעד עניי העיר, שהוא החכם כההה"ר מנחם גבאי בכההרי"ץ ישצ"ו מעי"ת קאזא בלאנקא, ומהנתבעים עמדו לפנינו ב' מכת ראשונה הל"ה כמה"ר יקותיאל מיכאל הנז' והר' מאיר אזולאי הנז' שכל אחד מהם מדבר בעד עצמו ובעד אחרים שהרשו אותו לדבר בעדם, זולת מהרש"ל הדר בעיה"ק כנ"ל וחלקו המגיעו נתנו ליצחק אחיו הדר עתה בעוב"י פאס יע"א, וכבר שלחנו לו פתקא דהזמנה, והשיב שהוא אינו נהנה מביהכ"ן הנז' ובכן אין עליו חובת ביאה, ומהכת השניה עמדו לפנינו כההה"ר יהושע זכרי והי' יעקב זכרי הנז' מדברים בעד עצמם ובעד אחרים ועוד הי' משה אפרייאט והי' דניאל אזולאי מדברים בעד אחרים כמשו"ח בכל שטרי הרשאותיהם אשר תחת ידינו.

35 שם ושם ה.

36 נזיר ד:

אז הגיש לפנינו הי' מנחם המורשה של הקומיטי הנז' כתב קובלנא בשם הקומיטי הנז' ושם נאמר כי ב' בתי כנסיות הנז' לקבירא ודלחכם הם של עניי העיר צפרו גוף וחזקה וע"ז הביא ראיה אלימתא, חתומה בשמנה נרות רבני צפרו הל"ה כמוהר"ר חיים אליהו זצ"ל, וכמוהרר"פ משה אלבאז זצ"ל משנת תר"ם לפ"ג, ועוד אחרת משנת התר"ע ליצי' חתומים עליה כמוהר"ר אבנר ג'ייני, וכמוהר"ר שלום אזולאי וכמוהר"ר אבא אלבאז וכמוהר"ר רחמים אלישע אפרייאט זכר כלם לחיי עד ולהבדיל לחיים כמוהרר"פ עמרם מאמאן ישצ"ו וכמוהר"ר שמעון חיים עובדיה ה' ישלח דברו וירפאהו, ועמהם עוד מיחידי הקהל שכלם כתבו וחתמו כי ב' בתי כנסיות הנ"ל הם של כללות עניי העיר צפרו גוף וחזקה, עוד כתבו בקובלנא הנז' כי מנהג אבותיהם הראשונים היה, שהיו נותנים הכנסות בתי כנסיות הנז' לחכמים הגדולים שהיו נושאים על שכמם עול הצבור ודוקא בתורת פרס להסתייע מהם בפרנסתם, גם היתה הרשות נתונה ביד הקהל לסלק הכנסות בתי כנסיות הנז' מהחכמים שכבר זכו בהם ולתתם לחכמים אחרים כאשר ירצו כי הכל של הקהל הוא, היו עושים בו כטוב וכישר בעיניהם, והכל רק בתורת פרס דוקא, וכן היה ג"כ מנהג הקהל עם העניים שהיו מוציאים להם פרס שלהם משכירות החנויות ובתי הקד"שים, דהיינו לעני זה היו נותנים חנות אחת לקחת שכירותה בחלקו בפרס, ולזה בית, ולזה חצר וכו' וכו' כי לא היה להם בעיר ועד קומיטי קבוע, להשגיח ולנהל את כל ענייני הצבור להכניס ולהוציא, אמנם עתה שיש בעיר קומיטי קבוע שהוא מטפל בכל צרכי צבור ודורש הרבה טובת העניים, וראה כי הנהגים מההכנסות של בתי כנסיות הנז' אינם עניים ואינם חכמים הנושאים בעול הצבור בשום דבר כלל, בכן הם מבקשים מהם, שמכאן ולהבא יחזירו הבתי כנסיות לועד הקומיטי לקחת הכנסותיהם לכללות כיס הקהל ומי שהוא צריך או יהיה צריך ב"מ יבוא ויטול מכיס הקהל כמנהג כל הקהלות כי הקומיטי הוא בבחינת בעה"ב הקורא כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח.

עוד הוסיף ר' מנחם הנ"ל לטעון כי המנהג הקדום שהיה בצפרו בענין הזה הוא שהכנסת בתי כנסיות הנז' היתה מתחלקת ע"י יחידי סגולה בהמלכת רבני פאס הראשונים זיע"א, ומעולם לא היתה לשו"א שום שררה רק הכל היה מדין צדקה ורק האנשים הללו אשר נקבו בשמות עשו שלא כדין להחזיק לעצמם הנאות בתי כנסיות הנז' ואין חזקתם חזקה כי הם בכלל המחזיק בנכסי צבור שאין חזקתו חזקה, ובכן חובה עליהם להחזיר הבתי כנסיות הנז' לידי ועד הקומיטי גם מי שאינו ראוי לאכול את הקדש הנז' וכבר אכל יחזיר מה שאכל אם יש לו, ואך מי שהחזיק בשליחות צבור יוכל לישאר בה כי לא באו לבטל אותם משליחותם, ע"כ הגיעו טענות המורש"ה.

עוד הגיש לפנינו ראש ועד הקומיטי הנז' כתב מודע"ה אשר בו מודיע מצב האוכלים כסף הקדשים הנז', וזה סדרן וזה תוארן בגשמיות וברוחניות, ר' יקותיאל ור' יקותיאל הנז' שניהם אינם צריכים ליהנות משל צבור, הי' ראובן אלבאז הוא עשיר ואחד מהמוני עם, משה אלבאז הוא הדיוט גמור הר' מא"ז עשיר וא' מהמוני עם, פנחס אזולאי א' מהמוני עם והוא כבר מקבל פרס מכיס הקהל, אברהם אזולאי הוא עשיר והדיוט, ר' אליהו רחמים אזולאי הוא כבר לוקח פרס מכיס הקהל, שמעון אזולאי הוא הדיוט, ר' שלם אזולאי כבר נסע לירושלים וקבע שם דירתו, ר' אליהו אזולאי כבר הוא מקבל פרס מכי"ה, ר' דוד אזולאי כבר נסע לפאס וקבע שם דירה מכל אלה אין ראוי ליהנות רק ר' אליהו אזולאי שהוא שליח צבור, זהו סדר אנשי כנה"ג הנ"ל שהיא כת ראשונה.

נכנסה כת שניה אנשי בהכנ"ס של החכם, ר' יהושע זכרי אינו צריך ליהנות משל צבור ואֶחָד הוא שליח צבור יוסף זכרי עשיר ואיש המוני, שמעון זכרי הדיוט, מתתיה זכרי כמוהו. רי"ץ שמעון אפרייאט וחביבי אפרייאט נהנית אמם מביהכ"ן הנז' מפאת שטר המשכונה שיש להוריה על ביהכ"נ הנז' והם כבר מקבלים פרס מכי"ה מתתיה צבע היה נהנה מצד האמהות של הוריו ונלב"ע וחלי"ש בלי זרע רח"ל ואלמנתו נהנית תחתיו, הר' יעקב זכרי א' מהמוני עם, יונה זכרי ומאיר זכרי הדיוטים, זהו הנמ"ך בכתב מודע"ה הנ"ל מועתק מערבית לעברית, וקרינו אותו לפני כלם בקול רם, ושום אחד לא השיג ולא הגיה שום השגה והגהה, משמע שהכל אמת.

ואלה הם תשובות הנתבעים, ר' יקותיאל מיכאל הנז' השיב, מה שהיו אבותיהם זלה"ה נהנים מהכנסות ביהכ"נ הנז' לא מתורת פרס, רק מתורת זכיה כמו מלכות בית דוד שהיתה לזרעו אחריו, והם גם הם ראוים לכל דבר שבקדושה כאבותיהם הראשונים ז"ל, ר' יהושע זכרי הנ"ל השיב כי ביכה"נ של החכם נתונה היא להם ע"ס כל הדורות והיא ממושכנת בידם, וזה קרוב לחמשים שנה והוא עומד ומשמש בה ש"ץ ואבותיו ז"ל שמשו בה כמה שנים, אלה הם עיקר טענותיהם בכתב ובע"פ ועוד הרבו להג הרבה משני הצדדים שאין בו מועיל, ואחרי שמוע טענותיהם התבוננו בענין הטיב, וזה מה שהסכימה דעתינו לפסוק להם לדינא.

פסק

ראו ראינו כי טענות המורש"ה של הקומיטי ר' מנחם הנ"ל צדקו יחדיו, והם מים שאובים ממים שלנו בעמקה של הלכ"ה למש"ה לכמוהרמ"א זלה"ה בסי' ד' שלא זכו אבותיהם הקדושים ז"ל של הנתבעים הנז' בבתי כנסיות הנז' אלא בתורת פרס להתפרנס מהכנסותיהם כי לא היה בעיר באותו זמן שום סדר ושום משטר, והיו רבני העיר וחכמיה דחוקים מאד לפרנסה, ובכן נתנו להם הקהל בהסכמת רבני פאס הראשונים זיע"א הכנסות בתי כנסיות הנז' להתפרנס מהם בדרך כבוד, ומזמן לזמן היו מוציאים מזה ונותנים לזה[1], כפי ראות עיניהם משאינו ראוי לראוי, וכן איש כי ימות ובין אין לו הממלא מקומו, היו נותנים חלקו לאיש אחר, אשר יפת"ח בדורו לדרוש ולתור ולהורות את בני ישראל כמ"ש על ספר חקה הנז' באורך וברוחב, ועוד לו שם דף ב' ע"א וזל"ה דאדעתא דהכי נעשו (הכנסות) הבתי כנסיות מעיקרא כדי שיתפרנסו מהם כל חכמי ישראל העומדים לשרת בקודש ע"ש, מכל זה נראה פשוט שרק בתורת פרס ירדו להם אבותיהם הראשונים ז"ל לאכול מפרים, וכן השכל יחייב וכל מבין עם תלמיד, ידע וישכיל דבר זה לאשורו, דאיך תיסק אדעתין לומר שכל כך נשתעממו יחידי הקהל לזלזל נכסי העניים להפקיר מהם קרקע מסויים לתתו ליחידים בודדים אף אם הם גאוני עולם, וגם רבני פאס שגו ברואה חלילה לסמוך את ידיהם על הפקירם? אלו דברים שאין להם שיעור אחיזה בשום שכל, ורק האמת הברור והפשוט הוא שנתנו אותם להם רק בתורת פרס בדרך כבוד, חלף עבודתם שהיו עובדים את הצבור לדרוש ולתור ולהורות את בני ישראל את החקים וכו'.

ובכן הדבר פשוט לדעתינו המעט, שאין ראוי ליהנות מקדשי שמים הללו אלא מי שהוא בבחינת תרי טעמי, דרג"א תבי"ר, דרגא ברוחניות לדרוש ולתור וכו' וכו', ותביר בגשמיות שכיסו ריקם ואין לו במה להתפרנס, אבל מי שהוא תביר בשניהם, עני בחכמה ובכיס.

1 ראה למעלה תעודות, 38, 106, 107, 115, ועוד.

או דרגא בשניהם, או רק בכיסו, אין לו חלק ונחלה בפרי קדש הלולים הנז', ולא מהני חזקה בזה כי הם נכסי הקדש עניים דלא מהני ביהו חזקה כמו שכתוב בחושן משפט סימן קמ"ט ובנושאי כליו שם יעויין שם, זולת מי שהוא שליח צבור, כגון ר' יהושע זכרי הנז' וכל מי שנקרא בשם רבי והוא ראוי להיות שליח צבור מזרעו של כמוהר"ר יהושע זכרי הראשון זלה"ה שזכו לו רבני פאס שהיו בימיו זיע"א שררת ביהכ"נ של החכם הנז' כמשו"ח בספר הלל"מ שם יעו"ש, וכל ש"ץ שיהיו מזרעו יטלו בשכרם חק קצוב, כחק הקצוב לכל ש"ץ, שליש או רביע ההכנסה או פחות או יותר כמנהג המקום בין אם יהיה ש"ץ אחד יטול החק הקצוב כולו לעצמו, בין אם שנים או ג' או יותר יחלקו ביניהם החק הקצוב הנז' חכח"י, או כפי הדרגתם, העיקר הוא שאין להקומיטי שום חוב להוסיף על חק הקצוב לש"ץ וכן יהיה הדבר נוהג לזרעם אחריהם שיהיו ראויים לעמוד לשרת בתור ש"ץ ויהיו עומדים ומשרתים, ושאר ההכנסה אחר נטילת חק הקצוב לש"ץ יכנס לכללות כיס הקהל והאנשים שהיו לוקחים חלק מההכנסה מפאת משכונת בית הכנסת הנז' כמשו"ח בספר הלל"מ שם יעו"ש, כבר קדמונו בזה רבני פאס כסלי"א בפס"ד שכתבו לזכות יעקב זכרי נגד מאיר זכרי שחשבו מחשבות דמי המשכונה עם הנכויים ונמצא שכלה קרן המשכונה זה יותר ממאה שנה, כמוש"ח בחוברת המשפטים של בדי"ץ של פאס יע"א חלק ה' עמוד 211 מספר 2552 יעו"ש. וכן הדין בביהכ"ן הגדולה שר' אליהו אזולאי וכל אשר הוא מזרע כמוהר"ר ישועה אזולאי הראשון זלה"ה אשר ראוי להיות ש"ץ והוא עומד ומשמש יטול חלק קצוב כנז' חלף עבודתו, וכן אם היו הרבה מזרעו ראויים ועומדים ומשמשים יחלקו ביניהם אותו החלק הקצוב כנז' וזכו להם ולזרעם אשר יהיו ראויים להיות ש"ץ, ושאר ההכנסה יכנס לכללות כיס הקהל.

וזולת שררת שליחות צבור לא ראינו שום צד זכות לאחרים לאכול כסף הקדשים הנז' שהם נכסי עניים ואביונים ויתומים ואלמנות, ואם אמרו רז"ל הגוזל את חבירו אפי' שוה פרוטה יוליכנו אחריו אפי' למדי (מציעא נ"ה ע"א) ונקט מדי לפי שהיה גוי עשיר כמ"ש הנני מעיר עליהם את מדי אשר כסף לא יחשובו וזהב לא יחפצו בו (ישעיה יג יז) וכ"ש וק"ו גזל העניים וכו' ויחרד האיש וילפת בשומעו את העונש הקשה אשר יצא מפי ראש חכמי תבל המלך שלמה ברוה"ק אל תגזול דל וכו' כי ה' יריב ריבם וכו' רח"ל (משלי כ"ב) ואמרו איסור גנבה וגזלה אפי' ע"י גרמא, אפי' בשחוק, אפילו לשלם דבר יפה ממנו, כמ"ש בחו"מ סי' שמ"ח ושנ"ט יעו"ש, וכ"ש גזל כזה שהוא ביד רמה ח"ו כי טעם השררה נפשו סרוכה וצרורה שלא הוקבעה אלא למי שהצבור צריך לו להבין ולהורות והוא צריך להם לפרנסה, לכן הכניסו הראשונים ז"ל צל החכמה בצל הכסף של בתי כנסיות הנז' ואך עתה מי שהצבור צריך לו פרנסתו מוטלת על הממשלה יר"ה ואינו צריך לצבור ואין הצבור צריכים לזולתו וא"כ אזדא לה טעמא דשררה, והנהגה מעל וגזל גמור גביה, ומצד הדין ראויים כל שאינם מחוסרי פרנסה, וכ"ש עשירי עם שנהנו מן ההקדש להחזיר כל מה שנהנו, ואך מאחר שנהנו בשגגת מחשבה מוטעית של שררה אין לדקדק על מה שעבר, כי דבר זה יביא לידי מחלוקת בדין וחשבון עם הקהל, ואך הם מצד עצמם ראויים לחשוב הרבה בזה, ולהשיב את הגזילה לכיס הקהל, וכ"ש וק"ו שיזהרו מאד מאד מליהנות עוד אפילו בפרוטה והנהגה מוציאין מידו בכל מאי דאיפשר.

עוד רמי עלן חובת ביאו"ר, שאף לענין שררת ש"ץ היינו דוקא במי שמרוצה לצבור, אבל מי שאינו מרוצה לצבור, ודאי דבטלה שררתו שאין כופין את הצבור להרכיב אלוף לראשם, אדם אשר בחלה בו נפשם, בשביל טעמא דשררה, כי אין הצבור הפקר לעשות

יחיד בהם כרצונו, שלא כרצונם, שהרי קי"ל אין מעמידין פרנס על הצבור אלא א"כ נמלכים בצבור, שנא' ראו קרא ה' בשם בצלאל, א"ל הקב"ה למשה הגון עליך בצלאל וכו' וכו' כמ"ש בברכות נה ע"א, והדברים ק"ו מובן מאליו, שאף המלכות לולא יראת המלחמות ושפך דם, לא אמרה תורה להיות הבן נכנס תחת אביו, רק אשר יבחרו הצבור הוא שיהיה לראש מאיזה שבט שיהיה, ואך יראת המלחמות ושפיכות דמים היא שנטלה הבחירה מהצבור, ונגזר עליהם לכוף ראשם לזרע המלכים אף שלא כרצונם, אבל חוץ מהמלכות הבחירה היא תמיד ביד הצבור, ומי שנפשם בחלה בו יתכבד וישב במקומו ולא יעלה במעלות, שאף ר"ג נשיא ישראל מזרע דוד, סלקוהו מפני שציער את ר' יהושע והעמידו ראב"ע במקומו כמ"ש בברכות כז ע"ב, וק"ו לשררה קלה של ש"ץ ודאי דדחינן לה מפני רצונם של צבור, ולולא דמסתפינא נימא שלא למדו רז"ל כל השררות והמינויים מדינא דמלכותא שיקום הבן תחת אביו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מלכים יעו"ש אלא בשררה הדומה לענין המלוכה. שאם נרצה להחליפו הוא ובניו באחרים תקראנה מלחמה או שפיכות דמים אבל שררות כאלו של זמן הזה דלא נפיק מנייהו חורבה כלל בשנוי ותמורה, ומה גם האידנא שאף שררות גדולות של ראשי הקהלות משתנים מזמן לזמן, א"כ חלוף זמנים שנו כאן ודעת הצבור תהיה מכרעת ומכרחת ובטלה לה כל שררה, ומה גם עוד שהרי פסק מור"ם ביו"ד סי' רנ"ז ס"ב בהגה"ה וז"ל וכשרוצים הצבור יכולים לסלק הגבאי ולמנות אחר ע"ש ומשמע פשוט שאפי' גבאי שהחזיק בגבאות כמה שנים ובין בשכר בין בחנם עכ"ז יכולים הצבור לסלקו ולמנות אחר כפי רצונם, ומה גם טובי העיר שכחם גדול בכל מקום ובכל זמן כב"ד הגדול כמ"ש בחו"מ סי' ב' ודאי שאין שררות של הבל כאלו עומדות בפניהם, ואך דוקא בדבר שיש בו נזק לצבור בממונם וכ"ש בגופם, אבל בדבר שאין בו שום צד נזק לצבור השררה במקומה עומדת לבד מי שאינו מרוצה להקהל מאיזו סיבה שתהיה.

וא"ך מעתה קם דינא, שמהיום הנ"ל, שעמדו לפנינו לדין, כל הכנסות בתי כנסיות הנ"ל "לכביר"א" ו"דלחכ"ם" ישובו לכיס הקהל, זולת שלוחי צבור דהיינו ר' אליהו אזולאי בביהכ"ן הנק' צל"א לכביר"א, ור' יהושע זכרי בביהכ"ן הנק' צלא"ת לחכם, זכו להם ולבניהם לעולם כשיהיו ראויים לשרת ועומדים לשרת ומרוצים לקהל, שיהנו מהכנסות בתי כנסיות בשכר קצוב כמנהג ש"ץ בעירם, זהו מה שהורונו מן השמים בהאי דינא, ואשר לא זכו בדין תברכנו נפשם כי הפרשנום מעברה חמורה של גזל הקדש עניים ויתומים ואלמנות, וצויי"מ וימ"ן ויקרב ק"פ לעמוסי התלאות בב"א, ולראיה באנו על החתום ביום שני בשק"ד שבעה ימים לחודש תמוז יה"ל דהאי ש ת " א טבתא לפ"ק אשר בא סימן ב ג ש ת בני ישראל אל הקדש, מתאים 18 ג'וואן 1945 וחתומי' הרה"ג כמוהר"ר יוסף משאש נר"ו, וכמוהר"ר אהרן אלמאליח נר"ו וכמוהר"ר מאיר ישראל נר"ו חבירי בדי"ץ, הועתק מחו' השררו' מדף 14 ע"ד 19 ולר' חש"פ אני מזכיר בדי"ץ.

ע"ה יוסף אלמאליח סי"ט

השקפתי ע"ז והוא מעו"ן.

ע"ה יוסף משאש ס"ט

בית דין מיוחד לענייני השררות ארבט

(—)

מקום החותם

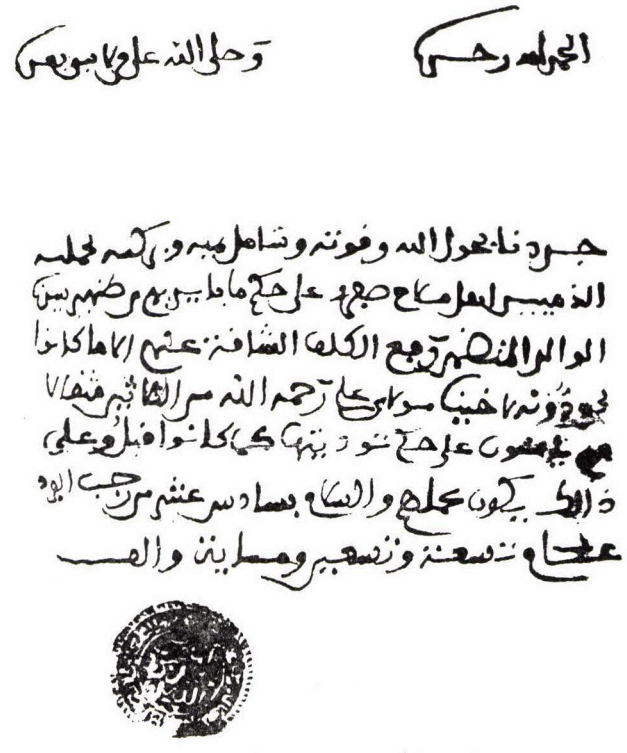
נתקבל בעד ההעתק שלשה פראנק לזכות האוצר, אלמאליח.

התרי״ד

עמדו לפני לדין הי׳ יצחק ן׳ אברהם ן׳ יהודה ה״ן סיסו תובע והי׳ יחייא ן׳ יעקב ה״ן אזולאי מדבר בעד בתו נתבע והוא שאברהם הנז׳ היה נשוי עם חנה בתו של יחייא הנז׳ ומפני סיבה כי עלה כעסו וזעמו יצא מן הכלל והמיר טוב ברע רח״ל ולפי שהמיר תחת יד בן השר הצורר היה מתאלם עליה בכח בן השר עד שלא מצאה ידיה עמו לעשות כפי דתם וחנה הנז׳ אף דעדו עליה כמה הרפתקי עכ״ז עבדא כל טצדקי ושמרה חק בטהרה וברית לא הפירה כידוע וכאשר נפגר 1 השר הנז׳ והיתה הרווחה התחילה לשדלו בדברים לחזור לצורו וכל מגמתה אולי יפותה ותוכל לו כדי לגרשה ולעצמה היתה מצלת ומן השמים סייעוה עד שנתרצה נתפייס ונתפתה לכך אלא שמפני הפחד והמורא פן באש ישרפו אותו בשומעם שרצונו לחזור אמר לה הלא צריך אני למכור מטלטלי הבית וכלי מלאכת החנות וכאשר יראו אותו הגויים שמוכר מטלטליו וכליו יכירו וידעו דאיתיה בחזרה ויבוא לידי סכנה השיבתו אל תירא ואל תחת אני אקנה ממך כל מטלטלי הבית וכלים העקריים במלאכת החנות ואקבל המעות בריוח על עצמי ואשלם במיטבא וכדי לקיים כל דבר נתקשרו ביניהם בתקיעת כף שהוא מוכר לה כל מטלטלי הבית והאלכי״ר והאלזייא״ר 2 מכלי מלאכת החנות בעד סך תשעים מתקאלים ובכן החזיקה חנה הנז׳ בכל המטלטלין שיש לו בבית והאלכי״ר והאלזייא״ר שהיו לו בהחנות בה היה עושה מלאכתו ביום לכתו עמד בהשכמה ושלח אחר סמחון שותפו ואמ״ל תן האלכי״ר והאלזייא״ר שלי ביד חנה אשתי וזה היה במעמד אביה יחייא והלך לו אברהם הנז׳ למתא מקנאס כדי לגמור שם עניניו לגרש את אשתו בגט כשר ובגט העשוי בגופן שלהם וכדי ללכת משם להרחיק נדוד למקום שיוכל לחזור לדת יהודית והלכה אשת יחייא הנז׳ ותפסה האלכי״ר והאלזייא״ר מיד סמחון הנז׳ וכשמוע יצחק בנו שאביו הנז׳ הלך לו ונתן כל מטלטליו לאשתו הנז׳ בא לפני בהשכמה הוא וחמיו יעקב אתורגמאן ואמר שהוא נושא באביו הנז׳ איזה שטרות גם אמר שהאלכי״ר והאלזייא״ר הנז׳ הם שלו אלא שאביו הנז׳ גזלם ממנו בכח הזרוע ואמר שרצונו ללכת לרדוף אחרי אביו לפורעו בשטרות שנושה בו לפי שיש בידו ג״כ עאק״ד 3 העשוי בגופן שלהם לתת לו האלכי״ר והאלזייא״ר שלו ואם לא ירצה יפרסם עניניו ובעמוד והחזיר קאי ונומיתי להם שאינו בדין לעשות כן שאנו רואים הצלת שני נפשות והם באו לשקע שתי נפשות רח״ל ואמר לי וכי בשביל זה אני מאבד מה שנושה בו ואמרתי, לא ראוי לך לוותר במה שאתה נושה בו לסייעו בעניין הליכתו? ולא קבל והלך אחריו למתא מקנאס...

הועתק מספר חיי עמרם סימן כ״ט.

1 במקום נפטר, ונפגר נאמר על נבלת האדם בלשון בוז ביחוד על גוי. שו״ת הרשב״א תת״ל.
2 מפוח והמלחציים.
3 שטר בערכאותיהם.

الحمد لله وحده وصلى الله على من لا نبي بعده ،

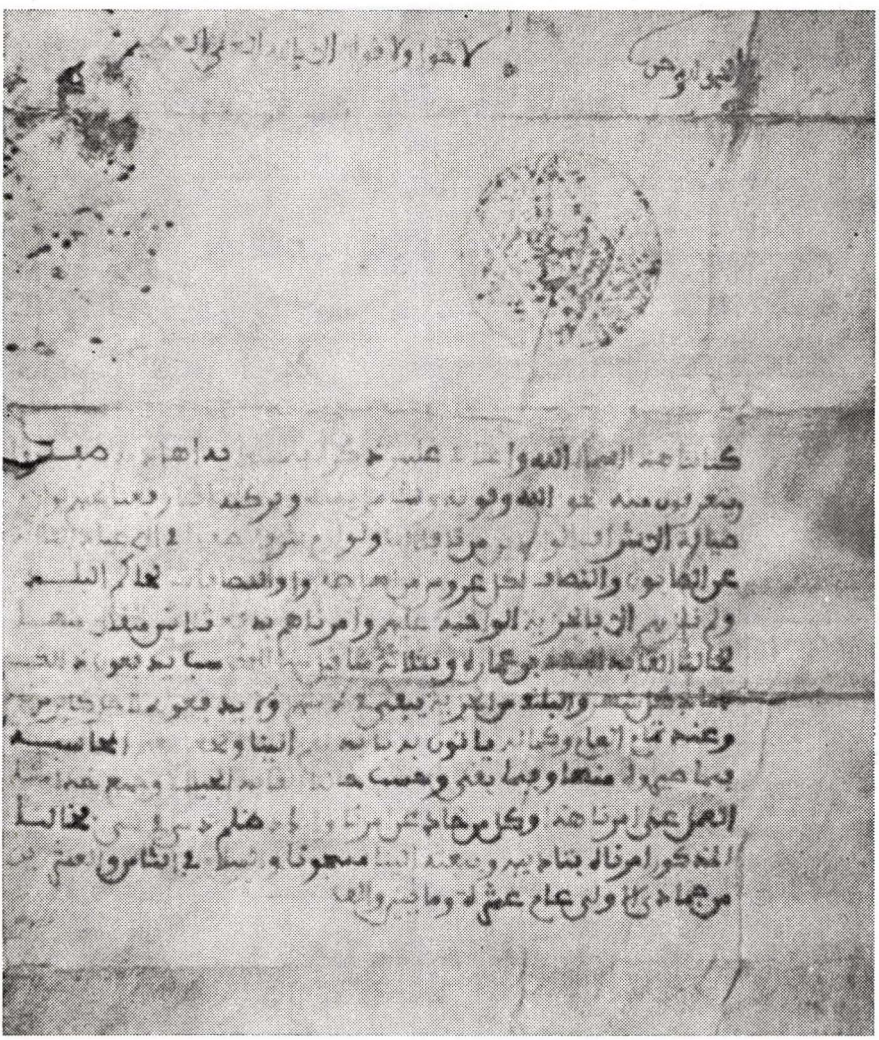
جددنا بحول الله وقوته وشامل يمنه وبركاته بحامده الدميين اهل ملاح صفرو على حكم ما بايديهم من ظهير سيدنا الوالي المنصور رفع الكلاف الشاقة عنهم الا ما كانوا يؤدونه لاخينا مولاي اعلى رحمه الله من الثلاثين مثقالا على حكم توديتها كما كانوا من قبل وعلى ذلك يكون عمدهم والسلام،

في 16 من رجب عام 1199 هـ

תרגום

חדשנו בכח האל וגבורתו ובחסד ימינו וברכתו לקהלת בני החסות תושבי מלאח צפרו את ההנחיות שבידיהם מחוקי אבינו המנצח לפטור אותם מהמסים המכבידים עליהם חוץ ממה שהיו חייבים לאחינו מולאי עלי רחמו האל... לפי הנוהג בו אני חפץ כפי שהיו נוהגים מלפני כן. ועל פי זה תנהגו אתם; ושלום בשש עשרה לחדש ראג'ב שנת 1199 (1785).

289

الحمد لله وحده ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم ،

كتابنا هذا اسمه الله واعلى عين ذكره يتمسك به اهل دمة صفرو ويعترفون منه بحول الله وقوته وشامل يمينه وبركته اننا رفعنا عليهم لوازم ضيافة الاشراف الواردين من تافلالت ولوازم شرافا صفرو فى الاعياد الثلاثة ،
غن الصالون والنظاف لكل عروص من اهل صفرو .

والنظافات محاكم البلاد ولا تزمهم الا بالجزية الواجبة عليهم وامرناهم بدفع ثلاثين مثقالا منها لخادمنا القائد الجلالى بن عمارة وثلاثة مثاقل منها للمحتسب يدفعون ذلك لهما فى كل شهر والباقى من الجزية يبقى فى ذمتهم ولا يدفعونه لاحد كان من كان وعند تمام العام وكماله ياتون به بيد هم الينا ونجعل معه المحاسبة فيما صيروه منها وفيما بقى وحسن خادمنا القائد الجلالى وجميع خدامنا العمل على امرنا هذا وكل من جاز عن امرنا واراد ظلم دبر فى مشى ، لخادمنا المذكور امرناه بتاديبه وبعثه الينا مسجونا والسلام ،

فى الثامن والعشرين من جمادى الاولى عام عشرة ومائتين والف هـ

תרגום

הודאות לאל לבדו
אין כח ועצמה כי אם לאל עליון.

החותם הגדול של הוד מעלתו סידי מוחמד בן עבדלאה. שהאל ירים ויגביה ממשלתו.

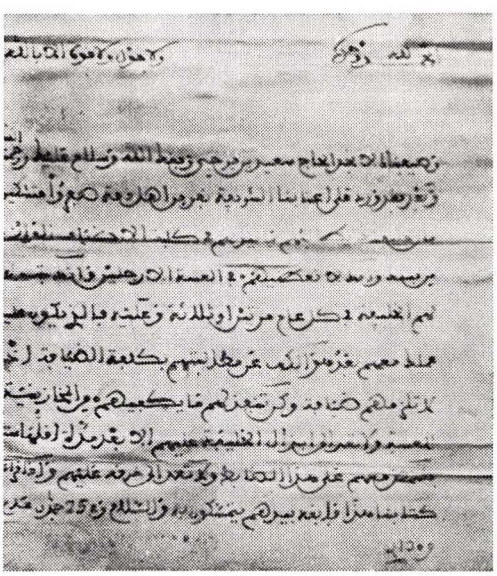
המסמך הנוכחי ימסר לאנשי הקהילה היהודית של צפרו שילמדו מתוכנו שהודות לכח האל יתברך, לעזרתו וברכתו, פטרנו אותם מההטלות הנגרמות על ידי קבלות־פנים של ה־"שורפא" [=האצילים] הבאים מתאפילאלת, ומן החובות כלפי השורפא של צפרו לרגל שלשת החגים, — גם מן הסאבון, ומן המסים המתחייבים לרגל חתונה הנערכת בין תושבי צפרו, ומהחובות כלפי מושל העיר. לא יהיו חייבים אלא במס החובה. [=כראג׳] הבטחנו להם שישלמו מס זה כדלהלן:

שלשים מתקאל לדודנו מצד האם לקאייד זילאלי בן עמארא, שלשים מתקאל אל המוחתסב, ויעבירו להם סכומים אלה מדי חדש בחדשו.

יתרת המס תזקף כחובה עליהם ולא ישלמוהו לשום אדם. בסוף השנה יביאוהו הם עצמם ואנחנו נגבה אותו ישירות. נעשה אתם חשבון מה שהוציאו מהמס ומה שנשאר, ותשומת לב פקידנו אלקאייד אזילאלי וכל פקידינו על פקודתנו זו. וכל הסוטה מפקודתנו זו וינסה לעשות אי־צדק, איושהו על עבדנו הנזכר פקדנו לתפסו ולשלחו לנו אסור באזיקים. ושלום.

בעשרים ושמונה לגמאד׳אן הראשון שנת אלף ומאתים ועשר.

290

الحمد لله وحده ولا قوة الا بالله

وصيفنا الامجد الحاج اسعيد بن فراجي وفقك الله وسلام عليك ورحمة الله ،

وبعد

فقد ورد على اعتابنا الشريفة (بتعرف)

اهل ذمة صفرو مشتكين بان خالفيتك يطالبهم في كلفة الاصناف الواردة من قبالك وانك لا تعطيهم في النعسة الا رجلين وانك تبدل لهم الخليفة في كل عام مرتين او ثلاثة ،

وعليه فالذي يكونو عليه عملك معهم بعد هذا الكف عن مطالبتهم بكلفة الضيافة اذ لا تلزمهم ضيافة وكذا تنفيذ لهم ما يكفيهم من المخزنية للعسة ولا تعود الى ابدال الخليفة عليهم الا بعد مدة اقلها سنة شمسية وهم على هذا الضابط ، ولا تعد الى خرقه عليهم واذا قرات كتابنا هذا فابقيه بيدهم ،

ليتمسكون به ،

والسلام ،

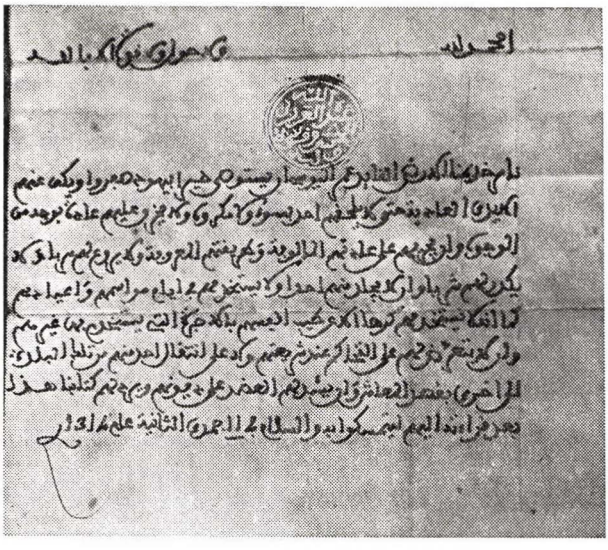
وفي 25 جمادى الاولى عام 1309 هـ

תרגום

אל פקידנו רב התהלה אלחאג' אסעיד בן פרג'י יצליחך האל וישים לך שלום ורחמים.

הגיעו ללשכתנו הנכבדה דברי אנשי החסות מצפרו המתלוננים על סגנך שהוא דורש מהם לשלם את הוצאות הכרוכות באירוח נכבדים הנשלחים מטעמך. ושאינך נותן להם לשמירה אלא שני אנשים בלבד. ושהנך מחליף להם את המושל, סגנך פעמים או שלש בשנה.

לכן זה יהיה מעשך אתם להבא: המנע מלדרוש מהם השתתפות בהוצאות אירוח שאינם חייבים בו. כמו כן עליך לאשר להם מספר אנשים הנחוצים להם לשמירה. גם אל תשנה עוד להחליף להם את המושל, אלא אחרי תקופה של שנת שמש לפחות. עליך לנהוג אתם בהתאם לאמור במסמך זה, ואין להביא להפרתו. ואחרי קריאת מכתבי זה, השאירהו בידיהם שיחזיקו בו ושלום 25 גמא'ד I שנה 1309. (2-1891).

الحمد لله ولا حول ولا قوة الله ،

نتمرخ ديمنا الارض القائد عمر اليوسن ان يستوصى خيرا بيهود صفرو
ويكف عنه الايدى العادية حتى لا يلحقهم احد بسوء ولامكروه ولا يخرق
عليهم عادة بوجه من الوجوه وان يجزيهم على عادتهم المالوفة
وطريقتهم المعروفة ولا يروعهم من شرا ولا يجند منهم احد
ولا يستخدمهم فى ايام مواسيمهم واعيادهم كما انه لا يستخدمهم كرها
الا عن طيب انفسهم باجرة التى يستخدم فيها غيرهم وان لا يتعرضون على
التحاكم عند شريعتهم ولا على انتقال احد منهم من تلك البلدة الى
اخرى بقصد المعاش وان يوشد لهم المعضوض على ديونهم
ورد لهم كتابنا هذا بعد قراءته اليهم ليتمسك به اليه والسلام ،

فى 11 جمادى الثانية عام 1314 هـ
الطابع مولانا السلطان عبد العزيز ،

תרגמת נפכת ז טהיר

חלמד לגה נפכת טהיר שריפ עלי. לכזתו בקלא חלתמפקך כיל שלקלעב. ולפתיתלחו
חלשחטב בלקלי שכל חלעזיז בן חלחסן ואל חלגור וכישחב תוחחתי. עוקב
יזלכך בכלם פכל . ז חמד לגה גף חוולך ולך קוותך לילגך בחללה פלמור
כלימי חלקלקלך שומר חלגופי: ואן יפתוולי כילאן פי יהם לפרו ,
ויכף שנהום ז לקיילי, חתח לך לחקהום לחד בפון ולך במכרום ,
ולך יוכיך להום שלה בוזה מן חלוזבה , ואן יוזחריהום עלך שלתתוו
חלמחלופה , ושריקהום ז מעירופה , ולך ירוולט להום פרפאן , ולך יוכדר
להום ארכאן , ואן לך יוגל מנהום לחד , ולך יופתכדמהום פי לילם
מוולחביהום וחשילדהום , כמך לילהו לך יופתכדמהום כרהאן לילגך פי
טיב לנפוסיהום בחלקוזרת חלתי יופתכלם בהך ביהום , ואן לך יתעדיך
להום לחד עלך ז תחלכום טנד שריעתהום , ולך עלך לחתיקלך לחד
מנהום מן תילך. ז בלה לך לוכרה בקלא חלמפחם , ואן יסרל להום
ז עלך עלך דיוכהום ויכדל להום כיתקבך החזך כטד קרחיתו
לילהום ליתמפכב בהי וחלפלם: פי לחלי שאר במלך חלתחטיל עלם
לחכטת שטר וחלתחמיית וחלף ובעדהו בכטה שמילתהו קחכלהך
בחלילך בימך תלתהו ווחפקתהו וחטהילת מן חלפקיה ז חגל חלנכיה
ז לחכמל חלכלמך ז עלחתך קלקי ז נמחטה במגרחהו חותם קחלי הנן
תחלך. בכלם פכל . ז חמד לגה גף חוולך ולך קוותך לילגך בחללה פלמור
כלימי חלקלקלך שומר חלגופי: ואן יפתוולי כילאן פי יהם לפרו ,
ויכף שנהום ז לקיילי, חתח לך לחקהום לחד בפון ולך במכרום ,
ולך יוכיך להום שלה בוזה מן חלוזבה , ואן יוזחריהום עלך שלתתוו
חלמחלופה , ושריקהום ז מעירופה , ולך ירוולט להום פרפאן , ולך יוכדר
להום ארכאן , ואן לך יוגל מנהום לחד , ולך יופתכדמהום פי לילם
מוולחביהום וחשילדהום , כמך לילהו לך יופתכדמהום כרהאן לילגך פי
טיב לנפוסיהום בחלקוזרת חלתי יופתכלם בהך ביהום , ואן לך יתעדיך
להום לחד עלך ז תחלכום טנד שריעתהום , ולך עלך לחתיקלך לחד
מנהום מן תילך. ז בלה לך לוכרה בקלא חלמפחם , ואן יסרל להום
ז עלך עלך דיוכהום ויכדל להום כיתקבך החזך כטד קרחיתו
לילהום ליתמפכב בהי וחלפלם: פי לחלי שאר במלך חלתחטיל עלם
לחכטת שטר וחלתחמיית וחלף ובעדהו בכטה שמילתהו קחכלהך
בחלילך בימך תלתהו ווחפקתהו וחטהילת מן חלפקיה ז חגל חלנכיה
ז לחכמל חלכלמך ז עלחתך קלקי ז נמחטה במגרחהו חותם קחלי הנן

חותם קחלי הנן
סופרחופפ המלך
הסתר

תרגום

אני מצווה את משרתנו הארצי השר עומר אליוסי, שיסביר פניו אל יהודי צפרו וימנע מהם מעשי איבה, עד שלא יגע בהם אף אחד לא בשויון־נפש ולא ברעה, ולא יפר מנהגם באופן מהאופנים. ולא יעבירם על דתם הידועה ודרכם המפורסמת. ולא יבהילם ולא יטרידם. ולא ילקה מהם אף אחד. ולא יעבידם בימי הפגרא שלהם ולא בחגיהם. וכן לא יעבידם בעל כרחם אלא ברצון נפשם תמורת שכר אשר יעבדו תמורתו אחרים זולתם. ולא יתבעם אף אחד להשפט נגד תורתם. ולא על ידי העברת אחד מהם מעיר אחת לאחרת בכוונה מכוונת מצד העדות. ויותן תוקף למשפטיהם. ויוחזר להם כתבנו זה אחרי קריאתי על מנת שיחזיקו בו. ושלום באחד עשר לגמא'ד השני שנת 1314.

292

الحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا ومولانا محمد وآله وصحب

يعلم منه بحول الله وقوته وشامل يمينه ومنته اننا قد توصلنا من شيخ يهودى ملاح صفرو عن العام الفارط بجزيتهم المألوفة بجانب العالى بالله ادام الله عزه وعـــلاه وقدرها اربعمائة مثقال 400 فى سكـــة الدرهم الشرعى من حساب اربع اواق للدر للدرهم فبسببه برات ذمته منه يجب برآ تـــه

وفى 4 جمادى الاولى عام 1305 هـ

الحمد لله وحده ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم ،

يعلم منه بحول الله وقوته ومنته اننا قد توصلنا باربعمائة مثقالا من حساب اربع اواق للدرهم الحسنى جزية ملاح صفرو عن عام تاريخه بواسطة شيخهم الدمى شالم عطية وتوابعها وقيده فـــى 18 ربيع الاول عام 1306

קבלות האלגזייא על ידי הנגיד שלום עטייא

תרגום

להודיע בזה בכח האל וגבורתו וחסות ימינו וחסדו שקיבלנו מנגיד יהודי מלאח צפרו עבור השנה המפורטת(?) תשלום מס הגולגולת שמחוייבים בה מצד אלעאלי ביללאה שיתמיד ה' את כבודו ועליונותו. וסכום המס הוא ארבע מאות מתקאל 400 במטבע הדרהם החוקי לפי חשבון ארבע אוקיות לדרהם. סיבתו [הכתב הזה] אגרת בני החסות למי שצריך לראות אותה. ב־4 ג'ומאד הראשון שנת 1305.

להודיע בזה בכח האל וגבורתו ואמונתו שקיבלנו סך ארבע מאות מתקאל לפי חשבון של ארבע אוקיות לדרהם החסני. כמס גולגולת של מלאח צפרו על חשבון השנה הרשומה באמצעות נגידם הדמי שלום עטייא ורשמנו זאת ב־18 רביע הראשון שנת 1306.

התק״ן

הרב הגדול משי״ח נר״ו ובית דינו הצדק העי״א.

אחד״ש מכת״ר יוואזב כת״ר על שאלה זו באר היטב בלשון שיבינו המון העם ושכמ״ה.

על ריב בעלי החצר הנקראת על שם אריכ״א עם כללות הקהל על עסקי הנהר העובר בתוך החצר הנז׳ והוא שבעלי החצר עמלו אלבאב לצ׳אר למדכורא וקאמו עליהום מיחידי הקהל וזוולוהא בכח הזרוע בטענה באיין אלוואד די פצ׳אר הנז׳ הווא דלקהל והחזיקו בו כמה שנים לשאוב ממנו כל בנות העיר ביום ובלילה ואיפשר תחדאז סי מרא תסקי פנץ אליל ותזברהא מסדודא ואידא תעטל פברא חתא תדוק עלא מוואלין אצ׳אר באס יחלולהא יזראלהא סי מקרה רע פלמשך די יקומו יחלולהא, ובפרט שזה כמה שנים והייא בלא באב תבקא בלא באב, ועמלו קבלת עדות מכמה עדים מנהום ופיהום די סהדו באיין יערפוהא בלא באב ובתוכם זקן אחד שמעיד באיין יערפהא בלא באב מן אייאם מולאי ישמעאל ר״א, ובני החצר כא יוואזבוהום מה לנו ולכם תמנעונא מא נעמלוסי אלבאב לצ׳ארנא גזאיית אלכיר די כא נכליווכום תסקיוו מן לוואד דייאלנא כירייא בטענה רעועה לאייכון תקום די תמלא אלמא פנץ אליל די הייא מלתא דלא שכיחא וחנא כלליה עמלנא אלבאב לא עלה על לבנו למנוע חסד לעכב עליהם מא יסקיווסי אידא פליל מא עוולנא נסדדוהא עד שתכלה רגל השואבות ואידא פלפזר די כיף כא נחללוהום אלבאב דלוואד די עשויה מכמה שנים נחלולהום חתא באב אצ׳אר ומה תועלת ענדהום די תבקא באב אצ׳אר מהלולא ובאב אלוואד מסדודא ולעדים די סהדולכום באיין כאנת בלא באב כא יסהדו אגיר מזמן חורבנה שנחרבה בשנת ח״ץ ובנאווהא אלגויים בלתי שום תיקון בבנין רעוע ועניים מרודים כאנו יסכנו פיהא וליום די דכלת פיידנא ועמלנאלהא בנין מחדש מתוקן ומשוכלל כראוי וסכנו פיהא גיר ת״ח ואנשים של צורה בהכרח יעמלו אשמירה לאיין פרצה קוראה לגנב ומן זאנב להיזק די כא ידכלולהא לחמיר המ״ה די מטלוקין פלמללאח פליל וכא ירדוהא פחאל ארווא, וזמעא די פאתת סבח פיהא חמאר מיית וקבדהום לגוי מולאה חלפהום אנשים ונשים ולוכאן כאן לגוי אלם לוכאן גרמוה דון סראע, ונית ענדהום היזק אכור בכל ליל שבת בהטמנת חמין אידא יעמלו אתבשילין פווסט אצ׳אר והייא בלא באב איכא חשש איסור בשר שנתעלם מן העין, ואיכא חשש סכנה פן יכנס איזה שונא וישלך סם המות בקדירות וכשמכניסין החמין בבית יש להם צער גדול ובפרט בימות החמה, ונית ענדהום היזק אכור די כלליה כא יקומו באשמורת ת״ח די תמא להסיך רגליהם בצניעות בהנהר הנז׳ כא ידכלו עליהום נשים די כא יקומו מן דאך אלווקת וממילא נמנעו וכא ימסיוו למקום הידוע לבלתי צנועים וסמחו פמוצ׳עהום, ודי כא יסהד לעד די הווא זקן באיין מן אייאם מולאי סמעאל סהד שלא בפנינו ומנאיין סהד בפנינו חזר בו כמו שיראה כת״ר חזרתו... והשתא דאתינא להכי ותחת טובתינו גמלתונו רעה היינו דאמרי אינשי טב לביש לא תעביד וביש לא ימטי לך[1] מהיום הזה והלאה מי ידכלנא חד ללוואד דייאלנא והראיה באיין לוואד דייאלנא ופחוזנא הווא די מדכור פכל מא הייא כתבא די סרא די פיידנא מכלל הנאות המדור מכתוב לרבות תעלת המים העוברת בחצר הנז׳ וראיה אוכרא הא לכם פסק הקדמונים נ״ן על ריב שהיה בין הקהל הקדמונים ובין בעלי החצרות שעובר

1 ב״ר כ״ב יז.

עליהם הנהר בכללותם שלא הניחו בעלי החצרות לנשי הקהל לטבול מטומאתן בנהרות העוברים בתוך החצרות שבהאלמלאח וטענו הקהל שקודם שנבנו החצרות כאנו יטבלו נשים פהאדיך אסאקיא והייא מזררבא בזרב וכאנו יטלקו אלחוייאך וויטבלו תחתהום ועטאווהום ב״ד רשות יטבלו פכל צ׳אר די וואלאת... ואידא ענדהום האד לוואד מיוחד יש בו די והותר לבית הטבילה ועלאס ימסיוו לדייאר שלא יילהום אלא ודאי לווידאן כלהום בשוה די מוואלין אצ״ייאר וכאנת ענדהום פיהום האד אלחזקה די טבילה דוקא, ומנאיין (חסר) הר׳ משה ן׳ עדי אהד מבעלי החצרות ועטאהום (חסר) ועטאהום באותן החצרות... ועוד דאיכא לבעלי החצר היזק ראיה שכל בנות העיר עוברות בכל שעה ורגע עליהם... ומה גם דאיכא בהדיא היזק ראיה מהפרוצות והעזות שבהם שמעברים עליהם גרף של רעי חמ״ה שאין לו חזקה לכ״ע כדכתב מרן סימן קנ״ה סל״ו... ולמכת״ר החיים והשלם.

נאם עבדך **שאול ישועה**

חדש טבת משנת אשר ה ח ז ק ת י ך מקצו״ת הארץ.

הועתק מספר אבני שי״ש ח״ב סימן קד.

תרגום

הרב הגדול מורי שיחיה נטריה רחמנא ופרקיה ובית דינו הצדק ה׳ עליהם יחיו אמן.

אחרי דרישת שלום מכבוד תורתו, ישיב כבוד תורתו על שאלה זו באר היטב בלשון שיבינו המון העם ושכרו כפול מן השמים. על ריב בעלי החצר הנקראת על שם ״אריכא״, עם כללות הקהל על עסקי הנהר העובר בתוך החצר הנזכרת. והוא שבעלי החצר עשו דלת לחצר הנזכרת, והתנגדו להם אחדים מיחידי הקהל, והסירו את הדלת בכח הזרוע. בטענה שהנהר שבתוך החצר הנזכרת הוא של הקהל והחזיקו בו כמה שנים, לשאוב ממנו כל בנות העיר ביום ובלילה, ואיפשר שאיזה אשה תרצה לשאוב מים בחצות הלילה ותמצא הדלת נעולה, ואם תשאר בחוץ עד שתדפוק על בעלי החצר שיפתחו את הדלת, יכול לקרוא לה מקרה רע במשך אותו זמן עד שיפתחו את הדלת. ובפרט שזה כמה שנים והחצר הנזכרת בלי דלתות ותשאר בלי דלת, ועשו כמה קבלת עדות מכמה עדים מהם ומהמהם שהעידו שהם יודעים החצר הנזכרת בלי דלת. ובתוכם זקן אחד שמעיד שהוא יודע החצר הנזכרת בלי דלת מימיו של המלך מולאי ישמעאל ירחמו ה׳. ובני החצר משיבים מה לנו ולכם שתמנעו ממנו שלא לקבוע דלת לחצר שלנו, וזה לפי חסדנו אתכם שמנחים אתכם לשאוב מים בחסד מן הנהר השייך לנו, בטענה רעועה שאולי תבוא איזו אשה לשאוב מים בחצות לילה שהיא מלתא דלא שכיחא, ואנחנו הגם שקבענו דלת לחצר לא עלה על לבנו חסד לעכב עליהם שלא ישאבו מים מן הנהר, אם בלילה לא חשבנו לנעול הדלת רק עד שתכלה רגל השואבות, ואם בהשכמה כמו שפותחים דלתות הנהר שהיו לפני כמה שנים, כן נפתח את דלת החצר, ומה תועלת תהיה להם, אם החצר תשאר פתוחה והנהר סגור. והעדים שהעידו שהחצר היתה בלי דלתות, עדותם רק מזמן חורבן החצר שנחרבה בשנת תשעים ושמנה, והבנין נעשה ע״י גויים בנין רעוע בלי תיקון. והדיירים שדרים בחצר הנזכרת היו כלם עניים מרודים, וכעת שנכנסנו אנחנו ונמסרה החצר לידינו ועשינו בנין מחודש מתוקן ומשוכלל כראוי. ודרו בה רק תלמידי חכמים ואנשים של צורה. והם מוכרחים לעשות שמירה לחצר ולא תשאר פרוצה שהפרצה קוראת לגנב ויש עוד היזק שנכנסים חמורים חוץ מן הכבוד לחצר מן החמורים של הגויים שמטיילים בלילה בשכונת היהודים, ועל ידי זה חזרה החצר להיות כאורוה, ובשבוע החולף בבקר אחד נמצא חמור אחד מת בתוך החצר,

והגוי בעל החמור, בא והתלונן על הדיירים שהם המיתוהו והצריכם לישבע כלם אנשים ונשים וטף, ואם היה הגוי, גוי אלם היה קונסם לשלם מחירו גם בלי דין ומשפט. ועוד יש להם היזק אחר בכל ליל שבת בהטמנת החמין שמסדרין התבשילין באמצעה של החצר והיא בלי דלתות יש חשש איסור בשר שנתעלם מן העין ויש גם חשש סכנה פן יכנס מי שהוא איזה שונא וישלך סם המות בקדירות, ואם יכניסו החמין בפנים לבית יש להם לבעלי הבית צער גדול מן החום ובפרט בימות החמה. ועוד יש היזק אחר שקמים באשמורת הבקר התלמידי חכמים הדרים בחצר ונכנסים לנהר להסיך רגליהם בצניעות. מופיעים בנהר הנשים שקמים בהשכמה. וזה מגע מהם להשתמש בנהר ומוכרחים לפנות למקום הידוע שהוא מקום להבלתי צנועים, [אולי בתי כסאות הצבוריים הנקראים "אלבוויתאת"] והניחו ומחלו בהכרח בזכות שיש להם בדירתם, ומה שמעיד העד שהוא זקן שמימי מולאי ישמעאל [שהחצר היתה בלי דלת] הוא העיד שלא בפנינו וכשעמד להעיד בפנינו חזר בו כמו שיראה כבוד תורתו בעדות החזרה... והשתא דאתייא להכי ותחת טובתינו גמלתונו רעה היינו דאמרי אינשי טב לביש לא תעביד, וביש לא ימטי לך מהיום הזה והלאה לא יכנס שום אחד לנהר שלנו, ויש לנו ראיה שהנהר הוא שלנו ובחזקתינו שהרי בכל המסמכים של קנין החצר שבידינו מוזכר שירות בנהר הזה מכלל ההנאות השייכים לקרקע החצר הנזכרת. וראיה אחרת הוא פסק הקדמונים נוחי נפש על ריב שהיה בין הקהל הקדמונים ובין בעלי החצרות שעובר עליהם הנהר בכללותם, שלא הניחו בעלי החצרות לנשי הקהל לטבול מטומאתן בנהרות העוברים בתוך החצרות שבהאלמללאח וטענו הקהל שקודם שנבנו החצרות היו טובלות הנשים באותו הנהר שהיה מוקף בגדר והיו פורסות סדינים וטובלות תחתיהם והרשו אותם בית דין שיטבלו בכל חצר מהחצרות איך שיהיה להם נוח. ואם הנהר הזה לאורכו יש בו מקום די והותר לבית הטבילה, למה יבואו לחצר שאינה שייכת להם, אלא ודאי, כל הנהר לאורכו הוא שייך לבעלי החצרות והקהל יש להם חזקת הטבילה דוקא, ומאחר... היקר משה בן עדי אחד מבעלי החצרות ונתן להם... ונתן להם באותן החצירות... ועוד יש לבעלי החצר היזק ראיה שכל בנות העיר עוברות בכל שעה ורגע עליהם... ומה גם שיש היזק ראיה להדיא מהפרוצות ועזות פנים שבהן שמעברין בידם עליהם [על פני הדיירים] גרף של רעי חוץ מן הכבוד. שאין לו חזקה לכולי עלמא כמו שכתב מרן בחושן משפט סימן קנ"ה סעיף ל"ו... ולמעלת כבוד תורתו החיים והשלם.

נאם עבדך שאול ישועה

294

שטר ערכאות שהוגש לדיון לפני ב"ד

התקנ"ו

...והשקפנו על כתב הערכאות... שקראו לפנינו ב' מהערכאות זה שלא בפני זה וראינו שהיו העליות ביד הגוי סי מוח' לערבי אעדלון ובשנת אלף ומאה ועשרים ושש למניינם מכר העליות להנגיד הר' יהודה ן' נסים ן' הרוש לזכות הקהל שכך כתוב סתארא אדמי יהודה ן' נסים נאייב מן זמאעאתי אהיל אדמא מללאח קרייתי צפרו מן לבאייע לאהו סי מוח' אלערבי אעדלון במתאמאן כמסא וכמסין מתקאל... זמן המכר ג'מאד אלוול עאם שיתא ועסרין ומאה ואלף.

וסמיך ליה נמצא עקד אסרא, אסתרא אדמי מסעוד ן' חיים ן' סיסו ן' ג'מול בנת ברירו ן' עמור ודמייא זהרא ג'וג'ת אדמי משה אסחראווי במאוואפאקאתי ג'מאעאת אהיל דמאתי אלמדכורינא עלאה במאוואפאקאתי תאמא בתאמאן מייאת אוקייא... חג'את לחארם עאם תנאיין וכמסין וומאה וואלף...

הועתק מספר אבני שיש ח"א סימן ו.

תרגום

...והשקפנו על כתב הערכאות... שקראו לפנינו ב' מהערכאות זה שלא בפני זה וראינו שהיו העליות ביד הגוי סי' מוחמד לערבי אעדלון. ובשנת אלף ומאה ועשרים ושש למניינם מכר העליות להגגיד הר' יהודה בן נסים בן הרוש לזכות הקהל שכך כתוב הקונה בן החסות יהודה בן נסים נציג של הקהלה הבני־חסות מללאח הקריה של צפרו מן המוכר לו סי' מוחמד אלערבי אעדלון במחיר חמשה וחמשים מתקאל... זמן המכר ג'מאד אלוול שנת ששה ועשרים ומאה ואלף.

וסמוך לזה נמצא שטר הקניה, הקונה בן־החסות מסעוד בן חיים בן סיסו בן ג'מול בת ברירו בן עמור, ובת־החסות זהרא אשת בן־החסות משה אסחראווי בהסכמת הקהל בני החסות הנזכרים לעיל במחיר המוסכם והמדוייק מאה אוקיות... חג'את לחראם שנה שנים וחמשים ומאה ואלף...

295

התקמ"ד

בהיות שה"ר סעדיה מסעוד הכהן היה רוצה להקדיש רוב נכסיו וליתנם לצורך ההקדשות אג"ק במתנת בריא באופן שיופקע יד אשתו ויד יורשיו מהראוי להם וכאשר נזדמנו לשם אנחנו ח"מ וסדרו דבריהם לפני אני החותם א' פישרתי ותווכתי במלתא דשוייא לכולהו שלא יתאנה שום אחד מהכתות, והוא שהודו בפנינו הבעל ואשתו שיש בידם מעות בעין דו"ו ש"ם לבד הטלטל והקרקע ונתרצו לעשות על האופן שחילקתי ביניהם והיינו שתטול האשה אחרי מותו —אוו—תקם— והבנות הנשואות —תתקם— לשניהם והקטנה רחמא —ככם — ע"מ ובתנאי אם נשארה בחיים ואם נפטרה הקטנה יחזור הסך ופירותיו להקדש, והסך שתטול אשתו הוא ג"כ ע"מ ובתנאי שתהנה ממנו כל ימי חייה והנשאר אחרי פטירתה יתחלק בין היורשים ובין ההקדש והסך הנשאר מסך —דוו—שם— הנ"ל הקדשו מעכשיו לעשות ממנו מה שיראה בעיני אני החותם א' למנוחת נפשו כגון ס"ת וספרי הקדש וצורך תלמוד תורה ולקיים איזה קרן לצורך ת"ת ליהנות הת"ח מפירותיו ונש"ח לקיים כל האמור וגם האשה נש"ח לקיים האמור ולראיה לבל ישכח הדבר רשמנוהו פה וחתמנו בכ"ב באב תקמ"ד וקיים.

שאול ישועה שלמה ס"ט

כאשר עמדנו לחלוק בנכסי ה"ר סעאד הכהן נ"ע ע"פ מה שברר בחייו הוא ואשתו שמחה בת יהודה עולייל אחר שנטלו שניהם קושח"ך כ"א למש"י ובה אמרו שניהם שמלבד קרקע וטלטל שיש להם יש להם מע"ב סך ארבעת אלפים וש' אוקיות וחלקו אותן ע"ז האופן והוא שתטול אלמנתו הנז' סך — אוו — תקם — והיורשים סך — תתם — והיינו הבנות הנשואות יטלו סך — שם — לכ"א והקטנה תטול — ככם — וההקדש יטול השאר. ובחדש מרחשון

משנתינו שעמדנו על החלוקה והוציאה אלמנתו הנז׳ המעות ונמצא שחסר מהם סך — שם — כם — ועכ״ז נתננו להאלמנה חלקה במושלם סך — אוו — תקם — ונתננו סך — תתקם — להב׳ בנות הנשואות וסך — קקם — ביד כה״ר ישראל עולייל אפוט׳ היתומה הקטנה שבצירוף מה שנטלו האלמנה והיורשים ס״ה — בוו — שם — ודקדקנו חשבון מה שהוציא כהה״ר שלמה אביטבול גזבר העניים ע״י האשה הנז׳ ובהסכמתי אני החותם א׳ לקיים דברי המת והכל סך —תשם—סם—בם—ב״ת— דיגו שבע מאות אוקיות ושנים וששים אוקיות ורביע אוקייא מכ״ט [1] וזהו פרטן די באס כלס ליזאר די פאס כסלוה ועבאווה לחברה סך —נם—חם— וסאיין תפררק דצדקה יום פטירתו בשעת ההקפות ופקידת השבוע וסאיין תפררק עלא ת״ח די כאנו יקראוו אזוהר עד פקידת החדש סך —קם—נם. ותפררק יום פקידת החדש סך —קם— ועיוה״ך סך —קם. וערב הו״ר סך —לם. ועבא ה״ר יוסף הכהן סך —קם— ע״פ צוואת הנפטר שציווה לתת לו לצורך מצות תפלין שני בניו ועבא יודא צרפתי עפ״י צוואת הנפטר ג״כ סך —נם. ועוד סך —כם. מונחת ביד כה״ר משה אלבאז עד שיבוא כהה״ר אהרן אפרייאט ויעיד שציוה להוסיף לו ג״כ לצורך סעודת סיום מסכתא שלמד הנפטר עמהם וצוה לעשותה משלו סך —לם. ועטינא שוחד לשר העיר לבל ישטין על נכסי הנפטר סך —לם— ולאזם די פקידת החדש בין זרע ולחם וכל צרכי הסעודה ושמן לנר נשמה ס״ה —צם—דם—בת—, ודי עבא שליח ירושלים —מם— מלבד סאיין עבא בשעת החילוק נמצא ס״ה —תשם—סם—בם—דת— בצירוף הכל בין מה שנטלה האלמנה והיורשים ומה שנתחלק הוי סך —גוו—סם—בם—דת— נשאר בידינו סך —תתקם—נם—זם—ות— נתננוהו ביד כהה״ר שלמה אביטבול גזבר העניים ולראיה ביד האלמנה הנז׳ שנתנה לכל אחד חלקו ונטלה חלקה כאמור ח״פ בעישור א׳ לחדש מרחשון שנת רק השמר לך לפ״ק ושו״ב וקיים.

שאול ישועה אביטבול

1 וזהו פרטן מה שקנו הסדין שמתחתיו רחצו הנפטר חברת הרוחצים והחברה לוקחת אותו לעצמה [לשימוש נפטרים אחרים] סך — סם — חם — ומה שהלקו לצדקה ביום הפטירה בשעת ההקפות [לפי המנהג שבבית החיים מקיפים את המטה שבה הנפטר שבע פעמים ובכל פעם נודרים צדקה לתלמידי הכמים הנוכחים] ופקידת השבוע ומה שחלקו לצדקה לאותם תלמידי חכמים שהיו באים לבית הנפטר כל ימי החדש ללמוד הזוהר עד יום פקידת החדש סך — קם — נם. וגם חולק לצדקה יום פקידת החדש סך — קם — וערב הושענא רבא סך — לם — ולקח היקר רבי יוסף הכהן סך — קם — על פי צוואת הנפטר שציווה לתת לו לצורך מצות תפלין שני בניו. ולקח יודא צרפתי על פי צוואת הנפטר גם כן סך — נם — ועוד סך — כם — מונחת ביד כבוד היקר ר׳ משה אלבאז עד שיבוא כבוד הרב רבי אהרן אפרייאט ויעיד שציוה להוסיף לו גם כן לצורך סעודת מילה אם תלד אשתו זכר, ולקח כבוד הרב רבי אהרן אפרייאט הנזכר לצורך סעודת סיום מסכתא שלמד הנפטר עמהם וציוה לעשותה מנכסיו סך — לם — ומסרנו שוחד לשר העיר לבל ישטין על נכסי הנפטר סך — לם — והוצאות סעודה של לימוד פקידת החדש חטים ובשר וכל צרכי הסעודה, ושמן לנר נשמה סך הכל — צם — דם — בת — ומה שלקח שליח כולל ירושלים — מם — מלבד מה שלקח בשעת החילוק, נמצא סך הכל — תשם—סם—בם—דת — בצירוף הכל בין מה שנטלה האלמנה והיורשים ומה שנתחלק עולה לסכום — גוו—סם—בם—דת — נשאר בידינו סך — תתקם—נם—זם—ות — נתננוהו ביד כבוד הרב הגדול רבי שלמה אביטבול גזבר העניים ולראיה ביד האלמנה הנזכרת שנתנה לכל אחד חלקו ונטלה חלקה כאמור חתמנו פה בעישור א׳ לחדש מרחשון שנת רק השמר לך לפרט קטן והכל שריר ובריר וקיים.

שאול ישועה אביטבול

בהיות אמת שבא לפני גזבר ההקדש הנ״ב ואמר שנתן לו ה״ר מסעוד הנז׳ בהיותו בחיים כיס אחד מסך אלף אוקיות כ״ט ואמר לו זכי בזה להעניים נוסף על הסך הנז׳ שזהו דבר הסמוי מן העין חתום באוצרותי להקדישו למנוחת נפשי באופן שבצירוף סך תתקם נם זם ות הנז׳ וסך עם בם ות תוספת על חליפי המעות וסך אוו הנז׳ הוי ס״ה אוו תתקם צם דיגו [כלומר] אלף ותשע מאות ותשעים אוקיות, וזה מה שהוציא הר״ש הנז׳ לצורך ההקדש בהסכמתי [2] אוול עטא לר׳ חיים עמרם משרת שד״ר כמוה״ר חזקיה בעלול בתורת הלואה לקהל שהכריח השליח הנז׳ ליחידי הקהל לתת הסך הנז׳ למשרתו והוא על אם הדרך והכריח להר״ש הנז׳ להלוותם על הקהל בהסכמתם סך נם השני ס״ת שציוה עליהם המקדיש הנז׳ וכל החפצים הצריכים לנוי ס״ת עם הסעודות וההוצאות שהוציא לצורכם ב״ה סך תשם סם אם ות שכר הסופרים שחלקו נם סאיין לזם בהוצאת בנין הבית הסמוך למקוה טהרה והאלדווירא הסוגרת עליהם והתקרות הכ״ל עם בנין החנות הסמוכה לשער האלמללאח בלתי קרויה ודלתותיה קקם נם טם ות בנישואי עניות ויתומות סם סאיין לזם בהוצאות פקידת השנה עם בם דת מאחייא די לזמת פסעודות די ס״ת וזרע די לזם סך עם טם דת די פרקנא לת״ח די כאנו יקראוו זוהר כל שבתות השנה קם עם דם כתר גם ום דלמסאחף ש״ס—סם—בקא ענד ר׳ ישראל קרן שם נם דם וריוח שאינו גבוי סם גם ס״ה בוו קקם טם דת פיהא סך אוו תתקם צם הנ״ל ופיהא קם נם אם די טלעת פריוח הגבוי די קבד רבי ישראל ופיהא סם גם דריוח שאינו גבוי הנ״ל יבקא יסאל ר׳ שלמה הם דת יעטיהא ר׳ ישראל מהסך הנז׳ יבקא ענד ר׳ ישראל בין קרן ובין ריוח שאינו גבוי סך תם נם אם דת ויקבד ריוח די שלם לפילאלי לם ע״כ. ע״י נתן כהה״ר ישראל עולייל לת״ח צניע ומעלי ראוי לכל דבר שבקדושה סך מאה אוקיות מכ״ט ולראיה חתמתי.

שאול ישועה אביטבול

הועתק מספר אבני שיש ח״א סימן כ״ט.

2 תחילת כל מסר [הגזבר] לרבי חיים עמרם משרת שליחא דרחמנא כבוד מורינו הרב רבי חזקיה בעלול בתורת הלואה לקהל שהכריח השליח הנזכר ליחידי הקהל לתת הסך הנזכר למשרתו והוא על אם הדרך והכריח להרב רבי שלמה הנזכר להלוותם על הקהל בהסכמתם. סך — נם— השני ספרי תורה שציוה עליהם המקדיש הנזכר וכל החפצים הצריכים לנוי ספר תורה עם הסעודות וההוצאות שהוציא לצורכם בין הכל סך — תשם—סם—ות —. שכר הסופרים שחלקו [כלומר שטפלו בחשבון העזבון והפרישו לכל אחד ואחד חלקו] — נם —. מה שהיה צריך להוצאת בנין הבית הסמוך למקוה טהרה והחצר הקטנה הסוגרת עליהם ותיקון התקרות הכל כאשר לכל עם בנין החנות הסמוכה לשער השכונה של היהודים שהיא לא מקורה ותיקון דלתותיה —ככם—נם—טם—ות—. בנישואי עניות ויתומות — סם —. מה שהוצרכו להוביא בסעודת הלימוד לפקידת השנה — עם—בם—דת — י״ש ששתו בסעודות של הספרי תורה וחטים. מה שהוציאו על זה בכלל סך — עם—טם—דת —. מה שחלקנו לצדקה לתלמידי חכמים שלמדו הזוהר כל שבתות השנה — קם—עם—דת —. ונוסף על זה עוד סך — נם—ום —. של [קנית] הספרים — שם—סם —. מה שנשאר אצל ר׳ ישראל קרן — שם—נם—דם — והריוח שאינו גבוי — סם—גם —, סך הכל — בוו—ככם—טם—דת — נכלל בזה סך — אוו—תתקם—צם— הנזכר לעיל, ובסכום הזה נכלל סך — קם—נם—אם — מה שעלה בריוח הגבוי שלקח רבי ישראל. ובסך הזה נכלל גם סך — סם—גם— של הריוח שעוד לא נגבה הנזכר לעיל. נשאר מה שעוד נושה רבי שלמה — הם — דת —, החוב הזה ישולם על ידי רבי ישראל מהסך הנזכר. ונשאר אצל רבי ישראל קרן וריוח שאינו גבוי סך — תם—נם—דת — ויקח הריוח של שלם לפילאלי — לם —. על ידי נתן כבוד הרב הגדול רבי ישראל עולייל לתלמיד חכם צנוע ומעלי ראוי לכל דבר שבקדושה סך מאה אוקיות מכסף טוב ולראיה חתמתי.

שאול ישועה אביטבול

296

התרמ"ב
ב"ה

להיות שהשתי חנויות שאחוריהם כלפי החצר הנקראת על שם הר' שלמה בן שמואל הן' חמו והם החנות הא' והחנות השנייה לימין היורד מהמבוי שבו בהכ"נ הי"ג הנק' אצלא דלחכם ופונה כלפי השוק דלעטארין, היו בחזקת הר' אהרן בהר' מרדכי ה"ן אלבאז ובחזקת הכ' דונא אשת הר' פנחס בהר' משה ה"ן עולייל, ואח"ך כשנפלו וחידשו בניינם הותווכו ביניהם וחלקו החנויות הנז' ועלה לחלק הכ' דונא הנז' החנות הא' הסמוכה למבוי הנז' ואח"ך כשגירש הר' פנחס הנז' את הכ' דונא הנז' בשנה שעברה זיכה והקנה לה החנות הנז' מכלל סכי כתובתה, באופן שזכתה הכ' דונא הנז' בחנות הנז' גו"ח להשכיר ולמכור ולעשות כל חו"ר, ובכן נדרשנו מאת הר' יהודה בכמוה"ר יעקב ה"ן סמחון ז"ל כי הוא הקונה החנות הנז' מאת הכ' דונא הנז' לכתוב מעשה ב"ד ולתת בידו להודיע ולהודע כי הוא הזוכה בחנות הנז' וכדין מכרה לו ולראיה בידו ח"פ והיה זה בחדש אייר זו ש"ש חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושתים ליצי' ושו"ב וקיים.

ע"ה **רחמים יוסף אנ'יני** ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט

297

התנ"ה
בס"ד

העדנו על עצמו בקנין שלם מעכשיו ובמקום שבועה יוסף בן אסולין בר יחייא נ"ע והודה שנטל וקבל מיד רבי משה הכהן בר הר' אפרים נ"ע מתושבי פ'אס ועומד היום פה בצאפרו יע"ה סך ארבע מאות אוקיות קדומים מעות כ"ט ובהם מכר וזיכה לו כל חלק וכל זכות שיש לו בכלל החצר שבשכונת האלחאפא הסמוכה מצד אחד להאלפורני שבזה האלמלאח בכפר צאפרו הנז' וזו החצר ידועה ליחייא אסולין הנז' והיום זכו בה יורשיו שלשה בנים יוסף הנז' וברוך אחיו ומרדכי אחיהם נ"ע ואחר פטירת מרדכי הנז' עשו חלוקה לחצר ועלה לחלק יוסף הנז' העליה האמצעית הרואה פני מזרח והבית הרואה פני צפון וסמוך מאחוריו לשביל והעולים בו לכפר זמגילא והחלוקה הנז' מקויימת בכל מיני קיום וזמנה ז"ך לחדש ניסן שנת אל ג נ ת אגוז לפ"ק וקנה ר' משה הנז' מאת יוסף הנז' הבית והעליה הנז' בסך אלף אוקיות כ"ט ועל כי יוסף הנז' מכר כל חלק וכו' לגוי אחד בכפר אלבהאליל זה כמה שנים והמכר של הגויים היה בסך שלש מאות אוקיות כ"ט על כן חסרו מהאלף הנז' ורבי משה הקונה יטפל בו לפדותו מהגוים או יניח בידם וכל זכות הנשאר ליוסף על מכר הגוים בחזקת דין ישראל וכל הנאה שתעלה ליוסף הנז' מחמת החזקה הנז' וגם אם באופן נשאר לו שום חלק וזכות נוסף על חזקת הבית והעליה הכל כאשר לכל מכר וזיכה לר' משה הנז' בסך הארבע מאות אוקיות כ"ט שקבל היום המוכר מהקונה וזה הסך בו הושלם סך אלף אוקיות כ"ט הנז' ובאותו מצב נזדמן ברוך אחיו של יוסף הנז' וגם יסאן שהוא אפוטרופוס של יורשי מרדכי הנז' שיש להם שותפות בחצר הנז' והודו בק"ש בדל"ב כי סלקו עצמם ורשותם ורשות באי כוחם מלתבוע דינא דבר מצרא מכח השותפות הנז' באופן כי מהיום ומעכשו זכה ר' משה הקונה הנז' בבית ובעליה הנז' ובכל חלק וזכות שיעלה ליוסף הנז' בכלל החצר והן אמת כפי משפט החלוקה הם השתי דירות הנז' לבד

אם באולי יראה לו שום זכות עוד הכל זכה בו ר' משה בק"ש מעכשו ולא נשאר ליוסף המוכר בכלל החצר ובכל דיוריה מעלה ומטה אפילו מקום נעיצת יתד וזכה הקונה הנז' בכל החלק והזכות הנז' ובכל הנאות הבית והעליה הנז' ובכל תשמישיהם וחדריהם ופשפשיהם וכו' בזכיה גמורה לירש ולהוריש למסור ולהחליף להשכיר ולמשכן וכו' ולעשות כל חפצו ורצונו ככל אדם שהוא רשאי בקנינו ולית דימחא בידיה ורשות גמורה נתן לנו יוסף המוכר הנז' לכתוב שטר מכירה כראוי וליתנו ביד הר' משה הקונה הנז' לשיזכה מעכשיו בשתי הדירות הנז' ובכל הנאותיהם ובכל חלק וזכות לו ולבאי כוחו אחריו וכבר החזיק הקונה ברשות המוכר הנז' בחזקה גמורה בבית ובעלייה הנז' ועל המוכר הנז' לסלק כל עורר וטוען מעל מכירה זו וכן אמר יוסף הנז' בכח הק"ש הוו עלי סהדי וכתבו וחתמו דאנא איקו ואשפי ואדכה ואמריק וכו' ואמת כי נודע לקונה הנז' כי יש קצת חובות נגד יוסף הנז' על כן הודה יוסף הנז' בק"ש וגם נשבע שבועה חמורה בכל חוזק ותוקף לפרוע כל חובות ושטרות ומשכונות של בני ברית הקדומים לזה המכר כדי שישאר ביד רבי משה הקונה מנוקה ומשופה לבד הסך שבכחו מכורים ביד הגויים אחריות פרעונם ופדיונם על ר' משה הנז' כאשר כתבנו לעיל שנכלל בכלל האלף אוקיות של הסך המכר הנז' ושטר מכירה זו מוחזק בכל חזוקי סופרי ב"ד וכל הכתוב יהיה נדרש לזכות ר' משה הקונה הנז' ולא יפסל משום יתיר או חסר או בשום צד ואופן לבד כי הכל ידרש לקיום המכר והודה על הכל יוסף המוכר הנז' ברשות שותפיו בחצר הנז' בהודאה גמורה בק"ש בדל"ב בתפיסה ונאמנות ואחריות גמורה ומפורשת ולראיה ע"ה כתבנו וחתמנו פ"ה ברשות כל הנז' היום ששה ימים לכסלו שנת חמשת אלפים וארבע מאות וחמשים וחמשה ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

משה אבן חמו סי"ט **מאיר בר יוסף דאוילא** נ"ע ס"ט

298

בסימן טוב והצלחה:

מודים אנחנו ע"ה יצחק שמעון ה"ן אפריאט וע"ה אליהו רחמים ה"ן אזולאי החו"מ וחתי' תעיד עלינו כשע"ך באיין כא נסרכו פתקרייא דדראר' ופשטוראת ופלכתבא דייאלהום די מבחוץ ופטלעאת דזבל ודלמערה ופדיונים וקראייא דל"א ב"מ ותוואל דלמאקינאת ופדביחא דתזאז די נקבדו פהאד סי די דכרנא מהיום ע"ס ניסן הרל"ל לאמצע חכ"ח נאכלו, בררא מן נדבות דספר אוו מתנות אוו תכזים דלמסאחף די יתעמאל ברא מן סלא די פאס נקריוו וברא מן לחריר די יכדם יש"א הנז' וברא מן תפלין די רחמים וולד יצחק אסאבוני די יעמל אליהו רחמים נ"ז די יקבד פיה יעביה לעצמו ומא ידכלוס לווסט והי"ז בר"ח סיון המוכתר בכתר תורה שתתעלה ש"ש התרע"ו ליצירה וקיים.

יצחק שמעון אפרייאט סלי"ט **אליהו רחמים אזולאי** ס"ט

תרגום

מודים אנחנו עבד השם יצחק שמעון המכונה בן אפריאט, ועבד השם אליהו רחמים המכונה בן אזולאי החותמים מטה, וחתימתנו תעיד עלינו כשני עדים כשרים. שאנחנו משתתפים בהכנסות של לימוד הנערים, בשטרות, ובכתיבת השטרות שנכתוב לסופרים אחרים, ובתפילות יאזכרות, שעורכים בהר, ובבית החיים, ופדיון נפש לחולים, ובלימוד

המשמרות לנפטרים, ובתיקון מכונות תפירה ובשחיטת העופות, כל מה שיכנס בכל מה שזכרנו מהיום עד סוף ניסן הבא הראשון לקראתינו לשלום הכל יכנס לאמצע חלק כחלק נאכל. חוץ מן הנדבות בספר תורה או מתנות או כריכת ספרים שנעשה מחוץ לבית הכנסת שבו מלמדים. וחוץ מן עבודת המשי שעובד בו יצחק שמעון אפריאט הנזכר. וחוץ מן עריכת בר־מצוה של רחמים בן יצחק אסאבוני שיערוך אליהו רחמים הנזכר, מה שיכנס בו יקחנו לעצמו ולא יכנס לאמצע. והיה זה בראש חדש סיון המוכתר בכתר תורה שתתעלה של שנת חמשת אלפים ושש מאות ושבעים ושש ליצירה וקיים.

299

בני חמודי יקיר לי פרח שושן נטע נעמן אדם פטדה דמי לפרצידא כהה״ר אהרן בן זכרי נר״ו יאיר כיר״א.

אח״ן פ״ה מאה״ר ור״ש לידידי ה׳ ואוהבו רודף צדקה וחסד כה״ר משה בן סמחון ישצ״ו ור״ש להאחים שלא יתפרדו אנא ה׳ תשמרם וכצנה רצון תעטרם ה״ר שאול וה״ר יוסף ן׳ סמחון ישצ״ו ור״ש לידי״ן כה״ר חיים שלמה דודך ור״ש לידי״ן ה״ר מכלוף אדבדובי אהובך ור״ש לידיד נפשי הגביר ונעלה המשכיל ונבון ה״ר משה אביטבול בעל הבית דייאלנא ור״ש ליהלומי ותרשישי גילי ומשושי בחירי רצתה נפשי החכם השלם כהה״ר אהרן אביטבול ישצ״ו ולדאבא יא בני קאלולי אילא כונתי כא תזרי עלא וואחד לבגלא וטייחתך גיר הי״ת לעזיז הווא די עמל מעאך אנסים דייאלו וסלכך הי״ת, ולדאבא כאן האדי הייא לוסאייא די לילת אזמעא וייאנא כא נדרש עליך ונקולך מא תמסיס האדשי כונת כא נערפו בחוש הראות באיין תעמל האדשי יא חסרא יקולו יהוד פאס כוד תרא בן פלאן משולח מטלוק בין לכדייאת, מן עוואט יקולו בינאתהום אזיוו תראוו בן פלאן מחססם יקולו איוולאה כזית ביהוד צפרו ומא טלקו האדא בנו דלחכם נדר אס כא יעמלו אולאד לפרצים, ולדאבא אוחק ארוח די בוי זכרו לברכה וזא סי וואחד וקאלי באיין כא יראך פלכדייא אוו פשוק משולח מטלוק לא רכבת אילא בין לוולי ודהור ונזי לאענדך ונזיבך אפי׳ אם ימדו שמים ממעל חתא נזיבך ולא נקבל פיך חתא רגבא, ולדאבא תוסלך לכמאם למנקוסין וסרוואל למנקוס וסדרייא לקבירא לבסהום גדא דשבת וזוולהום כיף תקדיוו למזייא מעא לחתן, וויסלך לברנוס די יוסף אדבדובי כלהום מרזמין גוו ביהום דיך אשעא די יעביוו לחתן ולבס לכסווא די סיפדנאלך מעא ידי״ן רבי רפאל מאמאן וסדרייא למזווקא דייאלך וסרוואל דלמאעזא דסקלי ויוסלך סך מתקאל ותהלא פסדו אספסאווי האדשי עלאס קולתלק מא תמסיס ומא חבתסי ולעיקר הווא תהלא תמסי מעא ר׳ אהרן בוטבול תקרא לפחות חק לישראל ויוסלך עשרין דלכוואתר דלעוד עביהום לצ׳אר ה״ר משה אביטבול ישצ״ו ותהלא פלעקל ופדרך ארץ יקולו יהוד פאס האגדא יכונו יילאדאת לחלאל והאגדא יזיוו לבלאדאת אנאש אוו ינתרכו, ותהלא האנתין תבדא תפייט פסי צ׳אר לא ידהרלכסי מחית ירגבוך תחסם לעיקר הווא כוף עלא ראסך והא נתין תסרב סי מאחייא בלאך מא כאיין די יכרז לעקל גיר הייא ימח שמה מן העולם ותהלא יא בני פלחסומא מא תהדר חתא מעא וואחד וש״ר מתתיה זכרי ס״ט

תרגום

אחרי נשיקת פניך היקרים מאהבה רבה, ורוב שלום לידידי ה׳ ואוהבו רודף צדקה וחסד

כבוד היקר רבי משה בן סמחון ישמרהו צור ויחייהו ורוב שלום להאחים שלא יתפרדו אנא ה׳ תשמרם וכצנה רצון תעטרם היקר רבי שאול והיקר ר׳ יוסף בן סמחון ישמרהו צור ויחייהו ורוב שלום לידיד נפשי כבוד היקר ר׳ חיים שלמה דודך ורוב שלום לידיד נפשי היקר ר׳ מכלוף אדבדובי אהובך ורוב שלום לידיד נפשי הגביר ונעלה המשכיל ונבון הר׳ משה אביטבול בעל הבית שלנו [שאצלו מתאכסנים] ורוב שלום ליהלומי ותרשישי גילי ומשושי בחירי רצתה נפשי החכם השלם כבוד הרב הגדול רבי אהרן אביטבול ישמרהו צור ויחייהו.

וכעת בני, הוגד לי שהיית רוכב ודוהר על פרדה, והפילה אותך. רק השם יתברך הנורא הוא שעשה לך נסים משלו והצילך שמו יהיה מבורך. והאם זה מה שצויתי עליך ליל יום ששי ואני דורש עליך ובתוך דברי אמרתי לך שלא תסע [לעיר פאס] יען שידעתי מראש ובחוש הראות שתעשה מה שעשית, אוי ואבוי מה ישיחו בך יהודי עיר פאס ויאמרו בואו לראות בן פלוני משולח משתולל בין הגבעות. במקום שהיו אומרים בינם לבין עצמם בואו לראות בן פלוני שהוא ביישן, כעת יאמרו בוז ליהודי עיר צפרו, ומה שלחו. הרי מעשיו של בן תלמיד חכם, ומה יהיו מעשיהם של בני ההמון הפריצים.

אני נשבע בנשמתו של אבא זכרו לברכה שאם בוא יבוא מי שהוא ויגיד עליך שראה אותך בגבעה [״אלכדייא״, מקום בשכונת היהודים בעיר פאס] או בשוק, משולח. מיד ארכב ואסע באמצע הצהרים ואבוא לקחת אותך בחזרה בלי שאחזור בי מהחלטתי זו אף אם ימדו שמים ממעל, ולא אקבל שום פיוס על זה.

תגיע לידך החולצה שהשרוולים שלה ברקמה עם המכנסיים הרקומים, והחזיה הגדולה, תתקשט בהם מחר ביום שבת כשתלך עם החתן [לבית הכנסת] ובחזרתך תפשוט אותם מיד.

ויגיע לידך המעיל של יוסף אדבדובי כל זה הוא בחבילה אחת. ותלך מקושט בהם אותו זמן שמוליכים את החתן. ותוכל ללבוש התלבושת ששלחנו לך עם ידיד נפשי רבי רפאל מאמאן. והחזיה שלך הרקומה ומכנסיים? של חוטי זהב, ויגיע לך כסף כיס מזומן סך מתקאל. אולי תבזבז אותו, אתה הבזבזן, לכן עצתי היתה מקודם שלא תסע, ולא שמעת בקולי. והעיקר שתלך אצל רבי אהרן בוטבול תלמד אתו בכל יום חק לישראל. ויגיעו לידך עשרים כפות מעץ קח אותם לביתו של היקר ר׳ משה אביטבול ישמרהו צור ויחייהו. ותשתדל להיות מיושב בדעת ובדרך ארץ, ורק אז תהיה השיחה של יהודי פאס עליך לשבח. ויגידו אחריך, כך הם בני תרבות. והללו ראויים לבוא לערים אחרות. ותזהר לא להיות פייטן [לשיר שירים] בשום מקום. ואל תתבייש מלהתנגד למי שיבקש ממך את זאת, ותפחד על עצמך. ותזהר שלא לשתות י״ש, ותתרחק מזה, כי אין לך דבר שמוציא דעתו של אדם יותר מהי״ש ימח שמו מן העולם, ותשתדל בני להיות ביישן, אל תדבר עם איש, ושלום רב.

מתתיה זכרי סופיה טב

300

בה״ו

החכמים השלמים הדיינים המצוייניים ה״ה כהה״ר שאול ישועה אביטבול נר״ו וכהה״ר שלמה אביטבול נר״ו וכהה״ר אברהם אציני נר״ו.

אחדש״ו מידי היתה זאת לכם להודיע לכת״ר שנתחייב בדין הבחור יצחק ן׳ נאיים שהיה במ״ק אודות הגניבה שגנב הר״ד קדוש ופסקתי שחייב לפרוע לך סך —תקם— תכף ומיד ואחר

שנכתב הפס״ד נכתב עליו שט״ח בקוש״ח כראוי ולכן כל ספרי הקדש ומטלטלין ובגדיו ומלבושו ומרצופין של עור וכל מה שיש בתוכם אשר הם היום במ״ק הכל כאשר לכל תשלחו אותו ביד ציר נאמן שיביא אותו ליד הר״ד הנז׳ ותטילו חרם על כל מי שיראה לכם שיש בידו מנכסיו שיביא אותו ליד כת״ר ואל תאחרו אותו כי השעה צריכה לכך ורב השלם. **אליהו הצרפתי** סי״ט

301

בה״ו

מלכי צדק מלך שלם, פריו קודש הלולים זרע האיתנים הח׳ השלם הדו״מ אור ישראל וקדושו כמוהר״ר עמור אביטבול נר״ו.

אח נמכ״ר ונשיקת ידך יד הקודש על העליונה מוא״ב יס״ע ור״ש לדכ״ש [לדר״ש] סבאב לסטור תעלם באיין בעדן עמלנא מעא לקאייד ליום נכמלו ובעדן ליום זא ב״מ יזבדו ללעצא ורגבנאה וקאלו אנא אוקפת פמזראגי ונתין מא ווקפתסי פמזראגיך וקאלו כא נדור נסיפד האד סאחב אסולטאן די תקל עלייא ולדאבא ראחנא עמלנא מעאה באיין יום ב׳ בעה״ו נכמלו ולא יעבור ווידא מא כמלנאסי יום ב׳ באיין ב״מ אוצלת לפדיחא שאין לה ערך, אשע״ך די תעמל עמלו לוזה הי״ת ועתקנא ללאה בסך—אוו—לאיין מן הנא בעוונות מא זברנא חתא באב גיר לבאב די הקב״ה ווידא מא עתקתונאסי מן תמא ערף בעונות אס יזרא בייא מא נחדאז מא נקוליך ודאכלת עליך גיר בתורה והקב״ה ידא נתין תעתרני לאיין אידא חב הקב״ה קאלי באיין גיר נכמל אסך די קאלי וויטלקני בעה״ו ווידא מא כמלתסי יום ב׳ לא מלבד הרחקת התועלת אלא הקרבת וכו׳ אשע״ך לוזה הי״ת ודים ולמחבא ותורה אידא מא תדברלי פיהא מנאיין אמא כאן בוזהך ומא נקבל מניך פיהא חתא עדור אפי׳ כא נערף באיין מא פידיך ווזיד וואלאכן בוזהך תדבר פדאך אסי די כאן ווידא נזי נווספלך ארגיב ותדמום די קאלי בוי י״ץ נכתבליך יכלה הזמן והמה לא יכלו, כללו של דבר לוזה הי״ת לוזה הי״ת לוזה הי״ת לא תעמלי או תקולי חתא סבא ראני מא נקבל מנך חתא עדור גיר דברלי פיהא באס אמא כאן ועתקני ביהא ענד אצ׳דהור תכון הנא בעה״ו לא תעמלי סי פדיחא ב״מ ומא נקדס נרפד סי אכור וסי מא נדייעליך בעה״ו ראה כלסי יפות ומא יבקא גיר אלכ׳יר.

נאום בנך הצעיר ע״ה ב״ה **רפאל מאמאן** סי״ט

תרגום

אח נמכ״ר ונשיקת ידך ידי הקודש על העליונה. מר אבי ידרוש בשלומך, ורב שלום לדורשי שלומינו. סיבת כתיבת שורות הללו, להודיע, שקבענו עם השר שהיום נשלם [ההטלה שהטיל עלינו] והגם שהיום בר מינן באו להוציאו ולמותחו למלקות [לאבא] ופייסנוהו [לשר] ואמר לו [השר] אני עמדתי בהבטחתי ואתה לא עמדת. ואמר לו אני מחפש לשלוח מעלי משרת המלך הזה שהכביד עלי, [אולי הכוונה שהמלך שלח משרתו אצל השר לקבל את ההטלה והקנסות שהטיל על אביו של רבי רפאל מאמאן החותם למטה, והשר אלץ אותם לשלם הכסף מיד ובכך יפטר ממשרת המלך]. וקבענו עם השר שביום ב׳ בעזרת השם ובישועתו נמסור את היתרה. ולא יעבור. ואם לא נשלם ביום ב׳ נגיע בר מינן למצב הכי גרוע, מצב רע שאין דוגמתו. אשר על כן, מה שתעשה, עשה למען ה׳ יתברך,

ותשלח לנו סך — וו —. כי בעונות כאן לא מצאנו פתח על מי לדפוק רק פתח של הקדוש ברוך הוא, ואם מצדכם לא תעשו שום דבר דעו מה שיארע לי בעונות הרבים אין צריך לפתוח פה. בשם התורה, ובשם הקדוש ברוך הוא, אני קורא לך ומבקש שלא לאחר משלוח [הכסף] יען שאם ירצה השם הבטיח לי [השר] בזמן שאמסור הסך הנזכר ישחררני בעזרת השם ובישועתו. ואם לא אשלם הסך הנזכר ביום ב' לא מלבד הרחקת התועלת, אלא זה יגרום הקרבת הנזק. אשר על כך למען ה', ודם [המשפחה], והאהבה, והתורה, שתחפש ממי לקחת הסך הנזכר. מאיזה מקום שיהיה בהתערבות ובערבות שלך, ואני לא אקבל ממך שום הצטדקות. אף שאני יודע שאין תחת ידך מזומנים. אך בהתערבותך אצל אחרים תוכל להשיג הסכום הזה. ואם אבוא לתאר לפניך הבקשה והתחינה מה שבקש מר אבי ישמרהו צור שאכתוב לך יכלה הזמן והמה לא יכלו. כללו של דבר למען השם, למען השם, למען השם יתברך, לא תגיד שום סיבה או נימוק, אני לא מקבל שום טענה, רק מה שעליך לעשות הוא להכין את הסכום הנזכר באיזה דרך שתהיה [בכל מחיר של רווחים שהנני מוכן לשלם] ותשלח לי הסכום סמוך לצהרים בעזרת השם ובישועתו. שאם לא כן אגיע למצב רע ומר בר מינן שאין ביכולתי לסבול עוד והנני מבטיח שלא יגיע לך שום הפסד בזה והכל יעבור, ואין זכרון רק למי שעושה חסד בנך הצעיר עבד השם ברוך הוא.

רפאל מאמאן סופיה יהיה טב

302

אב הרחמן החכם השלם הדו"מ כמוה"ר שלמה אביטבול יש"ץ אכי"ר.

אחרי נמכ"ר ור"ש ידיד נפשינו החכם השלם והכולל כהה"ר מסעוד וואעקנין ור"ש הגביר המרומם ונעלה לשם תפארת ותהלה כה"ר יום טוב בן סעדון ור"ש אח טוב לי החכם הותיק כהה"ר אליהו בנו ור"ש לידי"ן אשר נפשי קשורה בנפשו הנכבד וחשוב ומעולה בכתם פז לא יסולה כהה"ר משה בן סמחון יש"ץ אכי"ר.

זאת אומרת על דברת אברהם אלפילאלי בכלוטו מסא אלקאייד וקאלו אן חנא זדינא כלמתנא מעא אלבראביר ווקפנא מעאהום ומאשיין כולנא נסכיוו ביה וכסאר כאטרו יאסר ובכלוטי זא ידי"ן אברהם אלבאז וידי"ן הר' שלמה מאמאן ועלמוני בהאד אסי וקאלולי אן יאסר עז ביה ועוואוו מעאה פסבאח יחלפו וידעיוו אידא כאן סי מן האד אסי ומנאיין זית אנא פרחו וטלעת מעאהום לאענד אלקאייד ולאמני קאלי כיף זרא פיכום מנור אמא תהאעדת מעאכום באקי כא תחפרו פייא קולתלו לומא עליך הייא די באקי כי תאמן פינא קלאם אלקראד ונתין כבר עאהדתנא מא תאמן פינא כלאם חד ולוכאן מוראדנא נסכיוו מא נזיסי להנא וקאלי בלחאק דאבא די זית ערפת דאכסי אלא כדוב ומא כא יכסרלי כאטרי גיר דאך ליהודי ווידא חביתו נפווה מן האד לבלאד ועטאני דברים טובים ולעסייא מסינא לאענדו בט"ו דליהוד ועייטולו לתמא וסאהדתו ייאנא כאן קולנא סי סכווא אוו סי והודה באיין סי מא כאן ונפקע לקאייד פיה בזאף וקאלו אידא באת אלאגדא הנא יקטע ראשו וכאלה רבות ועאוודולו אנית על לברא די כתב פפאס דטאלב וקאלו פיהא באיין ליהוד מאסיין יסכיוו ביה וקטעתהאלו אנא ונכר מן אלוול ואח"ך הודה ולכלאם אטוויל אין די באר ויוצלוך סי בראוואת ברא לחכמים וברא לקהל די פאס וברא לכהה"ר עיוש בן עטייא עטיהומלום ואוקף עליהום עד יצא כנוגה צדקם ושלם.

הצעיר עמור אביטבול סי"ט

תרגום

זאת אומרת על הענין של אברהם אלפילאלי כשהגיע הלך אצל השר, ואמר לו השר שאנחנו שתפנו פעולה עם הברברים ועומדים עמהם בהסכמה ללכת כולנו להתלונן עליו [אצל המלך] והקפיד הרבה. וכאשר הגעתי בא ידיד נפשי אברהם אלבאז וידיד נפשי היקר ר' שלמה מאמאן, והודיעוני את כל זה, ואמרו לי שהשר הקפיד עליהם. ובבקר הרבו להישבע ולקלל את עצמם אם היה מה שהוא מזה. וכאשר הגעתי שמחו לקראתי והלכתי עמהם אצל השר, והוא התלונן לפני ואמר לי איך עשיתם את זה אחרי שכרתנו ברית, עוד ממשיכים לחפור לי שוחה, עניתיו התלונה היא עליך שאתה עוד ממשיך להאמין ולשמוע מן הולכי רכיל, ואתה כבר הבטחת שלא לשמוע ולהאמין לדבריהם. ואם היה רצונינו לקבול עליך, לא הייתי בא לפניך. [הדברים השפיעו עליו], ואמר כעת שהופעת לפני אני יודע שכל מה שהודיעו לי היה שקר וכזב. וכעת אין אני מקפיד אלא על אותו יהודי [המוסר] ואם אתם רוצים לגרש אותו מהעיר אני מוכן. ואמר לי הרבה דברים טובים. ובערב [חזרנו] הלכנו אליו חמשה עשר יהודים והזמנוהו [לאותו היהודי המוסר] והעדתיו בפניו אני אם אנחנו אמרנו שהולכים לקבול על השר, או איזה דבר אחר. והוא הודה שלא היה שום דבר. ואז נזף בו השר, ואמר לו שאם יישן מחר כאן בעיר יכרות את ראשו. וכאלה רבות. וספרו לו גם כן על המכתב שכתב בעיר פאס של הטאלב. וכתב לו שם שהיהודים עומדים לקבול עליו ואני לקחתי המכתב וקרעתיו, מתחילה הכחיש, ואחר כך הודה. והדברים ארוכים ומייגעים. ויגיעו לך איזה מכתבים, מכתב לחכמים, ומכתב לקהל של עיר פאס, ומכתב לכבוד הרב הגדול רבי עיוש בן עטייא. תמסרם להם ועמוד עליהם עד יצא כנוגה צדקם. ושלם.

הצעיר עמור אביטבול סופיה יהיה טב

303

התרס"ג

בבוא שמועה שבמלכות רוסייא הרגו ביהודים הרג רב וגירוש שנת תרס"ג * [1903]

אל נקמות ה' אל נקמות הופיע הנשא שופט הארץ השב גמול על גאים עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלוזו יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי און: עמך ה' ידכאו ונחלתך יענו אלמנה וגר יהרוגו ויתומים ירצחו ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלקי יעקב[1]: הרנינו גויים עמו ודם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו[2]: ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון[3]:

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה[4] מה רב טובך וכו'[5] ירויון מדשן וכו'[6] טוב שם משמן טוב וכו'[7].

מנוחה נכונה בישיבה עליונה במעלת קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מאירים ומזהירים וחלוץ עצמות וכפרת אשמות והרחקת פשע והקרבת ישע וחמלה וחניגא מלפני שוכן

* קרוב לודאי שהכוונה לפרעות בקישינוב.

1 תהלים צד א.
2 דברים לב מג.
3 יואל ד כא.
4 איוב כח יב.
5 תהלים לא כ.
6 שם לו ט.
7 קהלת ז ג.

מעונה וחולקא לחיי העולם הבא שם תהיה מנת ומחיצת וישיבת נפש אחינו ההרוגים במלכות הרשעה מלכות רוסייא מהרה תעקר ותשבר ה' ינקום נקמתם, מנוחתם בעדן דאתפטרו מן עלמא הדין כרעות וכו' המלך ברחמיו ירחם עליהם המלך ברחמיו יחוס ויחמול עליהם ה"ב יסתירם בסתר כנפיו ובסתר אהלו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ולקץ הימין יעמידם ומנחל עדניו ישקם ויצרור בצרור החיים נשמתם וישים כבוד מנוחתם ה' הוא נחלתם וילוה אליהם השלום ועל משכבם יהיה שלום כדכתיב יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו [8] הם וכל שוכבי ישראל עמם בכלל הרחמים והסליחות וכן יהיה רצון ונאמר אמן.

וחיי לרבנן ולכל ישראל שבקו: [על פי המשפט האחרון הזה אנו יודעים שנערך הספד שלם לפני תפלת האשכבה].

304

בה"ו

בישראל גדול שמו, טעמו ונמוקו עמו [1], דורש טוב לעמו [2], החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר יאודה אלבאז יש"ץ.

אחדש"ו כמשפט לאוהבי שמו ור"ש ידידות טהרה חמודה, יקר מאודם ופטדה, יושב בשבת לתורה ולתעודה, החכם השלם כהה"ר עמרם אלבאז יש"ץ ור"ש ליחידי קהלינו אתה ה' תשמרם אכי"ר. זאת אומרת דברתי עם היחידים המתגוררים פה פאס יע"א וענו ואמרו שגם הם רצונם בעירם וחן מקום על יושביו אלא שברחו מפני חמת המציק כידוע ואם הכירו יחידי קהלינו שאין להם שום פחד יבואו ברנה אל מקומם ואל ארצם והרי הם מוכנים ומזומנים לחזור למקומם, זולת היקר שלום אלקובי שאמר שאינו מאמין כלל לחזור ולכן יבואו ברנה יחידי קהלינו וידברו עם השר להבטיחם שלא יפחדו והרי הם מזומנים לחזור ואבקשה מאת שאהבה נפשי שתאמר לאליהו בני אשר אני דש"ו שישלח לי שטר משכונה של ידי"ן הר' שמואל בן דאנאן ויתנהו בידך ואתה תשלחהו עם ציר נאמן ואתה שלם.

הצעיר **עמור אביטבול** סי"ט

305

בה"ו

הודי ופארי, ויקר הדרי, לי יאורי, החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר יהודה אלבאז נרו יאיר כי"ר.

קדמתי בנש"ף בעהת"ר ושלם טב לרב טב מאדון טב כי"ר וברי רבנן הם ובניהם יהי שלם בחילם כי"ר ידיע להוי כת"ר שכאשר היה כהה"ר רחמים זייני במח"ק נתתי לו ס' חלקת מחוקק עם קונטריס של יוה"ך לתקנם וא"ל שיגבה מאת אור עיני כמוה"ר עמרם נ"י סך —בם—דת — שכר טורחו וזה כמה ולא השיב אותי דבר אחלה אדוני ישתדל בזה לקיים מצות שלוח, ואשאלך והודיעני זה ימים מקרוב יד אחת מרתת ולא ידענו מה היה לו ולא ידענו מה רפואתו האדון ישתדל לחפש אחר רפואתו וישאל את פה מהר"ש בנו אם יודע מזה ותשו' מהרה תצמח ור"ש רא"ם. [ר'פאל א'הרן מ'ונסוניגו]

8 ישעיה נז ב.

1 עירובין נא: גטין סז. 2 אסתר י ג.

306

בה״ו

האור כי טוב יאור לי אור עיני החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה״ר יהודה אלבאז נרו יאיר כי״ר.

קדמתי בנש״ף בעהת״ר וד״ש אחי ורעי הם ובניהם וכל אשר להם יחיו דגן וכו׳ הלא כתבתי לך שלישים ועדיין תשובה תולה ולכן בא הכתב ואת רבע להודעני ע״ע השעורים הנה הדבר מסור ביד האדון אם ירצה למוכרם או להניחם ואם נמכרו יודעני כמה הרויחו, ולמה פניך תעלים מהשיב תשובה עם ה״ר להודעני מטוב האדון יגדיל תורתו כתאותו נאם נאמן אהבתו רא״ם.

307

בה״ו

האור כי טוב אור נגה, ש״ר ואור, יאור לי, החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה״ר יהודה אלבאז נרו יאיר כי״ר.

קדמתי בנש״ף ולשלם אין קץ לחיי מלכא ובנוהי הם ובניהם וכל אשר להם כי״ר הלא כתבתי לך שלישים ע״ע ב׳ הלמצאחף עטיתהום [1] לכההה״ר רחמים זייני לתקנם ועדיין תשובה תולה ולדאבא בחייך קבד מן ענד [2] אור עיני ר׳ עמרם סך — בי—דת — ועטיהא לר׳ רחמים די שט״ו וצפדלי למצאחף [3], גם שאלתי מכת״ר לדרוש ולחפש באיזה ספר ע״ע אדם אחד שזה ימים מקרוב ידו א׳ מרתת, ותשאל את פי אור עיני הרשב״א נ״י אם יש לו איזה רפואה בזה עה״ך יבוא דבר כת״ר גם הודעתי ה״ן כתיב שהגיע לידי סך — קם — מכ״ט וע״ע השאלה האחרונה קמי שמייא גלי כי זה קרוב לשנה משנתתי לבה״מ החוב עספ״א מפקדון של הזולת שהיה אצלי, ואלו באו דבריך מקודם הייתי יכול לכפות לבה״מ למחול באיזה סך אך עתה מה נדבר וכו׳ אך יש תקוה כי יבוא בעל הפקדון אולי ירחם ה׳ ולא אשא פניך ריקם חי התורה והעבודה כי צר לי מאד ונפלו פני על אשר אין בידי כח להפיק רצונך ומן השמים ירוחמו כי בעל הפקדון עדיין הוא במקום רחוק ותשו׳ מהרה תצמח ור״ש אחיך רא״ם.

308

בה״ו

אדר היקר [1], הוא השורש והעיקר, ש״ר ואור [2], יאו״ר לי עיני ולבי החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה״ר יהודה אלבאז נ״י יאיר.

קדמתי בנש״ף בעהת״ר ואני תפלה לחיי מלכא ובנוהי יכתבו לחיים טובים ולשלם כי״ר, מודע לבינה שכבר שלחתי לכת״ר שהגיע לידי סך — ב⁰—ה⁰—דת — וחאייך תלחיף [3], וזה כמה והוא ביד הסרסור ולא נתנו בו כ״א סך 0) דוקא ושאלתי מאת כת״ר להשביני דבר

1 שני הספרים נתתי. 2 וכעת בחייך קח מאת
3 ותן את הסך לרבי רחמים בשביל שכר טורחו ועמלו ותשלח לי הספרים.

1 סנהדרין סג: ״דאדר ליה למריה בטעינה״ מהדר את אדוניו, רש״י שם.
2 ישעיה ה ל, ושם צר מלשון שמש, וכאן שר מלשון שררה.
3 צעיף.

אם נמכור או לא ולא זכיתי לתשובתו הרמתה, גם שאלתי מאת ידיד רוחי לעמוד לעשות לי מלקות א׳[4] וכל מה שיתן בעבורו אני אשלם ולא זכיתי להשיב ועתה באתי בשניות מדברי סופרים להשביני דבר כי השעה צריכה, ואם לא מצא כת״ר העור ישלח לי מדת האורך והרוחב ואני אשלחנו מהכא להתם גם יודעני מאיזה מין יהיה העור ויודעני אם נמכור האלחאייך או אשלח אותו ליד כת״ר עה״ך תשביני בתשובה עם הר״ל ולכת״ר החיים והשלם ורב השלם.

רפאל אהרן סי״ט

309

בה״ו

אור ישראל וקדושו, נזר אלהיו על ראשו, יאור לי, החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה״ר יהודה אלבאז נרו יאיר.

קדמתי בנש״ף בעהת״ר ור״ש לאחי ורעי יהי שלם בחילם הם ובניהם וכל אשר להם כי״ר ועקרת הבית מב״ת כי״ר, זה כמה ואני משתוקק לראות כ״י הקדש ועדיין תשובה תולה ועל עסקי עתה באתי כי תעמוד לימין האי דורנא[1] דמלכא החכם השלם והכולל כמה״ר יעקב אתורג׳מאן נר״ו בנו של אותו צדיק מלאך האלדים החכם השלם והכולל כמוה״ר משה שבא בשליחות ירושלים תוב״ב ומאחר שקדמו הרב כמוה״ר רפאל נ״י, א״ל שילך למח״ק ואחר בואו משם יבוא למחז״ק לקיים שלחותו ואתה תעמוד לימינו להורות לו הדרך מה יעשה כמנהגך הטוב, ותודיעני מה נעשה בדין אהרן אזולאי, אשאלה מאחי תבקש לי איזה סגולה או איזה רפואה לאדם אחד שאוהב מים שרופים הרבה יומם ולילה אנא אדוני תשאל ותחפש ע״ז למצוא תרופה ע״ז באיזה סגולה או רפואה ועה״ך יבוא דבר כת״ר והכתב נחוץ אחיך רא״ם.

310

ה״ר אברהם בן מסעוד יתאח היה מתגורר בכפר למרס עם שותפו ואחרי עבור פורים הלך משם לאהלי הגויים הנק׳ בני חסאן וקודם חג הפסח התחילו היהודים המתגוררים באהלי פלש־תים לבוא איש איש על מקומו, והם אמרו שאברהם הנז׳ הלך לבני חסאן ולא נודע מה היה לו כי לא לחנם עכבא זו כי מן הסתם נהרג וסוף דבר בא מועד מאסף לכל המחנות ובאו כל היהודים ולא נפקד מהם איש זולתי אברהם הנז׳ והיה הקול הולך וחזק קלא דלא פסיק שנהרג אברהם הנז׳ ואח״ך הלך הבחור יהודה אחיו לכפר למרס ונשתטח לפני גוי אחד מאלי הארץ לדרוש ולחקור על אחיו והגוי ההוא טרח ויגע עד שידע בבירור שנהרג, אחרי עבור חג הפסח עמד הר׳ יוסף הנ׳ דאווד ויוסף והלך למקום ההורגים כי הוא מכיר את המקום ואת אנשיו הוא ויהודי אחר עמו ובלכתם לשם מצאו חן בעיני גוי אחד מאילי הארץ אשר אחרי דבריו לא ישנו והבטיחם שהוא ישתדל לדעת ההרוג באיזה מקום הוא ולדעת מי הרגו לקחת ממנו כופר נפש, וכן היה שתכף נשתדל הגוי בכל עז עד שידע ההורג וחפש חיפוש אחר חיפוש עד שידע היכן ההרוג ואמרו להם שישאו את ההרוג

4 הכוונה לרצועת המלקות על פי ההלכה.

1 מנחת המלך.

והוא ישתדל לקחת להם כופר נפש ממשפחת ההורג כי עדין ההורג היה מכחיש ואומר שהוא לא הרגו... ואח"ך חזר למתא צפרו להודיע את קרוביו ולהוליך הבהמות לשאת את ההרוג, ובחזרתם מצאו כל הגויים אנשי המקום אומרים בפה מלא אבראהים גרמאט קתלו [1] בן קרמוס, והלכו ומצאו ההרוג ואמרו שהכרוהו בטביעות עינא שזה הוא, אלא שנאכל קצת מבשר אבריו כי היה מושלך על אחד ההרים במקום השלג ולכן עמד ימים רבים ולולי חיות רעות היה נמצא שלם בגופו והביאוהו לעירו וקברוהו.

רבי **רפאל משה אלבאז** בספרו הלכה למשה אהע"ז סי' לח

311

שמו כבוד תהלתו [1], אב בחכמה נר מצוה ואור תורה [2], מאיר לארץ כצאת השמש בגבורתו [3], יש"ר הביטו אליו ונהרו [4] לשמוע לחכמתו, אל אשר יהיה שמה הרוח [5] רוח חכמה רוח עצה ובינה [6] הוצק חן על שפתו [7], הש"ר השור"ר בדעת שפתיו ברור מללו, ערים ברוח מבינתו, ידיד ה' וידידינו הרב הכולל הדו"מ כמוהר"ר.

אותותי אלה יוצאות וחולות מצלן לחיי מלכא ובנוהי וסיעת מרחמוהי [8] למען יאריך ימים על ממלכתו, האל טובו יתמיד בריאותו, האות כי טוב להשיב מפני הכבוד כי מודע לבינה הגיעני כתב ידו הטוב והטהור ומלין לצד עילאה ימלל אודות ק"ק אנשי תאזא [9], ואמת אגיד כי לא אוכל ללכת באלה כי כל זה נסיתי כבר בהיותי בעיר אלקצר לתפ"ץ הן אני נשארתי לבדי לא מצאתי עזר כנגדי כי ברזל בברזל יחד ולא יכולתי לסבול כלל ועיקר, ועוד שנית שלעת עתה חזרו עיני לקלקולם פעם אני דוחק עצמי לכתוב וללמוד מתוך הספר ופעם איני יכול לכתוב אפי' אות אחת ולא ללמוד מתוך ספר אפי' ע"י הדחק ועוד טעמים אחרים לא הוצרכתי לכותבם כי טעמים אלו יספיקו בלי ספק וקמי שמייא גלי לו יש יכולת בידי לא פניתי אל ההנאה אם היתה מרובה או מועטת ואין להאריך כי אם בשלום אדוני וטובתו.

כתב יד הרב א"ז **אליהו הרוש**

312

התפ"ו—התפ"ח

בה"ו

בעצם היום הזה נועדו יחד לפנינו יחידי הקהל יצ"ו ובא כהה"ר יהודה הכהן מאור עינים וקבל לפניהם על אודות היקר שלמה הכהן בנו שהם מטילים עליו עולם והטלות ומסים כאשר לא יוכל שאת מהם כלום והוא אינו מרויח כלום ועל האב מוטל לזון ולפרנס את הבן הנז' ובני ביתו מגדיש ועד קמה וכו' והוא בעו"ה איש מכאובות וידוע חולי ומלבד

1 הרגו.

1 תהלים סו ב. 2 משלי ו כב. 3 שופטים ה לא.
4 תהלים לד ו. 5 יחזקאל א יב. 6 ישעיה יא ב.
7 עד"ה תהלים מה ג. 8 תרגום ואחוזת מרעהו בראשית כו כז.
9 כנראה שרבי אליהו הרוש ז"ל נתבקש ללכת לשמש בקדש בק"ק תאזא.

שהוא זנו ומפרנסו אלא שפורע מס בעדו וכן לא יעשה והרבה שפך שיחו וכעסו בכן נזרקה מפי חבורה וענו אותו יחד יחידי הקהל יצ״ו ואמרו לו אם תקח שבועה חמורה כראוי בעד שלמה בנך הנז׳ שמהיום ועד סוף שתי שנים רצופים ישב ללמוד תורה בבית המדרש הקבוע להסגר ת״ח הלומדים לא ימוש מאהלה של תורה מהבקר ועד הערב סגור ולא יצא פתח רק בעת האוכל יצא לצורך סעודתו ולעשות צרכיו או לצורך תשמיש אביו לקנות לו צרכי סעודה וכדומה ולא יטפל בשום משא ומתן כלל בתוך השתי שנים הנז׳ אזי מעתה אנו מסכימים ופוטרים את שלמה הנז׳ פיטור גמור מכל מיני מסים והטלות באיזה צד שיהיה מהיום וע״ס השתי שנים הנז׳ אמנם אם המצא ימצא שימוש מאהלה של תורה תוך הזמן הנז׳ לעשות שום משא ומתן אפי׳ כל דהו או להרבות יציאותיו ביום זולת צרכי סעודה ועשיית צרכיו ותשמיש אביו לקנות לו צרכי סעודתו כנז׳ אזי מלבד שחייב אתה לפרוע לנו חלק בנך במס שמכאן ואילך כפי פנקס העריכה אלא שמגלגלין עליך לפרוע בעדו גם מה שכבר ויתרנו לו מתחילת השתי שנים הנז׳, ועד העת הנז׳ וסבר וקבל כהה״ר יהודה הנז׳ וגם יחידי הקהל נענו כולם והסכימו ופטרוהו פיטור גמור עה״ד הנז׳ ובכן לקיים הענין העדנו ע״ע בשבועה חמורה בת״ך ובהשית״ך כהה״ר יהודה הנז׳ בפני יחידי הקהל הנז׳ והסכמתם ורשותם ובכח השבועה הודה ונתחייב חו״ג בעד שלמה בנו לאשר ולקיים תוקף כל האמור ע״פ התנאים הנז׳ והכתובים לעיל ונתחייב לזון את בנו ואת בני ביתו מכיסו וממונו ולפרנסם מכיסו וכו׳ מהיום וע״ס השתי שנים הנז׳ ושלמה הנז׳ יקבע עצמו ללמוד תורה בהסגר לא ימוש מתוך האהל כל היום ולא יצא רק לצורך הענינים הנ״ל דוקא ואם לא יקיים שלמה תוקף התנאים הנז׳ אזי מחוייב האב לפרוע בעד בנו חלקו במס שלשעבר ושלעתיד כנז״ל בלי שום טענה ואמירה כלל ונגמר הכל בש״ח בת״כ וכו׳ בששי בשבת ששה ועשרים יום לחדש אב יה״ל שנת סוכת שלם לפ״ק בפאס יע״א והכל שריר וקיים.

יהודה אבן עטר סל״ט **שלם אדרעי** סיל״ט

כגון דא צריך לאודועי שהר׳ שלמה הכהן הנז׳ יושב בחברתינו אנו החותמים ולומד תורה כל היום כולו באופן שאינו מש מאהלה של תורה ולראית האמת לבל תהא נעדרת חתמנו פה בס׳ כי שם ה׳ אקרא וכו׳ וקים.

אברהם עלאל **בנימין** א״א כה״ר **מסעוד זלה״ה אבן סמחון** **מרדכי צבע** סילט״א
יוסף בן סעדון יצ״ו סיל״ט **משה בן מאמאן** סל״ט **שלמה** א״א **יצחק מוריג׳ון** נר״ו
אהרן ן׳ סעדון **אברהם קורייאט** **יצחק פורת** **יוסף הלוי**
יצחק ן׳ יעקב שקרון **יצחק מאיימראן** סיל״ט

הן היום חזרו וניעורו הקהל ותבעו את שלמה הנז׳ ודחקו אותו עד שפרע לם—הם האלגזייא כי המעריכים העריכוהו בתוך הקהל ולא זו שאף לפי דעתם היה להם להעריכו ככל כיוצא בו למחצה לשליש ולרביע מהסך הנזכר אלא אף זו שהעריכוהו בגזייא שלמה ונראים הדברים שהלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות [1] שאין כוונתם ודאי אלא גם על אביו כהה״ר יהודה הכהן שלא כרצונו יתברך וכרצון יריאיו מכמה אנפי חדא שהוא כלוא בבית ואור עיניו אין אתו ומדוכא ביסורין איש מכאובות וידוע חולי ואין יוצא ואין בא רק שקוד

1 סנהדרין כ׳ו.

ותקוע כל היום בתלמודו ואתו עמו במחיצתו שלמה בנו הנז׳ כי הוא צריך לו להעביר לפניו ראשי פרקים בענין ששניהם כאחד אין זזים זה מזה בתלמוד תורה ועל כן אביו הנז׳ מנהלו במשען לחם ולולי אביו הנז׳ אין ספק שהיה צריך לבריות כי אביו הוא מחוננו בהספקתו והספקת ביתו ולאיש אשר אלה לו אין לקהל עליו ועל בנו אפילו תרעומת לפי תורת משה רבינו כי התורה פטרתם מכל וכל ואין לקהל מנוס ומפלט לומר שלא ידעו שהדבר הוא כן כי כבר גלינו את אזנם על הכל האמת במה שהוא אמת ולא הטו אזן ולפי שנדרשנו לגלות האמת כתורה וכמשפט חתמנו פה בשלשה ועשרים בשבט ה ת פ ״ ח ליצירה פה פאס יע״א.

יהודה בן עטר סיל״ט

313

התרל״ב

בעה״ו

להיות שהגבון וחשוב ומעולה כה״ר ישועה בהר׳ אהרן ה״ן אלבאז נלב״ע וחלי״ש והניח אחריו ברכה הבן יקיר אחד מאי״ר שמעון י״א כבן עשר שנים מ״מ ילד שעשועים לא ידע לצאת ולבוא ובראותינו אנחנו ב״ד כי נכסי אביו ז״ל מפוזרים אחת הנה ואחת הנה שטרי חובות ועסקאות ושטרי שכירות קרקע חדשים גם ישנים ועקו״ד [שטרי ערכאות] של גויים וצריך אפוטרופוסים להשגיח עליו בעינא פקיחא לגבות חובות אביו מהזולת ומה שיבוא לכלל גוביינא ינתן בהכשר לזולת כנהוג בנכסי יתומים גם לרבות להשכיר קרקעותיו ולגבות השכירות וגם את הכל יתקבץ על יד ויוציאו ממנו מה שצריך למזונות התלמיד מאיר הנז׳ ואמו הכ׳ גזמא בת הי׳ נסים ה״ן אצאייג ידי׳ ן׳ שמעון ומה שצריך לכסותם והיה הנשאר יתקבץ מכלל נכסי היתום ואחר ההתבוננות נראה בעינינו כי טוב וישר להעמיד שני אפוטרופוסים טובים השנים ה״ה הנכבד וחשוב ומעולה ה״ן גביר הר׳ אהרן בהר׳ מרדכי ה״ן אלבאז והגבון וחכם כה״ר פנחס בכהה״ר שאול י״ץ ה״ן אלבאז כי הם ראויים לכך ואמידי בנכסי וברור לנו שישגיחו כל הצורך כדאבעי ליהו למיעבד וקבענו להם שכר טורחם מנכסי היתום כל דבר כפי הראוי לו, יובן שלענין שכירות הקרקעות כל מה שיבוא לכלל גוביינא יטולו האפוטרופוסים בשט״ו אוקייא ומחצית אוקייא כ״ט לכל מתקאל ולענין שטרי עסקאות שכבר נתונים המה מימי המנוח ז״ל כל הריוח שעדיין לא בא לכלל גוביינא גם לרבות שטרי חובות שאינם גבויים כל מה שיבוא מהם לכלל גוביינא יטולו האפוטרופוסים הנז׳ בשט״ו סך אוקייא אחת לכל מתקאל ולענין שטרי עסקאות שינתנו בהכשר ע״י האפוטרופוסים הנז׳ מכאן ולהבא יטולו האפוטרופוסים הנז׳ הרביע בריוח כנהוג בנכסי יתומים אלא שאחריות הקרן עלי דידהו ליהדר שיתנו הקרן למאן דאמיד בנכסי או במשכונות מבטחים ואם לא עשו כן ונאבד סך מה מהקרן עלי דידהו רמי לשלם מכיסם מה שנאבד הן רב הן מעט ולענין האלעקו״ד של גוים עם צאן ובקר ופרדות וסוסיות וכיוצא שיש למנוח הנז׳ באהלי פלישתים וצריכים טרחא רבא כי סתם גוים עזי פנים אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר ראינו שיטולו בשט״ו האפוטרופוסים הנז׳ מכל מה שיבוא לידם כסף או שוה כסף סך שני אוקיות כ״ט לכל מתקאל ובתנאי שמידי שנה בשנה יבואו האפוטרופוסים הנז׳ לפני בדי״א לתת חשבון כניסה ויציאה ויהיה הכל ע״י בדי״א כו״ח כראוי ולראיה שכך עלתה הסכמתינו אנחנו ב״ד בענין האפוטרופוסים הנ״ז גם בכח ב״ד יפה פטרנו להאפוטרופוסים הנ״ז מכל מיני שבועה ק״ו וג״ש ואחס״ל

ח"פ והיה זה בשלהי חדש סיון משנת הון ועשר בביתו היא שנת התרל"ב ליצי' וקיים.

רחמים יוסף אג'ייני ס"ט **חיים אליהו** ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט
יקותיאל אלבאז ס"ט

314

ב"ה

ז' מרחשון התשכ"ג (4.11.62).

חדרו לחברות די רשב"י זיע"א באס נהדרו על ג'מוע דלחברות די רשב"י עלא 2 מפמודע 4.

חדרו מן לחברה

מאיר סמול	אבא רובין	יחייא פוני	יצחק אג'ייני
שלמה עמרם	שמעון מלכה	רחמים טובאלי	אליהו סיסו
אע"ה דוד עובדיה	יודה מלכה	אברהם אלבאז	אברהם אזולאי
רחמים שטרית	אברהם סודרי	עמרם פוני	יחייא טאפיירו
	יהונתן הרוש	סמחון הרוש	
		מאיר עולייל	
		אליהו הרוש	

האד נאס החליטו באס נרדו 2 דלחברות על פי הגורל כל חברה יכונו פיהא 2 מקדמין.

חברה א' : חברה ב' :

אבא רובין ; יצחק אזייני יחייא פוני ; מאיר סמול
ע"ה דוד עובדיה ס"ט

תרגום

ז' מרחשון התשכ"ג

נוכחו אצלי נציגי ארבע החברות ע"ש הרשב"י זיע"א, לשוחח על אחוד החברות ע"ש הרשב"י, וארבע החברות יהוו רק שתים.

מכל חברה נוכחו נציגים

(הם שמות האנשים הנז' למעלה)

האנשים הנזכרים החליטו שהחברות הנז' יהוו שתי חברות ע"פ הגורל וכל חברה יהיו לה שני נשיאים.

חברה א' : חברה ב' :

אבא רובין ; יצחק אג'ייני יחייא פוני ; מאיר סמול
ע"ה דוד עובדיה ס"ט

315

התרצ"ח

מאשר יקר בעיני נכבד מפעלם הכביר של הח"ק (חברת אליהו הנביא ז"ל) המו"ל אמרתי להודיע בשבטי ישורון מעשיהם הטובים, ונדיבות לבם הטהור במדה נפרזה מאד אשריהם בזה ובבא:

וזה פרט מפעלם הטוב:

א) כל הלך וכל עובר אורח איש או אשה יבוא אל הבית אשר הכינו בו מטה ושולחן וכסא ומנורה לאכול לשובעה ולמכסה עתיק, ובשבתות ובמועדים כ"א מהם יביא אל ביתו אחד מן העניים להתאכסן אצלו ומקבלו בספ"י:

ב) כל איש עני ודל שנולד לו בן ואין ידו משגת לצורכי סעודת מילה יתנו לו מנה יפה בסתר והולכים אל ביתו בלילה וביום המילה לשמחו לבל יהיה שום הבדל בין שמחת העניים לשמחת העשירים:

ג) בחג הפסח יעשו מצות מצוה לצורך הסדר במדה גדושה מאד ומחלקים אותם כמעט לכל בני העיר:

ד) הלוית המת ונשיאת המטה בכבוד גדול מפתח ביתו עד בית החיים, ואם איש עני הוא יעשו לו תכריכין וצורכי קבורה מכיסם:

ה) עושים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו:

הן אלה קצות דרכיהם ומעשיהם של בני החה"ק הזאת מזה זמן רב יותר משלושים שנה, מספר החבירים היום בפ"י עולה למאתים ושנים ושלשים איש מ"מ וזאת **הברכ"ה** סימן, יוסיף ה' עליהם כהם אלף פעמים ויברך אותם בעושר וכבוד, ואורך ימים ושנות חיים וזכות אליהו הנביא ז"ל תגן עליהם, יבלו בטוב ימיהם, שלום ושלוה בארמנותיהם, אכי"ר.

כ"ד המעתיר בעדם, בכל לב ובכל נפש החו"פ **צפרו** יע"א בחדש אייר זו ש"ש **תפרי"ח** לפ"ק.

והוא ע"ה **ישועה שמ"ח עובדיה** סי"ט

(הועתק מהקדמת הקונטרס "חסד ואמת" דפוס חדאד ג'רבה).

316

כ"ב טבת התש"ט (23.1.49)

פיסם לקומיטי די חברת ביקור חולים, ענדי אונור נכתתר כירכום עלא למזייא די זיתו ליום להאד זמוע די הווא תאני דלחברה דייאלנא מן נהאר די תסללמת עלא יד למכזן.

לחברה די ביקור חולים נכלאקת פעאם (1926) תרפ"ו בלחאק חתא לעאם (1942) תש"ב עאד זהדדת לכדמא דייאלהא והאד זהד מא כא יתרכאסי, ליום נקדר נקולכום באיין לחברה די ביקור חולים הייא ווחדא מן לחברות די צפרו די כא תכדם מליח ודי מחדאוא בזואף לבלאד.

ביקור חולים, רגבא עלא למריד הייא ווחדא מן למצות די למעלה דייאלהום כבירא בזואף, בררא מן רגוב עלא למרדא, לחברה דייאלנא כא תגבבל למריד בזמיע די יתחדאז, טביב, דוואייאת וואכא גאליין, לחליב, סוקאר, וחוואייז אוכרין דלמאכלא, וכא תעאוון בלפלוס לפאמלייא דלמריד, האד למצות כול ווחדא מנהום די כא יעאוון לחברה כא יעמלהום כול נהאר.

לעני הווא וואחד בנאדם פתאמארא, למריד וואכא עשיר כא יכון פתאמארא, בלחאק סאעא די לעניות ולמרד כא ינזמאעו עלא בנאדם וואחד, האדיך הייא תאמארא לכבירא, לחברה דייאלנא הייא כא תעאוונו באס ירפד צער הווא ולפאלמלייא דייאלו.

ביהא כא נרגבוכום בזואף באס תבקאוו תעאונונא פחאל מא כא תעמלו חתא לדאבא.

דאבא מאסיין תסמעו ראפור דלכדמא דלעאם, ולחסאבאת דדאכול ולכארוז, ומנור תסמייוו וואחד לקומיטי די יגבבל לחברה וכא נרגבוכום באס תעמלוה בלהדן ותראוו ג'יר נפע דלחברה ואתם שלום.

יעקב חמו

BIKOUR-HOLIM-SEFROU

ASSEMBLEE GENERALE DU 28 JANVIER 1949

Allocution du Président

Excellence,

M. Le Chef des Services Municipaux,

Mesdames, Messieurs.

Je vous remercie d'avoir bien voulu honorer de votre présence notre assemblée générale annuelle qui est la deuxième depuis la reconnaissance de notre Société par l'Administartion du Protectorat.

Créée en 1926, BIKOUR-HOLIM n'a pris son véritable élan qu'en 1942 et cet élan n'est pas prêt de se ralentir. Aujourd' hui, je peux dire, toute fausse modestie mise à part, que notre Société est parmi les sociétés de bienfaisance Israélite de SEFROU, la plus active et la plus utile. Elle est aussi la plus populaire puisqu'elle a des adhérents dans toutes les couches de la populaton même les plus paurves.

Rendre visite aux malades est une misva, c'est-a-dire une bonne action des plus hautement recommandées par la morale et la religion juive. Rendre visite au malade indigent, lui apportes le réconfort moral, lui assurer les soins du Docteur et d'un infirmier, lui fournir les médicaments si couteux fussent-ils, quand cela est nécessaire, lui fournir le lait, le sucre et d'autres denrées nourrisantes, assister financièrement sa famille, telles sont les actions quotidiennes de notre société. Ce sont les actions de chacun de nous tous, hommes et femmes sociétaires de notre Hébra. Un indigent est déjà un être très malheureux, un malade meme s'il est riche est un etremalheureux. Mais quand la maladie et la misère s'allient, et s'attaquent à la meme personne, c'est de comble du malheur. Assister le malade indigent, lui apporter le réconfort moral et l'assistance matériele à lui et à sa famille est un devoir des plus impérieux pour chacun de nous.

Je vous prie donc, messieurs et mesdames, de redoubler l'effort et de continuer à répondre à notre appel comme vous l'avez fait jusqu'a présent, chaque fois que nous nous sommes adressés à vous.

Après la lecture, tout à l'heure, des rapports moral et financier et pour

des raisons que notre Secrétaire vous exposera dans son rapport moral, vous allez etre appelés à élire un nouveau Comité.

Je vous prie de le faire dans le calme et de n'avoir en vue que l'intéret et la bonne marche de la Société.

BIKOUR-HOLIM-SEFROU

ASSEMBLEE GENERALE DU 23 JANVIER 1949

Rapport financier du ler JANVIER 31 DECEMBRE 1948

Mesdames, Messieurs,

J'ai l'honneur de vous présenter le rapport financier de Notre Société du Ier JANVIER au 31 DECEMBRE 1948.

La situation se présente comme suit:

RECETTES

	Frs
Solde en caisse au 31 DECEMBRE 1947	49,677.50
Cotisations hommes	106,738.00
Section femmes	43,435.00
Dons	133,027.50
Subventions: du Comité de la Communauté Israélite	40,000.00
de l'Entr' Aide Francaise	15,000,00
Recettes diverses: remboursement des frais d'hospitalisation et médicaments	33,961.00
Total des recettes	421,839.00

DEPENSES

Docteur et infirmier	89,250.00
Achat de médicaments	110,656.50
Secours en nature, (lait, sucre, riz, pétrole, etc.	66,358.00
Secours en éspèces du 24 FEVRIER 1948	22,150.00
Frais de déplacements pour FES	8,760.00
Loyer et fournitures de bureau	2,749,00
Commission d'encaisseur	7,675.50
Dépenses diverses	3,333.00
Total des dépenses	310,932.00

BALANCE

Total des recettes	421,839.00
Total des dépenses	310,932.00
Solde en caiese au ler JANVIER 1949	110,907.00

Comme vous le voyez, la gestion de notre société s'est faite dans les meille ures conditions. qu'il me soit permis de remercier vivement tous les généreux donateurs qui nous ont permis de mener à bien notre oeuvre. Nos remerciements vont également à l'Entr' Aide Francaise, à l'O.S.E., au Comité de la Communauté que leurs subventions ou par leurs secours en nature ont contribué saulager les soufffrances de nos malades.

Je lance de nouveau un appel à votre générosité pour que vous continuiez à nous apporter votre aide. Et encore une fois MERCI.

תרגום
ביקור־חולים־צפרו
אסיפה כללית מיום 23 לינואר 1949

נאום הנשיא

הוד מעלתו
מנהל השרותים המוניציפאליים
גבירותי ורבותי.

אני מודה לכם על רצונכם לכבד בנוכחותכם את אסיפתנו הכללית השנתית שהיא השניה מאז שחברתנו הוכרה על־ידי הפרוטקטורה.

מאז שנוסד ב־1926 — ביקור חולים לא עצב את תדמיתו האמיתית אלא ב־1942 ומאז לתנופתו אין מעצור. היום אני יכול לומר בלי שמץ של הגזמה — כי חברתנו היא הכי פעילה בין כל חברות הסעד היהודיות בספרו. היא גם הכי פופולארית כי בין נצרכיה נמצאים מכל שכבות הציבור ואפילו בין הכי עניים.

לבקר חולים היא מצוה דהיינו מעשה טוב מהכי חשובים ע״י הדת היהודית. — לבקר חולה עני, להביא לו סעד רוחני — להבטיח לו את הטיפול הרפואי ע״י רופא ואח, לספק לו תרופות, ובעת הצורך גם יקרות, לספק לו חלב, סוכר, ועוד מצרכי מזון, לתמוך ע״י הקצבה כספית את משפחתו — כאלה הם הפעולות היומיות של חברתנו. אלה הם פעולות של כל אחד מאתנו, אנשים ונשים, הקשורים לחברתנו.

אדם עני הוא יצור מסכן — אדם חולה ואפילו עשיר הוא יצור מסכן. אבל כשהמחלה והעוני מתאחדים אצל אותו אדם זה ממש אסון.

לסעד חולה עני, לעודדו בעזרה מוסרית וכספית לו ולמשפחתו חובה מוסרית עליונה של כל אחד מאתנו.

אני מבקשכם איפה רבותי וגבירותי להכפיל את המאמצים ולהמשיך להיענות לקריאתנו כפי שעשיתם עד כה — כל פעם שפנינו אליכם. אחרי הקראת הדו״ח על כל הפעולות

השונות ועל המצב הכספי תיקראו לבחור הנהלה חדשה. אני מבקשכם לעשות את זה בשקט ולקחת בחשבון רק את האינטרסים של חברתנו.

ביקור־חולים־צפרו

אסיפה כללית מיום 23 לינואר 1949

דוח כספי מה־1 בינואר עד ל־31 בדצמבר 1948

גבירותי ורבותי,

יש לי הכבוד להגיש לכם את הדו"ח הכספי של חברתנו מה־1 בינואר עד ל־31 בדצמבר 1948.

המצב משתקף כדלהלן:

הכנסות

מזומנים בקופה ב־31 לדצמבר 1947	49,677.50
תשלום מס ע"י גברים	106,738.00
ע"י נשים	43,435.00
תרומות	133,027.50
הקצבות: מוועד הקהילה היהודית	40,000.00
מ"העזרה הצרפתית"	15,000.00
הכנסות שונות: החזר הוצאות אשפוז ותרופות	33,961.00
סה"כ הכנסות	421,839.00

הוצאות

רופאים אחים ואחיות	89,250.00
קניית תרופות	110,656.50
עזרה במצרכים (חלב, סוכר, אורז, נפט ועוד)	66,358.00
עזרה כספית מ־24 בפברואר 1948	22,150.00
הוצאות נסיעה לפאס	8,760.00
שכירות והוצאות משרדיות	2,749.00
הנהלת חשבונות וגבייה	7,675.50
הוצאות שונות	3,333.00
סה"כ הוצאות	310,932.00

מאזן

סה"כ הכנסות		421,839.00
סה"כ הוצאות		310,932.00
מזומן בקופה ב־1 לינואר 1949		110,907.00

כפי שאתם רואים התפקיד של חברתנו נעשה בתנאים הכי טובים — תרשו לי להודות בחמימות לכל התורמים הנדיבים שהרשו לנו לממש על הצד הטוב את פעולתנו. תודתנו גם ל"עזרה הצרפתית" ל־או.ז.ה (O.S.E.) וכן לוועד הקהילה — שע"י תמיכתם, ועזרתם במצרכים, עזרו לנו להקל את סבלם של החולים.

אני קורא מחדש לנדיבות לבכם כדי שתמשיכו להעניק לנו את עזרתכם. אני שוב מודה לכם.

317

התרצ"ב

מה שכתב אלי מר דוד שמעון אלכסלאסי יו"ר חברת מושב זקנים,
כשנשאל ממני על התייסדותה
האדא לבדייאן דלבאייאן דלקראייא דזקנים פצלא די מאייר עאם
תרצ"ב (1932)

תדע לך פהאד אזמאן למדכור לפוק קאמת וואחד להתעוררות דלחוואנתיא דלמללאח מעא סי סוואי דזקנים סי 4 אוו 5 כוננא כולנא מוואלין לחוואנת נפדיוו לפטור ונמסיוו לצלא די מאייר כא נקראוו זוהר הקדוש חתא לזמן די מנחה דלווקת, טולנא פהאד לקראייא סי עאמאיין ומנור כממת עלא זקנים באס נראלהום סי חאזא דלהאנאה באס יסנפעו מן חית קבאר, זמעתהום מן שוק מא כללית חתא וואחד כא ידוור ולכאתיר מן קדאמי פלחנות פלקנטרא די עייא כללו כא יזי לתממא יגלס ומן די כא ינזמאעו והומא פלשון הרע, תערף ישיבת יושבי קרנות וישיבת עמי הארץ ולגלסא דייאלהום פלקנטרא הייא די סבבתלי נטלעהום לצלא ונשמיהא עליהום בישם מושב זקנים, ומא חנא לחוואנת די כוננא כא נקראוו, מנור נשמע הקול ובדאוו כא יטלעו יקראוו מן כל מלאכה ומלאכה וכוננא כא נעמלולהום אתאי כול נהאר פלעסייא כאן ימסילנא קאלב דסוק׳ עלא יומאיין והאד למסרוף דסוכאר מנאיין: כוננא עאמלין בינאתנא בדור קאלב דסוקאר לוואחד וואככא אנאס די מאסי פלחוואנת כאנו יזיבולנא דור דייאלהום, ומנאיין רית האד למסרוף די סוקאר כא ימסי כלא ובלא נפע בדית כא נדור על לחוואנת וכא נקולהום האד סוקאר די כא נעטיוו מא נבקאווס נעטיווה: תאמאנו נעטיווה פ׳ לזקנים, כלהא הסכימו וכל וואחד כא נקולו עטי גיר עלא זהד בדינא בנאס בגרס פזמעא זמעת סי 400 דלפרא׳ כאנו ענדנא דיך אסאעא 10 אוו 12 דזקנים בדינאהום בסומא די 7,50 פר׳ לוואחד וכאנו פרחאנין, מן תמא וחנא כא נזידו לנאס פסהרייא וכא נזידו עאוד לזקנים וואחד נהאר מן נהאראת חנא פדינא מנחה והומא חסרו אנאס וקולולהום גלסו הד נהאר נעלמו למקדם דוורו פייא כארגבוני האדיך הייא האדו למעמדים די עמלת דיך אסאעא די פאס עמלוני מקדם פליל עמל לועד רסית למעמדים וחדר מעאנא יזכר בטוב כבוד מעלת מור אביך וסי׳ דון מימון אחיך ומן תמא וואנא כאנזיד למוואלין סהרייא וכא נקולהום עלינא לחיוב דלקרייא דתורה עלא כל וואחד וואחד די והגיתה בו יומם ולילה ומן די מא כא נסולאווס החנא קיימנא די יקרא וכלהא כאנת תכלס פרחאן ש"ל ולמעמדים לווליין הומא האדו

3 נפטרו לב"ע סי אלעזר סקרון ז"ל
אברהם עולייל ז"ל
שלמה שרביט ז"ל

קהלת צפרו

רפאל זכרי	יעקב הרוש
ר׳ יקותאל מכאל	אני ע״ה
ר׳ שמוויל שניאור	ר׳ חי אבנר אזולאי
מאיר אזולאי	

והאדו די כאיינין דאבא

רפאל זכרי	שאוויל יתאח	יצחק רובין
אברהם אזולאי	יוסף מאמאן	אני ע״ה ד״ש
אליהו יתאח	יסו ברוד	שמואל אביטבול
יהונתן כהן	משה יעקב	יהושע הרוס
ר׳ שמואל שניאור	מאיר אזולאי	

תרגום

דע לך שבתאריך הנזכר לעיל, עברה התעוררות (קדושה) על הסוחרים בעלי החנויות, עם קצת זקנים ארבעה או חמשה, וכולנו בעלי החנויות, אחרי סעודת הצהרים היינו הולכים לבית הכנסת (צלא די מאיר) מאייר יושבים ולומדים זוהר הקדוש עד זמן תפילת מנחה לפי עונת השנה. המשכנו כך כשנתיים, ואחר כך התחלתי לחשוב על איזו הנאה גשמית לזקנים שיהנו ממנה בדרך הלימוד הזה יען שהם מבוגרים וזקוקים לזה. אספתי אותם מן השווקים, ולא הנחתי שום אחד שמסתובב ובפרט מהזקנים שהיו מסתובבים סמוך לחנות שלי על יד הגשר, שכל זקן שכוחו עזב אותו בא ויושב לו על יד חבירו, ועם רבוי הזקנים הנאספים כך מרבים לדבר לשון הרע ולדבר על דא ועל הא על העוברים ועל השבים, אתה יודע ישיבת יושבי קרנות וישיבת עמי הארץ, וישיבתם בגשר סמוך לחנות שלי היא נתנה בי להביאם לבית הכנסת ולקרוא לחבורתם זו בשם מושב זקנים, כי אנחנו בלאו הכי היינו נאספים ללמוד. ואחר שנשמע הקול, מיום ליום, התחילו להצטרף ללמוד זה גם בעלי מלאכות והיינו מסדרים בתוך הלימוד שתיית תה בכל יום, גוש־סוכר בכל יומיים, וההוצאה של הסוכר מהיכן? היה קבוע תור בין הלומדים להביא גוש סוכר כל אחד. ולבסוף גם מי שלא היה לומד היה משתתף בזה בהבאת הסוכר ללומדים. ואחרי שראיתי שהוצאת הסוכר הולכת לאיבוד וללא תועלת שתיית תה גרידא. הסתובבתי על בעלי החנויות לשכנעם לתרום כסף תמורת הסוכר והכסף יחולק כפרס בין הזקנים. וכולם הסכימו, לאחר שסכמתי עמהם שכל אחד יתרום כפי יכולתו. הראשונים תרמו מטבע ״גרס״ (חמש אגורות) לשבוע הסכום שנצטבר מפרוטות הללו הגיע ל־ארבע מאות פראנק, באותו זמן היה מספר הזקנים עשרה או שנים עשר, והחילוק לכל זקן היה שבעה פראנק וחצי לשבוע, שהיו מקבלים אותו בשמחה. ומן אז והלאה כשמעלים את סכום התרומה, כמו כן מעלים את החילוק לזקנים. וביום אחד מן הימים אחרי תפלת המנחה. הלומדים נתבקשו להתעכב רגעים אחדים בבית הכנסת, לשבת ביום הזה ולבחור ביושב ראש לחברה זו, והם פנו אלי ובקשו ממני לקבל משרה זו, ונעניתי להם ואלו הם המעמדים שהעמדתי לצדי בנוכחות יזכר בטוב כבוד מעלת מו״ר אביך, ומר מימון אחיך. ומאז אני הולך ומגדיל סכום התרומה החודשית והייתי אומר להם לתורמים, שמוטל חיוב מצוות לימוד התורה, על כל אחד ואחד, מצוות והגית בו יומם ולילה, והיות ואנחנו לא פנויים, לכן העמדנו במקומנו מי שילמוד, וכולם היו תורמים בשמחה שבח לאל וחברי הועד הראשונים הם:

תקס״ו

ב״ה

זה נדונית האשה סולטאנא בת החכם השלם כהה״ר יקותאל הכהן זלה״ה שהכניסה להחכם הנבון כהה״ר אברהם אביטבול נ״י בר כבוד ה״ה החכם השלם והכולל מעין המתגבר הדיין המצויין כמוהר״ר שאול ישועה נר״ו.

מדרבא ואיזאר	קם			הם	
מכא׳ג תלסייא וראסא ומטרוזא		נם			
קמזא חאמילא	קם	כם			
ספילדאדו כדר		פם			
קרפי		צם			
קפטאן וקמאייז ב׳ בלויים		נם			
קפ׳ סוסייא וחריסא	קם				
קפ׳ מנאציפ		נם			
זלטיטא	ככם				
קוסאקא ופסתול		פם			
סבנייא לקט אנוואר		לם			
כלאכיל	קם	נם			
חאייך תלחיף		נם			
נאסייא		לם			
תכדייא וסטרמייא		לם		בם	דת
כטא דלמידא וכו׳		לם			
עקד וסוואלף וגוגלא	ככם	נם			
טריפאת כתאן ותקציץ		°)			
חנוכה וטבצלא		°)		זם	דת
כסות שעליה		נם			
קרקע	ג׳	תם	כם	הם	

ס״ה דוו תקם עם הם

וצריך לאודועי שהקרקע הנז׳ הוא רביע בחצר הנק׳ ע״ש החכם השלם כהה״ר יהודה הכהן זלה״ה כמות שהוא ממושכן ביד הזולת ושלשה שמניות בבית השמאלי לנכנס לחצר הנק׳ ע״ש החסיד הקדוש כמוה״ר משה הכהן זלה״ה הי״ן ורביע בבית הקטן שבחצר הנז׳, ושמנית בחנות השלישית לשמאל העולה להאלצאבא, ולפי שהבת הנז׳ כבר זכיתה לה אמה חלקה בקרקע הנז׳ דהיינו ברביע החצר הנז׳ עם שמינית החנות הנז׳, ואירכס לה שטרא, לכן שוב הע״ע בקש״מ בדל״ב ובשח״ך למש׳ האשה תמר אלמ׳ החכם הש׳ כהה״ר יקותיאל הנ״ל והודית ונתנה לבתה חלק העולה לה בקרקעות הנז׳ מתנה גמורה באו״ה כפ״ה מתנה גלויה ומפורסמת בכל או״ה כפ״ה והודית עה״ך שטמ״ו בכח״ו בדי״א כתחז״ל דלא כאס׳ וטו״ד ונ״ה בקושח״ך בשלישי בש׳ ששה ועשרים לכסליו ש׳ ת ק ס ״ ו לפר״ק והכל שו״ב ואמת וקיים.

יוסף אשריקי ס״ט **רפאל אהרן מונסוניגו סל״ט**

319

התר״ך
ב״ה

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הב׳ רפאל משה אליהו בהר׳ מרדכי ה״ן אלבאז בתוע״ג אין זמן די חב הי׳ ישועה בהר׳ שמואל ה״ן צבע יתפאסל מעא הי׳ יוסף ן׳ מרדכי ה״ן עובדיה ידי׳ ן׳ חאקו פסך עשרין מתקאל די כאן יסאללו מן זיהא לחמאר די באעלו, קבל מא יתפאסלו זא ישועה הנז׳ ועמל ענדו למודעה אין אידא יסמחלו פסי מן האד אסך עסרין מתקאל הנז׳ גיר מן זאנב לא יקומו סייאדו די ישועה יתקאתלו מעא סייאדו די יוסף הנז׳ מן זאנב די כאנו פברא וברר בעדותו אין תפאסלו בסך תלתאס אלמתקאל עכס״ע וקב׳ כדחזי וחת׳ הכא תמ״ג והיה זה בשנים ועשרים יום לחדש כסליו ש׳ חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ליצי׳ וקיים.

רפאל משה אלבאז ס״ט ישועה אג׳ייני סי״ט

תרגום

בבית דין של שלשה היינו והעיד לפנינו הבחור משה אליהו בן מרדכי המכונה בן אלבאז בתורת עדות גמורה וברורה שבזמן שעמד להתפשר היקר ישועה בן היקר שמואל המכונה בן צבע, עם היקר יוסף בן מרדכי המכונה בן עובדיה ידיע חאקו בחוב סך עשרין מתקאל שהיה נושה בו מפאת החמור שמכר לו, קודם שיתפשר בא ישועה הנזכר והודיע לו (מסר לפניו מודעה) שאם הוא מוחל באיזה סך מהסך של עשרים מתקאל הנזכר הוא לא מוחל רק מהפחד שמא יקומו אדוניו של ישועה [הברברים ששחט לפניהם כבש או עז ואמצם להיות לו לאדונים] על אדוניו של יוסף [לפעמים האדונים של התובע והנתבע נכנסים בעסק ואחד הורג את השני] ויהרגו איש את רעהו יען שהיו בכפר, [סמוך לאדוניהם הנ״ל] וברר בעדותו שהם התפשרו בסך שלש עשרה מתקאל עד כאן סיימו עדותם וקבלנו העדות כראוי.

320

נאום שנאמתי בערבית, בעצרת לחיזוק הדת ושמירה על מוסדות
התוה״ק של תשב״ר, נגד הנוער המתחנך באלייאנס שרצו לסגור
בתי הת״ת ולמסור התשב״ר לחינוך חילוני

אחי ועמי סיבה די האד לאסיפה, די חנא מזמועין אנשים ונשים וטף, הייא בשביל הקמת דגל התורה, די האד דגל הווא לבאנדירא לעזיזא דייאלנא חנא עם בני ישראל פחאל מא קאל לפסוק כי היא חכמתכם וכו׳, והייא רוח חיים דלעולם פחאל מא כא נקולו פברכת התורה אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, יחב יקול רוח באס עאייסא לעולם הייא תורתינו הק׳. מן חית כל מא כלק הי״ת פדנייא אפי׳ רביע די כא יקבר, וסזאר פחאל די עאייס בנאדם ברוח האגדאך עאייסין לבריות כאמלין. ורוח די באס עאייסא לעולם הייא תוה״ק. וסיבנא קאלו רבותינו באיין 26 דדורות די דאזו פלעולם קבל תנעטא תורה, כאן לעולם עאייסא בחסד עליון, וכנגד האדוך 26 דדורות עמל דוד המלך ע״ה 26 דלפסוקים די הלל הגדול די עלא כול פסוק כא יקול כי לעולם חסדו, יחב יקול בלחסד די הי״ת עאסת לעולם פדוך לאייאם די 26 דדורות. ביהא נחדאזו

נפהמו באיין כל עוד די תכתר תורה פלעולם יכונו לחיים בריאים וטובים מא יכונו צרות ולא מכאובים פלעולם. וקד מא תקלאל תורה יקלאלו לחיים דלעולם ותכון מרידא בלמכאובים וצרות צרורות. פחאל מא סאר פהאד לווקת לקביח דייאלנא, די חנא משוקעים פצרות, פחאל די גארקין במצולות ים והים הולך וסוער, והאניה חשבה להשבר, ווידא בקינא פהאד לחאלא סוף לאיין נוסלו. באופן די מא ענדנא חתא דווא מן גיר שמירת התורה והמצוות. וליום ראכום כא תסופו די בלאד צפרו כאנת עמארא בלחכמים ובלישיבות, ליום כוואת מן כולסי, וראי כא תתעמר גיר בלחוואייז לקבאח די כא יתעללמו מן אוה"ע פחאל די קאל לפסוק ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם. וכולסי ראה מערוף מא נחדאזו מא נקולולכם. אשע"כ סגל די באקי סחיח פידינא הווא ת"ת דדראר סגאר באס נטלבו להי"ת מנהום יכון לכלף די בעלי תורה די מא בקאווסי פלבלאד בעוה"ר. פחאל מא קאלו רבותינו אם אין גדיים אין תיישים חב יקול אידא מא יכונוסי זדייאן ולכ'רפאן מא יכונוסי לעתארס ולכבאס, סיבה תאנייא מן חית תורה די תינוקות של בית רבן הייא עזיזא ענד הי"ת כתר מן תורה דלק'באר ומנהום שמירה דלבלאד מכל צרה וצוקה פחאל מא סיבנא רבותינו הק' כא יסמיווהום נטורי קרתא. די סרח דייאלהא הווא, לעסא דלבלאד, הומא די כא יחדיווהא מלאוייבים, והאדי הייא לכוונה דלפסוק די קאל מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואין עוז אלא תורה. פחאל די קאל לפסוק ה' עוז לעמו יתן, יתן, וכממל לפסוק וקאל למען צורריך להשבית אויב ומתנקם, יחב יקול הומא די כא יחדיווהא מלאויבים, ביהא נחדאזו נחדיווהום ונסרחוהום פחאל לגנם, נעביווהום גיר ללמוצ'ע די פיה רעאייא למליחא, ונעביווהום יסרבו גיר פלמא די מהדן, באס מא ינפזועוסי, פחאל די קאל לפסוק ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביציני ועל מי מנוחות ינהלני. ודי כיף לגנם אידא תפררטת מא כא יתבע מול לגנם גיר לסארח, האגדאך האד לגנם די הי"ת די הומא האד דראר אידא הייא תפרטת מא יתבע הי"ת גיר לדי כא יסרחוהא. ונאס די כא יסרחוהא ליום הומא למנהגים די אם הבנים. יחדאזו יחדיווהום מא יחיידוסי מלמוואצ'ע דרעא (פחאל מא ראהום כא יכממו עליהום נאס אוכרין די רקבא דייאלהום טווילא) אשע"כ תחזמו יא כותנא לאמא תנגררו פהאד סגל די באקי פידינא סחיח ועליכם המצוה הזאת דוקא. מן חית הומא גיר דראר סגאר וואלדיהום עמי הארצות מא יפהמוסי כלל וכבר ענדא למלמידים דלפראנסיס פאם הבנים וסי כיר מא כס כא יתעללמו תורה ולפראנסיס בזוז צריכים לדראר ווידא יתעלמוהום בזוז יבקאוו לאבסין לכסווא די תאייהודית ושמירת הדת, חללו וודניכום שמעו ותחי נפשיכם. אידא רכיתו עלא האד סגל ערפו די ראחנא ב"מ בסכנה גדולה. נטלבו להי"ת יעאונכום וזכות התוה"ק תהיה בעדכם מגן וסתרה צנה וסוחרה אמן כן יהי רצון.

ג"כ קאלו רבותינו במדרש רבה גלו נביאים לא גלתה שכינה עמהם גלו תנוקות של בית רבן גלתה שכינה עמהם שנאמר עוללים הלכו שבי לפני צר. וכתיב בתריה ויצא מבת ציון כל הדרה. באס מן האדסי תפהמו באיין האד סגל די תנוקות של בית רבן מא הוואס סי האזא דונייא די בנאדם יקדר יתעאמא עליהא, אלה הווא עמוד דין ועמוד העולם פחאל די קאל תנא והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה, יחב יקול באיין תלמידים הומא זרב דשמירה דתורה ודי יכרזהום מן למוצ'ע די ת"ת די כא יתסממא מקדש מעט הווא פחאל דוך תינוקות די כרזו מן בית המקדש וכרזת מעאהום שכינה רח"ל.

תערפו די פהאד לווקת נחדאזו זכות התורה בזאף באס תכון תדרק עלינא מן מדת הדין — עלא לחוואייז לקבאח די כא יתעמאלו פלבלאד בפרט לפריצות דזנות וטלקא

דלבנאת די כא יעמלו תועבות אשר שנא ה׳ פזנאנאת ופלמוואצ׳ע בזאף ראכום סמעתו אס עמלו גיר האד זמעא אוי לאזנים שכך שומעות כא תערפו באיין האד נגע דסטיח דרזאל מעא נסא הווא וואחד טרף מן תועבות דלכנענים די קאל עליהום לפסוק כי את כל התועבות האלה עשו ואקוץ בם, ותקיא הארץ אותם, וחנא בעוה״ר כבר תקייאתנא ארץ ישראל וראחנא גולים ונדחים בחוצה לארץ ווידא חתתא חוצה לארץ תרמינא סוף לאמא מוצ׳ע נתרמאוו. תערפו בתקחיח באיין לבלאד די יכון פיהא האד סגל ראהי מאסייא גיר פדלאם ומא ענדהאסי באס תהז ראס כלל. ותערפו די אפילו פסעודת מצוה די חתן וכלה קאלו לפוסקים באיין גיר יכונו פיהא תערובת דנשים מא נקולוסי שהשמחה במעונו פברכת מזון מן חית מא כאיינא שמחה ענד הקב״ה פלמוצ׳ע די פיה תערובת דנשים וכל שכן פסטיח, פחאל מא כא יסמעו ודנינא, באופן תערפו די האד לבנאת הומא למזיקים. הומא די ראהום כא יזריוו עלא לאבדון דלבלאד והומא די כא יקטעו שפע וויזיבו ללעולם גזירות רעות יתמו חטאים מן הארץ.

ג״כ חנא ליום כא נתסעזבו עלא האד נשים דליום די מא בקאוו יסקסיוו חתא עלא חאזא דלחראס ודלחלאל, פחאל לחוואייז די כא יוקעו פתמליח דלחם, ולחם וסמן ותכליט דלחוואייז וסגאלאת דדין כאמלין. יחב יקול נאס גארקין גיר פלחראס מא בקאוו יפתסו תהא פחאזא מן חית סי תסקסייא כלל מא בקאת תזי ללחכמים, ומא יקדרסי יכון סי מא כא יוקע די עלאס יסקסיוו, באס תראוו בעוה״ר האד צרות די כאיינין הומא על הדין ועל האמת, והי״ת לא עביד דינא בלא דינא ונשים הומא לגרמא ללחרבן דלעולם מן חית כולסי עלא ידיהום. ונסאוו דין מא בקאוו מוכלין גיר עלא למאק׳לא ולבאסאת סוף כיף תכון תאליתהום ביהא נחבוכום תערפו באיין נתום יהוד ונתום ללמכללפין ברזאלכום ובולאדכום תטלעוהום אוו תגרקוהום, נטלבו להי״ת ירדכום ווירדנא בתשובה שלימה למען שמו ולמען תורתו אמן.

תרגום

אחי ועמי סיבת העצרת והאסיפה הזאת שהתאספנו היום אנשים ונשים וטף, היא בשביל הקמת דגל התורה, שהדגל הזה הוא הדגל היקר של עם ישראל. כמו שאמר הכתוב כי היא חכמתכם ובינתכם וכו׳ והיא רוח החיים של כל העולם כמו שאומרים בברכת התורה, אשר נתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, והכוונה שנשמת העולם היא התורה הקדושה. יען שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, מהעצים שנותנים פרי עד צמח האדמה הם חיים רק ברוח שהפיח בהם הב״ה, וכמו שהאדם חי על ידי הנשמה הזרועה בקרבו כמו כן כל הבריאה כולה חייה רק באותו הרוח שהיא התורה הק׳. ומצינו רבותינו שאמרו במדרש, כ״ו דורות שחיו לפני נתינת התורה לא חיו אלא בחסד עליון וכנגדם חבר דוד המלך ע״ה כ״ו פסוקים של הלל הגדול, ובסוף כל פסוק ופסוק באה ההודאה כי לעולם חסדו, הוה אומר שלא חיו אותן הכ״ו דורות בעולם כי אם בחסדו יתברך. על כן צריכים אנו לדעת שכל עוד שהתורה תתרבה בעולם יהיו חיי בני האדם בריאים וטובים, מבלי צרות ומכאובים. וכנגד זה כל מה שלימוד התורה ילך ויתמעט כך ילכו ויתמעטו החיים הטובים ויהיו מחלות וצרות צרורות, כמו שרואים בעינינו בתקופתינו זו שאנחנו משוקעים בצרות במצולות ים והים הולך וסוער, והאניה חשבה להשבר. ואם מצבנו הדתי ילך ויתדרדר לא נדע לאן נגיע, באופן שאין לנו שום תרופה רק מן התורה הזאת ומצוותיה.

כבודכם יודעים איך העיר צפרו היתה מליאה בתלמידי חכמים ובישיבות, וכעת אוי נא

לה אמרה רקת שנתרוקנה מהרבנים. וכנגד זה מתמלאת לה בדברים רעים שלומדים מחוקי הגויים כמו שאמר הכתוב ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, והכל ידוע לכם אין צורך להרחיב הדברים. ולא נשאר שום דבר שלם וחזק בידינו כ״א תלמוד תורה של תינוקות בית רבן. ונבקש מהקדוש ב״ה שמהם תצא תורה למלאת מחסור הרבנים שנעדרו מהעיר בעוה״ר, כמ״ש חז״ל אם אין גדיים אין תיישים. והדבר השני הוא שתורת תשב״ר היא יקרה אצל השי״ת יותר מהתורה שלומדים הגדולים, וע״י תורתם העיר ותושביה משתמרים מכל צרה וצוקה כמו שחז״ל קראו להם בשם ״נטורי קרתא״, כלומר שהם שומרי העיר מהאוייבים, וזהו כוונת הפסוק מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואין עוז אלא תורה כמו שאמר הפסוק ה׳ עוז לעמו יתן, ולזה המשיך הכתוב ואמר למען צורריך להשבית אויב ומתנקם וכמו שאמרנו שהם משבתים את האויבים ושומרים על העיר מהמתנקמים, לכן החובה מוטלת עלינו לשמור עליהם [על התשב״ר] ולרעות אותם כאותו הרועה שרועה את צאנו, נולך אותם רק למרעה טוב ולהשקותם על מי מנוחות שלא יבהלו [ולא יארע להם שום נזק] כמו שאמר הכתוב ה׳ רועי לא אחסר על מי מנוחות ינהלני וכמו שהרועה נתבע על הצאן אם לא טפל בהם כראוי, כך צאנו יתברך שהם התינוקות הללו אם לא מטפלים בהם כראוי יבוא הקב״ה ויתבע עלבונם מהמטלפים, וכידוע שהמטפלים הם המנהיגים והפקידים של חברת ת״ת אם הבנים שהם חייבים ליטפל ולרעות אותם בנאות דשא, ואל יזניחום ללכת למקומם של עשבים רעים (כמו שחושבים עליהם אנשים קשי עורף שלא איכפת להם מכל זה), לכן אחי התאזרו והיו לאנשי חיל. ואל לכם להגרר עם מזימות רשע כאלו, בדבר היקר והחזק שנשאר בידינו, ורק עליכם מוטלת המצוה הזאת, כי הילדים רכים והוריהם עמי הארצות שלא מבינים מה מתרחש. ועלי להודיע לכם שבת״ת קיימים שיעורים ללימודי חול ע״י מלמדים מצויינים, ולא חסר כלום. התלמידים לומדים לימודי קדש וגם למודי חול, ואם ישארו תחת השפעה זו ישארו בלבושם היהודי ששומר על גחלת היהדות. שמעו והאזינו ותחי נפשיכם, והזהרו שאם ירפו ידיכם מזה דעו לכם שהתוצאה היא מסוכנת ב״מ, נבקש מהב״ה שיעזרכם וזכות התורה הקדושה תהיה בעדכם צנה וסוחרה אמן כן יהי רצון.

ג״כ אמרו חז״ל גלו גביאים לא גלתה שכינה עמהם, גלו תינוקות של בית רבן גלתה שכינה עמהם שנא׳ עולליה הלכו שבי לפני צר וכתיב בתריה ויצא מבת ציון כל הדרה, מכל זה נשכיל לדעת שעסק זה של תשב״ר אינו עסק של מה בכך שיכולים להתעלם ממנו, והנכון שהוא עמוד הדין ועמוד העולם כמו שאמר התנא והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. והכוונה שהתלמידים הם הסייג של התורה, ומי שמעיז להוציאם מקודש לחול מבית הת״ת שנקרא מקדש מעט, הרי הוא גורם כאותן התשב״ר שגלו מבית המקדש וגלתה שכינה עמהם רחמנא ליצילן.

ועליכם לדעת שבתקופה זו צריכים להרבה זכות התורה שהיא תגן עלינו מן מדת הדין על המעשים הרעים שמתפשטים בעיר, בפרט פריצות ואי הצניעות של הבנות שהן עושות תועבות אשר שנא ה׳ בגגות ובכל המקומות, כבר הגיעה לכם השמועה ממה שנעשה בשבוע זה אוי לאזנים שכך שומעות, עלינו לדעת שהנגע הזה רקודי תערובת אנשים ונשים הוא חלק מתועבות הכנענים שאמר עליהם הכתוב כי את כל התועבות האלה עשו ואקוץ בם, ותקיא הארץ אותם. ואנחנו בעוה״ר כבר הקיאה הארץ אותנו והרי אנחנו גולים ונדחים בין הגויים בחוצה לארץ, וגם בחוצה לארץ מי יודע לאן תקיא אותנו. ועליכם לדעת שהעיר שיתקיים בה (רקודים אנשים ונשים) דבר כזה הרי היא הולכת בחושך ואין

לה במה להרים ראש כלל, כי אפילו בסעודת מצוה של חתן וכלה, כתבו הספרים הק׳ שבמקום שיש תערובת אנשים ונשים אין לומר שהשמחה במעונו בברכת מזון כי אין להקב״ה שמחה במקום כזה וכל שכן אם יהיו רקודים. ונשמע וימס לבבנו באופן שהבנות הללו הן המזיקות והן הגורמות להביא לידי חורבן העיר, והן שמפסיקות השפע והמביאות גזירות רעות יתמו חטאים מן הארץ.

כמו כן אנחנו מתפלאים על נשי הזמן שלא באות לשאול שום שאלה על האסור והמותר. כמליחת הבשר, בשר וחלב, תערובת כלים, ובשאר הדינים כולם (על הלכות נדה וכיוצא), זאת אומרת שהן משוקעות בטומאת הדברים האסורים, ולא איכפת להן בשום דבר. כי שום שאלה מהן לא מגעת לרבנים, ואי איפשר להגיד שהכל בסדר, ולא בא לידם שום מקרה בלתי טהור שצריך שאילת חכם. שכל זה מראה לנו שהצרות ההולכות ומתרבות בעולם הם על הדין ועל האמת, וקב״ה לא עביד דינא בלא דינא והנשים הם הגרמא בנזקין לחורבן העולם, כי כל העניינים שבהם תלויה חיי הדת, הם נתונים בידם. והן שכחו את הכל, ואין להם שום דבר אחר להתעסק בו כי אם במאכל ובתלבושת, ומי יודע מה תהיה אחריתן.

נשים שאננות, אנו פונים לכם שעליכם לדעת שהנכם יהודיות, ובעליכם ובניכם, מסורים בידכם להעלותן או להשקיעם במצולות הצרות. נתפלל אל השם שיחזורכם ויחזרינו בתשובה שלימה למען שמו ולמען תורתו אמן.

320 ב׳

מכתב לחיזוק הדת בערבית, שכתב מר אבי זלה״ה לועד הקהלה,
והוא חולה שוכב על ערש דוי.

שבת שלום!

שלום לכם אחינו היקרים, כא נכתבלכום האד לברא מן קלבי דאכלי פהאד שעה די ראני מריד וכא נסמע האד שמועות עלא בלאד צפרו די כאנת תסממא ירושלים סגירא וליום כא יתעמאלו פיהא תועבות ונאצות דלבחורים ולבתולות פחאל די כא נסמע כל נהאר די לבלאד זאיידא גיר פלעמייא ונשמע וימס לבבנו בלחאק האדו כלהום גיר נאס פרדיין מא עאמלנסי לקתא עלא לחוואייז לקבאח ווקת כא יתעמאלו ווקת כא יבטלו ודאבא סמענא שמועה קביחא די אפילו שבת די הווא עמוד דין והווא לאות די בין ישראל להקב״ה פחאל די קאל לפסוק כי אות היא ביני וביניכם. יחב יקול באיין לימארא די בינגא לבין הקב״ה באס חנא ישראל בני אברהם יצחק ויעקב הווא שבת ביהא קאלו רבותינו די כא יחרם שבת כא יתסממא מומר לכל התורה כולה, וכא יתסממא עובד עבודה זרה וסראב דייאלו יין נסך. ומא יבקאסי יתסממא ישראל מן חית כבר תקללע מלקדושה די ישראל רחמנא ליצילן. וכיף יקדר יכון תתעמאל וואחד לחברה על חילול שבת פוואחד למוצ׳ע קבוע פכול שבת יתעמאל האד סי פהאד לווקת די חנא פסכנה די אומות העולם, מן די נסמאע האד סגל די ארץ ישראל. כיף יקדר יכון ינזמאעו חברה די יעמלו פיהא לחוואייז דלחראם די יזיבו חרון אף ללעולם וואם מא יקדנאסי די סאר פליהוד די אירופה די תזללע רמאדהום עלא סבע רייאח ומאתו מננהום 6 דלמלאיין מיתות משונות, האדא שבת די באקי ענדנא פבלאדנא נקי חסן מלבלדאן כא תחבו תרמרמדוה בלחוואייז לקבאח לאפיריטיף בלביע דטלק וואס יקדר יכון יחללו לחוואנת בקביעות וויביעו

בטלק מא חלאל גיר סי האזא מכפוטא פחאל סי קרעא די מאחייא אוו דסראב אמא לביע וסרא מעא דאכל ולכארז פחאל לחול ודאי חראם, תאנייא סטיח מעא לבתולות די הווא וואחד סגל דלכנז ולפדיחא ותועבות אשר שנא ה', תערפו די למודע די יכון פיה האד סגל יכון פיה גיר חרון אף בפרט לבתולות לק'באר די הומא נדות ותורה קאלת ותהי נדתה עליו ונתום באקיין סגאר וואער עליכום האד תקל באס תרפדוה תערפו די אפילו פסעודה דלחתן ולכלה די כא נבארכו פברכת מזון וכא נקולו פיהא שהשמחה במעונו קאלו לפוסקים באיין למוצ'ע די יכון תכליט דנשים מא נקולוסי שהשמחה במעונו מן חית למוצ'ע די פחאל האדא די פיה תערובת דנשים הווא מכרוה ומעיוף ענד הי"ת וכ"ש יתעמאל פשבת כא נתסעזבו פנאס די הומא בעקלהום ופאהמין כולסי כיף מא יחסמוסי יעמלו האד סגל למעיוף האדא ימס פהאדא אם נהומא נשים ואס הווא חאלהום די ענדו גיר סוואי דלעקל יחסם יתכללט מעאהום די הומא גיר סהם למעאייר חרפה ובוז וכ"ש אידא תזאד מעא האד סי חוואייז אוכרין דלחראם וכולוסי יכון פשבת אוי לו לדור שכך עלתה בימיו וויקדר יכון מן האדסי יכרזו סגאלאת אוכרין חתא תסעל לעאפייא. תחדאזו תכממו אס יכרז מן האד סי די פיה תאקלוד כתיר ותכונו סיבה לוואחד לקהלה מזמועא. ותכ'רבו דין כאמל עבירה גוררת עבירה. די גיר תעמלו נתום האד סי מא בקא לסי חכם מא ינהם ומא יפתס לא פלחלאל ולא פלחראם. חללו דמאגכום וכממו פהאד סי ראחנא כא נעטיווכום ראי די ינפעכום באס מא תדרוסי ראסכום נתום די באקיין סגאר ומא כא תקראווסי תורה ומא כא תערפוסי אס כא יכרז מן האד סי' נטלבו להי"ת ירדנא ווירדכום לטריק למברוכא באס נעמלו גיר לחוואייז למלאח די באס חנא מוסיין האדא באס נקדרו עליכום. והאדא מא עלינא, כבר רגבנאכום בלוואחד באס מא תתקלדוסי בוואחד לקהלה מזמועא, ומא תתעלמוס מן למוואדע לקבאח ונכונו כלנא כות קלב וואחד עלא טאעת לאה ווידא מא תחבוסי תסמעו לכלאם לחכמים די באס נקדרו חנא הווא האדא. ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו ודי קטע סי כסבא יזררהא ואנחנו נקיים. ונתום ערפו לראסכום אידא עזבכום האד סי גיר זידו פיה וסי כאווא ראי מא תבקאלנא מעאכום כל וואחד ימסי פטריקו ראני כא נרגבכום בלוואחד. ווידא נתום תסמעו חתא הי"ת יחן ווירחם עליכום וויחדיכום מכל מקרה ופגע ותכונו דימא ששים ושמחים ברוב עוז ושלום אכי"ר.

נחבכום תכליוו עגדכום האד לברא דייאלי די ראהי מכתובא בדמוע עינייא די כלאני זמן חתא להאד לווקת די כא יסמעו וודנייא האד שמועות אוי לאוזנים שכך שומעות.

תרגום

שלום לכם אחינו היקרים, כותב לכם מכתב זה בשעה זו שהנגי חולה ושומע שמועות על עיר צפרו שהיתה נקראת בשם ירושלים הקטנה, וכעת נעשים בה תועבות ונאצות ע"י בחורים ובתולות, כמו שאני שומע שכל יום המצב יורד ומתדרדר והצבור הולך בחשך ונשמע וימס לבבנו, אולם אם כל זה היה רק ע"י אנשים פרטיים, בלי שתהיה קבוצה קבועה על מעשים רעים, יכול להיות פעם מתקיים בידם פעם לא מתקיים. אך ע"פ השמועה הרעה שאפי' השבת שהוא עמוד הדת והוא האות שבין ישר' לאביהם שבשמים כמו שא' הכתוב כי אות היא ביני וביניכם רצה לומר שהאות שבינינו לבין הקב"ה שאנחנו עם בני ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, הוא השבת, לכן אמרו חז"ל מי שמחלל שבת נקרא מומר לכל התורה כולה. והוא כעובד עבודה זרה וייגו יין נסך ולא בשם ישראל יכונה יען כי נעקר מקדושת ישראל רחמנא ליצילן, ואיך יכול להיות שתתקיים חרפה של חלול שבת במקום קבוע בכל שבת, וזה

מתקיים בתקופה זו שאנחנו בסכנה מצד אומות העולם שקמו נגדנו על ענין ארץ ישראל. ואיך יכול להיות שתקום חברה לעשות כדברים האלה שיביאו בכנפיהם חרון אף לעולם, האם לא מספיק מה שאירע בעוה"ר ליהודי אירופה, שנתפזר אפרם לרוחות העולם ומתו ששה מליון במיתות משונות, האם השבת שנשאר בידינו בעירינו זו נקי יותר משאר הערים, ולפתוח בר לשתיה ולמכור בהקפה האם יכול להיות שיהיה מותר לפתוח חנות ולמכור בהקפה, כי לא התירו הספרים למכור בהקפה רק בדרך עראי בקבוק אחד של יין או של שרף, אך שיהיה מסחר קבוע עם היוצאים והנכנסים כמו בחול מי התיר דבר כזה ובודאי אסור לעשות כן. ועוד שנית רקוד בחורים ובתולות שהוא דבר מאוס ומפורסם ותועבה אשר שנא ה', תדעו לכם שהמקום שיתקיים בו דבר כזה, יהיה בו חרון אף, בפרט אם הבתולות בוגרות שהם נדות, והתורה אמרה ותהי נדתה עליו ואתם עודכם בגיל צעיר וקשה עליכם לשאת בכובד העון הזה, תדעו לכם שאפילו בסעודת חתן וכלה שמברכים בברכת מזון ואומרים שהשמחה במעונו כתבו הפוסקים שבמקום שתהיה תערובת אנשים ונשים אין לומר שהשמחה במעונו, שבמקום כזה שיש בו תערובת אנשים ונשים, הוא שנאוי ומשוקץ בעיני הי"ת, וכל שכן אם מקיימים זה ביום שבת קודש, אני מתפלא על אנשים כאלה שהם בעלי דעה ומבינים הכל, איך לא מתביישים מעסק כזה, מה הם הנשים, ומה אופיים, מי שיש לו רק קצת שכל יתבייש מלהתעסק עמהם שהם חרפה ובוז, [כוונתו למ"ש חז"ל אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם, שבת קנב. וחוש המשוש חרפה לאנושות] אם יצורף לזה דברים אחרים של איסור והכל יתקיים בשבת, אוי לדור שכך עלתה בימיו, ויכול להיות שמזה יצאו תקלות אחרות עד שתבער אש היצ"ר, ותפירו עצת ה' כי עבירה גוררת עבירה. ועליכם לחשוב מה יצא מזה, ותשאו על צוארכם עון כזה ותהיו סיבה לחורבן דת כללי בקהלה. כי אם אתם עושים מעשים כאלה לא נשאר לשום חכם או רב מה לעשות, וליטפל באיסור והיתר, תתנו לב לחשוב בכל זה, כי אנחנו מייעצים עצות שיועילו לכם ובזה מרחקים מכם את הנזק כי אתם צעירים לימים, ולא לומדים תורה, ולא יודעים מה יצא מכל זה, הי"ת יחזירינו ויחזרכם לדרכו המבורכת ולעשות רק הטוב בעיניו. ובמה שאנחנו מצווים, זה מה שביכולתינו ומה שעלינו לעשות למענכם, כבר בקשנו מכל אחד שלא תשאו עון כזה ולא תהיו גרמא לרעת הקהלה בכלל, ואל לכם ללמוד מקומות אחרים, ונשתדל להיות כולנו אחים לב אחד על עבודת ה', ואם אתם לא רוצים לשמוע דברי חכמים, מה שביכולתינו אנחנו עשינו וידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, ומי שחתך עץ הוא ישא את כובדו ואנחנו נקיים, ואתם תדעו לכם, אם זה רצונכם תמשיכו ללכת בו, ושום קורבת אחים לא תשאר לנו עמכם, וכל אחד ילך לדרכו. ואם תשמעו לדברי ואני מבקש מכל אחד מכם גם הי"ת יחון וירחם עליכם וישמורכם מכל מקרה ופגע ותהיו תמיד ששים ושמחים ברוב עוז ושלום אמן כן יהי רצון.

אני מבקש שמכתבי זה ישאר לנגד עיניכם, כי כתבתיו בדמעות שנשארתי בחיים והגעתי לזמן הזה לשמוע מעשים כאלה ואוי לאזנים שכך שומעות.

321

NUMBER OF MOROCCAN JEWS

	1936	1947	1951	1960
Total Nr. of Moroccan Jews	162.000	204.000	199.156	160.032

	1947	Census april 1951	Census JUNE 1960	
Total Nr. of non-Moroccans (prior to 1960 French Zone only)	203.000	325.000	357.038	397.770
Total Nr. of Moroccan Moslems	5,880.000		7,442.00	11.040,268
Casablanca	65.000	74.783	71.175	
Marrakech	18.311	16.392	12.602	
Meknes	13.670	12.445	9.983	
Rabat		10.239	9.772	
Fes	14.140	12.648	8.857	
Tangier			6.219	
Tetuan	7.628		3.210	
SEFROU		4.360	3.116	
Essouira (Mogador)		5.435	2.905	
Kenitra (Port-Lyautey)	1.365	3.083	1.773	
Oujda	3.045	3.175	1.730	
Safi		3.469	1.470	
EL Jadida (Mazagan)		3.017	1.373	
SAle	3.150	3.226	1.366	
Ouezzane		2.174	865	
Larache	2.228		757	
Ksar el Kebir	2.160		615	
Settat		1.590	497	
Azemmour		321	184	
Arcila	571		167	
Mohammedia (Fedala)		449	154	
TAZA		403	125	
Nador	592		53	
Agadir		1.518	45	
El Hoceime			33	
Khouribga		36	26	
Ifran		20	12	
CHechaouene (Xauen)		4	1	
Bni-Mellal		1.945		
Demnate		1.754		
Midelt	1.750	1.747		
Taroudant		966		
Boujad		808		
Kasba Tadla		660		

התרט״ל

מספר החצירות והבתים אשר בעי״ת צפרו יע״א
(מועתק מספר יחס פאס כ״י)

אזנקא אלפוקייא		צ׳אר (מאיר שמעון) אספלי	3
צ׳אר רבי עמור	5	**זנקא די בני עממאן**	
〃 ריקא [1]	22	צ׳אר יהודה אלבאז	8
〃 בן עדי	13	〃 לפוקי	3
〃 רבי שאול	8	〃 שלום עטייא	6
〃 יסו סחראווי	4	〃 (מסעוד בן נמוח) יסו דמאג	6
〃 אברהם אלבאז	8	〃 מאיר צבע	12
〃 בן ערפא	15	〃 בן ביהי	10
〃 ישועה פרייאט	4	〃 לכוואהנא	10
〃 רפאל זכרי	8	〃 סלימאן	11
〃 שלום כהן	15	〃 יעקב הכהן	4
〃 יצחק אלבאז		〃 רפאל ברוך	9
		〃 אברהם צבע	7
זנקא די רבי יעקב		〃 אברהם צבע אזדידא	4
צ׳אר מסעודא דבדובייא	3	〃 לפוקי דסלא לקבירא	6
〃 רבי יחייא כהן			
〃 רבי יעקב דהאן	6	**זנקא דלפרראן (ושוק)**	
〃 מאיר סודרי	6	צ׳אר שלמה ן׳ שמואל	11
〃 שאול יתאח	11	〃 שאהול בספלי	7
〃 עיוש יתאח	6	〃 ארווא	1
〃 מסעוד בן חסינא	5	〃 ישועה ברוך	6
〃 רבי מרדוך	10	〃 ר׳ חיים מאמאן	7
〃 אהרן סיסו	6	〃 יעקב דבדובי	7
〃 רפאל אלבאז	2	〃 בן עבדון	10
〃 שלוש	6	〃 סיך יהודה	5
〃 פנחס כהן	6	〃 לפרראן	10
〃 קמיח	6	〃 סתאס	18
〃 יוסף בן לילתי	3	〃 משה זייני	6

1 החצר הזאת נבנית בימי מולאי ישמעאל שמלך בשנים ה׳תל״ב—ה׳תפ״ז (1672—1727). ועיין בספר אבני שיש ב׳ סי׳ ק״ד וקנייתה בערכאות נזכרה בספר אבני שיש א׳ סימן ו׳ ״סתארא אדמי יהודה בן נסים הרוש נאייב מן זמאעאתי אהיל אדמא מללאח קרייתי צפרו מן לבאייע לאהו סי׳ מוח׳ אלערבי אעדלון בתאמאן כמסא וכמסין מתקאל. ג׳ומאד אלוול עאם שיתא ועשרין וומאה וואלף . . .״ ״הקונה בן החסות יהודה בן נסים הרוש נגיד קהל בני־החסות מללאח קרית צפרו מן המוכר לו סי׳ מוחמד אלערבי, אעדלון במחיר חמש וחמשים מתקאל. ג׳ומאד א׳ שנת ששה ועשרים ומאה ואלף״.

צ׳אר יעקב בוזמימא	7	צ׳אר אהרן אלבאז	3
״ מימון כהן	6	״ בן לעסרי	16
		״ רבי יהודה אלבאז	9
ארחיבא		״ יעקב טרזמאן	12
צ׳אר חיים בן כליפא	2	״ שלום אלקבי	19
״ מימון דבדובי	16	״ מסעוד ביהי	7
״ אלבאז	13	״ זדידא	10
		״ די לוזהא	4
אזנקא דסלא דלחכם		״ אזעים	23
צ׳אר אסאבוני	6		

מספר החצירות שבעיר צפרו הנזכרים לעיל 64. מספר הבתים 542 לפי חשבון השוה ארבע נפשות לכל בית יכיל עיר צפרו בתוכו 2168 נפש אדם מישראל יוסיף ה׳ עליהם כהם אלף פעמים.

בתי כנסיות שבעיר צפרו יע״א [2]	סלא דלחכם
סלא לקבירא	סלא זדידא (של דוד אזולאי)
סלא דתאזי	סלא די מאיר צבע
סלא די רבי רפאל משה	סלא דרבי עמור (דלפוקי)
שלשה תנורים:	

נספח

שמות החצירות הנזכרים בספרי השו״ת ושטרות ישנים הנמצאים תחת ידי:

שכונת האלחאפא ומאחוריה לשביל		״ הבורית ע״ש בן פאפו	תקל״ז
העולים בו לכפר זאמגילא	שנת תנ״ה	״ יסאן בן עלאל	
צ׳אר בן הרון	תשס״א	״ בן עמור	תקל״ח
״ מרדכי אצראף	תס״ד	״ ע״ש ר׳ מימון בן באנון	תקס״ו
״ יוסף אצראף	תע״ו	״ ר׳ מימון אספלייא	תקע״ב
״ בן אסולין	תע״ט	צ׳אר ישראל	תקע״ד
״ מרדכי חותא	הת״ף	״ לקאדי, בימי ר׳ יוסף עטייא	
״ כלילו	תפ״ה	״ ישראל בן חמו	תרי״ח
חצר כסוס	תקל״ו	״ משה שקרון	תר״ד
		״ צאר בן עבדון	תרכ״ג

כמובן שהחצירות היו נקראים ע״ש מי שנמצאים בבעלותם, ובהשתנות הבעלים משתנים גם שמות החצירות וכמ״ש הרב אבני שיש ח״ב סי׳ פד: ״בודאי אמרינן ששם הראשון שהיתה נקראת צ׳אר בן מימון נשתקע וחזרה ונקראת צ׳אר וידאל כשדר בה וידאל. והיום נקראית צ׳אר אברהם הרוש כשדר בה אברהם הרוש״.

2 יש לציין שאח״ך עם גדול האוכלוסייה נתוספו עוד בתי כנסיות:

בית הכנסת אם הבנים הישנה	
בית הכנסת אם הבנים החדשה	בית הכנסת טבאלי בעיר החדשה
בית הכנסת אליהו הנביא	בית הכנסת משה אזולאי החדשה

323

תקנ״ה

...איך זה היום שהוא מחרת יוה״ך הלך לבקר חמותו והוא עודנו עומד בבית חמותו ושמע קול חבטה והמייה חביט חביט [1] כקול הרמ״ס הרומ״ס [2] על הארץ בהעליה שע״ג בית חמותו שדרה בה אשת יעקב בן שטרית, ויהי קול כשנים המתעצמים בריבם ומפילים זה לזה וזל״ז, ועלה האיש ההוא תו״מ לראות מה קול המפלה ההיא והתעצם הריב, ומצא בעלת העליה יושבת פתח העליה וזהרא הנז׳ עם גוי אחד עומדים בתוך העליה שכבר עמדו מהתעצם בריבם באמור להם בעלת העליה שימין עלה לראות וראה שהאשה עדיין מלובשת בבגדיה ואזור אזור על הסינר כדרך כל הנשים זולת הצניף והאלסוואלף [3] נפלו מעל ראשה מכח התעצמות הריב, ושאל לה העד הנז׳ לדעת מה זה ועל מה זה ובמרירות תאנח ותשיב אמריה לו שהיא באה אצל בעלת העליה לתפור לה קרע בבגד אחד והראית לו הבגד שהתחילה בעלת העליה לתפור בו הקרע והושיבתה בעלת העליה לברור לה חטים בכברה בתוך העליה והגוי היה יושב בהעליה נ״ז כדרכו יום יום מחמת שנושה בבעלה של בעלת העליה הנז׳ ותבע אותה ולא נתרצית, ואחז אותה בציצת ראשה והפיל אותה לארץ לבא עליה בחזקה והיא היתה מתעצמת ומתגברת ונשמטת אנה ואנה להציל עצמה שלא להניחו לבוא עליה והארורה בעלת העליה, אשר פרשה רשת לרגלה רואה בצרתה ולא אמרה לו דבר ולא צעקה להושיע ולולא שתכף עלה העד המושיע הנז׳ והושיעה איפשר שיטמאנה בעל כרחה וכראות ימין הנז׳ גודל רעת הארורה בעלת העליה, שהיא אשר טמנה פח ופחת להעלובה הנז׳ והראיה שהניחתה בידו טרופה ונתונה באלפס [4] ובכן עמד וחרף וגדף וקלל להארורה הנז׳ על ככה וגוי אחר היה בחצר אשר נגד העליה הנז׳ והבין מדעתו בראותו הגוי הנתפס מתנפל ומתחנן לימין הנז׳ ולחמותו ידע פשר דבר והלך והוציא הקול ברחובות ובשווקים... הח״פ צפרו בחדש מרחשון שנת נרפא ה נ ת ק [5] טהור הוא ליצי׳ ושריר ובריר וקיים.

שאול ישועה סי״ט

324

ב״ה

למשיב נפשי, וה׳ חפץ, אור עיני החכם השלם הדיין המצויין כהה״ר יהודה אלבאז נ״י.

אנפ״ה בנשוק חבור [1], וזרעו לברכה כגן רוה, ונוה צדיק יבורך [2] אותותי אלה בקרבך קדוש, הנה יגיע ליד כת״ר השטר כוח״ך וכת״ר יגבה הקרן והפירות, ויתן אותם במקום בטוח כאשר יראה בעיני כת״ר רק שיהיה לו אחריות נכסים אף שיהיה בפחות מעט מן הריוח אין קפידא, וקמי שמייא גלי שיתוש קדמו לכת״ר במחשבה זאת, שכך היה בדעתי לשלוח לכת״ר לגבות הסך הנז׳ ויעשה בו סגולה כפי מה שיראה בעיניו יען כי האנשים

1 הכאה וטירוף, סוכה מד: 2 רמיסה, בראשית ז יד.
3 צניף כעין עטרה על השער וממנו משתלשלים חוטי משי שחור על הפדחת לכסות השער.
4 כלים מ״ב, כביצה קלה טרופה בקלחת קטנה.
5 הנגע, ויקרא יג לז.

1 לקוח ממס׳ ע״ז נו: ש״מ נצוק חבור, שפיכה וכאן בשינוי נשוק מלשון נשיקה. 2 משלי ג, לג.

שלנו הם קשים ואין לי חפץ בחברתם, וכעת שמחתי שגם כת״ר נתכוון לזה ושכר כת״ר כפול מ״ה, באופן שהמעות יהיו מונחים אצל כת״ר עד שימצא מקום נאמן ויתנם, כי יודע אני שכת״ר ישתדל יותר ממני כי הוא חפץ שלום עבדו, והנה עלה סכום השטר קרן ופירות סך —תקקם—סם ואם לא מצא כת״ר מי שיגבה אותם כאחד יתן אותם בפרוטרוט בבטחונות, וכת״ר יטול שכר הקבוע לו כמו שהוא נוהג עם היתו׳ עכ״פ כי אני רוצה להקל מעלי טורח משא קצת, ועה״ד ישיב אותי כת״ר בתשובה שלימה מה נעשה, וע״ע מס׳ ן׳ ינטוב יודע לכת״ר שבכל יום ויום בבקר השכם הולך לפאס לבאלי, וכאשר ימצא אנכי אדרוש מעמו מה שציוה כת״ר, וע״ע ט״ו בשבט, מעולם לא נהגנו בו כלל, ולא ראיתי מי שנוהג בזה זולת זה כמו שלש שנים פעם א׳ נקראתי לבא אצל כהרר״י סירירו נ״י ובאתי לבסוף וראיתי אותם שותים ושתיתי עמהם שנוי יינות, והפירות לא קרבו לפני, וגם אין בידי שום ספר המדבר בענין הלזה, ובע״ה לכשאפנה אשנה פרק זה בארוכה, וכעת אין להאריך כ״א בשלום האדון וטובתו, מאת נאמן אהבתו.

והוא הצעיר **רפאל אהרן** סי״ט

325

ועד נבחרי ונמוסי מק״ק צפרו יע״א

13 **אלול תרצ״ו**

שלום טובה וברכה, יחולו על ראש ידידינו עט״ר החה״ש והכולל בישראל להלל, הדיין המצויין, בר אבהן ובר אוריין, כמוהר״ר **אבא אלבאז** הי״ו יחש״ל אכי״ר.

רב מהולל

כא נעלמו כבודך, באס תעלם סופרים יחסרו ליקאמא דסורא, ולכתובה, ותחסר ג״כ לקאדן די שבע ברכות די..., חתא יכלסנא פזמיע נדבות די יתסאלולו כאמלין, פחאל לקאעידא די ענדנא מביינא פתקנה די חדש תשרי תרצ״ו והוכרזה בבתי כנסיות פ׳ בראשית 29 תשרי הנז׳ ולרומ׳ כבודו החיים והשלום אכי״ר.

ע״ה **יעקב זכרי** הי״ו

(—)
מקום החותם

תרגום

מודיעים לכבודך, שעליך להודיע לסופרי בית דין הצדק שלא ישומו הנדונייא ולא יכתבו הכתובה, וגם לא לתת רשות לשבע ברכות של... עד שישלם כל חוב הנדבות שהוא חייב לקהל כנהוג. וכמו שמבואר בתקנה של חדש תשרי של שנת תרצ״ו והוכרזה בבתי כנסיות פרשת בראשית בעשרים ותשע לחדש תשרי הנזכר ולרום מעלת כבודו החיים והשלום אמן כן יהי רצון.

אוהב טהור לב חן שפתיו רעהו מלך [1], נתנך ה׳ עליון, מעוז לדל ומחסה לאביון, הן לצדק ימלוך מלך [2], היום הזה ראינו, אור נגה עלינו מלך ביופיו תחזינה עינינו [3], מה נכבד היום מלך [4], דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל [5], ראש גולת אריאל, ויהי בישורון מלך [6], הלא זה הוד אחינו ושרינו, נשיא אלדים בתכינו [7], מחמד עינינו, הנבון וחכם הגביר המרומם, אור יומם, השר והטפסר [8], במעשיו מאושר, אחי נועם ואחי מלך, כהה״ר משה בן סמחון יש״ץ אכי״ר ברוך מחזיר עטרה ליושנה.

אחדש״ו ור״ש המנורה הטהורה, עמיתינו בתורה, גריס באורייתא תדירא [9], החכם השלם והכולל, בישראל להלל, נחית לעומקא דדינא [10], כמוה״ר יעקב אחיך, יש״ץ, ור״ש הנכבד וחשוב ומעולה, בכתם פז לא יסולא, ידידינו אהובינו כהה״ר יצחק אחיך יש״ץ, ור״ש הבנים בניך הראשון אדם, בכל מעלה מוקדם, הר׳ מסעוד יש״ץ ואחיו הולך תמים ופועל צדק [11], מחזיק כל בדק, הר׳ שלמה יש״ץ, ואחרון חביב הולך ביושרו, תוכו כברו, הר׳ מכלוף יש״ץ אתה ה׳ תשמרם, וכצנה רצון תעטרם, אכי״ר ותפלתינו קבע, תאריך ימים על ממלכתך ותכון מלכותך אתה ובניך בקרב ישראל, אכי״ר.

אות לטובה שפתינו אתנו יוצאות וחולות, בעשר חלות בתפילה ותחנה תאריך אפיך ושא נא לפשע אחיך, ולא נעלם ממך מה שאמרו רז״ל [13] למי נושא עון למי שעובר על פשע, וכבר ידעת מה שעשו השבטים לאחיהם לעבד נמכר יוסף ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו [14], וכשנפלו בידו לא די שלא שטם אותם וגמלם רעה, אדרבא עשה עמהם טובה הרבה כדכתיב ויכלכל יוסף את אביו ואת כל אחיו לחם לפי הטף [15] וכשמת יעקב אביהם ונתייראו אולי ישטום אותם יוסף והשב ישיב להם את כל הרעה אשר גמלו אותו, פייסם בדברים וינחם אותם וידבר על לבם ואמר להם אתם חשבתם עלי רעה אלדים חשבה לטובה [16], וכן אירע בעובדא דידך אע״פ שנראה לך שחשבו עליך רעה הנה האלד׳ים חשבה לטובה ואדרבא גדלך המלך ורוממך, אשע״כ נא גבור ברוב טובך תעבור על פשע הת״ח ותתר מאסרם, ובשכר זאת לא יאונה לך כל און ושלח עזרך מקדש ומציון יסעדך ויתנך האל לחן וחסד בעיני המלך ובעיני כל רואיך, ובבקשה ממך כבדנו נא נגד זקני עמינו ואל תשיבינו ריקם מלפניך, ותתיר מאסר הת״ח ותהלות לאל ידענוך בשם כלי יקר שפתי דעת [17], ועמך החמלה והחנינה תגער בים הכעס ויחרב, ונגע הנקמה באהליך לא יקרב, למוד מיוצרינו והלכת בדרכיו, מה הוא חנון אם אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום [18] השיב טובה תחת רעה, ולא תמוש מביתך טובה, וראה כי בך בחר ה׳ לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו [19], ודרך הרועה בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל [20] בנאות דשא ירביצם, ועל מי מנוחות ינהלם, האובדת יבקש והנדחה יקבץ והנשברת יחבש.

בכתב יד הרב עמור אביטבול

ענין מאסר הת״ח ר׳ אוצר המכתבים לר״י משאש סי׳ קצ״ה.

1 משלי כב יא.	2 ישעיה לב א.	3 שם לג יז.
4 שמואל ב׳, ו כ.	5 במדבר כד יח.	6 דברים לג ה.
7 בראשית כג ו.	8 נגיד.	9 סנהדרין פח:
10 ב״ק נ׳.	11 תהלים טו ב.	12 בראשית נ יז.
13 מגילה כח.	14 תהלים קה יז.	15 בראשית מז יב.
16 שם נ כא.	17 משלי כ טו.	18 שבת קלג:
19 תהלים עח עא.	20 ישעיד מ יא.	

התרי״ט

ב״ה

בתלת כחדא הוינא ואסהד קדמנא הר׳ ישועה בהר׳ ברוך ה״ן עמרם בתוע״ג אין אלעאם די מאת אלקאייד אלחוסאיין בן בראברא הווא וואחד אנהאר פצ׳אר סי דריש אכ׳ראק וואחד לגוי זא לעבד סי דריש הנז׳ יעטילו וואחד לעקד דייאלו כאן עבד סי דריש הנז׳ הווא כא יפתס פלקוואגט והווא סאב וואחד לעקד די כאן כתב אלקאייד הנז׳ עלא ר׳ יחייא צבע די כאן דמן עלא יצחק צבע כאה, קאם סי דריש הנז׳ האד לעקד פיה למעאס וואזבו ישועה הנז׳ וקאללו סי מא פיה מא תקבד אנא נדווי מעא וולאד ר׳ יחייא הנז׳ יסבנולך ועטיהום לעקד דייאלהום לאיין חתא נתין כא תערף באיין דאך לעקד מכללס, וואזבו סי דריש הנז׳ וקאללו הא לעקד עביה מעאך אידא נהומא פאסלו מעאי עטיהום עקדהום ווידא מא חבוסי יפאסלו רדלי עקדי פיידי וזאב ישועה הנז׳ לעקד וזא לצ׳אר ר׳ יחייא הנז׳ וקאללהום דברו כיף תעמלו מעא סי דריש הנז׳ פהאד לעקד וואזבוה וקאלולו נעטיווה עסרא דלמתאקל קאללהום ישועה הנז׳ סירו זיבו עסרא דלמתאקל ונמסי אנא מעאכום לצ׳אר סי דריש נרגבוה, קאמו הומא קאלולו מן הנא לתמן אייאם אוו עסרא נוזדו לפלוס ונזיוו לאענדך מסאוו פחאלהום חתא די גאזת כתר מן לכמסתאס ליום עאוד מסא לאענדהום ישועה הנז׳ וקאללהום אס עמלתו קאלולו ראחנא כא נדברו פלפלוס ועאוד לא פעם ולא שתים כאן יפאגדהום והומא כא יקולולו ראחנא כא נדברו פלפלוס חתא די גאזת לצד המועט תלת סהור ודכל סי דריש הנז׳ יסכר פצ׳אר אלמכזן ענד סי טאלב מוח׳ אלמסעוד ועלי וואחד נהאר זא סי דריש הנז׳ לאענד ישועה הנז׳ קאללו אס כאן מן דיך אג׳רא דלעקד וואזבו ישועה הנז׳ וקאללו מאזאל מא דווית מעאהום וואזבו סי דריש הנז׳ ווקאללו סיר לאענדהום אידא הומא פאסלו אג׳רא ליום נעטיהום עקדהום ווידא מא פאסלוסי אג׳רא ליום ראני נזי לאענדך גדא פסבאח תעטיני לעקד די עטיתך אח״ך קאם ישועה הנז׳ ידווי מעאהום הווא גאייז והווא תלאקא מעא הר׳ מאיר צבע בן ר׳ יחייא הנז׳ ואליהו כאה די ר׳ יחייא הנז׳ קאל ישועה הנז ׳למאיר הנז׳ אס עמלתו פדיך אג׳רא דלעקד די סי דריש וואזבו מאיר הנז׳ ואליהו הנז׳ וקאלולו קול לסי דריש סי מא נעטיווה ווכדא לעאצ׳ם לא עטינאה פלס ולא ראה מננא ראחנא בתברייא דיאלנא מסא ישועה הנז׳ פחאלו אלגדא הווא פלחאנות וסי דריש הנז׳ זא לאענדו כללו עטיני לעקד די עטיתך קאם ישועה הנז׳ ובדא ירגבו יתמהל עליה חתא די ימסי עאוד לאענד דאר ר׳ יחייא הנז׳, וואזבו לגוי הנז׳ וקאללו כאן לקלאם קבל מא נקולהא לקאייד ומא דאבא די כרזת אלחזרא מן יידי וקולתהא אלקאייד בעדן יעטיווני פדאך לעקד אלף מתקאל מא נעטיה ומסי לעקד לאיין מא נחסנסי לחיתי פצ׳אר אלמכזן עיית נתבעהום חתא מא חבוסי יפאסלו ומסית ווריתי ווזהי מעא לקאייד בדאך לעקד בקא ישועה הנז׳ יראיידו חתא די עייא ועטאלו לעקד וברר בעדותו ישועה הנז׳ אין הר׳ אברהם צבע בן ר׳ יחייא מא חצ׳ר מעא כותו אוומו גיר אזמן לוולי די זא לאענדהום ישועה הנז׳ די קאלולו יעטיוו לסי דריש עסרא דלמתאקל ומן תמא אלקדאם מא כאנסי יחצ׳ר אברהם הנז׳ כאנו יחצ׳רו גיר אומו וכוואנו עכס״ע וקבלנוה כדחזי וחת׳ הכא תמ״ג ולראיה ביד אברהם הנז׳ ח״פ והי״ז באחד עשר יום לחדש חשון ש׳ חמשת אלפים ושש מאות ותשע עשרה ליצי׳ וקיים.

ישועה אג׳ייני סי״ט **שלם הכהן ס״ט**

תרגום

כשהיינו בב"ד של שלשה, והעיד לפנינו הר' ישועה בן הר' ברוך המכונה בן עמרם בתורת עדות גמורה שבאותה שנה שמת השר אלחוסאיין בן בראברא היה באיזה יום בבית סי' דריש אכ'ראק וגוי אחד בא אצל סי' דריש הנז' שיתן לו איזה שטר ערכאי שלו, שהיה ברשותו של סי' דריש, וכשהיה מחפש בתוך השטרות, והנה עלה בידו שטר אחד נגד רבי יחייא צבע כערב בעד יצחק צבע אחיו על חוב שהיה השר נושה בו. ובכן פנה סי דריש לישועה הנזכר, ואמר לו השטר הזה יש בו הנאת חיים, וישועה הנזכר ענהו ואמר לו אין לך מה ליטול על ידי השטר הזה. אני אדבר עם יורשי רבי יחייא הנזכר שיעשו כביסה לבגדי המשפחה ובעד זה תמסור להם השטר, שאתה יודע בעצמך שהוא שטר פרוע. ועל זה ענה סי דריש ואמר לו הנה השטר בידך, אם הם רוצים איזו פשרה תחזירו להם, ואם לא באים לפשרה, החזירו לידי. ולקח ישועה את השטר ובא לבית רבי יחייא הנזכר ובקש מהם שיתנו לב לדבריו של סי' דריש על השטר וענו ואמרו נמסור לו עשר מתקאל, וישועה הנז' קבל ואמר להם שיביאו הסכום הנזכר והוא ילך עמהם לביתו של סי דריש לפייסו על הפשרה הזאת, וקבעו אתו זמן של שמונה עד עשרה ימים שיוכלו להמציא הסכום הנז'. אלא שהם נתרשלו עד שעברו יותר מחמשה עשר יום. שוב הלך אצלם הר' ישועה ושאל אותם, מה עשיתם והם השבוהו שמתאמצים למצוא הסכום הנז', וישועה הנזכר הולך ושב אליהם לא פעם ולא שתים לעוררם והם באותה התשובה שמחפשים איך להשיג הסכום הנז' עד שעברו לפחות ג' חדשים. וסי דריש הנזכר נתמנה לשרת בחצר המלך אצל סי טאלב מוח' אלמסעוד ועלי. וביום מן הימים בא סי' דריש אצל ישועה הנז' ושאל אותו מה היה באותו עסק של השטר, וישועה ענהו אני עוד לא דברתי אתם, ובכן סי דריש פנה אליו ואמר לו לך אצלם אם יתפשרו אתי היום ויגמר העסק אחזיר להם השטר, ואם לאו, אבוא אצלך מחר בבוקר, השטר שמסרתי לך תחזירהו לידי, ישועה הנז' עמד לפנות אליהם שוב, והנה ברחוב נזדמן לידו הר' מאיר צבע בן רבי יחייא הנזכר, ואליהו אחיו של רבי יחייא, וכאשר פנה ישועה למאיר הנזכר מה עשיתם באותו עסק השטר של סי' דריש, ומאיר ואליהו הנזכרים אמרו לו לך אמור לסי דריש, שלא מוכנים לשום פשרה ובשבועה שלא נתן לו שום פרוטה ולא יחשוב לראות שום דבר מזה, יש תחת ידינו שובר על השטר. וישועה הנזכר הלך לו, למחר הוא יושב בחנותו וסי דריש בא לקחת השטר ואז התחיל לבקשו להתמהמה על העסק. ויתן לו זמן שילך שוב אליהם, ואז ענה לו הגוי הנז' ואמר לו היה זה טוב אם עוד לא דברתי עם השר אבל עכשו שכבר הוצאתי האבן מתחת ידי והעברתי העסק לידי השר, שוב לא אחזיר להם שטר זה גם בעד סכום של אלף מתקאל ולא אחלל את הזקן שלי בחצר המלך, השתדלי עמהם ולא אבו להתפשר, ולכן הלכתי ומסרתיו כשי לשר, ואם שישועה הנז' התחיל לפייסו לא התפייס ומסר לו שטרו וברר בעדותו ישועה הנזכר שהר' אברהם צבע בן רבי יחייא לא היה נוכח עם אחיו ואמו רק בזמן הראשון שהלך אליהם ישועה הנזכר שאז קיבלו עליהם שיתנו לסי דריש עשר מתקאל, ומאז והלאה לא היה נוכח הר' אברהם, ודבריו היו רק עם האם והאחים עד כאן סיים עדותו ונתקבלו כדין וחתמנו כאן שנים מתוך שלשה ולראיה ביד אברהם הנזכר חתמנו פה והיה זה באחד עשר יום לחדש חשון שנת חמשת אלפים ושש מאות ותשע עשרה ליצירה וקיים.

התק״ה

ב״ה

טופס שטר העתקנוהו לדרישת ובקשת אלמנת מכלוף בר מרדכי ז׳ באנון נ״ע להיות זכותה בידה וז״ן בעין שיצחק בר שלמה בן שטרית הוציא שט״ח נגד הר׳ משה ז׳ החכם כה״ר יחייא ז׳ באנון ז״ל שנשאר ממנו בלא גביה —שם— —סם— וכתוב שהיו בידו בטחונות והאמינו הר׳ משה בענין מכר הבטחונות וע״ג כתוב שנמכרו הבטחונות בסך —כו— וכפי אותו חשבון נשאר בלא גביה —שם— —סם— הנז׳ וכתוב ג״כ בשטר הנז׳ שאחר מכר הבטחונות יד המלוה נטויה על קרקעות הלוה לגבות מהם כל אשר יחסר לו לתשלום פרעון השטר, גם היקר מכלוף בר מרדכי בן באנון, הוציא שט״ח נגד אלמנת הר׳ משה הנז׳ וחיים בנו מסך שלשים אוקיות שפרע בעדם לגוי סי עבד אלואחיד ז׳ זרו ע״א ושעבדו בידו חזקת החצר הנקראת צ׳אר ז׳ משיש וזמן הודאתו בכ״ו לטבת ש׳ ה ת צ ״ ז ובכן באו עכשו יצחק ומכלוף הנז׳ ורצו למכור חזקת צ׳אר ז׳ משיש הנז׳ לגבות ממנה חובותיהן הנז׳ ועמד כנגדם סי׳ עבד אלהאדי ע״א אחיו של הר׳ משה הנז׳ וטען שחזקת צ׳אר ז׳ משיש הנז׳ היתה משותפת בינו ובין הר׳ משה אחיו וא״כ אין להם לגבות חובותיהם אלא ממחצית שהוא של הר״מ אחיו והמחצית השני הוא שלו שכבר זכה בה בשותפות כנז׳ מן קדמת דינא ביהדותו, ואחר שראיתי הרבה אומדנות מוכיחות שדבריו אמת עכ״ז פישרתי ביניהם שסי׳ עבד אלהאדי הנז׳ יטול רביע החזקה הנז׳ של צ׳אר ז׳ משיש שהיא בשכונת חצר הנגיד הר׳ יהודה בן הרוש, ומכלוף הנז׳ יטול בחובו רביע החזקה בשומא והורדה, ויצחק הנז׳ יטול בחובו המחצית הנז׳ הנשאר מהחזקה הנז׳ בשומא והורדה ג״כ כנז׳ ואם הרביע שיטול בחובו מכלוף הנז׳ יהיה נישום ביותר משלשים אוקיות שבחובו יחזיר המותר ליצחק הנז׳ ויתנכה ג״כ מחובו הנז׳, ובכן העידונו ע״ע בקש״מ בדל״ב יצחק ומכלוף הנז׳ ובכח הק׳ הנז׳ קע״ע הפשרה הנז׳ קבלה גמורה לעולמי עולמים, ומעכשו בכח הקנין הנז׳ סילקו שעבוד שטרי חובותיהם מעל רביע החזקה הנז׳ סילוק גמור והרי סי עבד להאדי ע״א הנז׳ רשאי ושליט מעתה למכור החזקה של חצר ז׳ משיש הנז׳ ולמשכן ולמסור ולהחליף ולתת במתנה לכל מי שירצה ומעשיו קיימים ולא איתי דימחא בידיה וימר ליה מה עבדת, וכגון דא צריך לאודועי שכשירצה יצחק הנז׳ ליטול חצי החזקה הנז׳ בשומא והורדה כנז״ל צריך לישבע על שטרו כי לא האמינו אלא על מכירת הבטחונות דוקא אבל על טענת פירעון בשאר לא האמינו וכשישבע יגלגלו עליו באי כח הלוה כל מה שירצו ונגמר הכל בקש״מ בדל״ב מיד יצחק ומכלוף הנז״ל בשלשה לכסלו בשנת חמשת אלפים וחמש מאות וחמש ליצי׳ פה פאס יע״א והכל שריר וקיים, ע״כ נמצא כתוב מוגה על נכון וחתומים מו״ר הרב הגדול כמוהר״ר יעב״ץ נר״ו וה״ר משה ז׳ חמו ונתקיימה אצלינו חתימת הרב הנז׳, וס״ל נמצא כתוב וז״ן וכבר מחל סי עבד אלהאדי הנז׳ ליצחק הנז׳ השבועה הנז׳ ויטול חצי החזקה הנז׳ לפירעון חובו בלא שבועה וק״ש וחתומים הרב הנז׳ והר׳ משה הנז׳ ונתקיימה אצלינו חתמת הרב הנז׳ ולראיה וזכות ביד יורשי הר׳ מכלוף ז׳ באנון הנז׳ כדי שתהיה זכותם בידם כתבנו וח״פ וקיים.

שאול בכה״ר יעקב אבן דנאן רפאל עובד אבן צור

329

להיות שהר' חיים בה"ר כליפא הן' הרוש והר' מרדכי בה"ר מרדכי ן' אהרן הן' אלבאז קנו האלסאק"א די טאבא ולכיף לשאת ולתת פה צפרו יע"א מאת הקונים אותה מאת יר"ה ועמד מרדכי הנז' ונשתתף בחלקו עם אחיו הר' אהרן אלבאז, וכאשר נשארו להם חמשה חדשים לתשלום זמן קנייתם וראו שהיציאה יתירה על השבח הלכו למתא פאס יע"א אצל המוכרים לפייסם לוותר להם סך מה בכ"ח וכן היה באופן שנשאר להם לפרוע בדמי המקנה בחמשה חדשים הנז' סך אלף ושש מאות מתקאלים כ"ט וכל אותם החמשה חדשים היו מתעסקים במכירתה הר' חיים הנז' ובנו הבחור אהרן, וככלות הזמן ירדו השו"ת הנז' לחשבון מה שבא לכלל גובייגא ליד חיים הנז' עם מה שהוא באשראי אצל הזולת ולא הגיעו אפי' לסך שנושים בהם המוכרים כנ"ל ובכן עמדו לדין לפני בדי"א ונפלו ביניהם כמה הכחשות גם טענו עליו מרדכי ואהרן אחיו הנז' איך יתכן שקודם שיוותרו להם המוכרים סך מה בכ"ח אפ"ה היו פורעים הקצבה ומרויחים ועכשיו שנתמעטה הקצבה איך יהיה הפסד ואחר הרבות אמרים ביניהם נכנסו רודפי שלום ופישרו ביניהם שיפרע חיים הנז' סך המקנה הנז' עספ"א ויוסיף לאחים הנז' מכיסו סך חמשים מתקאלים וכן עשו ונתחייב חיים הנז' בסך שנשאר אצלו לאחים הנז' בשטר לזמן כמשו"ח בידם ובכן העי' ע"א בקש"מ בדל"ב ושח"ך כ"א למש"י הר' חיים הנז' והר' אהרן אלבאז הנז' לאחר שקבל אחריות מרדכי אחיו הנז' שהוא כעת באהלי פלשתים לרצותו מכיסו אם יערער על הפשר הנז' ועל פיטור השבועה שיבוא זל"ק עד כדי סך חמש מאות מתקאלים כ"ט ובכח הקוש"ח הוהו"ג שלא נשאר להם זע"ז וזע"ז שום תביעה מיום הוסדר ועד עתה לא תביעת ממון ולא תביעת שבועה ק"ו וג"ש ואחס"ל מפאת השו"ת הנז' גם הודו בכח הקוש"ח ופיטר כל אחד מהם כל נשי חביריו ובניו מכל מין שבועה ק"ו ואחס"ל ומחשש שמא מסר שום אחד מהם איזה מודעה על שום פרט מפרטי הפשר הנז' לכן הודו בכח הקוש"ח ונתנו רשות גמורה לשלשה מבדי"א להפקיר ולהפקיע כל זכות דתמטי לשום אחד מהם מכח איזה מודעה או שום דבר המגרע איזה דבר מפרטי הפשר הנז' בכח הפקר ב"ד הפקר גם הודו בכח הקוש"ח וקבלו עליהם הפשר הנז' שפשרו אותם בדי"א בל ימוט עולם ועד כב"ד של שבעים ואחד ואין רשות לשום דיין ליזקק עוד לדינם, וע"ה בקוש"ח באו"ה ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה...

בכתב יד הרב יקותיאל אלבאז

330

התרמ"ה

ב"ה

כי הוא זה פנקס העזבון שהניח אחריו הר' אברהם בה"ר דוד הן' הרוש הי"ן שיתחלק בין אלמנתו הכ' אסתר בת ה"ר מנחם הן' עולייל ובין שני בנים שממנו וממנה הבחור דוד והבתולה מסעודה מחצה לאל' הנז' ומחצה לבן ובת הנז'כ כפי התקנה לאחר פריעת כל החובות:

זה מה שנטלה האל׳ הנז׳ מהטלטל:

סבנייא דלמטבוע	קם	°)
טפאייר	קם	
טייאפר וטבאצל	קם	
כיוס מתמנין ט		לם
קרעא דזאז		°) חם
כאבייא קבירא	קם	כם
כלי חרס מצה		נם
אוצלא וכרסי		לם הם
סנדוק ומידאת ג		ככם
כאבייא צחיחא וזוז מהרסין וזפאני		
ארבעה	קם	
קסאעי ה׳		סם
סווינייא דנחאש		כם הם
בראד		מם
בוס וחלאבאת ג׳		לם
לבאנייא		כם הם
חימס רבעי וואסקלאן ג׳		
וקפאת ג׳		כם
בקריס דלקזדיר וזניבלין ד׳		כם
סברייאת זוז		°)
קנדיל דספר וזוז דלאנבאת		
מהרסין	קם	כם
ריחייא		סם הם
קמח עשר מדוד		תקם נם
סמן	קם	כם הם
מעות בעין תמנייא צ׳ורו		
דיגו		תתקם פם
מותר בגדי אלמנה		תתם
חומר השבועה		קם

ס״ה ג//—תתם—נם—גם—

וזה מה שנטל הב׳ דוד:

תותלא דדהב ד׳ דלפרוד בתעמירהום
בתנאס לצ׳ורו דיגו —א//—תם—סם—
בדעייא ספרא ככקם
מהראז דנחאש קם מם
... טלא קם

גראף דזאז וכאס		נם הם
קרעא דזאז		כם הם
פראסקירא חסאניין		תם
כסיוואת זדאד		ככקם
מסחאף		ככקם נם
גפארא	קם	פם
זלאבייא		צם

ס״ה —גוו— קם—

וזה מה שנטלה הבתולה מסעודא:

קפטאן קביר ט״ו דורוס

דיגו	—א//—תתם—לם—	
סוואלף	ככקם—מם—	
סבנייא דדוואם	קם	סם
סבאני דלגטא זוזתאיין		צם
טפאייר	קם	
חנבל	תקם	
כסיווא זדידא	קם	
ריחייא	מם	הם

ס״ה —גוו— קם—

ס״ה מה שנטלה האל׳ והיתומים:

סך אלף מתקאלים וסך—כם—

נמצא שעולה לחלק האלמנה:

סך —ה//— °)

ועולה לחלק דוד

סך ב//—תקם—הם—

ועולה לחלק מסעודה

סך ב//—תקם—הם—

האלמנה נטלה לחלקה כנ״ב

סך ג//—תתם—נם—גם—

נמצא שחסר לחלקה

סך א//—קם—נם—זם—

תטול אותם ממה שנשאר לאמצע כנזל״ק

דוד הנז׳ נטל לחלקו כנ״ב

סך ג// קם

נמצא שיתר אצלו

סך תרם
יתוסף על מה שנשאר לאמצע כנזל״ק
מסעודא נטלה לחלקה כנ״ל
סך ג// סם הם
נמצא שיתר אצלה סך תקם סם
יתוסף על מה שנשאר לאמצע כנזל״ק

וזה מה שנשאר לאמצע ויחלקוהו כפי חלוקתם: מעות בעין מאה ושמנים צ׳ורוס כ״ט ינתנו בהכשר ויפרעו מפירותיהם שכירות המדור והשאר יחלוקו כפי חלוק־תם:
חסכאת זוז נם
כוואתר דלקודיר י״א לם
טיסאן זוז קם פם
טאס באלי לם
סטל קם סם
חנוכה נם
יסאלו לפראל הרום תם

האדו לקרקעות די בקאוו עלא רוסהום הרביע והשמינית בהבית הראשון לימין הנכ׳ לחצר הנק׳ צ׳אר אפרייאט גו״ח:

הרביע בהעליה הא׳ לימין העולה להאלפוקי שבחצר הנז׳:

זהו מה שהמציאה לפנינו האל׳ הנב׳ ולראיה ח״פ בר״ח אלול ש״ש ה ת ר מ ״ ה ליצי׳ ושו״ב וקיים. רפאל משה אלבאז ס״ט מכלוף אליהו אדהאן סליט״א

אחר האיום כראוי שאיימנו על האל׳ אסתר הנ״ב נשבעה לפנינו בתפלין הקדש חפץ ביד על דעת המקום ב״ה וע״ד בדי״א שלא הכחידה ולא העלימה ולא הטמינה מעזבון בעלה כלום, לא כסף ולא שוה כסף ולא כמד״ן ולא נתנה שום מתנה לשום נברא לא מתנה גמורה ולא ע״מ להחזיר ולא מחלה לבעלה הנז׳ בכתובתה לא בכולה ולא במקצתה ולא אתפסה בעלה הנ״ב צררי לפרעון כתובתה ולראיה בידה שכן נשבעה לפנינו ח״פ והיה זה בר״ח אלול ש״ש ה ת ר מ ״ ה ח״פ והשו״ב וקיים.
רפאל משה אלבאז ס״ט מכלוף אליהו אדהאן סליט״א

לאחר שנשבעה האל׳ הנ״ב כנז׳ בדף הסמוך נדרשנו ממנה לשום לה דמי מזונות בניה הב׳ דוד והבתולה מסעודא וראינו שיספיק להם לצד הפחות סך ששה ועשרים מתקאלים כ״ט בכ״ח לצורך פת ולפתן ושאר צרכים לבד מהכסות שיתכסו משל עצמן ולראיה בידה שכן שמנו לה כד הוינא בתלת ח״פ והי״ז בזמן הנ״ב והשו״ב וקיים.
רפאל משה אלבאז ס״ט מכלוף אליהו אדהאן סליט״א

תי׳ ששה שבשיטה רביעית נכתבה ב״ש שכן הוא האמת וד״ק לבתר דחתימנא והכל שו״ב וקיים שנית. רפאל משה אלבאז ס״ט מכלוף אליהו אדהאן סליט״א

331

התרכ״ט

ב״ה

להיות שהר׳ מנחם והי׳ יודה אחיו דמת׳ הדאן בני הי׳ מסעוד ה״ן עולייל והי׳ יצחק בהי׳ נסים ה״ן יתאח ידי׳ אלגול היו שותפים יחד, ובתוך זמן שותפותם נלב״ע הי׳ יצחק הנז׳.

ועמדו יורשיו ה״ה הי׳ נסים והב׳ יוסף בניו ותבעו לד״ת שת״ת הר׳ מנחם הנז׳ לרדת עמהם לחשבון השו״ת ולפי שסמוך למיתת יצחק הנז׳ עמדו השו״ת הנז׳ בכללותם ונשתתפו עם הי׳ מסעוד בהי׳ יחייא ה״ן עטייא לכן המציאו לפנינו פנקס מה שנשאר בעין מעסקי השו״ת סחורות וחטים ושעורים ועורות ושקים וכיוצא והשאר חלף הלך לו כי נשללו בבואם כידוע לכל, ומה שנושים בהם הזולת הוא זה הר׳ משה בן סמחון דממתא פאס יע״א נושה בה״ר מנחם הנז׳ שטר עיסקא מסך שש מאות מתקאלים וכבר מפורש בשטר שותפותם שהוא לאחריות מנחם הנז׳ לבדו ואין על שאר שו״ת שום חיוב מפאת קרן השטר הנז׳, ועוד נושה הר׳ משה בן סמחון הנז׳ שטר אחר עיסקא נגד יצחק ויהודה הנז׳ מסך —גוו— ער״ק כבר מפורש בשטר שותפותם שכל סכי הקרן הנז׳ הוא לאחריות יהודה הנז׳ זולת סך —קקם— שהוא לאחריות יצחק הנז׳ ועוד נושה הר׳ ישועה אלבאז שטר עיסקא מסך שש מאות מתקאלים נגד שלשתם מנחם ויהודה ויצחק הנז׳ באופן שאין על יורשי יצחק הנז׳ חיוב מפאת סכי השטרות הנז׳ כי אם סך מאתים ועשרים מתקאלים כ״ט, ועוד יש להם עסק מפאת שותפותם הנז׳ איזה זיתים הקנויים להם בכפר סכו׳רא ובטחינתם הריוח הוא לאמצע וגם במה שנשללו אם יחזירו להם השודדים מהשלל כולו או מקצתו מה שיחזרו הוא לאמצע, וכשירדנו לחשבון פרטי השו״ת ראינו שהיורשים הנז׳ יפטרו אותם משבועת השו״ת דרמייא עלייהו ויסלקו עצמן מריוח הזיתים ומהחזרת השלל הזיתים כנז׳ והשו״ת הנז׳ ישבעו שבועת השו״ת דרמייא עלייהו, ואחר הרבות אמרים פשרנו ביניהם עד״ן, יובן שהשותפים הנז׳ יפרעו מכיסם כל סכי השטרות הנז׳ בכללותם עספ״א ואין על היורשים הנז׳ מפאת חיוב השטרות הנז׳ כלום... ארבעים מתקאלים והיורשים יפטרו אותם משבועת השו״ת דרמייא עלייהו ויסלקו עצמן מריוח הזיתים ומהחזרת השלל והכל הוא לשותפים הנז׳, ובכן העי׳ ע״ע בקש״מ בדל״ב ושח״ך כ״א למש״י הר׳ מנחם הנז׳ לאחר שקב״ע אחריות אחיו יהודה הנז׳ לרצותו מכיסו וממנו על הפשר הנז׳ ע״כ סך מאתים וחמשים מתקאלים ובכח הקוש״ח הוהו״ג וחיי״ע ופטר ליורשים הנז׳ מחיוב סכי השטרות הנז׳ עספ״א וחייבים מנחם ואחיו יודה הנז׳ לפרוע מכיסם כל סכי השטרות הנ״ל ואפי׳ אם יתברר ע״פ החשבון אף אם לא יעלה להם ריוח בטחינת הזיתים הנז׳ ואף אם לא יקחו כלום מהשלל אפילו הכי אין על הירושים הנז׳ שום חיוב מהשטרות הנ״ל כולם או מקצתם, ובאמ״ץ נקוש״ח כ״א למש״י האשה סעדא אלמ׳ הי׳ יצחק הנז׳ ושני בניה נסים ויוסף הנז׳ ובכח הקוש״ח הוה״ג שלשתם שלא נשאר להם שום תביעה נגד מנחם ויהודה אחיו ומסעוד עטייא הנז׳ מפאת השו״ת הנז׳ לא תביעה ממון ולא תביעת שבועה ק״ו וג״ש וחס״ל לא תביעת בשטר ולא בעפ״י ומעתה יזכו השו״ת הנז׳ בריוח הזיתים ובהחזרת השלל ובסחורות וחטים ושעורים ועורות ושקים, זולת איזה מטלטלים שנשארו לאמצע המפונקסים ג״כ ע״ג שטר זה וקצת מטלטלים אחרים שכבר נישומו ונטלום השו״ת הנז׳ בשומתן המפונקסים ע״ג שטר זה, הואילו לבאר שאם יהיה בהם איזה ריוח הוא לאמצע, גם הואילו לבאר ששטר שנושים השות׳ בכללותם להי׳ משה בהר׳ מנחם הנז׳ מסך מאתים מתקאלים יטול הר׳ מנחם ויודה אחיו הנז׳ מסכי השטר הנז׳ סך מאה ועשרים מתקאלים כנגד סך ששים מתקאלים שכבר היה חייב נסים הנז׳ לשו״ת הנז׳ בכללותם וסך שמנים מתקאלים הנשארים בשטר הנז׳, עם שטר א׳ שנושים בהי׳ חיים בה״ר יהודה ה״ן אלמושנינו וידיע אתטאווני מסך מאה ושמנים מתקאלים הוא לזכות שלשתם כשיבואו לידי גובינא יתחלקו הסכים הנז׳ לשלשה חלקים שני חלקים למנחם ויודה אחיו וחלק אחד ליורשי יצחק הנז׳ וזולת זה לא נשאר ליורשי יצחק הנז׳ נגד השו״ת הנז׳ שום תביעה

מפאת השו"ת הנז' ועם היות שחיוב זה דין פשרה יש לו כיון שהיורשים ויתרו מקצת היא השבועה ומחלו בריוח הזיתים ובהחזרת השלל והשו"ת הנז' ויתרו סך החובות שיפרעו בעד היורשים... הנז' על מנחם הנז' בשטר כמשו"ח בידם א"כ אין כח בשום מודעה לחול על פשר זה דבעינן הכרת אונס מ"מ לתוספת טובה נקוש"ח כ"א למש"י היורשים הנז' והר' מנחם הנז' ובכח הקוש"ח הוהו"ג ונתנו רשות גמו' לשלשה מבדי"ץ להפקיר ולהפקיע כל שטר מו' שיצא נגד פשר זה כולו או מקצתו בכח הפקר ב"ד הפקר ונ"ה בקוש"ח כ"א למש"י על כל מאי דומ"ל באו"ה ולראיה ע"ה ח"פ והיה זה באחד ועשרים יום לחדש שבט ש' חמשת אלפים ושש מאות ועשרים ותשע ליצירה ושו"ב וקיים.

ע"ה **רחמים יוסף אנ'יני** ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט

אנן בי דינא דחתימי לתתא בכח ב"ד יפה אנו מפקירין ומפקיעין כל זכות דתמטי לכל כת משני הכתות הנ"ב מכח איזה מודעה או כל דבר המגרע ומריע איזה פרט מהפרטים הנ"ב בכח הפקר ב"ד הפקר ואין לשום דיין להזדקק לו כי חספא בעלמא הוא ולראיה וזכות ביד השו"ת הנ"ב והיורשים הנ"ב ח"פ ושו"ב וקיים.

ע"ה **רחמים יוסף אנ'יני** ס"ט **חיים אליהו** ס"ט **רפאל משה אלבאז** ס"ט
יקותיאל אלבאז ס"ט

332

שלום לק"ק סאפרא והחכמים השלימים בראשיהם יצ"ו.

הנה הלום ראיתי אחרי ראי האגרת ששלחתם לכאן לכבוד החכמים וגם כתיבת ידי החזרתם הנה להראות להשרים והעמים פתשגן הכתב אשר לא כדת וכי אינכם יודעים שלוחי מצוה אינם נזוקין אפילו בחזרת"ן ידוע תדעו כי על זה הנדבה שעשיתם לי ובבזיון שהחזרתי על כל הבתים והעניים הם שנתנו לי זאת הנדבה וכמה מכם שלא נתנו לי כלום על כן מן הראוי הי' להוסיף עליכם על ככה רק כדאי הם חכמי פאס יע"א לבטל רצוני ודעתי מפני רצונם וכבודם והתרתי לכם מן הקשר הזה, אמנם אתם יודעים שלא כהוגן עשיתם לי ועדיין לא יצאתם ידי חובתכם כי צריך לחוש מהעונש ח"ו שלא יגיע לכם בסיבתי באתי ממרחקים ובענין מצוה רבה ולא תרחמו ויהי ה' עמכם ותעשו לי נדבה אחרת כראוי ולא תאחרו הדבר כי אני נחפז ללכת לדרכי ותתברכו מאת ה' ובזכות הצדקה יצילכם ה' מכל צרה וצוקה ומכל מכשול ופוקה ויוסיף לכם ברכה בלי די ובלי חוקה, וליעקב בן חיים באמת עשיתי לו התרה מרוב הפצרה שהפצירו בי החכמים וגם הבעל הבית שלי וכדי שלא יכשלו בו רבים אמנם מחילה גמורה לא יש עד שירצה אותי ברצוי כ'סף כי ידוע לכם שקללני קללה נמרצת.

מנאי צבי שפירא סי"ט

חכמי ומנהיגי ק"ק קהל צפרו ישצ"ו.

אתם שלם וביתכם שלם וכל אשר לכם שלם, מידינו היתה זאת אודות ובשביל החכם השלם כהר"ר צבי שפירא י"א הנ"ל מה המעשה הזה אשר עשיתם לו ככתוב לעיל דגמירי צורבא מרבנן לא מיהדר אפיתחי ולא לבד זה אלא שחיזר על הפתחים וחזר בידים רקניות, לכן ראוי לכם לשמור נפשכם פן תכוו בגחלתו, ותכף תפרישו לו מממונכם נדבה לפני כבודו

ולפייסו בדברים המתישבים על הלב, והכל בלי איחור ועיכוב ובזה כל העם על מקומו יבוא בשלום כנפשכם וכנפש החותמים פה פאס יע"א.

שמואל שאול ס"ט **רפאל עובד** **אליהו** סי"ט **מתתיה** יס"ט

333

...שלומי אמוני... מחידי סגולה אמוני ישראל... הדיין כהה"ר יהושע... נר"ו יאיר כי"ר.

אחדש"ו כמשפט ור"ש לאחרון אחרון חביב המשכיל הנבון כה"ר שב"ח... נר"ו מקומן של שבחים, סיבת הנפת העט על אודות דאתנו לחלות פניכם על מוביל כתבא דינא הנבון וחכם כה"ר ראובן אוחנא מבני עירינו... מכנאסא יע"א אשר לא נסה ללכת באלה והוא שקוד על למודו ובא עד כיס"ו ואין עוזר לו ואפילו חטים לקנות לפסח ובביתו אין לחם ואין שמלה אשר על כן תעמדו לימינו להעניקו במנה יפה ולמהר לשלחו כי בא מועד ובשכר זאת תתברכו מפי עליון, בשע"ר לב"ן ומחי"ה ופשיו"ן [1] ותזכו לינון עם בנין ציון, אתם וכל אשר לכם בסדר כי היום ה' נראה אליכם.

ע"ה אברהם אצבאן יצ"ו ס"ט

ועוד אני מדבר ומבקש בבקשה יתירה שתשלח הספרים ששאלתי מכת"ר עם האיש הלזה והם ספר עשרה מאמרות וספר רזיאל והנני מוסיף עוד לחלות פניך לעשות לו אכסניא טובה ושכמ"ה. **נאם אברהם**

334

בע"ה

תגיע ותראה לפני מנהיגי קהלא קדישא קהל צפרו י"א ומלכם בראשם החכם השלם הדו"מ כהה"ר אהרן נ' זכרי נר"ו ה' עליהם יחיו דשנים ורעננים יהיו כי"ר.

אחדש"ו כמשפט לאוהבי שמו סיבת צאתינו בעט סופר לקראת כת"ר להודיע במחנה העברים איך בא לפנינו ת"ח בר אוריין ובר אבהן [1] מתושבי עיר ואם ק"ק מראכיש זה שמו החכם השלם כהה"ר אשר קורייאט נר"ו נין ונכד להרב הגדול המפורסם כמוהר"ר יצחק קורייאט זלה"ה והביא בידו אגרת חבל נביאים והגינו בכל פעולה ושם ראינו שכולם עולים בסגנון אחד מספרים את כבודו וטוב יושרו ומרוב חשקו בעבודתו יתברך שמו יעצוהו כליותיו לעלות וליראות בהר ה' יראה עיר קודשינו ותפארתינו א"י תוב"ב, הוא ובני ביתו ובא עד כיס"ו ואין עוזר לו [2], וידוע הוא שאין די להוצאה ואורחא רחיקא וזוודין קלילין [3], אשר ע"כ הוצרך לשים לדרך פעמיו אל ערי ישראל לתמוך יד ימינו

1 סימני טומאה ת"כ ורש"י ויקרא יג ג. והמליצה כאן שער לבן ערך כסף: ומחיה = חיים טובים: ופשיון = רוחב ורוב טובה.

1 מנחות נג.
2 דניאל יא מה. וכאן הכוונה שהגיע לכיס ריקם.
3 כתובות סז:

ולעזרו בימין צדקתם, וכבר הסיע בניו ובני ביתו לעיר תיטואן והוא שט אחר מחייתו ומזונות בני ביתו ובמה שצריך להוצאות הדרכים כי רבים המה, והוא היום יושב אתנו פה, ואנחנו אף שאנו דחוקים דוחק רב אפ״ה נחלץ חושי״ם לעוזרו בעזר שיש בו ממש בע״ה הן מצדו שהוא טוב זך וישר ושלם בדעותיו, הן מצד אבותיו הקדושים, לכן מחמת שראינו שיבוש דרכים והוא חולני לא הסכימה דעתינו להניחו ללכת למ״ק כי אמרנו שכתבינו זה יועיל ויושע לכת׳ למהר חיש קל מהרה נדבה לשמו, ואין זה צריך בש״ש, ובמקום שאמרו למהר אין אדם רשאי לאחר, ועיקר הדבר הוא שלא יהיה לו שום איחור ועכוב מצד כת׳ כי הוא מוכן ומזומן ללכת לתיטואן עם שיירה בטוחה בשבוע הבא עלינו לשלום, ובכן חושו עושו הושיעוהו מהר פן יתאחר מללכת עם זאת השיירה וישאר הוא מעוקל כאן ושכר כ״ת כפול ומכופל בזה ובבא, במדת תשלומי כפל מרובה, נאם החותמים בש״ש טו״ב בסדר את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה׳ אלקיכם כ״ד דייני ומנהיגי קהלא קדישא קהל פאס יע״א ושלמכון יסגא.

שאול בכא״א יעקב אבן דנאן ס״ט **רפאל עובד אבן צור** **אליהו הצרפתי** סי״ט
מתתיה סיריו ס״ט

335

התר״ב

ב״ה, שנים עשר לחדש ניסן שנת זרעו לכם לצדקה

המאורות הגדולים קדש הלולים הרבנים המובהקים יושבי על כסא ההוראה בעיר סיפרו יע״א ומעלת יחידי סגולה המתנדבים בעם וכל העמלים עם הצבור לש״ש הגבירים הרמים רודפי צדק לחזק את בדק ארץ ישראל מקודשת, במדות שהתורה נדרשת, קטנים עם גדולים, אתה ה׳ תשמרם וכצנה רצון תעטרם כיר״א.

בריש כל מראי״ן[1] אנא בעי ומתחנן ועיני ולבי נוכח פני מערת המכפלה עיר שחברה לה אבות העולם למען ירבו ימיכם וימי בניכם וחדות ה׳ מעזכם ששים ושמחים במשכנות מבטחים ורב הונים ותפארת בנים עם כל הון יקר ונעים כי״ר.

ובא האות מגיד למר מקבלה ואילך זה כתב ידם נתמלאו כליותי מידיעת שו״ט ורה״ק אומרת כי״ר וכי״פ לעד. ושם נאמר מגיד מצר״ים[2] וכתב מריצי מהני הרפתקי ובוקי סריקי מעול משא מלך ושרים כי רב הוא ואין רוב הצבור יכולים לעמוד ועצה טובה קמ״ל, וחששו על צערי כי יכול על מגן, וזאת תשובתי כי באמת צר לי צרה מחיי״ם על צער אחינו אנשי גאולתינו אכן באמת אמרו[3] גדול הרועה הוא ברחמיו ירחם עליכם ברוב רחמיו ותחון זכות אבות עליכם ועל זרעכם ובע״ה מצרה לרוחה מיגן לשמחה תשועת ה׳ כהרף עין והא ודאי קדרותא דצפרא ועינינו ליה כי קרובה ישועה לבוא יען דבקה לארץ בטננו[4] וסמיך ליה קומה עזרתה לנו ובפרט באלף הששי מי שאמר לעולמו די הוא יאמר לצרותינו ולצרות עמו בית ישראל די[5] בזכות אל שדי והנה שבוע שעבר אנא נפשאי כתבית לרב אחאי גאון מר יאודה נר״ו וגליתי טפח אחת מני אלף אלפי אלפים

1 מליצה לקוחה ממס׳ ב״ב נח: ושם בראש כל מרעין אנא דם.
2 מכתב המגיד על הצרות החולפות.
3 תנחומא תולדות ה.
4 תהלים מד כו.
5 רש״י מקץ מג יד.

מצרות הזמן מכל העובר עברה וזעם המצריו״ת העבריו״ת אשר חמק עבר על ראשי עם קדש העיר בחר לו יה היא ח ב ר ו ן תוב״ב והא קמן כי זה אחד עשר שנה וחצי שלא נראה בעליל מעיר עז לנו קרית מועדינו ח ב ״ ת עין ימין מרוב הצרות ונזרקה מפי חבורה רבנן ותלמידיהון על ראש הצעי״ר לאמר לי קום לך לקראת אחינו אנשי החסד והרחמים להגיד כי יצ״ר, ושלי״ת שדבריך נשמעים לפני גדולי ישראל והגם כי אנכי זקנתי ואנן בסובלי חולאים מתנינן לה[6] כי אי אפשר לומר ונקי עניתי אמן בע״כ להחיות עם רב מישראל כאשר תחזנה עיניכם בבואי אל הקדש מחנה תהלתם בפרק כל כתבי ד״ק: וגמירי חזקת שליח עושה שליחותו[7] ואי אפשר לומר ונקה מוכרח אני במעשי לעשות משפט כתוב עלי מפום רבנן קדישי גאוני ורבני עה״ק תובב״א וכאשר יחזו פרק כל כתבי ד״ק אז יאמרו... אלך ובו בפרק כשיקימו הסכמתם שלא לקיים מילי ד א ב ו ת אז אנכי העבד פטיר ועטיר הן מעונש ב״ד של מעלה הן מעונש ב״ד הגדול שבעה״ק ח ב ת ״ ו ואז אני את נפשי הצלתי ואנחנו נקיים:

אכן בה׳ מחסי ובחסדי א ב ו ת העולם שישראל קדושים מן הגזע ומן השרשים הגם בעת צרתם ודוחקם גזמי ולא עבדי כי מרוב דוחקם וצערם אומרים ודוחים אכן אין פיהם ולבם שוים כי חפצים חסד רחמנים בני רחמנים עם אלהי אברהם זרע נדיבים ומרבים להטיב לארץ ולדרים עליה ברחמים והנה בעתה אליכם אנשים בני ישראל שלשה המה מטיבי אנכי מוסר דברי לכם בכח הרשאתי שתדברו על ראשי עם קדש לבל ילך לדרכו שום בר ישראל אחר המועד עד בואי אליכם ובע״ה ביום אסרו חג עצמו אסעה ואלכה אי״ה ובע״ה הכל יבוא על מקומו כחפצם ורצונם הטוב ובע״ה בשמחה תחוגו את חג הקדש בניסן נגאלו ובניס״ן עתידין ליגאל[8] (גי׳ ס״ת אברהם יצחק) ובע״ה שתזכו לשנים רבות נעימות וטובות הבנים והאבות כי״ר הלכ״ד צעי״ר המשתל״ח מעיה״ק ח ב ר ו ן ת״ו המר והנאנח בציעורי״ן דרבנן הצעיר חיים רומאנו[9] ס״ט

ולשעבר הודעתי לרו״מ מגבית הקופה יען אוזן ששמעה שמעות קופת עיה״ק חבת״ו נתונים נתונים המה לריוח היום כי... מבני אדם יען איני יכול להתעכב הרבה אצלם נא הכל מוכן ומזומן בעתם בע״ה וש״ש.

מתחת לאר״ש איש צעי״ר רפאל ארזי הי״ו נא״ה דוש״ט ברב עז ותעצומות ע״כ חותמי ברכות שבמקדש כנחלים נטיו על ישראל ועל רבנן כיר״א. מכאן מודעא רבה וראה הכהן כל הכתוב לחיים ומה שהשיב גדולה תשובה וכשאני לעצמי מוכרח במעשי להודיע לבנ״י קשט אמרי אמת, הוא הדבר כי כאן אני עסוק בנדבה והלואי ואולי תגמר עד יום אסרו חג, כי כן א״א לק״ק פאס הי״ו לעשות נדבה תכף ומיד ברואים זה את זה, וכבר הבטחוהו כי בע״ה בל״ג לעומר יעשו לו הנדבה, ובימים שבין פסחא לעצרת יושב ובטל ולא מן השם הוא זה ובפרט כי מר״ח אדר בא לכאן יושב ומצפה, כי על כן אליכם אישים אקרא שאחר החג תעשו לו נדבה ע״פ האמת והצדק כי כן שורת הדין נותנת, ויתעכב שם עד ל״ג לעומר ויבוא לכאן לעסוק במלאכתו מלאכת הקדש, ויציבא מילתא כי הם בדוחק ובצער כאשר שמענו ונדעם ואולם זו היא תרופתם וארוכה ומרפא למחלתם כי ברור כשמש בשכר זאת אל חי חלקנו יפתח לכם שערי ברכה והצלחה בכל מעשה ידכם ותחון זכות אבות עליכם ועל בניכם כיר״א.

6 כתובות קיא. 7 עירובין לא. 8 שמ״ר טו יב.
9 ראה יערי צד 690 ״למרוקו נשלח מחברון בשנת תר״א... שליח זה לא נודע ממקור אחר״.

ב״ה, טו״ב סיון תר״ב גדולתו.

אחד מן הרמתי״ם, לי הנפש רח״ם רחמתי״ם, שקדשוהו שמים, דיינא דנחית לעומקא[1], נפק ד״ק[2] דקה מן הדק״ה ומתנהג בחסידות אשכול ענוי״ם רב אחאי ורב רחומאי הדר הוא לכל חסידיו, נאמנים כל פקודיו, הרב הכולל בישראל להלל כמהר״ר רב עמרם חסידא נרו יאיר ברבות הטובה כיר״א.

חיים תחלה מאריך וי״ו דשלום למעלה מעשרה דנפיק מבתי הנפש הא בבתי גואי אני ארבה שלמים מרובים כטל והדר צלי והיו עיני ולבי נוכח פני מערת המכפלה למען יאריכו ימים ושנות עולמים, אב לבנים וסמיכת זקנים (ות״ק) בנים ורוב הונים זרעו למינהו כותיה וכטעמיה מרגלא בפומיה, אני הגדתי היום היתה עלי יד הקדש גליה לדרעיה ונפל נהורא, וכפתחי נתמלא הבית אורה אורו עיני כל מעיני מטוב שלומים ורוה״ק אומרת כן ירבה וכי״פ וראיתי את כל הכתוב לחיים ושם נאמר כי ח״ו שאני בקפידה, ואעז ואומר הלא לאמונה תשכח ימיני אם אשכחך ואהבתם חקוקה בתוך מורשי לבבי יה״ר ירבו כמותו בישראל, אכן יען הוא אשר אמרנו אני ואתה לא פעם ולא שתיים שזה הפירוד ח״ו אחריתה מרה והא ודאי רו״מ כת״ר אלה הדברים שמורים בתוך מורשי לבבו, ומה גם צר לי צרה מחיי״ם בעבור רב אחאי גאון כמוהרע״א נר״ו שבודאי לקח צער גדול, והגורם הגדול בחורי הזמן לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו והא קמן רחבעם בן שלמה הע״ה א״כ מה יענו אזובי קיר כמונו ובכן יה״ר שמהיום ואילך מכאן ולהבא חושבנא טבא, יאמין רו״מ שאברהם נר״ו לא יש לו עון אשר חטא נקי כפים ובר לבב אכן סביב הבחורים מהפכים דעתו ה׳ ברחמיו יחזירם ויחזירנו בתשובה שלימה ויסיר לב האבן מבשרינו לעשות רצונו כרצונו, ועל ענין ישו׳ ז׳ ברוך תהא כמאמינו מימי לא ראיתי ולא שמעתי כמות כזה, אני אתי יגע בעשר אצבעותי לקרב הלבבות ולעשות שלום בעיר ואם מיש׳ אשר יאמרו כלילת יופי ובא לרדותינו בתוך ביתינו והפך הקערה על פיה ובעה״ר כעת הצרה אלו הבחורים לא נתבזו ממעלתכם, אין בשר המת מרגיש, והיינו בוכים ומבכים ובפרט רוח אפינו משי״ח הרב כמה״ר עמור הי״ו נלכד בשחיתותם, והוכרחתי לחלות פני עליון הנגיד המפואר פחד יצחק יהיה בעזרו ושלחתי אחריו לבהכ״ן על דנא פתגם והתחיל לבכות ולקלל עצמו לפני ארון הקדש שמוסר עצמו על קדוש ה׳ אכן עדיין בו בפרק לא ידע מה צרה היתה שם ושלי״ת מצוה ראשונה שעשה תכף ומיד הוציא למע׳ הרב הנז׳ מבית האסורים ברוך פודה ומציל וא״כ להפקת רצון כת״ר והפקת רצון הנגיד המפואר פחד יצחק יהיה בעזרו אני מתיר לו יען שנכמרו רחמיו עליו וקטיגור בעשה סניגור מוכרחני להפקת רצונו ולהודיעם שמחבב את כולם אפי׳ להשונאים וכך אני אומר והנני מתיר לישועה ז׳ ברוך מותר לו מותר לו מופר לו מופר לו מחול לו מחול לו מחול לו כל מין חרם נדוי ושמיתא ואלה וקללה הכל יהיו מחולים ומופרים ומותרים, אבל יש כאן מחילה וסליחה וכפרה וכשם שאני מתיר לו מלמטה כך יסכימו ויתירו לו בב״ד של מעלה וסר עונך וחטאתך תכופר: ומעתה למע׳ אב הרחמן מר קשישא סבא דמשפטים הרב המובהק ח״ק כמוהר״ר רב יהודה גאון נר״ו הנני נוטה אליו כנה״ר שלום בתוא״ר ומקב״ץ, לרב אחאי גאון הרב כמוה״ר עמור נר״ו ולידי״ן הבן יקיר ר״ח אליהו נר״ו ואחיו

1 ב״ק טל.
2 ברכות יט.

הנעמים הי״ו הנני דוש״ט באה״ר לרב רחומאי ר׳ שמואל ור׳ שאול נ״י דשו״ט לבניו היקרים כל אחד בשמו ובמעשיו הי״ו ואני אברכם, אלא מעתה לאחד קראתי נועם את שאהבה נפשי הנגיד המפואר כמה״ר נר״ו פחד יצחק יהיה בעזרו הנני דשו״ט באה״ר ומברך את שמו הטוב תחון עליו זכות אבות העולם עליו ועל זרעו ואני על משמרתי אעמודה ימים אף לילות לברכו, לבעל אכסנייא נאה כמה״ר ישועה ובנו ידידי אהרן נר״ו הנני דשו״ט ומברך את שמם הטוב לכמה״ר שלמה נ״י וכמה״ר אהרן ובניו נר״ו הנני דשו״ט ומברך את שמם איש איש כברכתו ובכן קנצי למילין הלכ״ד צעי״ר המשתלי״ח בשלחותייהו דרבנן גאוני ורבני עיר עז לנו עיר בתי אבות היא חברון תובב״א.

והוא הצעיר חיים רומאנו ס״ט

337

התקס״ז

... גבורים, בני ציון היקרים, מנייהו מלכי, מנייהו אפרכי [1] שמה ישבו כסאות שרי אלפים ושרי מאות יושבי על מדין, שבזיז וסבהלום ואיזמרגדין [2], שרפים עומדים לשתות מי הבאר ... גרסי באורייתא תדירא [3], ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה [4], כאשר שמענו כן ראינו [5] עיר [6] וקדיש האיר וזרח, ישיש כגבור ירוץ אורח [7], מן שמייא נחית ואתא מרבבות, ענף עץ אבו״ת מעיר עז לנו צפת אמת תכון לעד ויקרא שמה רחובות, דין הוא הדר החכם השלם והכולל ענותן כהלל כמוה״ר נחום חיים מזרחי נרו יאיר כאור בקר לא עבות אתא ואייתי מתניתא בידיה מגלה עפה, והבאת שלום עדופה, ושם ראינו את הנפילים הגי ברכי דרבנן דשלהי [8], זו תורה וזו שכרה [9], ואנחנו קמנו ונתעודד לתומכו ולסעדו, כיד ה׳ הטובה עלינו איש כמתנת ידו, אך שאור שבעסה מעכב חמת המציק זד יהיר לץ שמו המן הרע אחיו של רוש מאביו ומאמו, צורר ישראל ומידו אין לאיש גואל, פגוש דוב שכול באיש [10] רק את דמ״ו אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו [11], מיטב שדהו ומיטב כרמו [12], מאן ימאן קשה להולמו, לא ישקוט ולא ינוח עד עשותו מזימות לבו ויוצא את כלי זעמו, עברה וזעם וצרה, ויהי היום הוסיף על חטאתו פשע וחבורה ומכה טריה, נשא ידו במלך ומרד במלכות בזרוע נטויה, וארח לחברה עם פועלי און משפחה בזויה, עם שלא היה, משפחות פלשתים, כל אלה חברו אל עמק השדים [13], הפושעים והמורדים, והיו לאחדים בגד בוגדים בגדו ויצורו על העיר ובנו עליה מצודים, שפכו סוללה, ויבנו עליה דייק נאספו נזעקו מנער ועד זקן כל העובר על הפקודים, בחוצות יתהוללו הרכב יתקשקשון ברחובות מראיהם כלפדים, על ראשי ההרים ירקדון [14], להב חרב וברק חנית כברקים ירצוצו עקודים נקודים וברודים [15], ועל עמי ידו גורל [16] עולליהם ירוטשו והריותיו יבוקעו [17] אמרו לכו ונכחידם, ולא יזכר שם ישראל עוד [18] פסידא דלא הדרא.

1 מנייהו מלכי מנייהו אפרכי.
2 תרגום נופך ספיר ויהלום (שמות כח יח).
3 סנהדרין פח:
4 תהלים קלט יב.
5 תהלים מח ט.
6 תואר למלאך, דניאל ד יד.
7 תהלים יט ו.
8 ברכות ו.
9 שם סא:
10 משלי יז יב.
11 שמות כא ל.
12 שם כב ד.
13 בראשית יד ג.
14 יואל ב ה.
15 בראשית ל לח.
16 עובדיה א.
17 הושע יד א.
18 תהלים פג ה.

337 א׳

בנוסח אחר

זה היום עשה ה׳ נגילה ונשמחה בו[1], בהגלות נגלות נגה עלינו אור פני מלך חיים איש שהכל בו, נכבדות מדובר בו, מה יופיו... זה סיני עדיף, והארץ מכבודו האירה, אור האיר וזרח ואתא מרבבות קדש כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו[2] תמיד עיני ה׳ אלדיך בו, צפת אמת תכון לעד דין הוא הדר החכם השלם והכולל כמה״ר חיים מזרחי נר״ו יאיר כאור החמה, לשם שבו ואחלמה, קמנו ונתעודד לעודדו במגה יפה כאשר עם לבבו, אך לא עלתה בידינו באשר ימים מקדם היו אנשי העיר יוצאים לאהלי פלשתים למצוא טרף לנפשם וממקום למקום יסובבו, איש איש כאשר אהב כחפצו וכתאות לבו, והימים האלה גזר המלך אל יוסף עוד איש לצאת ולבוא[3], ונתמעטה הפרנסה הוליד את חסרו״ן ולא מצאו כל אנשי חיל את ידיהם[4] נקצץ האילן ויבש המעין[5] מים אין בו... איש צ״ר ואויב המן הרע נשא ידו במלך ומרד... ויתחברו אליו אנשים ריקים ופוחזים... ולשלול שלל לנקום נקם בעדת ישראל והם... ונשמע וימס לבבנו[6]... אליהם משפחות פלשתים כי שם ארם... ...הרע הזה ויחר אפו וחמתו בערה... גדודי צבאות שרי אלפים ושרי מאות... לקורעו מגבו וגדודי... העיר עין רואה ואוזן שומעת, בכה תבכה בכי מיפעת, נשא לבבנו אל כפים ראה והביטה את ענייינו ואת עמלינו תביט בוגדים למה תחריש כבלע רשע צדיק ממנו[7]... ויחמול על עמו, ויתן אותם לרחמים.

עודינו תכלינה עינינו אל גוי לא יושיע[8], ואנשי העיר נסבו אל הבית[9] בית ישראל, עם דל ורזה, לאמר הבא לנו לחם ולבנים[10] אומרים לנו חשו ויהיו לישראל בתוך אלה מזה ואלה מזה[11], מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה[12] ארם מקדם ופלשתים מאחור בזוזי ובזוזי דבזוזי, לא רעי[13] זה כרעי זה, הצד השוה שבהן הם לדמי״ם יארובו ישליו אוהבים לבוזזים ובטוחות למרגיזי... אל בשמים, העל אלה תתאפק ה׳ תחשה ותענינו[14] בורא ניב שפתים, למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע... ארי נוהם ודוב שוקק גדיים נעשו תיישים... ויתן אותם לרחמים רחם רחמתיים ונתנו... המלחמה פי שניים... מנה מאתים וריחק ה׳ את האדם ועברה... ויהי רעב בארץ וידל ישראל... הכיס, ואדם אין יוצא ואין בא... לבלתי נתון ליהודים אשר... למצוא טרף לנפשם פלשתים כימי עולם וכשנים... אנשי חיל ידיהם אחסור דרי נקצץ האילן... מסבוכו חדשים לבקרים... מממונינו נדבה כפי... אדירים עוטה כשלמה... לפני אל נתכנו לו נתכנו עלילות, יניח לנו מרוגזינו ומעצבון ידינו שמחנו כימות עניתנו השפלה הגביה... גואל משיח לישראל הוא זיוה הוא הודה הוא הדרה החותמים פה בסיון המוכתר ויעל ברמ... משנת **אל ישראל** הוא נותן עז ותעצומות ברוך [לפ״ג].

עיין לעיל תעודה מספר 95.

1 תהלים קיח כד. 2 ירמיה יז יב.
3 ראה אבני שיש א׳ סי׳ נא שבשנת התקס״ב המלך ״גזר על היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות ובאהלי קדר ובאהלי פלשתים שיבואו לעיר תחנותם ולא יוסיפו ללכת להסתחר עוד באותן המקומות״.
4 תהלים עו ו. 5 ב״מ קג: 6 יהושע ב יא.
7 חבקוק א יג. 8 איכה ד יז. 9 בראשית יט ד.
10 כסף תנו מהר. 11 יהושע ח כב. 12 דברים לב כה.
13 במקום לא ראי זה וכל אהד מביא רעה משלו. 14 ישעיה סד יב.

התק״ץ

בע״ה כתיב יום חמישי עישור אחרון לחו׳ חשון תק״ץ לפ״ק בס׳ ואל תאחרו אותי וה׳ הצליח וכו׳ [1] פה העירה קצנטינא יע״א.

אל מול הדרת הצניף טהור החכם השלם והכולל, הדיין והמצויין כמוהר״ר עמור אביטבול נר״ו אתה ה׳ תשמרהו וכצנה רצון תעטרהו.

אחדש״ו וטו׳ מאתנו אנחנו אלה פה הבאים על החיתום דוב״ש וטו׳ שירבה ושיגדל כחומה וכמגדל אנס״ו.

קול האות הנה זה בא מודע לבינה איך נסה עלינו אור פני מלך החכם השלם והכולל בישראל להלל כמוה״ר רפאל בן יתאח נירו יאיר כצאת השמש בגבורתו למח״ק ושבח לאל ית׳ שנשא חן בעינינו וחשוב כאחינו ובשרינו ובעיני כל העם מקצה בכל מילי דעלמא הן בענין אכסנייא נאה והגונה כפי כבודו הראוי לו הן בענין הכנסה טובה והצלחה רבה ושלי״ת יתיב כחמר טב דיתיב על דורדייה יושב ושונה עם תלמידי חכמים ראשי בני ישראל המה, וראו בו שהוא כים הולך וגדל בכל חוכמות שבעולם ובפרט בחכמת התלמוד והפוסקים כמעט שאמרו כל העם עליו אשרי יולדתו וכשראינוהו בכך חשקה נפשינו בחשק הלימוד שיצליחו התלמידים בע״ה על ידו לכך עמדנו עליו עמדה שיש בה ממש ותפסנו אותו ללמוד וללמד את בני יהודה ורצינו אותו ברצי כסף ממש שיש לו בהם הספקה כדי והותר ואף על פי כן לא יש לנו נחת רוח גמורה כי אם עד שיביא אשתו מהתם להכא כדי שיהיה שוקד על לימודו בלי שום פניה וטרדה ומחשבה ח״ו ולעת עתה הודות לאל שהקרה ה׳ לפנינו ציר נאמן אדם חשוב שאני, זרע היחס כהה״ר אפרים בקיש יצ״ו וחלינו פניו בכל מאמצי כוחינו עד שלא החזיר פנינו ריקם ח״ו ע״י רצוי כסף הרבה, ושכרנו אותו בדבר שאין בו קצבה כדי שילך מהכא להתם להביא את ביתו זו אשתו לכאן, כי לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר [2], ולא נעלם מכת״ר מ״ש חז״ל... שהסכימה עמו ללכת בעניני השכירות וכיוצא וכו׳ בהגיע הציר נאמן הנז׳ אל תאחרו אותו ותעמדו עמו עד שיעשה שליחותו וחזקה היא שליח עושה שליחותו, וכיון שכן נראה לנו שלי״ת שיש בידו פרנסה בריוח וכבוד גדול בכאן כנז״ל אל תמנע טוב מבעליו כתיב [3], ויבוא השליח הנז׳ עם אדם הראשון ומובטחנו בכת״ר שכה יעשה וכה יוסף ושכמ״ה נאם החו״פ העירה קצנטינא יע״א דוב״ש וטובתך תמיד כל הימים ואין מזהרין לנזהר ואתם שלום.

הצעיר נתן טובייאנא הי״ו **ע״ה כליפא זגביב י״ץ** **ע״ה רפאל גיג׳ ס״ט**

בר א״א אברהם גיג׳ זלה״ה

הונפק כתבא דינא קדמי החו״ל והכרתי חתימת ידיהו דהני דייני ומנהיגי ק״ק דקושמטינא יע״א ולראית האמת והצדק חתמתי גם אני.

ע״ה שלמה ן׳ שושן ס״ט

ונזיד נחרסך יא רבי עמור תעמל כל מאמצי כחך ושכמ״ה וראהו האד אפרים אדם חשוב בן קדושים ויעארף חק טרקאן אשע״ך תחרס חתא תרסלהא מעאה ואידא דהרלך נתין מאהושי טריק בעדן תקרי אליה׳ אכור מעאה יעטי קראה ר׳ רפאל הוני ותהלא חרס ראהו

1 בראשית כד נו. 2 שם ב יח. 3 משלי ג כז.

אידא מא רסלתוהאסי ראהו מנוקה מכל עון ואשמה ודי עלינא ראהו עמלנאה ונתום תעארפו ראהו בכלוט האד ליהודי ומא ג'אבהאסי ראהו יזווז הוני ועון עלא רקבתהא, חרס חרס ואין מזהרין לנזהר.

שלמה שושן ס"ט

ראה למעלה תעודה 84.

תרגום

ואוסיף לשדלך רבי עמור שתעשה כל מאמצי כחך ושכרך כפול מן השמים ואפרים הנזכר הוא אדם חשוב בן קדושים ורגיל בנסיעות אשר על כן תשתדל לשולחה אתו, ואם נראה אליך שאין זה הגון תשכור אדם אחר עמו ורבי רפאל כאן יתן את משכורתו והעיקר לעשות הכל לשולחה, כי אם לא תשלחוה, הרי הוא מנוקה מכל עון ואשמה. ומה שעלינו לעשות עשינו, ואתם תדעו לכם שאם בהגיע היהודי הזה ולא הביאה אתו, יעמוד וישא אשה אחרת כאן והעון מוטל על שכמה. השתדל השתדל ואין מזהרין לנזהר.

339

התרכ"ו

נשאלתי לחוות דעתי אודות ה"ר מימון בה"ר משה הנ' חמו שהיה שותף עם הר' יהודה הנ' עובדיה ובהליכתו למתא פאס יע"א לקנות סחורה לצורך השות', ועמדו עליו לסטים ושללו את כל הנמצא אתו והכוהו פצעוהו ואחרי סמוך נלב"ע מכח מכת אכזרי אשר הוכה ומת והניח אשתו זקוקה ליבם הר' מסעוד אחיו ולקחה לו ויבמה ואח"ך עמדו מסעוד היבם הנז' עם ב"ב אחרים שנשללו גם הם וקבלו לפני אדונינו המלך יר"ה והביאו אגרת לשר, ותפס השוללים עד שנתפשרו בדמי כופר נפש ובמה שנשלל מהם... לכן נדרשנו מהם להגיד להם מי הוא הזוכה בכופר נפש כפי הדין אם האב או היבם או היבמה גם מה שבא לכלל גוביינא מהשלל מי הוא הזוכה בו: ... בחדש תמוז משנת כ ר ת ו יערה לפ"ק וקיים.

הלכה למשה חו"מ סי' נו' **הצעיר רפאל משה אלבאז ס"ט**

340

יחידי[1] וראשי ומנהיגי ופרנסי קהל קדוש קהל צפרו ישמרם השומר אמת לעולם כי"ר ובראשם החכמים השלמים הדיינים המצויינים כהה"ר שאול ישועה אביטבול נר"ו וכהה"ר שלמה אבטבול נר"ו.

1 ראה אבני שיש א' סי' צב, פסק דין שהובא לפני ב"ד הצדק בעיר טיטוואן. ואחרי כן הובא בפני כמה בתי הדין שבערים אחרות, ולבסוף במאמר המלך הובא לפני רבי שאול אביטבול בעיר צפרו. "באשר דבר מלך שלטון והוא פקד עלי אני החותם א' על ידי משרתו לדון וכו' על ריב שנתעצם" ושם ממשיך הרב הפוסק רבי שאול לכתוב ולהוכח לרבי יוסף אלמליח ז"ל שחלק על חכמי פאס. וקולמוסו של רבי שאול שלח חצים ודברי קנטור ודלטורים נגד רבי יוסף ז"ל, וכנראה שהרבנים המקורבים אליו קנאו לכבודו וערכו מכתב תוכחה כזה לרבי שאול ז"ל.

אחדש״ו אתם שלם וכל אשר לכם שלם מידינו היתה זאת לכם להעיר אזנכם על המכשלה הגדולה שיצאה מתחת יד החכמים שלכם הנז׳ ואשמם בראשכם [2] אם לא תשמעו ואם לא תשיתו לב לשפוט את שופטיכם, אשר לא הכירו מקומם וערכם ושתו בשמים פיהם ולשונם תהלך [3] באר״ש, בארס עכנא בדברים המרים המאררים להרבות פשע ולהגדיל אשם ולזלזל ולקלקל ולמעט בכבוד חכם ירא אלקים חסיד ועניו זקן ויושב בישיבה של תורה, ממולח טהור קדש על לא חמס בכפיו על שקיים מצות עשה מן התורה הוכיח תוכיח את עמיתך וגו׳ [4] ראוי להם לפשפש במעשיהם לכבוד אמת ומשפט ה׳ שפטו, והם בחרו דרך לעצמם דרך עקלתון לענות משפט גבר זה ימים ושנים, ואף שכהר״ש הוזמן ע״פ השררה לדון דינם הנז׳ כבר לא נעלם מעיניו שדינם כבר נגזר גזר בגדולים דייני טיטוואן יע״א אשר קבלום עליהם ב׳ הכתות בקוש״ח אפי׳ לטעות ודנו את דינם אחת לאחת למצוא חשבון והשבון וכל דבריהם דברי צדקים וכל בתי דיני המערב הצדיקום והי״ל לשמור דרך צדקים אם רוח המושל עלה עליו אמור יאמר לו בפלולו כבר חתוך הוא דינם באמת וישר וזהו: ויקויים כל החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל וש״ש [5], וזוהי תוכחתו אשר הוכיח מול פניהם אחר שראה שכבר חתם עם כת אחת מהם בלי ראות מה שביד הכת האחרת ממה שפסקו בדינם בטיטוואן יע״א ומה שהסכימו עמהם בתי דינין רבים ועצומים נודעה אליו חטאתו ונתחרט על העבר והודה על האמת וענה ואמר לנזקק לדונם בהיפך והוא לא נעלם ממנו וידע ואשם מוס״ר חכמה ודעת ולאיש אשר אלה לו למה יקלל המקלל ויחרף המחרף ויעבור בשאט בנפש על כרת שבתורה כי דבר ה׳ בזה וגו׳ שדרשו רז״ל [6] על המבזה ת״ח שאין רפואה למכתו שנא׳ ויהיו מלעבים וגו׳ עד עלות וגו׳ לאין מרפא, הקהל הקה אחת לכם לעשות דין על זה העלבון כי בעו״ה נתקיימה בנו נבואת הנביא ישעיה ע״ה ירהבו הנער בזקן וגו׳ [7] ואין איש שיכיר את מקומו ואת ערכו רק מעריך עצמו ערך גבוה ומתכסה בשמלה שאינה כמדתו והיא הגורמת לחזק ולקיים קללת הנביא ע״ה הנז׳ רח״ל, ואתה החכם רבי שאול אן חכמנותך אן סוכלתנך אשר זקנת ושבת בתורה ובג״ח ואמרת ששמשת גדולים ומי התר לך כ״כ זאת הרצועה לשלח רסן לשונך בחכם חסיד ירא אלהים, אשר אתה בעצמך כל ימיך שבחיו בפיך והן היום החנופה קלקלה השורה וכמעט לאהבתך ולכבודך אנחנו אומרים שבלא דעת ובלא יראת אלהים עד כה דברת, ועניות ואמרת והראית צחות לשונך במליצה עקומה וגנובה בנונין הפוכים להדמות לא׳ ואין דמיון לה כי יתירה וטפילה היא ולא מינה ולא מקצתה ולא הריח בש״ר הקדש ריחה ואם הא׳ שאמרוה בלשון צח נתחרטו עליה חרטה גדולה לאמר כן אפילו לקל שבקלים שיש בו ריח תורה כי נהפכת כקשת רמיה וחוזרת לבעליה רח״ל ואיך מלאך לבך לחזר אחריה ולא יראת להעיד עדות שוא ושקר, ואילו ביום הזה תכתוב אותה כסדרה ובמחשבת פגול שחשבת בה אז תראי ופחדת ורעשת ותבוש ותכלם באמרך כן אפילו לקל שבקלים וכמה עונה ועונשה רב עד להפליא ה׳ ימחול לך ויכפר בעדך, לא זהו מנהגך וכי האדם כשיהיה לבדו בבית מדרשו אם לא יראה מושל בו ולדעתו לית גברא דמיתספי מיניה יפקיר לשונו כ״כ הלא יחרד וילפת ויזדעזעו כל אבריו מאימת הבורא יתעלה וישמור פיו ולשונו וכ״ש קולמוסו שהכתוב אומר משוכבת חיקך שמור פתחי פיך [8] דמה עשה לך זה החכם

2 דברים א יג, דב״ר פ״א ט.
3 תהלים עג ט.
4 ויקרא יט יז.
5 אבות ד.
6 שבת קיט:
7 ישעיה ג ה.
8 מיכה ז ה.

ר׳ יוסף נר״ו שהרעשת עליו העולם על עצמך והשלכת יראתך אחרי גוך לעת זקנתך ואם נהגת מנהג חכמים הם אמרו האי צורבא מרבנן דאמר ליה חבריה מילתא לא לימא ליה טפי מינה[9] מה זו וכו׳ מה זו וכו׳ חזור בך רבי שאול חזור בך ג״פ לא זו הדרך ולא זו הערך והעצה שאמרת לחכם הנז׳ בכתבך הדבר ברור שלעצמך היא צריכה ואתה הוא המחוייב בה ואם היה בך כח ואל, לכתת רגליך ולדלג על ההרים לילך ולבקש ממנו מחילה וסליחה וכפרה כי הוא הטוב בעיני אלהים אך כי זקנת ושבת, הקולמוס עיקם הקולמוס יתקן, לבקש מטו ומחילה וסליחה אולי יכופר לך כי הלא תדע כי חטאה גדולה חטאת ותראה בעין שכלך שכל עינוי דין זה וחלול שמו ית׳ שנחלל בקהל עם בין הגויים, ונמשכו ממנו כמה חטאים גדולים תחלת דבר בזה הלא אתה ושבקתיה לענותנותך וחשבת עצמך וערכת ערכך כי גדול אתה מכל חכמי המערב ונכנסת בתגר זה ולקבוע משפט על מה שכבר דנו רבים ועצומים ואפילו ליושב עמך על המשפט שלא הסכים לדברך נאנס לחתום וזלזלת בו בכתבך לאמר כי מה תוסיף חתימתו אם חתם ומה תגרע אם לא חתם ע״כ ולא חשת לכבודו ולכבוד אבותיו הקדושים ונשאר דבר המשפט לך לבדך ואין לקרובים אתך והן היום תלית עצמיך באילן גדול כי אדונינו המלך יר״ה פקד עליך ארש״ה לשפוט בארשת שפתיך בין הכתות ואלו יראת אלהים לנגד עיניך הי״ל לברוח כבורח מן הנחש ותשיב תשובה בנקל לאשר פתוך יכלו לך שכבר נפסק הדין וככה תאמר לשר, ולא נאריך עמך בזה אף שכל מה שכתבת להחכם הנז׳ על כל שיטה ושיטה... (המשך הגליון קרוע).

341

התרי״ד

פרי עץ הדר, ובקדש נהדר, ידידינו חמודנו החכם השלם והכולל בישראל להלל הדיין המצויין כמה״ר עמרם אלבאז נר״ו יאיר וזרח כי״ר.

מאחר עלות אלף עולו״ת יעלה שלומ״ו ור״ש לכל בני הבית הקטנים עם הגדולים ולכל הנלוים אליו ה׳ עליהם יחיו דשנים ורעננים יהיו אכי״ר.

על שבעתה באתי להודיע לידידי כי בהיות שגדלה האהבה... אהבת הטוב במה שהוא טוב, נראה בעני לכתוב לבניו יש״ץ אגרת נחומים[1] וביען שאין לי ידיעה משמם הטוב כתבתי האגרת סתומה הנה היא לוטה תוככי האגרת הזאת בבקשה ממעכ״ת ישלחנה להם ע״י שלוחו, כי בעוה״ר שר וגדול נפל בישראל ואין לנו תמורתו בכל ערי המערב וביום ה׳ משבוע שעבר שהגיעה לנו שמועתו עשינו הספד גדול וכבד מאד אשר לא היה כמוהו וצדקו דברי רבותינו ז״ל מהספדו של אדם ניכר וכו׳[2] יה״ר שיהיה מגן וסתרה לכל קהל עדת ישראל ולא נוסיף לדאבה עוד אמן.

הגדתי היום שהגיע לידי הפס״ד בענין חידוש הבה״ד מעשה ידיהם של צדיקים הטהורים והמזוקקים מלאים זיו ומפיקים, ברם יש איזה חכמים והנם מועטים שהישרה יעקשו כמו הח׳ ריי״ע בן סמחון מפאס שהפסקים שלי היו בידו מחדש מרחשון והוא דוחה את השליח מיום ליום ומחדש לחדש בלך ושוב ומחר אתן, וכשבא לפאס הפס״ד של מעכ״ת והשתעשעו בו חכמי פאס יש״ץ, ניתן בידו ושהה אצלו ח׳ ימים אח״ך החזירו לשליח וא״ל עכשו אכתוב

9 ביצה כ:

1 לפטירתו של רבי עמור אביטבול ז״ל. 2 שבת קנג.

הפס"ד ואתננו בידך ועד כדון לא נתן לו מאומה כמו שכתב לי כל זה ידי"ן הר"ש בן נאיים י"ץ מפאס, אח"ך הוגד לי במחז"ק ששלח פסק לבעל דבר להתיר לו ושמעתי שכתב בו דברי הרבנים הראשונים המתירים שהביאו מעכ"ת ובודאי דכששהה אצלו הפסק של מעכ"ת העתיק דבריהם ממנו ודלג דברי רבנן בתראי האוסרים והוסיף עם המתירים רבני עירינו הרב מוהריב"ם ובית דינו זלה"ה, על זאת תאבל הארץ [3] אוי לדור שכך עלה בימיו ואדרבא יש בידי פס"ד מהרב מוהריב"ם ובית דינו זלה"ה בהסכמה אחת בחרם שטופס ההסכמה לא נמצא חתום ואפ"ה כתבו שגם זה נכלל בכלל ספק חרם להחמיר אף שיש להסתפק אם היה שם חרם כל עיקר, הן אמת שזה המחדש בחלקלקות לשונו ובממונו ושקריו צד אותם מתחת יד אבינו שבשמים ומריץ אגרותיו להם באמור להם שכבר הסכימו עמו חכמי המערב וכיוצא מדברי שקר ואף במחז"ק זה דרכו כסל לו שקודם שבא הפס"ד של מעכ"ת הוציא קול בעיר שכבר הסכימו עמו חכמי צפרו וכן עזה"ד, וכותב לאותם החכמים שישלחו לידו העתק מהפסקים שלי כדי להתחכם בתחבולותיו בעצם שועל קטן מחבל המלמדו, ושולח לאמר להם שלא יתנו שום העתק מהפס"ד שלו כדי שלא יהיה לי ידיעה ממה שכותבין לו כי יודע בעצמו ששקר אין לו רגלים ואם יגיעו הדברים לידי אדיקם ארקעם בעזר מש' באופן שאין לי ידיעה ממה שכותבין לו כלל רק אם אני שומע איזה דבר מפי השמועה כלאחר יד, וכל מגמתו להטעות לבני אדם שעושה עפה"ד וגלוי וידוע לכל באי שער עירינו שאף אם יסכימו כל חכמי המערב לאסור לא יבטל רצון יצרו, וכל מה שאני טורח בזה ומטריח לחכמי המערב יש"ץ היינו כדי להציל לכל בני קהלינו לבל יכשלו בחרם הראשונים ב"מ שאם המצא ימצא פתח היתר כחודה של מחט יפרצו גדר כמה וכמה והחפץ ימלא את ידו ויהי כהני במות [4], ובכן בבקשה ממעכ"ת צא נא לישע עם ה' לבטל את המעוררים ואת הנוקפים ולהקים דגל התורה שתת' ולהציל את עם ה' ונחלתו כי ישראל קדושים יראים את ה' ומטים אוזן אל דברי התורה וזה העובר עונו ישא ואין אנו אחראים לו וכל מי שנגע יראת ה' בלבו ליחוד דשא באפיה כדי להציל את הנשארים וה' ברחמיו יחזירנו בתשובה לפניו אמן, חלותי היא בעשר חלות שהפסק של הראשונים שהביאו דבריהם מעכ"ת בקיצור יתננו לסופר להעתיקו מראש וע"ס ושכר הסופר ישלחנו לידו הר' שלמה ן' נאיים מפאס וישלח לידי הפסק הנז' לראות אם כנים הדברים שכתב רי"ע בן סמחון שהוסיף לרבני עירינו וגם ישלח לי פסק האוסרים כולו ושכמ"ה ועמו הס"ר הכ"ד דור"ש וטו' כל הימים הח"פ טיטואן יע"א בסדר שמורים לכל בני ישראל לדורותם [5] מש' ל מ ע ן ת ח י ו לפ"ק וש"ר לכת"ר יקרב.

ע"ה יצחק ן' וואליד סלי"ט

342

בע"ה

הארז אשר ברמה, מלא רוח חכמה, יאור לי החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמוה"ר יהודה אלבאז נרו יאיר כי"ר.

אחנפ"ה בהעת"ר וד"ש לכל המחובר לטהור טהור בני סמיכי ה' עליהם יחיו כי"ר, מודע לבינה אחר כמה פיוסים והפשרות אין די באר גביתי בב' המש' —עם—זם— מכ"ט ואני

3 ירמיה ד כח. 4 מלכים א יג לג. 5 שמות יב מב.

הולך ובא הולך ובא עליהם, ומה נא׳ לאדוני מגודל צעירינו שהחיטים בסך —סם—בם— לסאה ואינם בנמצא, והשמן בסך—ום— לליטרא, וכל מידי דמיכל עלה עשר ידות, ואנחנו מבוהלים ודחופים דעתינו מטורפת מכל צד, וליוצא ולבא אין שלום שהרעבים חוטפים בזרוע, ונוספה נחלתינו שיש חולאים רעים בעולם הן גועגו אבדנו, גם עבדך מיום שהלך האדון ואני איני בקו הבריאות, וכל אחד לצערו אין מוכר ואין קונה, שהמוכר ירא למכור והקונה ירא לקנות, מפני פחד החוטפים בזרוע וזו היא סיבה שלא קניתי שום דבר, ומה גם שאין דעתי מיושבת מפני רוב הצרות, נא גבור תמכור לקפטאן וג׳ו׳לא וס׳ תפלה עם השוק, ותשלח אחר לוחות הברית והכ״ד ותנכה אותם מסך —עם—זם— והמותר אם תרצה לקיים בו מצות שלוח מה טוב, ואם לאו הרי הוא מונח עד שנראה אם ימצא איזה חפץ לקנות של הנשים או של אנשים ואקנה אך עתה הנה בעתה אין זמן זה מוכשר כלל, וח״ו חלילה קא׳ שנתרשלתי אני וביתי בצוואות כת״ר מה שציוה לקנות המנעלים עם האסבנייא וס׳ תפלה שכבר הגדתי שאני עצור בבית ומקוה רחמי האל, כלוא ולא אצא מפני החולשה, וחוסר הפרנסה וחוסר המזונות אדוני שמעני דרוש נא בעדי תפלה ותחנונים אולי יראה ה׳ בעניי וירחם עלי ונתן לי לחם לאכול כי״ר והודיעני בכמה נתפרשת עם הר׳ יחייא נ׳ ואין להאריך כ״א בש״ש טו״ב.

רפאל אהרן סי״ט

תוצלך קמזא די אוג׳יגאטו דסקלי מסרייא בסך —לם—בם— אחר כמה פיוסים ביעהא וקולי אש שוואת וולאבוד ר״ש, ויוצלוך געאלס מסריין בסך —הם—ית— מכ״ט ותשובת כת״ר מהרה תצמח ור״ש.

343

לך נא לקראת ציץ הזהב נזר הקדש רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ר״ב. לו הוד והדר דין הד״ר האמור בתורה פרי צדק עץ חיים מימיו נאמנים נקיים וזכים משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים ביתו בית ועד לחכמים והנה מלאכי אלהים עולים נושאים ונותנים בהלכות בטעמים ופלפולים איש אשר המלך חפץ ביקרו דרכו דרך ה׳ וישר פעולו לא יערכנו כל אבני חפץ ולשם שבו ה״ה החכם השלם והכולל ענויתן כהלל אין גומרין לו את ההל״ל שלשלת היחס והמעלה לו נאוה תהלה מוכתר בשלשה כתרים כתר תורה וכתר גדולה וכתר שם טוב על גביהן עולה כמוה״ר עמור אביטבול י״ץ אכי״ר נר״ו יאיר כאור הבהיר וכאור החמה יהיה שבעתים ור״ש לכל בני עלייא ור״ש לכל מי ששואל בשלומך אכי״ר ונוה צדיק יבורך בברכה משולשת בי ר״ב חיי״א ור״ב בניי״א ורוביי״א אכי״ר.

אחד״ש מעכ״ת סבת אותיותנו אלה בקרבך קדוש למופת ולאות יגיעו נא ידברו ואין נא אלא לשון בקשה ותחנונים אודות ובשביל האי גברא מוביל כתבא דנא וזה שמו אשר יקראו לו הי׳ ש ל מ ה בכהה״ר [של] עיוש ה״ן חפודא ז״ל מעיר מראקש יע״א והיום קבע דרתו בעיר סאלי יע״א אשר נפשו לשאו״ל הגיעה ואין לאל ידו במה להשיב נפש בניו ובני ביתו באוכל וכו׳ בלהן וזעון ועקן [1] וכו׳ והזמן בלתי נאמן ההפך עליו בלהות וכו׳ ורצה ללכת אצל

1 עברה וזעם וצרה.

בני אברהם אבינו ע״ה רחמנים ביישנים ג״ח ש״ל והחלש יאמר גבור אני וכו׳ אשע״ך אליך המצוה הזאת שתעמוד לימינו בעמדה שיש בה סמיכה מפני שהוא ביישן ולא ניסה ללכת באלה וכו׳ ואין להאריך כי אם בשלומך שירבה כחומה וכמגדל ולעד לא ידל בסדר ה׳ אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם אכי״ר.

רפאל אהרן מונסונייגו סלי״ט

מתחת לאר״ש יהודה ועוד בנא לשון בקשה לעמוד לימין אביון ושכמ״ה.

ע״ה ב״ה חיים יודא הכהן

344

ב״ה

התר״ז

שני צנתרות הזהב זהב פרוים, מן הרמתים, שני המאורות כזוהר הרקיע, אלה מלכי רבנן דשמייהו פקיע, עדו״ת לישראל בעד״י עדיי״ם, פתח עיניים, מוצא מים אשר לא יכזבו, רבו כמו רבו, החכמים השלמים כוללי תהלות, ושר״י המעלות, הדו״מ כמוה״ר עמור אביטבול יש״ץ, וכמוה״ר עמרם אלבאז ישצ״ו נר״ו יאיר אור במושבותם, חק עולם לדורותם, כי״ר.

דברי שלם מאין ספורות, דבר גבורות, ואל אלהים תכון תפלתינו בעשר חלו״ת, על מנת שתעלו אלף עולות, גם בניהם עדי עד ישבו לכסא, שני עושה שלישי, כי״ר.

לנעמי מודע לבינה יקרא, כי האיר ממזרח ונמלא הבית כולו אורה, זו תורה, נהרה נהרה, החכם השלם והכולל תהלות, מהולל בתשבחות שבכל הללו״ת, שפ״ר דעי״ם, כי נעים, כמוה״ר שלמה זרקא י״ץ מעוב״י תונס יע״א וידענו את האיש ואת שיחו זכינו לשיחת״ו זכינו לריחו, בשקל הקדש שקיל וטרי בהדן, כפטיש יפוצץ מכה על הסדן, ולעושת רצונו חפצנו, כי כן מוטל עלינו, כך חובתינו וכך יפה לנו, למלא את ידו לתת מאויו לשלחו שבע רצון ומלא דמלא, בכסף מלא, בכן כד דחיקא לן כעת שעתא טובא, אז אמרנו לך ושוב בתשוב״ה, ואתנה לך כאשר עם לבבך, בכן אתון מהתם עמדו לימינו, שם יתנו, צדקות ה׳ כמשפט לאוהבי שמו, כאשר עיניכם תחזינה כי יתן בקולו קול וסוברו עמו, זוהי צדקה המעולה היא העולה, כולה כליל כלולה, ואנן מהכא אחרי שובו מדרכו, כל חד מינן יריק את חניכו לתת שאלתו, איש כברכתו, ברכת טוב בע״ה ויבוא שכמ״ה, על אחת כמה, וא״ש כיש את נפשיכם הרמה, וקורין לה חכמ״ה, וכנפש נא״ה דוש״ו החו״פ פאס יע״א באב הרחמן, בא סימן ש׳ לך נא ראה את שלם אחיך לפר״ק ושלמא דקרב, ממוצא וממערב, וא״ש.

רחמים חיים דוד אבן זמרא סי״ט **וידאל הצרפתי נר״ו סי״ט**

345

ב״ה

ידי״ן החכם הותיק ישצ״ו.

אחד״ש ידרשהו אלוה ממעל אשו״ש ואל״ש אוצלני לבוס ועסרין זעבא דלחריר ודי כא תקולי נביעהום בסך —דם— הומא כא ינבאעו פי פאס לבאלי בסך —דם— ללאוקייא

ומנאיין כא יביעוה ליהוד —גם—דת— לספל ובפרט ליום דלכסאד ואידא תוואפקני נביע מעא אשוק אוו בטלק עלמני ויוצלך אשטר די יונה צירולייא ודי תמא פיה הא נתין תראה דהיינו ענדו מן ט׳ באלול חתא לט׳ בניסן ז׳ סהור אשכי׳ די —פם— בסך °)—דם— עטאני—מם—קטעתלו שכי׳ °)—דם—בקא פיידי —כם—ום מן סך פם יבקא ענדו —נם— דם— מן ט׳ בניסן ולא מפיו אנו חיים די כא יקול ענדו גיר —נם— ודבריו מהבל ומעטו לגבי אשטר עליהא יעטיך —דם— ואשכי׳ דייאלהא מ״מ —אם—ות— פלעאם לבד —ות— די קולתלי באקי ענדו ושאיין ציפדתלי מעא מרדכי אלבאז מא קבדתושי לדאבא, ואוצלוני אולאד תזאז מעא ביצי קורא ושי מנהום תהרסו ולבאקין ג׳ברתהום מארג׳ין בענין מא בקא שי פיידי מנהום, ור״ש ידי״ן כ״ר משה נ״י וקוללו ש״ל די מא ג׳אתו להתרשלות גיר פהאד למסאלא דייאלי די מא חבתשי נחל פמי לזולתו ולא בייא גיר בני אדם די הבטחתים בכתאפי סכ׳ונין ובקאוו עיניהום תלויות וכרג׳ת שפשאווי מעאהום ודאבא ירפדו עיניהום לשי״ת יעטיהום מידו המלאה והרחבה, ואייאך תקבדלי אצ׳ראהום די עיישא לכ׳צ׳רא ואל׳ סאלם אדב׳ אוו ציפדלי רהונהום ואשו״ש ואל״ש.

איש צעיר שאול

תרגום

אחרי דרישת שלומו ידרשהו אלוה ממעל אתה שלום ושמך שלום וכל אשר לך שלום, הגעני הבקבוק ועשרים סלילים של משי, ומה שאמרת לי שאמכרם בסך —דם—, הם נמכרים בפאס בעיר העתיקה בסך —דם— ללאוקייא ובו בזמן שנמכרים על ידי יהודי נמכרים בפחות —גם—דת— ובפרט היום בזמן המיתון, ואם תסכים אמכור במחיר השוק או בהקפה, ויגיע לך השטר של יונה צירולייא ומה שיש בו תראה ותדע, דהיינו חייב מיום ט׳ אלול עד ט׳ ניסן שבעה חדשים שכירות שיש בו סך —°)—דם— פרע —מם— נכיתי שכירות —°)—דם— נשאר תחת ידי —כם— מסך —פם— נשאר אצלו —גם—דם— מן ט׳ בניסן ולא מפיו אנו חיים שאומר שחייב רק —נם— ודבריו מהבל ימעטו לגבי השטר, לכן עליו לפרוע עוד —דם— והריוח של סכום זה מעלה מטה —אם—ות— לשנה, מלבד —ות— שאמרת שנשאר אצלו ומה ששלחת עם מרדכי אלבאז, לא הגעני כלום עד היום, קבלתי הבצים עם ביצי קורא [עוף טהור ״אלחז׳ל״] אחדים נשברו, ואחדים הסריחו, ולא נשאר מהם כלום ורוב שלום ידיד נפשי כבוד רבי משה נרו יאיר ואמור לו, שבח לאל שהוא התרשל רק בעסקי שלא רציתי לפתוח פי ולבקש מאחרים, והדבר המדאיג אותי הוא האנשים שהבטחתי להם בכתפים מורמות והיו עיניהם נשואות לזה, ולא קיימתי הבטחתי עמהם, והם ישאו עיניהם למרום שה׳ יתן להם מידו המליאה והרחבה, ותזהר לקבל הכספים מהאשה עיישא לכדרא ואליהו סאלם אדבדובי, או שלח אלי פקדונותיהם ואתה שלום ושמך שלום וכל אשר לך שלום.

346

התקי״ג

...יחידי ראשי ק״ק צפרו יע״א ישמרם השומר אמת לעולם אכי״ר לכללות הקהל ה׳ עליהם יחיו, דשינים ורעננים יהיו, האותיות אשר תבאנה בצו לצו לשון זרוז והשתדלות נמרץ לזריזא... לעשות רצון קונם, בהונם ואונם, אודות החכם השלם הותיק וחסיד ענותן

ושפל ברך כהה"ר דוד אשכנזי נר"ו אשר לדרכו היה מהלך לצורך מצוה רבה לעלות לשכון כבוד בארצינו ההר חמד אלהים וגלי ים זועף טרדוהו ודחפוהו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחד המיוחד לדפוק על פתחי נדיבי עם אלהי אברהם להיות הכל מעלין לירושלים ולסייעו בדבר מצוה זו סיוע שיש בו ממש כאשר הוגד ונתברר לנו שבמקומות שעבר נהגו בו כבוד ויצא מאתם טעון ברכות והנה כי כן עם היות הק"ק בדוחק ובצער מפני חמת המציק הנצב על הפתח, לא זזנו מחביבו וכבדנוהו כהוגן אלא שעם כ"ז לא נשלם הרצון כאשר עם לבבנו יען שבכניסתו לעיר עם שיירה פגעו בו שכנים הרעים ונטלו ממנו ממון קרוב ל־תם—נם— לולי ה' עזרתה לו שנתנו לחן ולחסד בעיני הפליל ובעיני גדוליהם שעמדו לימינו ובדרך נס החזירו לו מעט מהגזלה, והיא היא הסבה שעמדה לו שלא הלך הוא עצמו למחניכם קדוש מפני שבוש הדרכים והיזקא דשכיח והיו הדברים האלה לפה ולמליץ לפניכם לעזר ולהועיל להפריש לו מממונכם מהונכם ממה שחננכם החונן נדבה והחלש יאמר גבור אני ולאחיו יאמר חזק ונתחזק להיות נמנים למצוה זו כי רבה היא וגדולה בעיני אלהים כי הוא מקום ראוי והגון מפני תורתו ומעלות מדותיו הישרות הן הן שבחיו הן הן תהלותיו ומברכותיכם יבורך כיד ה' הטובה עליכם כמנהגכם הטוב והישר ויהיה המקובץ בכי יותן לאחז"ת מרעהו של ידידינו כה"ר אברהם הלוי ן' חסדאי נר"ו שישלחנו בטוח לידו ביד ציר אמונים ועל צד היותר בטוח הוא שיהיה מפי הכתב ולית דן צריך בושש יען שהחכם על אם הדרך נחפז למצותו אל תאחרו אותו, ובשכר זאת גואלינו חי לעד ימהר יחיש פדותינו יקרא לשבויים דרור ולאסירים פקח קוח ונקבצו בני ישראל ובני יהודה יחד חברים, וקראו להם עם הקדש גאולי ה' בבז"ק אמן, נאם החותמים פה בשליש אחרון לאלול המרוצה ס' כי הוא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה שנת ואמונתי וחסדי עמו וגו' פה פאס יע"א.

שאול בכא"א יעקב אבן דנאן ס"ט **אפרים מונסונייגו** סיל"ט **מ"מ רפאל עובד אבן צור**
אליהו הצרפתי ס"ט **מתתיה סרירו** סי"ט

ואני הצעיר הבא בחיתום נסלים על החכם השלם הד"ו ראב"ז נר"ו ועל אחינו ידידי ה' המתנדבים בעם ה"ה יחידי עם סגולה קהל קדוש ומנהגיו וגזבריו ישמרם השומר אמת לעולם, אחד"ש מא נערפכום ש"ל אלא תחבוני ותשמעו לכלאם כ'אכום ועבדכום והאד שמיע הווא בתפקכום ובאמרכום והווא עצמו מלזמין נעמלו ודי עיניה מחלולין הווא די יעמלו לש"ש וטרם המצוה תחמיץ ב"מ אלא כאשר צונו ה' אלוקינו ודאבא יא כותי ש"ל ה' יכלף עליכום ויקבל עליכום ועלינא כא נחבכום תתחזמו ותעמלו מנהגם הטוב, דאבא בקיצור מן סבא די וציתוני וקולתולי אידא נג'בר בלברא נפצדלכום (נצאפדלכום) מעא נאש ואשי מעא רשומים, וסבא תאנייא מא כא נכתבלכום חתא כא נעייא נהרוב ולא כא יפוכני הרוב וכא נרג'ע נכתוב לכותי, ותאלתא מא כא נכתוב אגיר ליכום ליחידי הקהל יש"ץ מא נכתוב שי ללחכם נר"ו לאיין לחכם כתבולו לחכמים יש"ץ, ואני הצעיר נכתבלכום מעא כולסי כתבתלכום עלא החכם הזקן כה"ר יוסף ן' אדהאן נר"ו מא ריית וג'אב ודאבא עלא האד שלם הנז"ל די כיף כתבו החכמים השלימים נר"ו מא ערפנא אש תעמלו ונערפכום... ותעמלו הי"ת יקוי מתלכום ויכלף עליכום ויאמר לצרותי' די ויקרב משיחנו בו"ק ולכיר די תעמלו הווא די תכטפו למצוה לקיים דברי חכמים ז"ל...

יאין מזהרין לנזהרין ולכם החיים והשלם מאדון השלם וש"ר.

הצעיר אב"ה

תרגום

ואני הצעיר הבא על החתום דורש בשלום החכם השלם הדיין ומצויין רבי אהרן בן זכרי נטריה רחמנא ופרקיה ועל אחינו ידידי השם המתנדבים בעם הלה המה יחידי עם סגולה קהל קדוש ומנהגיו וגזבריו ישמרם השומר אמת לעולם, אני יודע שאתם אוהבים אותי ושומעים דברי אחיכם ועבדכם, ומה ששומעים לי זה מהסכמתכם והוא עצמו מביא שמוטל לעשות ומי שעיניו פקוחות יעשה מה שיעשה לשם שמים, ולא יחמיץ את המצוה אלא כאשר צונו ה' אלקינו, אחי שבח לאל ה' יגמול לכם כל טוב וירצה מעשיכם ומעשינו, המבוקש מכם תתאזרו ותעשו כמנהגכם הטוב, כעת בקיצור ממה שצויתים עלי לאמר שאשתדל לכתוב לכם על ידי אחרים ולא ע"י ... רשומים והסיבה השניה, אני לא כותב לכם עד שאני מתחמק, ולא מועיל לי ומוכרח לכתוב לכם, והשלישית לא כותב רק לכם ליחידי הקהל ישמרם צור ולא כותב לחכמים. יען שהחכם כותבים לו החכמים, ואני הצעיר כותב לכם על הכל, כתבתי על החכם הזקן כה"ר יוסף בן אדהאן נטריה רחמנא ופרקיה ושום תשובה לא קבלתי וכעת על [החכם] השלם הנזכר לעיל כמו שכתבו החכמים השלימים נטרם רחמנא ויפרקם, לא יודעים מה אתם עושים, ויודעים... שתעשו השם יתברך ירבה כמותכם, ויספק לכם כל טוב. ויאמר לצרותכם די ויקרב משיחנו בעגל ובזמן קריב, וחסדכם הוא לחטוף המצוה לקיים דברי חכמים זכרונם לברכה... ואין מזהרין לנזהרין ולכם החיים והשלם מאדון השלם וש"ר.

347

ע"ג המכתב:

הרי זו עול"ה לקראת בן פו"רת אח"י נועם ואחי טו"ב החכם
הותק כהה"ר אהרן אפרייאט נר"ו יאיר כיר"א
קרוב"ץ ופגי"ן פציח"ותם

ב"ה

א"ח עצמי ובשרי, כל מעיני, החכם הותיק כהה"ר אהרן אפרייאט נר"ו יאיר והוי זהי"ר בזר"ח העודף כי"ר.

אחדש"ו כמשפט ורו"ש לידי"ן ואור עיני גם הם החכם השלם כהה"ר מתתיה ן' זכרי נר"ו ורו"ש לכל דו"ש ודרוש בשמי בשלום ידידינו הרב הכולל שד"ר כמה"ר יעקב קאפילוטו ועמלני פבאלך עלא תפארת שמואל די קאלך יעטיני תוקפלי עליה נתין אוו ר' מתתיה ראני רגבתו קבל ימסי וואלאבוד ודרוש בשמי בשלום ידי"ן כהה"ר יהושע מונסונייגו ובשלום אחרון חביב הח' הו' כהה"ר אהרן הכהן ועל של עתה באתי כא נחב מן לחאל ומנך תוקף תסרילי סי גאסייץ למראתי עלא קד מא ענדהא באס תכון פלעיד ולא יעבור כתיב ראני מא נקבל מנך חתא עדור והאדא ווזהי ענדך וואלאבוד ועוד שנית כא נקדמלך גיר לאהבה ודי סרכנא תסרילי סך —ות— דרמל דצווירא אנץ רמילא חמרא ונץ רמילא ספרא ולכיר וזמיל הווא די תחרסלי פהאד לחוויזאת ובעדמן ענדי מקידייאת אוכרין מא חבתסי נכון מטריח עליך בלאמא מא תעמל לא זה ולא זאת אשע"כ האדו בעדא מוכרח תחרס תזיבהום כי השעה צריכה לכך ואין להאריך כ"א בששט"ו.

נאום איש צעיר **רפאל משה** ס"ט

תרגום

אחרי דרישת שלומו וטובתו כמשפט, ורוב שלום לידיד נפשי ואור עיני גם הם החכם השלם כבוד הרב רבי מתתיה בן זכרי נטריה רחמנא ופרקיה ורוב שלום לכל דורשי שלומינו ודורש בשמי בשלום ידידינו הרב הכולל שליחא דרחמנא כבוד מורינו הרב רבי יעקב קאפיטולו ותתן תשומת לבך עלי בענין [הספר] תפארת שמואל שהבטיח לתת לי תעמוד עליו אתה או רבי מתתיה שהפצרתי בו קודם שילך. ודרוש בשמי בשלום ידיד נפשי כבוד הרב רבי יהושע מונסונייגו, ובשלום אחרון חביב החכם השלם והכולל אהרן הכהן ועל של עתה באתי, אני מבקש, לעמוד ולקנות פאה נכרית לצדעים של אשתי כי אין לה במה להיות בחג, ולא יעבור כתיב תשתדל לזה, ולא אקבל שלום התנצלות וזהו מבוקשי לפניך. ועוד שנית הנני פונה אליך בשם האהבה, ובשם היחסים הטובים שיש בינינו לקנות בשבילי סך —ות— חול [עיר] צווירא חצי חול אדום, וחצי חול צהוב והטוב והחסד הוא תשתדל על הדברים האלה, והגם שיש לי עוד מצרכים אחרים לא רציתי להטריח עליך. כי חוששני שלא תעשה לא זה ולא זאת, אשר על כן, הללו שבקשתי מוכרח להביאם כי השעה צריכה לכך ואין להאריך כי אם בשים שלום טובה וברכה.

348

בע״ה

ידידינו ידיד ה׳ גם בני אדם גם בני איש והוא מבני עלייה, החכם השלם הדו״מ כהה״ר יוסף בן עטייא נר״ו.

אחדש״ו כמשפט לאוהבי שמו, באתי באותות שתים לישע מוביל כתבא דנא הנבון כהה״ר אברהם בן סוסאן נר״ו אשר בא עד כ״יסו ואין עוזר לו כי פסח בא ולבו נשבר, כיסו בלא כסף וביתו בלא בר, ונוספה נחלת״ו על נחל״ת מטה לחם שהוא ערום ועריה כי מה שהוא ניתן לו מדי שבת בשבתו אינו מספיק לו אפילו ללחם לאכול ולולי מנתו שהוא נוטל כבר היה לדראון עולם כי אין לו הכנסה אחרת כי הוא שקוד על תלמודו בין ברכי לכן חיליתי פניך תעמוד לימינו להליץ בעדו ולעזור ולהועיל במילי מעלייתא דמיתאמרן משמך למלאת משאלות לבו כי הוא ראוי והגון לכל דבר שבקדושה ולשלחו חיש קל מהרה מלא שבע רצון כי עת לחנג״ה כי בא מועד ושכומ״ה כנפשך שבעך וכנפש החות׳ בסדר קרא מ ש ה ל א ה ר ן ולבניו ולזקני ישראל.

נאם דורש טוב ודובר שלם **שמואל אלבאז** סי״ט

349

התקי״ז

בע״ה

החכם השלם הדיין המצויין כה״ר אהרן בן זכרי נר״ו וקהל קדוש קהל צפרו יש״ץ.

אחדש״ו כמשפט לאוהבי שמו אותיות אלו יביעו ידברו עתה אודות ובשביל הבחור ומשכיל ונבון הר׳ אברהם בן אדהאן שהביא כתבים בידו יעידו יגידו שהיה יושב שוקד על למודו, עד כי אזלת יד מחשבי כיסי״ן [1] ובראותו צרת נפשו שם מעצות בנפשו ללכת ולבוא למזרחה

1 במקום מחשבי קיצין. והכוונה שאין חשבון׳ כי הכיסין ריקים.

של ארץ ישראל ובלכתו בדרכים עמדו עליו לסטים ונטלו את ממונו ובראותו צרתו צרה עמד ושדך יתומה אחת במתא מכנאס יע"א שאינה יכולה לעכב על ידו אמטו להכי אליכם המצוה הזאת שתעמדו לימינו לעודדו ולסעדו במנה יפה והגונה למצוה רבה כזאת ולכם החיים והשלום מאדון השלם ומהחותם בס' את הברכה אשר תשמעו[2] באב משנת התקי"ז.

רפאל עובד אבן צור

רחומים רחמו על דל דופק על דל דלו עיניו לרחמנים גומלי חסדים ושימו לבבכם עליו לקבלו באכסנייא ומהר חש תשלחוהו טעון ברכות מברכות טוב לטובים והדא אמרה ה"ן עושין מצות חבילות פ"ו והו' איש את רעהו תעזורו להיות זריזין מקדימין ובשכר זאת אבינו מלכנו מושיענו יושע ציון ויבנה ערי יהודה נאם החותם פה בסדר ושנה הנ"ל.

שאול בכא"א יעקב אבן דנאן ס"ט

אחינו אנשי הגולה שימו בין עיניכם מאי דקי"ל כל המרחם ירוחם שנא' ונתן לך רחמים וכו'[3] ופתחו שערי רחמים ואין לנעול דלת בפני זה האיש תם וישר המשכיל ונבון הר"א ואל תשיבוהו ריקם אלא העניקוהו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הענקה יפה למלאת חסרונו די מחסורו אשר חס"ר לו מחמת ליסטים ולהספקת צורך נשואיו לקיום המין לא תוהו בראה וכו' וכדי סיפוק עלייתו לארץ הקדושה הכל מעלי"ן תנן[4] זאת ועוד לקבלו באכסנייא טובה ולמהר לשלחו למחוץ חפצו לשלם ובשכר זאת אל חי יקבץ נדחי גולת אריאל בביאת צמח צדיק כי"ר ולכם החיים והשלם נאם החותם פה פאס יע"א בסדר ושנה הנ"ל.

אליהו הצרפתי סי"ט

אליכם המצוה הזאת הכהנים זרע אברהם רחמנים וגומלי חסדים לרחם על איש כזה אשר סבוהו בלהות לקבלו באכסנייא ולתת לו מנה יפה לא נצרכה אלא להעדפה נאם החותם בסדר ושנה הנז'.

מתתיה סיריו סי"ט

350

פרי צדק עץ חיים[1] ידידינו הח' הש' הדו"מ הרב הכולל כמהר"ר חיים פינטו ישצ"ו כיר"א.

אחדש"ו באנו באותיות שתים אל מול פני מעלתו לאמר שעלתה לפנינו אנקת נאקת העלובה האשה זהרא בת הר' מסעוד ה"ן אצראף היא אשתו של הי' משה בן אברהם ה"ן הרוש שזה כמה שמעה אזנינו שהוא במח"ק ולא זכרה וישכחה היינו עזובה היינו שכוחה[2] ויושבת היא בערום ובחוסר כל היא ובניה ואין כל מאומה בידיה ומיום שהלך

2 דברים יא כז. 3 שבת קנא: 4 כתובות קי:

1 משלי יא ל. 2 ברכות לב:

עד היום הזה לא שלח לה אפי' פש"ן ולא ירא שבועת אלד"ים שהוא מושבע ועומד לזון ולפרנס ולכסות מלבד צערא דגופא שלא ניתן למחילה ואלמלא שמצאה אביה שחס עליה ועל בניה ואספם לביתו כמעט היו מתים ברעב ועקרבא בעי בנוי וההוא גברא לא בעי בנוי[3], ובכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה ועוד זה אין שיעור אשר שמענו שנשא אשה על אשתו שלא כדת של תורה והיא נפלאת בעינינו איך התירו פרושים את הדבר ולא שתיקוהו בנזיפה והגיחוהו לעשות תאות נפשו הבהמית ואין מכלים ועתה המבוקש מכת"ר שתשלח אחריו ותוכיחנו תוכחת מגולה על המעשה הרע הזה ותכריחנו לעשות להאשה העלובה הזאת מה ששורת הדין נותנת דמספר כתובתה נלמוד שאם יעבור וישא אשה אחרת עליה שלא עפ"י ורצונה שיפרע לה כ"מ שהחזיק לה ע"ע ויפטור אותה בגט כשר לאלתר ושכר כת"ר הרבה מאד בהשתדלו במצוה רבה כזאת שלא תשאר האשה עגונה וישלח לה מזונות הבנים בניו שהניחם רעבים גם צמאים ואין כסות בקרה ובשכר זאת שלום טובה וברכה יחולו על ראש צדיק יחדיו יהיו תואמים ויבלה ימיו בטוב ושנותיו בנעימים כנפשך שבעך וכנפש דשו"ט החותמים בס' מה טובו אהליך.

בכתב ידו של הרב יהודה אלבאז ז"ל

351

ידיד נפשי החכם השלם ד"ו כהה"ר אהרן בן זכרי נר"ו.

אחד"ש כמשפט אותיותינו יגידו יביעו אודות מוביל כתבא דנא החכם ונבון כה"ר שלמה עמאר נין ונכד לאותו צדיק מוהר"ר שלמה עמאר זלה"ה שתעמוד לימינו להיות עושה ומעשה לק"ק קהלכם יע"א להפריש מממונם נדבה הראויה והגונה לפי כבודו וכבוד אבותיו דכבוד תורה עדיף ותורתו זכה וברה כי הוא מלוחמי מלחמתה של תורה ונושא ונותן בעומקה של הלכה וראוי לכל דבר שבקדושה כי מסוה הבושה על פניו ור"ש להמשכיל וחשוב הר' שמואל ז' חמו י"א תהיה אתה גם אתה מהגוזרים והמסייעים סיוע של מצוה כמנהגך הטוב והישר ושכרכם הרבה מאד ולכם החיים והשלם מאת אדון השלם ושלם.

נאם אליהו הצרפתי ס"ט

352

ב"ה

רב חביב"א, עינא וליבא, החכם השלם והכולל הדיין המצויין כמה"ר עמרם אלבאז נרו' יאיר וזרח, יציץ ופרח, אכי"ר.

מאחר עלות אלף עולו"ת יעלה שלומ"ו ושלם בניו הנעימים למודי ה' יחיו דגן ויפרחו כגפן אכי"ר: אות לטובה על אודות האי גברא דאתי ממערבא מעיקו"ת ירושלם די דהבא אתא ואייתי בידיה מגילה עפה מרבני עיה"ק ושם נאמר כי אפפו עליו רעות שרא דעניותא סריך ואביק אבתריה ונוספה נחלת"ו צרת הבת כאשר עיני כת"ר תחזינה מישרים והנה בעתה רצה לתת לדרך פעמיו למח"ק וחילה פני לכתוב לכת"ר שתי שורות להיות לו מעיר לעזור כי מסוה הבושה על פניו ולא ניסה ללכת באלה לכן אין נא אלא לשון

3 ע"פ מ"ש בש"ר א ח "עקרב שהיא מן השרצים יולדת שבעים".

בקשה לעמוד עמו עמידה שיש בה סמיכה בנטיעת אש"ל ולהעניקו מנה יפה לכבודו ולכבוד ארץ הקדושה וזה שמו אשר יקראו לו החכם השלם והכולל כהה"ר יחיאל הכהן נ"י ואין להאריך כ"א בש"ש טו"ב וש"ר.

ע"ה ב"ה רחמים חיים דוד אבן זמרא סי"ט

353

התקכ"א

ב"ה

... העוסקים עם הצבור לשם שמים וכל איש ישראל דבצפרו יע"א.

... באותיותינו אלה, הנה היום בא מבא עיר קדשנו ירושלים תוב"ב החכם השלם כהה"ר דוד זלה"ה ובידו כתבא... מרבני העיר הנז' ותנו רבנן פרק איזהו מקומן של ש"בחים דאיתנהו בהאי צורבא מרבנן, נכבדות מדובר בו מעיר האלהים, והודיעו צערו לרבים כי אפפו עליו רעות במותב תלתא ברתא ודלותא ורביתא, וקפצה עליו סבותא, בראותו ילדיו לקוחים ברביתא, ונוספה נח"לתו דשקיל וטרי בסוגית צ'רת ה'בת וקאי בתיובתא, דלית ידיה מדבקן למיעבד אפילו נדונייא פחותא, אי לזאת נידון ביוצא לקרייתא, וכעת החכם הנז' עיף ויגע מרוב הדרכים ומרחקם ואין בו כח לכתת רגליו מהכא למ"ק, לכן בקש ממנו זאת לנופף ידינו על ובשביל הר בת ציון, בכן המבוקש מכם אתם כהני ה' התאזרו והיו לבני חיל והפרישו לו נדבה במדה גדושה, למשה היה למנה אחת אפים לערך הנושה והנושא, ולשולחה לו מהרה חושה, ובשכר זאת צדקה תרומם גוי מעלה נשאה ורמה, וקביכם[?] יפרוצו ימה וקדמה, כנפשכם וכנפש החותמים בחדש ניסן בשנת יהיה ה' אלהיך עמך כ א ש ר היה עם משה מהאלף הששי ליצירה בפאס יכוננה עליון אמן נצח סלה ועד נאם דורשי שלום ודוברי שלום.

שאול בכא"א יעקב אבן דנאן ס"ט רפאל עובד אבן צור אליהו הצרפתי סי"ט

מתתיה סיריו ס"ט הצעיר ע"ה יוסף צבע

354

התרכ"ז

בה"ו

רבני אלפין שמורי"ם לכל בני ישראל המה מלכיהם, פועלי אמת נדרשים לכל שואל נתנו מחמדיהם, איתנים מוסדי ארץ אשר בית ישראל נכון עליהם, לימודי ה' מאריות גברו משפעים במדה גסה המה מקור חכמה הניקו גוריהם, מקראי קדש השרידים אשר ה' קורא החכמים השלימים כוללי תהלות, ושיר המעלות, הדיינים המצויינים, רבי פעלים ותחכמונים, יושבי כסאות למשפט בעיר תהלה פאס יע"א ובעיר תהלה מקנאס יע"א אתה ה' תשמירם יבלו בטוב ימיהם, שרי יהודה העומדים על הפקודים הגברים הרמים, שרים וסגנים הבאים אחריהם, ה' עליהם יחיו וכל העדה כולם קדושים טעונין ברכה מעין שבע, הם ובניהם וכל אשר להם, כי"ר.

בראש אמי״ר יעבור שלום שלמי חובה ושלמי נדבה יערב להם, וארש״נו תתן יבולה, לפני שוכן זבולה, ירום ונשא כסא תפארתכם ברוב המעלות צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, יציץ״ו ויצמח״ו כערבים על יבלי מים וצאצאיהם לעיניהם כי״ר.

אות לטובה מדבר בצדקה אודות האי גברא דביש גדא, ולא מתרמי בשעתא דמזוני, זה עני קרא שמו המו״ן הר׳ א ל י ה ו בן לאותו צדיק החכם השלם הדיין המצויין קדוש יאמר לו כמוה״ר מ ס ע ו ד ה״ן יתאח זלה״ה אשר בא עד כ״יסו, וריקה נפשו כלתה פרוטה ולא יוכל עוד לצאת ולבוא מחמת זקנה זוהי שיבה, כי מאנו ידיו לעשות מלאכתו וכשל כח הסבל כולא מטא, ועיניו קמו מלראות ואוזניו כבדו משמוע, ויהי השמש לבוא ועלטה, וחסרון כיס קשה עם יוקר השערים הם היו בעכריו ולא יכול יוסף להתאפק בראות ילדיו ובני ביתו עטופים ברעב, ולא השיגו אוכל להשיב נפש עם חלב כליות חטה, אי לזאת הוכרח לצאת חוץ למחיצתו לדפוק על שער בת רבים לכלכל את שיבתו, בשגם הוא בצ״ר כאורח נטה, לכן חלו״תינו במדבר אליכים אישים אקרא להעניקו מנה יפה לכבוד זקנתו ולכבוד מר אביו זלה״ה וחסידותו אהוב למעלה ונחמד למטה, ובשכר זאת יפתח ה׳ לכם את אוצרו הטוב ברכות שמים מעל ברכות תהום רובצת מטה, ועיניכם תראינה בבוא שופט בצדק דינא רבא ודינא זוטא, והבית בהבנותו על מכונו ישב באתרא דקושטא, כה דברי צעירי הצאן החו״פ צ פ ר ו יע״א בס׳ ואתה תדבר אל חכמי לב ובש׳ בא י ב א ב ר נ ה נ ו ש א א ל מ ת י ו לפ״ק וצור ישראל יתן לכם רחמים ויפרוס עליכם שלום טובה וברכה כיר״א.

חיים אליהו אביטבול סי״ט **מתתיה בן זכרי** ס״ט **רפאל משה אלבאז** ס״ט

רשימת ראשי תיבות וקיצורים

אות א'

א"א: אדוני אבי, אלף אלפי, אשה אחרת
אא"כ: אלא אם כן
אב"א: אות באות
אג"ק: אגב קרקע
אד"מ: אדוני ומורי
א"ה: אומות העולם
אה"ח: אנחנו החותמים
אוה"ע: אומות העולם
או': אומרת
אחנפ"ה: אחרי נשיקת פניו הקדושים
אח"ן: אחרי נשיקת
אחני"ה: אחרי נשיקת ידיו הקדושים
אח"מ: אנחנו חותמי מטה
אחדש"ך: אחרי דרישת שלומו כראוי
אחדשו"ך: אחרי דרישת שלומך־ים וטובתך־ים כראוי — כבודו־כם — כלכם
אחדש"ו: אחרי דרישת שלומו וטובתו
אי"ה: אם יגזור ה'
איה"ב: אם יגזור ה' בחיים
אי"ר: אמן יהי רצון
איו"ע: איחור ועכוב
אכי"ר: אמן כן יהי רצון
א"ל: אמר לו
אל': אלמנת
אמג"ר: ארור משיג גבול רעהו
אמ"ל: אמר לו
אמו"ץ: אמת וצדק
אמג"ד: אנו מגלים דעתנו
א"מ: אדוני מורי
אמ"ש: אמונת שמים
אנס"ו: אמן נצח סלה ועד
אנ"ה: את נפשו הרמתה
אנפ"ה: אחרי נשיקת פניו הקדושים
א"ע: אנחנו עדים
אעח"מ: אנחנו עדים החתומי מטה
אפ"ה: אפילו הכי
אפי': אפילו
אפוט': אפוטרופוס
אצ"ל: אין צריך לומר
אשו"ש: אתה שלום ושמך שלו'
אשע"ך: אשר על כן
אש"ל: אכילה שתיה לויה

אות ב'

בא"א: בן אדוני אבי
בא"ה: באמת הבנין
באו"ה: באופן המועיל
באה"ע: באבן העזר
באמ"ץ: באותו מצב
ב"ב: בלא באס (מלה ערבית, בלא מיחוש)
ב"ב: בשני בשבת
בבזש"ק: בבנים זכרים של קיימא
ב"ג: ביטול גמור
ב"ד: בית דין
בד"א: במה דברים אמורים
בד"ה: בדף הסמוך
בד"ץ: בית דין צדק
בדיצ"ו: בית דין ישמרם צור וינטרם
בהב"ה: בהבית הכנסת
בהו"ג: בהודאה גמורה
ב"ה: בעזרת ה'
בה"כ: בית הכנסת
בה"ל: ברוך הוא לעד
בובז"ק: בעגלא ובזמן קריב
בעת"ר:
בהעת"ר:
בעות"ר:
בזה"ל: בזה הלשון
בח': בחודש
ב"ח: בעל חוב
בחומ"ש: בחושן משפט
בחיי"ר: בחיק ירא ה' ינתנו
בינ"ו: בשם ה' נעשה ונצליח
ב"כ: באי כוחו
בכ"ח: בכל חודש
בכחו"ק: בכל חוזק וקיום
בכ"ר: בר כבוד רבי
בלא"א: בן לאדוני אבי
בכ"ל: בגט כשר לאלתר
ב"מ: בר מינן
במ"ק: במחנינו קדוש

במרו"ק: במרום קודשו
במ"ת: באהל מנשים תבורך
בנק"ח: בנקיטת חפץ
בנש"ק: בנשיקת פניו
בס': בסימן
בספ"י: בסבר פנים יפות
בס"ת: בספר תורה
בע"ד: בעל דין, בעלי דינין
בע"ה: בעזרת ה', בעל הנס
בעה"ב: בעולם הבא
בעה"ו: בעזרת ה' ובישועתו
בעוה"ז: בעולם הזה
בעו"ה: בעונות הרבים
בעו"י: בעיר ואם בישראל
בעו"ק: בעגלא ובזמן קריב
בעי': בעיסקא
בעיה"ק: בעיר הקדש
בע"פ: בעל פה
בפי': בפירוש
בפ"ע: בפני עצמו
בקוש"ח: בקנין שלם ושבועה חמורה
בקכ"י: בקרב כל ישראל
בק"ק: בקהל קדוש
בק"ש: בקנין שלם
בקש"מ: בקנין שלם מעכשיו
בר"ן: ברצון נפשו
בש"ח: בשבועה חמורה
בשט"ו: בשכר טורח (טורחו) ועמל (עמלו)
בשי"ת: בשם יתברך
בשות': בשותפות
בש"ק: בנן של קדושים, בשבת קודש
בשק"ד: בשבת קודש,
בששט"ו: בשים שלו' טובה וברכה
בתוא"ר ומקב"ץ:
בתוע"ג: בתורת עדות גמורה
בת"כ: בתקיעת כף
בתעג"ו: בתורת עדות גמורה וברורה
בתפי': בתפיסה

אות ג'

גב"ש: ג' בשבת
ג"ד: גלוי־דעת
גד"ז: גלוי דעת זה
גו"ח: גוף וחזקה
ג"ח: גומל חסד
ג"כ: גם כן
גמו': גמורה
גפ"ת: גמרא פוסקים תשובות

אות ד'

ד"א: דין אמת, ד' אמות
דאע"ג: דאף על גב
דא"ק: ארבע אמות קרקע
דב"ט: דבק טוב (ספר)
ד"ו: דיין ומצויין
דו"מ: דיין ומצויין
דור"ש: דורש שלומו, דורש שלומכם
דוש"ו: דורשי שלומו וטובתו, דורשי שלומינו וטובתינו
דומ"ל: דכתיב ומפורט לעיל
דחת"ל: דחתימי לתתא
דל"ו: דל ורזה
דל"ל: דלית ליה
דל"ל כ"א רו"ה: דלא לימטי ליה כי אם רוח והצלה
דלע"ד: דנחית לעומקא דדינא
ד"מ: דרך משל, דיני ממונות
דמו': דמודעה
דמ"מ: דמכל מקום
דמת': דמתקרי
דמתו': דמתושבי
דרגמ"ה: דרבינו גרשום מאור הגולה
דר"ל: דרצה לומר
דש"ו: דורשי שלומו וטובתו
דשו"י: דשנים ורעננים יהיו
דשכ"ת: דרישת שלום כבוד תורתו
ד"ת: דין תורה
דת"ח: דתלמיד חכם

אות ה'

ה': השם
הא': האחת
ה"א: חמשת אלפים
האי"ת: האל־יתברך
הב': הבחור
ה"ב: המלך ברחמיו
הב"א: הבא ראשון
הבדה"ן: הבית דין הצדק
הבד"ץ: הבית דין צדק
הבה"ך: הבית הכנסת
הב"ה: הבית הכנסת
הב"ה: הקדוש ברוך הוא, המקום ברוך הוא
הבדי"א: הבית דין ישמרם אל
הב"ח: הבעלי חוב
הגמ': הגמרא
הגמו"ן: הגביר מרומם ונעלה
הדו"מ: הדיין ומצויין
ה"ה: הלא המה
הה"ש: החכם השלם
הו"ג: הודאה גמורה

הוה"ג: הודה הודאה גמורה
הזט"ה: השבעה טובי העיר
הח': החכם
החה"ש: החכם השלם
החהש"ו: החכם השלם והכולל
הח"מ: החתומ־ים מטה
החומ"ט: החותם מטה
הטו"ב: השבעה טובי העיר
הי"ג: השם ירחיב גבולה
הי"ו: השם יחייהו וישמרהו
הי"ל: היה לי־לה
הי"ן: השם ינקום נקמתו
הי"ת: השם יתברך
הכ"ד: הלה כה דברי
הכ"ל: הכל כאשר לכל
הלב"י:
הלבי"א:
הל"ה: הלא הוא
הלכ"ד: הלה כה דברי
המ': המצויין
המב"ה: המקום ברוך הוא
המ"ה: המקום ברוך הוא
המו"ן: המר ונאנח, המשכיל ונבון
המ"ט: הנה מה טוב
המסר"א: המטבע מוסאי סלמאן רחמו אל
המעב"ד: המעשה בית דין
המער"א: המטבע מולאי עבד רחמאן רחמו אל
הנ"ב: הנזכר־ים בפנים
הנז': הנזכר
הנז"ב: הנזכר בפנים
הנזב"ה: הנזכר בדף הסמוך
הנ"ל: הנזכר־ים לעיל
הנז"ל: הנזכר לעיל
הנזל"ק: הנזכר לקמן
הנשב"ם: הנשבר שאין בו ממש
ה"ס: הן סגולה
הס"ק: הספרים קדושים
הס"ר: הסליחה רבה
העי': העידנו
הע"י: השם עליהם יחיו
העי"א: השם עליהם יחיו אמן
ה"פ: הן פתוחה
הצב"י: הצעיר בישראל
הקוש"ח: הקנין ושבועה חמורה
הק"ק: הקהל קדוש
הקה"ק: הקהל הקדוש
ה"ר: היקר רבי
ה"ר: הבא ראשון
הר"ל: הבא ראשון לחיים
הרל"ל: הבא ראשון לקראתינו לשלם
הש': השלם
השד"ר: השליחא דרחמנא
הש"ח: השבועה חמורה
השוא"ל: השומר אמת לעולם
הש"ת: השם יתברך
הש"ע: השלחן ערוך
הש"ס: הששה סדרי
הש"ץ: השליח צבור

אות ו'

ואגמ"ט: ואגבן מטלטלי
ואחד"ש: ואחרי דרישת שלומו
ואו"ע: ואור עיני־נו
ואח"ך: ואחר כך
ואחס"ל: ואפילו חרס סתם לעולם
וא"כ: ואם כן
וא"ל: ואם לא־לאו, ואמר לנו
ואל"ש: וכל אשר לך שלום
ואעפ"כ: ואף על פי כן
ואמ"ל: ואמר לה־לנו
וא"כ: ואם כן
ובאח': ובאחריות
ובאח"ג: ובאחריות גמורה
ובנא': ובנאמנות
ובנא"ג: ובנאמנות גמורה
ובמאס': ובמאסר
ובמ"ש: ובמה שכתוב
ובאמ"ץ: ובאותו מצב
ובהי"ת: ובהזכרת השם יתברך
וב"כ: ובאי כוח־ם
ובשח"ד: ובשבועה חמורה כראוי
וג"כ: וגם כן
וג"ש: וגלגול שבועה
וד"ק: ודין קיומה־קיומיהון
ודשו"ך: ודרישת שלומו כראוי
והשו"ב: והכל שריר ובריר
וה': וחמש
והחזי': והחזיק
והי"ת: והשם יתברך
והכ"ן: והכל נכתב
והצמ"ר: והצלחה מרובה
וההי"ב: וה' הטוב יכפר בעד
והי"ז: והיה זה
והש"ד: והשלמת דעתו
והש"ח: והשבועה חמורה
והה"ש: והחכם השלם
והקב"ע: והקבלת עדות
והשו"ב: והכל שריר ובריר

וז״ל: וזה לשונו־נם
וז״נ: וזה נוסחו
וחלי״ש: וחיים לכל ישראל שבק
וח״פ: וחתמנו פה
וחו״ר: וחכמי ורבני
וחי״ן:
וחיי״ע: וחייב עצמו
וחתי׳: וחתימתו־תי־תינו
וח״ס: ואפילו חרם סתם
וי״ח: ויש חולקים
וימ״ן: ויראנו מתורתו נפלאות
וי״ש: ויראת שמים, וירא שמים
וידי״ן: וידיד נפשי
וכמד״ן: וכל מאי דאתקרי נכסי
וכא״ל: וכן אמר לנו
וכ״ש: וכל שכן
וכאל״ש: וכל אשר לך שלום
וכי״ח: וכן יפרוץ
וכ״חסובד״ץ: וכחומר [וכחוזק] סופרי בית דין צדק
וכ״ר: וכבוד רבי
וכנא״ה: וכנפש אהבתו
וכימ״ה: וכל ימי משך השותפות
ולכת״ר: ולכתר תורתו
ולב״ך: ולבאי כוחו
ולרו״מ: ולרום מעלתו
ולכ״ע: ולכולי עלמא
ולרח״פ: ולראיה חתמנו פה
ומוד׳: ומודעה
ומקו׳: ומקויים
ומנא״ה: ומנאמן אהבת־ו־כם
ומעו״מ: ומעתה, ומעכשיו
ומפו״ל: ומפורש לעיל
ומפו׳: ומפורשת
ומ״מ: ומכל מקום
ומג״ד: ומגלה דעתו
ומקב״ץ:
ומטב״ש: ומטוב שלומו
ומדש״ב: ומדי שבת בשבתו
ומודע׳: ומודעה
ונשר״ך: ונשבע שבועה חמורה כראוי
ונפ״ה: ונשיקת פניו הקדושים
ונח״ש: ונדוי חרם שמתא
ונג״ה: ונגמר הכל
ונ״ה: ונגמר הכל
ונה״ך: ונגמר הכל
ונ״ק: ונוה קדושים
ונגא״ה: ונפש נאמן אהבתו
ונעשכ״ר ?

ונ״ץ: ונוה צדק
ונלב״ע: ונפטר־ה לבית עולמו־ה
ונפ״ש:
ונפ״ק: ונשיקת פני קודש־ו
ונשי׳: ונשיקה
ונקש״ם: ונטל קנין שבועה מעכשיו
ונשח״ך: ונשבע שבועה חמורה
וס״ל: וסבירה להו
וס״ע: וסללאם עלא (בערבית) ודרישת שלום
וע״ע: ועל ענין
ועט״ר: ועטרת ראשינו
ועתב״ט: ועליו תבא ברכת טוב
וער״ח: וערב ראש חודש
וע״ד: ועל דעת
ועב״ך: ועל באי כוחו
וע״מ: ועל מנת
ועמ״כ: ועל מנת כן
וע״א: ועל יורשיו אחריו
וע״כ: ועל כן
וע״ז: ועל ידי זה
ועכ״ן: ועל כל נכסיו
ופל״ע: ופלג עידן
ופ״ע: ופלג עידן
ופגי״ן: ופורץ גדר ישכינו נחש
וצ״ל: וצריך לומר
וצויי״ם: וצור ישראל יצילנו משגיאות
וקי״ל: וקדוש יאמר לו
וק״ו: וקל וחומר
וק״ש: וקיים שנית
ורה״ק: ורוח הקדש
ור״ש: ורב שלום
ורשט״ו: ורוב שלום טובה וברכה
וש״ש: ושלום שנית
וש״ח: ושבועה חמורה, ושנות חיים
ושואל״ש: ושמך שלום וכל אשר לך שלום
ושט״ז: ושטר זה
ושכומ״ה: ושכרו כפול ומכופל מן השמים
ושכמ״ה: ושכרך כפול מן השמים
וש״ל: ושבח לאל
ושוא״ל: ושמכם שלום וכל אשר לכם
וש״ר: ושלום רב
ושו״ב: והכל שריר ובריר
וש״ח: ושבועה חמורה, ושנות חיים
וש״ט: ושכר טורחו
ותוס׳: ותוספת
ותשו׳: ותשובה
ותשמי׳: ותשמישיה

אות ז׳

זט״ה: שבעה טובי העיר

זי״ע: זכותו יגן עלינו
זיע״א: זכותו יגן עלינו אמן
ז״ל: זכרונו לברכה
זלה״ה: זכרונו לברכה לחיי העולם הבא
זל״ז: זה לזה
זל״ק: זכרונו לקמן
זע״ז: זה עם זה
זצוק״ל: זכר צדיק וקדוש לברכה
זצוקלה״ה: זכר צדיק וקדוש לחיי העולם הבא
זצוקללה״ה: זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא
זצ״ל: זכר צדיק לברכה
זקב״י: זרע קדש ברוכי השם
זש״ק: זרע של קיימא

אות ח׳

ח״ב: חלק ב׳
ח״ו: חס ושלום
הו״ג: חוב גמור
חומ״ה: [חרם ושמתא ממאור הגולה?]
חו״ר: חכמי ורבני
הז״ל: חכמינו זכרונם לברכה
חיי״ע: חייב עצמו
חכח״י: חלק כחלק יאכלו
חל״ב: חלקם בחיים
ח״מ: חתום מטה
חמ״ה: חוץ מן הכבוד
חסוב״ד: הוזק סופרי בית דין
ח״פ: חתמנו פה
ח״ק: התיכה קדישא
חש״פ: חתמנו שמנו פה
חתי׳: חתימה
חת״פ: חתמנו פה

אות ט׳

ט״ב: תשעה באב
ט״ו: טענה ואמירה
טו׳: טוען
טו״ב: טובה וברכה
טו״ך: טענה ואמירה כלל

אות י׳

י״א: יורשיו אחריו, ישמרהו אל
ידי׳: ידיע
ידי״ן: ידיד נפשי
יד״ה: יד־הקדש
יה״ל: יהפכהו ה׳ לטובה
יה״ר: יהי רצון
יו׳: יום
יוב״ב: יבנה ויכונן במהרה בימינו
יז״ב: יזכר בטוב
יזיי״א: יראה זרע יאריך ימים אמן
יס״ע: יסללם עליך (ידרוש בשלומך)
יע״א: יעזרם אל, יכוננה עליון אמן
יעב״ץ: יעקב אבן צור (רב גדול בעיר פאס)
יע״ה: יעזרם האל
יע״ש: יעויין שם
י״ץ: ישמרהו צור
יצה״ר: יצר הרע
יצ״ו: ישמרהו צור ויחייהו
יצי״ב:
י״ק: יד קודשו
יר״ה: ירום הודו
יר׳: ירבה
יש״ב: ישא־ו ברכה
יש״ב ש״ב: יהי שלום בחילו שלוה בארמנותוי, ישאו ברכה
יש״ה: ישמרם ה׳
יש״ו: ימח שמו וזכרו
יש״ל: יתברך שמו לעד
יש״ץ: ישמרו צור
ישצ״ו: ישמרם צורם וגואלם, ישמרהו צור ויחייהו
ית׳: יתברך
יתו״ם: יתיד ומסמר

אות כ׳

כ״א: כי אם
כאס׳: כאסמכתא
כהה״ר: כבוד הרב הגדול רבי
כה״ר: כבוד הרב
כוח״ך: כתוב וחתום כראוי
כו״ך: כך וכך
כומ״ה: כפול ומכופל מן השמים
כח״ה: כחרס הנשבר
כחו״ר: כחפצו ורצונו
כחז״ו: כחוזק ותוקף
כ״ט: כסף טוב
כטו״ד: כטופסי דשטרי
כ״י: כתב יד
כיה״ק: כתב יד הקדש, כתב ידו הקדוש
כימ״ה: כל ימי הארץ
כי״ר: כן ירבה, כן יהי רצון
כיר״א: כן יהיה רצון אמן
כמה״ר: כבוד מורינו הרב רבי
כמוה״ר: כבוד מורינו ורבינו הרב
כמוהר״ר: כבוד מורינו ורבינו הרב רבי
כמ״ש: כמו שכתוב
כמשו״ח: כמו שכתוב וחתום
כמשז״ל: כמו שאמרו (שכתבו) זכרונם לברכה

כנ״ב: כנזכר בפנים
כנ״ד: כנדון דידן
כנד״ז: כנדון זה
כנה״ר: כנפשו הרמתה
כנז׳: כנזכר
כנ״ל: כנזכר לעיל
כ״ן: כל נכסיו
כסלי״א: כסאם לעולם יכון אמן
כ״ע: כפרת עון
כפה״ד: כפי הדין
כ״ש: כל שכן
כשע״ך: כשני עדים כשרים
כתו״ח: כתוב וחתום
כתחז״ל: כתקנת חכמים זכרונם לברכה
כתי״ק: כתב יד קודשו
כת״ר: כבוד תורתו

אות ל׳

לא׳: לאלף
לא״א: לאדוני אבי
לאוי״ו: לאורך ימים ושנים
לא״י: לארץ ישראל
לבדי״א: לבית דין ישמרם אל
לבה״כ: לבית הכנסת
לבה״ל: לברוך הוא לעד
לבה״מ: לבעל המעות
לב״כ: לבית כנסת, לבאי כחו
לבע״ד: לבעל דין
לג״ד: לגלוי דעת
לג״ש: לגזירה שוה
לדוב״ש: לדורשים בשלומינו
לד״ת: לדין תורה
ל״ה: לשון הרע
להד״מ: לא היו דברים מעולם
לה״ר: לשון הרע
לחו״ל: לחוץ לארץ
לח״ט: לחיים טובים
לחי״ט: לחיים טובים
לחיי׳: לחייבו
לו״ל: לתת ולפרוע
ליל״ו: לא יכבה לעולם ועד
ליצי׳: ליצירה
לי״ה: לירום הודו
לכ״א: לכל אחד
לכימ״ה: לכל ימי משך השכירות־[השותפות]
ל״מ: לא מבעייא
למו׳: למודעה
למחי״ז: למחנינו זה
למח״פ: למחוז חפצו
למעכ״ת: למעלת כבוד תורתו
למח״ק: למחנכם קדוש
למ״ש: למה שיועיל, למען שמו
למשי״י: למה שיועיל
למש״ת: למה שתועיל
לסט״א: לסטרא אחרא
לע״ח: לערב חג
לער״ה: לערב ראש השנה
לפר״ק: לפרט קטן
לפ״ק: לפרט קטן
ל״ש: למען שמו
לש״א: לשום אחד
לש״ש: לשם שמים
לתפ״ץ: לא תקום פעמים צרה

אות מ׳

מא״ה: מאתי הצעיר
מאהב״ר: מאהבה רבה
מאה״ר: מאהבה רבה
מבדי״א: מבית דין ישמרם־אל
מבע״ד: משני עדים כשרים
מב״ת: מנשים באהל תבורך
מג״ד: מגלים דעתנו
מ״ד: מאי דכתיב
מדו״ל: מאי דכתיב ומפורש לעיל
מד״ה: מדת הדין
מדה״ד: מדת הדין
מדח״ב: מדי חדש בחדשו
מדש״ב: מדי שבת בשבתו
מד״ת: מדין תורה
מ״ה: מן השמים
מוא״ב: מר אבי
מוד׳: מודעה
מ״ו: מורי ורבי
מוח׳: מוחזק
מוח׳: מוחמד
מידי״ן: מידיד נפשי
מכ״ד: מובל כתבא דנא
מכי״ה: מכיס השותפות־הקהל
מכט״ק: מכסף טוב קדמון
מכ״ש: מכל שכן
מ״מ: מכל מקום, מעלה מטה
ממ״ה: מלך מלכי המלכים
ממחז״ק: ממחננו זה קדוש
ממח״ק: ממחנכם קדוש
מ״ע: מתנות עניים
מע׳: מעלת
מע״ב: מעות בעין
מוע״ן: מועתק על נכון

מו״ע: מעתה ועד עולם
מעומ״ך: מעתה ומעכשיו
מעו״מ: מעתה ומעכשיו
מעו״ע: מעתה ועד עולם
מכ״ת: מכבוד תורתו
מכת״ר: מכבוד תורתו
מעכת״ר: מעלת כבוד תורתו
מעכ״ת: מעלת כבוד תורתו
מע״ל: מעבר לדף
מע״ק: מעיר קדש
מעקו״ת: מעיר קדשנו ותפארתנו
מ״ק: מחנכם קדוש
מקו״ט: מקרקעי ואגבן טלטלי
מקו״מ: מקרקעי ואגבן מטלטלי
מ״ש: מים שרופים
מש׳: משנת
מש״ג: משכונה גמורה
משי״ח: מורי שיחיה
משיח״ן: מורי שיחיה נר״ו
משפ״ו: משוה פרוטה ומעלה
מתו׳: מתושבי

אות נ׳

נ׳: בן
נא״ה: נאמן אהבתו
נאה״ב: נאמן אהבתו
נאמ״ג: נאמנות גמורה
נד״ז: נדון זה
נח״ש: נדוי חרם שמתא
נכ׳: נכתב
נ״י: נרו יאיר
נלב״ע: נפטר לבית עולמו
נמ״ך: נמצא כתוב
נמכ״ר ?
נ״נ: נוחי נפש
נס״ע: נסללם עליך (אדרוש בשלומך)
נ״ע: נוחו עדן
נקע״ע: נקטו על עצמם
נקש״מ: נקט קנין שלם מעכשיו
נר״ו: נטריה רחמנא ופרקיה
נתבש״מ: נתבקש בישיבה של מעלה

אות ס׳

סבדי״א: סופרי בית דין ישמרם אל
ס״ג: סלוק גמור
סג״ל: סלוק גמור לעולם
סוב״ד: סופרי בית דין
סי״ט: סופיה טב
סיט״א: סופיה יהיה טב אמן
סלט״א: סופיה לטב אמן
סלי״ט: סופיה לעולם יהיה טב
סליט״א: סופיה לעולם יהי טב אמן
ס״ק: סעיף קטן, ספרים קדושים

אות ע׳

עאכ״ו: על אחת כמה וכמה
ע״ג: על גבה
ע״ד: על דעת
עד״ז: על דרך זה
עדכ״ש: על דבר כבוד שמו
ע״ה: עליו השלום, על הכל, עבד ה׳
עה״ד: על הדרך
עה״ק: על הכל, עיר הקודש
עה״ע: על העליונה
עה״ר: עין הרע, עם הבא ראשון
עוב״ד: עליו ועל באי כחו
עוי״א: עליו ועל יורשיו אחריו
ע״ע: על ענין
עוה״ב: עולם הבא
עז״א: עזו אללאה, יקר בעיני ה׳
ע״ז: על זה
עזה״ד: על זה הדרך
עט״ר: עטרת ראשי
עטר״ה: עטרת ראשי ה׳
ע״י: על יורשיו, על ידי
עי״א: על יורשיו אחריו
עי״ס: עיסקא
ע״כ: על כן, על כך, עד כאן
עכ״ז: עם כל זה
עמכ״ד: עם מוביל כתבא דנא
עכ״ס: עד כאן סיים־ו, עד כאן סוף
עכס״ע: עד כאן סיימו עדותם
עכ״פ: על כל פנים
עלי׳: עליו
ע״ס: עד סוף
עסכ״ה: עד סוף כל הדורות
עספ״א: עד סוף פרוטה אחרונה
ע״ע: על עצמו, עד עתה, על ענין
עפ״י: על פי
ע״פ: על פה
עפ״ז: על פי זה
עצו״ר: עצום ורב
ער״ח: ערב ראש חדש
ער״ק: ערבנים קבלנים
עש״ג: ערכאות של גויים

אות פ׳

פא״י: פה ארץ ישראל
פגי״ן: פורץ גדר ישכנו נחש

פ״ה: פניו הקדושים, פסח היום, פה העירה
פה״י: פסח היום
פל״ע: פלג עידן
פנ״ק: פני קודשו
פס״ד: פסק דין
פציחות״מ: פי צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט
פ״ק: פרט קטן (בחשבון השנים)
פר״ח: פרי חדש
פש״ן: פרוטה של נחושת

אות צ׳

צו״מ: צורבא מרבנן

אות ק׳

קב״ה: קודשא בריך הוא
קה״ק: קהל קדוש
ק״ו: קלה וחמורה, קל וחומר
קו״ט: קרקע וטלטל
קושח״ך: קנין ושבועה חמורה כראוי
ק״ח: קץ פלאות
ק״ק: קהל קדוש
קרוב״ץ: קול רנה וישועה באהלי צדיקים
קש״ך: קנס שלא כדין

אות ר׳

ראב״ד: ראש אב בית דין
רובשו״ש:
רו״ש: רוב שלום
רז״ל: רבותינו זכרונם לברכה
ר״ח: ראש חודש
רח״ל: רחמנא ליצילן
רצ״ק: רועה צאן קדשים
רש״י: רבי שלמה יצחקי (ז״ל)

אות ש׳

ש׳: שנת
ש״א: שעה אחת
שא״א: שאי אפשר
שאח״ך: שאחר כך
שאמ״ב: שאין בו ממש
שאע״פ: שאף על פי
ש״ב:
שב״ה: שבית הכנסת, שבת היום
שבמ״ק: שבמהנ־נו־כם קדוש
שבמח״ק: שבמחנינו קדוש
שבעוה״ר: שבעונות הרבים
שבע״פ: שבעל פה
שב״ק: שבת קודש
שבש״ש:
ש״ה: שאמר הכתוב
שהי׳: שהיה
שהנלע״ד: שהנראה לעניות דעתי
שהעי׳: שהעידנו
שו״ב: שריר וברייר
שוטו״ך: שום טענה ואמירה כלל
שופ״ר: שטן ופגע רע
שו״ק: שרירא וקיימא
שו״ש: שום שבועה
שחו״ר: שחכמי ורבני
שט״ו: שכר טורח ועמל־ו
שט״ז: שטר זה
שי׳: שיחיה
שיפ׳: שיפרע
ש״ך: שפתי כהן
שכ״ד: שלא כדין
שכו״ך: שכך וכך
שכט״ו: שכר טורח ועמל־ו
שכ״מ: שכיב מרע
ש״ל: שבח לאל
שמ״ב: שאין בו ממש
שנלב״ע: שנפטר לבית עולמו
שע״ג: שעל גבי
שע״י: שעל ידו
שעמ״ך: שעל מנת כן
ש״ץ: שליח ציבור
ש״ק: שבת קודש
שקבע״ע: שקבל על עצמו
שקו״ש: שקנה ושיקנה
ש״ר: שלום רב
ש״ש: של שנה
שש״ל: ששבח לאל
שתת׳: שתתעלה

אות ת׳

תב״ט: תבוא ברכת־טוב
תב״ת: תיבה בתיבה
תובב״א: תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
תוב״ב: תבנה ותכונן במהרה בימינו
תו״מ: תוספת ומגרעת, תכף ומיד
תמ״ך: תהיה מנוחתו־תם כבוד
ת״ח: תלמידי חכמים
תכב״ץ: תכונן בצדק
תכ״ה: תחת כפת המרום
ת״ל: תהלות לאל
תמ״ג: תירי מגו תלת
תמ״ך: תהיה מנוחתו־תם כבוד
תמ״ן: תבורך מנשים
תס״ע: תשללם עליך (תדרוש בשלומך)
תע״ל: תעמוד לנו
תקי׳: תקיפה
תשב״ר: תינוקות של בית רבן

ספרות ומטבעות

- לפני שנת תר"ך (1860) בערך, לא ראינו שיהודי מרוקו משתמשים בספרות הערביות: 1, 2, 3 וכו' אלא השתמשו באותיות עבריות: א, ב, ג, וכו'.
- למטבעות — זהב וכסף ונחושת — השתמשו בצירופן של אותיות עבריות, כגון: **אם** = אוקייא (אולי פירושו: חלק אחד, $^1/_{10}$, מהמטבע מתקאל); **את** = $^1/_4$ אוקייא (לא ידוע למה נבחרו אותיות אלה דווקא).
- המטבעות המקובלות (מהקטן לגדול): זאלג, סתאס, מוזונא, אוקייא, מתקאל.

24	זוואלג	=	1	סתאס
4	סתאס	=	1	מוזונא
4	מוזונאת	=	1	אוקייא
10	אוקייאת	=	1	מתקאל
1000	מתקאל	=	1	קנטאר
14	מתקאל	=	1	רייאל (צ'ורו)
2,8	מתקאל	=	1	פראנק

הסימן	שם המטבע והמספר במלים		ערכו במטבעות קטנות		
את	1/4 אוקייא	=	1/2 מוזונא	2	סתאסאת
בת	2/4 "	=	1 מוזונא	4	"
ות	3/4 "	=	3 מוזונאת	12	"
אם	1 "	=	4 מוזונאת	16	" (לפלס)

אם	אוקייא	=	1	אוקייא
בם	תמן [כנראה תנין]			
	אוזוה	=	2	"
גם	תלת אוואק	=	3	"
דם	רבע "	=	4	"
הם	כמס "	=	5	"
ום	סת "	=	6	"
זם	סבע "	=	7	"
חם	תמן "	=	8	"
טם	תסע "	=	9	"

הסימן	שם המטבע והמספר במלים			ערכו במטבעות אחרות		
ים	מתקאל	=	10	אוקיות	1	מתקאל
כם	מתקאלאיין	=	20	〃	2	〃
לם	תלאתין	=	30	〃	3	〃
מם	רבעין	=	40	〃	4	〃
נם	כמסין	=	50	〃	5	〃
סם	סתין	=	60	〃	6	〃
עם	סבעין	=	70	〃	7	〃
פם	תמאנין	=	80	〃	8	〃
צם	תסעין	=	90	〃	9	〃
קם	מייאת	=	100	אוקיות	10	מתקאל
ככם	מייאתיין	=	200	〃	20	〃
שם	תלת מייא	=	300	〃	30	〃
תם	רבע מייא	=	400	〃	40	〃
תקם	כמס מייא	=	500	〃	50	〃
תככם	סת מייא	=	600	〃	60	〃
תשם	שבע מייא	=	700	〃	70	〃
תתם	תמן מייא	=	800	〃	80	〃
תתקם	תסע מייא	=	900	〃	90	〃
אוו[א//]	מייאת	=			100	מתקאל
בוו	מייאתיין	=			200	〃
גוו	תלת מייא	=			300	〃
דוו	רבע מייא	=			400	〃
הוו	כמס מייא	=			500	〃
ווו	סת מייא	=			600	〃
זוו	סבע מייא	=			700	〃
חוו	תמן מייא	=			800	〃
טוו	תסע מייא	=			900	〃
יוו	קנטאר	=	1	קנטאר	1000	מתקאל
כוו	קנטאריין	=	2	〃	2000	〃
לוו	תלת קנאטר	=	3	〃	3000	〃
מוו	רבע קנאטר	=	4	〃	4000	〃
נוו	כמס קנאטר	=	5	〃	5000	〃
סוו	סת קנאטר	=	6	〃	6000	〃
עוו	סבע קנאטר	=	7	〃	7000	〃
פוו	תמן קנאטר	=	8	〃	8000	〃
צוו	תסע קנטאר	=	9	〃	9000	〃

הסימן	שם המטבע והמספר במלים			ערכו במטבעות אחרות	
קוו	עשרא	=	10	קנטאר	10000 מתקאל
ככוו	עשרין	=	20	〃	20000 〃
שוו	תלאתין	=	30	〃	30000 〃
תוו	רבעין	=	40	〃	40000 〃
תקוו	כמסין	=	50	〃	50000 〃
תככוו	סתין	=	60	〃	60000 〃
תשוו	סבעין	=	70	〃	70000 〃
תתוו	תמאנין	=	80	〃	80000 〃
תתקוו	תסעין	=	90	〃	90000 〃

עיין בספר דבר אמת הרב ידידיה מונסונייגו פאס תשי״ב סימן א׳ — ובכתבי הרב אבא מרימור זלה״ה מ״כ שהדינר והוא הנזכר בלשון חז״ל הוא אוקייא של מעות מולאי רציד שהם חמשה מעות ממטבע מולאי ישמעאל. ואיסר הנזכר בש״ס הוא חמשה פרוטות של מסר״א (מולאי סילמאן רחמו אל), וכפ״ז חשבון חמש סלעים של בכור הם עולים —כם— של מולאי רציד עכ״ל שהעתיק הרב אבא מרימור מספר הפסקים של עיר צפרו וחשבון זה לדעתם צריך לעמוד עליו.

ועיין עוד שם — ובכתב יד הרב עט״ר אבא מרימור זלה״ה שהעתיק מפסקים ב״ד של צפרו מצאתי שכתב ששיעור רביעית של קידוש הוא משקל שבעה עשר אוקיות ומחצית האוקייא של מטבע מולאי רסיד שהם כב אוקיות ממטבע מולאי ישמעאל פחות שני נואייאת בקירוב.

מפתח שמות משפחות ומקומות
(המספר מציין את העמוד)

אביחסירא משה 272
אביטבול אביגיל 196, 197, 198
אביטבול אברהם 80, 131, 164, 165, 179, 181, 210, 232, 387
אביטבול אברהם בן נאני 267
אביטבול אהרן 368, 369
אביטבול אליהו אסחראווי 38, 45
אביטבול בנימין 33, 35, 49, 277
אביטבול חיים אליהו, גזבר 32, 154, 180, 182, 199, 200, 204, 208, 227, 277, 347, 379, 412, 429
אביטבול יהודה 232, 346
אביטבול יוסף 43, 193, 210, 339
אביטבול יחייא 82, 302
אביטבול יעקב 31, 37, 38, 45, 80, 122, 123, 212
(בן נאני 267)
אביטבול, אטבאלי נגיד, יצחק 3, 21, 22, 31, 38, 43, 51, 55, 56, 67, 82, 84, 91, 95, 97, 100, 109, 114, 122, 131, 164, (166 ז' תמאיושת), 179, 181, 241, (243 אטבאלי), 264, 277
אביטבול ישועה 43, 95, 96, 97, 118, 137, 182, 183, 239, 241, 243, 264
אביטבול מימון 31, 53, (64 אמלאל), 80, 88, 100, 122, 125, 183, 193, 207, 210
אביטבול מכלוף 33, 36
אביטבול מסעוד 193
אביטבול מסעודא 232
אביטבול מרדכי 82
אביטבול משה 33, 35, 49, 277, 368, 369
אביטבול עמור 21, 22, 38, 49, 52, 56, 60, 67, 92, 96, 110, 113, 115, 128, 130, 132, (159 עאמור), 168, 171, 194, 196, 197, 213, 214, 232, 270, 276, 278, 285, 286, 288, 343, 344, 345, 346, 370, 371, 372, 373, 400, 412, 415, 420, 421
אביטבול רבקה 234
אביטבול רחמים 346
אביטבול רפאל 30, 38, 48, 51, 61, 114, 131, 207, 339
אביטבול שאול 110
אביטבול שאול ישועה 1, 2, 13, 14, 29, 31, 37, 43, 65, 66, 86, 88, 99, 100, 122, 132, 137, 142, 152, 158, 183, 184, 186, 187, 194, 218, 219, 223, 234, 260, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 310, 313, 316, 317, 338, 339, 341, 364, 365, 369, 416
אביטבול שלום 33, 35, 36, 82, 271, 277, 305
אביטבול שלמה 1, 2, 6, 13, 15, 16, 18, 29, 30, 31, 33, 36, 44, 53, 56, 64, 65, 80, 81, 82, 84, 86, 88, 100, 117, 119, 122, 125, 137, 142, 158, 160, 166, 168, 183, 193, 194, 207, 210, 224, 236, 237, 239, 240,

הערות למפתח השמות:

1) שמות המתחילים ב"אבן" או "בן" [ן'=בן] סודרו לפי "אבן" או "בן".
2) שמות המתחילים ב"אל" [ה"א הידיעה הערבית] או "א" או "ל" [קיצור של "אל"] סודרו ג"כ לפי "אל", "א", "ל". לדוגמא: שם המשפחה "חמו" עשוי להופיע ב־"אבן חמו", בן־חמו, ן' חמו, חמו. שם המשפחה: אלכסלאסי עשוי להופיע ב־: אלכסלאסי, לכסלאסי, כסלאסי; — דבדובי יופיע גם ב־: אדבדובי [=אלדבדובי]; — אג'ייני יופיע גם ב־ג'ייני.
3) האות ג' [שמעליה גרש] מייצגת את ההגה ǧ בערבית ולכן השם ג'ייני מופיע באות ג, ולא הקפידו בקריאה ובכתיבה להבחין בין ג'ייני ובין זיינ'י.
4) מספר הגיים התערבבו בערבית המדוברת בפי היהודים: ס, ש, צ = s; ט, ת = t; ג' ז = z. ולכן: אסראף = אשראף = אצראף; אטרג'מאן = אתרג'מאן; אטרג'מאן = אטרזמאן; ג'ייני = זיינ'י.

286, 287, 318, 337, 363, 364, 369, 371
אביטבול שמואל 386
אבירזיל יאיר 249, 250, 251
אבן דאנאן חיים 263
אבן דנאן יעקב 19, 39, 70, 71, 77, 136, 176, 192
אבן דאנאן מסעוד 71
אבן דנאן יעקב 403, 410, 423, 425, 428
אבן דאנאן משה 185
אבן דנאן סעדיה 20
אבן דנאן שאול 19, 39, 40, 77, 84, 136, 176, 242, 330, 403, 410, 423, 425, 428
אבן דאנאן שלמה 335, 336
אבן דנאן שמואל 20, 29, 187, 200, 209, 263, 373
אבן זמרא רחמים חיים דוד 170, 421, 428
אבן זמרה שמואל אברהם 131, 262
אבן חיים מאיר 187
אבן חמו דוד 334
אבן חמו, ישראל יעקב 1, 143
אבן סמחון, בנימין 377
אבן סמחון, מסעוד 377
אבן עטר, יהודה 377
אבן עטר, רפאל דוד 178, 236
אבן צור, יעקב 19, 29, 70, 71, 73, 91, 115, 136, 141, 146, 160, 170, 205, 213, 220, 238
אבן צור, יצחק 5, 200
אבן צור, רפאל 65
אבן צור, רפאל עובד 19, 39, 136, 176, 403, 410, 423, 425, 428
אבן צור, שלמה אליהו 36, 227, 330
אבן צור, שמואל 69
אבן רבוח, סעדיה 165, 200
אג'ייני, אבנר 61, 157, 207, 347
אג'ייני, אברהם 79, 299, 304, 425
אג'ייני, אלישע 285
אג'ייני, דוד 175
אג'ייני, יהודה, הגזבר 72, 80, 95, 117, 139, 142, 143, 175, 185, 201, 245, 295, 300, 305, 306
אג'ייני, יוסף 199, 201, 278, (305 יסו)
אג'ייני, יעקב 79
אג'ייני, יצחק 72, 122, 152, 218, 379
אג'ייני, ישועה 25, 180, 211, 212, 310, 388, 401
אג'ייני, לוי 201
אג'ייני, מסעוד 301
אג'ייני, מנשה 300
אג'ייני, משה 25, 50, 72, 199, 300, 320, 321
אג'ייני, עיוש 271
אג'ייני, עמרם 28
אג'ייני, ראובן 61
אג'ייני, רחמים יוסף 62, 156, 167, 178, 204, 207, 217, 311, 324, 325, 366, 373, 374, 379, 408
אג'ייני, שלם 45, 301
אג'ייני, שלמה 157, 207, 245
אג'ייני, שמואל 35, 36, 45, 207, 245, 247, 305
אג'ייני, שמעון 61
אדבדובי, יוסף 246
אדבדובי, יעקב 300, 304
אדבדובי, מימון 300
אדבדובי, מכלוף 368, 369
אדבדובי, מסעוד 300
אדבדובי, משה 300
אדבדובייא, טאנא 273
אדהאן, אברהם 44, 128, 223
אדהאן, יוסף 10, 11, 53, 80, 81, 95, 117, 119, 156, 207, 423, 424
אדהאן, יחייא 277, 302, 305
אדהאן, יעקב, נגיד 32, 34, 35, 36, 49, 53, 81, 90, 95, 133, 139, 143, 156, 193, 207, 217, 227, 241, 248, 250, 277
אדהאן, יצחק 223, 245, 302, 303
אדהאן, ישועה 246
אדהאן, ישכר 24, 25, 43, 50, 108, 154, 300, 304, 310
אדהאן, מכלוף 277
אדהאן, מכלוף אליהו 406
אדהאן, מסעודא 193
אדהאן, משה, נגיד 10, 24, 25, 31, 50, 80, 99, 108, 113, 128, 131, 152, 154, 186, 193, 217, 246, 310
אדהאן, שלם 140, 146
אדהאן, שלמה, נגיד 31, 34, 37, 43, 51, 103, 108, 113, 123, 131, 152, 165, 193, 245, 277, 301
אדהאן, שמואל מסעוד 223, 275
אדהבי, יוסף 20
אדהבי, מימון 20
אדיין, אברהם 194, 273
אדרעי, בככו 246
אדרעי, ברהים 20
אדרעי, יעקב 246
אדרעי, משה 20
אדרעי, שלם 213, 377
אדרעי, שמואל 115

מפתחות

אווחנא, אברהם 75
אוחנא, ראובן 409
אוטאט, דאיית יוסי 207, 210
אוקיינוס 83
אורטיגה 82
אזוביב, נהוראי 316, 317
אזאגורי, יחייא 184
אזאנקוט, שמואל 251
אזבאלא 211
אזולאי, אברהם 299, 346, 379, 386
אזולאי, אהרן 24, 25, 28, 35, 50, 154, 180, 182, 253, 298, 303, 375
אזולאי, אליהו 111, 113, 114, 193, 302, 346, 347, 349, 350
אזולאי, ברוך 271, 299
אזולאי, דניאל 346
אזולאי, יהודה 53, 156, 158, 201, 218, 275
אזולאי, ישועה 13, 14, 53, 156, 158, 193, 218, 305, 349
אזולאי, אליהו רחמים 346, 347, 367
אזולאי, דוד 31, 45, 61, 75, 80, 128, 346, 347
אזולאי, חי אבנר 386
אזולאי, חיים דוד 73, 82
אזולאי, יהושע ישועה 207
אזולאי, יחייא 45, 201, 351
אזולאי, יעקב 351
אזולאי, יצחק 346
אזולאי, מאיר 28, 346, 347, 386
אזולאי, מסעוד 75, 79
אזולאי, מרדכי 215
אזולאי, משה 24, 25, 31, 35, 50, 56, 80, 99, 122, 128, 154, 180, 182, 397
אזולאי, פנחס 346
אזולאי, שלם 3, 47, 61, 207, 280, 282, 283, 293, 332, 333, 334, 346, 347
אזולאי, שלמה 215
אזולאי, שמעון 46, 110, 123, 193, 346, 347
אזולאי, שמעון רפאל חי 261
אזולאי, שמעון 346
אזולאי, שמעון רפאל דוד 113
אזין, מאיר 270
אטאלב, מוח' 32
אטנאפסי, יעקב 314
איגרוואן 78
איטליה 73
אימוזאר 211
אינגלטירא 258
איית יוסי 6, 283
איית סגרוסן 246
אירופה 10, 280
אכ'ראק, דריש 401
אלבאז, אבא 3, 28, 191, 242, 244, 247, 308, 322, 323, 335, 347
אלבאז (אלבאג'), אברהם (ברהם) 12, 15, 25, 31, 33, 35, 45, 48, 49, 50, 63, 80, 86, 99, 100, 122, 123, 128, 152, 154, 207, 217, 235, 298, 303, 310, 371, 372, 379, 396
אלבאז, אברהם מרדכי 88
אלבאז, אהרן 5, 24, 25, 33, 35, 37, 38, 45, 50, 63, 81, 91, 112, 113, 131, 272, 277, 289, 298, 303, 310, 366, 397, 404
אלבאז, אורוביצ'א 210
אלבאז, אליהו 180, 207, 216, 278, 279
אלבאז, אלעזר 61
אלבאז, בצלאל 278, 279
אלבאז, זהרא 112, 168, 216
אלבאז, חיים עמרם 346
אלבאז, חסדאי 159
אלבאז, יהודה 21, 38, 56, 60, 61, 65, (יאודה 67), 85, 86, 92, 96, 103, 110, 112, 115, 119, 123, 130, 131, 132, 159, 168, 171, 194, 217, 218, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 235, 252, 253, 254, 257, 262, 278, 304, 373, 374, 375, 396, 397, 398, 419, 427
אלבאז, יוסף מרדכי 25, 216, 228, 329
אלבאז, יחייא 111, 112
אלבאז, יעקב 180, 182, 300, 305
אלבאז, יצחק 25, 33, 35, 45, 50, 67, 154, 252, 270, 277, 310, 396
אלבאז, יקותיאל 37, 39, 173, 212, 216, 225, 228, 229, 233, 242, 309, 311, 329, 346, 347, 379, 404, 408
אלבאז, יקותיאל מיכאל 346, 347, 348, 386
אלבאז, ישועה 5, 25, 32, 35, 38, 45, 49, 50, 51, 109, 113, 131, 132, 277, 286, 287, 299, 304, 407
אלבאז, מאיר שמעון 45, 61, 207
אלבאז, מרדוך 246, 274
אלבאז, מרדכי, נגיד 10, 11, 24, 31, 33, 35, 40, 45, 50, 63, 68, 80, 97, 112, 113, 117, 122, 131, 142, 174, 176, 185, (198 מרדוך), 198, 199, 201, 277, 294, 304, 310, 366, 388, 404, 422
אלבאז, משה 10, 31, 40, 63, 97, 99, 111, 112, 122, 123, 128, 152, 165, 168, 177, 217, 221, 234, 235, 346, 347, 364
אלבאז, משה מרדכי 88

אלבאז, עמרם 22, 33, 36, 38, 52, 60, 92, 110, 111, 112, 115, 116, 119, 120, 168, 169, 171, 172, 173, 199, 200, 213, 214, 226, 230, 242, 243, 255, 276, 277, 309, 329, 331, 373, 412, 418, 421, 427
אלבאז, פנחס 47, 61
אלבאז, ראובן 346, 347
אלבאז, רפאל 5, 113, 177, 301, 396
אלבאז, רפאל משה 25, 47, 48, 71, 78, 90, 120, 134, 164, 189, 199, 200, 204, 207, 211, 215, 217, 278, 279, 305, 310, 311, 347, 348, 366, 376, 379, 388, 406, 408, 416, 429
אלבאז, רפאל משה אליהו 388
אלבאז, שאול 47, 61, 216
אלבאז, שלמה 33, 35, 38, 81, 91, 113, 158, 277
אלבאז, שמואל 21, 22, 52, 64, 103, 159, 195, 213, 226, 230, 234, 235, 258, 374, 425
אלבאז, שמעון 63, 99
אלבו, יהודה 204
אלגול, אברהם 305
אלגול, יצחק 304
אלגז, שלמה 64
אלחאג', אסעיד בן פ'רג'י 355, 356
אלחאז, חמאד ן' וואעזיז 24
אלחאז, עבד לקביר 2
אלחאסאן, מולאי 258
אלחדאד, אליהו 304
אלחדאד, יהודה 198
אלחדאד, יעקב 304
אלחזאן, אלעזר 20
אלחסאר, חמד 110, 111
אלחוסאיין, בן בראברא (אלקאייד) 401
אליאנס, איזראיליט אניברסיל 282, 284, 285
אליזיד (מולאי) 83, 130
אלימן 258
אלכסלאסי, דוד 304
אלכסלאסי, דוד שמעון 386
אלכסלאסי, יהודה 305
אלכסלאסי, יוסף 108, 113, 277
אלכסלאסי, ישועה, נגיד 108, 113, 131, 243, 277
אלכסלאסי, משה 211
אלכסלאסי, ראובן 108, 113, 131
אלכסלאסי, שלמה 211, 243
אלכסנדרוס מוקדון 258
אלמליח, אברהם 173
אלמאליח, יהודה 51
אלמאליח, יוסף 350, 416
אלמושנינו, חיים 407
אלמושנינו, יהודה 407
אלנקאר, אברהם 314, 315, 317
אלערבי, אעדלון 396
אלערבי, ן' לעלאם 67
אלערבי, יחייא
אלערבי, ימין 108, 245, 302, 303, 305
אלערבי, מימון
אלערבי, שלם 43, 264
אלפילאלי, אברהם 371, 372
אלפילאלי, חיים 299
אלפילאלי, שלמה 246
אלפי', יסו 300
אלקובי, אברהם 80, 113, 132, 194
אלקובי, דוד 215, 310, 311
אלקובי, יהודה 215, 305
אלקובי, יוסף 11, 51, 113, 132, 194, 285, 309
אלקובי, יעקב בן נחמוס 108
אלקובי, מסעוד, נגיד 31, 35, 97, 259
אלקובי, לקובי, נחמוס 42, 75
אלקובי, נסים 99, 215
אלקובי, סלימאן 11
אלקובי, עיישא 309
אלקובי, שלם 80, 99, 271, 373, 397
אלקובי, שלמה בן נחמוס 108
אלקצר 129, 247, 249, 251, 376
אמהאוויש, שר 6, 8
אמוזיג, שם טוב 182, 183
אמלאל, יוסף 99
אמלאל, מימון 99
אמלאל, משה 99, 271
אמריקא 189, 191, 258
אמשילי, אברהם 194
אמשילי, יהודה 194
אנצ'אם, דוד 122
אנצ'אם, ימין 122
אנצ'אם, יעקב 43
אנקאווא, אברהם 59, 298
אנקאווא, רפאל 2
אסאבוני, יצחק 367, 368
אסאבוני, רחמים 367, 368
אסבאג, אברהם, די אסאבוני 208
אסבאג, דוד 285
אסבאג, יוסף, ידי' בן אסאבוני 208
אסבאג, יצחק 180
אסבאג, מרדוך 271
אסבאג, שלמה 180
אסבעוני, עזוז 314

מפתחות

אסודרי, אהרן 298, 303
אסודרי, אברהם 31, 37, 80, 122, 165, 193
אסודרי, אליהו 28, 61
אסודרי, אלישע 23, 298
אסודרי, דוד 207, 242
אסודרי, יוסף 300, 304, 335, 336
אסודרי, יחייא 193
אסודרי, יעקב 156
אסודרי, ישועה 193, 207, 211
אסודרי, מימון 80, 122, 245, 272
אסודרי, משה אליהו 47
אסודרי, שלמה 211, 246
אסולין, אברהם 47, 212, 276
אסולין, אהרן 197
אסולין, ברהים 246
אסולין, ברוך 366
אסולין, דוד 245
אסולין, חגה 275
אסולין, יהודה 99, 198
אסולין, יוסף 366
אסולין, יחייא 31, 176, 212, 246, 366
אסולין, יצחק 251, 299
אסולין, ישועה 201, 271
אסולין, מימון 201
אסולין, מסעוד 270, 271
אסולין, מרדכי 38, 80, 116, 176, 246, 366
אסולין, משה 47, 99, 149, 275
אסולין, עמור 38, 80, 99
אסולין, רפאל מרדכי 252
אסולין, שלמה 38, 116
אסחראווי, אליהו 298, 305
אסחראווי, זהרא 363
אסחראווי, יחייא 300, 305
אסחראווי, יסו 273, 305
אסחראווי, יעקב 302, 303, 305
אסחראווי, יצחק 99
אסחראווי, משה 363
אסחירווי, שלמה 301
אסכנדרייא 70, 71
אסכאך, יהודה 273
אספאר, אברהם 305
אספאר, ברהם 302, 303
אסראיירי, מימון 271
אספאר, משה
אפרייאט, אברהם 299, 304
אפרייאט, אהרן 29, 53, 81, 116, 233, 241, 309, 364, 424
אפרייאט, אליהו 193, 299, 304
אפרייאט, דוד 72, 201, 232
אפרייאט, חביבי 346, 348
אפרייאט, חיים 304
אפריאט, יוסף 272
אפרייאט, יצחק 110, 111, 212, 246, 302, 303
אפרייאט, יצחק שמעון 346, 348
אפריאט, יצחק שמעון 367
אפרייאט, ישועה 110
אפרייאט, מנחם 72, 201
אפרייאט, משה 45, 116, 304, 346
אפרייאט, שלמה 99
אפרייאט, שמעון 45, 225
אפרייאט, רחמים אלישע 61, 88, 207, 347
אפלאלו, יוסף 67, 131, 132
אפלאלו, יעקב 175
אפלאלו, משה 131, 132
אפלאלו, מרדכי 58, 229, 231, 232
אפריקה 82, 83, 189, 281
אצאייג, אברהם 11, 213, 304
אצאייג, אליהו 299
אצאייג, דוד 109, 269, 304
אצאייג, יהודה 201
אצאייג, יוסף, רב 80, 201, 217, 269
אציג, יצחק 80, 213
אצאייג, מימון 213
אצאייג, מסעוד 269
אצאייג, מרדכי 207
אצאייג, משה 10, 11, 40, 80, 88, 117, 201, 211, 213, 251
אצאייג, נסים 211, 213
אצאייג, עיוש 74
אצאייג, שמעון 80, 251, 252, 270, 271
אצבאן, אברהם 409
אצווירא (צאווירא) 103, 172, 215, 258
אציני, אברהם 13, 14, 81, 100, 122, 153, 178, 207, 208, 210, 241, 252, 269, 272, 312, 313, 315, 316, 369
אציני, אברהם יעקב 88
אציני, יעקב 81, 100, 122, 153, 178, 207, 208, 210, 241, 242, 252
אציני, יצחק 88
אציני, משה 242
אצאראף, אליהו 284, 285
אצראף, יוסף 45, 72, 74, 397
אצראף, מכלוף 45, 72, 74
אצראף, מס' [מסעוד] 246, 302, 303, 426
אצראף, מרדכי 45, 72, 74, 131, 151, 397
אצראף, מרים 224
אצראף, משה 224
אראג'יל, דוד 70, 71

ארג׳ילא 266
ארואוץ, אליהו 20
ארוואץ, חיים 169
ארוואץ, יוסף 204
ארוואץ, מסעוד 214
ארזי, רפאל 411
ארץ ישראל 6, 15, 16, 76, 86, 154
אשכנזי, אליהו מאיר 85
אשכנזי, דוד 423
אשראף, מסעוד 131
אשריקי, יוסף 66, 255, 387
אתאזי, יצחק 306, 307
אתורג׳מאן [אטרזמאן], יעקב 31, 33, 36, 113, 169, 171, 299, 304, 351, 375
אתורג׳מאן [אטרזמאן], משה 3, 31, 36, 113, 245, 253, 273, 375
אתורג׳מאן, שלמה 116
בא, יעקב 99
באכלוף, אברהם 304
באכלוף, יסו 300, 304
באכלוף, מכלוף 245
באכלוף, מרדוך 302, 303
באנון, יחייא 43, 45, 75, 79, 80, 403
באנון, מימון 43, 45, 75, 80, 188, 397
באנון, מכלוף 403
באנון, מרדכי 403
באנון, משה 79, 403
באסעוד, יסו 245, 272
באסעוד, משה 246
באסעוד, שלום 301
בהלול, יוסף 185
בהנא, שמעון 301
בוזמימא, יעקב 299, 304, 397
בוזמימא, מרדוך 300
בוחבוט, אברהם 215
בוחבוט, שלמה מאיר 215
בוטבול, אהרן 185, 333, 368, 369
בוטבול, בנימין 299
בוטבול, יצחק 21, 97
בוטבול, מימון 21
בוטבול, מסעוד 306
בורכאל, סעדיה 272
בושערא, אברהם 317
בטאן, יצחק 10, 11, 39, 40, 41, 43
ביבאס, שם טוב 155
ביגאר (אליאנס) 282
ביטון, אברהם 185
ביהי, אהרן 298
ביהי, אליהו 304
ביהי, ימין 304
ביהי, יסו 246
ביהי, יעקב 99
ביהי, יצחק 299, 304
ביהי, מסעוד 397
בירדוגו, יהודה 5
בירדוגו, יוסף 5, 67, 168
בירדוגו, יעקב 5, 59, 60, 108, 232
בירדוגו, יקותיאל 160, 239
בירדוגו, מימון 232, 233
בירדוגו, מרדכי 60, 108
בירדוגו, משה 205, 220
בירדוגו, סעדיה 149
בירדוגו, פתחיה מרדכי 127, 218, 219
בירדוגו, רפאל 59, 126, 160, 214, 239
בן אברהם, יצחק 186
בן אברהם, גבריאל 186
בן אדהאן, מימון 192
בן ביהי, יעקב 246
בן ברהים, יהודה 246
בן ברוך, ישועה 23, 24, 32, 33, 231, 299, 304, 412
בן ברוך, רפאל 229, 230, 231, 301
בן ג׳ו, מרדכי 162
בן גזלאן, שלמה 245
בן גיגי, אברהם 242
בן גיגי, מכלוף 242
בן דוד, יעקב 245
בן דודון, יאודה 251
בן הרוש, אליהו 38, 75, 129, 150, 154, 157, 162, 225, 226, 233, 247, 248, 249, 251, 302, 305
בן הרוש, יהודה 362
בן הרוש, יצחק, נגיד 31, 42, 99, 108, 198, 220, 222, 271, 272, 302, 303, 305
בן הרוש, נסים 362
בן וואליד, יצחק 248, 419
בן וואעיש, שמואל 185
בן זאהא, מסעוד 271
בן זאהא, משה 91, 151, 152
בן זמרה, אברהם 69
בן זמרה, משה 69
בן זמרה, רחמים 284, 285
בן זקן, מסעוד 251
בן זרו 165
בן זרח, יעקב 246
בן חיים, יחייא 271
בן חיים, יעקב 42, 91, 124, 271
בן חמו, יוסף, נגיד 11, 43, 63, 64, 80, 123,

165, 200, 264, 265
בן חמו, יסו 246
בן חמו, יעקב 35, 68, 69, 73, 75, 80, 97, 143, 255, 264
בן חמו, יצחק 42, 45, 72
בן חמו, יעקב, ידי' אדבדובי 42, 45
בן חמו, ישועה 36, 42, 43, 44, 45, 74, 75, 79, 80, 153, 188, 192, 241, 255, 296
בן חמו, ישראל 397
בן חמו, מימון 80, 116, 192
בן חמו, מכלוף 11, 35, 43, 50, 63, 80, 207, 264, 310
בן חמו, מרדכי 335
בן אבן חמו, משה 7, 36, 42, 43, 45, 50, 68, 72, 74, 75, 79, 80, 116, 143, 150, 151, 153, 187, 192, 241, 254, 276, 305, 310, 367
בן חמו, סאלם 11, 43, 80, 207
בן חמו, שלמה 38, 45, 51, 61, 108, 110, 275, 276, 277, 366
בן חמו, שמואל 31, 38, 42, 45, 56, 68, 73, 75, 97, 108, 110, 138, 141, 142, 143, 148, 176, 177, 201, 207, 208, 221, 241, 251, 252, 254, 255, 264, 275, 276, 295, 296, 366, 427
בן חמו, שמעון 271
בן חניני, מכלוף 246
בן חסינא, מסעוד 396
בן יאזגא 223, 267
בן יוסף, יהודה דוד 152
בן יוסף, משה 152
בן יסו, משה 245
בן מאמאן, משה 377
בני חסאן 375
בן יעיס, שלמה 61, 285
ן' יעיש, עמרם 285
בן ישראל, יעקב 300
בן לחוול, יעקב 270, 273
בן לחסן, משה 185, 186
בן לילתי, דוד 299, 304
בן לילתי, ימין 299, 305
בן למסרוח, יצחק 271
בן כליפא, חיים 397
בן כלפון, סלימאן 214
בן לילתי, יוסף 396
בן נאיים, אהרן 158
בן נאיים, יצחק 369
בן נאיים, שלמה 419
בן נאני, יעקב 246, 302, 303
בן נמוח, מסעוד 396
בן נמוח, משה 246
בן נסים, אברהם 299
בן נסים, יצחק 300
בן נסים, משה 256, 300
בן סאלם, משה 245
בן סוסאן, אברהם 225
בן סמאנא, אברהם 271
בן סמול, מאיר 50, 320, 321
בן סמחון, יוסף 368, 369
בן סמחון, יצחק 400
בן סמחון, מכלוף 400
בן סמחון, מסעוד 400
בן סמחון, משה 368, 369, 371, 400, 407
בן סמחון, רפאל יעקב 34, 36, 61, 366, 400, 418
בן סמחון, שאול 368, 369
בן סמיחן, מסיעד 198
בן סעדון, אהרן
בן סעדון, אליהו 371
בן סעדון, יום טוב 371
בן סעדון, יוסף 377
בן עזוז, אברהם 272
בן עטייא, יוסף 13, 14, 18, 42, 64, 75, 79, 101, 135, 136, 137, 154, 156, 182, 183, 200, 218, 269, 397, 425
בן עטייא, עיוש 371, 372
בן עטר, דוד 160
בן עטר, יהודה 115, 128, 160, 178, 200, 205, 218, 219, 220, 236, 269, 378
בן עטר, יעקב 70
בן עיוש, ישו 139, 144
בן עיוש, שמואל 139, 144
בן עילי, שלמה 173
בן עלאל, יסאן 397
בן עמור, אברהם 298, 303
בן עמור, אהרן 298, 303
בן עמור, אליהו 304
בן עמור, ברירו 363
בן עמור, ג'מול 363
בן עמור, יעקב 299
בן עמור, יצחק 300
בן עמור, מרדוך 302, 303, 305
בן עמור, משה 246, 302, 303
בן עמרם, ברוך 24, 25, 32, 49, 50, 154, 198, 246, 277, 299, 401
בן עמרם, רפאל 24, 32, 33, 34
בן עמרם, ישועה 24, 25, 50, 153, 198, 199, 277, 401

בן צבי, יוסף 221
בן צ'רא, שלמה 270, 271
בן קמיראי, עמור 246
בן קציף, אברהם 274
בן קרמוס 376
בן רבוח, יוסף 42, 80
בן רבוח, מסעוד 42, 45, 80
בן רבוח, מרדכי 201
בן רקיץ, מימון 271
בן שושן, שלמה 415, 416
בן שטרית, דוד 268
בן שטרית, יעקב 398
בן שימול, שמואל 251
בן שמעון, אהרן 198
בן שמעון, יצחק 270, 300, 304
בן שמעון, מכלוף 300
בן שקרון, ברהים 246
בן תגידא, יוסף 251
בן תמאיוסת, מסעוד 267, 268
בן תמאיוסת, משה 267, 268
בן תמאיושת, אליהו 299, 303
בנימין, משה 300
בני סאדן 23
בעל הנס, רבי מאיר 119, 217, 324, 325
בעלול, חזקיה 365
בר יוחאי 324, 325
בראברא, שר 7, 8 228, 229
ברוך, יוסף 33
ברוך, יסו (יוסף) 300, 304, 320, 321, 386
ברוך, מתתיה 320, 321

גבאי, אסתר 98
גבאי, חביב 271
גבאי, יונה 24, 33, 36, 300, 304
גבאי, יוסף 18, 42, 75, 98, 137, 156
גבאי, יסו 300
גבאי, יעקב 78, 245
גבאי, מאיר 98, 118, 135, 136, 137, 156
גבאי, מנחם 346, 348
גבאי, מסעוד 23, 24, 299, 300
גבאי, משה 24, 33, 36, 270
גבלטאר 8, 10
גדודא, מרדך 270, 271
גומא, שמחה 302, 303
גוזלאן, יששכר 99, 152
גזלאן, משה 300
גיגי, אהרן 43, 97, 207, 264
גיגי, יוסף 164
גיג, רפאל 95
גיג', אברהם 415
גיג', רפאל 415
ג'ייאן, נתן 214
ג'ייני, אברהם 99, 201, 207
ג'ייני, יהודה 43, 122, 246
ג'ייני, יצחק 37, 217, 246
ג'ייני, משה 201, 321
ג'ייני, עיוש 207
ג'ייני, שלמה 99, 122
ג'ירבה 59, 129, 380
ג'לדמאן 20
גנו, אברהם 232
גרמאט, אבראהים 376
גירנטו 71

דאבילה, יעקב 207
דאדש 82, 83, 84
דאוד ויוסף, יוסף 375
דאנינו, משה 185
דאנינו, שלם 185
דבדובי, יוסף 99
דבדובי, יעקב
אדבדובי, מימון 397
דבדובייא, מסעודא 396
דבדובי, משה 48, 245
דבדובי, שמואל 245
דהן, יעקב 396
דויכו, מרדכי 274
די־אבילה, אברהם 201, 264, 315
די אבילה, אלעזר 148
די אבילה (דאוילא), יוסף 36, 45, 80, 367
דיאבלה, יעקב 187
די אבילה, יצחק 207, 208
די אבילה, מאיר 36, 45, 72, 74, 80, 201, 264, 367
דינר, בן ראובן 99
די תמאיושת, יצחק 271
דלאגיטש, משה 48
דריס [מולאי] 264

הורודוס 258
הירוש, יהודה יצחק 201
הכהן, אברהם 20, 25, 33, 35, 38, 51, 70, 178, 213, 277, 310
הכהן, אהרן הנגיד 8, 12, 15, 31, 33, 35, 37, 80, 86, 122, 123, 128, 132, 152, 165, 217, 260, 270, 424, 425
הכהן, אליהו 7, 35, 91, 243
הכהן, אליהו משה 66, 125, 132, 153, 158, 166
הכהן, אפרים 366

הכהן, דוד 12, 31, 37, 56, 80, 88, 99, 122, 128, 131, 152, 217, 235, 251, 252, 254
הכהן, חיים יהודה 421
הכהן, חיים יוסף 81
הכהן, יהושע 184
הכהן, יהודה 376, 377
הכהן, יוסף 25, 33, 35, 132, 168, 277, 310, 366, 367
הכהן, יטו
הכהן, יחיאל 428
הכהן, ימין 201
הכהן, יעקב 20, 24, 25, 31, 45, 50, 80, 122, 154, 165, 310, 396
הכהן, יצחק 24, 22, 33, 35, 72, 73, 131, 178
הכהן, יקותיאל 387
הכהן, מאיר אליהו 61
הכהן, מימון 35, 81, 91, 125, 243
הכהן, מכלוף, נגיד של חברת ג"ח 80, 132, 152, 201
הכהן, מסעוד 81, 152, 201
הכהן, משה 7, 24, 25, 45, 48, 50, 61, 81, 154, 187, 310, 366, 367
הכהן, נחמיה 160
הכהן, סולטאנא 387
הכהן, סעדיה מסעוד (סעאד) 363
הכהן, עזוז, נגיד 38, 213, 219, 222, 250
הכהן, רבקה 213, 241
הכהן, רחמא 363
הכהן, שלום 241, 242, 401
הכהן, שלמה 80, 201, 251, 252, 376, 377
הכהן, שם טוב 187
הלוי, אברהם 95, 97, 141, 142, 143, 147, 175
הלוי, אברהם בן חסדאי 423
הלוי, חיבוס 299
הלוי, יוסף 377
הלוי, חסדאי 143, 147
הלוי, מוסא 302, 303, 305
הלוי, מרדכי 143, 147, 148, 175
הלוי, שלמה רפאל 180
הצרפתי, אבנר ישראל 150, 171, 227, 284, 285, 330
הצרפתי, אליהו 15, 19, 29, 30, 39, 69, 77, 82, 97, 133, 136, 143, 148, 160, 176, 177, 182, 183, 236, 237, 265, 307, 410, 423, 425, 427, 428
הצרפתי, וידאל 34, 36, 91, 170, 282, 333, 334, 421
הצרפתי, יעקב 133, 182, 183
הצרפתי, רפאל 67, 128
הר הזיתים 216
הראובני, דוד 82
הרוס, יהושע 386
הרש, יוסף 201
הרש, משה 201
הרוש, אברהם 33, 80, 99, 112, 272, 298, 299, 302, 303, 304, 397, 404, 426
הרוש, אליהו 376, 379
הרוש, ברהים 245
הרוש, דוד 1, 75, 80, 97, 183, 184, 208, 221, 224, 264, 272, 299, 404
הרוש, חיים 25, 245, 299, 302, 303, 304, 305, 404
הרוש, חיים מסעוד 61, 299
הרוש, יהודה, נגיד 42, 43, 45, 47, 71, 72, 74, 75, 80, 154, 211, 220, 246, 272, 273, 300, 304, 396
הרוש, יהונתן 379
הרוש, יום טוב 42, 45, 72, 74, 75, 79, 80, 201
הרוש, יוסף 33, 35, 42, 45, 80, 272, 299, 304
הרוש, ימין 302, 303
הרוש, יסו 298, 300, 302, 303
הרוש, יעקב 112, 246, 270, 272, 285, 300, 305, 386
הרוש, כליפא 25, 47, 51, 277, 404
הרוש, מאיר 45
הרוש, מימון 42, 300
הרוש, מכלוף 1, 11, 31, 41, 80, 97, 183, 184, 207, 221, 222, 223, 256, 260, 264, 300
הרוש, מנחם 300
הרוש, מסעוד 11, 31, 41, 201, 207, 225, 256, 260, 301
הרוש, משה 33, 35, 108, 270, 299, 304, 426
הרוש, משה יעקב 28, 320, 321, 386
הרוש, נסים 41, 42, 45, 71, 72, 74, 75, 80, 108, 138, 155, 396
הרוש, סמחון 80, 208, 379
הרוש, עיוש 300, 305
הרוש, עכו 108
הרוש, פנחס 301
הרוש, קלארא 272
הרוש, רפאל 211, 301
הרוש, שאול 33, 112, 173, 216, 228, 229, 301
הרוש, שלמה 301
הרוש, שמואל 208, 224, 246, 301
ו' הרוש, שמחון 122

לאקראט, אהרן 185
וואדזאן 103

וואד זיתון 252
וואליד, יעקב 249
וואעקנין, מסעוד 371
וואעקנין, מרדכי 34
וולאד, אזבלי 21, 22
וחיון, אברהם דוד 182
וידאל, יעקב 246, 273
וידאל, ישראל 248
וידאל, משה 246
וידאל, שלמה (בן עזראן) 251, 252, 246, 301, 302, 303

זאזון, שלמה 182, 183
זגביב, כליפא 95, 415
זילאלי (לקאייד), בן עמארא 353, 354, 355
זיראה, יוסף 300, 304
[בן] זכרי, אהרון 18, 39, 76, 84, 101, 135, 136, 137, 142, 154, 175, 195, 197, 256, 264, 299, 304, 338, 340, 368, 423, 424, 425, 427
זכרי, דינאר, דינר 112, 273
זכרי, דניאל 24, 33, 35, 256
זכרי, חיים שלמה 309, 310
זכרי, יהושע 7, 13, 14, 52, 66, 112, 125, 137, 142, 174, 175, 196, 197, 241, 254, 296, 297, 309, 310, 338, 340, 343, 346, 349
זכרי, יהושע עמרם 61, 346, 348, 350
זכרי, יוסף 30, 66, 125, 158, 165, 166, 195, 196, 197, 346, 348
זכרי, יוסף אליהו 276, 309, 310
זכרי, יונה 346, 348
זכרי, יעקב 28, 346, 348, 349, 399
זכרי, מאיר 346, 348, 349
זכרי, מסעודא 112
[בן] זכרי, מתתיה 49, 196, 199, 200, 208, 227, 277, 309, 310, 346, 348, 363, 368, 369, 424, 425, 429
זכרי, רפאל 24, 33, 35, 301, 386, 396
זכרי, שמעון 346, 348
זמרה, שאול אברהם 128
זרח, יצחק 300, 304
זרקה, שלמה 421

חאכו, אברהם 303, 305
חאכו, יוסף 270
חאכו, יעקב 300, 304
חאכו, מרדוך 305
חברון 72, 73, 85, 87, 411
חג'ויל, סוליקה 258
חגי, זוהר 271
חדאדא, יטו 302, 303, 305
חותא אברהם 315
חותא, יהושע 81, 124, 125, 166, 254, 260, 261
חותא, מאיר 80
חותא, מימון 151
חותא, מסעוד 75
חותא, מרדכי 397
חותא, סלימאן 151
חותא, רפאל 113, 114, 132, 278, 302, 305
חותא, שלמה 38, 81, 124, 125, 158, 166, 254, 260, 261, 302, 303
חותא, שלמה חיים 28
חותא, שמואל 42, 43, 44, 45, 75, 80, 153
חזאן, דוד 172, 173
חזן, חיים דוד, ראש"ל 272, 273
חיון, אברהם 304, 305
חיון, יסו 99, 246
חיון, יצחק 194
חיון, כליפא 194, 245
חיון, ישועה 302, 303
חיון, מוסא 273
חיון, מסעוד 201, 273
חיון, משה 273
חיון, עיוש 273
חיות, חיים 8, 9
חיות, יוסף 9
חיות, חאיות יעקב 8
חיות, מאיר 8, 9
חלואה, דוד 168, 172
חמאד (אלקאייד) 179
חמאד, שר 181
חמאני, יעקב 299
חמאני, משה 139, 140, 141, 142, 146
חמאני, שמואל 301
חמד אלגמרי, שר 260
חמו 21, 22
חמו, יוסף, דמת' יסו אדבדובי ן' קמיח 152
חמו, יעקב 381
חמו, ישראל 99, 176, 178, 271
חמו, מימון 416
חמו, מסעוד 233, 254
חמו, מקנין 251, 252
חמו, מרים 272
חמו, משה 416
חסין, דוד 73, 118
חפודא, עיוש 420

חפודא, שלמה 420
חפיד, (מולאי) 258

טאלב אלמסעודי, ועלי 401
טאלב חמד, סגיר 288
טאלב לחוסאיין 243
טאלב מוחמד (שר) 32
טאלב, סעיד 116
טאנזאר 103
טאנכיר 191
טאפיירו, יחייא 379
טאפיירו, שלמה 185, 186
טבאלי, יעקב 28
טבאלי, יצחק 288, 289
טבאלי, (טובאלי) רחמים 28, 379
טבריה 48, 73, 85, 86, 87, 89, 119, 121, 217
טובייאנא, אברהם 316, 317
טובייאנא, נתן 95, 415
טולידאנו, אברהם 267
טולידאנו, ברוך 127, 239
טולידאנו, חביב 188, 296
טולידאנו, חיים 5, 168, 172
טולידאנו, יעקב משה 82
טולידאנו, משה 296
טולידאנו, שלמה 60, 108, 185
טיטוואן 51, 103, 159, 192, 416, 417
טריג'מאן, שלם 251
טורג'מאן, אברהם 251
טרזמאן, יעקב 397

יון 258
יונה, אברהם 305
יונה סעידא 302, 303, 305
יונה, שלמה 300, 305
יוסף (מולאי) 144, 258
יוסף, בן אברהם 99
יוסף, בן נפתלי 99
יוסף, בן רבי נסים 99
יעיס, יוסף 45, 300, 304
יעיס, יעקב 45, 48
יעיס, משה 302, 303
יערי, שלוחי א"י 118
יפה, נתן 316
יפלאח, מסעוד 211
יפלאח, משה 211, 251
יצחק, ר' שמעון 99
ירושלים 4, 73, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 173, 204, 217, 258, 346, 347, 427, 428
ישמעאל, (מולאי) 187, 360, 361, 396
יתאח, אברהם 211, 375
יתאח, אליהו 22, 246, 298, 303, 386, 429
יתאח, אליהו שאול 48, 217, 310
יתאח, ברהים 245
יתאח, ברוך 299
יתאח, דוד 80, 223
יתאח, אלעזר מרדכי 223
יתאח, יהודה 212
יתאח, יודא 245
יתאח, יוחנן 285, 320, 321
יתאח, יוסף 79, 211, 407
יתאח, יצחק 114, 116, 132, 199, 217, 270, 302, 305, 310, 406
יתאח, ישראל 300, 304
יתאח, חיים 47, 299, 304
יתאח, ימין 45, 217, 299, 301, 304
יתאח, יעקב 47, 299
יתאח, מוסא 80, 223
יתאח, מימון 168, 300
יתאח, מסעוד 11, 53, 63, 80, 81, 91, 95, 110, 125, 158, 193, 208, 212, 301, 375, 429
יתאח, מרדכי 114
יתאח, נסים, ידי' לגול 116, 406, 407
יתאח, סלימאן 246
יתאח, עיוש 301, 396
יתאח, בן עומר 11, 53, 63, 80, 81, 125, 208
יתאח, רפאל 95, 267, 415
יתאח, שאול (שאויל) 45, 386, 396
יתאח, שלום 51, 114, 131, 277
יתאח, שלמה 246, 301
יתאח, שמואל 114, 131

כאזאבלנקא (קאזבלנקא) 73, 118, 346
כהן, אברהם 270, 300, 304
כהן, אהרן 99, 201, 245, 272, 273, 302, 304
כהן, אליהו 198, 218, 219, 246, 298, 302, 303
כהן, אפרים 335
כהן, בנימין 1
כהן, בן הרון 271
כהן, דוד 185, 218, 219, 271, 299, 304
כהן, יהונתן 386
כהן, חיים 271, 273
כהן, יהושע 300, 305
כהן, יחייא 302
כהן, יעקב 300, 305
כהן, יוסף 185, 300, 304, 305
כהן, יצחק 201, 299, 304
כהן, מימון 298, 303, 397
כהן, מכלוף 270, 300, 302, 303, 305
כהן, מסעוד 20, 201

כהן, משה 246, 272
כהן, נפתלי 20
כהן, עזוז 246
כהן, פינחס 301, 396
כהן, שלום 301, 396
כוהינא, אסתר 302, 303
כוהינא, שמחה 302, 303
כל־ישראל־חברים 280, 281, 283, 284, 285
כלילוייא, מסעוד 300
כליפא 23, 24
כליפא, מכלוף 301
כליפא, הדו 304
כליפא, חיים 299, 304
כליפא, יהודה 300
כליפא, יעקב 300
כליפא, נסים 300, 301
כלפון, אברהם 260
כלפון, יחייא 50
כלפון, מסעוד 260, 261, 262
כלפון, שלמה 28, 61, 285
כרימיו, אדולף 281

לבאז, ברהים לוואזאני 245
לבהאליל (אלבהאליל) 230, 255, 256, 366
לבייאט, סעדיה 270
לגול, יצחק 300
לגול, מימון 271
לוב, איזידור 281
לודאייא (משבטי הברברים) 110
לוטאטי, אברהם 298
לוטאטי, אליהו 298
לוטאטי, יעקב 246, 272, 302
לוטאטי, מימון 300
לוטאטי, שלמה 301
לוי, יהודה 269
לוי, יעקב 146, 251
לוי, מימון 146
לוין, נרסיס 283
לחאז, בוגרין 228, 229
לחאז, עבד לקביר 1
לחאז' (לקאייד) עבד לקביר 182, 183, 184
לחאז, עלי ברחו 273
לחדאד, אברהם 304
לחדאד, אליהו 298
לחדאד, יעקב 299
לחדאד, יצחק 300, 304
לחדאד, משה 300
לחדב, סאעוד 185
לחוול, סאלם 301
לחוסין (אלקאייד) 180, 182
לחזאן, בן מאמאן 104
לחנכוס, אברהם 272
לחנכוס, ברהים 245
לחנכוס, יהודה 300
ליוטי, גיניראל 93, 94, 333
ליזבואה, לישבואה 8, 9, 10
לילתי, אברהם 300, 304
לילתי, יוסף 300, 305
לילתי, ישראל 300, 305
לכסלאסי, דוד 299
לכסלאסי, יהודה 99, 300
לכסלאסי, יוסף 51
לכסלאסי, ישועה 109
לכסלאסי, ראובן 109, 116
לכסלאסי, רובין ישועה 28
לכרייף, מרדכי 271
למאמון [מולאי] שריף 259
למכתאר (לקאייד) 140, 144, 146
למקנאסי, שמואל 246, 272
למרס, 375
לעאבד מולאי 286
לעג'ימי, אפרים 185
לעג'ימי, רי' 214
לעלייל, דוד 304
לעלייל, מנחם 300
לעלייל, מסעוד 301
לעלייל, משה 301
לעלייל, שלום 302
לערבי, ברהים 246
לערבי, יהודה 99
לערבי, יחייא 201
לערבי, מס' 99
לערבי, מסעוד 272
לערבי, מימון 201, 272
לפאסי, יחייא 246, 300, 304
לפאסי, יעקב 246, 272
לפאסייא עייסא 273
לפילאלי, אליהו 298
לפילאלי, משה 301
לפילאלי, סלימאן 301
לפילאלי, שמואל 270
לפילאלי, שלם 272
לפילאלי, שלום 301
לפילאלי, שלמה 218, 219
לקבי, שאול 301
לקדארייא, רקייא 198
לקובי, יהודה 300
לקובי, אברהם 64

מפתחות

לקובי, מסעוד 295
לקובי, שלם 64, 105, 301
לקסר (לקצר) 103, 258
לקראסלי, מרידך 245

מאטיוס, פיליס 189, 191
מאימראן, אברהם 188, 296
מאיימראן, יצחק 377
מאיר, יצחק 189
מאיר, שמואל 189
מאמאן, אברהם, נגיד 5, 21, 22, 23, 32, 33, 36, 49, 51, 67, 149, 231, 277, 298, 303, 304
מאמאן, אהרן 46
מאמאן, דוד 21, 22, 33, 36, 123, 164, 165, 201, 218, 219, 246
מאמאן, יוסף רחמים 61, 207, 260, 386
מאמאן, יסו 270, 273, 304
מאמאן, יצחק 299, 305
מאמאן, חיים 5, 21, 22, 61, 104, 149, 288, 396
מאמאן, חיים אהרן, נגיד 108, 110
מאמאן, מאיר 273
מאמאן, עזוז 21, 22
מאמאן, רפאל 22, 150, 180, 182, 226, 227, 288, 368, 370, 371, 372
מאמאן, רפאל עמרם 3, 28, 61, 88, 347
מאמאן, שלם 11, 37, 80, 128, 260
מאמאן, שלמה 12, 15, 31, 80, 99, 100, 110, 123, 128, 152, 165, 186, 197, 217, 235, 246, 273, 371
מאנסאנו, אליהו 152
מאנסאנו, שמוויל (שמואל) 288, 289
מדינה, אברהם 251
מדינה, דוד 249, 551
מדריד 190
מוחמד, אסחאקי 182, 183
מוח', בן עבו 286
מוח', בן עומאר 1, 285, 286
מוח' וסעיד, שר 211
מוחמד (לקאייד), לגנימי 182, 183, 184, 186
מוח', לערבי אעדלון 362, 363
מוחמד, [סידי] בן יוסף 258
מוחמד, [סידי] בן מולאי עאראפא 258
מוחמד [סידי] בן עבדלאה 353, 354, 355
מוחמד, לעומרי סרראדי 92
מוייאל, יעקב 300
מולינה 59
מונטופיורי, משה 190
מונסונייגו, אהרן
מונסונייגו, אפרים 136, 423
מונסונייגו ידידיה 34, 36, 120, 170, 227, 230, 235, 330
מונסונייגו, ידידיה משה 133, 160, 183, 236
מונסונייגו, יהושע 424, 425
מונסונייגו, מנחם 133, 236
מונסונייגו, רפאל 115
מונסונייגו, רפאל אהרון 55, 103, 131, 205, 253, 262, 373, 374, 375, 387, 399, 420, 421
מוסא, יוסף 314
מוריג'ון, יצחק 377
מוריג'ון, שלמה 377
מזרחי, נחום חיים 413, 414
מחמד [מולאי] 190
מיוחס, אברהם 87
מיוחס, בנימין משה 87
מילול, אליהו 251
מילול, מס' 251
מילול, שלם 251
מימון, ז' ראובן 99
מימראן, יעקב 139, 143
מימראן, יצחק 139, 143
מלאחא 267
מלאלא, אסתר 272
מלול, ברהם 225, 226
מלכה, יודא 379
מלכא, יוסף 118
מלכא, שמואל 336
מלכה, שמעון 379
מסרוחא, שמחה 271
מערת המכפלה 410
מצליח, אליהו 299
מקנאס, מכנאסא 5, 59, 61, 69, 73, 103, 108, 118, 147, 149, 150, 160, 172, 178, 179, 187, 194, 218, 219, 220, 221, 225, 226, 258, 265, 322, 323, 333, 334, 351, 409, 426, 428
מראקיש (מראקיס, מראקש, מראכיס) 140, 146, 168, 183, 214, 258, 409, 420
מרוקו (מרויקוס) 73, 82, 83, 86, 118, 144, 190, 191, 258, 280
מרעלי, אלעזר 138, 264
מרעלי, יהודה
משאש, יוסף 350, 400
משאש, שלם 178
משה, בן ר"מ 99

נחמוס, פריחא 272

נחמוס, עכו 301
נחמני, יהושע 233
נחמני, משה 10, 11, 99, 117
ניא־יארק 189
נצ'אם, ימין 99
נצ'אם, יעקב 97

סאלי, 2, 8, 9, 103, 187
סדום 4, 49
סודרי, אברהם 379
סודרי, אליהו 320, 321
סודרי, יוסף 61
סודרי, מאיר 396
סולין, אברהם 299, 304
סולין, אהרן 246
סולין, אליהו 299
סולין, דוכא 304
סולין, יסו 273
סולין, מסעוד 300
סולין, ישועה 246
סולין, משה 304
סוגבאל, שמואל 140, 144, 147
סוסא, רבקה 305
סוסאן, דוד 246
סוסאן, מוסא 108
סחראווי, אברהם 99
סחראווי, יהודה 99
סחראווי, יסו 396
סידון, ישועה 315, 316, 317
סיך, צאריווא 267, 268
סיסו, בן אברהם 11, 24, 35, 43, 80, 351
סיסו, אהרן 179, 180, 181, 182, 245, 303, 396
סיסו, אליהו
סיסו, דוד 20
סיסו, הרון 270
סיסו, חיים 31, 43, 142, 179, 181, 194, 201, 256, 363
סיסו, יוסף 320, 321
סיסו, יהודה 11, 24, 31, 35, 80, 271, 273, 299, 304, 351
סיסו, יחייא 179, 181, 194
סיסו, יעקב 31, 43, 117, 139, 142, 207, 208, 300, 304
סיסו, יצחק 276, 304, 351
סיסו, מכלוף 271
סיסו, מסעוד 179, 181, 201, 256, 363
סיסו, משה 20
סיסו, שלום 272
סיסו, שמעיה 151
סיסוואן 170
סירירו, חיים דוד 128, 131, 205
סירירו, יהודה 81
סירירו, יהונתן 55, 115, 205, 262
סירירו, יעקב 55, 115, 170
סירירו, מנחם 192, 297
סירירו, מתתיה 19, 36, 39, 69, 77, 136, 174, 185, 265, 297, 330, 333, 410, 423, 425, 428
סירירו, ראובן 34, 170
סירירו, שאול 17, 20, 65, 146, 160, 166, 174, 178, 183, 184, 210, 236
סירירו, שמואל מימון 2
סלושץ 82
סליימאן, מולאי 83, 103, 222, 258, 286
סמחון, אברהם, נגיד 38, 51, 113, 131, 298, 303
סמול, מאיר 379
סמחון, ברהים 245
סמחון, בנימין 182, 183
סמחון, דוד 299, 304
סמחון, יהודה 245, 299, 366
סמחון, שלמה 38, 113, 131
סמיחן, יסו 300
סעדיה, אליהו 302, 303
סעיד [מולאי] 262
ספרד 10, 12, 83
סקרון, אברהם 111
סקרון, אלעזר 385
סקרון, דוד 111
סרגינא 246

עבד אלעזיז (מולאי) 258
עבד, ארג'א 71
עבד, ארחמאן בוזיד 274
עבד, לא בן זרו 288, 289
עבד, לכאלק 21
עבד, לקרים אדלאל 273
עבד, סלאם ניניו 141, 145, 147
עבד, רחמאן (מולאי) 222
עבדון, משה 246
עבו, מימון 141, 146
עבדלא 21, 22, 67
עדון, משה 273
עדון, שמחון 273
עדונא, זהרא 273
עדי, משה 361, 362
עובדיה, דוד 50, 142, 321, 379
עובדיה, יהודה 152, 416

עובדיה, יוסף 212, 388
עובדיה, הרב ישועה שמעון חיים ישמ"ח 3, 28, 61, 88, 90, 93, 202, 320, 321, 332, 333, 335, 336, 347, 380
עובדיה, מאיר 204
עובדיה, משה 152
עובדיה, מסעוד 46, 207, 217
עובדיה, מרדכי 388
עובדיה, רפאל רחמים פנחס 61
עוזיאל, יהודה 200
עולייה, יהודה 201
עולייל, אברהם 24, 25, 32, 33, 35, 49, 105, 242, 277, 299, 303, 385
עולייל, דוד 272
עולייל, הדאן 299, 304, 406
עולייל, יהודה 1, 79, 80, 239, 272, 273, 363, 406
עולייל, יהושע ישראל 110
עולייל, יהושע ישראל יעקב 52, 56, 60, 96, 109, 113, 114, 115, 125, 132, 165, 166, 194, 198, 232, 267, 278
עולייל, יוסף 45, 79, 212, 239, 254, 273, 303
עולייל, יחייא 246
עולייל, יצחק 225
עולייל, ישועה 24, 25, 33, 35, 142, 277
עולייל, ישראל 2, 45, 48, 130, 219, 300, 304, 314, 364, 365
עולייל, ישראל יעקב 2, 44, 53, 64, 86, 109, 128, 158, 183, 192, 254, 260, 261
עולייל, מכלוף 1, 239, 273
עולייל, מאיר 379
עולייל, מנחם 406
עולייל, מסעוד 245, 271, 273, 406
עולייל, מרדכי 44, 53, 212, 254, 270
עולייל, משה 45, 80, 226, 227, 254, 273, 366
עולייל, נסים 45
עולייל, פנחס 366
עולייל, שלמה 301
עולייל, שמחה 363
עומר, אל־יוסי (אלקאיד) 357, 358, 359
עזרא, עזראן וידאל 193, 223, 299, 304
עזרא, עזראן משה 223
עזראן, שלמה 80, 193, 223
עטיאה, יעקב 82, 84
עטייא, אברהם 42, 75, 79, 199, 299, 303, 306
עטייא, ברהם 61
עטייא, יהודה 31, 246
עטייה, יחייא 51, 108, 137, 156, 269, 246, 320, 321, 407
עטיה, יחיה 61
עטייה, ליהוא 64
עטייא, ליהו 201
עטייה, ימין 74, 79
עטייא, יעקב 273
עטייא, יסו 245, 299, 304
עטייא, יצחק 199
עטייא, מכלוף 31, 37, 64, 122, 123, 152, 165, 246
עטייא, מסעוד 301, 407
עטייא, נסים 151
עטייא, סאלם 151
עטייא, עמרם 28
עטייא, משה 271
עטייא, עיוש 218, 219
עטייא, שלום 301, 359, 396
עטייא, שלמה 185
עכאכו 99
עילי, אברהם 264
עילי, יעקב 264
עילי, שלמה 226
עלאל, אברהם 377
עלאל, אברהם 213, 272, 298
עלי, בן עבד לא (אלקאיד) 207
עלי, [מולאי] (בן המלך) 41
עלי, (מולאי) 294, 352, 353
עמאר, אברהם 332
עמאר, חמאמוש 132
עמאר, שלום 118
עמאר, דוד 118
עמאר, שלמה 427
עמאר, שמואל 332
עמור, שלמה 301
עמרם, חיים מסעוד 34
עמרם, בן יוסף 49
עמרם, רפאל, נגיד 154
עמרם, שלמה 279

פאס 3, 4, 5, 7, 8, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 29, 30, 31, 34, 36, 39, 40, 41, 50, 58, 60, 61, 64, 65, 67, 69, 72, 73, 74, 77, 82, 83, 110, 111, 112, 119, 120, 128, 129, 131, 133, 136, (140 **פאס לבאלי**, 145), 141, 146, 147, 150, 151, 152, 155, 160, 161, 163, 164, 166, 174, 176, 179, 180, 181, 182, 185, 187, 190, 191, 200, 202, 203, 220, 224, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 247, 249, 253, 254, (258 **פאס אלבאלי**), (258 **פאס אזדיד**),

264, 265, 277, 282, 283, 284, 307, 308,
322, 323, 332, 333, 334, 335, 346, 347,
348, 349, 366, 368, 369, 371, 372, 373,
378, 404, 407, 409, 416, 418, 419, 421,
425, 428
(לקאייד) פאראזי, פאראג'י 180, 181, 233
פאריז 82, (162, 163 פאריס), 280, 281, 282,
283
פונטי, יצחק 251
פונטי, עיוש 251
פונטייא, מסעודא 272
פוני, הדו 304
פוני, יהודה 300
פוני, יסו 246, 272, 300, 301, 304
פוני, יחייא 320, 321
פוני, מסעוד 260, 261, 246, 301
פוני, סלימאן 301
פוני, שלמה 301
פוניס, שמואל 245
פולאק, יעקב 213
פוני, יחייא 379
פוני, עמרם 379
פורטוגאל 10, 258
פורת, יצחק 377
פינטו, חיים 226
פרייאט, יהודה 302
פרייאט, ישועה 299, 396
פרייאט, משה 300
פרייאט, שלמה

צפרו [סיפרו, צאפרו, ספרו, סאפרא, שפרו]
2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 18, (ספרו
20), 27, 28, 32, 34, 35, 38, 39, 40, 44,
45, 46, 47, 48, 49, 59, 60, 61, 62, 63,
67, 68, 71, 72, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 85,
92, 93, 95, 96, 100, 101, 104, 110, 112,
114, 123, 124, 125, 126, 129, 131, 132,
135, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 148,
152, 154, 159, 161, 163, 166, 168, 170,
173, 176, 178, 179, 181, 182, 183, 184,
185, 186, 187, 189, 194, 200, 204, 205,
206, 207, 213, 215, 216, 217, 220, 222,
224, 235, 237, 244, 247, 252, 256, 262,
264, 265, 266, 267, 268, 275, 277, 282,
283, 284, 285, 294, 306, 308, 313, 315,
316, 317, 318, 332, 333, 334, 335, 346,
347, 352, 353, 353, 354, 355, 356, 357,
358, 359, 362, 366, 368, 369, 376, 380,
381, 383, 397, 398, 399, 404, 408, 409,
410, 416, 422, 425, 428, 429
צאיג, יוסף 97
צאייג, ישועה 99
צאיג, משה 97, 139, 142
צאיג, נסים 246
צ'אר לביצ'א 9, 10, 213
צבח, משה 7, 31
צבע, אברהם 227, 299, 303, 396
צבע, אליהו 289, 303
צבע, יהודה 37, 42, 75, 309
צבע, יוסף, נגיד בפאס 144, 201, 243, 428
צבע, יהייא, פרנס 39, 40, 55, 56, 66, 108,
123, 218, 227, 401
צבע, יעקב 99
צבע, יצחק 115, 116
צבע, ישועה 201, 211, 388
צבע, מאיר 12, 14, 37, 43, 48, 66, 75, 86, 97,
115, 123, 130, 142, 153, 188, 194, 198,
201, 218, 224, 225, 226, 259, 260, 261,
295, 396
צבע, מרדוך 285
צבע, מרדכי 377
צבע, מתתיה 348
צבע, ראובן 260, 261
צבע, רחמים מרדכי 61
צבע, שמואל 211, 301, 388
צירווה, ישועה 245
צירויה, משה 245
צירולייא, יהודה 108, 114, 131, 211, 242
צירולייא, יונה 422
צירולייא, יעקב 115
צירולייא, משה 91, 115, 123
צירולייא, שלמה 51, 91, 108, 114, 131, 277
צרולייא, שמואל 242
צירולייא, שם טוב 199
צירולייא, רפאל משה 33, 180
צניור, חיים 195
צניור, מרדכי 194, 272
צניוור, מכלוף 246
צפת 72, 73, 77, 85, 86, 87, 413
צרויה, יונה 272, 302, 305
צרוייא, יעקב 299
צרוייא, עיוש 301
צרוייא, שלמה 301
צרולייא, חיים עיוש 211
צרפת 258, 283
צרפתי, יודא 364
צרפתי, יסו 299
צרפתי, יצחק 211

קאסם (אלקאייד) 93, 94, 264
קאפיטולו, יעקב 425
קארסינטי, שמואל 214
קאשטילייא 59, 258, 268
קבי, יוסף 299
קבי, יסו 299, 305
קדור, בן עבו 273
קדוש, דוד 369
קוסטאנטין [קושטאנטינא קצנטינא] 62, 70, 95, 415
קורייאט, אברהם 377
קורייאט, אשר 409
קורייאט, יהודה 314
קורייאט, יצחק 409
קורקוס, דוד 4, 6, 103
קישינוב 372

ראגיל, דוד 20
ראובן, משה 246
רבאט 3, 8, 9, 10, 103, 258, 346
רבוח, לידיסיא 240
רבוח, משה 240, 241
רבוח, סלימאן 252
רובין, אבא 379
רובין, יהודה 28, 288, 289, 320, 321
רובין, יסו 299, 304
רובין, יצחק 386
רובין, ישועה 50, 273, 299, 320, 321
רומאנו, חיים 411, 413
רוסייא 372
רותי, יצחק 335
רשיד, רציד [מולאי] 113, 259

שאול ישועה 53, 361, 362, 363, 387, 398
שושנה, חנה 272
שטרית, אברהם 272
שטרית, אהרן 24
שטרית, חיים אליהו אברהם 47, 207, 279
שטרית, חיים 304
שטרית, יהודה 201
שטרית, יוסף 61
שטרית, יוסף מרדכי 279
שטרית, יצחק 43, 73, 94, 95, 142, 143, 175, 176, 177, 178, 201, 295
שטרית, מכלוף 245
שטרית, משה 20, 25, 33, 277
שטרית, רחמים 379
שטרית, שמואל 246
שטרית, שלם 24, 25, 33, 49, 154, 227, 271, 277
שטרית, שלמה 73, 79, 94, 142, 175, 201
שלוחה, משה 241
שלוחה, שלום 241
שלוש, אהרן 25, 33, 35, 38, 80, 122, 269, 277
שלוש, אליהו 25, 31, 32, 33, 35, 38, 49, 277, 298, 303
שלוש, מסעוד 31, 80
שלוש, משה 122
שלמה, משה 270
שלמה, רבקה 270
שמואל, שאול 118
שמול, משה 141, 146
שמול, רפאל 250
שניאור, שמואל 386
שעאבא, דוד 140, 145
שענון, אברהם 20
שענון, יוסף 20
שענון, ישראל 20
שפירא, משה 73
שפירא, צבי 408
שקרון, אברהם 271, 302, 303
שקרון, אליהו 298, 304
שקרון, דוד 245
שקרון, יהודה 48, 88, 194
שקרון, יוסף 300
שקרון, יוסף רחמים 28
שקרון, יעקב 305, 377
שקרון, יצחק, נגיד 24, 179, 180, 181, 300, 304, 377
שקרון, מרדכי 61
שקרון, מסעוד 251
שקרון, משה 108, 245, 397
שקרון, משה נסים 24, 180, 182, 194
שקרון, פנחס 61, 88, 285
שרביט, אברהם 79, 168, 201
שרביט, אהרן 35, 157, 271
שרביט, יוסף 80, 111, 112, 275
שרביט, חיים 299, 304
שרביט, ימין 44, 306
שרביט, יעקב 44, 79, 80, 108, 168, 201, 277, 285, 299
שרביט, ישראל 72, 108
שרביט, מסעוד 31, 157
שרביט, עמור 35, 270
שרביט, שלמה 301, 385

תאג'א, תאזא 20, 183, 184, 376
תאליאקות, מסעוד 245

תאליאקות, שלמה 245
תאפילאלת 192, 258
תונס, תוניס 62, 156, 421
תטאווין 141, 146, 147
תטאווני, חיים 304
תיטואן 258
תינמלין 4
תלמסאן 98, 214, 317
תמאיוסת, חיים 299, 304
תמאיוסת, יעקב 300, 304
תמאיושת, מכלוף 300
תמאיושת, מנשה 300
תמזאזית 337

רשימת התעודות לפי הסדר הכרונולוגי

(המספר מציין את התעודה)

החל בשנת השפ"ב (1622)
וכלה בשנת התשכ"ג (1963)

השפ"ב (1622)
57 תקנה
התי"ב (1652)
12 רציחה
התמ"ה (1685)
121 גלוי דעת
התנ"ב (1692)
11 תקנה (בתי כנסת)
התנ"ה (1695)
297 שטר מכר
התס"ז (1707)
295 ניחום
התס"ח (1708)
295 ניחום
התע"ב (1712)
36 תקנה
התע"ד (1714)
37 תקנה
התע"ה (1715)
62 תקנה
התע"ז (1717)
124 פס"ד
התע"ט (1719)
25 תקנה מסים
התפ"ב (1722)
234 שוכר למשכונה
התפ"ג (1723)
186 תקנה
התפ"ו (1726)
312 מסים
התפ"ז (1727)
32 תקנה על המוסרים
33 תקנה על הפסד הנגיד
63 תקנה על החזקות
186 תקנה
התפ"ח (1728)
312 מסים
התצ"ג (1733)
66 נוסח שטרות
התצ"ד (1734)
66 נוסח שטרות
68 תקנה
התצ"ה (1735)
67 תקנה
התצ"ו (1736)
66 נוסח שטרות
התצ"ז (1737)
66 נוסח שטרות
התצ"ח (1738)
13 קבלה לשחיטה
התק"ד (1744)
101 מכתב
262 מכתב
התק"ה (1745)
328 שטר
התק"ז (1747)
226 גלוי דעת
התק"ט (1749)
53 מכתב
167 שטר הסכמה
התק"י (1750)
126 ג"ד
התקי"ב (1752)
61 שד"ר א"י
115 חלוקת הכנסת בית כנסת
התקי"ג (1753)
346 מכתב צדקה
התקט"ו (1755)
65 פדיון שבויים
התקי"ז (1757)
349 המלצה על צדקה
התק"ך (1760)
30 עונש למזיף
התקכ"א (1761)
147 צוואה
232 ג"ד

365 דו"ד
353 צדקה
התככ"ב (1762)
83 חיוב על שתיית יין
התככ"ג (1763)
117 ג"ד
התככ"ו (1766)
207 צואה
התככ"ז (1767)
31 גלוי דעת על המטבע
146 פס"ד
התככ"ח (1768)
7 מטבע
171 קב"ע
229 פס"ד
התק"ל (1770)
154 חשבון מסים
התקל"א (1771)
127 הרשאה
154 חשבון מס הבורית
התקל"ד (1774)
56 מס
85 על הרבנות
101 מכתב
התקל"ה (1775)
232 ג"ד
התקל"ז (1777)
21 תקנה
188 תקנה
התק"מ (1780)
187 מגוי נגיד
התקמ"א (1781)
282 מכתב
283 "
284 "
285 "
התקמ"ג (1783)
45 תקנה, אגודת השוחטים ושביתתם
התקמ"ד (1784)
10 חלוקת המס
270ב' מכתב
295 הקדש
התקמ"ה (1785)
288 תקנה
התקמ"ז (1787)
162 נוסח שטרות
219 קב"ע
223 קב"ע
התק"ן (1790)
52 ג"ד על המס
92 עלילה
233 פס"ד
289 בתעודה רשום תאריך ערבי 1210 צו מהמלך
293 פס"ד
התקנ"א (1791)
35 מס המלך
52 ג"ד על מס
113 ג"ד על מס
152 קב"ע
155 חשבון מס
התקנ"ב (1792)
2 תפיסה בבית אסורים
71 מכתב
166 תביעה
התקנ"ג (1793)
105 תקנה
148 פס"ד
235 פס"ד
התקנ"ד (1794)
122 קב"ע
התקנ"ה (1795)
323 גוי אנס
התקנ"ו (1796)
184 שטר משכונה
294 שטר ערכאות
התקנ"ז (1797)
74 שד"ר א"י
95 פס"ד
156 גר צדק
התקנ"ח (1798)
69 נגיד
100 מסים
108 תקנה
204 הוספת בית כנסת
התקנ"ט (1799)
20 שלום
129 סידור נכסי
התק"ס (1800)
1 תפיסה בבית הסוהר
133 פס"ד
174 קנס
270א' המלצה לעולה לא"י
התקס"א (1801)
21 תקנה
54 מכתב
236 פס"ד
התקס"ב (1802)

162 נוסח שטרות
241 קב"ע
התסס"ד (1804)
90 תקנה על התובע בערכאות
230 קב"ע
התסס"ה (1805)
123 קב"ע
162 נוסח שטרות
התסס"ו (1806)
162 נוסח שטרות
318 פנקס נדונייא
התסס"ז (1807)
91 מכתב
162 נוסח שטרות
337 מרד פלשתים
337א' כנ"ל
התסס"ח (1808)
27 מכירת אלג'זא
91 מכתב
התסס"ט (1809)
90 תקנה
116 תקנה
162 נוסח שטרות
238 פס"ד
התק"ע (1810)
213 פנקס מס לבן המלך
התקע"א (1811)
130 הרשאה
התקע"ב (1812)
80 תפיסה
162 נוסח שטרות
התקע"ד (1814)
90 תקנה
106 תקנה
התקע"ה (1815)
107 תביעה לקהל
התקע"ז (1817)
189 פס"ד
התק"ף (1820)
96 חזקה
136 שטר חזקה
התקפ"א (1821)
162 נוסח שטרות
התקפ"ג (1823)
162 נוסח שטרות
התקפ"ד (1824)
6 משומד
96 חזקה
110 קב"ע
התקפ"ה (1825)
96 חזקה
110 קב"ע
164 פנקס עזבון
התקפ"ז (1827)
162 נוסח שטרות
224 פס"ד
התקפ"ח (1828)
237 קב"ע
התקפ"ט (1829)
14 עלילה על נגיד
15 עלילה על נגיד
98 תקנה
108 תקנה
112 שט"ח על הקהל
התק"ץ (1830)
84 מכתב
94 תקנה לנגיד
98 תקנה
338 מכתב על רבי רפאל בן יתאח
התקצ"א (1831)
99 פס"ד
התקצ"ג (1833)
44 תקנה לשכר של השוחטים
247 תקנה
התקצ"ד (1834)
46 תקנה
התקצ"ח (1838)
4 פדיון נפשות
התקצ"ט (1839)
100 קב"ע
התר"ב (1842)
28 תקנה
335 שד"ר
336 שד"ר
התר"ד (1844)
139 מכתב
142 עזרה בצרות
197 ניחום
203 ניחום
210 גרמא בהפסד
התר"ה (1845)
112 הלואה ברבית מן הגויים
244 שטר הודאה
התר"ז (1847)
177 תקנה
263 פנקס נדבה
התר"ח (1848)
178 מיאון

התרי"א (1851)
41 תקנה על הכנסת אורחים
התרי"ד (1854)
246 תקנה
287 המרת דת
341 ניחום ופס"ד
התרט"ו (1855)
22 תקנה על נגיד
התרט"ז (1856)
24 נגיד
165 פס"ד
התרי"ז (1857)
275 מכתב ניחום
276 מכתב ניחום
התרי"ט (1859)
51 מכתב
327 קב"ע
התר"ך (1860)
114 תקנה
250 מכתב כי"ח
319 קב"ע
התרכ"א (1861)
16 נגיד
172 שכירות פועל
התרכ"ב (1862)
191 מזונות
התרכ"ג (1863)
151 מוסר
התרכ"ד (1864)
17א' תקנה
התרכ"ה (1865)
43 תקנה
176 חזקת ישוב לכפר אחד
180 אימוץ ילד
התרכ"ו (1866)
216 מכתב
217 "
218 "
339 כופר נפש
התרכ"ז (1867)
49 גמ"ח
179 מכתב
354 המלצה על צדקה
התרכ"ט (1869)
79 על הפרוצות
169 שד"ר
331 שות' ומסחר
התר"ל (1870)
192 מכתב
התרל"ב (1872)
183 צוואה
269 בנין בית הקדש ושם נזכרה תקנה
313 שטר אפוטרופוס
התרל"ג (1873)
175 חזקת ישוב של כפר
התרל"ד (1874)
250 מכתב כי"ח
התרל"ו (1876)
169 שד"ר
התרל"ז (1877)
149 פס"ד
התרל"ט (1879)
208 צוואה
322 מספר הבתים בשכונה
התרמ"ב (1882)
40 שד"ר א"י
296 על חנויות בשוק אלעטרין
התרמ"ה (1885)
292 בתעודה רשום תאריך ערבי 6—1305
330 פנקס עזבון
התרמ"ז (1887)
158 מכתב
התרמ"ט (1889)
38 תקנה
התר"ן (1890)
170 תקנה
התרנ"א (1891)
290 צו המלך
התרנ"ב (1892)
290 צו המלך
התרנ"ג (1893)
39 תקנה
התרנ"ד (1894)
291 רשום בתעודה תאריך ערבי 1314
התרנ"ו (1896)
248 צוואה
התרנ"ח (1898)
75 כולל
התר"ס (1900)
169 שד"ר
התרס"א (1901)
217ב' תקנה
249 צוואה
התרס"ג (1903)
303 הספד על המאורעות ברוסיה
התרס"ד (1904)
50 תקנה ירושת האשה
258 תקנות

מפתחות

התר"ע (1910)
252 מכתב כי"ח
התרע"א (1911)
211 פס"ד
212 פס"ד
251א' מכתב כי"ח
253 מכתב כי"ח
266 משפט
267 פס"ד
התרע"ט (1919)
3 תלונת הממשל
277 חוקי ועד הקהלה
278 מנוי סופרי בדי"ץ והבחינות
התר"ץ (1920)
251 מכתב כי"ח
התרפ"ב (1922)
280 חוקי בתי דין
התרפ"ג (1923)
272 תקנה
התרפ"ד (1924)
214 פדיון שבויים
התרצ"ב (1932)
317 חברת מושב זקנים
התרצ"ה (1935)
153 מכתב על קק"ל
התרצ"ו (1936)
18 תקנה
325 תקנה
התרח"ץ (1938)
273 פסק דין לחברה
315 חברת אליהו הנביא
התש"א (1941)
273 תשלום קנס
התש"ה (1945)
286 פס"ד
התש"ט (1949)
316 חברת ביקור חולים ודו"ח כספי
התשי"ג (1953)
42 תקנה על הכנת קברות
התשכ"ג (1963)
314 חברת רשב"י

תעודות ללא תאריך

5 על ר"ש אביטבול
8 דו"ד בין הקהל לר"ש אביטבול
9 דו"ד בין הקהל לר"ש אביטבול
19 קבלה לדיינות
23 השכנת שלום
29 תקנה
34 נגיד
47 שלום
48 גמ"ח
55 מכתב
58 הסטורייא
59 מס
64 ניחום
70 תקנה
72 מכתב
76 הגבילא
77 הסיג'א
78 קופות
81 מכתב
86 מכתב
87 גמ"ח
102 צדקה רמב"ה
103 מכתב
104 השבת
109 מכתב
110 מכתב חוזר
111 מכתב
118 מכתב על שמואל בן סונבאל
119 מכתב
120 מכתב
125 תקנה
128 מכתב
131 מכתב
132 פס"ד
134 מכתב
137 מכתב
138 מכתב
140 מכתב
141 מכתב
143 מכתב
144 מכתב
145 מכתב
150 פס"ד
159 מכתב לאמריקא
160 פס"ד
161 דו"ח על מריבה
168 חוזר על ביקור חולים
173 מכתב
181 מכתב
182 צוואה
185 מכתב
190 אגדה, סיפור
193 מכתב
194 מכתב
195 קנס

196 מכתב
198 מכתב
199 מכתב
200 מכתב
201 מכתב
202 מכתב
205 פס"ד
206 מכתב
209 מכתב על תאונה
220 מכתב
221 מכתב
222 מכתב
227 מכתב
228 תאריכין
231 מכתב
239 פס"ד
240 פס"ד
243 רפואה
244 כופר נפש
245 חברת גמ"ח
254 מכתב
255 מכתב נחמה
256 מכתב
257 תקנות
259 מנוי נגיד
261 ניחום
268 שאלה בהלכה
270ג' מכתב
271 מוסר
274 חומרת השבת
274א' על המתופפים בשבת
274ב' על הצום
274ג' תערובת אנשים ונשים ומשחק קלפים
274ד' חומר עון הזנות
274ה' השבת
274ו' הצדקה
274ז' חול המועד
279 מכתב
281 השבת
299 מכתב חינוך וד"א
300 עונש על גניבה
301 מכתב על עלילה
302 מכתב על מסירות
304 מכתב
305 מחלות
306 מכתב
307 מכתב עסקים
308 מכתב
309 מכתב
310 עדות על רצח
311 רבנות
321 מספר אוכלוסיה
324 מכתב, ט"ו בשבט
326 מכתב תוכחה על מאסר הרבנים
332 מכתב צדקה
333 מכתב צדקה
334 מכתב צדקה
340 תוכחת
342 מכתב על מחלות וחוסר פרנסה
343 צדקה
345 מכתב
347 מכתב
348 מכתב
350 עיגון
351 צדקה
352 צדקה

מפתח העניינים

ע"פ מספר התעודות

א

אוטונומיה 71
אוכלוסיה 135, 321
אימוץ 180
אישות
— גירושין וגיטין, מיאון 97, 139, 144, 178, 191, 193, 287
— טהרת המשפחה ע"ע
— אונס 162, 323
— נדונייא 318
— עיגון 84, 86, 128, 138, 237, 270ב', 338, 350
— אשה שנייה 50, 57, 239, 262
אמונות — כישוף 244
ארץ ישראל
— עולים ויורדים 181, 270א', 334, 346, 349 [על הקשר עם א"י יופיע אי"ה כרך מיוחד]
— ראה שד"רים

ב

בית כנסת
— [שררה וש"צ] 8, 11, 38, 69, 98, 106, 107, 108, 115, 117, 123, 126, 127, 132, 133, 167, 170, 204, 205, 207, 223, 226, 228, 265, 286, 322, 341
— לוח השנה בביהכ"נ 228

ג

גרים וגיור 156

ד

דיינים — סופרי בי"ד 45, 48, 278
דינים
— אישות ע"ע
— נזקים 224
— אֵלם 165, 222
— חסות 97, 100, 165, 222, 226, 235, 262, 268

ה

הכנסת אורחים 9, 41, 56, 71, 337, 349
המרת הדת — ראה דת
הקדש — [הקדשת קרקעות, ספרים וכספים]
— קרנות לת"ת, לציבור ולא"י 78, 107, 130, 182, 183, 207, 208, 295

ו

ועד הקהלה 277, 280, 325

ח

חברות 168, 245, 250
— חברת כל ישראל חברים — ראה כי"ח
— גמילות חסד 39, 42, 87, 245, 270א', 273, 314
— קרן לנשואי יתומים 9, 15
— חברת אליהו הנביא 315
— צוואות 174, 182, 183, 207, 208, 248, 249
— שטרות 297, 298
— מסחר ראה מסחר
— כובש עדות 274ד'
— דיני ממונות 112, 145, 148, 162, 164, 171, 184, 206, 209, 234, 235
— גניבות ועדות שקר עיין תקנות
— מריבות 54, 58, 101, 137, 161, 163, 172
— תאונות עבודה ופועלים 185, 194, 209, 210, 230, 231, 232, 240
— אבלות ראה מנהגים
— וראה: משפט, תקנות, ירושה
דת — [שבת, תפלה, פיאות, סריטה על מת, צניעות, תקנות וקנסות]
— חוזרים לבתי כנסת ותקנות לשמירתה 26, 39, 41, 46, 62, 67, 68, 72, 79, 90, 97, 104, 105, 110, 174, 177, 195, 222, 241, 247ג', 270ב', 274ג', 380, 320, 320ב'
— המרת דת 6, 97, 148, 287, 328

— חברת ביקור חולים 316
— Entr'Aide Francaise 316
— O.S.E. 316
— מושב זקנים 317
חזקה [קרקע] — 63, 96, 116, 136, 170, 175, 185, 265, 269, 328
חנוך — ראה תלמוד תורה
חתונה — תקנה להגבלה בהוצאות 67, 68, 105, 257, 258

ט

טהרת המשפחה — מקוה טהרה 124, 224, 269, 293

י

יחסי חברה
— הבאת שלום 9, 10, 54, 74, 85, 141, 143, 194, 198, 202, 231, 326
— משלוח מתנות 19, 89, 173, 345
— וראה חברות
ירושה 50, 164, 179, 239, 330, 339
— ירושת כולל ירושלים 145

כ

כבוש [ע"י הצרפתים] 251
כולל 75, 215
כי"ח [כל ישראל חברים] 135, 250, 251, 251א', 252, 253
כלכלה
— ראה מסחר, מלאכות
— תעשיות, בנקאות, חקלאות, קצבים, רוכלים 7, 45, 129, 135, 165, 175, 176, 193, 206, 219, 220, 229, 242, 324, 331, 342, 345
כפר נפש 163, 172, 310, 339

מ

מוסר [מסור, מלשין] 21, 22, 32, 47, 72, 81, 85, 113, 122, 148, 151, 195, 196, 202, 210, 226, 230, 232, 246, 259, 268, 302
מחלות
— רופא, רפואות וקמיעים 157, 201, 218, 227, 230, 243, 268, 281, 305, 307, 309, 311, 342
— וראה תרופות
מינוי
— רבנים ודיינים 9, 28, 38, 54, 106, 135, 137, 167, 194, 216
— וראה סמיכה
מכתבים
— ניחום אבלים 64, 181, 197, 203, 208, 218, 221, 255, 260, 261, 275, 276, 341
— המלצות 5, 158, 159, 170א', 173, 196, 248
— שונות 299, 347
מלאכות
— כריכת ספרים — ראה תשמישי קדושה
— צורפות 7, 31
מנהגים
— בר מצוה 161
— חתונה 193, 274א', 320ב'
— עיין בספרי "נהגו העם" שיופיע בקרוב א"ה [על מנהגים ונוסחאות (על פי ההלכה) שבידי יהדות צפרו]
— ט"ו בשבט 324
— אבלות — ראה מכתבים
— רוחצים 295
— פקידות השבוע, החודש והשנה [במכתבים הנ"ל] 197, 203, 295
— הספדים 203, 303 [על מאורעות רוסיה]
— הקפות למטה 295
מסחר
— בספרים — ראה תשמישי קדושה
— חזקה על מקום מסחר [אלגלסא] 70, 82, 95, 175, 176
— חנויות 17א', 17ב', 296
— בבגדים 308
— סאק'א טאב'א ולכ'יף 329
— שותפות 331, 339, 346
מסים [סוגי מסים, הערכה, פנקסי מסים, פטור ממס, תקנות] — 9, 10, 21, 22, 35, 52, 56, 59, 60, 65, 67, 88, 113, 118, 136, 148, 149, 150, 152, 154, 155, 157, 211, 213, 229, 233, 266, 279
— אלגאבילה, אלסיג'ה [עזר הבשר] 25, 27, 76, 77, 219
משחק קלפים 274ג'
משפט
— ראה דינים, ערכאות
— חסות [ענאייא] 97, 100, 165, 222, 226, 235, 262, 268
— פס"ד ומעשה בי"ד 19, 24, 25, 56, 92, 107, 133, 146, 147, 148, 149, 150, 157, 160, 165, 170, 179, 187, 189, 195, 199, 204, 205, 206, 209, 210, 211, 230, 236, 238, 265, 267, 268,

269, 273, 286, 341
— בתי דין 280
— היום והמקום הקבועים למשפט 274
— תלונות 3, 179, 192, 199, 202, 204, 206, 217, 218, 231, 270ב'
— מודעה וגילוי דעת 226, 318
— אפוטרופוס 277, 313
— שבועת אלמנה 330
משקאות 83, 148, 173, 220, 309

נ

נידוי 262, 336

ס

סמיכה 9, 19, 28
— וראה שררה, מינוי
— סמיכה לשוחטים [קבלה] 13, 19

ע

עונשים
— מלקות 236, 301, 304
— קנסות 174, 325
— בית סוהר [לגברים ולגברות] 1, 2, 14, 15, 81, 82, 92, 94, 99, 113, 119, 146, 151, 200, 210, 230, 232, 236, 244, 247ב', 254, 256, 326, 336
— וראה נידוי
עלילות 14, 21, 53, 71, 73, 74, 80, 82, 92, 99, 111, 135, 142, 146, 152, 156, 157, 158, 159, 163, 172, 196, 198, 200, 212, 216, 229, 230, 232, 236, 238, 244, 251א', 254, 259, 301, 325, 327
— בריחת יהודים מן העיר 49, 51, 55, 85, 86, 89, 103, 109, 126, 149, 216, 225, 236
עסקנות צבורית 5, 21, 69, 71, 82, 92, 120, 125, 246
ערכאות 90, 165, 191, 196, 198, 200, 294, 327

פ

פדיון שבויים 4, 65, 142, 214
פרעות
— לסטים, גייסות 66, 96, 173, 192, 212, 331, 337, 337א', 339, 346, 349
— פרעות [ברוסיה] 303
— רצח 12, 135, 159, 172, 189, 190, 200, 237, 244, 268, 310, 339
— ראה עלילות
— שריפת עצמות מתים 272ב'

צ

צדקה [קרנות, נדבות שלש רגלים, "התמיד", "עובר ושב", גבייה, חלוקת הצדקה, הענשת המתחמקים מן הצדקה] 18, 43, 48, 49, 53, 71, 75, 102, 107, 111, 115, 131, 135, 140, 142, 148, 169, 194, 206, 208, 213, 215, 247, 263, 264, 274ג', 1274', 325, 332, 333, 334, 343, 344, 348, 349, 351, 354
צוואות 147, 182, 183, 207, 208, 248, 249

ק

קהלה [נגידים, פרנסים, גזברים, זט"ה, ארגונה] 14, 16, 17א', 21, 22, 23, 24, 33, 34, 41, 47, 81, 92, 93, 94, 99, 114, 118, 166, 185, 186, 187, 188, 190, 194, 195, 196, 198, 209, 229, 246, 259, 268, 293, 336
— נגידים 326, 336
— קהלות 204, 218, 226, 231, 311, 338, 340
קרן קיימת לישראל 153

ר

רבנות 135, 216, 217, 218, 246
— סמכות הרבנים — ראה דינים, אישות, מסחר
— הרבנים והקהל 8, 9, 10, 38, 45, 49, 85, 107, 113, 120, 121, 125, 126, 127, 167, 194, 202, 204, 205, 217, 231, 246, 336, 338
— סמיכה לרבנים 9, 19, 28

ש

שד"רים 9, 40, 61, 65, 73, 74, 134, 169, 247, 295, 332, 335, 336, 337, 352, 353
— וראה צדקה
שחיטה 19, 20, 27, 44, 45, 177, 185, 204, 205
— אגודת שוחטים ושביתתם 70
שכונת היהודים [אלמללאח] 91, 212, 293, 322
שררה [לש"צ, לשוחטים] 20, 204, 205

ת

תוכחת 271, 281, 284, 326, 340

תלמוד תורה
— כולל 75, 215
— ישיבה 215
— תשב"ר 45, 135, 338, 320, 320ב'
— גביית כספים לישיבה 215
— קביעת עתים לתורה 284, 285
— סיום מסכתא 295
תעניות
— עצירת גשמים 66, 274ג'
— הפסקה 282
— שובבים 283
תקנות
— קרקעות 38, 70, 135, 136, 184, 226, 265, 269
— הגבלה בהוצאות לשמחות 67, 68, 105, 257, 258, 272
— אישות — ראה אישות במפתחות
— תעניות — ראה תעניות
— ערכאות — ראה ערכאות
— דת — ראה דת
— משקאות חריפים 83, 148, 173, 220
— פס"ד ומעשה בי"ד — ראה משפט
— מסחר — ראה מסחר (חנויות)
— גניבות ועדות שקר 29, 30, 31, 36, 37, 70, 94, 100, 148, 238, 241, 254, 300
— מוסר (מלשין) — ראה מוסר
— שחיטה — ראה שחיטה [ותעודה 177]
— ירושה — ראה ירושה
תרופות
— סם 244
— וראה מחלות
תשמישי קדושה
— ספרי קודש, כתיבה וכריכה ומסחר 91, 110, 130, 147, 157, 201, 207, 227, 248, 249, 251, 251א', 270ב', 298, 305, 307, 347
— השאלת ספרים 157, 333, 342

תיקוני טעויות

עמ'	שורה	במקום	צריך להיות
11	24	שרירת	שרירא
"	31	והר	והר'
12	8	—אם	—אם—
"	11	—נם	—נם—
13	5	לעצרם	לעצרא
"	19	פאוזהיד	פאוזהיך
"	29	—אם	—אם—
"	29	—בת	—בת—
15	15	כבר	כביר
"	26	עליכם	עליכום
"	34	אלדיק	אלדיך
16	10	דנא	דינא
17	12	יקאלו	וקאלו
18	20	התנ"ב	התקי"ג
"	24	ה"ש	הש'
19	25	והוצאתי	והוצא'תי
20	17	רינוזבני	רנון בני
23	9	יאר	יאך
24	30	בהר	בה"ר
28	2		ואחנא נחסרו עליה זוואז די וולאדו, מא נקימולו סורא מא נכתבולו כתובה מא נעטיוולו
34	8	עת	עתה
42	30	זה...	למחוק כל השורה ובמקומה: והר' נחמוס אלקובי נר"ו והר' מימון בן הרוש נר"ו והר' יעקב בן חמו נר"ו והר' יצחק בן
42	33	ה אלה	האלה
43	17	לרשת	לשרת
44	19	למאל...	למחוק כל השורה
45	29	בבהר	בכה"ר
46	12	וברי	ובריר
47	14	וסהדרו	וסהדו

תיקוני טעויות

עמ'	שורה	במקום	צריך להיות
47	36	]	למחוק
48	9	כמנא	במנא
"	27	ישראל עולייל ז"ל	צ"ל: ישראל עולייל
		משה דבדובי ז"ל	צ"ל: משה דבדובי
		יעקב ן' יעיס	צ"ל: יעקב ן' יעיס
49	22	הבז'	הנז'
"	הע' 4	הס	חס
50	26	על...	על דעת המב"ה
51	5	הרז"ם	הרזי"ם
"	17	עדתו	עצתו
"	23	מהסכמה	בהסכמה
52	13	ולראהי	ולראיה
54	3	ככלל	למחוק
"	8	אי	או
"	23	בטלי בהם	בטלים הם
57	34	המ"ט	המט'
58	20	ידידהם	ידיהם
"	22	ו ברכים	וברכים
60	30	ב כל	בכל
61	28	פנחס	פינחס
62	הע' 10	ושמאשור	ושם אשור
65	22	וכ'	וכו'
66	17	שמעי	שמעו
68	6	המס'	המס
"	26	עילו	עליו
71	6	וכסה	וכסא
"	22	לאנ	לאנא
73	12	ויחיד	ויחידי
77	9	לירח	לירח זו
87	13	מעצוננו	מעצבוננו
"	הע' 19	כחיות	בחיות
91	13	גידהום	גירהום
"	"	וקבלנו הכדחזי	וקבלנוה כדחזי
92	25	ליחוד	ליהוד
94	35	צרכו	צורכי
96	5	כ תובתה	כתובתה
"	"	בגטכשר	בגט כשר
98	3	יחו	יחיו
"	20	בר' בחסד'א	ברב חסד'א

תיקוני טעויות

עמ'	שורה	במקום	צריך להיות
98	הע' 5	ברכות לב.	לב:
105	9	כה"ר	כהר"ח
"	19	כע"ת	כעת
106	31	הנאמנות...	להוסיף: שהאמנוהו כנז' וגם מצד אומדן הדעת הנז' אכן נודע הדבר בבירור שלא היתה תפיסתו
"	32	שאר המלשינות...	למחוק כל השורה
110	30	וקבלנות	וקבלנוה
111	16	יקבלנוה	וקבלנוה
113	4	להתחזיר	להחזיר
114	32	שעדיין בחתימתו	שעדיו וחתומיו
115	26	עיהם	עליהם
"	27	שהם	שבהם
129	16	זרעם	זרעכם
149	2	לענדנאד	לענדנא
150	4	כדחי	כדחזי
160	27	ויש	וי"ש
161	14	עלנד"ז	על נד"ז
166	27	כותם	כותים
169	8	מני	מיני
174	6	1	הערה: 1 ישא ברכה
178	22	וחין	דוחין
180	1	כאנא	כאנו
181	4	יעזרם אל	יכוננה עליון
183	17	תדי	תרי
184	18	וחמישים	וחמשים
203	34	אדם	ידם
204	1	החדשים	החדשית
214	הע' 1	מיבום...	ובסדר הגט שם דף ע"ח אות קלא מה שנמ"ך בכ"י הה"ג יעבי"ץ זלה"ה בשנת התקצ"ד שמיאנה בבעלה מסעודא בת חסאן בוטבול וכו'
215	30	כלטצדיקי	כל טצדיקי
219	6	פצהר...	חיתא
"	38	עדותם	עדותו
227	28	אלקים	אלהים
234	5	נה"יית...	להוסיף שורה: נו'קשתי ומתביעתם נז'נחתי נח'לתי נט'רדתי בלכתי ני'סרתי נכ'אבתי נל'כדתי ובשבתי

תיקוני טעויות

עמ'	שורה	במקום	צריך להיות
234	6	נש"כחתי...	למחוק כל השורה
"	8	נודר	נודד
235	5	אתן	אתך
236	33	יעזרם אל	יכוננה עליון
239	33	שהיתה	שהייתי
243	5	סופי	סוסים
252	4	הכתב	הכא
257	25	ג' תקס"ד	ג"א תקס"ד
261	11	אחד	אחר
270	11	צוות	צווח
271	9	יחצא	יחייא
276	5	ע"מ	על
279	21	הראויים ליורשו לשאינם	הראויים לשאינם
281	23	Crimieue	Crémieux
"	35	הנצרך	שנצרך
282	18	Mansieer Bigar Shalom	Monsieur Shalom
285	16	חברתכם	חברתם
"	30	כתר	כבוד
286	7	לבלאך	לבלאד
"	34	עליכ	עליכם
287	2	משפחתם	המשפחה
"	3	ילכו להם	תעזבו (את העיר)
"	8—7	שאתה טעית	שאני טעיתי
289	5	בעיהא	ביעהא
290	31	וסי	סי
303	15	בעיניהם	[בעיניכם
310	14	מ' יע	מ' יעקב
313	9	ולשלל	ולשכלל
"	6	החבלה	החמלה

החומה והכניסה לעיר צפרו
השערים: באב למקאם, באב ראס אלוואד

Printed in Israel
"Daf-Chen" Press, Jerusalem

LA COMMUNAUTÉ DE SEFROU

(Volume I)

HISTOIRE DOCUMENTÉE DES JUIFS DE LA COMMUNAUTÉ DE SEFROU, VILLE DU MAROC (SUD-OUEST)

SOURCES & DOCUMENTS

Leur situation économique, sociale, politique et religieuse, les évenements et les faits historiques, marquant leur vie, leurs statuts et leurs coutumes, leurs memoires, leurs lettres leur correspondance, leurs activités politiques et religieuses dans le droit et dans les commentaires de la Torah

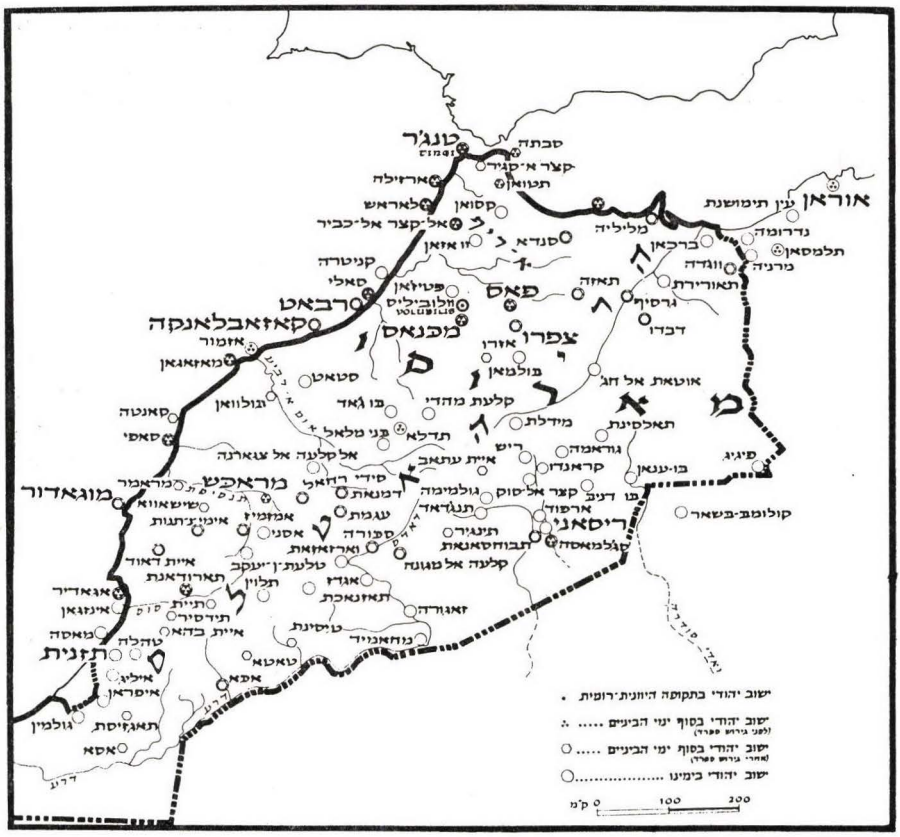
Réunis, classés et annotés, avec mentions détaillées des références, et publiés par

Rabbi DAVID OVADIA,

le dernier des générations de Chefs spirituels de cette communauté, actuellement membre du Conseil du Grand Rabbinat de Jerusalem

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

Jerusalem תשל"ה (1974)

טנג'ר
סבתה
קצר א־קגיר
תטואן
אראזילה
אלאראש
קסואן
אל־קצר אל־כביר
אוראן
עין תימושנת
מליליה
נדרומה
תלמסאן
מרניה
ווגדה
ברכאן
סנדא
וו אזאן
קניטרה
סאלי
פטיזאן
תאזה
תאודירת
גרסיף
דבדו
פאס
סלוביליס
volubilis
מכנאס
צפרו
אזרו
מקנאס
אזמור
מואזאגאן
סטאטו
בולמאן
אוטאת אל חג
קלעת מהדי
בו גאד
גבולוואן
סאנטה
סאסי
תדלא
בני מלאל
מידלת
תאלסינת
גראמה
פיגיג
אל קלעה אל צוארנה
ריש
איית עתאב
קראנדו
בו־ענאן
מראכש
סידי רחאל
דמנאת
גולמימה
קצר אל־סוק
בו דעיב
מוגאדור
מראמר
שישאווא
עגמת
תנגדאד
ארפוד
קולומב־בשאר
אמזמיז
איטין־תעות
אסני
ספורה
תינגיר
ריסאני
קלמאסה
תבוחסאנת
ואזזאזאת
קלעה אל מגונה
איית דאוד
טולעת־ן־יעקב
תאריוראנת
תלוין
אגדז
אגאדיר
תאזנאכת
אינזגאן
תיית
זאגורה
תידסיר
איית בהא
טוהלה
מאסה
טיסינת
מוחאנייד
תזנית
טאטא
אפא
איליג
איפראן
תאגזיסת
גולמין
אפא
ישוב יהודי בתקופה היוונית־רומית
ישוב יהודי בסוף ימי הביניים (לפני גירוש ספרד)
ישוב יהודי בסוף ימי הביניים (אחרי גירוש ספרד)
ישוב יהודי בימינו
0 100 200 ק"מ

מפת מרוקו

THE COMMUNITY OF SEFROU

(Volume I)

DOCUMENTED HISTORY OF THE JEWS THE COMMUNITY OF SEFROU, TOWN IN THE SOUTHWEST OF MOROCCO

SOURCES & DOCUMENTS

on

their economic, social, political & religious situation, the events & the historical facts, marking their life, their statutes & their customs, their memoirs, their letters & their correspondance, their public religious activities in the balance in their Torah Commentary

Collected, classified with quotations and detailed mention of references and published by

Rabbi DAVID OVADIA,

the last spiritual leader of generations of Rabbis of this Community, at present member of Council of the Chief Rabbinate in Jerusalem

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

Jerusalem תשל"ה (1974)